MAGICARVM
DISQVISITIONVM
TOMVS SECVN-
DVS,

Secundâ curâ correctior & auctior.

IN QVO AGITVR

DE MALEFICIO, VANA OBSERVATIONE, DI- VINATIONE, ET CON- IECTATIONE.

AVCTORE

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO, SACRAE THEO-logiæ Doctore, & in Academiâ GRAETIENSI S.S. Profeſſore.

Aa

Digitized by Google

Digitized by Google

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO, ARCHIEP. COLONIENSI, S.R.I. ELECTORI, EPISCOPO LEODIENSI, &c. MARTINVS DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTER.

SI Primus DISQVISITIONVM MAGICARVM Tomus C. T. placuit ERNESTE PRINCEPS, vt audio; ſpero non minorem gratiæ locum huic Secundo fore. Vincit multiplici varietate, curioſitate, vtilitate. Vnam ille MAGIÆ ſpeciem continebat, tres iſte complectitur: in eum conieci, quæ de nefariis MALEFICIIS, quæ de inanibus OBSERVATIONIBVS, quæ de infinitis ferme DIVINATIONVM generibus, Hiſtorici, Poëtæ, Philoſophi, Iuriſconſulti, Theologi ſuggeſſerunt, non incommodè digeſta in ordinem quàm hucuſque commodiorem. Inuenient, ni fallor, cuiuslibet ordinis & conditionis homines, quod illos iuuare, ſi attentè legerint, non parùm queat; & ſe adiutos, tibi, PRINCEPS SERENISS. gratias agent, cuius hæc auſpiciis videbunt in lucem prodiiſſe. LOVANII, IDIB. SEPTEMB. 1599.

Digitized by Google

Εἰς Μαρτίνυ Δελρίυ νεοχάρακτον Μαγείαν Μελύδριον.

Κεφαλαλγίῃ τυπεῖσα
Τς καρκίνυς λαπύσσει
Ποταμηγενὲς λόχευμα.
Εχεος πιῦσα δ' ἰὸν
Ορείγανον χελώνη.
Πεπαρμένη βέλεσσι
Αἲξ δικτάμυ φύτευμα
Ελατήριον μαστεύει
Τὶ δ' οὓς βίβληκε δαίμων
Εχις τε καρκινός τε,
Βλαβερόν τε πῆμα θνητῶν;
Πάρεστε, δεῦτε πάντες.
Υπὸ δαιμόνων σφάλεντες
Οσοι κελαινοχρώτων
Αλάληοθε θνητὴ ὅσσοι
Αιπυχρίςυ Μαγείης
Μανίης τ' ἔχεσθε οἴστρῳ.
Απιςίης καὶ ἧπαρ
Οσσοι καθῆκαι ἰόν.
Τέχνης τε θαυμάτων τε
Φύσεως ὅσοι ἀγνοίῃ
Βεβόληοθε, δεῦτε πάντες,
Κατὰ χεῖρα ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Λάζυσθε βίβλον, ἥδε
Σοφὸν ἐκπόνημα, μᾶλλον
Σοφίης λόχευμα δ' αὐτῆς
Λάζυσθε, καὶ πίεσθε
Οδυνηφάτυς γὰρ ἔνδον
Σελίδας κρυπτάσκει. Αἶσχος
Πέλει λόγυ ἄμοιρα
Νόσυ κάθαρμα γνῶναι.
Αεὶ θαλλῦς ΘΕΟΙΟ
Αμάρυγμα δ' ἄνδρα, νούσου
Ιαμα μὴ λαβέσθαι
Σοφῆς φρενὸς, πυκνούσης,
Φίλες χερὸς πορούσης.
Βίβλος, ἥδε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Προποδηγέτις σφαλέντων.
Βίβλος, εὐρυχανδὲς ἥδε
Θεόκραντόν ἐστι δῶρον.
Αληθίης ἐρασταὶ
Λάζυσθε τήνδε βίβλον.
Περίεργα ἔργα ὅσσοις
Φύσεως δαῆναι ἡδὺ,
Οισιν δίκη μέμηλε,
Οισιν μέμηλε ΘΕΙΟΝ,
Λάζυσθε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Σοφὸν ἐκπόνημα βίβλον.

Claudius

IN MARTINI DELRII NOVIter excuſam Magiam Odarium.

Caput icta ſus dolore
Fluuiatilem obteritq́;,
Exeſtq́; ſæpè cancrum.
Et ante viperinâ
Teſtudo tabe potâ
Mundam vorat conilen.
Iaculis onuſta capra
Virtute præpotentis
Dictamni opem ſibi fert.
Quos icit ipſe dæmon;
Siue ille cancer, ſiue
Serpens, nocenſue peſtis;
Quid agant? adeſte cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuſe. quiſquis erras:
Deſertione quiſquis
Christi furis, Magiæ
Maniæq́; captus œſtro:
Tabeſcis & qui amaro
Felle Infidelitatis:
Huc, quiſquis inſciens es
Natvrae & artis eius;
Delrii liber ſagacis
Mox in manum inferatur,
Delrii liber Sophiæ
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur altè.
Nam paginę recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione noſſe morbi
Purgamina: æuiternæ
De Mentis igne cuſum
Hominem, ſibi medelam
Animo ſagace promtam,
Manuq́; latam amicâ,
Abiudicare, turpe eſt.
Hoc Delrii volumen
Cœli euolutum ab arce
Per inuia in viam dux
Erronibus pateſcit.
Hoc in manum volumen
Date Veri & Æqvi amátes.
Penituſq́; quid recondat
Natvra, cui voluptas
Eſt noſſe; Ivra quiſquis,
Verumque Nvmen optas
Date in manum volumen
A Delrio euolutum.

Davs qveivs.

I.N

Digitized by Google

IN EANDEM ALIVD.

SEV multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Siue exta ſpectes, aſtra Cælo ſeu notes;
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatère. verus iſte te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude conſutos dolos,
Præſente cuncta diſſuit victrix Deo
Vis ingenI potentis, & conſtans labos.
Atque iſtud audes impius conuellere?
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatère. verus iſte te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis,
Magicisq; laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa ſtat ſcriptis fides.
Fatère. verus iſte te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus.

CAROLVS GOOSSINVS
OS OCVLVS SIS IGNARO.

SVPERIORIS ET CENSORVM Approbationes.

R. P. Oliuerii Manaræi Societatis IESV Vice-Prępoſiti Prouincialis licentia pro hac etiam operis parte Tomo Primo inſerta eſt.

Hunc tertium *Magicarum Diſquiſitionum* librum à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conſcriptum, quod multiplici ſit variaq; eruditione refertus, nihilq; contineat quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignum iudico qui prælo mandetur. Datum Louanii 8. Februarii, Anno Dom. 1599.

GVILIELMVS FABRICIVS
Nouiomagus Apoſtolicus ac Regius librorum cenſor.

TRes poſteriores; quartus, quintus, & ſextus, *Diſquiſitionum Magicarum* libri, auctore viro docto P. Martino Delrio Societatis IESV Presbytero, ob multiiugam eruditionem, iucundam rerum abditarum varietatem, ac ſoliditatem doctrinæ, Lectori; hiſce potiſſimùm temporibus, multò vtiliſſimi futuri ſunt, vti & *Priores* earundem *Diſquiſitionum*. Proinde in magnam vtilitatem Eccleſiæ omnino typis mandandos eſſe iudico. Datum Antuerp. XXVI. Kal. April. Anno 1599.

SILVESTER PARDO S. THEOLOGIÆ
Licentiatus Cathedralis Eccleſ. Antuerp. Canonicus; Librorumque Cenſor.

SVMMARIA PARTIS PRIORIS LIBRI III.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium.

M*Aleficium eſſe, definitur, & diuiditur. Quadã concurrentia ad omnia maleficia.* A

Varia efficientes cauſæ ſeu inſtrumenta B
maleficij. de pulueribus. De herbis, feſtucis & ſimilib. quæ ſubſternũt. De vnguẽtis. De halitu ſeu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude. reb. ſacris, vt aquà luſtrali. vi apertà. infanticidijs. de ſanguinis ſuctione. de ſtrigib. veterum opinio. Gelo. Panamanæ ſtriges Lilith matres dæmonum; & de illis errores Hebræorum. Lamiæ, quid & quales Græcis. Thren. 4. Iſai. 34. Quo pacto infantes olim & hodie necent.

Q. II. de maleficio inſomnii.

Ritus ſolemnis. exempla. Loca Virgilij, Ouidij, Valerii Flacci. Telephron. Denaſatus nebula ſomnij quid Apuleio. Modi ſoporandi magorum. ſigna varia pro inſtrumentis, & ſingulorum exempla. De vnguento & illinimentis. an poſſint mutari in minuta animantia, & arctas rimas ſubire.

Q. III. de amatorio maleficio.

Sect. I. *Quid ſit, quædam huiuſmodi cre-* A
dita veterib. Aſtirites lapis, Iynx, qualis auis. De noſtri æui philtris. de his quæ fiunt intra corpus. quod in his vt plurimũ miſceant res ſacras. & exempla.

De his quæ fiunt extra corpus. Sacrilegia B
quæ his immiſcentur. de imaginib. amatorijs. De pergameno virginea ex cute pueri. Cur in hoc potiſſimum maleficio reb. ſacris abutantur, & exemplũ quoddam de Euchariſtia. C

Sect. II. *Quæ vis maleficij amatorij. pro-* D
batur latè non poſſe voluntatem eo cogi, ſed appetitum tantum. L. eorũ C. de malef. & mathem.

Locus Baruch 6. v. 42. accuratè tractatus. E
Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud poetas. Loca Virgilij, Valerij, Nemeſiani, Propertij. τὰ πίτυρα quid ſint, defenſus interpres vulgatus. Theocriti locus. Burchardi locus. Oliua aduri ſolitæ. Epityrum edulium. Heſychii locus. Oſſa quid ſignificent Hebræis.

Quid oſſa oliuarum.

Menti & corpori hæc quam noxia, oſtenditur ratione & exemplis. F

De Hippomanes. quotuplex ſit. explicantur varii auctores. Varia iudicia cõtra huiuſmodi Magos. & quæ iuris Romani pœna. Anton. Guibertus refellitur. Exemplum vltionis diuinæ, quod in Miſnia accidit.

Sect. III. *De remediis cõtra philtra & a-* G
moris viſcum. vana quædam gentilium. Loca Virgilii, Tibulli, Nemeſiani, & Propertii. Error Pomponatii. De antidotis naturalibus, De antidotis moralibus & Chriſtianis. Ex Helinando quæ ſoleant amorem adferre vel fouere natum. Quæ vitanda. Remedia facti.

Pulcra exempla, Hypatiæ. Appæ & Gelæ. Sacerdotis cuiuſdam. Cardanus refutatus cum remedio ſuo.

Q. IV. de maleficio hoſtili.

Quid ſit, de ingredientibus. notata quæ- A
dam opinio Grillandi.

Sect. I. *De faſcinatione.*

Hæc nunc tota luculentior quæſtio. De vulgari ſeu poetica faſcinatione; qualis, & quæ ex ea ortæ ſuperſtitiones. A

Faſcini nomen. Præfiſcini. de Higâ *Hiſpan. Loca Virgilii & Tibulli, Deſpuere in ſinũ. An quis faſcinetur à beneuolis, aut à ſeipſo? Euteli das, Narciſſus. Loca Plutarchi & Heliodori. Pueri quo pacto faſcinentur iuxtà Plutarchum. Conuincuntur fabuloſa.* B

Theologorum quorundam inconſiderantia.

Philoſophica faſcinatio quid, & quod impropriè dicatur faſcinatio. C

Thybies Pontici. Locus Plutarchi. Vis Viſionis in corpus & animam ex Plutarcho. Amoris origo. Naphta Medorum. Hiaticula auis. Auriginoſi morbi remedium. Inuidorum intuitus.

προβασκάνια. Quo pacto contagio per
intuitum propagetur ſecundum Theolo-
gos. Richardi dicta diſcuſſa. viſus viden-
do an agat in ſpeculū. cōtagio an ex pupu
là vel circū oriatur, Amatus an habeat
aliquā phyſicam qualitatē, qua efficit vt
ametur. Locus Eccl. 9. v. 9. Abulēſis ſentē-
tia diſcuſſa. An faſcinationis nomen reci
piendū Chriſtianis. Faſcinationis defini-
tio & Etymologia. Loca Deutero. 28. v.
56. Matth. 20.

Loca Horatij. item Eccl. 35. v. 25. Sap. 4. v. E
12. Gala. 3. v. 1. Sara an faſcinatrix. D.
Hieron. Chryſ. Anſelmi, Tertulliani &
aliorum ſententia de faſcinatione. Leo-
nardo Haſſelso vindiciæ commentarior.
adiudicatæ. Faſcinatio Magica, quid &
qualis.

De ſene Viterbienſe cōtra vidam. Telchi- F
nes qui. Palamnæi. Faſcinantium fami-
liæ, in Aphricâ, Triballis, Illyrico. Faſci-
natorum ſigna an in oculis. Quid contra
faſcinationem queant remedia natura-
lia. Faſcinatio latiſſimè ſumpta quid ſig-
nificet. faſcinari iudices an verum. Opi-
nio. vulgaris faſcini vnde nata.

Sect. II. De maleficiis venenariis,

Quæ ſit poteſtas Diaboli in malos. Lu- A
theri error. Locus 2. Cor 4. v 4. Lāb. Da
naeus notatus. Sagæ poſſunt occidere, &
morbos inferre.

Elzan. magus plurimos occidit. Sagæ Hel- B
uetiæ quam multos imo & proprios libe-
ros vorauere. maleficium per acupunctu-
ram. De aliis in ſuperiori Germania. itē
in Salaſſis. item apud Geneuenſes.

Modi duo per introſumptionem, & eius C
exempla ſtrigatio puerorū. tertius per in-
halationem. Clementis VII. mors. exem-
plum Agyrtæ Itali. & aliud Alſaticum.
& aliud Nigræ ſiluæ. Quæ cauſa huius
veneficij inhalatorij. Bodini error. De
venefico Italo Pariſiis agente.

De venenis quæ extrinſecus adhibentur. D
varij modi. Loci de hac re Horatij, & Lu
cani. Telephron à lamijs in ſpecie muſte-
læ naſo truncatus. Locus Apuleij, &
Quinctiliani.

Gnoſticorum immanes cibi. hinc cauſa ca- E
lumniarum in Chriſtianos, de infantici-
diis. Venena quædam miræ efficacitatis.
De ſtygis aqua. Iuberti ſententia notata.
Scopeliſmus quid. Sacculari qui L. cum
quedam & L. ſaccularionum D. de ex-
traord. crimin. loca Iob. 5. v. 23. Virgilij.
& Plauti. Hiſp. quid; cargarel dado.

Sect. III. De aborſu, difficili partu, & lactis deſiccatione.

Stadlein lacertâ ſub oſtio poſita, infantes F
in vtero materno necabat. abortus flatu
procuratus. vtres Littelaten. Perpetua
pragnatio cuiuſdam apud Apuleium. dif
ficilis partus Alcmenæ. Exemplum la-
ctis furati. & ritus. accidit Treuiris. De
lacte exſiccato, etiam in muliere per ſo-
las minas. De frumenti furto per ma-
leficium.

Sect. IV. De ſagittariis, aſſaſſinis & imaginū fabricatoribus maleficis.

C. vni. de ſagittarys, explicatum. quod ge- A
nus hominum ſint iſti. Ritus horum, &
exempla nonnulla. vt Punkleri & alio-
rum. De Finnis & Lapponib. ſagittarijs.
C. vni. de homicid. in 6. Qui propriè B
aſſaſſini.

De iconopæis maleficis. Notati Cardanus C
& VVierus. Althea ſtipes fatalis Melea-
gro. Loca Ouidii & Horatii. Hiſto. Duffi
Regis Scotiæ. De Enguerrani vxore. de a-
liis in Franciâ recentioribus, Caroli. 9. &
Pontificis cuiuſdā. De ſtatua Simoni Bul-
garo exitioſa. De alia Tricipiti, deq; aliis
quæ in Circo Byzantino magicæ fuere.

Sect. V. De morbis variis à dæmone illatis.

Dæmones varios immittunt morbos. No- A
tantur Pomponatius, & Lemnius. Locus
D. Matth. 17. v. 14. De Lunaticis & E-
pilepticis. Firmici locus.

Exempla, Thallus ſic affectus per Apule- B
ium. aliud ex malleo exemplum. Locus
D. Luc. 8. v. 27. & 13. v. 11. 1. Reg. 16.
v. 14. 15. & 23. dæmonum nomina ab
effectu in S. S. Cur magna in his auctori-
tas Sprengeri & Niderii.

Exempla ab iis allata varia B. Angelæ Ful-
ginatis Stiradii Dementiam adferunt.
Exemplum ex Mathiolo. morbi Gentili-
um à dæmonibus, vt Cererictorum. Pa-
nicorum & Fanaticorum.

Quo pacto dæmon inferat morbos, Cate-
chites.

Sect.

Sect. VI. De mira rerum ſolidarum & magnarum in corpus ingeſtione ac egeſtione A

Exemplum mulieris Zabernenſis. itē & alia ſeptem octloue. & præcipuè mirū ex vita S. Petri Tarentaſii. Piſanæ monialis. B

Quæ in corpore naturaliter innaſcantur? Exemplum Comitis cuiuſdam. Quæ naturaliter innaſci non queant. C

Quo talia pacto dæmon poſſit ingerere, & exerere. Exempla duo Ambr. Parei, de ſtudioſo, & paſtore. Tertiū Remigii. Refellitur modus Paracelſi. de fulmine & aqua.

Sect. VII. De maleficio deuouēdi. A

Eſſe aliquos energumenos, & quæ ad hoc requiſita vt poſſeſſi à dæmone dicātur. An penes homines ſit poteſtas ſic deuouendi. An Diaboli ſubintrent ipſa corpora? Diſcuſſa ſententia B Hildegardis. Caſarii Gemandii, Toſtati exempla varia. Notatus locus Scriptoris Annal. Eccleſiaſticorū, cur id Deus aliquando permittat.

Sect. VIII. De maleficio ligaminis. A

De vulgi quadam opinione, & ex ea conſuetudine nuptiali. Solere homines reddi maleficiatos. B

De variis modis ligaminum. Cur plures viri maleficiati, quam feminæ? Cauſæ maleficii proximæ. C

De Lemniis feminis maleficiatis. De Bohemis mulieribus. Valaſca. Propertii locus. Palūbi presbyteri & Veneris hiſtoria. D

De virilium ablatione notatus locus Sprengeri. De muliebri arctatione. De impedimento reſpectiuo. Quoddam eſſe impedimentum perpetuum, contra Canoniſtas quoſdam, & quod huiuſmodi. E

Mira Dei permiſſio quadam apud Karentinos. de fonte Salmacis.

Sect. IX.

De maleficio odii. Exemplū. & locus Virgili. Exemplum aliud & quo pacto hoc maleficiū dæmon procuret. de maleficio obliuionis, & eius exemplum.

Sect. X.

De maleficio incendiario. de corona Medeæ Senecæ locus. exempla varia. Lotharingiæ. Heluetiæ Rhenanæ prouinciæ.

Quæſt. V. Quibus perſonis malefici queant nocere? A

Nemini ſine Dei permiſſu; quo habito poſ-
ſent cunctis hominib. cur infantibus pe
mittantur nocere. Cur vt plurimum h
inſidientur. infanticidiorū exempla. Op
nio vulgi de indolentia acquirenda. D
vnguento Pagano. Cur interdum & bo
nis nocere permittantur. B

Vulgi opinio diſcuſſa, & interpretata, quo
iuſtitiæ adminiſtris nequeant nocere. O
ſtenditur contrarium aliquando accidiſ
ſe. Ananiæ ratio reiecta quadam. Nide
rii ſententia notata. Goninus Magus Pa
riſienſis. Vnde orta opinio.

Quæſt. VI. Cur Ceus patiatur malefi
cos rebus ſacris ſic abuti?

Quæſt. V I I. Cur per maleficia tanto
pere dæmonē graſſari Deus patiatur

Sect. 1. *Fit ad gloriā Dei. quia ſic oſtēdun-*
tur, Suauitas, clementia. ſapientia, potē-
tia, iuſtitia & c. attributa Dei. E

2. *Fit ad hominum vtilitates varias prim*
eorum, quibus nocitum. patientiam. co
ſtantiam. caritatem, humilitatem & re
quas virtutes. exempla heremitæ cuiu
dā. & D. Iuliani. Deinde & ceterorū f
des cōfirmatur, & varii errores exſtir
pantur. docētur eſſe dæmones. docētur h
retici verā non habere fidem qui nō po
ſunt iſta ſanare, vel dæmones fugare. E
emplū Lutheri. item Parochi Lutheran
Miniſtrorū Auguſtanorū. Miniſtrorum
Caluiniſtarū in Picardia. Dæmones inte
fuere funeri Lutheri. & Belgicā Icono
claſtiæ. Dæmonū imagines cur Caluiniſt
linquāt intactas, Dei & Sanctorum cō
fringant? varia eius rei exempla. C

Sect. II. *Vindicta peccatorū præcipua eſt ca*
ſa. Aliquando alienorum, vt in diſcipul
B. Eleutheri & infantulo apud D. Grego
rium. item ob parentum iniuſtam im
precationem. vel etiam coniugum. D

Vt ſunt contumacia *in Deum, & alios ſu*
periores vel parentes, Nabuchodonoſor
Ægyptii. duo iuuenes Florentini. Decem Fr
tres, ob diras parentum. Loc. prouε. 30. v
17. Odium & vindictę cupiditas &
inuidia. *Exemplum Saulis. aliud Ale*
xand. ab Alexandro; & quatuor in vit
S. Arnulphi. E

Carnalis libido, *etiam coniugum, & qua*
huc diriguntur. *Saræ mariti. B. Mag*
dalena puella apud D. Hieron. puella apud
D. Pro-

D. Proſperum. cur tam multa dæmoni liceant in coniugatos? Sacrilega votorum violatio quam horrendè punita. exemplum terrificum trium monachorum.

Crudelitas iniuſta. *vt Boleſlai Regis. Geilæ ducis,* item accuſatio vel criminatio calumnioſa. *vt de tribus feminis, & vno viro, calumniantibus D. Gregorium Siculum & D. Danielem ſtylitem.*

Agnitæ veritatis impugnatio & apoſtaſia. *exempl. variorum in ſacris litteris, canonibus, & D. Cypriano.* F

Blaſphemia *vt Alexander & Hymenæus Sartor VVigornienſis apud Tho. VValdenſem blaſphemans contra Sacroſanctam Eucharistiam. Gaianus blaſphemus in Deiparam. item alii Conſtantinopoli & Neomagi.* G

Imprecatio, qua quis ſub conditione ſe dæmoni addicit. *muliercula apud Cæſariũ. Et de illo qui animã diabolo vẽdidit. Colonienſis virgo apud Niderium* de prætermiſſa menſæ benedictione. *de Petro Bernenſi iudice,* & ꝑtermiſſo crucis ſigno. *De hoſpite Spãdacẽſ.*

De capitaneo Brauo. de Nobili quodam Sileſio. De virgine Saxonica. De quodã maledico in martyrem. de Goduino Comite.

Vſuræ vitium. *de monialibus quibuſdam. Cur eleemoſyna data ſagis noceat.* H

Duritia & immiſericordia in pauperes. *de ſagis ideò mendicantibus, de Pictauienſi quodã. De Epiſc. Moguntino. de Kirchbergero quodã.* Irriſio ſacrorum myſteriorũ, contemptus rituum & cenſurarũ Eccleſiæ. *De Batauo miſſã imitante. De Nouato. De Proculo Ariano. De Donatiſtis. De indignè ſumẽtibus Euchariſtiam. exempla tria. Epachii mort. Multi periere ob contemptam excommunicationem Epiſcopi.*

Templorum & ſacrarum rerum direptio, & Eccleſiaſticorum redituum ac iurium inuaſio. I

De Comite Matiſconenſi. De Otgerio Oeconomo, De aliis duobus. Item de pœna quorumdam militum in Hiſpania, poſt hanc vitã, vt apparentes declararunt. De Deioca propter eleemoſynas ſaluo. De Berneto propter corruptelã & iniuſtitiã dãnato

De Alfonſo Rege Aragonum precibus Cluniacenſium liberato purgatoriis pœnis contra hæreticos, & de confeſſione.

Irriſio & contemptus ſanctorũ virorũ & feſtorũ. *de muliere quadam. exemplum punitæ fœminæ quia fuerat ingreſſa virorũ monaſterium, virilem habitũ mentita. itẽ contemnentes feſtorum celebrationem De ciuibus Torpetenſibus* Puſillanimitas, deſperatio, curioſitas, *Theophili Oeconomi.* K

Propter culpas veniales, *Moſes ob leuẽ iram. Religioſa quædam ob præcipitem Gulam. alius ob tepiditatem & diſtractionem in oratione.*

Quæſt. VIII. Cur cum iſta damna plerumque diabolus poſſit per ſe inferre, malit per alios?

Quia in maiorem hoc cedit Dei contemptũ. Pluribus nocet. Quædam non poſſet tã commodè per ſe v. g. hæreſes ſpargere, abuti rebus ſacris per ſacrilegium. Vt plura illi Deus permittat in homines. De remediis, remiſſiue.

PARS POSTERIOR LIBRI TERTII.

SIVE DE VANA OBSERVATIONE.

QVÆST. I. Quid ſit?

Definitio ponitur.

Quæſt. II. Quale ſit peccatum?

Quando lethale.
Quando veniale. } *Exempla ſingulorum.*
Quando nullum.

Quæſt. III. Quotuplex ſit?

A cauſa finali oſtenditur eſſe quadruplex.

Si exſpectentur bona. { *Fortunæ. corporis. animi. ſupernaturalia.*

Quæſt. IV. Vnde queat dignoſci quãdo ſit huiuſmodi vana obſeruãtia?

Sect. I. *Quid quando non conſtat cauſam habere vim huius effectus ſupernaturalis à Deo. Quid quando, conſtat eſſe effectum naturalem vel diuinum, ſed addũtur varia circunſtantia. ponuntur de ſingulis exempla.* A

Sect. II. *Oſtenditur particularib. caſibus, vana obſeruantia.* 1. *Quan-*

1. *Quando requiritur fides in hominem.*

2. *Si effectus tribuitur ſigillo, characteri, figura, verbis, &c. qua repudiata lib. 1*

3. *Quando verba ſacra vel opera pia detorquentur ad res vanas. & quæ res tales cenſenda? Quæ res indirectè ſpectent ad Dei honorem. Explicata ſententia Caietani, & limitata, de illis qui ex mera deuotione faciunt.*

4. *Per certa ieiunia voluntaria, & orationes ab Eccleſia ad hoc non inſtitutas nec probatas, euentũ aliquem exſpectare. De arte Notoria. eius ritus & confutatio fusè. item de arte Paulina & de arte Angelica.*

Sect. III. 5. *de geſtantib. reliquias, Euãgelium D. Ioannis & ſimilia periammata.* B

Quæ neceſſaria vt hæc ſint licita. ſententia de his Auguſtini explicata. veteres etiã Canones, c. illud 26. q. 2. c. non liceat. 26. q. 5. ca. ne obſeruetis 26. q. 7. Caſſiodori locus exponitur. C

Sect. IV. *de omnium obſeruatione latè diſſeritur, & enumerantur eorum genera varia ex D. Auguſtino. De Saliſatoribus. De auris tinnitu. locus Catulli, & alterius incerti poeta. Spatulomanthia. Sternutatio. Ex nomine, exemplo Auguſti de Nicopoli. Ex verbis fortuito prolatis. De ijs quæ domi cõtingunt. οἰκοσκοπικὰ. De ijs quæ foris. τὰ ἐνόδια. Exempla. D. Auguſtini locus. Ominis mentio habetur in ſacris litteris. Locus 3. Reg c. 20. v. 33. Vanitas omnium. D. Marci factum. locus Bleſenſis, & Iudith. 8. v. 33.* D

Signum à Deo petere aliquando licitum. varia huius exempla. Serui Abrahæ. Gedeonis. Ionathæ. D. Auguſtini. Gregorij VII. Glodouæi Regis. Omnia obſeruare illicitum. Caietani locus notatus. Omen offenſi pedis notatum in Graccho, Craſſo, Proteſilao, Tibullo. De omine ſternutationis. ex Theocrito Ariſtotele, Propertio. E

Sect. V. *De ſtrenis an ſit vana obſeruãtia. quando liceat eas mittere. De Kalendis Ianuarijs & earum celebratione. Explicantur. c. 1. Concil. Antiſiodor. c. non obſeruetis c. non licet. c. ſi quis Kal. 26. q. 7. c. 10. Concil. Toleta. 4. Burchardi locus. Hibernici lupi charichriſt.* F

Sect. VI. *De ſuperſtitione temporariorum, ad ſcindẽda ligna, herbas colligendas &c Qui obſeruant certos dies feſtos. vt prænũcios ſerenitatis vel pluuiæ. vel vt naturalis efficacitatis maioris, quo ad herbas, phlebotomiam & ſimilia. vel vt infauſtos & ominoſos: Dies Ægyptiaci, qui ſint in c. non obſeruetis &c. quis exiſtimaret 26. q. 7. D. Auguſtini loca. Locus ad Gal. 4. v. 10. Poſterum, quid Ambroſio, & Auguſtino. Qui aquam benedictã vno dominico quàm alio plus virium putant habere. Qui onis diei Paraſceues vim ineſſe incendij putant extinguendi.*

Sect. VII. *Obſeruantiæ vanæ in ſanandis morbis & varijs noxijs repellendis.* G

Quando conſideratur vt oblatio ſit ex eleemoſynis, vel crux empta eleemoſynis. Qui pilos vel capillos ægri miſcent ceræ oblationis. Qui mergũt imagines aquis. Qui certas adhibent ligaturas. Qui per annulum deſponſationis meiunt. Qui porcorum lintri collum applicant. Qui cingulum ægrotãntis metiuntur. Qui ſtramen bipenne diuidunt. Qui animalia luſtrant per ignẽ. Qui libum S. Lupi pinſunt &c. pecuariorum ligatura. locus Burch. H

Qui vtuntur abſurdis orationum formis. de curatione vulnerũ inter milites Hiſpanos frequente, ponitur formula & diſcutitur. I

Sect. VIII. *Diſcutitur & refellitur ſuperſtitioſus tractatus Fęlicis Malleoli Tigurini. Sanare morbos quando piũ, quando non. Quando liceat benedicere animalibus, quando non. Quando liceat exorciſare & excõmunicare animalia bruta. Excẽpla Sanctorũ. S. VVilhelmus anguillis maledixit, B. Pruminius vermib. venenatis. Epiſcopus Lauſanẽſis ſanguiſugis Heluetij vermibus Iuger, Curienſes inſectis, Lauffkaffer. Quibus formis exorciſmorũ hac in re vti liceat. Exemplũ Apoſtolorũ & S. Hilarionis. S. Blaſius quomodo benedixerit animalib. De S. Antonij porcis, & cur illi appingantur. Locus Coloſſ. 3. v. 17. Quomodo in nomine IESV omnia facienda.* K *l. eorũ. C. de malefic. Azo & alij illã ſequẽtes, reprehẽſi. Formulæ in quibus dicitur,* Si B. Maria peperit *&c.* hoc fiat *& ſimiles oſtenduntur*

eſſe

eſſe illicitæ, etiamſi capias ſi vt ſignũ vel vt cauſam. Nunquã vti licet operà dæmonũne ad bonũ quidẽ. De facto Theodori Sedunenſis Epiſcopi vtentis miniſterio dæmonis in campana transferẽda. Quomodo intelligendum Dei præceptum, de parcendo inimicis.

Nulli contractus vſurarij vnquam liciti fuere: & contrarium, eſt error.

Rythmus ſeu verſus an ſuperſtitioſus.

Ritus abſoni & non neceſſarij, nec ab Eccleſia approbati, indicium ſunt ſuperſtitionis.

Chriſti Domini ritus in ſanando cæco. L

De B. Marco quædam fabella.

De ritu Helizæi prophetæ in puero ſuſcitando. De ritibus baptiſmi.

Reuelatio de illis formulis vulgaribus nulla exſtat. De Ananiſapta *remedio. docetur eſſe vox Magica & idololatrica ex Hebrææ compoſitione.* אבא & ארמי, & רובע, & אבני, & שטח. M

Magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ.

Serpentes quomodo ab Apoſtolis ſublati.

Serpentũ incantatores ab Eccleſia non tolerantur. Potentiori vtens forma eumdẽ conſequitur effectum, quando deeſt pactũ. Cur per malos Sacerdotes ſeruata forma conſecrationis fiat tranſſubſtantiatio; per bonos, non ſeruata illa, non fiat hæc?

Curationem à dæmone petere non licet.

Non ideo licita eſt formula, quia verba eius ſingula ſunt ex ſacra ſcriptura. N

Quomodo fidei promiſſa ſanatio & miraculorum patratio? In quibus dubiis ſequenda benignior interpretatio. quid hic dubiũ, quid certum. Diſtinctio vtilis inter dubium de re, & dubium de perſona.

Poteſt res eſſe illicita: & non peccare eam faciens & è contra quoq;. Quando agitur de ſalute vel periculo animarũ, tunc iudicandum non quod lenius eſt, ſed quod animæ tutius & ſecurius. O

Sect. IX. *Exempla variarum formularum vanæ obſeruantiæ. Spadix, Spadix, ſi laboras &c. Ante par ante &c. Alligare equum ſtoloni ſterili. Brachium circumdare funiculo laneo. Conſumm. eſt.*

Inijcere phialæ vitreæ nouem ordei grana. Filum per chriſma trahere. terream imaginẽ ſub altari abſcondere. Tempore miſſæ dentes tangere &c. Manus lauare cũ ægroto, vel eũ cũ certis verbis manu prehẽdere. Tribus miſſalib. panibus quædã inſcribere. Feria ſexta ægrotũ ducere verſus orientẽ &c. Guſtate & videte quòd bonus &c. Ad ſanguinem ſiſtendũ, certo numero guttas ſtillare in cyathum frigidæ &c. itẽ dicere certas orationes. vel verſiculos è pſalmis, vel Chunrat, cara, ſarite &c. Trib. diebus ante ſolis ortũ dicere ſuper equo quædã verba. Ad inueniendũ furem, facere crucẽ in cryſtallo cum oleo, & nomen Helenæ ſubſcribere &c.

Item, lapillos ex fluente pro numero ſuſpectorũ collectos & domum relatos ignire &c. Item ad excutiendum furis oculum dicere terribilem quandam orationẽ, & percutere clauum æneũ malleo cypariſſino, &c. Item ramum auellanũ die Sabbati ante ſolis ortum abſcindere &c.

Vti falſa & ficta oratione, quam tribuunt S. Adalberto: videtur verò potius eſſe Adalberti heretici olim damnati.

Legere pſal. 108. iuxta certam verſiculorum diſtributionẽ, aliter quam exſtat. Ad curanda maleficia, accipere tres olei violacei mẽſuras, & conſiſtere contra ſolẽ, ante ortum, exprimere nomẽ læſi & matris eius, & angelorũ gloria &c. Itẽ ferre inſcripta nomina triũ regũ, cum certis verſiculis. vel verba incognita & abſurda, vt veterũ; Danata, Daries *&c.* Recentiorum verò *Abrac, amon &c. vel illa inſcripta pani,* Irioni, Khiriorhi. *vel iſtud,* Hax; pax, max, *&c. contra morſus canis rabidi.*

Vel contra dolorem dentium, Strigiles, falceſq; &c. vel, Galbes &c. Galdes &c.

Item Gibel, Got &c. Vel in piſcium captura illud Conſtantini, Iao Sabaoth.

Quod eſt abuti Dei nominib. Libri Bamachii, & Cartachiri, virgas parallelas vi certorũ verborũ committere mediis partibus &c. Thoraci lignum rotundum cũ certo murmure appendere. Brabanticæ duæ ſuperſtitiones in manum ægri ponere ſalem; vel nudum ſoli ſiſtere: Sacrorũ ſtatuas mergendi ſuperſtitio Leuini Crucii liber notatus.

Principis cuiuſdam mors formidanda, qui ſuperſtitionum amator.

MAR-

MARTINI DELRIO DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBER TERTIVS.

QVI EST *DE MALEFICIO, ET DE VANA OBSERVATIONE.*

ADiungo poſteriùs iſtud, quoniam pauca & minùs difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

Pars Prior De Maleficio.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium?

NON diſputo, *an ſit?* id ſuppono. qui negant; eos Sacræ literæ, Iuris vtriuſque ſanctiones, Hiſtorici, poëtæ, communis conſenſus, & ſæculorum omnium memoria damnat. Nullum Magiæ genus ampliùs cacodæmonem oblectat. A
quia (vt ait Syneſius) *calamitates mortalium conuiuia ſunt malorum dæmonum.* Sumimus autem *maleficij* nomen non pro damno, ſeu peccato quouis: ſed pro ſigno effectíue magico atque ſuperſtitioſo; quo, qui vtitur, *maleficus* [a]; qui verò læditur, *maleficiatus* appellatur [b]. Deſcribi ſic poteſt; *Maleficium eſt magiæ ſpecies, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi, *ſpeciem magiæ,* vt ad huiuſmodi damna vocis latitudinem coërceam. Addidi; *ope dæmonis*; ſi enim pactum & fædus cum dæmone deſit, nihil res ad hanc tractationem pertineat; non magis, quâm homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Diuidi maleficium* poteſt adſpectu *finis*, vel aſpectu *efficientis. Efficientem* cauſam hîc non voco Deum permittentem, neque dæmonem perficientem, neque prauam malefici conſentientis & cooperantis liberam voluntatem. hæc enim tria ſemper in omni maleficio concurrunt. nec enim capillus de capite cadere poteſt, ſine Dei permiſſu: nec dæmon plus damni poteſt inferre, quàm Deus permittit; nec vult, id quod permittitur, patrare, niſi maleficus in maleficium conſentiat. Quod manifeſtum eſt facere ſacrilegà imitatione Dei Opt. Max. qui ſacramentorum miniſterio ſalutem vt conferat, miniſtri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quòd contactum vel pulueres ſtrigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol. Remigius confirmauit [c]; & verò certum eſt de maleficiis, quæ compoſita non ſunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes cauſas, inſtrumenta materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediatè concurrunt. Huiuſmodi efficientia ſunt varia.

Primò nocent pulueribus quibuſdam minutis, in cibum potumúe infuſis, vel nudo corpori affricatis, vel in veſtes diffuſis: horum, qui necant atri;

[a] *Rubr. Cod. de malefic. & mathemat.*
[b] *extra de frigid. & maleficia.*
[c] *l. 1. dæmonolat. c. 3. & li. 2. c. 8. & 9.*

qui

qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris ſunt. contrà, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimùm albus eſt. Vis tamen iſta, non ex pulueris colore, vel aliis qualitatibus manat; ſed tota pendet à pacto cum dæmone inito. colores tantum deſeruiunt declarandæ conuentorum fidei, & ne ſagæ decipiantur, *quid* (vt dici ſolet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnunquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius ſtrigis poteſtate lethalis eſt, & cinericeus penes vnam morbos, penes aliam lethum adducit; quinetiam vni & eidem ſagæ aliquando necem infert, aliquando ſanat à morbo [a], prout dæmoni ſignum lubet commutare. Putarim huiuſmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anaſt. *q in SS. 23.*

[a] *aliorum exempla pete à Nic Remig. l.1.c.2. & l.2.c.7.& 8.*

2. Maleficium patrant herbis, feſtucis, aliiſque id genus friuolis in humum proiectis, quæ ſupergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certiſſima cauſa ſunt [b].

[b] *vide Remigium d.c.8.*

3. Vtuntur vnguentis albis, vel ſubruffis, inſtar bituminis; in quibus interlucent permixtæ metalli micæ, & ſimul luteæ candicanteſque guttæ: ſi vnguentum hoc igni iniicias, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edit, cui ſimilem res alia nulla. hoc nonnullæ ſemper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occaſio. lethale, ſi demulcendo vel ſummas veſtes attigerint [c],

[c] *vide Remigium. l.1. c.3.*

4. Solo halitu afflatúue inficiunt; ſic ſolent eſſe cauſa puerperis abortiendi ſummo cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant Nicol. Remig. Sprengerus, & Loyherius [d], & hoc dæmones poſſe Pſellus olim docuerat *libr. de dæmon.*

[d] *l.2.c.7. Sprenger. in malleo. Loyherius l.2. de ſpect. c.5.*

5. Grauiſſima damna inferunt ſolis verbis, vnde *Lucanus.*

Mens hauſti nullâ ſanie polluta veneni
Excantata perit. Virgilius;
Miſcueruntq́ herbas & non innoxia verba.

Nempe quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat *Hecateia*:

Protinus horrendis infamia pabula ſuccis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miſcet.

Seneca; multis venenis enumeratis, de Medeà;

Addit venenis verba non iſtis minus
Metuenda [e]. Quodque mirum, interdum nocent ſolis minis, vel increpatione; imo & laude. creditum id non gentilibus modò, qui Baccare frontem cingebant, vt hoc malo obuiarent; ſed & ætati noſtræ probatum experientiâ [f]; quod & ego fateor, ſed addo hæc omnia non virtute verborum, ſed opera diaboli ad ſignum concurrentis perfici.

[e] *Luc. l.6. Virgil. 3. Georg. Naſo. 9. Metamor. Senec. Medea.*

[f] *docet Remig. lib.3. c.3.*

6. Nec rebus ſacris parcunt, vt quæ aſpergillum pulueribus contigerat, & ſic aſpergens aliam aquâ benedicta, miſeram confecit, apud Remigium *lib.1. cap. 2.*

Denique quædam grasſantur apertiùs; quæ per dæmonem ſtrangulari vel præcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniecta culcitâ præfocant [g]; vel acu poſt aurem infixâ necant, vt apud Sprengerum illa obſtetrix Heluetia; vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vſum vnguentorum, vt alias docui, vel in cibum ſibi gratiſſimum, vnde Gloſſarium vetus *Strigæ λαιϛρύγονες*: ducta voce à Læſtrygonibus Homeri Odyſſ. *κ.* anthropophagis: ſic etiam legimus Euchetas & Gnoſticos, qui magia vtebantur infames fuiſſe infanticidiorum; à quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt Interdum puerulis virulenti quidpiam inſtillant, vnde moriantur vel ſtatim, vel tabe paulatim. interdum & ſanguinem exſugunt. hinc orta vetus opinio de Freſaiâ vel Strige auiculâ, de quâ Q. Serenus;

[g] *vide Remigium d.c.7.*

Præterea ſi fortè premit Strix atra puellos
Viroſa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his verſibus;

Nocte volant, pueroſque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis:
Carpere dicuntur lactentia corpora roſtris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.

Meminit & Feſtus Pompeius. Talis illa Gelo, ſi præſtigioſa non fuit, quæ incaſſum Mauritio in crepundiis mortem molita.

Nicephorus libr. 18. Hiſt. c.9. In Panamâ Peruuiæ multas ſtriges inuentas, quæ ſanguinem infantulorum exſugebant refert Pet. Chieza *deſcript. Indiæ. p. 2. cap. 196.* Hoc genus Hebræis & veteribus Latinis; illis ſub nomine Lilith, his ſub nomine *Lamiæ*, quoq;, non ignotum, præter ea quæ dixi, probaut alia allata à Sebaſt. Michaële *in Pneumalog.* quòd obſeruarint has vt plurimum eſſe *Naſnim* (h. feminas) vt ait Helias *in Tisbi.* quod Lilith, deducitur à voce *Lail,* quę noctē ſignificat, eo quòd nocte cum illo dæmone graſſari ſolitę: item quia tales mulieres ab Hebræis vocātur *matres dæmonum*, eo quod dæmones, colūt, fouent, & obſequentes habent. Interrogati quondam ſeniores Synagogæ vnde fieret, quod pleriq; pueri nondum octiduani (*nota, ante circumciſionem*) reperirentur necati; reſponderunt eos interimi à *Lilith*, hoc eſt Lamiis: hodie potiſſimum nondum baptizatis infantulis inſidiantur. Teſtatur idem Helias, q mulieres Hebrææ, vt ſunt valdè ſuperſtitioſæ & deditæ ſortilegiis, contra hāc peſtem vtuntur ſuperſtitione quadam; quam ſe ab ipſa Lilith (*hoc eſt primariâ quadam ſtrige*) didiciſſe gloriantur; vt certos characteres & nomina in angulis cubiculorum deſcribant. Neque has Græci ignorarunt, Nam Duris *lib. 2. rerum Libycar.* teſtatur Lamiarum nomen deductum, à quadam feminâ, cui nomen Lamia; quæ zelotypia furens, quòd maritus in malâ deditus adultera foret, prolem etiam adulterinam ſuſtuliſſet, & magna proſequeretur curâ; hunc infantulum ipſa necauit, & quotquot alios deinceps adipiſci potuit. Videntur ſolitę Lamiæ veteres infantulis mammas oſtentare, quaſi eos lactaturæ, & ſic fletum compeſcere. nam hoc eſt, quo S.S. alluſit dicens *Nudauerunt Lamiæ mammas ſuas.* & quod Serenus dixit, *viroſa vbera lactantibus inſerere*; & quod Ouidius aggredi infantulos *nutricis egentes.* Sic ergo ſolitæ ſimulare alimoniam, & interea verè miſeros infantulos exſugere. Hodie non tam ſimulant ſe nutrices, quàm ferarum ſpecie inuadunt incuſtoditos, & dormientium cum ſanguine vitam exſugunt, vel tabifico veneno interimunt.

Thren. 4.
Iſai. 34.

Altera reſtat diuiſio, à fine petita. Secundum quam omne maleficium, vel eſt *ſomnificum*, vel *amatorium*, vel hoſtile.

QVÆSTIO II.

De maleficio ſomnifico.

SIc voco quando aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus ſoporant, vt interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid ſubtrahant, vel ſtupro adulterioue contaminent; faciunt hoc interdum magi, & fieri poteſt naturalibus venenis ſoporiferis; recentia exempla congerunt Pet. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, & patet exemplo quod narratur in vitâ Diui Bernardi [a]; nam ibi tot annis adiacentem maritum incubus vxoris fefellit, quod eo dormiente factum oportuit. Pleraque magiæ ſecreta ſparſim Virgil. attigit, in his & iſtud *Æneid. 6.* de Cerbero & Cumæa:

[a] *Binsfeld. de confeſſ. malef. p. 1. concluſ. 5. Remigius lib. 2. c. 4. vita D. Bern. li. 2. c. 6.*

Cui

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle ſoporatam, & medicatis frugibus offam
Obycit: ille fame rabidà tria guttura pandens
Corripit obiectam, atque immania terga reſoluit.
Fuſus humi totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum cuſtode ſepulto.

Sic & Ouid. 7. *Metamorph.* de Medæâ;

Peruigilem ſupereſt herbis ſopire draconem,
Qui criſtà linguiſque tribus præſignis, & vncis
Dentibus horrendus, cuſtos erat arboris aureæ:
Hunc poſtquam ſparſit Lethæi gramine ſuci,
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos;
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aëſonius potitur,

Sed Maro tantum meminit phyſici effectus, Ouidius etiam magici per carmina, quare ſic intelligenda eiuſdem Medæa *in epiſt.*

Flammea ſubduxi medicato lumina ſomno.
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta dedi.

& apud Senecam;

Tu quoq; relictis peruigil colchis ades
Sopite primum cantibus ſerpens meis.

Apollonius etiã *l. 4. Argonaut.* tradit incantamentis Soporatum; idq; magno molimine effectũ, multis verſib. Valerius Flaccus *l. 8. Argon.* oſtendit.

Iamq; manus Colchis crinemq; intenderat aſtris
Carmina Barbarico fundens pede, teq; ciebat;
Somne pater, ſomne omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inq; vnum iubeo nunc ire draconem.
Quæ freta ſæpe tuo domui, quæ nubila cornu,*
Fulminaq; & toto quicquid micat æthere: ſed nunc,
Nunc age maior ades, fratriq; ſimillime leto.*
Te quoq; Phryxææ pecudis fidiſſime cuſtos
Tempus ab hac oculos tandem deflectere curà.
Quem metuis me ſtante dolum. ſeruabo parumper
Ipſa nemus: longum interea tu pone laborem.
Ille haud Aeolio diſcedere feſſus ab auro
Nec dare permiſſa, quamuis iubet, ora quieti
Suſtinet, ac primi percuſſus nube ſoporis
Horruit, & dulces excuſſit ab arbore ſomnos.
Contra Tartareis Colchis ſpumare venenis,
Cunctaq; Lethæi quaſſare ſilentia rami
Perſtat, & aduerſo luctantia lumina cantu
Obruit, atq; omnem linguaq; manuq; fatigat
Vim Stygiam; ardentes donec ſopor occupat iras.
Iamq; altæ cecidere iubæ, nutatq; coactum
Iam caput, atq; ingens extra ſua vellera ceruix. &c.

**nota*, cornu, *pro potẽtia & robore.*
**hoc eſt altior ſeu profundior.*

Apuleius ille Madaurenſis Platonicus, Magicarum (teſte D. Auguſtino) artium peritiſſimus, non abs re vel finxit, vel narrauit, de Theſſalis; ſolitos Lariſſæos cadaueribus cuſtodes addere grandi pecuniâ ſtipendiatos; *quibus perpetem noctem eximiè vigilandum erat, exertis & inconniuis oculis ſemper in cadauer intentis, nec acies vſquam deuertenda, imò ne obliquanda quidem. Quippe cùm deterrimæ verſipelles in quoduis animal ore conuerſo, latenter obrepant; vt ipſos etiam oculos*

loi Solis & iuſtitia facilè fruſtrentur. Nam & aues & vrſum, canes, & mu
imò verò etiam muſcas induunt. Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes o
unt.] Erat Lariſſæ mortuus primatis ciuitatis filius, mille nummis cu
diturum ſe cadauer vna nocte paciſcitur Telephron; ratus ſe homir
ferreum, & inſomnem, certè perſpicaciorem ipſo Lynceo vel Argo,
oculeum totum. Quid plura? cubiculo incluſus, deſolatus ad cadau
ſolatium, perfrictis oculis & obarmatis ad vigilias, animum ſuum perm
cebat cantationibus. *Cùm ecce crepuſculum (inquit ipſe) & nox profecta &*
altior, & deinde concubia altiora, & iam nox intempeſta, mihique oppidò formid
mulatior quidem: cum repentè introrepens muſtela contra me conſtitit, obtutum
acerrimum in me deſtituit: vt tantillulum animalis præ nimiâ ſui fiducia mihi tu
uerit animum. Deniqueſic ad illam; quin abis, inquam, impurata beſtia, teq
tui ſimiles muſculos recondis, antequam noſtri vim præſentariam experiaris? quin
Terga vortit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora cum me ſomnus in in
baratrum repente demergit; vt ne Deus quidem ipſe Delphicus facilè diſcerneret,
bus nobis iacentibus, quis eſſet magis mortuus. Sic inanimis & indigens aliò cuſtod
non eram.] Hæc ille de ſe & ignarus interea naribus & auribus demo
vicariam ſubiit lanienam. Id enim alius ille Telephron mortuus, à Za
Necromante ab inferis reducto ſpiritu, ſic narrat, *Nam cum corporis mei c*
hic ſagaciſſimus, exertam mihi teneret vigiliam, cantatrices anus exuuiis meis immi
tes, atque ob id reformatæ fruſtrà ſæpius, cum induſtriam eius fallere nequiuiſſent: poſt
iniecta ſomni nebula, eoque in profundam quietem ſepulto, me nomine ciere non prin
ſierunt, quàm dum hebetes artus & membra frigida pigris conatibus ad artis M
nituntur obſequia. Hic vtpote viuus quidem, ſed tantum ſopore mortuus,
eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad ſuum nomen ignarus exſurgit, & in
nimis vmbræ modum vltroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter o
ſis, per quoddam foramen proſectis naſo prius ac mox auribus, vicariam pro me
enam ſuſcitauit.] Subdit experimentum, & veræ debilitationis indicia
tiſſima. Quibus in verbis vides cadauerum mutilatrices excettas, vid
num in muſtelæ effigie ſoporantem, vides & *nebulam ſomni*, ſed non addit,
iniecta modo. Vt plurimùm ſolent ſagæ ad hoc certis luminibus vti,
rum fumum ab Apuleio arbitror *nebulam ſomni* vocari. interdum accenc
pedes, aut manus mortuorum inunctas priùs oleo quodam à dæmone a
pto, vel ad ſingulos digitos candelulis affixis; interdum facibus excantat
certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & vtuntur vel accenſis ſibi
lucentes, vel eas domi certo loco defigentes accenſas &, ſopor durat quan
lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaueris certis loci
ſpendunt: nonnunquam alia adhibent æquè omnia ſcheleſta; quæ tame
pacto tantum efficacitatem ſortiuntur. Maleficii huius per ſolam app
onem membrorum exemplum narrat Cæſarius Ciſtertienſis *lib.6.miracu*
10. hunc in modum: *Homo quidam ſimplex Engilbertus nomine, de prouincia T*
natus, ante paucos annos defunctus eſt. Iſte cum eſſet cæcus natus, propter varia dona,
bus hominem eius interiorem illuminauerat gratia diuina, in diuerſis prouinciis no
tur, & à multis magniſque perſonis ſexus vtriuſque venerabatur. In cappa ſimpl
tunica lanea nudiſque pedibus tam æſtate quam hyeme incedebat, & puero ſe regente
mina ſanctorum ſatis remota ſæpius viſitauit, carnibus nunquam veſcebatur, non
ſternitis ſed modico tantũ ſtraminis vel fœni noctibus vtebatur. Ego multa bona de eo
& ipſe multos tam verbo quàm exemplo ædificauit. Hic tempore adoleſcentiæ,
nocte quadam in domo materteræ ſuæ matronæ diuitis, inter alios eius ſeru
cubitum locaſſet, in ipſo conticinio duo fures parietem ſuffodientes ingreſſi ſunt
igne diſcooperto, lumine incenſo, ciſtis apertis, intrepidè colloquebantur. Quos vi

a

dictus Engilbertus audiuit, & fures eos eſſe non dubitauit, cùm ſeruos ex vtroque latere dormientes excitare non poſſet, ſubſellio cultello ſuo perforato collo iniecit, & claua manum armauit: & quia illos quaſi cæcus videre non potuit, duce auditu ad illos tendens, & clauam vtraque manu vibrans, ex omni parte quicquid tangere potuit quaſi furioſus feriens, de domo illos eiecit. Quos vſque ad foramen ſecutus dum aditum ſchala obſtrueret, & illi ſtantes extra domum, neminem præter ipſum ſolum vigilare ſenſiſſent: de tali expulſione confuſi, habito conſilio denuò niſi ſunt intrare. Quod vt ille ex motu ſchalæ ſenſit, vnam partem ſchalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana & erat foramini continua, ſuppoſuit, alteramque vtraque manu ſeruauit. Illos intrantes vſque ad vmbilicum, Engilbertus dorſa eorum, quia proni iacebant, per ſchalam fortiter preſſit, & in tantum depreſſit, vt non ſolum eis progreſſum, imo etiam regreſſum prorſus adimeret. Qui quaſi ſub torculari poſiti, dum mane capi timerent, veniam poſtulauerunt; datis verò terribilibus iuramentis, quod nunquam perſonam eius læderent vel domum illam intrarent, dimiſſi ſunt. Mane cum prodeunte Engilberto, à vicinis nulla arte dormientes poſſent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc nouerant fieri; ſupra foramen de tecto pendentem quaſi ſpinam humani cadaueris repererunt; qua amota mox omnes excitati ſunt. Poſt multis annis elapſis iidem fures fama & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiuſque vt opinor precibus compuncti, eum adierunt, & quia ipſi eſſent confeſſi, deinceps duxerunt vitam religioſam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in ſequentibus dicetur, ab aliis mihi relata, & vtrum nam vera eſſent à me interrogatus, ita geſta fuiſſe ſimpliciter teſtatus eſt.] hæc Cæſarius. frequenter ſanè fures magica vtuntur; vt lateant. In Flandria occidentali, haut procul Balliolo, ſuperioribus annis fur vnus prehenſus fuit, & apud eum repertus, truncus pes patibulati, quo ad huiuſmodi ſoporiferum lumen abutebatur articulis incenſis. In Leodienſis ditionis oppido Hugo (vt quidam) vel Dinanto (vt alii) noctu ad diuerſorium venere duo; qui ſe à viâ admodum feſſos ſimulabant. cœnâ ſumptâ negant ſe cubitum aliò ituros, ſed importunè admodùm peruicaci inſtantiâ tandem abs caupone impetrant, vt liceat ad ignem in culinâ ſomnum capere. Interea ancilla domus; cui non ſatis peregrini iſti placebant; clanculum per foramen quoddam peruigil conſpicit, quid acturi. Nocte intempeſtâ, videt è marſupio manum abſciſſam mortui depromere, & digitos inungere; tum admotos igni incendere. omnes lumen recepere, vno excepto. id verò magi mirari inſolitum. ſæpiùs ergò tentant & flammæ admouent: fruſtrà ſemper. Tum eorum vnus, quid tum (ait) ſi vnus dumtaxat in domo vigil? & affixa ad caminum manu, quatuor digitis velut candelis obſcurâ flammâ conlucantibus, domo egreſſi, noto ſibilo ſocios aduocant ad prædam. Puella ſubſequitur, egredientes, & domo, ianuâ reuolutâ, excludit. inde irrumpit in herilem thalamum. inuenit omnes altum adeò ſtertere, vt nulla vi (nam in medium cubiculi de lecto detraxerat & protraxerat) potuerint euigilari. Interea fures per feneſtram quandam ſe dirigebant in domum; occurrit iſta, & ſchalis deturbat. Inſtant tamen, & alia moliuntur ingreſſum. hæc luminis memor, & ſuſpectione hanc eſſe ſoporis domeſticorum cauſam, omnes digitos exſufflat; vt lux emortua, dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifeſtarios. Poſt aliquot dies capti, facinus confeſſi fuere. Quid mirum ergo, ſi ſagæ noctu irrepant ad cunas infantulorum, & aliorum, quos eunt perditum? Pet. Binsfeldius *comm. in tit. (de malefic. & mathem. ad libr. 4. in fin.* ſic ſcribit, *Retulit idem Ioannes Cuno de Rouer. cùm Anna mater eius & alia*

duæ ſagæ conueniſſent, vt de nocte virum quendam Zeloſum perſecutorem maleficorum maleficio conficerent. Magiſterulus præcedens feneſtras & ianuas aperuit. Ipſe autem Ioannes Cuno pro comite à matre & aliis adductus fuit, vt candelam ardentem, quæ non naturalis, ſed arte diabolica confecta erat (ipſo Ioanne Cunone propriis ſcriptis ſic diſtinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiendi in ciuitatem Treuirenſem; cùm maleficiandus pro more bonorum Chriſtianorum ſe ſigno crucis & piis exercitiis, antequam ſe quieti traderet, muniuiſſet, nihil efficere potuerunt, ſed re infecta reclauſis ianuis reuolare debuerunt. Vir autem bonus cui nocere voluerunt, adhuc viuit DEI gratia, & tamdiu viuet quamdiu DEO placuerit. Mater dicti Cunonis, cum & ipſa examinaretur ſuper articulis propoſitis, eodem modo confeſſa eſt, ſicut filius in hoc puncto.] Qui ſuperioris ordinis ſunt Necromantici maleficiarii, nihil habent neceſſe hanc candelam ſibi prælucere, ſufficit in remoto aliquo loco accenſam defixerint. Manifeſtum hoc in ſequenti narratione, accepta à viris fide dignis, dignâ quæ ſciatur, nam diuinæ quoque vltionis addit exemplum. Abſtinebo loci, & ordinis, & perſonarum nominibus, ne quis ſaga nare in Hiſpania, vbi res verè geſta, in cubile veritatis & perſonarum notitiam penadat. Ibi quidam in vrbe magni nominis concionator; qui cum aliis prædicaret, ipſe reprobus vel factus, vel permanſit. familiaris erat cuidam viro nobili, cui formoſula vxor, ſed caſta matrona. hanc cœpit hircus ille efflictim deperire: nec diu ignem ſinu fouit occultum, aperit animum, & mulieri flagitium nititur ſuadere. Illa certa tuendæ caſtitatis, ſedulò conatur ad ſaniorem mentem reuocare à dementiâ. Sed erat oleum camino addere. vt Naphtam accenſã vehementiùs aqua iniecta exaſperat, vt gliſcat incendiũ: ſic admonitiones hunc vltrò inflammabant. Nec deſiit vrgere, donec pertæſa moleſtiam, ſtatuit vlciſci nebulonem. rem totam pandit marito, quem non minùs, quam Atridas talis dolor vrebat. eius iuſſu vxor temp⁹ addicit: venit nox optata malè amanti. Maritus cum aliquot famulis egregiè armatus erat in propinquo conclaui, familiarem hunc haud familiariter excepturus. operiebatur aduentum matrona. Tandem en tibi ſæculari habitu, accinctũ gladio & pugione. deducentem illã audacter ſubſequitur, & poſtquã conſediſſet, veterẽ cantilenã iterat. mulier refutat, & negat, vt ſolita. fecerant audaciorem tenebræ nocturnæ mæchum, & vim parat. vis vi repellitur: tandem victa mulier, exclamat, & condictum marito ſignum contenta voce tollit. Surdo (quod aiunt) fabulam, nec maritus, nec quiſquam accurrit. Quid ageret? fugeret? tenebatur brachiis fortioribus. conſentiret? mors probro & peccato potior honeſtati. vngues ergo & dentes, arma ſtringit muliebria, & faciem deformat: ſed præ furore hæc ille vix ſentiebat. Gladium depoſuerat, dorſo pugiunculus hærebat: vt aduertit matrona, inter luctandum manu eum eripit à tergo, & ſtricto mucrone perforat aduerſarium, & vita priuat. collabitur cadauer. victrix, vix ſui compos adcurrit in conclaue, vbi maritum abdiderat: inuenit illũ & famulos oẽs mortuis, quã viuis ſimiliores, clamat, vellicat, trahit, nihil non agit, vt expergefaciat: at illi conſopiti manebant. ſuſpicata (q; erat) maleficio id fieri, & videns ſibi in ſeipſa ſpes omnes locatas, cadauer domo effert, & in plateã abiicit cũ gladio, & cruẽto pugione. Interea dum ibi iacet, circitores nocturni in cadauer incidũt; ferũt in carcerẽ, facie lota, etſi non facilè, tamen agnoſcitur concionator. Prætor ſeu (vt vocant *Corregidor*) prudẽtia pollebat: ſilentio imperato præſentibus, ſummo mane adit cœnobium: euocat Priorem, ait ſe de re maximi momenti cum ipſo corã tota familia agere optare: iubeat omnes ad vnum in Capituli locum conuenire. facit Prior. conuenere viui omnes, nam mortuus ille ſolus deërat. Prætor (ait) videri ſibi ali-

quem

quem deeſſe, re animaduerſâ Prior, verè (inquam) omnes adſunt, excepto tali; (& nominabat) qui fors nunc ſe ad proximam parat concionem. Ipſe quoque, ſubdit ille, vocetur: mora haud longa futura. currunt nonnulli, vt vocent: cubiculo clauſo, pulsant oſtium, nemo reſpondet. It ergo cum Priore ipſe Prætor, & ianuam vi reſerant. nemo erat in cellâ, duntaxat fax, ardens & obſcurum lucens, defixa erat in camino. Mirati omnes, & ſtupere. Tum Prætor Priori & conuentui narrat, vbi & quale inuentum cadauer: Et dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ ſepulturæ (quam S.S. *aſini ſepulturam* vocat) meritò tradatur; ecce tibi nobilis ille cum vxore, & rem omnem narrant: conferuntur momenta temporis; repetiuntur euigilaſſe, quo fax exſtincta. Sic & perfidia hypocritæ deteſtatione omnium & mulieris caſtitas atque fortitudo laudibus totius viciniæ celebrata: non facilè ex illic habitantium memoriâ delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quædam, quibus hæc explicentur confirmenturque; Scribit ad ſoporiferum faſcinum ſtriges vſurpare cadauer abortione egeſtum, reſecto inde vnâ cum humero, coſtiſque continentibus dextro brachio, in vſum luminis; & ardere eius membri extremos digitos flammâ ſulphurea ac violacea, tantiſper dum perficiant quod cœpêre; & hac flammâ exſtinctâ tam integros & illibatos manere digitos, quam ſi lumini fomitem nullum præbuiſſent. idque confeſſos maleficos Guermingæ 14. Kal. Ianuar. 1589. Sic Remig. *lib. 2. c. 3.* & idem confirmat *cap. 4.* cum docet, ſolere priùs ex cadaueris illius abortiui vnguine, de membris elixis parato, quam perſonam conſopire volunt, probè inungere. Vergauillæ X. Kalen Febr. Margareta Luodman, in iudicio agnouit inter ſcelera hoc quoque: *Se nocte quadam N. ædes fuiſſe ingreſſam, eo animo vt ſomno ſopiti faucibus venenum infunderet: idque inceptum quin perficeretur parùm abfuiſſe: ita in procliui videbantur eſſe omnia. Sed (malum) contra quam putabant excitatum illum fuiſſe è ſomno: adeò vt, re infecta, cum facinoris ſocijs ipſa ſe in fugam dare cogeretur: conſectante interim illo manu armata, ac tandem cùm aſſequi non poſſet, minas ferociùs intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus ipſe, N. teſtis omnem, vti illam ſaga prænarrauerat, certis diſertiſque verbis recenſuit: videlicet appetitum ſe, ſicuti dictum eſt, veneno: hocque vnum illis, ne præberent fuiſſe impedimento, quod fortè experrectus. (nondum enim illarum vnguine delibutus fuerat) ſe crucis ſymbolo atque oratione Dominica contra tantum diſcrimen atque periculum muniuiſſet: verumque illud omnino eſſe, quod illas cum telo multum via eſſet proſecutus, nec tamen aſſecutus.* Et poſtea: *Ferè omnes criminis rei deprehenſi, in Germania quæ eſt ditionis Lotharingicæ, aſſeuerant concorditer, eam ſibi a dæmonibus (modo ijs per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum adium facultatem eſſe tributam: vt ſcilicet per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas, & alia huiuſmodi puſilla animantia, prout vſus poſtulat, contracti atque imminuti: intromiſſoſque denuò priori formæ reſtitui, ſi velint: ac tũ commodum incœptum peragere, quale ſuperiùs eſt declaratum, ſcilicet illiniendo eo primùm per artus omnes, cui moliuntur interitum, ne euigilet: tum firmiter ac validè os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum faucibus ingerendo admota lucerna quæ ſulphuream flammam euomat.*]

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

A SIc vocant quicquid dicitur, fit, daturue eo fine vt in amorem quis, Veneriſque furias pertrahatur. plurima huiuſmodi philtra veteres nobis commemorarunt,

morarunt, Theocr. & Virgil. *in Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius ait à Ge
nis vocari, **Windals / Waſſerothſ / Ruerdrommel**; Latini *Frutillam* vo
Hippomanes, laudant idem Theoc. Virg. Propertius; *Remoram*, & *Sippen*, Ar
teles [a]; *ranæ* quoddam oſcillum, Plinius [b] Aſtiriten lapidem ex Æſopo, l
chius Illuſtrius; ſagittas ex Roſtili corpore Archelaus; alia multa vetus p
Leuius apud Apuleium *Apolog. 1.* & Lucianus *in Dial. Bacchid. & Melittæ*:
recentioribus Marſil. Ficin. *l. 13. Theol. Platoniæ*, Pomponatius *de Incant. cap*
Cælius Calcagninus *integro opere, de Amatoriâ Magia*. Veteribus his videtu
munis error, etiam nolentes huiuſmodi philtris in amorem pellici poſſe
errorem mox diſcutiemus. Priùs videamus maleficia hoc in genere noſ
ui; quæ nobis, omnium optimè & exactiſſimè, Grill. ſcripto prodidit [c]. *Ar*
ria (inquit) *ſortilegia, vel fiunt intra corpus, vel extra corpus* (ſ. maleficiati.) *In co*
communiter fieri ſolent per cibum, vel potum [d]. *Et in his frequenter admiſcent* (*quæ*
ſolent in hoſtili vel ſomnifero maleficio [e]) *Sacramenta Catholicæ Eccleſiæ, vt ho*
conſecratam [f]; *vel nondum conſecratam, ſed circumſcriptam notis & litteris ſangu*
ſuper qua dici curant, quandoque vnam, duas, tres, quinque vel plures miſſas; q
celebratis, tradunt hoſtiam ipſam, non integram prout eſt, ſed in puluerem redactam
dè ſubtiliter, perſonæ maleficiandæ, quam aſſumere faciunt in cibo, ſicut in meneſtr
in potu: eodem modo faciunt cum calaminthâ immixtâ aliis ſpeciebus, & traditâ,
pra in cibo vel potu, ex quo dicunt illam eſſe naturæ attractiuæ & quod poterit
voluntatem abſorbentis trahere ad amorem perſonæ tradentis. Sed omnes ſunt nu
dæmonis fallacia, &c.] & poſtea; *Bis aut ter habui in facto Sortilegos; qui, huic*
legio ſiue maleficio incumbentes, hoſtiam immiſcuerant. vnum videlicet clericum re
ſum; qui hoſtiam ipſam ſacratiſſimam accipiebat, cuius partem ipſe ſceleratiſſimus
cupiebat amari, aſſumſerat, dicendo quædam verba ſatis turpia atque nefanda, quæ h
ferre non expedit; reliquam verò partem hoſtiæ miſerat ad ipſam mulierem, non i
mà hoſtia, ſed minutatim contritam & in puluerem redactam, ſumendam in cib
potu. Iterum habui alium, qui hoſtiam nondum ſacratam acceperat, & ſuper
circumcirca, cum ſanguine annularis digiti, nonnulla verba ſatis turpia deſcripſera
inde ipſam hoſtiam ſuper altari depoſuerat, hoc eſt ſuper nudo lapide conſecrato, ſu
teamine tamen altaris abſconditam, & à quodam Sacerdote rotundæ conſcientiæ,
illâ quandoque miſſas celebrari fecerat, certis orationibus ad eius propoſitum ſuper
tis; deinde hoſtiam ipſam ſumſerat, quæ tamen non erat expreſſè conſecrata; cuius pa
alteram pro ſe aſſumpſerat, alteram verò partem perſonæ maleficiandæ tradidera
dactam in puluerem, vt proximè dixi; aſſerentes, vterque ipſorum, qui hoſtiam ipſa
ſumpſerant, indiſſolubili amoris vinculo ad inuicē ſe colligandos, nihilominùs nullu
fectum apparentem vidi, nec percepi. Nec ſunt adhuc duo anni elapſi, quod alium ſim
caſum audiui, Romæ accidiſſe, de quadam impudicâ muliere; in cuius cophinis reperta
re duæ hoſtiæ, ſuper quibus ambabus erant deſcripta quædam verba ſanguinea, &c.
ipſa tenebat, vt aſſeruit, ad effectum tradendi cuidam alteri mulieri, ad inſtantiam
qui eiuſdem mulieris amorem concupiſcebat. Aliàs quoq; nondum eſt annus elapſus,
duæ impudicæ mulieres Romæ, quas vidi, & audiui; quæ acceperant oleum baptiſm
quo inunxerant ſibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c.) & cum labij
ſic inunctis oſculatæ fuerant viros quoſdam, cauſſa captandi amorem ab ipſis, vt ipſæ
rebant. Nihilominùs demum omne experimentum fallax fuit, & ſuorum exceſſuum
dignas vidi luere pœnas. Aliud exemplum à triennio & citra in eadem Vrbe contig
quod quædam turpiſſima mulier acceperat; particulam cutis illius, qua infans indu
greditur de vtero matris, quamprimùm venit in lucem, illamq; ſimiliter ſuper lapide
ſacrato abſconderat, & ſuper illa plures miſſas, numero quinq;, celebrari fecerat, cuter
prædictam poſtea aſſumpſerat, & baptizauerat ſub nomine perſonæ maleficiandæ,
aqua baptiſmatis & cærimoniis conſuetis, deinde eandem in puluerem redegit, ad effe
trac

[a] *lib. 2. de hiſt. animal. c. 14. & l. 9. c. 17.*
[b] *lib. 8. c. 42. & lib. 32. c. 4. plures citat Tiraq. 13. lege connubiali.*
[c] *de ſortileg. q. 3. a. nu. 15. & q. 5. a. n. 2.*
[d] *l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœn. l. 3. §. hac adiectio. D. ad leg. Cornel. de ſicar.*
[e] *Grillan. d. q. 3. nu. 18. in fin.*
[f] *gloſſ. in c. accuſatus. §. ſane. de hæret. in 6.*

tradendi perſonæ maleficiandæ: tamen interim capta fuit, nec perficere potuit ſortilegium, ſed congruas ſceleris ſui luit pœnas.] Hæc ille, qui addere potuit, adeò nefarios etiã eſſe huiuſmodi ſortilegos; vt & feminæ viris ſua menſtrua, & viri (quorum vtrumque vix pudicæ aures tolerant) ſemen in cibum potumq; aliis permixta, & certis verbis condita, præbeant; vt multorum conſtat confeſſionibus; ſtercota quoq; & alia huiuſmodi excrementa, vt Sprengerus tradidit. Proſequitur deinde Grillandus dicta ſua, inquiens; *Extra corpus autem ſiue extra inteſtina fiunt maleficia amatoria per aliquas mixturas compoſitas ex herbarum folijs vel radicibus, metallis, reptilibus terræ: plumis inteſtinis membriſue, auium, piſcium, vel animalium; aliarumúe ſimilium rerum naturalium*[adde, maximè expetere [a], vel capillos vel vnguium præſegmina, vel faſciam, vel quid aliud veſtimenti quod ſolitum tangere corpus maleficiandi: aut, ſi nihil huiuſmodi queant nanciſci, vel epiſtolam, vel quid aliud de illius domo] *& tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc inuoluta conſuunt in chlamyde vel tunicà maleficiandi, vel abſcondũt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia, ſuper quæ ipſe dormit, aut ſub limine oſtij, vel alterius loci, ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus, aut mulier tranſitura ſit.*] Hæc ille partim *d.q.3.a.nu.15.partim q.5. num.3.* vbi etiam addit ſacrilegia quædam iſtorum. *Ipſi* (inquit) *ſortilegi admiſcent ſæpiùs in iſtis aquam benedictam, ſcilicet Fontis Baptiſmatis, aut communis amphoræ exiſtentis in Eccleſia, aut oleum ſanctum Baptiſmatis, Chriſmatis aut Extremæ vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, ſacros Agnoſdei, thura benedicta, cereos paſchales & his ſimilia. Quandoque autem capiunt aliqua ex reliquijs Sanctorum Martyrum, ſi habere poſſunt; ſcilicet particulas oſſium, capillorum, vel veſtium. Alij autem capiunt fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium, aliorumque panniculorum benedictorum: quibus ſacra myſteria venerantur celebranturque, ſicut camiſiæ purificatorij, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, ſtolæ candidæ, lapidis ſacrati, mappæ altaris, patinæ, ſudarij, calicis, & ſimilia, & iſta omnia, vel iſtorum partem admiſcere ſolent in ſortilegijs amatorijs, adhibitis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorum ſacrorũ perpetrantes abuſum.*] Mox ſubdit tertium quoddam genus ſortilegii amatorii, his verbis: *Quidam ex his qui ſunt expreſſæ profeſſionis: deferunt quandoque imagines quaſdam ad loca ſacrificiorum, terrà, vel cerà, aut gemmarum, ſeu alià quauis mixturà confectas, illaſque baptiſant priùs nomine perſonæ maleficiandæ, ſub deuotione & inuocatione Diaboli, cum eiſdem ceremonijs, quibus vti ſolent noſtri ſacerdotes in vero baptiſmate: & adijciunt quædam verba turpia & nefanda: quib. imaginibus quãdoq; aperiunt pectora, & ipſarum corda ingenti calore ignita reddunt: aut tantũ detinent, quod liqueſiant, putantes quod eodem modo cor hominis maleficiandi ſimiliter aduratur, ſeu mollificetur, & obediens reddatur ad votum ſortilegi, vel amantis*] Io. Saliſbarienſ. *li.1.c.11. Vultricoli ſunt, qui, ad effectus hominum immutandos, in molliori materià, cerà, vel fortè limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt, cuius illuſionis in Pharmaceutrià Virgilius meminit:*

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit
Vno eodemq; igni, ſic noſtro Daphnis amore.

Naſo quoque in libro Heroidum.

Deuouet abſentes, ſimulacraq; cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Sic ille, locum Ouid. ad maleficium mamatorium referens, quem ego potiùs retulerim ad hoſtile. Hoc maleficium paulò poſt oſtẽdam fuiſſe vetuſtiſſimum, Græcis Latiniſq; probè cognitum, à Chaldæis acceptum. Vt plurimũ vtuntur pergameno virgineo: quam conficiunt ex cute pueri recens nati, & ante baptiſmum mortui, vel abortiui, inſcriptà caracterib. & verbis magicis: cuius mirã potentiã atq; efficientiam nugantur magi recentiores [b], & exemplũ ſuggerunt.

[a] *Grillan. q.3. nu.23.*

[b] *Picatrix, Abonus, & Agrippa.*

ſuggerit Leloyher.[a] Vtebantur & olim funibus quibuſdam & ligaminibus, de quibus nos poſtea. Grill. prætereà rationē inueſtigat, *cur ad amatoria duntaxat, abutantur, rebus ſacratis?* & multis reſpondet, qui volet eum legat. Hodierno tēpore, etiam ad hoſtile veneficium, buffones baptizant, & eis (quod horreſco cogitãs) venerabilē Euchariſtiã exhibēt deglutiendã. Sic nimirũ quotidie deterior fit mundus, & homines in grauiora hoc ſæculi fine ſcelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publicâ fide & multorum ſæculorum continuâ atteſtatione confirmatiſſimum, Thom. Boſſius, Oratorii preſbyter; cuius opera, quàm hæreticis odioſa, tàm Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis Eccleſiæ [b]; *Nonum miraculum* (inquit) *contigit Aufidi in Piceno. Siquidem anno 1273. quædam mulier, cum ſumpſiſſet ore euchariſtiam, non deglutÿt, ſed ſeruatam ſecū detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum ſibi per veneficia. Quamobrem, ſic malis artibus edocta, ſuper prunas in tegulà repoſitã proiecit: quo facto (mirabile dictu) cœpit Euchariſtia apertiſſimè in carnem conuerſa ſanguinem latè emittere, ita vt prunas exſtinxerint, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit inÿciendo cinerem, puluerem, ceramque apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuinà & ſanguine inuoluens, ſtabuli propinqui ſtercori infodit. Latuit res annos ſeptem, quamuis aliquot mirabilia euenerint; quæ vndenàm naſcerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac ſceleris ſui conſciam. Iis exactis, illa tandem aperuit rem geſtam ſacerdoti; qui cùm ſe eò contuliſſet, reperit intactam carnem ſanguinemque recentem, linteumque illæſum. Miraculum patefactum cunctiſque diuulgatum, ex omnibus locis innumeros ad ſui ſpectaculum commouit, & commouet adhuc poſt annos tercentum & ſexdecim. Viſitur enim caro, viſitur ſanguis vitreis ampullis incluſus, ad tantæ rei memoriam ſempiternam; neque poſt tanta temporum ſpacia quicquam ex ÿs eſt corruptum aut tabefactum.*] En quo pacto Deus tam manifeſto miraculo nefarium mulierculæ ſortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius ſortilegü amatorii.

SECTIO II.

Dico primo; *hiſce philtris voluntas nullius cogi poteſt, ad, quem non vult, amandum ſed benè poteſt imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interiùs quaſi accendi; adeò vt quis, dæmone varÿs tentationum illecebris interiùs certante; æſtro quodam libidinis vexetur, & ſic vehementer trahatur ad deſiderium carnalis copulæ cum aliquo ingenere, quod ſi tum temporis maleficus amator accedat, & artibus, quib. ſolent mulierculæ capi, eam inſtanter vrgeat, vel dæmon de illo vno tam aſſiduè memoriã & phantaſiam moueat, exhibendo ſpeciem circumſtantiarũ propter quas amore dignus videatur & ſubtrahendo eas quæ indignum redderent: facilè fit, vt in naſſam præda cadat.*] Atque hęc eſt ratio & modus, quo per iſta diabolus ſolet decipere: vulgus autē nequit diſtinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiſcentiæ, impetuſque portionis inferioris. Vnde non oportet credere iis, qui quæue cauſantur coactionem voluntatis. verè enim nolendo volunt, & vellent abſtinere, ſed volunt peccatum committere.

Hæc ſententia communis eſt Iuriſconſultorum [c] & Theologorum. [d] probatur primùm *l. eorum C. de malef. & Mathemat.* vbi Conſtantin. Imper. ait, *ad pudicos animos ad libidinem deflexiſſe intelliguntur:* non (ait) *coëgiſſe*, ſed ait *deflexiſſe* ideò, ſi lex Rhemnia vigeret, Wierus hîc non effugeret frontis inuſtionem nimis quàm manifeſtò Imperatoriam ſanctionem calumniatus.

Secunde

[a] *Lib. 1. de ſpectris. c. 5.*

[b] *Lib. 14. c. 7.*

[c] Legiſtar. *in d. §. adiectio. & d. §. qui abortionis. Azon. ti. C. de malefic. & mathema. Oldrad. conſ. 210. Godefri. & Ang. in l. eorum. C. de malef. Alberi. rubr. C. de heret. Vital. tract. de malef. Grilland. d. q. 3. a. n. 15. Tiraq. d. l. 13. & tracta. de pœn. minuend. Pet. Loyher. d ca. 5. Anto. Guibert. Menoch. Clari, Farinac. & alior.* Canoniſt. *verò. vt Hoſt. in Summ. de mag. §. quam ſententiam. Anania rubri. de ſortil. Ancaran. in c. ex tuarum & Abb. c. in tabulis. eod. tit. idem Ancara. in c. accuſatus. §. ſane. de heret. in 6. Squilla. cenſ. de fide Catholic. c. 8. Turrecrema. in c. ſi per ſortiarias. 33. q. 1.*

[d] *D. Thom. & S. Bonau. & Palud. in 4. d. 34. Sprenger. Mallei. p. 1. q. 7. Caſtrii lib. 1. de iuſt. hære. pun. cap. 15. Mich. Medin. libro 2. de rectâ in Deum fid. Ang. Silu. Roſell. Fum. Caietan. Graffius, & alÿ Summiſtæ, Binsfeld. in d. l. eorum. q. 1. Angl. & alÿ omnes quod ſciam, & ex medicis integro libello de Philtris Ioan. Bekelius.*

Secundò probatur ratione, quia multa ſunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi ſemen, excalefaciendi totum corpus: &, ſi nullæ res tales inuenirentur, poſſet dæmon rebus, quibus vellet, vti, tanquam ſignis conuentis, & deinde iuxta pactum ipſe per ſe & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, ſimulque perſonæ certæ importunam ſuggeſtionem imaginationi, quaſi valdè dignæ amati, obiicere; & ſic in huius amorem inflectere poſſet; ſed volentem tantùm. Nam in voluntatem, propter arbitrii humani libertatem, nulla dæmoni iuriſdictio, nulla coactio competit: quæ omnia ſuperiore libro probauimus, *q. 24*.

Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonii Triumuiri apud Plutarch. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum; vt Marci hæretici & Magi, apud D. Irenæum; puellæ adductæ ad S. Hilarionem, apud D. Hieron. Ioſaphat Regis & Thedæ magi, apud Damaſcenum, *in vità Barlaam*. Iuſtinæ & Cipriani Magi, apud Nazianzenum & Nicephorum, (de quo conſule Pamel. *in vità D. Cipriani*) vt etiam hæretici cuiuſdã apud D. Epiphan. qui, quod, paullo antè exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas; id intelligendum, de vehementi perſuaſione & forti inclinatione, non de neceſſitatis abſolutæ coactione. Item probatur Hiſtoriâ Baſilii Pſeudomonachi & iuuenculæ monialis, de quâ D. Greg. Magnus egit; item Sceleri Sethi de quo Nicetas [a]. legite illa accuratè, & inuenietis iniectam propenſionem, ſed defuiſſe neceſſitatem parendi.

[a] *Plutarch. in vità M. Anton. Lucia. in Philoſpende. Irena. l. 1. c. 9. D. Hier. in vità S. Hilaric. Greg. Nazã. oratio. 29. in laud. Cipria. & Nicepho. lib. 5. c. 27. Epiph. lib. 1. to. 2. contr. hæreſ. Ebionita. D. Greg. lib. 1. Dial. c. 4. Nicet. lib. 4. hiſtor.*

Quarto probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittam Epiph. Irenæ. & duos Grego. iam citatos: probatur auctoritate D. Hieron. dum docet quoſdã dæmones amoribus & amatoriis canticis deſeruire [b]; & alibi maleficia contẽdit vim habere, vt amemus quæ odiſſe deberemus; & deteſtemur, quæ nos amare decuiſſet [c]. Caſſianus quoq;, *Incentores*, ait, *libidinum atque luxùria quoſdam ſpiritus eſſe propheta commemorat; Spiritus, inquiens fornicationis decepit eos, & fornicati ſunt à Deo ſuo.*] [d] non quæro, an rectè explicet dictum Oſeæ; ſed quid ſenſerit ipſe, id apertè teſtatum aſſero.

[b] *lib. 3. in epiſt. ad Epheſ. c. 6.*
[c] *Super c. 3. Nahum.*
[d] *Caſſian. coll. 7. c. 32. Oſea 4. v. 12.*

Denique probatur SS. locis eſſe aliqua huiuſmodi maleficia. Nahum. 3. *v. 4. Propter multitudinem fornicationum meretricis ſpecioſæ & gratæ, & habentis maleficia:* quod de his rectè noſter Fra. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in Epiſt. Ieremię, niſi fallor, mentio habetur maleficii amatorii concremationis, verba ſunt iſta [e]; *αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτὴ, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διεῤῥάγη. Quæ vulgatus ſic vertit; Mulieres autem circumdatæ funibus in viis ſedent, ſuccendentes oſſa oliuarum. cùm autem aliqua ex ipſis, attracta ab aliquo tranſeunte, dormierit cum eo; proximæ ſuæ exprobrat, quòd ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neque funis eius diruptus ſit.*] Qui locus inſignis, adhuc denſis obſidetur tenebris, ignorantiâ antiquitatis. vnam eius partem, quæ de funiculis eſt, nobis Herodotus clariſſimè exponit *libro primo*, vt habet verſio Latina (Græco nunc exemplari careo) in hæc verba: *vna iiſdem Babyloniis lex eſt, omnibus modis exſecranda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vità ad Veneris templum deſidentibus, cum externis viris conſuetudinem habere. Ceterum cùm pleræque ſint diuitijs tumentes, quæ ſui copiam facere recuſent; hæ vehiculis cameratis ſubuectæ, pro templo conſiſtunt, relictâ interim à tergo magnâ famulitii turba. Pleræq; etiam hunc in modum faciunt, ad templũ Veneris ſedent, nodis, corolliſq; tẽpora reuinctæ, è quibus dum aliæ ſeorsùm abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diuerticula vndecunq; ſic funiculis diſtincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuiq; libuerit deligendam. Porro cùm ſemel illic conſederint, non priùs domum ragrediuntur, quam hoſpitum aliquis, pecuniam mulieri in ſinum iniecerit, & cũ*

[e] *Baruch. 6. v. 42.*

eàdem

eàdem à fano ſeorſim abductà rem habuerit. Hoſpitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrij Venerem appellant. At verò pecuniam illam, quantulacunq; ſit, non eſt fas reijcere; ſiquidem in ſacrum cõuertitur vſum. Neq; mulieri etiam permittitur hoſpitem aliquem repudiare; ſed quicunque is eſt, qui pecuniam obiecerit primùm, hunc illa ſequitur citrà delectum. Poſtremò vbi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Iam, quæ formæ ſunt elegantiore, citiùs (vt par eſt) expediuntur: quæ verò deformes, diutiùs coguntur deſidere pro templo, antequam legi faciant ſatis. Fitq; interdum vt vno atq; altero anno, aut etiam triennio, atq́; diutiùs expectare oporteat miſeras. Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædam lex eſt.] Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quibus funiculis circumdatæ dicantur; & quis funis diſruptus: nempè is qui ſemitam ad illam faciebat; nam diſcedens hunc diſrumpebat, vel hoſpes, vel ipſa femina: ſed & illud intelligitur; vltimo loco, cùm obiicit funem non diſruptum, deformitatem exprobrari, quod eas mortalium nùllus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publicè Louanii dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egere veteres poëtæ. Virgilius *Eglog. 8.*

Terna tibi hæc primùm triplici diuerſa colore
Licia circumdo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco,

nempe amati ſimulachrum. ligabant conceptis verbis, vt apud eundem;

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modò; & Veneris, dic, vincula necto.

Valerius, *in Ciri*, addit & aliud, in ſinum deſpuere ter;

Terq; nouena ligat triplici diſtincta colore
Fila; ter in gremium mecum, inquit, deſpue virgo,
Deſpue ter virgo, numero Deus impare gaudet.

Nemeſianus *Ecl. 4.*

Hæc eadem nobis, quæ verſicoloria fila,
Et mille ignotas Mycale circumtulit artes.

Erant hæc fila, vt plurimùm, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe vel glomo: Propertius *lib. 3.*

Improba non vicit me moribus illa, ſed herbis:
Stamine à rhombi ducitur ille rotà.
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è ſectis anguibus oſſa trahunt;
Et ſtrigis inuentæ per buſta iacentia plumæ,
Cinctaq; funeſto lanea vitta viro.

Hoc eſt vitta lanea ſuſpendioſi: quod & ipſum magicum. *Et l. 2.*

Deficiunt magico torti ſub carmine rhombi.

De trina deſpuitione Tibullus, *Eleg. 2,*

Hæc mihi compoſuit cantus quis fallere poſſis.
Ter cane, ter dictis diſpue carminibus.

Sed ad rem, magicum myſterium, cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, eſt adoletio *τῶν πιτύρων*. de cuius vocis ſignificatione non omninò res certa, nam ceteri vertunt *furfures*, noſter verò *oſſa oliuarum*; inter quę quid meliùs & fideliùs verſum, certiùs definiri poſſet; ſi Hebræa illa epiſtola exſtaret, nunc de Græcæ vocis ſignificatione deciſio pendet. Puto non vnam eſſe ſignificationem huius vocis. Heſychius, *πίτυρα τὰ τῶν σίτων ἢ κριτῶν φλοῖα*: & ſanè huiuſmodi tritici vel hordei furfures, ſiue pelliculas, quæ molendo ſecernuntur (ſic etiam Dioſcorides & Theophraſtus vſurpant) ſuccendi ſolitos in veneficio

veneficio amatorio plerique exiſtimant, & nituntur loco Theocriti *Eydill. 2.* νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiaſtes θυσῶ exponit ἐπικαύσω, igne abſumo. Vix crediderim furfures ſolitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei) ſed benè farinam in molâ, de qua tamen paulò antè iam locutus erat Theocritus, nec neceſſe habebat repetere. quare malo πίτυρα illic exponere, vt hìc facit noſter. Nam de eodem maleficii genere locutum poëtam illic, & hîc prophetã, eo procliuior ſum, quòd eodem Eydill. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babyloniis didiciſſe. Sicut ergo laurum vrebant veteres & bitumen, & ſtatuas ex argillâ vel cerâ; (de lauro Virgilius;

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum;

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, ſed locus non occurrit, de ſtatuis argillaceis & cereis;

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit,
Vno eodemq; igni; ſic noſtro Daphnis amore.)

Sic etiam puto ſolitos adurere oſſa oliuarum, hoc eſt minutas oliuas, & duriores ceteris, ac penè oſſeas: quæ eſt vocis Græcæ altera, minùs nota ſignificatio, apud Athenæum [a], ex Callimacho & Philæmone; pro quodam minuto ac viliore & coloris furfuracei oliuarum genere, quod ἐπίτυρον vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Heſychio videntur dicta, ἐπίτυρα dum ſcribit ἐπίπυρα ἐκμάσματα ἐλαιῶν. vbi fortaſſis ἐπίτυρα legendum; nec in voce vt opinor peregrinâ quærenda ſolita Græcorum compoſitio. ἐπίτυρον, edulium nouit Athenæus, & Varro *libro 6. de lin. Lat. Apud Plautum, ſi vnum epityrum edam apud illum eſuriens inſanè benè. Epityrum vocabulum eſt cibi, quo frequentius Sicilia, quàm Italia vſa*] ſic Varro. Locus Plauti eſt in Mili. glorio. nempe fiebat ex pityrodi oliuà confrictà. meminere & Cato & Columella, *libro de re ruſtica*, conficiendi modum indicantes & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes, id conficere ſolitas: forte etiam vocẽ ἐπιπίτυρα ſic contrahebant vulgò, dicentes ἐπίτυρα. Sed cur noſter vertit, *oſſa oliuarum?* certum eſt Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora ſunt, ea vocare *oſſa*, vt oſſa obſidentium עצמות חנך chonach atſmoth [b]: ſcitum etiam, hanc oliuam minutam plus oſſis, quam carnis edulis præbere. conſtat quoque Hebræa phraſi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti; & ideo, *oſſa oliuarum*, accipi poſſe, pro oſſeis oliuis: ſicut in Moſaicis ſcriptis [c], *aſinus oſſis*, ponitur pro aſino oſſeo. Quare ſuſpicor hoc loco à Ieremià ſcriptum fuiſſe *atſmoth Zethim*, quod ad verbum ſignificat *oſſa oliuarum*, & Græcos interpretes gnaros ſignificationis, quam diximus, vertiſſe τὰ πίτυρα. Nonne veroſimillimum eſt Babylonias, quę Magicis nugis erant addictiſſimæ, vetitas ne diu illic excubare cogerentur, ſe à ſortilegiis huiuſmodi non abſtinuiſſe; maximè quas nec diuitiæ, nec forma, nec genus commendabant? quærebãt ergo iſtæ bliteæ ac diobolares vndecunq; lenocinium, & Pityrides oliuas, quæ vilioris prǽcii, inſumebant flammis. Et quam veſanæ flammam alebant incluſam, longè aptius atque expreſſius oſſium, quàm furfurum, aduſtione conteſtabantur: ſimul enim ſic querebantur de duritie ac rigore hoſpitum, & aduentorum, quos illarum nulla miſeratio tangebat: ideo non ſolas oliuarum carnes, ſiue cutim (nam in his oliuis cutis potius quàm caro) ſed ſolidas oliuas cum nucleis oſſeis adolebant, nimirum duritiam illam ſibi inuiſam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ. Si *furfures* vertas, perit elegans iſta myſterii magici analogia. Veriſimile eſt cum iſta vrerent addidiſſe, quod ſolemne reperio; ſic ſe oſſa hoſpitum vrere, vel, in hoſpite ſuo hæc ſe adolere; vel precari, vt ſic hoſpites earum amore torrerentur; quæ omnia Virgilius & Theocritus poſuere. Demum ſic aduſta & in cineres redacta ſpargebant in ventum iacta trans caput. Theocritus;

[a] *lib. 2. Conuiuii Sophiſt.*

[b] *Pſ. 53. v. 9.*

[c] *Geneſ. 49. v. 13.*

ἄλφιτά τοι πρᾶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ' ἐπίπασσε.
Farina primùm, igne liqueſcunt, ſed diſperge. Virgilius;
Fer cineres Amarylli foràs, riuoq; fluenti
Tranſq; caput iace.

Sed hæc ſatis vel nimis, de loci Baruchi explicatione; quæ ſi probetur, benè erit; ſin, meliora expecto. Hinc patet, vel iuxta hanc primam concl. noſtram intelligendum Burchardum; vel errorem ſubeſſe eius ſententiæ, *lib. 19. c. de arte magicâ c. vlt.*

Sit ſecunda concluſio quæſtionis, *hæc philtra & menti & corpori vt plurimùm valde noxia ſunt.*] Nota minùs eſſe noxia, quæ non dantur intus ſumenda, quia ſi per nudàs incantationes facta, vt plurimùm ſolum nocent menti; ſi per illigationes aut contactum extrinſecum, etiam corpori ſolent nocere, ſi habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: ſi verò dentur in potum & cibum, ſolent vt plurimùm valetudinem vehementer debilitare, & de ſtatu mentis deiicere, quia eorum ingredientia ſolent eſſe admodum periculoſa: vt fluores menſtrui, ſperma (vt patet ex vetuſtis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis vel aſinini pulli, vterus hyenæ, virga lupi, remora, oſſa rubetæ, ſcinci, & præ ceteris (quod vocant) Hippomanes: quod eſt triplex, ne quis fallatur; vnum cuius mentio apud Theocritum *in Pharmaceut.* tradit eſſe plantulam quandam Arcadiæ: alterum, quod vt canit Tibullus, F

Virus cupidæ ſtillat ab inguine equa. & Propertius.
Hippomanes fœtæ ſemina legit equa.

Qualis eſt ſuum apria: tertium, pellicula quæ reuellitur à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Ariſtoteles [a], Plinius, Columella, Virg. & alii. Quam hoc noxium ſit docet interitus Caligulæ, qui mortuus, cùm ei Ceſonia hoc potandum porrexiſſet, vt narrant Ioſeph. [b] & Sueton. & Iuuenal. eo reſpexit; *Vt auunculus ille Neronis;*

Cui totam tremuli frontem Ceſonia pulli
Infudit: & mox vt eſt in 4. Meſ.
Tanti partus equæ quantum vna venefica conſtat.

De cunctis autem philtris Ouidius prudentiſſimè;

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, vimq; furoris habent.

Euſebius teſtatur his Lucretium poëtam primò dementatum deinde furoris impatientiâ ſeipſum interemiſſe. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primò actum in furorem, mox etiam interemptum [c]: de quodam ſimilia narrat Ariſtoteles. *Virgo illa incantata à Baſilio* (vt ait D. Greg.) *febricitare incæpit, & vehementer anxiari, magniſque vocibus cum ſtridore clamare. Modo moritura ſum, niſi Baſilius monachus veniat, & ipſe mihi per ſua curationis ſtudium ſalutem reddat.*] en verba mente captæ, & corpore languentis. Illa vero, de qua D. Hieron. ſcribit, *poſtquam amator, magicis artibus instructus, ab Æſculapij ſacerdotibus, rediit, & ſubter limen domus puellæ tormenta quædam verborum & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamnia defodit: & ilicò amore inſanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis: magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat.*] de tribus ordine Abbatibus, ſucceſſiuè ab eadem ſortiariâ toxico amatorio necatis, lego apud Sprenger. de Frider. duce Auſtriæ, electo rege Romanorum quem Lud. Bauarus vicit, auctor eſt Cuſpinianus; de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panhormita; de puellâ, cui amator membranulam inſcriptam in ſinũ iecerat, & narrationem, & iudicium nobis ponit Pet. Leloyherius: quare cùm tã noxia ſoleant eſſe philtra meritò Athenienſes Temniam ſagam morte mulctarunt [d]; & nimis laxi fuere Areopagitæ, cùm

[a] Ariſto. lib. 6. hiſt. anim. c. 18. Plinius lib. 8. c. 42. Columel. lib. 6. Virgil. in Georg.
[b] lib. 11. antiquit. Suet. in Calig. Iuuenal. ſat. 6.
[c] Euſeb. in Chro. Plutar. in Lucul. Ariſt. in Mag. Moral. D. Greg. d. c. 4. Hiero. in vitâ D. Hilarion. Spreng. p. 1. q. 7. Cuſpinia. in Ludouico Bauaro, Anto. Panhormita. lib. 4. de geſt. Alfonſi. Pet. Leloyher. lib. de ſpect. 1. c. 5.
[d] Demoſth. contra Ariſtogitonem.

cùm alteri, mortuo eo qui acceperat [a], ignouerunt: prudentiſſimeque iura ciuilia: quibus ſeqq. pœnæ receptæ: de quibus, quo ad praxim acturi ſumus fuſius *lib.5. Sect.16.* nunc breuiter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam ſuperſtitionem, nec mors ſecuta fuit: pænà relegationis & damnationis in metallum olim puniebatur [b]: hodie iudicis arbitrio extraordinariè punitur [c]. Quod ſi mors fuerit ſecuta, quam vt plurimùm ſequi tradidit Hippolytus de Marſil. inſignis Criminalium iudiciorum tractator [d]: tum, ſi ob malum finem prębuit philtrum (vtpote cauſa aborſus, vel illiciti amoris) ſiue tum adhibitæ ſint artes magicæ ſiue non, mortis reus cenſetur, ex communi ſententià iuris interpp. *argumen. d. §. qui abortionis*, quod & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit [e]: neque id acerbum debuit videri Antonio Guibertò [f]: dignus enim planè ſupplicio malus adeò animus, fini improbiſſimo, per ſummum periculum & peſſimum exemplum ſtudens. Quod ſi non dedit ob malum finem, ſed bonum (vtputa ad arcendam feminæ ſterilitatem, ad conciliandum mariti animum à ſe immeritò alienarum,) tunc ſi acceſſit ars magica, adhuc punienda eſt audacia lethali ſupplicio. capitale eſt enim his vti artibus [g]: ſi verò non adhibuit quicquam magicum, ſed naturalibus vſa fuit, quæ putabat non nocitura, extra ordinem mitiùs punienda eſt, citra [h] mortem. Hæc vera, ſi deſit hæreſis ſuſpicio: hac accedente, quid dicendum, videbitur *d. ſect.16.*

Humanam vindictam præuenit aliquando diuina vltio. Siffridus preſbyter in Chronico ſuo, narrat anno 1260. accidiſſe, vt *adoleſcens quidam in Miſnia, vt ſuis potiretur amoribus, à Mago in locum ædium deſertum deduceretur: cui cùm ſpectrum, puella illius quam amabat imagine, per malefici incantationes ſe obtuliſſet: amator ille perditus, manum ei porrigens, à malo dæmone parietibus alliditur, & miſerabilem in modum necatur: qui eius quoq; cadauer tanto in Magum impetu proiecit, vt ſemianimis longo tempore iacuerit.*]

I nunc, & animam committe ignibus doloſo hoc pulueris magici mantello contectis. Nonnè potiùs audiendus Phocylides: qui cecinit, omninò fugiendas amatorias incantationes & philtra? idq; verum, etiam quoad coniuges. quia etiamſi conciliarent amorem (quod nunquam vel raro contigit) tamen ſemper, vt minimùm, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piſcibus (acuta & apta eſt Plutarchi [i] ſimilitudo) accidit, qui non retibus vel hamis, ſed medicamentis capiuntur.

[a] *Ariſtot. libr. 1. Mega. Moral. c. 17.*
[b] *d. § qui abortionis.*
[c] *Menoch. de arbit. iud. caſ. 358. Binsfeld. in d. l. eorum. q. 3.*
[d] *in l. eiuſdem. D. ad leg. Cor de ſicar.*
[e] *lib. 5 recep. ſent. tit. ad leg. Corn. de ſicar.*
[f] *lib. 1. quæſt. iur. c. 16. n. 1.*
[g] *l. nemo aruſpicem, & ibi Dd. C. de malef. & mathe. & ſic intellige Menoch. de arbit. caſ. 358. n 5.*
[h] *arg. l. 3. § ex Sena uſc. D. ad leg. Corn. de ſicar. & ibi Bart. & Menoch. d. caſ. 358. n. 7.*
[i] *in coniugalib. admonitionibus.*

SECTIO III.

RESTAT de remediis videamus. & conſtat, ex dictis, inutilia eſſe antidota cōtra philtra, & remedia illa Gentilium: quæ per incantationes aut luſtrationes quaſdam fiebant: quæ Chriſtianis etiam prorſus illicita ſunt. Virgilius 4. Æneid.

G

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas velit, aſt alijs diras immittere curas.

verè dicit *promittere*, nec enim præſtabat. Tibullus lib. 1.

Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos,
Et me luſtrauit tedis, & nocte ſerena
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos,
Non vt totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,
Orabam: nec te poſſe carere velim.

Putabant enim his luſtrationibus alterutrum euenire, vel vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemeſianus, inducit paſtorem querentem hæc omnia ſibi in caſſum cecidiſſe;

Quid prodeſt quod me peregrini mater Amynta
Ter vittis,ter fronde ſacrà,ter thure vaporo
Luſtrarit,cinereſq́ auerſa effudit in amnem,
Incendens viuo crepitantes ſulphure lauros,
Cùm ſic in Meroën totis miſer ignibus arſi?

Vittas intellige funeſti viri, vt dictum ſuperiùs. Omiſit & aquæ aſperſ nem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore:

Quod mihi non patrij poterant auertere amici,
Eluere aut vaſto Theſſala ſaga mari.

Hanc ſecuti opinionem gentilium videntur, non Eunapius modò *in* *tâ Edeſij*, de illâ quam magus Philometor in amorem pellexerat, magus v Maximus amore ſoluit; & Plin. ſed & Pomponat. homo malè Chriſtian Opus eſt in antidotis diſtinctione. 1. ſi naturalia tantùm ſunt medicamen maniam purgantia, & ardorem libidinis temperantia (vt agnus caſtus & l iuſmodi) dummodo noxia non ſint valetudini, licebit eis vti. 2. ſi verò dubi tur num inſit illis vis naturalis, an verò ſint merè ſuperſtitioſa remedia; tu iis abſtinendum. tale quod de Scythicâ ſeu Promethæâ herbâ refert Prop tius; quod de inſperſo corpori puluere in quo ſe mula volutauerit, vel h vrinâ bibitâ, vel rubetâ in corio pecoris recentis alligatâ, & de virga lupi l nius & Pomponat[a]. tradidere. 3. ſi moraliter improba ſunt remedia, planè tanda & vetita ſunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, ſcilicet ſui ſpendium; talia Raſis ac Paulli Ægynetæ licentioſa balnea, tripudia, comm ſationes, & quæ ſequi ſolent deteriora: tale etiam illud Fauſtinæ, quo vſus Antonin. philoſophus; qui gladiatorem eius adulterum occidi iuſſit, & ill incedere inter caput & collum[b]. Quartò ſi ſit admixta ſuperſtitio, tunc p tinent ad vanam obſeruantiam, de qua *2. p. huius lib.* agendum; ſi verò demo pactum interueniat, pertinent ad dæmoniacam Magiam, de qua dictum *li* Quintò optima ſunt remedia Chriſtiana, tum illa quæ contra cuncta mal cia vim habent, Eccleſiaſtica; de quibus agendum *lib. vlt.* tum etiam quæd moralia, quibus caro maceratur & concupiſcentia domatur; vt opera pœ tentiæ, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia: his interdū etiā ſub mort ſi magna neceſſitas, homines vti tenentur; vt & aliis quæ partim in omitt do, partim in committendo poſita. In omittendo, vt vitare conſpectum mat æ, & ocium, & alia libidinis irritamenta, de quibus optimè Helinan differuit.[c] Vis exſtinguere libidinem? (ait) amoue ligna de igne ſi ſtridet in dium. ligna innumerabilia ſunt, potiſſima autem;

Ocia, ſegnities, ſomnus, caro, femina, vinum,
Proſperitas, ludus, carmina, forma, puer.

De primo eſt illud SS. *in deſiderijs eſt omnis ocioſus.* & Ouidii,

Ocia ſi tollas, periere cupidinis arcus,
Deſpectaq́ iacent & ſine luce faces.

De 2. dicit Martialis.

Quæritur, Aegyſthus quare ſic factus adulter?
In promptu cauſa eſt. deſidioſus erat.

De 3. canit Dionyſius Cato, in diſtych. Moral.

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto.
Nam diuturna quies vitijs alimenta miniſtrat.

De 4. ait Apoſtolus: *Bonum eſt non manducare carnes.*

De 5. ait Helinand. *mulier dicitur à molliendo, vt & malleus. quia ſicut f. be malleum mollit ferrum: ſic diabolus per mulierem, mollit & malleat vniuerſam ter* D. Hieron. *Ferreas mentes libido domat.* Claudianus;

[a] *Plin. lib. 28. 32. & 39. Pomponat. lib. de incantat. Laert. lib. 6.*

[b] *Capitolin. & Suidas.*

[c] *habet apud D. Antonin. li. 6. hiſt. Sum. tit. 13. c. 6. §. 4.*

Fe

Ferrea laſciuis moleſcant corda ſagittis.

De 6. Apoſtol. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Virg.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ouidius.

Luxuriant animi rebus plerumq́; ſecundis.

Salomon in Prouer. *Proſperitas ſtultorum eos perdet.* D. Auguſtinus; *Secundæ res Sapientum animos fatigant: plus obfuerunt Salomoni, quàm profuerit ipſa ſapientia. contra aduerſitas aliquando retrahit à peccatis.* Ideò ait Dominus Oſeæ 2. *Sepiui aures tuas ſpinis, vt ſemitas tuas non inuenires, & poſt amatores tuos non curreres.* Spinæ ſunt, aduerſa.

De 8. *ludi* nomine iocum intelligit omnem. mœſtitia enim libidini repugnat, teſte poëta.

Non ſolet in mæſtos illa venire thoros.

De 9. *carminis* nomine, omne melos muſicum comprehenditur, ſiue voce, ſiue inſtrumentis fiat. Eſa. *Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum, in conuiuiis veſtris:* hinc, *& opus Dei non reſpicitis.* addit Helinand. *Difficile inuenitur aliquis lenis vocis & grauis vitæ: quippe cùm vocis lenitas tantum deſideret, vita grauitas planctum.*

De 10. eſt illud,

Rara eſt concordia formæ atq́; pudicitiæ.

& illud,

Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.

De 11. ait Helinandus; *Quantum enim periculi ſexus adfert in muliere, tantum ætas in puero. periculoſa eſt ætas pueri, periculoſior ſocietas, periculoſiſſima verò familiaritas. Vnde legitur in vitis patrum; Non habendam familiaritatem; cum fœmina puero, vel hæretico.*] Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo conſiſtunt; occupatio mentis in curis grauioribus, cogitatio mortis & inferni, lectio bonorum librorum, preces ad Deum fuſæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatiſſimæ Deiparæ Mariæ; quæ, vt caſtitatis amantiſſima, ſummoperè deſiderat homines hac ſpurci amoris lue liberare. Vtile quoq; frequenter meditari, non externam illã & perituram citò ſpeciem; quæ fragilis, caduca, ſæpe mendoſa & fucata, & falſis tãtùm lenociniis adumbrata; ſed rimari cogitatione internam & profundiorem corporis conſtitutionem. quid illa fuit, antequam naſceretur? ſtilla ſeminis ſpurci & olidi, quid nunc eſt? ſaccus ſtercorum. aufer cuticulæ pelliculã, quid illâ tetrius aut horribilius? quid cadaueri propius? ſterquilinium niue contectum albet. ſoluantur niues: *pax, pax naribus & oculis*; clamabunt omnes, & diffugient. Niue fugacior eſt forma. non liquatur, ſed vaneſcit. illam aqua excipit; hanc quid niſi deformitas & formido, qualis mormolycii? cum anima diffugerit, quid futura hæc ſiue Lais, ſiue Helena? eſca vermium, cadauer putridum, fœtens, tabe diſſoluendum, ex cuius ſpinæ medullâ ſerpens terribilis enaſcetur. Hoc amem, hoc deperea m! Narrat Suidas de Hypatiâ Alexandrinâ; eam cùm conſilio nequiret auditoris adamantis, importunam ſollicitationem abrumpere; panniculos ei ſuos, fluore menſtruo maculatos, obieciſſe: *Hoc* (inquiens) *eſt adoleſcens, quod amas: nihil autem pulcrum.* Appa & Gela Foroiulienſis ducis Giſulfi filiæ, carnis putridæ ſub mamillis poſitæ odore, ſuam defendêre caſtitatem. Barbari enim naturâ ita fætere Longobardorum mulieres opinati intactas reliquere. (*Annal. Boior. lib. 3. & Ant. Bonfin. lib. 8. Rerum Hungaricar. Decad. 1.* Sed & Th. Cantipratenſ. pium quendam virum, cùm cogitationes importunas, cuiuſdam mulierculæ, formoſæ dum viueret, animo abigere non poſſet; ſepulchrum narrat eius aperuiſſe, & amplexum cadauer ta-

bidum, faciem faciei eius contaminatæ tabe, vermibuſque impoſuiſſe, & in hoc fætore volutatum ore; donec fætor & horror, omnem libidinis memoriam ſuperaſſent. Quantò efficacius hoc, illo ridiculo, &, quod niſi præfatâ lectoris veniâ, nequit referri, quod Hieronymus Cardanus [a] præſcribit; *eum qui* (ſic ait) *ſtercora recentia amicæ in ſuo ponat calceo, & calceum ſtatim induat; amore liberandum*. vtatur ille ſuo remedio. apagè has ſordes. equidem tetro odore amorem cum taſtidio commutandum crediderim, quamdiu fætor durabit: poſt, neſcio; niſi quis menrem ſimilibus (quas dixi) cogitationibus muniat, armetque. His remediis continentur, quæ ex Auicennâ Niderius poſuit [b] excepto ſexto, quod ipſemet fatetur ſæpè non proficere.

[a] *lib. 2. de varieta.*

[b] *lib. vltim. Formicarii.*

QVÆSTIO IIII.

De Maleficio hoſtili.

H*oſtile* vocatur, quicquid in bonis animi, corporis aut fortunæ damnum infert, aut aptum eſt inferre, aut idcircò adhibitum fuit à malefico vt inferret. primùm actu, ſecundùm poteſtare, tertiùm intentione huiuſmodi eſt. quæ in his interueniunt, vt plurimùm ſunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanæ hominumque ſaluti contraria; ideo *venena mala* vocari, vult [c] Grilland. contra quam in amatorio, in quo cenſet vt plurimũ interuenire, res calidas, dulces, amœnas homini, & coadiuuantes naturalem calorem & potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vocari *bona* vel *non mala venena*, quia non ſunt inſtituta hominis necandi cauſa [d]: hæc perpetuò vera non eſſe, facilè credent; qui præcedentem quæſtionem accuratè legerint. De pręcipuis ergo hoſtilis maleficii generibus nunc agamus, & quia prolixa atque varia diſputatio eſt, in ſuas ſectiones eam partiamur. A

[c] *q. 3. n. 25.*

[d] *l. 3. § hac adiectio. D. ad leg. Corn. de ſicar.*

SECTIO I.

De faſcinatione.

VT res commodiùs intelligatur, notanda differentia triplicis faſcinationis: nam puto vocabulum, largè ſumptum de propriè & impropriè dictâ faſcinatione, diuidi poſſe, in *poeticam* ſeu *vulgarem*, in *philoſophicam*, & *in magicam*. A

Vulgaris ſeu *poëtica* eſt, de qua potiſſimum diſputatur; ſecundum quam dicuntur homines faſcinari, ipſa viſione ſeu adſpectu actiuo faſcinantis, vel etiam inuido aliquo laudante, eo ſolo quòd malignè aut malitioſè adſpicit, vel laudat alium, à quo eſt auerſo animo. Et hæc opinio multa peperit alia opinamenta. primò hoc periculum imminere potius pulchris quàm deformibus, pueris quàm maioribus ætate. Secundò hoc periculum remoueri quibuſdam euphymiis: nempe ſi beneprecentur iis, quos cum laude & admiratione intuentur: vel ſi quid turpiculum pueri geſtent appenſum collo, vnde faſcini nomen inditum virili membro, eo quod contra faſcinationem talia geſtarent oſcilla; &, mutato in paullo honeſtiorem modum more, digitos duos cum pollice ſic inſerto vt tale quid exprimant, de gagate, vel ebore, vel argento; vt fit hodie in Hiſpaniâ (*Higa, vocant*) immò ſi ſummo mane ſurgenti quis ita digitos intendat, id ipſum quoq; amuleti eſſe loco cenſent, quod malo exemplo Reginæ cuidam fieri aiunt. ſi baccare frontem cingas, ſi ter in ſinum deſpuas. denique ſi cum auide lautum edulium ſumas, & te intentius aſpicienti partem cibi porrigas. *præfiſcini* hæc omnia fore, ne faſcineris. Tertiò cenſent ad bruta quoque hanc faſcinationem pertinere, gallinas, agnos, equos, & ferunt faſcinatos aliquando cecidiſſe. Huc pertinent illa poëtarum, Virgilii,

Neſcio

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.
item . . . *baccare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

& Theocritus docet contra hanc faſcinarionẽ ſolitos in ſinum ſibi deſpuere;
ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Vt non faſciner, ter in meum expui ſinum.

Solent quidam huc referre illud Albii Tibulli *lib. 1. eleg. 2.*
Hunc puer, hunc iuuenis turba circumſtetit arctâ,
Deſpuit in molles & ſibi quiſq; ſinus.

Verùm prior illos verſus refutat; qui docet, eum, de quo agit, vt inſanum ac lymphatum, cinctum fuiſſe coronâ puerorum, & ceterorum: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aſpectu, tactuùe inſani hominis contingeret, deſpuendo ſe ſibi conſulere arbitrabantur. cuius ſuperſtitioſæ auerſionis, vt conſuetę, teſtis eſt Theophraſtus *lib. de characteriſmis in deſcriptione ſuperſtitioſi.* Sed quoniã à Tibullo amans inducitur vtens magicis artibus; ſi dicas eumdem amantem amentemq; deſcribi, non aberrabis à vero. nam Plato *in Sympoſio* amoris furorem faſcinatorium eſſe docuit; eò quòd mutuo aſpectu & intentione oculorum, amor hauriatur, augeaturq;.

Hanc faſcinationem cum ſuis remediis eſſe ſuperſtitioſam nemo negauerit opinor, quam damnant DD. Baſili. Chryſ. Hieronym. & alii citandi; & profert Richardus *quodl. 3. q. 12.* duos articulos, quibus non obſcurè anathema dicitur iis qui illam tenent. Sine maleficiis verò, opinionem de ſolo morbo per laudationem inferendo, nemo catholicus Theologię peritus, aut veræ philoſophię ſectator admiſerit. Nam quæ de vi verborũ diximus, & de vi imaginationis *l. 1.* illa conuincunt, nec verbis hanc vim ineſſe, nec imaginationi quò ad corpus diſtans, vt verè quidã apud Algazelem *l. 5 phyſic. c. 9.* aſſerũt. Ad natale faſcinantis aſtrum confugere ridiculum eſt: oẽs enim illâ horâ nati, faſcinatores forent. Vim animæ vnius in corpus alterius effectiuam tribuere, eſt damnatũ deliriũ Auicennæ. Nec ſatisfaciunt, qui ad temperiei & ſubſtantiæ diſſimilitudinẽ confugiunt. quia inter res eiuſdẽ ſpeciei nequit eſſe tanta ſubſtantiæ pugna ac diſſimilitudo. non enim baſiliſcus baſiliſco, non vipera viperæ, ſed homini & aliis animalib. nocent. Et vt vnum animal alteri tam ſit noxiũ, id ex vehementi naturæ antipathiâ naſci neceſſe eſt; hãc verò ex differentiâ ſpecificâ, quã ſequitur differentia temperamenti. Quid? quod faſcini huius defenſores contendũt, ẽt faſcinari quẽ ſolere à beneuolis & cariſſimis. verba Plutarchi, & Heliodori ſuggeſſit mihi, & communis patrię, & religionis coniunctione amiciſſimus, And. Scottus noſter. Græci codices mihi nũc non ſupperunt; quare ponã ex verſione eiuſdẽ: *Haut ſanè ignoras,* (ait Plutarch.) *quod & amicis, & familiarib. & parentib. nonnulli oculũ faſcinantẽ eſſe exiſtimant: vſq; adeò vt mulieres non oſtendãt illis pueros, nec diutius ab huiuſmodi hominib. inſpectari ſinãt. quo modo ergo id mali videbitur ab inuidiâ effici? quid porro per Iouẽ dices de ÿs, qui dicuntur ſe ipſos faſcinare? nam hoc quoq; audiſti: ſin minùs illa certè prorſus legiſti:*

Plutarch. S. Sympoſ. ca. 7. *Heliodorus li. 3. Æthiopi. hiſtor.*

Eutelidæ fuerant pulcri per colla capilli:
Sed tibi dirus homo conſpecto in fluminis vndis
Inuidit, turpiſq; inuaſit protinùs illum
Morbus, & inuidiâ corrupta eſt gratia formæ.

Narrant enim Eutelidem cùm ſibi pulcher viſus eſſet, propriâ ſpecie captum, in morbum incidiſſe: atque habitum bonum vnà cum pulchritudine perdidiſſe.] Vides fabulam narciſſi fabulæ ſimilem: ſi quid tale accidit, arbitror vtrique contagioſam aliquam fontis exhalationem fuiſſe exitio. Sed audi quid Plutarchus hac de re cenſuerit, putat enim in his ex verâ inuidentia id oriri, quod etiam Helio-

Digitized by Google

doro viſum. Plutarchus; *Audacter dico vniuerſas quidem animæ affectiones, quib*
diu inſint, in iis malos habitus ingenerare: hi cùm naturæ vim cœperint, qualibet ex cau
moti ſæpè etiam inuitos homines in iam proprias ac conſuetas perturbationes deferun
Sic autem conſidera, timidi etiam ipſa auxilia formidant, iracundi in chariſſimos quoq
ſunt moroſi. Amatores & intemperantes poſtremò nec ſanctiſſimis quidē corporibus quan
uis morti vicinis queunt abſtinere. Mira eſt enim conſuetudinis vis ad attrahendum aff
ctum in id quod ſibi eſt proprium. Et qui in lapſum eſt propenſus, vbiq́ neceſſe eſt impinga
Nulla eſt itaq admiratione dignum; ſi, qui inuidendi & faſcinandi habitum ſibi indux
runt, etiam aduerſus familiares ex morbi proprietate mouentur: aſt vbi moti fuerint, qu
natura ſolent, efficiunt, non quod volunt. Quemadmodum enim ſphæram ſphæricè mou
ri, & cylindrum in modum cylindri neceſſe eſt pro formæ differentia: ita & hominem
inuidum affectio inuidenter aduerſus omnia mouet. Quinetiā veriſimile eſt, illos famili
ribus & charis peiùs nocere.] Immò verò id mihi minùs fit veriſimile. cur? an quo
frequentius illos reſpiciant? aliquid id foret, ſi habitibus non vteremur quan
do volumus: & habitus à primis illis motibus animi non differrent; quos con
fundit Plutarchus; non obſcure etiam voluntatis humanæ libertati his ve
bis, vt ex geometricâ comparatione patet, frenum iniiciens. A cæteris etia
philoſophis recedit, qui perſpicuè maliuolā inuidentiam requirunt amori r
pugnantem. Solus Heliodorus Plutarcho conſentit, & ſi de facto dubitet; *Po*
ro, inquit, *ſi qui ſunt, qui etiam chariſſimos, & quibus benè volunt faſcinant: id quidē n*
eſt mirandum, ſi cùm ſint natura inuidi; non quod volunt faciunt, ſed quod naturaliter ſ
lent. Præſupponit vterq; naturalem vim maleficam illis ineſſe: quæro qualis
phyſica an moralis? Si moralis tantum, hæc illis nolentibus non elicitur. S
phyſica, præexiſtens aut tunc nata. ſi præexiſtens, cur non nocet prius ſubie
cto cui ineſt. Si tunc nata; quà nouâ efficiente, cauſa? nam erga hanc perſon
benè afficiuntur. Cæteri arbitrii libertatem hac in re concedunt, & aiunt in
noxium intuitum eſſe, ſi animo aſpiciant nō malo, vt aduertit Toſtat. *in num*
Sed magis philoſophicè procedit Plutarchus hac in re. Nec tamen fæliciū
philoſophantur, de ſui ipſius faſcinatione. Plutarchi ſunt iſta: *Bonus vir Euthe*
das, & quicumq ſeipſos dicuntur faſcinare, non ſine ratione id mihi videntur pati. Peric
loſus eſt enim (vt ait Hippocrates) ſummè bonus habitus, & corpora ſimulatq ad ſummu
vigorem proceſſerint, non ſtant, ſed cadunt, & in contrarium vergunt. Quando igitur iȷ i
tegrum cœperint incrementum: ſeq́ ſpe melius affectos vident, adeò vt ſeſe demirentur
circūſpiciant, eorū corpus propè mutationē eſt (eſſet Plutarche licet ſeipſos nec dem
rarentur, nec circūſpicerent, iuxta Hippocratem) *& per habitus vitiū in deter*
us tracti ſeipſos faſcinãt. (Quomodo per habitus vitiū? id maliuolentiā dicebas
gó ne credendū quenquā ſibi ipſi malè velle ſolitū, aut ſuis bonis inuidere?
ſto aliis inuiderint, nunquā huc ſe porriget vis inuidentiæ, vt philautiā anim
expellat.) Sed hæc ipſa ratio Plutarchi, quā ſubdit, oſtendit quid faſcination
nomine cōprehenderit. nā ſubdit: *Hoc autem magis fit ex fluxibus, qui vel circa*
quas vel alia quadam ſpecula ſubſiſtunt. Exhalat enim ſpiritus in obiecta: eoq fit, vt q
aliis nocebant, ſeipſos male habeant. Quod cū pueris fortaſſe contingat, falſo cauſa obtuent
bus adſcribitur.] vult ergo Plutarchus in aquam ex oculis ſpiritus diffuſos, & i
Euthelidam, corrupta iā aquâ, vapores cum illis ſpiritibus reflexos. cuiuſmo
di ſpiritus ex bene habito & ſano corpore, vt erat Euthelidæ, emanaſſe no
eſt credibile. ægrorū & venenatorum illa affectio eſt, & non niſi ex viroſis au
corruptis humorib. profluens. Pueros autē affici hoc pacto & faſcinari, qui
ex ſe ipſis ſpiritus quoſdam ſeu qualitates neſcio quas effundāt, quæ aëre co
rupto in eos redeant vnde exiuere; nullus crediderim. Verè tamē Plutarchus
falsò cauſam obtuentibus, ſcilicet quatenùs obtuentur, aſcribi pronunciauit
nec enim negare voluit, quod antè aſſeruerat viſu aliquos eſſe contagioſos.

B *Si ergo loquamur de hac faſcinatione propriè dicta, quam poëticam ſeu vulgi vocant; quam ipſa viſione cum imaginatione maliuola fieri volunt, quod ſatis ipſum nomen Græcum indicat; dico, illam eſſe aliquid non naturale, ſed fabuloſum, ſuperſtitioſumque.* Concl. 1. Hanc concluſionem optimè docent quidam egregii medici, vt Iul. Schaliger *de ſubtilitate exercitat. 349.* & Fran. Valeſius *Sacra philoſophia cap. 68.* & Theologi vt *Richard.* quodl. 3. q. 12. *Abulenſ.* locis mox citandis, & Haliacenſis Card. in *perſpectiua*, Ciruellus *p. 3. de ſuperſtitione c. 5.* Leonard. Vairus *toto fermè lib. 2. & 3. de faſcino* & Laurent. Ananias *lib. 4. de natu. dæmon.* probatur auctoritate D. Baſilii *hom. de inuid.* qui hoc ſpernit, vt muliebrem nugacitatem. Secundo, quia, cùm viſio ſit actio immanens, & fiat per introſuſceptionem ſiue per paſſionem, non verò per actionem tranſeuntem, nec per radiorum emiſſionem; non poteſt idonea huius faſc. cauſa naturalis aſſignari. denique quia nec Hippocrates, nec Galenus, nec vllus veterum medicorum (ſi Valeſio, multæ lectionis, & probatæ experientię medico, credimus) huius faſcinationis, cũ fuſiſſimè tamen egerint de cunctis morborum generibus & cauſis. Vt ſatis mirari nequeam doctos quoſdam Theologos ſcriptis mandaſſe; hanc comprobari à medicis & philoſophis, nec negari poſſe experientiâ conuincente. Vnum tamen medicum ſolum laudant, ſi medicus ille bonus & peritus; Marſilium Ficinum, *in opere de anima immortalitate*; quod non ex Æſculapidarum, ſed Academicorum ſcitis conflatum eſt. Sed nimirum iſti vulgarèm faſcinationem à philoſophica, propriam ab impropria non diſtinxerunt.

C Secunda concluſio. *philoſophica ſeu phyſica faſcinatio, non niſi impropriè dici poteſt faſcinatio; proprie verò, eſt contagio ſeu infectio.* Sciendum pro intelligentia concluſionis, fieri poſſe vt aliquis alterius aſpectu lædatur. nam verum eſt illud poëtæ.

Dum ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi;
Multaq; corporibus tranſitione nocent.

quod de lippis *l. 1.* doctum eſt: Et quidem huiuſmodi læſio contingit, maximè quando mutuus eſt intuitus; etſi poſſit etiam, quando tantum intuetur oculus lęſorem, per modum paſſionis (de quo nunc non agitur) vel quando ſolus lædens aſpicit lædendum; qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus diſſerit; *Nouimus homines, qui viſu pueris maxime nocent, quippe habitum, vtpote humidum ac debilem, vertunt & in deterius mouent: quod quidem minùs accidit iis qui induruerint et iam compacti ſunt. Tametſi qui circa Pontum habitant, quos olim Thybes appellabant, Philarchus ſcribit non tantũ pueris, ſed etiã viris pernicioſos eſſe. tabeſcere enim & ægrotare, qui aſpectum eorum, & habitum, ac ſermonem exciperent. Perſpecta eſt autem res, vt videtur, ab iis, qui cum illis commercia exercebant & ſeruos illinc educebant venales. Verùm hac iſtorum malitia haut proinde fortaſſis eſt mirabilis. Nam & attactus & affricatio manifeſtò quoddam habent patiendi principium, & quemadmodum aliarum auium pennæ aquilinis coniunctæ, decreſcunt ac pereunt occulta quadam vi plumarum caulibus putreſcentibus: ſic nihil eſt abſurdi, hominis etiam tactum partim quidem eſſe vtilem, partim verò grauem ac noxium. Iam verò ex aſpectibus quibuſdam noceri, id quidem (vt dixi) ſed quoniam cauſa eius perdifficilis eſt, pro falſo reiicitur. Atqui (inquam ego) quodammodo ipſius cauſæ veſtigium quoddam ac ſemitam inueniſti: vt qui ad defluxus corporis perueneris. Nam & odor, & vox, & reſpirationis fluxus, euaporationes quædam ſunt animantium, & partes quæ ſenſus mouent, atque illapſæ afficiunt. huiuſmodi autem longe veriſimilius eſt ex animalibus emanare, vt quorum ſpiritus propter calorem & motum, veluti pulſum quendam & concuſſionem habet: quo ſpiritu concuſſum corpus defluxus quoſdam aſſidue emittit. id quod per oculos imprimis fieri par eſt. Nam cùm viſus multiplicem habeat motum, cum ſpiritu ipſum igneum eiaculante, mirificam quandam vim diſſeminat. Quæ ex re multa, tũ pati, tum facere*

per

Digitized by Google

per viſum, homini accidit: quippe quem res viſæ vertunt ac medicis dum voluptat
bus tum iocunditatibus afficiunt, quin & amoribus (qui vel maximi aut vehementiſ
mi ſunt animæ affectus) principium dat viſus. Hinc diffluit ac colliqueſcit amator, v
pulchras intuetur ceu ad ipſas adeat. Vnde haut immeritò mirari quis poſſit, eſ
qui exiſtiment hominem per viſum pati ac vexari, non autem facere ac nocere. Pu
chrorum etenim ex aduerſo aſpectus, quodque ex ipſorum oculis exit (ſiue id lumen ſ
ſiue fluxus) amantes liquefacit, & conſumit, cum voluptate dolori coniuncta. (
quod ipſi γλυκύπικρον hoc eſt dulce amarum vocant) neque enim vel ex contactu, v
ex auditu contingit hominem adeò ſauciari atque affici, vt ſi quos vel ipſe aſpiciat, v
ab iis aſpiciatur. talis enim ex viſu diffuſio fit, & inflammatio, vt plane amoris in
peritos exiſtimem eos, qui mirum putant Medorum naphtam ex interuallo ab ig
inflammari. Pulchri enim etſi per longè diſtantes intueantur, ignem intra amant
um animas incendunt. Sæpe etiam hominum auriginoſorum auxilium videmu
curantur enim hiaticulam intuentes: cui talis ineſſe vis & temperatio videtur; v
morbum attrahat & excipiat per viſum, veluti fluxum exeuntem. Vnde hiaticu
ne ſuſtinere quidem ſuſtinent hominem auriginoſum: ſed à ſe auertunt, & oculos cla
ſos tenent: non quod illi (vt quidam putant) curationem inuideant, ſed quòd vel
ictu feriantur. Ex omnibus autem morbis maximè ac celerrimè contrahitur cont
ctu lippitudo. Vſque adeò celerem vim habet viſus inferendi atque affricandi al
morbi principium.] Ex his Plutarchi verbis nota, *primò*; illi hanc faſcinatione
eſſe ſimilem detrimentis, quæ contactu & affricatione inferuntur: he
eſt nihil eſſe aliud, quàm naturalem quandam contagionem: vt appare
at eum non admittere vulgarem illam. docent id comparationes eius d
rupiculâ, de lippitudine, de amore: etſi rationes hæ mihi non probentu
& alias *lib. 1.* veriores in medium protulerim.

Subdit deinde, cur noxius magis ſit intuitus inuidorum, quàm aliorun
Affecta (inquit) *anima corpus afficitur. Nam cogitatio de rebus venereis excitat p*
denda; & canibus præ ferocia, in certaminibus aduerſus feras, ſæpe viſus exſtinguitu
atque excæcantur. Mærores autem, & auaritia, ac zelotypia colores vertunt, atque h
bitus lancinant: quibus affectibus haut minus inuidentia in animum penetrare ſolit
corpus malitia implet; quam pictores eleganter exprimere conantur inuidiæ faciem d
pingentes. Quando igitur cumque homines, ſic ex inuidia affecti oculos infigunt:
verò proximè animam ordine locati ipſius maliciam attraxerint; veluti veneno tinc
tela impetant; nihil (opinor) præter rationem aut fidem obtingit, ſi conſpectis nocen
Nam & canum morſus periculoſiores ſunt, ſi ira perciti mordeant: & hominum ſem
na efficaciora eſſe aiunt, ſi amore coeant. Ac prorſus animæ affectiones confirmans,
vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus amuleta, quæ à prohibend
faſcinatione, προβασκανία vocantur, ſunt qui putent aduerſus inuidiam confer
quod ſcilicet (ſic) *trahatur viſus per abſurditatem, quominus innitatur affectis.*] Al
quid eſt hoc vltimum in Plutarchi doctrinâ; qui non attigit punctum pra
cipuum difficultatis. nec enim oſtendit, quo pacto ille maliuolus vel calidu
affectus queat noxialem qualitatem ſuam in alium effundere. Mutuatu
reliqua à Plutarcho, hoc præclarè & luculenter ſatis explicat Heliodoru
Æthiopica Hiſtor. libr. 1. interprete Scotto; *Sic ſe res habet. Hic aër nobis ci*
cumfuſus per oculos, nares, halitum, alioſque meatus ad profunda penetrans, & ex qua
tatibus exterioribus eò ſecum inferens; qualis influxerit, talem etiam iis qui excipitur h
bitum ingerit. Itaque vbi aliquis liuore percitus res pulchras intuetur, circumſtantem a
rem qualitate malefica replet, ac proprium ſpiritum acerbitatis plenum in proximū quem
que contorquet: ſpiritus autem vtpote ſubtilis, ad ſpiritum vſq; & medullas ipſas peruad
ac pleriſque morbus fit inuidia, & proprium accepit nomen faſcinationis. Iam vero illa e
iam conſidera, Charicles; quàm multos ſanè oculorum ægritudo, quàm multos etiam peſ

tab

tabes corripiat: cùm tamen nunquam tangant eos, qui iis morbis laborant, nec aut lecto aut mensâ eâdem participent: ſed cùm eumdem tantum hauſerint aerem.] Vides vt à contagione peſtis, probet hanc inuidentiæ faſcinationem: quia vtraque ab exhalationibus ſeu vaporationibus prauis vitiato aëre proueniat? Proſequitur: *Sit autem tibi huius rationis indicium, ſi quod aliud, etiam amorum ortus: quibus res viſæ dant originem, &, veluti ſubuentaneas affectiones, per oculos in animas eiaculantur. Idque iuſta admodum ratione. Nam cum ex noſtris meatibus ac ſenſibus, maximè aſſiduum viſus habeat motionem, & calidiſſimus ſit; paratior exiſtit ad capiendum eas, quæ circumcirca ſunt defluxiones, ſicque amorum tranſitus ignito ſpiritu attrahit.*] mox ſubdit de rupiculâ & baſiliſco, de quibus nos *libro primo* egimus.

Habetis ad philoſophorum mentem explicatam faſcinationem; quam tuetur philoſophi & Theologi recentiores: quorum breuiter vna & conſentiens opinio eſt; Auicennæ, Algazelis, & gentilium, illa ſuperſtitioſa, quæ reiecimus, nihili eſſe, nec ab ipſa viſione, qua viſio eſt, fieri alterationem vllam in alio; ſed alterationem effici per venenatam aliquam qualitatem manentē in putridis humoribus aut vitioſa complexione ipſius intuentis; hanc qualitatem communicari ſpiritibus vitalibus, qui imaginatione acriore & attentione intentiore animi concitantur, & exciti viam quærentes ad oculos perueniunt. His ſpiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipſa viſione, ſed ſpiritibus ſimul cum viſione excitatis & erumpentibus, aërem proximum malo ſuo viru inficere, & ab hac aëris parte aliam infici, & ſic perueniri ad partem aëris proximam illi, qui eſt inficiendus; (puta pueri) & hunc aërem proximum inſinuare ſe in oculos lædendi, & ex oculis eius, quæ pars tenerrima citius inficitur, ſe penetrare in corporis partes interiores. Hæc eſt ſentētia Alex. Aphrodiſæi *in problematib.*, & Ariſtot *problema. 20. ſect.* (niſi dicas hūc ex vulgi ſententia locutū) apertè eſt D. Thomæ *1. p. q. 117. a. 3. ad. 5. 2. & 3. cont. gent. c. 103.* quem Ferrat. ibi & Ægyd. colūnâ *lib. cont. error. philoſophor.* & alii ſequuntur. Et probāt non malè exēplis Richard. *d. q. 12.* & Abulenſ. *parad. 4. q. 16. & aliis locis,* Richardi ſunt iſta; *videmus enim hominem patientem in oculis quandoq; aſpectu ſuo lædere hominem, qui illum aſpicit, quod contingit ex hoc, quod oculi mala qualitate infecti, aërem medium inficiunt, & aër infectus oculos directos ad oculos infirmos inficit, eò quod ſecundum rectam lineam & directius illa infectio deriuatur ad oculos aſpicientium quàm non adſpicientium multum, ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aſpiciens oculos infirmos imaginatur ſè lædi. & ego expertus ſum in me ipſo, me quandoque non potuiſſe tenere aciem viſus, niſi cum difficultate directe contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur.*] vides hanc faſcinationem, quam Richardus admittit, non alium eſſe, quam (vt dixi) infectionem quandam: & præterea illum addere vnam circumſtantiam imaginationis eius qui læditur; quæ valdè probabilis eſt & propria peſtis atque omnium morborum contagioſorum, qui facillimè hauriuntur ab iis qui timent corripi; vel correptos ſe autumant. Addit Richardus; *Ad hoc eſt etiam alia experientia, quæ habetur per philoſophum, primo libro de ſomno & vigil. vbi dicit ſic, quoniā ſicut viſus patitur ſic & facit aliquid. In ſpeculis enim valdè puris cum menſtruis ſuperuenientibus mulieres inſpiciunt, in ſpeculo; fit ſuperficies ſpeculi, velut nubes ſanguinea, & ſiquidem ſit nouū ſpeculū, non facilè eſt abſtrahere huiuſmodi maculā; ſi vero ſit ſpeculū vetus, facile eſt. cauſa verò, ſicut diximus, quoniā non ſolū patitur viſus aliquid à viſibili, ſed etiam facit aliquid; & mouet aëra, quemadmodum & ſplendida. nam viſus eſt ſplendidorū habentiū colorem.* Quod ait viſū facere aliquid, nō ſic accipiendū, quaſi velit ipſa viſione aliquid emitti, qua viſio eſt; ſed ſimul ſeu cōcomitanter quoſdā exire ſpirit⁹ ſeu vapores, qui noxā illā ſpeculis inferant. dubitari autē poteſt, vtrum hi ſpiritus virulēti emittantur per ipsū oculi

globum

globum, vt volunt Richard. & Abulenſis, an verò dumtaxat per cauitates orbium ſeu angulos, vnde ſolet lippitudo exire? Mihi nullo modo veriſimile videtur, per ſolum globum exire. fieri poteſt, vt aliqui, ſed rati admodum & pauci. putem longè plures exire per cauitates illas, & ſimul per os, & nares plurimos, & efficaciores, cum exſpiratione inhalari obiecto, cui damnum infertur, ſeu quod contagio afflatur. Nonne putridi vaporis longe plus, & citius expeditiuſq;, calidius etiam & inflammatius, ab ore in cor per aſperam arteriam, quam per oculos ſolet immitti? Fortaſſis etiam veritati prorſus conſentaneum eſt, quod Valeſius contendit, ab oculis nec ſuffuſiones, nec nubes, nec albugines, ſed ophtalmias dumtaxat ſeu lippitudines tantum in alios mitti; minùs ergo mittant affectiones non ſuas, ſed aliorum. certè ſcabiem non oculus, ſed manus & contactus membrorum affricabit. Peſtilitas nunquam aſpectu ſed halitu oris ſolo propagari conſueuit: quare ægrorum non adſpectum, ſed contactum & propiorem acceſſum fugimus. De menſtruaris illa, quoad ſpeculi ſuffuſionem, vera puto; ſed quę de morbis hominum aut aliis admirandis Plinius narrauit *lib. 7. cap. 15. & lib. 28. cap. 7.* ea quotidiano vſu & experimentis coniugatorum refutari Valeſius conuincit. Tertiò probat Richardus, eo quod paſſionibus quibuſdam animi, oculi quaſi tranſmutentur, & igneſcant adeo vt nec ipſi alios nouerint, nec agnoſci ferè queant: & prætetea etiam ſolo adſpectu alios ad amorem aut laſciuiam poſſint pellicere. Putat enim ex ſolo aſpectu, mediante imagine, paſſionem primùm interiùs concitari, & eam oculis ſe inſinuare, & qualitatem aliquam oculis, illicem ad laſciuum amorē, inferere. Atque adeò eſſe mulieres ſeu viros, quibus illicium illud ſeu qualitas attractiua ad amorem inſit in oculis, per modum qualitatis perpetuæ & immanentis; aliis verò ineſſe illam dumtaxat durante paſſione amoris, hoc eſt quamdiu illi ipſi concupiſcunt ſeu amant. Qua de re prorſus dubito, &, pace Richardi dixerim, hæc non ſunt admodùm veriſimilia: nam qualitatem talem ineſſe aliam, quàm ſit ipſa pulchritudo oculorum, vel decentia, vel gratia aliqua moralis, quæ venuſtate, alacritate, decore aut aliis amari dignis conditionibus, animum vulneret hac Cupidinis ſagitta; nihil neceſſe eſt, cùm hæc ſufficiant, nos imaginari. Nec vrget probatio Richardi quam his verbis ſubiungit. *Quandoq; enim videbis mulieres turpes, & oculos turpes habētes, & tamen quandoque magis aſpicientes ad ſuum amorem alliciunt ex aſpectu ſuo, quàm longè pulchriores mulieres, & quandam habent nociuam efficaciam tranſeuntem, hoc eſt cum paſſione tranſeuntem, quod videtur perſuadere experientia; vnde viris periculoſum eſt tales mulieres reſpicere.*] Fateor periculoſum, ſed quia hæ mulieres ſunt illecebroſæ vel conuerſatione, vel aſpectus gratiâ aliquâ, vel ipsâ laſciuiâ; quæ ex oculis elucens prouocat homines ad id, quod natura deprauata eos inuitat. Nec formâ ſola capiuntur, qui amant: nam ſat cuique formoſum, quod amat, videtur.

Quiſquis amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.

Quod verò efficacior ad malum ſit aſpectus harum cum paſſione amoris ſeu eromania ipſæ percitæ; fit, quia tum acrius oculos intendunt, & ignea illa lux ſplendidior, addit aliquid decori; ſicut & vox eorum, qui ex animo loquuntur, magis ſolet auditorum animos percellere. Si vis me flere, ait ille, flendum eſt primum ipſi tibi: ſi vis amari, ama. nam magnes amoris amor. Et hæc eſt cauſa, cur dicat Eccleſ. cap. 9. v. 3. *Ne reſpicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueum illius.*] Minimè his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatem Richardi; qui certè prorſus impropriè hanc vocat *faſcinationem*; nam & amantes non niſi impropriè faſcinati dicantur. Quis vnquam Helenam, vel Penelopem vel ſimiles, tot ambitus procit, *faſcinatrices*, vocauit?

Ad

Ad Abulenſem veniemus, qui ſtat pro nobis, & accuratè rem diſcuſſit locis tribus. Primò ſcribens in Gen. *ca. 21. col. 6. noua editionis*; diſtinguit, vt nos diſtinximus, & vulgarem illam faſcinationem quam motibus animi irati attribuunt, refellit; quia tales motus *pertinent ad paſſiones animales, & non ad naturales: infirmitas autem fundatur ſuper aliqua naturalia, vt hormaniam, vel non harmoniā humorum & aliorum in corpore.*] phyſicam verò iſtam probat, ſi fiat in corpore propinquo; nam in longè diſtans iure optimo negat fieri poſſe. quia ſpiritus iſti expelluntur virtute naturali, qui ſunt aliquantulum graues, vtpote *humidi humiditate aqueà; & ideo non poſſunt in longum tendere, niſi per magnam virtutem potentia expulſiua*, qualis nec ineſt oculo; nec, ſi ineſſet, ſufficeret; qua vis illa noxia reſiſtentia medii facillimè commutaretur.

Hæc eadem omnia docet *in d. Parad. 4. à fol. 52.* vbi *fol. 55. col. 2.* expreſsè aſſerit non dandam faſcinationem illam vulgarem; ſed Phyſicam, quæ prouenit ex aliqua peſtiferâ qualitate exiſtente in animali per modum morbi: & diſtinguit inter propinquum obiectum & remotum *fol. 51. col. 4. & fol. 57. col. 2.* & quoad propinquum prudenter addit, neceſſarium eſſe, vt illud propinquum diſpoſitum ſit ad recipiendam corruptionem illam faſcinationis, *quod docet d. fol. 51. col. 4.* & verò certiſſimum eſt. Verum idem hanc materiā magis ex profeſsò examinauit comment. in cap. 21. Num. *à q. 9. & q. 10.* docet, quod præſupponimus, ſpeciei viſibili nullam ineſſe qualitatem actiuā, vel paſſiuam alterantem. ad modum quatuor naturalium qualitatū: quia ſpecies viſiuę, nec calidę nec frigidæ, nec ſiccę, nec humidæ ſunt, formaliter, aut effectiuę. ſed nec virtualiter: & tantū illæ effiecere poſſunt, vt res, cuius ſpecies ſunt, videatur. Quare ipſæ nocumentū nullū inferre queunt per ſe; ſed aliquid illas comitatur, vnde noxa hauritur: quæ haud dubie ſequeretur, etiāſi res viſa non videretur; & videns, oculis clauſis, non vidiſſet. Illud verò concomitans, eſſe ſpiritus (corpora quædā ſubtilia) ſubſtantiæ caldæ & humidæ, qui in vapore quoſdam reſoluantur. Hi ſi ad corpus aliquod tenerum delati ei adhæſerint, *frigitate ſuperficiei corporis ſolidi cui inhareat, & aëris circumſtantis, condenſantur, atque viſibiles effecti corpora apparent.* Et hoc in ſpeculo, in quod intuetur menſtruata, contingere. Animalia itaq; in quibus hi venenoſi humores ſunt, per oculorū pupillas ſpiritus emittere ſolere; qui valdè noceant iis, quibus inhæſerint. Et hos ſpiritus non pertinere ad potentiam viſiuam, ſed ad actiuam; quę per applicationem & contactum operatur; & illi per calorem, vel humorem nocent.

Qui per ipſam viſionē, quā videt, dicunt malum inferri, neceſſe eſt fateantur cum Platonicis; viſionem fieri per radiorum emiſſionē; quod omnium accuratiſſimè refutauit Abulenſ. *Sup. q. 11.* rationibus validis octodecim. Idem *q. 14. cum ſeqq. vſq. ad. 19.* poſtea preſſiùs faſcinationis materiā diſcuriens *q. quidē 14.* expreſsè aſſerit, hæc verba; *Dicendum eſt quod plurimi eorū, qui catholica veritati valde inharent, faſcinationem nihil eſſe dicunt, nullum quoq; animal faſcinari, id eſt oculo percuti; nullumq; bonum aut malum per oculos cauſari. Horū autem modus ſane, vt iſti accipiunt, ſolitam veritatem habet. Vulgares namq; qui ſecundū ſuum nomē inſipientes ſunt, arbitrantur & aſſerunt, quoſdam homines eſſe malorum oculorum: addentes, quod ſi iſti oculo furibundo, aut inuido, vel qualitercumq; ad malū modo adſpicere aliquid voluerint, illud ladent atq; occident. & ſi benigno oculo illud conſpexerint, nihil nocebunt. Hac autem penitus falſa ſunt, & natura diſſona.*] vides ſententiam Abulenſis, de vulgari faſcinatione; qui rectè oſtendit, ſi qualitas illa inſit venenata, etiam cum nolunt, obtutu nocituros, vt rectè Plutarchus, & Heliodorus cenſuerunt. Idem *q. 18.* ſignificat hanc faſcinationem ab Eccleſiâ damnari. *Nos quoque* (ſcribit) *cum tota Eccleſia faſcinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes: qui enim vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atq; paruis porcis faſcinationem interdū aſſerunt*

Dd *euenire*

Digitized by Google

euenire, ſimiliter in aliis domeſticis animalib. neſcientes quid faſcinatio ſit]Hæc ille, d
vulgari: nam de phyſicà, *q.14.* docet, illã per contagionem prædictorũ vapor
fieri: & *q.15.* docet quædã animalia id natura inſitũ habere, vt queant ſic noce
re; quædam omnibus, alia non omnibus, ſed ad hoc diſpoſitis; & tales eſſe ho
mines, qui nõ quando volũt, & qbus volũt; ſed, ſi non concurrant requiſita e
parte agẽtis & patientis; quib. volunt, nequeant; ſi verò hæc omnia cõcurran
etiam ſi nolint, noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens, his ve
bis; *Habet tamen, qui huiuſmodi eſt, aliquid in ſuà poteſtate, quoniam ſi clauſos ſemper*
culos tenere voluerit, neminem faſcinabit vnquam; aut, cùm ſe voluerit ab aliquà re cuſt
dire, ne eam faſcinet, claudet oculos & erit impoſſibile eam faſcinare. Hoc ex hypothe
verum dumtaxat, ſi vapores iſti ex oculis ſolis prodeant: nam ſi ex ore vel alii
de. nihil prohibet, etiam cæcis talem vim adſcribere. Prudenter addit *q. 16.*
cet pleru mq; hæc noxa tenerioribus corpuſculis inferatur; interdum infer
poſſe durioribus, ſi valde vehemens & exceſſiua ſit hæc qualitas, vt in baſili
cis & lupis quoad quoſuis homines experimur: denique *q. 17.* docet ex ha
eadem causà poſſe quædam in corpora remotiora quã queant alia: quæ om
nia certa ſunt, nec aliâ indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam eſſe faſcinationem naturalem ſe
philoſophicam; & eos qui faſcinationem defendunt (vt Ronſeus epiſt. 4
Franc. Xuares *in Metaphyſ. diſp. 18. ſect. 8. cap. 26. & curſus Conymbricenſ. in 5. lib*
phyſic, & alii) de hac tantum non de priore illâ poëticâ & vulgariâ locutos.

Pars altera concluſionis, quæſtionem ingerit de nomine; *an faſcinatio*
ci debeat ea quam ex vitiato humore ſpiritus iſti conciliant, noxa? odi λογομαχίαν ὀ
nem; quando nihil ex vocis vſurpatione mali conſequitur. Sed quia, ſicut
Fati voce dici ſolet; nomen eſſe ſuſpectum, etiamſi quis mentem habeat ne
malam; ſic etiam de *faſcinationis* voce libenter vſurpem; ſine addito, ſeu expl
catione, illam non eſſe probandam. quia periculum eſt, ne quis aliter accip
at, quam tu protuleris; ceſſat periculum, ſi ſic loquaris, vt metaphoricè, no
propriè te locutum, ex contextu ſeu orationis ſerie facilè deprehendatu
quod in S.S. & Patrum locis, mox proferendis, factum.

In hac verò quæſtione, cùm agimus, *an detur faſcinatio?* confeſtim omn
ſic nomen accipiunt (& meritò) vt vulgò conſueuit. Nam vbi metaphorę v
analogiæ ratio aliud non ſuadet, receptum eſt vocabula in propriâ ſignificat
one ſumere, maximè inter phyſicos vel metaphyſicos. Ideò ſanctè admodu
Toſtatus profitetur: *ſatis ſibi moleſtum eſſe confiteri publicè aliquam poſſe fieri faſcin*
tionem (confitebatur de ſolâ phyſicâ) *hoc autem non ideò quod veritas latere debe*
(deſiderat enim veritas in publico collocari) ſed quia ſimplices, impotentes diſtinguer
falſis vera, cùm audirent faſcinationem poſſibilem; arbitrarentur aliquid, quod inconue
ens eſſet, & ad ſuperſtitiones varias verterentur.]

Hęc ille ſapientiſſimè. Quid? quod certè decet philoſophum & The
logum verum, quoad fieri poteſt, vocabulorum proprias ſignification
non confundere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur ſe im
priè loqui. Macedonum illud probum, ligonem ligonem, palam palam, pr
ditorẽ proditorẽ vocari. Nihil clariùs, nihil expeditius, nihil ad erudiendũ a
os accommodatius. Quis ferat, ſi incendium voces diluuii nominẽ, quia fla
mis omnia inundat? ſi morbis aliena affingas nomina, quis probet? facis, cu
contagioni, faſcinationis nomen imponis. Quid eſt faſcinatio? *faſcinatione*
definit Toſtatus (*q.15.*) *cùm aliquis quempiam videns, ad eum non coniunctus corpor*
liter, nec in eũ quidpiã agens eũ lædit.]Nonne in faſcinationis nomine oẽs includ
pro inſtrumẽto vel efficiẽte ipſâ viſionẽ, & pterea requirunt animi malignit

ten

tē: vt propriè dicta *faſcinatio* verè non ſit aliud, quã (vt definit Valeſius) *paſſio ocu-*
lis illata & concepta, profecta ex quadam affectione animi malignà eius qui intuetur.
(certè hoc Ariſtoteles, Plutatchus, Heliodorus, Plinius, confirmãt. at hæc de-
ſunt in phyſicâ hac contagione; ſed eã ad humores omnem agendi refert effi-
cacitatē. differunt ergo phyſica & vulgata. cũq; vulgata propriè ſit faſcinatio,
vtpote cui primò nomen inditũ; & phyſica dumtaxat tralaticiè, per quandam
analogiam, latè ſumpto nomine ſic appelletur; conſequens eſt impropriè hãc
dici faſcinationem: atq; omne contagiũ ore, halitu, naribus, affricatione mē-
brorũm illatũ eodem iure dici poſſe faſcinationem phyſicam. Repugnat no-
tio nominis. Nam *faſcinatio* non deducitur (vt quidã opinati) à *fando* q. incã-
tationib. inducatur; ſed origine Græcanicũ eſt. quia *faſcino* formatur à βασκά-
νω, mutatis duabus litteris βασκάνειν ſignificat inuidere, quod, Cicerone teſte,
vſurpabant pro nimiùm videre. quoniam qui inuident alicui, ab inuidioſi fæ-
licitate nequeunt oculos auertere. βασκανία propriè eſt inuidentia. Deute-
ron. c. 28. v. 56. vbi nos habemus, *inuidebit fratri ſuo*, Græcè eſt βασκάνει, quod D.
Aug. *l. locution. Hebraicar.* transfert, *faſcinabit*. Chaldæus autē, *habebit oculũ nequã*
E Nec ignotũ illud patrisfamilias, *an oculus tuus nequã eſt, quia ego bonus ſum?* Matt.
20. quod de inuida mercedis alienæ contemplatione dictũ. Et quia liuor in o-
culis maximè ſe prodit etiam Horatio teſte, *Non iſthic obliquo oculo mea commoda*
quiſquam Limat, non odio obſcuro, morſuq. venenat. ideò fortaſſis Eccl. 31. v. 25. pro-
nunciatum, *nihil oculo nequius creatum*, hoc eſt inuidentius. niſi malis eò referre,
quòd oculus peccati & concupiſcentiæ feneſtra eſſe ſoleat, malorumq; animi
affectuũ index ſeu leno potiùs illecebroſiſſimus. Nihil .n. hoc ad probandam
faſcinationem facit, vt nec alia S. S. loca, vel quorumdam Patrum auctorita-
tes. Nam faſcinationem latiſſimè ſumpſere, pro quauis graui deceptione, vt
etiam Magica præſtigia comprehendat, de quibus mox dicam. Sic ait Sapi-
ens, *Sap. 4. v. 12. faſcinatio nugacitatis obſcurat bona.* Græce eſt, βασκανία καὶ φαυλό-
τητος, id eſt faſcinum vile, nugax, & nihili; phraſi Hebræâ. Sic enim ſignificat;
à viliſſimis, & minimi præcii quiſquiliis terrenis, maximè à nugatoria & adula-
toria laudatione, ita nos pręſtringi, & ludificari, vt ad vera bona prorſus cæcu-
tiamus; vt bona pro malis, mala pro bonis habeamus; terrena cæleſtibus, ſem-
piternis interitura præferamus. faſcinationis verò nomen vſurpat, quia vul-
gùs Iudæorũ falſam illã faſcinationē credebat contingere, adeò vt huiuſmodi
faſcinatorē oculũ Saræ impii recutiti tribuere non vereãtur; quos Abulenſ. *in*
21. c. Gen. refellit D. Bonau. comment. in verſ. illũ 12. vidit alludi ad faſcinatio-
nē & ideo dicit, ſecundũ quod homines maligni dicũtur laudando pueros fa-
ſcinare, ſatis indicãs quanti illa faceret. Senſum quē diximus, in notis ſuis Pet.
Nannius Alcmarius ex parte amplectitur. Adſpectu ēt ad illã opinionē, Meta-
phorice D. Paullus locutus *ad Gal. 3. v. 1.* cũ ſcribit; *Quis vos faſcinauit, non obedire veri-*
tati? hoc eſt quis veſtrã ſalutē & verã fidem vobis inuidēs, adeò demētauit, vt ad
lucē clariſſimã caligetis; & tam ſubitò leuiterq; ab eâ fide defeceritis, quę tam
manifeſtè vobis à me tradita fuit; ac ſi penicillo prędicationis ante vniuſcu-
que veſtrũ oculos CHRISTVS pro vobis crucifixus foret? Vera hæc S. S. loco-
rũ ſentētia. D. Hiero. non obſcure ſententiã ſuã prodidit, habere ſe pro fabu-
lâ illud vulgi: *Digne (ait) Paullo, qui etſi imperitus eſt ſermone, non tamen & ſcientia, de-*
bemus exponere: non quo ſcierit eſſe faſcinũ, qui vulgo putatur nocere, ſed vſus ſermone ſit
triuij, & vt in ceteris, ita in hoc quoq. loco verbũ quotidianæ ſermocinationis aſſũſerit. Di-
citur faſcinus propriè infantib. nocere, & ætati paruulæ, & his qui nec dũ firmo veſtigio fi-
gãt gradũ. Hoc vtrũ verũ nec ne ſit, Deus viderit: quia poteſt fieri vt & dæmones huic pec-
cato ſeruiant, & quoſcũq. in Dei opere vel cæpiſſe, vel profeciſſe cognouerint, eos à bonis ope-
rib. auertant. Nunc illud in cauſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptũ putamus exemplum,

vt quo modo tenera ætas noceri dicitur faſcino: ſic ẽt Galatæ in Chriſti fide nuper nati &c. Adeò certũ Hieron. naturaliter id non contingere; vt, ſi fiat, opera dęmonis fieri cenſuerit. Eadẽ mens Chryſ. *in idẽ c.3.* ſcribentis; monet, n. ne, quando audimus inuidiã ſeu oculũ malum, exiſtimemus, ꝙ oculorũ coniectus intuentes lędere ſoleat; μὴ τῦτο νομίσῃς, ὅτι ἡ ὀφθαλμῶν βολὴ τὰς ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν. &
Matt.6.& 20 reddit rationem quia ipsũ oculi membrũ malum eſſe nequit; verùm hoc pacto liuorẽ animi à CHRISTO notari. Nam oculorũ eſt ſimpliciter tantũ videre; ceterum perperã videre, eſt animi intùs deprauati. Addit non tamẽ hęc dici, quaſi liuor per ſe alteri nocere poſſit; ſed vt oſtendat eos qui iſta docebant, per inuidiã ad hoc veniſſe; πάντα δὲ λέγει οὐχ ὡς τῦ φθόνυ καὶ ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἂν vides omnẽ vulgatæ opinioni aditũ obſtruxiſſe. remouet oculi organum, remouet viſionem, remouet ipſam inuidentiã. Idem diſertè vulgarem illam de vetulis faſcinantibus opinionem reprehendit *hom. 8. ad coloſſ.* B. Anſelmus add. c. 3. exponit quidẽ. *faſcinauit; liuido læſit intuitu*: &, *reſpectu inuidiæ vos tenellos læſit, dolensq́; de promotu veſtræ perfectionis ac fidei ſolo liuore nocuit: ſicut aliquis qui ſolo reſpectu dicitur res alterius poſſe diminuere: & ita vos liuenti ſuo aſpectu tabefecit, vt non credatis veritati meæ prædicationis, ſed falſitati ſui dogmatis*: verũ ſubdit aliam interpretationem, nempe; *Vel ſicut incantatores faſcinant & deludunt homines, vt credant verum eſſe, quod falſum eſt: ita neſcio quis faſcino ſuæ deceptionis ita vos incantauit ac verbis ſuis immutauit, vt &c.* vides de vulgari loqui per, *dicitur*: de magicã abſolutè, ſicut & D. Hieron. locutus eſt, quẽ imitatur. vt & Primaſius ipſiſmet D. Hiero. verbis cõpediô acceptis vtẽs; quẽadmodũ Theophil. Chryſoſtomi. Sedulius totum illud ꝑtermittit, content⁹ interpretari *facinauit* hoc eſt *inuidit*. Caietan⁹ retulit ad magicas ſenſuũ ludificationes; Catarin⁹ ad phyſicã quã dixi faſcinationẽ, non ad vulgarẽ. Sed verior, cõmodior ſaltẽ, explicatio Caietani, quã Adamus Saſbaut, ſiue Leonard. Haſſel. ſecutus fuit. Nãq; quæ Saſbauto aſcripta poſt mortẽ cõmentaria in epiſt. Paulli & Iſaiã, ſunt ſelecta & in ordinẽ digeſta ex lectionib. prædicti Leon. Haſſelii, vt norunt, qui contulere, & huius illũ auditorẽ fuiſſe meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionem ſolis Ethnicis aſcribere, & liuori ſeu odio *faſcini* nomen tribuere; & quia pulcris periculum imminere putabant, ideò pro remedio *velamen capitis* virginibus commendat, quoniam eo aſpectus arcebatur. Sic ſcribit lib. de virgin. velan. cap. 15. *Sed enim vera & tota & pura virginitas, nihil magis timet, quam ſemetipſam: etiam feminarum oculos pati non vult, alios ipſa oculos habet. cõfugit ad velamen capitis, quaſi ad galeam, quaſi ad clypeum, qui bonum ſuum protegat aduerſus ictus tentationum, aduerſus iacula ſcandalorum, aduerſus ſuſpiciones, & ſuſurros, & æmulationem, ipſum quoque liuorem. Nam eſt aliquid etiam, apud Ethnicos metuendum, quod* faſcinum *vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euen-*
*for. de diab. *tum. Hoc nos interdum * diabolo interpretamur. ipſius eſt enim boni odium. Interdum DEO deputamus. illius eſt enim ſuperbiæ iudicium, extollentis humiles & deprimentis elatos. Timebit itaque virgo ſanctior vel in nomine faſcini; hinc aduerſarium, inde DEVM; illius liuidum ingenium, huius cenſorium lumen. &c.* En tibi agnoſcit rem, cauſam reddit aliam quàm vulgò putabatur: effici hæc dæmone faciente, Deo permittente. nihil veriùs. Hæc ergo Patrum Ortodoxorum ſentẽtia: nec facient illi, vel Henrico Corn. Agrippę phyſicam faſcinationem impugnanti; quẽ refellit Six. Senenſ. *l. 6. bibliothe. annot. 267.* vel Cinglianis hæreticis, nimium vulgari illi tribuentibus, Caluino *in Exod. cap. 22.* Aretio *problema. de faſcin.* & Lamb. Danæo *c. 2. de ſortiar.* qui auctoritate quorumdam Patrum calumnioſè abutuntur.

Tertia concl. *quædam & frequentior faſcinatio pendet à dæmonis maleficio, qui ſtrigi vel ſortiario ex pacto nocere volenti cooperatur. Quæ definiri poteſt, faſcinum eſt perniciosa* F

nicioſa

uitioſa qualitas dæmonum arte illata, ob tacitum vel expreſſum hominis cum dæmone pactum.]Hæc probatur autoritate D. Hieron. & aliorum Patrũ iam citatorum D. Tho. Abulenſ. Ferrat. Xuareſ. & ceterorum Theologorum laudatorum, probatur experientia quotidianâ & confeſſionibus ſortiariorum. Ad hanc opinor referenda plurima quæ variis ſcriptorib. viſa ad alias ſpecies referenda. nã ſolent paciſci nefarii iſti homines, vt quos liuidè vel iracundè aſpexerint, iis dæmon perniciẽ inferat, ignari poſtea putant hæc ipsâ viſione perpeſſos; quorũ ex numero bon⁹ poëta Hiero. Vida *Bombycũ l.2.* narrat, q; ſuo tẽpore acciderat;

Quandoquidem memini Tuſci altà in rupe Viterbi
Ipſe ſenem vidiſſe ferum; cui dira vigebant
Ora, grauesq; oculi ſuffecti ſanguine circùm,
Fronsq; obſcæna ſitu, hirtiq; in vertice cani.
Ille truci (ſcelus) obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenues animas, paruaſque volantes:
Quinetiam ſi quando hortos ingreſſus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe ſenectam,
Floribus & paſſim per agros incanuit arbor;
Ille hortis ſtragem dedit, arboribuſq; ruinam:
Spemq; anni agricolæ mæſti fleuere caducam.
Nam quocumq; aciem horribilem intendiſſet; ibi omnes
Cernere erat ſubitò afflatos langueſcere flores.

Quis enim credat vno humore naturaliter tam diuerſæ ſpeciei res ſolo afflatu interemptas? Sed immiſcebat Dauus ille cuncta interturbans. Talis etiam fuit Telchinum faſcinatio, à quibus inuidi & faſcinatores, vulgò *Telchines* dicti B. Gregorio Nazianzeno & Syneſio. Gregorio verò Palamę *tabes Telchinodica*, idem q; tabes vultu faſcinante & inſidiosè blando illata. ferunt (fabulæ) Telchinas fratres nouem ex Actæonis canibus in homines verſos in Rhodo inſulâ, Rheæ comites, & in varias ſpecies ſe conuertere ſolitos; nunc hominum pedibus manibusq; truncorum, nunc piſcium, nunc anguium, nũc dæmonũ; inſignes planè veneficos & præſtigiatores crediderim, & inuidos (vt ait Heſych.) faſcinatores: vel potiùs veros cacodæmones admodum maleficos οὐκ ἐπὶ καλῷ θέλγοντας; peſſimo fine homines quod perditos vellent demulcentes, vt ſcribit Euſtathius *in XIII. Iliad.* inuidos dæmones fuiſſe indicat D. Nazianzen. & poſt illum Tzetza, atq; ideò etiam dicti παλαμναῖοι, quaſi manuum opere exitioſi. Tales etiam Tybios fuiſſe Ponticos de quibus Plutarchus ſuperius meminit, & *Plinius lib.7. c. 2. his verbis. In Aphrica eſſe familias quaſdam effaſcinantes Iſogonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, areſcãt arbores, emoriantur infantes. Eſſe eiuſdem generis in Triballis & Illyriis adiiciit Iſogonus; qui viſu quoq; faſcinent interimantq; quos diutius intueãtur iratis præſertim oculis. Quod eorum malum facilius ſentire puberes.* Confirmat Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, vt & B. Iſidorus Iunior in Originibus.

vide Adag. πλχῖνες

Fieri autem hæc pacti cum dæmonibus initi vi ſatis oſtendit, quod faſcinatorum huiuſmodi notas eſſe volunt; ſi in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ ſint pupillæ; aut in altero effigies equi aut canis: quæ nihil dubito eſſe ſtigmata, quibus mancipium Satanas ſuum inſigniuit. Noſtris enim temporibus deprehenſæ, quibus in oculis erat nota catellini vel buffonii pedis: & quod de geminâ pupillà dicit, ita capio, vt videri geminam credamus non eſſe.

Obiiciunt ab Ariſtotele, Plinio & aliis rutam, gagaten, hyenæ pellem & alia remedia naturalia præſcribi: morbum igitur eſſe naturalem. Reſpondeo hoc argumento probari dumtaxat, impropriam illam faſcinationẽ phy-

Digitized by Google

ſicam: deinde etiam hæc valere contra diſpoſitiones corporis quibus dæmon abutitur, & ſic indirectè refragari ipſi dæmonis actioni.

Vulgò receptum vt magicæ præſtigiæ omnes per Metaphotam faſcinationes vocentur: quo ſenſu Iaquerius librum edidit, quem vocat *flagellum faſcinariorum*: & eodem ſenſu dicuntur Iudices à ſtrigibus faſcinari. qua de re ſic ſcribunt Inquiſitores Germani: *Sunt & tales maleficæ, quæ iudices ſolo aſpectu & oculorum intuitu maleficare ſciunt, quod eis nullam moleſtiam inferre queant.* Mallei fol. 340. Item; *Experientià nos docente nouimus, quod iudex aut alii aſſeſſores, ita alienati in eorum cordibus fuerint; quod omnem, ſi quam habuerunt, indignationem amiſerunt: nec ipſas moleſtare quoquo modo præſumebant, ſed libere abire permiſerunt. Qui ſcit & vidit expertus eſt, & verum dat teſtimonium, & vtinam talia procurare non poſſent.* Sic illi fol. 559. Arbitror Deum non permittere in iudices fideles, & ritè, ac iuſtè procedentes; ſed dumtaxat in iudices iniquos, aut modicæ fidei, aut cutioſos &c.

Reſtat videre vnde vulgaris illa faſcini nata ſit opinio, de oculo viſione, vel ore laudando faſcinante. Placet Fran. Valeſii coniectura. fortaſſis inde, quòd pueri, qui ſolito craſſiores, nitidiores, pulchrioreſque ſunt, à feminis viriſque occurrentibus ſolent attentius aſpici, laudati, palpati, motitari, in vlnas & palmas accipi. Veriſſimùm verò eſt dictum illud Hippocratis; *habitum, qui ad ſummum bonitatis attigit, eſſe periculoſum*: & illud Cornelii Celſi; *Qui nitidiores ſolito ſunt, ſuſpecta ſua bona habere debent.* Cùm ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cùm viſi ſunt optimè valere, ſæpè ex inopinato in magnum aliquod vitæ diſcrimen incidunt; vulgus non intelligit cauſam tam repentinæ mutationis; &, quia hanc non intelligit, ſuſpicioſum in malum, culpam in adſpicientium atq; laudantium oculos & verba coniicit: quos cùm quotidie pueruli pulchelli & obeſuli plurimos habeant; facilè anus aliqua rugoſa & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cùm ſit tetrum, moroſum, & odioſum, ei potiùs adſcribitur noxa, quàm ceteris. Hanc vulgi opinionem paullarim (quæ mortalium curioſa leuitas eſt) etiam doctiores nonnulli ſuperſtitioſi, vel ingenii quidvis defendendo oſtentandi auidi ſunt ſecuti. tandem ab infantulis ad agnos itum, in quibus cauſa non admodum diſſimilis. denique proſerpens per audaciam ignorantia, ad equos, ſegetes, & alia fabulam produxit.

SECTIO II.

De maleficijs venenarijs.

SEcundo ſe loco nobis offert *Veneficium*, propriè dictum. Wietus nullum E agnoſcit huiuſmodi, quia putat niſi vero ac naturali veneno ſagas nocere non poſſe: nec ab eo longè abit Lerchemerus Luteranus. Sed huic magiſtrum eius Lutherum; illi, Venerandum (vt ſolet vocare) præceptorem ſuum, Agrippam, perfidos perfidis, poſſem obiicere, ſi qua tenebrionum iſtorum auctoritas foret. Sanè Lutherus nimìs magnificat hac in re dæmonis poteſtatem. dicit eum in toto mundo regnare a. & mox regnum iſtud quale ſit, explicat his verbis; *Sumus autem nos omnes corporibus & rebus ſubiecti Diabolo, & hoſpites ſumus in mundo cuius ipſe Princeps & Deus eſt. Ideo panis quem edimus, potus quem bibimus, veſtes quibus vtimur, immo aer, & totum quo viuimus in carne, ſub ipſius imperio eſt.*] Hęc ille blaſphemus. Ergo iā Principes & Deus dæmō illi; qui certè mūdi pars fuit? nos Deum vnū cognoſcimus, dæmonū iudicē Principemq́; mūdi vt conditorē ac rectorem, ſic Dominum Deumq́;. Ergo, corpus & res omnes Lutheri Diabolo ſubiectæ? nos didicimus, nec in res Iobi, nec in corp⁹ quicquā iuris dæmonē habuiſſe, niſi diſertis à Deo pro illa vice verbis conceſſū. Ergo Lutheranis

a *Commen. in epiſt. ad Gala. c.3. in Germanico. vt citat. Godelmannus.*

ranis aër, & omnia quibus viuunt ſub Diaboli imperio ſunt: nos fatemur Domini eſſe oues & boues, & volatilia cœli, & ſyluarum feras, & cete, & piſces, & quicquid creauit: nec horum quicquam ad dæmonem pertinere. Mea ſunt omnia, dixit Dominus: excipit Lutherus, quæ in mundo ſunt omnia, & ea adiudicat Diabolo. Credidit Satanæ Omotrapezæ ſuo dicēti Luc. 4. v. 6. *Quia mihi tradita ſunt: & cui volo do illa.* Sed mentiebatur non pleno iure illi tradita, quæ tradita; quæ accepit, precario & definitâ poteſtate accepit. B. Paulus vocat *rectores mundi*, ſed explicat D. Auguſtin. *Ne forte, cùm dixiſſet mundi intelligere, dæmones eſſe rectores cœli & terræ*; mundi dixit tenebrarum harum, mundi *dixit, amatorum mundi*. mundi *dixit, impiorum & iniquorum*. mundi *dixit, de quo in Euangelio dixit:* Mundus eum non cognouit.] *tracta. in Pſ. 14.* Scio B. Ioanni dici *mundi principem Io. 12. v. 31. & 14. v. 30.* & à B. Paulo *principem & rectorem mundi Epheſ. 6. v. 12.* & ab eodem *2. Cor. 4. v. 4. Deum ſæculi huius*; ſed imperitè Lutherus *mundum & ſæculum* accepit de rebus quæ in mundo exſiſtunt omnibus; quod de ſolis malis hominibus per metonymiam dictum; qui cum mundo ſeruiant & ſæculo, mundi & ſæculi nomine nominantur: & quia ſeruos ſe mancipia diabolo dedicant, ipſe princeps eorum & rector: & quia eum colunt, ſic Deus eorum dicitur, ſicuti & lurconum Deus eſt venter Philip. 3. v. 19. hanc lectionem & interpretationem amplectuntur Cyrillus & Ambroſius, *in D. Pauli epiſt.* & D. Aug. *l. 22. cont. Fauſtum c. 2. & 9.* & eam non improbant alii quidam patres: communior tamen ea diſpunctio eſt, vt dicatur, *In quibus Deus, huius ſæculi excæcauit mentes*: & ſic Diabolus non vocatur Deus, ſed qui eſt vnus & verus Deus, *ſic malunt Irenæus lib. 3. cont. hær. c. 7. & lib. 4. c. 48. Tertullianus libro quinto cont. Marcionem D. Chryſoſto. Theophilac. Oecumen & Primas. in d. cap. 4.* Nullus verò Patrum ſic diabolum rerum ceterarum corporearum, vel *Principem* vel *Deum* vocauit, ſicut dixit Lutherus: qui ſatis apertè in Marcionis & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lambertus Danæus Caluinianus [a] ſatis conſideranter locutus: cùm dicit diabolum quicquid in his terris naturâ eſt corruptibile, corrumpere poſſe, niſi à Deo conſeruetur. dicere debuit, ſi Deus illi permittat. Nam ſi Deus conſeruationem ſubtrahat, ipſum illud per ſe corrumpatur, nō per dæmonem. Sed his omiſſis.

[a] *c. 3. de ſortia.*

Sit Concl. *permittente Deo, maleficiis ſuis ſagæ complures mortales morbis grauiſſimis vel morte afficiunt.*

Probatur hæc ſentētia primùm auctoritate D. Aug. *libro de ciu. Dei*, quod habes c. nec mirum §. magi 26. q. 5. *& ſerm. 207. de temp. & lib. de diuinat. dæm. c. 6. & Conc. Conſtantinopol. in Trullo can. 61.*

2. Probatur iure Pontificio, *d. c. nec mirum. & conſt. Inno. VIII. Alex. VI. Hadr. VI. Leo. X. de maleſ. & incant. in 7. Decretal.*

3. Ex iure ciuili, *l. multi C. de maleſ. & Mathem. l. eorum C. eo. t. §. item lex Cornelia. Inſt. de pub. iud. Leonis Imp. Nou. 65. Carolinâ conſtitutione*: deniq; *leges & praxis, Italiæ, Hiſpaniæ, Galliæ & German. hoc confirmant.*

4. Hiſtoriis omnium gentium, paucas tangam. Narrat Villamontius ſcelerum omnium ſceleſtiſſimum quiddam: Venetiis maleficum fuiſſe, qui damnatorum in Triremibus animas emebat, promittens liberationem à terra illâ ſeruitute pœnæ, & numerans decem aureos pro illorum animâ, quam chirographo proprio ſanguine notato vendebant addicebantq; dæmoni & malefico. mox ne retractare poſſent certo contactos veneno ſubitò necabat. Addit ſe interfuiſſe ſupplicio, quod de iſto ſumebatur [*lib. 1. Itinerarij c. 33.*] quis vnquā talia vel fando audiuit? narrat præterea And. Theuetus [b], in Africæ oppido Guzolâ, Elzanā quendā ſpacio duorum annorum malis artibus pluſquam octingentos

[b] *lib. 7. Coſmogr. c. 15.*

octingentos homines interfeciſſe. Narrat Spreng. *in Mall. p. 2.* duas in Epiſcopatibus, Baſileenſi & Argentinenſi, concrematas obſtetrices; quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucẽ editos, necauiſſent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Domitiani tempore cœpiſſe nonnullos, qui acubus oblitis veneno, quos collibitum eſſet pungebant, & læſorum multi ſine doloris ſenſu moriebantur. quod & Commodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphilin. *in Domitiano, & in Commodo.* Scribit Ioan. Nider. *Formicarij lib. 5.* in territorio Bernenſi quoſdam maleficos vtriuſque ſexus ſuos proprios infantes occiſos deuoraſſe: idemque factum ab aliis in ditione Lauſanenſi. Et I.C. quidam Francofurtenſis [a]; *Præterito anno* (inquit) *Comes quidam ſuperioris Germaniæ octo veneficas; quæ CXL. interfecerant infantes, Vulcano tradidit. Anno LIII. captæ ſunt Berlinæ duæ feminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ ſunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipſum diſſectum coxerunt. Factum eſt diuinitùs, vt mater quærens infantem, interueniret, ibique ollam & impoſita amiſſi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus & in tortura examinatis, dixerunt: ſi proceſſiſſet coctio, tunc futura fuiſſet ingens glacies, ita vt omnes fruges perderentur.*] Scribit Cardanus [b], circa annum Domini. 1536. *Salaſſiæ circiter quadraginta viros ac feminas coniuraſſe, inter quos carnifex erat; vt cùm peſtis antea ſæuiſſet, tunc verò iam miteſceret, vnguentum conficerent; quo, tangentes portarum coronidas, inficerentur: puluerem quoque confeciſſe, quem ſuper veſtes clam ſpargerent. Latuit aliquamdiu hæc res, ſublatique multi. Sed cum cuiuſdam, nomine Neri, fratrem atque vnicum filium ſuſtuliſſent: vixque alii quàm domini domuum, aut filij perirent: ſimulque animaduertiſſent androgynam ſe in domos inſinuantem, atque eos maximè perire, quorum domos ingrederetur: deprehenſà coniuratione omnes exquiſitiſſimis tormentis necati ſunt: faſſi etiam decreuiſſe in pompâ celebri Diui cuiuſdam, ſubſellijs perunctis vniuerſos ciues occidere, paratâſque ad hunc vſum ſupra viginti ollas. Tentarunt & idem alii Geneuæ poſt, dederuntq́ pœnas.*]

[a] Godelm. lib. 1. de Lamiis. c. 7.

[b] lib. 15. de varieta. rerum c. 80.

Grillandus [c] docet hæc contingere vel introſumptione, vel applicatione exteriore per contactum. C Eorum quæ per intus ſumtionem fiunt agnoſcit duos modos, nempe vnum per cibum aut potum; quando venena (vt plurimum) in puluerem trita iis immiſcent: alterum agnoſcit, qui fit per inunctionem, *quando maleficiandum* (inquit [d]) *ſiue maſculus ſit, ſiue femina, dormientem, ſuis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine, ſiue alijs ſimilibus vnctionibus plura & diuerſa venena continentibus inungunt, quandoq́ fæmora, quandoq́ autem ventrem aut caput, guttur, pectus, coſtas, ſeu aliam partem corporis perſonæ maleficiandæ: quæ ſic dormiens nihil ſentit, & eſt tanta vis & potẽtia illius vnctionis, quod paullatim durante calore ipſius dormientis, ingreditur intus carnes, & vadit ad penetralia cordis viſcerum maleficiati: vnde paulò poſt cauſantur ingentes dolores in corpore eius: cùm primùm ſcilicet maleficium vel factura (vt dicunt) tangit inteſtina maleficiati. illinc ſuccedunt maximi vlulatus, & lamentationes tam crebræ.*] huc referenda ſtrigatio, quando puerulorum exſugunt ſanguinem, venis vngue aut acu, aut aliter ope dæmonis apertis, quod conſtare ſcribit Spinæus *q. 8. de ſtrig.* ex paruis cicatricibus relictis & interdum, poſt cattorum apparentiũ fugam, guttis ſanguineis prope pueros eiulantes remanentibus. Addi debet tertius modus per inhalationem. omnium enim peſſimum eſt veneficium iſtud. nec enim humoris vel craſſioris materiæ vehiculo indiget, quibus faciliùs occurritur: ſed ipſum tenuitate ſuâ, ore attractum citò ad cor ſe penetrat. Hæc cauſa cur Agyrta ille inſignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio ſuo antagoniſtâ, de theriacæ contendens efficaciâ, vicerit. alter venenum illi liquidum, quod poterat efficaciſſimum, infuderat: cui ſumptione antidoti mox obuiauit. Ipſe contra alterius hiante iuſſi pixidulam ori appoſuit, in qua buffo inerat viuus: tùm ſemiclauſâ & ſæpiculè ſemi-

[c] q. 3. & 5.

[d] d. q. 3. n. 29.

apertâ

Digitized by Google

apertâ velociter pixidulâ, ingeſſit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Chriſtiano populo dignus eſt ludus, & benè inſtitutæ reſpub. quæ certamina huiuſmodi permittunt. Ipſi etiam malefici interdum afflando vel inficiunt, vel necant. Narrant quidam dubiæ fidei ſcriptores apud perfidum Balæum, ſuffocati funalis fumo Clementem VII. de medio ſublatum. Narrat Sprengerus [a], mulierem quandam inter Breiſacum & Friburgum, cum vicinâ litigaſſe; mox cùm noctu ante oſtium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo feminæ alterius ex oppoſito habitantis, in faciem ei inſufflaſſe, vnde & ſubitò lepram contraxerit. In diocæſi eâdem & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à lictore ſtrui lignorũ præparatæ imponeretur, ei dixiſſe; *En tibi à me mercedem*; ſimul in vultum eius inſufflaſſe: & ecce, miſer operitur totus horrendâ leprâ, quæ paucorum dierum ſpacio eum pluribus adiunxit. *[a] Malleip.2. q.1.c.11.*

Hæc veneficia, inhalatoria, non ſatis à nonnullis intellecta video. Bodinus vim refert ad ipſius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta poteſt eſſe hominis cum homine antipathia; vt docui Sect. præcedente; niſi fortè ex alimẽto, vt de puellâ Ariſtotelis Napelo nutritâ, legimus: ſed tunc non cui vellet malefica duntaxat noceret, verùm cunctis mortalibus noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore geſtato. hoc Bodinus impugnat argumẽto, cui dicit reſponderi non poſſe, nempe quia venenum hoc priùs noceret ipſi malefico quàm alteri. Nodum vides (Lector) inſolubilem. Sed ride, quod vides. quid ſi dicat Danæus, maleficum priùs ſe antidotis contrariis præmuniſſe? concidat nimirum ſtramineus ille ventoſi hominis Achilles. ſic ille ipſe, Bodino non ignotus, faciebat Italus Pariſiis, tam carus Catharinæ Mediceæ; qui chirothecis, globulis, vel pulueribus ſuauefragantibus alios ſolo necabat odore, illæſus ipſe, & hoc pacto à ſe interfectam Nauarræ Reginam Albretham, veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: ſi quidquam de Caluiniſmi fulcro credendum Caluinianis hiſtoricis, *Franciæ Memoriis Gallicè conſcriptis tom. 3. & Richardo Dinotho lib. 5. belli Francici.* Vera cauſa eſt, hæc ex pacto fieri per dæmonẽ vt plurimum, afflante incaſſum Mago, & putante hæc halitu fieri ſuo. Eſt quidem venenorum quorundam mira efficacia, quæ poſſint ſubitam lepram inducere, vel lethum: & poſſet dæmon, quæ nouit antidota, ſuis præſcribere, & illi innoxii poſſent in alios peſtem transfundere; ſed id rarò contingere putandum.

Hæc interiùs ſumpta, Grillandus [b] ſcribit fieri per compoſitiones & mixturas multiformium venenorum; quædam ex herbarum foliis, feſtucis, aut radicibus, animalibus, piſcibus, aut reptilibus venenoſis, lapidibus, & metallis, mixturâ quam vtilius ignorari; & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo & in vnguina, reduci. *[b] d.q.3. n.26.*

D Alia dicit Grilland. eſſe extrinſeca; vt ſunt inprimis quæ ſolis verbis fiunt [c]; in quibus iam docui ex pacto, ad ſignum conſtitutum, omnia fieri à dæmone. vt ſunt etiam, quando latenter (vt idem ait [d].) *ſortilegia ſub certâ quapiam formâ compoſita, chlamydi aſſuunt, vel in lecto abſcondunt ipſius maleficiandi, ſeu in aliquo loco ſubterraneo fouea facta, aut ſub limine oſtij, ſuper quo deſtruendus ſit tranſiturus, aut in aliquo loco ſubterraneo fouea facta.*] Quoſdam autem addit capere reſidua eorum quos volunt inficere; alios exhumare mortuos, & vti eorum vel veſtitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel oſſibus: alios à ſuſpendioſis mutuari nonnulla. Quod nec veteribus ignotum fuiſſe reperio. Sic enim de Canidia Horatius [e]: canit ab eâ infoſſum & terrâ obrutum, poſt multas lancinationes, inſignibus raptis, ingenuum puerum, vt poſſet *[c] Grill.q.3.n.27.* *[d] q.5.nu.7.*

Longo die bis,ternè mutatæ dapis
In emori ſpectaculo,
Cùm prominerct ore;quantum exſtant aquæ
Suſpenſa mento corpora, (en infanticidium)
Exerta vti medulla,& aridum iecur
Amoris eſſet poculum, (en maleficium philtricum)
Interminato cùm ſemel fixæ cibo
Intabuiſſent pupulæ

[a] od.17. Et alibi de eadem [a], quod ad maleficium hoſtile ſpectat; dicit,amaro vtens ſarcaſmo;

O nec paternis obſoleta ſordibus,
Nec in ſepulcris pauperum prudens anus
Nouem diales diſſipare pulueres.

[b] lib. 6. Pharſal. Hunc ergo diem ex tribus tetnariis obſeruabant: vt & ille qui terna tribus coloribus diſtincta licia. Sed apertiſſimè quod dixi Lucanus adſtruit [b]; imprimis enim illam in nudis buſtis habitantem depingit; & habitantem tumulos expulſis vmbris; tum addit; primùm de nece hominum, deinde & de inſtrumentis magicis, quæ dixi:

Viuentes animas,& adhuc ſua membra regentes
Infodit buſto.fatis debentibus annos,
Mors inuita ſubit.peruerſa funera pompà
Rettulit à tumulis:fugère cadauera lethum.
Fumantes iuuenum cineres,ardentiaq́ ; oſſa
E mediis rapit illa rogis;ipſamq́ ; parentes,
Quam tenuere facem;nigroq́ ; volantia fumo
Feralis fragmenta tori,veſteſq́ ; fluentes
Colligit in cineres,& olentes membra fauillas.

(hæc è rogis mos rapere,addit mox quæ de ſepulcris ſumat)

Aſt vbi ſeruantur ſaxis,quibus intimus humor
Ducitur,& tractà dureſcunt tabe medullæ
Corpora:tunc omnes auidè deſæuit in artus,
Immergitq́ ; manus oculis,gaudetq́ ; gelatos
Effodiſſe orbes,& ſicca pallida rodit
Excrementa manus:laqueum,nodoſq́ ; recentes (ſic corrigo)
Ore ſuo rupit,pendentia corpora carpſit,
Abraſitq́ ; cruces,percuſſaq́ ; viſcera nimbis
Vulſit,& incoctas,admiſſo ſole,medullas:
Inſertum manibus chalybem,nigramq́ ; per artus
Stillantis tabis ſaniem,viruſq́ ; coactum
Suſtulit,& neruo morſus retinente pependit.

(hæc de ſuſpendioſis;ſequitur,de inhumatis)

Et quodcumq́ ; iacet,nudà tellure cadauer,
Ante feras volucreſq́ ; ſedet;nec carpere membra
Vult ferro,manibuſq́ ; ſuis;morſuſq́ ; luporum
Expectat ſiccis raptura è faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant,quæ ſic fetis erepta,quàm quæ ipſemet maleficæ deſecuiſſent.ſed pergit deinde, quo pacto & viuos iugularit, & eorum abuſa ſanguine,& exſtis.

Nec ceſſant à cæde manus;ſi ſanguine viuo
Eſt opus,erumpat iugulo qui primus aperto:
Nec refugit cædes;viuum ſi ſacra cruorem,

Extaq; funerea poſcunt trepidantia menſa:

(Addit etiam de prole exſectâ ſeu abortiuo, huiuſmodi;)

Vulnere ſi ventris: non quà natura vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, ſi opus habeat adoleſcentis, vel viri violenter necati animâ, quã euocet; ipſam indiſcriminarim, quos velit necare:)

Et quoties ſæuis opus eſt ac fortibus vmbris,
Ipſa facit Manes. hominum mors omnis in vſu eſt.
Illa genæ florem primæuo corpore vulſit,
Illa comam læuâ morienti abſcidit ephebo.

(Nec parricidii expertem pures, non magis quàm noſtras ſtriges: voluptas præcipua illi, ſæuire in proximos.)

Sæpè etiam caris, cognato in funere, dira
Theſſalis incubuit membris: atq; oſcula figens,
Truncauitq; caput, compreſſaq; dentibus ora
Laxauit, ſiccoq; hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura labris,
Arcanumq; nefas Stygias mandauit ad vmbras.

Vides diligentiſſimum poëtam, nihil conatum prætermittere; qui mos illi. L. Apuleius, *Mileſ. li. 2.* in eandem mentem: *Nam nec mortuorum quidem ſepulcra tuta dicuntur* (à lamiis) *ſed & buſtis & rogis reliquiæ quadam, & cadauerum præſegmina, ad exitiabiles viuentium fortunas petuntur: & cantatrices anus, in ipſo momento choragij funebris, perpeti celeritate, alienam ſepulturam anteuortunt. His meis, addit alius, imò verò iſtic, nec viuentib. vllis parcitur. & neſcio quis, ſimile paſſus, ore vndiq; omnifariàm deformato, truncatus eſt.*] En de maleficio hoſtili, quod de iiſdem Theſſalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuiſſe videtur admodũ probabile. Mox igitur ita ſcribit. *Infit Telephron: Pupillus ego Mileto profectus ad ſpectaculum Olympicum, cùm hæc etiam loca prouinciæ famigerabilis adire cuperem, peragrata tota Theſſaliâ, fuſcis auib. Laryſſam acceſſi: ac dum ſingula pererrans, tenuato admodũ viatico, paupertati meæ fomenta conquiro; conſpicor medio foro procerum quendam ſenem. inſiſtebat lapidem, claraq; voce prædicabat; Si qui mortuum ſeruare vellet, de precio liceretur. & ad quempiam prætereuntium, Quid hoc, inquam, comperior? hiccine mortui ſolent aufugere? Tace, reſpondit ille. nam oppidò puer, & ſatis peregrinus es, meritoq; ignoras. Theſſaliæ te conſiſtere, vbi ſagæ mulieres ora mortuorum paſſim demorſicant, eaq; ſunt illis artis magicæ ſupplementa. Contra ego; & quæ tu, inquam, dic ſodes, cuſtodela iſta feralis? Imprimum, reſpondet ille. perpetem noctem eximiè vigilandum eſt, exertis, & inconuerſis oculis ſemper in cadauer intentis, nec acies vſquam deuertenda, Immò nec obliquanda quidem. Quippe cùm deterrimæ verſipelles, in quoduis animal ore conuerſo, latenter obrepant, vt ipſos etiã oculos ſolis & iuſtitiæ facile fruſtrentur. Nam & aues, & rurſum canes, & mures, imò verò etiam muſcas induunt.* (En primum maleficium, ficta Metamorph. & ſic clancularius ingreſſus) *Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes obruunt,* (en ſecundum de maleficio ſomnifico, quod in hunc locum reſeruaram) *nec quiſquam definire poteſt, quantas latebras nequiſſimæ mulieres, pro libidine ſuâ comminiſcuntur, ſi qui* (cuſtodum) *non integrum corpus mane reſtituerit: quicquid inde decerptum diminutumq; fuerit, id omne de facie ſua defectum ſarcire compellitur.*] Interponit poſtea narrationẽ prolixiſſimam, & abs re noſtrâ, quare totã prætermitto. finis rei fuit iſte: Telephron, mille denariis conductus, ſubit cuſtodelam. dum vigilat; en muſtelam paruulam in eum fixò intendentem, fugat illam, ſed ſomno cõſopitur. interea ſagæ, profectis eius naribus ac auribus, vicariam in eo lanienam exercent, & ceram in modum proſectarum ei partium applicant examuſſim. Quo

ille

ille poſtridie per cadauer loquax audito; *temptare aggreſſus, iniectâ manu naſum*
prahendit, & manum naſus ſequitur: aures pertractat, ambæ deruunt. ſic, pro mille num-
mulis, debilitatus, in patriam redire non ſuſtinuit; ſed capillis hinc inde laterum deiectis
aurium vulnera celauit, naſi verò dedecus linteolo preſſim agglutinato decenter obtexit.]
Huc faciunt illa Fabii Declamat. 14. *Facinus, quod dicitur inquietare ſuperos, ſidera*
diris agitare carminibus; tumulos, buſtaq́ ſcrutari, & amputatis cadaueribus, ipſas in ſcele-
ra armare manus (cadauerum) explicui, cùm de maleficio ſomnifero diſquire-
rem. caue pro, *ipſas*, reponas *impias*. corrumpes, non caſtigabis. Gnoſtici hære- E
rici, Zoroaſtris Magi diſciplinâ imbuti, cuius & libros quoſdam in lucem edi-
derunt [a]; humanas amabāt *viſcerationes*, vt vocat Iuſtinus; ſeu *canas Thyeſtæas*, vt
vocant Athenagoras & Theophilus; ſeu *ſacramentum infanticidij & inde pabulū*,
vt ait Tertullianus: infantem enim farre contectum certatim confodiebant,
ſanguinem lambebant, & membra ſingulis diſpertiebantur, vt narrant Minu-
cius, Epiphanius, & Euſebius; quam calumniam Gentiles, in Chriſtianos o-
mnes mendaciſſimè deuoluebant [b].

[a] *Porphyr. in vit. Plotini*
[b] *vide Iuſti. Apolog. ad. Antoni. Piū Athenagorā in Apolog. Theophilum lib 3. ad Autolyc. Origen. libr. 6. & 7. Con. Celſ. Tertullia. Apol. c. 7. Minucium in Octauio Epipha hær. c. 26. & Euſeb. l. b. 5. hiſtor. Eccleſ. c. 1.*
[c] *d. q. 3. n. 30.*

In applicaris tantùm extrinſecùs venenis, frequentiſſimè dæmon ipſe
damnum infert, & veriùs videtur contingere in veneno; quo (vt refert Iuber-
tus medicus Aquitanus) ſi ſtapes inungatur, equitem ipſum neceſſe perire.
Non credo id naturali vi veneni contingere. quia non credo veneni vllius a-
ctiuitatem eſſe tantam, vt per tot inuolucra ſe diffundat. Niſi, quæ de Stygis a-
quâ traduntur, credibilia; omne illam metallum penetrare, & ſolâ contineri
aſininâ vngulâ. Equidem aures mihi putarem aſininas enatas, ſi crederem.
Grillandus refert nonnulla [c], fauentia Iuberti dicto; ſed & in illis concurſum
diaboli ex pacto, non vim veneni, recognoſco. Inter hæc extrinſeca, ſunt olla-
rum defoſſiones profundæ ſub limine; quarum certè naturalis vis non attin-
git effectum. Aliam maleficii hoſtilis ſpeciem, per arma malo imbuta carmi-
ne, reperio apud Meierum, his verbis; *Primùm omnium Aurelianum conatum fuiſ-*
ſe omnem regiam ſtirpem per ſcelus exſtinguere, atq́ per artes Diabolicas & maleficia ad
regni ſolium graſſari. Tradidiſſe Ducem gladium, pugionem & anulum ſuum cuidam mo-
nacho apoſtatæ & ſocijs eius, vt ea dicarentur diabolicis præſtigijs, incantarenturq́ ad ma-
leficia per illa perficienda. monachum illum in turre Mongeyà, iuxta Ligniacum, ſuper flu-
men Matronam, per artes ſuas euocaſſe duos ad ſe cacodæmones; quibus gladium, anulum,
& pugionem, vt illis operarentur tradidit. Ea inſtrumenta à cacodæmonibus initiata, in-
tataq́, & reddita monacho, atq́ per eum Aurelianenſi. Per ea inſtrumenta incantaſſe ac de-
mentaſſe germanum ſuum Carolum Regem, adeò ſubtiliter, vt vix quiſquam poſſet perci-
pere. Primam incantationem factam apud Belloacum, quæ adeò erat virulenta, vt regi vn-
gues atq́ capilli deciderent. Alterum maleficium in Canomanis, in quo tanta erat vis, vt
nemo mortalium iudicare poſſet, an viueret Rex, necne. Iacebat enim abſq́ vllo ſenſu, & ſpi-
ritu vitali, quantum cerni poſſet. At poſtquam ad ſe redire cœpit, obſecro (inquit) auferte
hunc gladium, qui mihi corpus transfodit; idq́ mihi facit germanus meus Aurelianus.]
Taceo, quod de annulo noſtris temporibus à fratre fratri Regi Carolo nono
dato, penè ſimilia narrat libellus Gallicus Pariſiis de Henrico tertio excuſus:
ſed forte id ab hoſtibus Regiis tum confictum, & cum famoſis libellus ille da-
mnandus.

Suſpicor duo quædam ad hoc maleficium referenda, quæ olim in ciuili
iure obſeruaui: ſed ſuſpicor, & de priore vehementiùs: nempe de peculiari A-
rabum ſcelere, quod *Scopeliſmum* vocabant. Nam Arabes maleficiis deditos
hodie ſcimus, & olim fuiſſe docet Seneca, cùm Medæam ex Arabià petentem
venena introducit. Et ingens ille terror qui σκοπέλοις poſitis agrorum Domi-
nis etiam validis & potentibus incutiebatur, vix aliunde naſci potuit. Quare
ſuſpicor cauſam, cur σκοπελίζειν deprehenſi, aut cōuicti, mortis ſupplicio adfi-
cerentur,

cerentur,fuiſſe;non quod ſacrilegii quidquam in hoc crimine fuerit(quod tamen Iac.Menochio viſum,*in opere de arbitrarijs Iudic.*)Sed quod maleficii crimē ſubfuerit:alioquin ſolæ mortis minæ tam acriter punitæ non fuiſſent, quantumuis frequenti crimine; & armatâ manu periculum, Domini auertiſſent. conſiderent hoc Iuris ſtudioſi,cùm legent *l.cum quadam D.de extraordin,crimin.* cuius hæc ſunt verba;*In prouincia Arabia σκοπέλισμον crimen appellant,cuius rei admiſſum tale eſt.pleriq; inimicorum ſolent prædium inimici σκοπελίζειν id eſt, lapides ponere,indicio futuros;ſi quis eum agrum coluiſſet, malo letho periturum eſſe inſidijs eorum qui ſcopulos poſuiſſent;quæ res tantum timorem habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat,crudelitatem timens eorum qui ſcopeliſmum fecerunt.hanc rem exſequi ſolent Præſides grauiter, vſque ad pœnam capitis. quia & ipſa res mortem comminatur.* Sic Vlpianus. Pineda noſter copioſo in Iobum commentar. de hoc crimine interpreratur illud;*Sed cum lapidibus regionum pactum tuum capite quinto.verſ.23.* Eum lege.mihi nondum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suſpicio mihi præterea eſt de maleficio,in crimine *ſaccularíorum*, de quo Iureconſultus ait,hoc nomine dictos;*qui vetitas artes exercentes in ſacculos, partem ſubducunt,partem ſubtrahunt.* l.ſaccularii D.de extraordinar.crimin. Nam arbitror,non quoſuis ſacculi ſeu crumenæ exciſores vel ſubductores, *βαλαντιοτόμους*;ſed eos qui vetitarum(hoc eſt magicarum) artium ad id ſubſidiò vtuntur ita nuncupari:quales illi ſunt,qui in luſu ab Hiſpanis dicuntur; *cargar el dado.* Nam ceteri crumenilegi ſimpliciter furibus ſunt annumerandi: ſicut & ille de quo Virgilius;

Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis.

Et ille Plautinus,qui ait;

. . . *Propino magnum poculum:ille bibit,*
Caput ponit,condormiſcit.ego ei ſubduco annulum.

Nec enim aſſentior Petro Gregotio hæc duo ad *ſaccularíam* referenti *lib. 37.Syntagmatis Iuris c.14.nu.7.*

SECTIO III.

De aborſu,difficili partu,lactis exſiccatione.

A DE triplici hoc maleficio præter Grilland.*q.6.* alii quoque ſunt teſtes. Sic enim ſcribit Ioan.Nider.lib.vlt.Formicarii;*In oppido Boltingen, Lauſanenſis diocæſis,quidam dictus Stadelein,grandis maleficus,captus per præfatum Petrum iudicem loci,fatebatur ſe in certà domo,vbi vir & vxor ſimul manebant,per ſua maleficia ſucceſſiuè in vtero vxoris præfatæ ſeptem circiter infantes,ita vt ſemper abortum faceret,in fœminà annis multis necaſſe. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtoſis, quorū nullum viuum partum edidit in eiſdem annis.*] poſtea ex eiuſdem confeſſione inſtrumentum maleficii,quod fuerit,oſtendit his verbis;*ſubter limen oſtij domus ſe lacertam poſuiſſe dixit;& ,ſi amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus reſtituendam prædixit:cum autem ſerpens ille quæreretur ſub limine,nec inueniretur, quia in puluerem fortaſſis redactus erat;.pulueres ſeu terram de ſubter poſitam aſportabant, & in eodem anno vxori & omnibus iumentis domus fœcunditas reſtituta eſt.*]Solo interdum afflatu abortum adferre oſtendit Nicol. Remigius *lib.2.c.7.*

De pariendi difficultate,& quidem perpetuâ ſic Apuleius[a]; *Eadem amatoris ſui vxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinā prægnationis obſepto vtero,& repugnato fætu,perpetuà prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa onere,velut elephantum paritura, diſtenditur.*] Latino Græcus accidit ſcriptor Pauſanias,cuius *in Bœoticis* iſta habentur; *Pharmacidas Thebani à Iunone miſſas aiunt,vt parturienti Alcmenæ impedimento eſſent;ſed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent,à Tireſia filia Hiſtoride,tali commento deluſas.Ex eo namq; loco,* [a] *lib.1.de aſi.*

vnde illæ facilè audire poſſent, clamauit; peperiſſe iam Alcmenam: illas, ea voce deceptas, ſtatim abiſſe. Alcmenam ilicò puerum enixam.]

De tertio, præter Grilland. legi poteſt illo vetuſtior Spreng. *Quædam* (ait) *nocturnis temporibus & ſacratioribus vtique, ex inductione diaboli, ob offenſam diuinæ maieſtatis maiorem, in quocunque angulo domus ſuæ ſe collocant, vrceum inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod inſtrumentum in parietem vel columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt; tunc ſuum diabolum, qui ſemper eis ad omnia cooperatur, inuocant, & quod de tali vacca ex tali domo; quæ ſanior, & quæ magis lacte abundat; mulgere affectat, proponit. tũc ſubitò diabolus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, & ad locum vbi malefica reſidet, & quaſi de illo inſtrumento fluat reponit.*] Superioribus annis Treuirenſi in ciuitate combuſta fuit malefica; quæ confitebatur, ſe ſolitam ex pariete per epiſtomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere. Balduin. Ronſſeus *Medicæ venationis epiſt.50.* docet ſolitos à maleficis vtres conſui ad anatis ſimilitudinem ex corio, quos vulgo appellant *Littelaten*; & eis vti ad emulgendum lac è vaccis alienis, & hos vtres ſponte ſua ire vacuos, vel ab iis in pratis collocari; & mox plenos ad domum maleficæ redire: quod comprobat rei geſtæ verâ narratione, quam habes lector *lib.6.cap.2. Sect.1.q.3.* à me verbis eius relatam. Aliæ herbis, verbis, vel ſolo attactu, lacte priuant armenta, pecoraque quæ lubet. Biebrana Laodunenſis ſaga ſolis minis vbera vicinæ mulieris ſic exſiccauit; vt ad obitum vſque ſagæ, quamuis multos pepererit, lacte ſemper caruerit. Claudam hanc ſectionem verbis Grillandi; *Quædam veneficia fiunt ad deſiccandum totum lac vnius gregis, vel fæcundi armenti vaccarum, adeò quod nihil caſei penitus reddant; quamuis antea in maximâ abundãtiâ reddidiſſent: & ſimiliter abortiones totius gregis, vel armenti inducere poſſunt: prout aliàs vidi & habui in facto Romæ, quod duæ maleficæ mulieres, cum iſtis maleficijs perire fecerãt abortando multos pecudum fœtus, & matres deſiccauerant penitus.*] De hoc auertendi lactis maleficio, eiuſque remedio, lepida narratio quædam exſtat in Ioan. Beetzii Carmelitæ *Præceptorio ad 1. præcept. Expoſit. vlt. c.7.* his verbis: *Quædam vetula dierum malorum plena, volens ex inuidia impedire lac vaccæ vicini ſui, accepit cultellum pergens ad oſtium domus in qua fuit vacca, & ponens ſe contra ſplendorem lunæ, dixit:*

Hier ſnydick een ſpaen in molleſens ghewaen/
Ende een ander daer toe/ſoo neem ick het melck van deſer koe.

Hæc verba audiens dominus vaccæ, arripuit fuſtem, & currens poſt eam, atq; percutiens aiebat:

Hier ſtaen ick eenen ſtach/ende eenen anderen als ick mach/
Ende den derden daer toe/ ſoo behoudick d melck metter koe.

Hoc erat optimum remedium.] hæc Beetzius vir eruditus, qui ante annos ferme centum triginta vixit, inter Carmelitani Ordinis viros illuſtriores. Huic maleficio ſimile reperi apud eundem eodem loco de frumenti auerſione narratum his verbis: *quædam mulier circuiuit Bonarium cum frumento, dicendo illum verſum:* ſuper aſpidem, &c. *poſt veniens ad domum ſuam, habuit fiſtulam in ſolario, quam manu accipiens & prædicta verba dicens, cecidit totum frumentum illius bonarij coram ſe per fiſtulam in ſolario, & ita furabatur frumentum de agro: quæ tandem per quendam Epiſcopum deprehenſa & combuſta eſt.*] Hæc ille licet barbarè bonâ tamẽ fide. Quis non agnoſcit frumenti huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poëtæ?

Atq; ſatas alio vidi traducere meſſes.

Vel XII. tab. prohibitionem: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO

SECTIO IIII.

De ſagittarÿs, Aſſaſsinis, & Imaginum fabricatoribus maleficis.

SVnt vel præcipui huius claſſis malefici, quos vocant *Sagittarios*, ſeu *Baliſtarios*; quorum Innocentius tertius Papa, vocat artem, mortiferam & odibilem, & ſub pœnâ Anathematis, contra Catholicos & Chriſtianos exerceri vetat [a]. Cuius Pontificiæ ſanctionis vereor, vt ſatis probam nobis interpretationem gregarii iuris interpretes cuderint; qui accipiunt de bello iniuſto Chriſtianos laceſſentibus cum arcubus & ſagittis. Quæſo quid peculiare, in vtentibus arcu & ſagittis? an quòd eminùs, & quaſi ex inſidiis? quaſi verò id in hoſte diſtinguendum, dolo an virtute? quaſi minùs peccet, qui ſicâ cominùs latro, quàm qui ſclopo de longinquo interficiat eminùs? quid ergo? iam olim mihi viſum, canone iſto percelli ſingulare quoddam genus maleficorum; qui *ſagittarÿ* ſeu *Baliſtarÿ* vocati: quos accuratè Sprengerus deſcribit [b]. hi fæderantur dæmoni. nam ex pacto ipſi addicunt animæ & corporis dominium; ille viciſſim pollicetur ſe adfururum, vt quem, longiſſimè diſſitum, volent, infallibili ictu traiiciant. Solemnia ſeu ritualia ſunt iſta. præſtanr dæmoni homagium, mox ſextâ feriâ proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tempus miſſæ, ſacram crucifixi imaginem aliquam ſibi deligunt, in quam, vt in ſcopum, tela colliment; vel (quod Pet. Binsfeldius teſtatur) ſclopo poſt tergum eiaculato glandes plumbeas emittant. Nec conſtat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apoſtaſiam adiiciant. Poſteà, certo telorum numero in crucifixi imaginem emiſſo, credunt ſe totidem vno die, quoſcunque deligent, necare poſſe; quocũque illi loco fuerint, etiam remoto, & concluſo. Dæmon enim ſpondet, ſe tela eò perlaturum, & hoſtili in corpore defixurum. Eà tamen hæc lege: ſi hominem necandum maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) conſenſu eum occidi voluerit. Vltimò pollicetur tantam illis ſe, baliſtâ bombardaué iaculandi peritiam tributurum, vt denarium capiti impoſitum, abſque capitis læſione, valeant deiicere. Subiicit duo exempla huiuſmodi facinoroſorum. Vnum Puncleri cuiuſdam, quem tandem ruſtici foſſoriis inſtrumentis pertinacem occiderunt: ſecundum, alterius; qui; eo quòd miraculosè pedem de loco, vbi crucifixum traiecerat, è quo recens ſcaturibat ſanguis; mouere nequibat, in ſcelere deprehenſus, pœnas publicè ſupplicio perſoluit. De hoc ego genere lubens prædictum Canonem capio. Nec obſtat, quòd malefici magi aliis quoq; canonibus ſint excommunicati [c]. Cùm enim maximè execrabile ſacrilegium horum maleficio accedat; ſitque nocentius reliquis omnibus, meritò dignum viſum, ſpecialem illis pœnam irrogare; qui hanc infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus [d] meminit alterius generis *ſagittariorum*. nempe Lappones & Finnos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine, & ea per quæuis diſſita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt: & hos oborto carcinomate in crure vel brachio, intra triduum, vehementia doloris emori.

Vt ego nunc de *ſagittarÿs*, ſic (niſi fallor) optimè Couarruuias [e], contra
B vulgi ſententiam, explicuit alium canonem Innocentii. IV. *tit. de homic. in 6.* quem Theologi & Canoniſtæ, propter hiſtoriarum inſcientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarant: cùm reuerà; vt ille ex Volaterrano, & P. Æmylio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente; cui *Aſſaſinorum* nomen fuit: de quibus, oculati teſtes, optimè ſcripſerunt, Tyri (in qua ditione illi degebant) Epiſcopus Guilhelmus [f] & Cardinalis atque Epiſcopus Acconenſis Iacobus de Vitriaco;

[a] *lib. 5. Decretal. tit. de ſagittar.*
[b] *p. 2. Mallei q. 1. c. 16.*
[c] *c. ad abolendam. c. excõmunicamus. de hær. & in bulla Ioan. 22 & aliâ Leonis 10. ſeſſ. 9. in Concil. Later.*
[d] *lib. 3. c. 17.*
[e] *lib. 2. var. reſol. c. 20.*
[f] *belli ſacri lib. 20. c. 31.*

triaco [a]; quem ſcriptorem à blattis ereptum Moſchus, Paſtor Atmentarienſis, vir doctus & probus, publico bono, typis euulgari curauit.

[a] *Oriental. hiſtor. c. 14.*

Haud multum à *ſagittarÿs* diſcrepat, genus maleficorum; qui quaſdam C fabricantur imagines, quas vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel conſtringunt; & ſic certum iis, quos tales imagines deſignabant, interitum tabe, vel alio mortis genere adferunt. Negat hoc totum Hieronym. Cardanus [b], Wieri dux, cęci cęcus: impugnat, non rationibus, ſed putis in Hect. Boëthum. Franciſ. Picum, inquiſitores Germaniæ, & ipſum D. Auguſtinum, vt erat homo parùm pius, conuiciis. Sed canè contemnas latrantem, quàm compeſcas faciliùs. Agnouere huiuſmodi imagines & Iuriſconſulti [c], & Theologi [d]. & confirmant poëtæ veteres, quorum fabulæ, ſemper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buecananus fallitur, qui *lib. 6. Hiſt. Scot.* negat hoc genus apud vetuſtiores inueniri. Confirmant, non vnus hiſtoricus Scotorum Hector Boëthus: quem vt ſingularem adducunt teſtem mira de Rege Duffo narrantem: ſed & alii complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos vt mendaces reiicere, Cardanicum & Wiericum, hoc eſt temerarium & impudentiæ plenum ſit. Ex hoc ortam illam narrationem de Meleagri nece, & fatali ſtipite Altheæ, non diffiteor. Sed ſine fabulâ, claré, & velo leuato canit [e] Ouidius, de Medæâ ſaga:

> *Deuouet abſentes, ſimulacraq; cerea fingit,*
> *Et miſerum tenues in iecur vrget acus.*

Peritè hoc, & omnino ex arte: ſed Horatius [f] imperitè, quòd, quæ huius erant maleficii, illa tranſtulit ad animarum euocationem: deſcribens enim apparatum Saganæ & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis ſtatuas fabricatas, *ceream*: referentem nempe maleficio imbuendum: & *laneam* quæ maleficæ vicaria erat in affligendâ alterâ.

> *Lanea & effigies erat, altera cerea. maior*
> *Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.*
> *Cerea ſuppliciter ſtabat ſeruilibus, vtq;*
> *Iam peritura, modis.*

[b] *lib. 15. de varietat. rer. c. 80.*
[c] *Grill. q. 5. Accurſ. Salyce. Ang. in l. multi. C. de malef. Damhoud in praxi crimin. & alii.*
[d] *Inquiſitores Germaniæ. in Mall. p. 2. q. 1. c. 12. Alf. Caſtrius lib. 1. de iuſt. hær. p. nit. c. 15. Binsfeld. de confeſſ. ſagar. & alii.*
[e] *epiſt. Hipſypeles.*
[f] *lib. 1. ſerm. ſat. 8.*

Duffi hiſtoriam pete ex ipſo Boëtho, *lib. 11. rer. Scoticarum*, & Cardano & aliis. Franciæ annales [g] referunt, ſimilia his tentata ab Enguerrani Marignani vxore, in Francię Regem & deprehenſam dediſſe pœnas. cur non & hoc Cardanus & Wierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequitum alibi fieri? de aliâ cereâ imagine, de quâ Sprengerus, agetur ſect. ſeq. De iiſdem ſic Meierus *lib. 16.* anno 1462. narrat *captos Bruxcellæ tres viros ex familia Comitis Stampani, cum quodam myropolâ, qui quandam faſcinationem paraſſe dicebantur, per tres viriles ac totidē muliebres imagines iuniori Principi Carolo infaſcinando. Cuſtoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haynoniæ, ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fugâ retractus, qui & ipſe è familiâ erat Stampenſi. Coniurationem myropola detexit.*] Sed cur tot imagines vni occidendo, nempe tres viriles? vt quod per vnam nō ſuccederet, per aliam perficeretur? fæmineas arbitror fuiſſe furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræſentantes malè mulctarentur, vt ex Horatii illis iam citatis verſibus colligitur. Vel fortè vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sanè de Paiuoti agens maleficio Gaguinus *libro ſeptimo*. imaginum plurium meminit; at Æmilius & alii vnicam fuiſſe memorant. Recentius accipite. Anno 1574. Lutetiæ Pariſiorum decollatus quidam nobilis fuit, penes quem reperta imago cerea, variis caracteribus inſignita: cor & caput imagini confixa erant. Ibidem duo alii capti rum fuêre, quorum vnus Karolo. IX. Regi, alter Henrico duci Guiſio, hoc ipſo maleficio defixionis cereę, mortē machinabatur: narrat Creſpetus, & addit vidiſſe, cùm Auenioni eſſet, cultrū parieti

[g] *Paull. Æmyl. lib. 8. & melius Gaguinus lib. 7.*

infixum,

infixum, quo de ſententiâ iudicis excoriatus fuerat quidam magus; eo quòd ſic pungendo ceream imaginem, Pontificem Maximum de medio ſuſtulerat. *iſta Creſpet. lib. de odio Satanæ diſcur. 10.* Illud etiam obſeruo iam diu antè fabricatis ſtatuis aliquando abuſi Magos, nempe dæmone illas pro maleficii ſigno acceptante, tale puto illud quod Ioan. Curopalates narrat *hiſtoriæ ſuæ fol. 24. Venetæ edition.* quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imp. præceptorem, cùm hæreticus & magus eſſet, ad Patriarchatum Conſtantinop. euectum; hunc cū natio perfida & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperii fines excurſionem feciſſet, tribus freta ducibus; conſilium huiuſmodi dediſſe. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi. cum his ſe acceſſurum noctu ad ſtatuam quandam tricipitem; quæ in euripo Hippici olim iam ſtabat. fecit, acceſſit; iuſſit validè ſinguli ſingula capita percuterent, vt in terram quaſi vnâ plāgâ decuterentur. ipſe laicâ veſte indutus, ne deprehēderetur, magica quædam verba ſubmurmurat, & vim ſtatuæ omnem adimit: ex treſuiris illis duo fortiſſimis ictibus duo ſtatuæ capita deiecerunt, tertius remiſſiore manu tantum inclinauit, nec totum auulſit caput reliquum. Suntque ſimilem euentum duces illi experti. ſecutâ namq; in eorum exercitu vehementi ſeditione, & hinc ortâ pugnâ inteſtinâ; duo duces cecidere; tertius amplâ, non tamen lethali plagâ ſauciatus, cum exercitus reliquiis domum ſe recepit. Non erat hæc imago (vt ſtultis Græculis pleriſq; viſum) Bulgaris hiſce fatalis; ſed Magus eâ vſus, vt ſigno & condicto; & pro imagine maleficâ. Scribunt Zonaras & Glycas a; Simeonem Bulgarorum ducem Crobatis bellum intuliſſe, moleſtum id erat Romano Lacapeno. ſed acceſſit ad eum Ioannes quidam Aſtrologus, & nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput ſtatuæ ſupra Xerolophum locatæ amputaret. eam ſtatuam Simoni fatalem eſſe. miſit ille, truncatur ſtatua, notatur hora; nec diu poſt compertum eadem illâ Simonem in Bulgariâ ex ſtomachi dolore interiiſſe. Quod apud Curopalaten, idem legi apud Cedrenum. Neminem tam obeſæ naris puto, qui non ſtatim percipiat, has duas ſtatuas Magico murmure in cerearum illarum imaginum de nouo fabricatarum hîc locum ſucceſſiſſe; & deuotam à Ianne & Ioanne (niſi vtrobiq; idem, quod ſuſpicor) vitam quatuor horum ducum in ſtatuarum capitibus. ſi potuere id in ſtatuis, iam olim fabricatis, cùm nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio; cur non poterunt in nouiter effictâ cereâ imagine, & effictâ nomine lædendi? cur, ſi abſciſſo, vel effracto capite, non liquato toto corpore? ſi id in Græcia contigit & Franciâ; cur non potuit in Scotiâ, & Germaniâ? Porro ex illis Cedreni, Zonaræ & Glycæ locis ſatis apparet, multas in Circo Byzaceno ſtatuas fuiſſe magici artificii quæ Conſtantinopolitani imperii euenta prædicere putabantur, certis litteris ſeu characterib. notatas; quos fratres Eudociæ Auguſtæ cum legiſſent, multa mala Byzantio imminere prædixerunt. Narratur Hiſtoria paucis nota ab Himerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio; poſteritati verò commendauit ex m.ſ. codice, Iulius Cæſar Buleng. *lib. de Circo Romano c. 6.* inde petant, qui volent. Bene de ſæculo hoc & ſequentibus vir diligens & multæ lectionis merebitur; ſi Iſmenium, Himerium, Gregorium Monachum, & alios, qui nondū editi, pari ſedulitate largiatur publico bono, qua D. Chryſ. orationem *εἰς τὸν ἱπποδρόμιον*, dedit. Solemne deniq; hodie ſagis noſtris, effigies has baptizare in nomine Beel-zebub, & nomen occidendi illis indere.

Zonar. tom. 3. Glycas. p. 4. Annal.

SECTIO V.

De morbis variis à dæmone illatis.

NEgāt Auicenna, Galenus, & eo reſte Hippocrates (nam Cęſalpinus aliud tribuit ei) morbos vllos per dæmones mortalibus inferri poſſe, quos ſe-

cuti Pomponatius & Leuinus Lemnius. Non, quòd dæmones id velle, non A
credant; quos malos eſſe non negarunt: non quòd dæmonum vim minorem
cenſeant, quàm hominum aut animalium (hoc foret abſurdiſſimum:) ſed quia
morbi omnes naturalibus ex cauſis naſci queunt. Verùm minùs recta hæc ra-
tiocinatio eſt; poſſunt morbi ex naturalibus cauſis oriri: nequeunt ergo dæ-
mones morborum irrogatores ſeu immiſſores eſſe. Sanè Codronchus, Cæſal-
pinus, Fernelius, Valeſius & alii optimi medici lib. ſuperiore citati, D. Hiero.
in 4 c. Matth. D. Chryſ. *hom. 54. in c. 17. Matth.* D. Tho. *1. p. q. 115. a. 5.* & alii Theolo-
gi contra ſentiunt; Iuriſtæ quoq; , ex quibus agnoſcit Burchard. *lib. 19. Decretor.*
c. de re magicà, & optimè hoc probant Pet. Leloy. *lib. 1. de ſpectr. c. vlt.* & Grillan. ſæ-
[a] *q. 6. vſq; ad nu. 13.* pe citatus [a], mihi nunc ſufficiunt S. S. firmiora teſtimonia; quam qui non ad-
mittunt, habendi pro Ethnicis & Atheis. Iobum Diabolus [b] percuſſit vlcere
[b] *Iob. 2.* peſſimo à plantâ pedis vſq; ad verticem capitis. ſed & alios eadem morbos dę-
moni, vt efficienti cauſſæ adſcribit. In illâ vnum diabolus aurium & linguę vſu
[c] *Mar 9. q. 17. Luc 9. v. 39. Mat. 17. v. 14* priuauit, & ſimul *epilepticum* reddidit; quem D. Matthæus *lunaticum* vocat [c];
non quòd dæmoniacus non eſſet, ſed quod & à dæmone obſideretur, & ſi-
mul plenilunii temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauiſſimè affli-
geretur: eò quod tunc cerebrum humoribus plenum aptiùs erat exagitari.
Solent quidem alii eſſe lunatici, non obſeſſi à dæmone, & hoc ſenſu de luna-
[d] *lib. 3. Matheſ.* ticis locutus Iulius Firmicus [d]. Sed noſtri Euangeliſtæ agebant de eo, qui
ſimul energumenus. Epilepticorum quoque diſpoſitione gaudent dæmo-
nes, & ideo non raro ſe illis inſinuant: & per illos, quo tempore corruebant,
[e] *Apolog. 1.* ſoliti reſponſa dare. Apuleius, magnus magus, [e] traditur accuſatus; quòd B
ſeruum ſuum Thallum, remotis arbitris ſecreto loco, arulâ & lucernâ & pau-
cis conſciis, carmine incantatum, corruere fecerit; deinde neſcium ſui exci-
tauerit. Seruus hic morbo caduco laborabat; eo ignaro ſic abuſus Madau-
renſis, vt à dæmone reſponſum acciperet. hanc ille accuſationem ſic tractat,
[f] *p. 2. Mallei q. 1. c. 11. in fin.* vt videatur fateri; certè non diluit. Si recentiores audiamus, Sprengerus [f] pro-
didit quandam maleficam epilepticum morbum certis inflixiſſe, per oua cũ
mortuorum corporibus ſubtumulata, præcipue ex earum ſecta inhumatis, &
certis cum cerimoniis exhumatis, & in potu vel cibo præbitis. Apud D. Lu-
[g] *Luc. 8. v. 27.* cam [g], vnum diabolus vexauit Maniacâ illâ affectione, quam lycanthropiam
medici nominant; cuius præcipuum indicium eſt, quod domi nequeant
contineri, & in deſerta loca ſe proripiant, circaque ſepulcra oberrent. Aliam
[h] *Luc. 13. v. 11* adflixit conuulſione ſpinæ dorſi [h], quo loco dæmon ille vocatur *πνεῦμα ἀσθε-
νείας*; ſpiritus infirmitatis; eo quòd (vt ſubditur) eam vinxerat Satanas *ἣν ἔδησεν*
nam dæmones in S. S. nomen habent ab effectu: vt *ſpiritus auaritiæ*, qui impellit
in auaritiam, *fornicationis*, qui ſuaſor turpitudinis. Saulem etiam dæmon per
atram bilem diuexabat. apertè hoc illi ſacra Hiſtoria tribuit; *Exagitabat eum*
[i] *1. Reg. 16. v. 14. 15. & 23.* *ſpiritus nequam*, qui pulſante Dauid Citharam recedebat [i]. Hodiè, id vti-
nam non doceret experientia quotidiana! Multa ſuppetunt exempla, vtar
duntaxat recentibus, quæ in iudicio comperta ſibi Sprengerus prodidit;
cuius & Niderii exemplis, libenter vtor; quia (quicquid hæretici dicant)
docti Theologi fuêre, & in his, de quibus agimus, rebus exercitatiſſimi; &
quæcunque tradidêre, his ſimilia noſtra videt ætas, & recentiores ea confir-
mant omnia: deinde vixere fermè antè annos centum, quo tempore nondum
hæreſis Lutheri nata; vt cauſa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, confin-
gendi: deniq; videmus tum Germaniam dæmonum manifeſtâ & crebrâ infe-
ſtatione pleniſſimam fuiſſe; vt intelligamus eos tum Luthero, & Svvinglio
hoſpitium paraſſe, eorumque quaſi quoſdam metatores præceſſiſſe, vt & nunc
Antichriſtum præueniunt, eiuſque ſunt veri ante ambulones, Caluiniani,
Ana-

Anabaptiſtæque. Sed pergamus. ignoſce lector parentheſi non longæ. nequeo, præ amoris vehementiâ, memoriam perditorum fratrum ſic deponere, vt non ſubinde & in animum & in calamum incurrant. Sprengerus narrat a ſequentia; *Honeſta quadam perſona, & vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in præſentia notarij &c. ſecundum formã iuris, depoſuit. Cùm tempore virginitatis ſuæ, cuidã ex ciuibus famularetur, accidit, vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatione, cùm quadã mulier acceſſiſſet, & ſuis carminibus & certis praxis mitigare dolorem haberet; Ego, inquit, eius practicam diligenter obſeruabam; perſpexiq́, quòd contra naturam aqua fuſa in ſcutellam quandam, ipſa aqua in ollam aliam adſcendiſſet; cum aliis ceremoniis, quæ recitare opus non eſt; conſiderans que quod ex illis dolor capitis in dominà non mitigaretur, aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: vos non facitis, niſi ſuperſtitioſa, & hoc propter commodum veſtrum. Tunc malefica ſtatim ſubiunxit; An ſim ſuperſtitioſa vel non, tertià die tu ſenties. quod rei probauit euentus. Nam tertià die mane, me ſedente, & fuſum apprehendente, tantus dolor ſubitò corpus meum inuaſit primò in interioribus; vt non eſſet pars corporis, in qua non punctiones horribiles ſentirem: ſecundò non aliter mihi videbatur, niſi quod continuè igniti carbones capiti meo ſuperfunderentur: tertiò in cute corporis, à vertice vſque ad plantas pedis non fuiſſet ſpacium acus, vbi non fuiſſet puſtula ſanie repleta. Sicq́, in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando vſque ad diem quartum reſtiti. Tandem maritus dominæ meæ, vt ſtabulum quoddam intrarem iniunxit. At ego paullatim incedendo, eo præcedente, dum ante oſtium ſtabuli eramus: Ecce, inquit ad me, pecia panni albi ſuper oſtium ſtabuli. At ego, Video. tunc ille, quantum potes remoue, quia fortè melius habebis. Tunc ego, quantum potui, vno brachio me ad oſtium tenentẽ, cum altero peciam apprehendi. Aperias, inquit Dominus, & cõſidera diligenter ibi repoſita. Tunc, vbi peciam ſolui, plura ibi incluſa repperi. præcipuè autem grana quædam alba, ad modum quo puſtulæ inerant corpori meo; ſemina quoque & legumina, quorum ſimilia nec edere poteram aut intueri, cum oſſibus ſerpentum & aliorum animalium intuita ſum. Et ſic ſtupefacta dum inquirerem à domino, quidnam agendum foret. vt in ignem cuncta proÿcerem iniunxit. Proieci: & ecce ſubito non poſt horæ ſpacium, aut quartale: ſed in momento, vt res illæ in ignem fuerant proiectæ, omnem ſanitatem priſtinam recuperaui.*]

Idem ſubdit. *Mulier quædam maritata & honeſta acceſſit, & iuxta iuris formã vt ſupra depoſuit. Retro domũ (inquit) habeo viridariũ, eſt & illi contiguus hortus vicinæ meæ. Vnde, cùm quadam die tranſitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meũ non abſq́, damno perſpexiſſem: ſtans in oſtio viridarii, & apud me ipſam conquerendo, & querulando, tam de tranſitu, quam de damno: vicina ſubito ſuperuenit, & an ſuſpectam haberem, inquiſiuit. At ego territa, propter malam eius famam, nihil aliud, niſi hæc verba, protuli; Greſſus in graminib. damna demonſtrant. Tunc illa indignata; quia ad eius fortè beneplacitum, me litigioſis verbis cũ ea implicare nolebam; abſceſſit cum murmure, & verba quæ protulit, licet audirẽ, intelligere non potui. Poſt paucos vero dies ingens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutiſſimis torſionib. à latere ſiniſtro verſus dextrũ; & vice verſa, quaſi duo gladii eſſent pectori infixi, & ſic die noctuq́, clamoribus vicinos omnes alios inquietaui; & confluentibus hinc inde pro conſolatione, accidit, vt lutiſigulus præfatã vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amaſiã, ſimili modo viſitationis gratià accedens, & infirmitati meæ compatiens poſt verba conſolatoria abſceſſit. Sequenti tamen die feſtinè rediit, & inter alia conſolatoria ſubiunxit: Experimentũ capiã; an ex maleficio vobis hæc infirmitas contigerit; quod ſi ſic repertum fuerit, ſanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plumbo liqueſacto, & me in lecto recũbente, plumbum in ſcutellã aqua plenam ſuper corpus meum appodiando infundit; &, vbi quædam imago & figura diuerſarũ rerum ex plumbo congelato apparuiſſent, ecce, inquit, ex maleficio vobis hæc contigit infirmitas: & ſuper limen oſtii domus vna pars maleficii continetur. accedamus ergo & illis amotis melius ſentietis. ſicq́, maritus meus cũ eo pariter ad tollendũ maleficium accedunt, &*

a p.1. mallei, q.8.c.12.

lutifigulus limen eleuans marito iniunxit, vt manum in foueam, quà apparuerat, mitteret, & quæcunque inueniret extraheret, quod & fecit. Nam primò imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vndique perforatam, habentem duas acus ex aduerſo per latera, ad modum quo ipſæ punctiones à ſiniſtro latere vſq; ad dextrum & è conuerſo perſenſerat, extraxit: demũ pecias panniculorũ diuerſas & plurima, tã grana, quam ſemine, & oſſa, continentes. Sicq; illis in ignem coniectis ego conualui, ſed non ex toto. nam licet tortura, & punctiones ceſſaſſent, appetituſque comedendi rediiſſet ex integro, tamen priſtinæ ſanitati vſque in præſens minimè ſum reſtituta. Vnde hoc, quærebam, quod priſtina ſanitas non redibat? Reſpondit, ſunt & alia inſtrumenta alibi abſcondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter prima inſtrumenta repoſita agnouiſſet, dum inquirerem; reſpondit, ex amore, quo amicus amico reuelare ſolet, hæc cognoui.]

His duobus ſubdit alia multa breuia, nata ex deſiderio vlciſcendi; dum indignantur mulierculæ, ſe ab amaſiis, ad nuptias cõuolantibus, deſeri, & vltionem minatæ mox exſequuntur. Sed omnem ſuperat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma poſt calcem *li. 2. Coſmocrit.* narrat fuſè caſum Katharinæ Gualteri puellæ Louanienſis annorum. 15. cuius curationi ipſe præfuit anno. 1571. quæ, cùm obtruſum à gentili & coætaneâ libamenti fruſtulum comediſſet, in morbi ſymptomata incidit prorſùs prodigioſa; quorum ipſe ſpectator quotidianus, vidit illam eiicientem tot & talia & tanta, vt ipſe crediturus non fuerit oculis alienis. Octauo morbi menſe magno niſu per poſticum eiecit anguillam viuam & perfectam, craſſitudine pollicari, longitudine ſeſquipedali: *cui & ſquamæ, & oculi, & cauda vniuerſa vt anguillis ſolet. triduo ante quã foras erupit, auditum narrat bis terúe in vtero ſonũ non ipſi puellæ modò, ſed & adſtantib. quoq; velut argutum & tenuem ab angue productum: & cùm egereret, manifeſtè puella retulit ſe ſenſiſſe quòd primùm exſerto capite ſe retraheret per poſticum, inde cum impetu exiliret. Poſt anguilla, quam mortuam exenteratamque ſuſpenderant, loco ſublimi ab animalibus tuto, repentè euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentem humoris aquoſi copiam, humano lotio non abſimilem, ſaporis abſurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, ſingulis profectò exonerans ſupra libras. 24. vel vt vulgò nominant* gheltas *tres. præterea vrinam interea quotidie reddebat bis terúe copioſam. Nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exteriùs apparebat: & ipſa puella potus ac cibi parciſſimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuiſiæ, liquoriſúe alterius potitabat. Eò venit hac aquæ excreta abundantia, vt ſpotio duarum ſeptimanarum facilè amas duas implere potuerit. Poſt hanc aquæ copiam, cœperunt & pili confertim exire per vomitum alui, copioſiſſimi numero, digiti longitudine ſed longiores alij, alij breuiores; eiuſmodi ſanè quales annoſis canibus euelluntur: auctaq; eſt indies ea pilorum quantitas, vt facilè pilas quàm plures iuſtæ magnitudinis implere potuerit. eiecit hos omnes magno faſtidio & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis diebus, ſucceſſere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eiicerent cum materia purulentà inſtar ſaniei, interdum ſimili ſtercori columbino aut anſerino: in qua colluuie & fruſta lignorum & membranarum tenuia rudimenta; ſed lignorum partes adeò viua, vt ex caudicibus obſoletis diffractis inæqualiter comminuta portiones viderentur vnguis amplitudine, alia craſſitie, intus fungoſa, foris obducta vetuſtiore cortice nigra. Paullò poſt cœpit alius vomitus niger vt carbo, dixiſſes atramentum verum vel ſepiæ ſuccũ, imò carbones veros minutiſſimè tritos atq; permiſtos, ſingulis diebus prodeuntes ad quantitatẽ libr. 2. aut 3. ſæpiſſimè cùm pilis tam copioſis, vt nuci iuglandi includi non poſſent, omnibus albis, prolixis, & durioribus: quæ cùm per triduum ita duraſſent; eiecit ſemel & puri ſanguinis tanquam è venà diſſecta libras duas, nulli rei alterius generis permiſtas. A vomitu ſanguinis rurſũ ſecutus eſt ater, ac ſi antimonio trito tinctus fuiſſet humor, omnino liquidus in dies ſingulos ferè ad libras 5. aut 6. atque hoc portentum ſeptimanam integram conſtanti horarũ lege ac ſpacio perdurauit. Ceſſauit aliquãdiu diuinis humaniſq; remediis adhibitis. Interea pilos adhuc, ſed pauciores, gradatimque atriores excernebat, imo & breuiores indies vt*

cùm

cum priùs ex flauo ruffeſcerent, paulatim, liuidi, nigri, tandem aterrimi ac velut diſſecti in fruſta minutiſſima per vomitum redderentur. Quandoq; cum his & virulentus humor, & craſſus quandoque ſimillimus limo. Circa Septembris medium membranæ fruſta maiora, tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc ſpeciem tunicæ craſſioris, carnoſæ, lentæ, fractuq; contumacis: quibus profectò vt fœtus chorocidi, etiam venarum ductus inarati ramoſa propagine ſpectabantur, interdum medij palmi longitudine. Has aliæ ſunt è veſtigio ſubſecutæ tenuiores multò, ſed penitus nigræ, venarum dumtaxat veſtigia referentes, membranæ allantocidi non diſſimiles. Poſtremo venerunt & tertij generis tunicæ vaſorũ prorſus expertes, aliarum omnium tenuiſſimæ, vt locum amnij retinerent. Sed erat his alia multo ſubſtantia atq; figuræ ratio: quàm in agninis fœtuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira ſoliditas, figurarũ ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius varia, ſed tria præ ceteris rara duorum palmorum amplitudinẽ ſuperabant, intertexta ſtriis profundis ſine epigraphis: quæ ſeſe à vertice ad baſim ſecantes mutuo, cancellos in rhombi ſpeciẽ efformabant. non habeo cui melius conferam quã cum ſenecta viperæ: quanquã nihil hactenus à me conſpectũ fuit, cui poſſet meritò comparari. Sed hoc in eo præcipuè admirandũ, quod ſecundũ longitudinis ductum, velut canalis quidam profundior appareret, inſculptus fibris tranſuerſis & raris. prorſus vt in aſperâ pulmonis arteriâ. Erat hæc regio penitus caua & circularis, in vnius membranæ faſtigio paulatim anguſtior, anguini capitis veſtigiũ repræſentans, cum apophyſi maſtoeidi, ſeu proceſſu mãmillari: in alterius fine ſenſim latescens neſcio quid ventricoſũ & inæquale, etiam biſurcato vertici non abſimile, præ ſe ferret. Vniuerſæ partes inuicem coaptatæ totius anguillæ longitudinẽ atq; craſſitiem ſatis luculenter expreſſerant. Illud autem tuberculum papillare viam fuiſſe reſpirationis exiſtimo, fortè per quam & ſolidis & humidis ad ſui nutricationem neceſſarijs veſcebatur. Poſt quã haſce membranas eiecit, ſecuti ſunt lapides ferè innumeri, quos veſperi ſemper ac ſtatâ horarũ periodo magnis cum tempeſtatibus animiq; deliquiis eructabat. Forma fuit eiuſmodi, q̃ paſſim in vetuſtis ædificiorũ ruinis ſolet occurrere. Lapides ſolidi, anguloſi, inæquales, tũ ſpecie, tum magnitudine, quæ ſubinde ad nucis iuglandis quantitatem acceſſit, non abſque ſuffocationis diſcrimine manifeſto. videbantur quandoq; obtecti calce, & coagmẽtati variè, vt ab illis, qui parietibus detrahuntur diſtingui non poſſent. Semel me præſente quendam eiecit lapidem anguloſum vix cum duplicis caſtaneæ mole librandum. ſaxũ illud magna ſpiritus contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifeſtè, & in lebetem ſonitum cadentis audierim, magno horrore cum animi mei, tũ turbæ vndiq; circumfuſæ. E veſtigio magnam quoq; ligni portionẽ pollicis longitudine pariter & craſſitudine, ſed minore difficultate ſecreuit. Erat hoc ſatis poroſum ſtaminib. rectis inſigne, cui & commiſſura quadã inſignior velut per mediũ totius longitudinis excurrebat. Interea tamen, & pili per vices, ſed minores ordine pauciores, ac nigriores. Acceſſit aliud, quod omnem excederet fidem. os enim triangulare ſolidum foris, intus cauum ac ſpongioſum reddidit; tale vt planè conſtaret eſſe fragmentum cruris bubuli, & puellæ parens diceret, ſe tale vidiſſe pridie in ſuis carnibus iurulentis. Nec mora. ſequenti die articuli oſſei, tali, digitorum acies, rotulæ, variæ ſpeciei & magnitudinis prodierunt. Interdum tamen & pili & lapides intermixti, atque omnium poſtremo vitri atq; æris portiuncula.] his narratis, Gemma meritò cẽſet ho-

C rum mirabilium Dei permiſſione dæmonem fuiſſe miniſtrum; qui cauſis tamen naturalibus, ordine etiam ſeruato, quoad potuit, vſus fuit. Idem vellem exiſtimaſſet, eodem opere, de muliere aliâ, quæ florente ætate per nouem cõtinuos annos infandis doloribus inteſtinorum cruciata, primùm craſſioris tunicæ rudimenta deiecit; deinde & arboris fruſta ingentia pleraque pollicis craſſitie, ac paulò etiam longiora, paritérq; omnia ferè, quæ ad arboream ſpeciem pertinerent; folia ſcilicet laurinis foliis non abſimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui incluſos nucleos, nullo tamen veſtitos putamine, præ ſe ferrent. Quod ego mallem ad prodigioſos dæmonum effectus; quàm ad naturales morborum παρατηρήσεις referre.

Ad eoſdem effectus permittente Deo productos retuletim cruciatus corporeos B. Angelæ de Fulgino, quos his verbis deſcribit: *Corporis ſunt tormẽta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata. Vix enim credo quod ſcribi poſſent infirmitates & paſſiones mei corporis. Nam non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim ſum ſine dolore, ſine languore continuo. ſum debilis & fragilis plena dolore, ita quod oporteat me continuò iacere. Non eſt in me mẽbrum, quod non ſit percuſſum, tortum & pænatum à dæmonib. & ſemper ſum infirma, & ſemper tumefacta, & plena doloribus in omnib. membris meis: ita quod cum magna pœna poſſum me mouere, & ſum fatigata iacere, nec etiã ad ſufficientiam poſſum comedere.* hinc diſcis ſanctam hanc viduam fæmineo, vt Iob virili, ſexui, exemplum patientiæ propoſitam. *In vita B. Angelæ cap. 19.*

De mentis abalienatione perpetuâ iam docui, dum de philtris diſſererem; Stitadio quoq; potione mens abalienata à virgine venefica, *lib. 2. Hiſt. Dubrauij* de modicâ ad tempus exemplũ non iniucundũ auditu narrat Matthio-
a in præfat. lus in Dioſcoridẽ [a], de circulatoribus, hautdubie Magis Bohemiæ. *In vinũ* (inquit) *radicis cuiuſdam puluerẽ, cuius guſtatu fauces conuelluntur, immiſcent; &, cui fucum facere volunt, iubent, vt illo in vino intinctũ digitũ, quaſi prægustandi cauſa ſugat. Tum ilicò digitũ vino madidũ in os inditũ ſibi mordicus, non ſine dolore & clamore, premit inuitus. Interea, perinde atq. blanditiis, mærentẽ conſolatur circulator; temporũ, carpiq. arterias alio oblinit medicamẽto: deinde nummũ in terrã proiectũ hortatur vt tollat. Ibi ille primus, primũ ſe nequit attollere, mox vnguinis vi, amens factus, concidit, ſtatimq. eius more qui metuit ne mergatur in aquà, natat, ac vociferatur, ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo cum erigit circulator; ille, quaſi vlturus iniuriam; primùm maleficum obliquo ac toruo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi videtur: poſtremò fugientẽ circulatorẽ perſequi, donec abſterſo tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum ac menti reſtituatur. Vbi autem ad ſe rediit; quaſi qui euaſerit à mari naufragus, capillum veſtimentaq. veluti vela torquere, exprimereq., brachia tergere, & nares emungere, conſpicitur.*] vt ſola vis vnguenti hoc faciat, & non interueniat opera dæmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem ſenſiſſe olim, probare poſſumus ex morbis, quos illi Diis ſuis, hoc eſt dæmoniis, aſcribebant: vt de *Ceritis*, qui dicti quaſi *Cerericti* δημη-τριόληπτοι; de lymphatis, Panicis, ſimilibusque iam tradidi. Ideoque eos, qui fanatici erant, & variis linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Heca-
b *Lucian. in Philopſeu. Hippocrates de Sacro morbo.* te, aut Heroibus infeſtatos, vocabant. [b] Quare & Leuinus Lemnius [c] tandem dat manum, & fatetur dæmones huiuſmodi cauſas morborum accidentarias eſſe: Qui; ſi cauſam accidentariam vocat, extrinſecam, efficientem tamen; nobiſcum ſentit.

c *l. 2. de occul. nat. mirac. c. 3.* Reſtat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Franc. D
d *Sacra Philoſoph. c. 28.* Valeſius accuratè docuit [d]. Nempe illum eſſe cauſam externam, eo quòd extrinſecùs aduenit corpus inhabitaturus, & morbos illi illaturus. Si morbi ex materiâ pendeant, mouet intetnas cauſas. ſic Melancholicos morbos excitat. Nam principiò bilem atram, quæ corpori inerat, commouet, & fuligines in cerebrum, & internorum ſenſuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, admotis cauſis exurentibus, vel detento iſto humore, ne expurgetur. Epilepſiam, paralyſim & ſimiles noxas infert, pet ſucci craſſioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obſtructis radicibus neruorum. Cæcitatis cauſa eſt, vel ſurditatis; noxia excrementa ad aures, vel oculos coaceruando. Sæpè etiam ad odium, amorem ad alias animi perturbationes inducendas mouet imagines, vt in imaginatione firmiùs inhæreſcant. Ad corporeas verò affectiones excitandas, ſpitituoſam ex ipſo ſanguine ſubſtantiam deligit, eam ſeparans & expurgans à craſſitie materiæ. deinde ſpiritibus iſtis vtitur, quaſi proximo animæ inſtrumento ad efficaciſſimè & velociſſimè agendũ. Dico ex

rebus

rebus venenoſiſſimis eum educere quandam quaſi quinctam eſſentiam(vt ex gemmis & auro ſolent chymici)& eâ inficere ipſos ſpiritus vitales, & ſic eum maleficô morbo imbuere;quod aduertit prudenter Cæſalpinus *lib. de dæmon. inueſtigat. c. 16.* Quod cùm fecit, ægrè ars humana ſatìs celebria & efficacia remedia poteſt vel ſolet adhibere. quo enim hæc materia ſubtilior & tenuior, hoc quoq; ad lethum eſt acrior & efficacior. Solet omnem præuenire medelam. Nec obſtat quicquam, quin hæc ipſa damna inferat interdum per ſe, ſine tali materia vel interna agente cauſa; ſi impediat vel lædat ſenſationes, vel ſpiritus animales detineat aut ſubtrahat, & aliis mille, quos nouit, modis. Qui verò morbi ab intetnis cauſis non dependent, ſed ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, vt plurimum per ſe operatur; vt quãdo inſtrumenta maleficii, vnctiones, ſigna, defoſſa, vel ſimilia, ad ipſum veneficiũ vim naturalem nullam habent; ſed ſunt pro ſignis tantum, ad quæ ex pacto dæmon operetur, quod docuit idem And. Cæſalpinus *d. operis c. 17.* tum quoq; poteſt per res externas homini vim aliquam facere, vt ille docet *cap. 8.* Veluti cùm malefica irata pomum coctum manui alterius ſic fecit conglutinari, vt & acerbiſſimum inferret cruciatum, &, nullâ arte, poſſet diſſolui, vel deglutinari, lege Nicol. Remig. lib. 2. dæmonolat. c. 4. Quid ni credamus, cùm etiam Catochiten lapidem Corſicum legamus ea vi præditum vt ſe iunctis corporibus agglutinet, & impoſitas manus detineat? *Solin. in Polihiſt.* Quo pacto venefici motbi ab aliis dignoſcendi agam. *lib. 6.*

SECTIO VI.

De mirâ rerum ſolidarum atque magnarum in corpus ingeſtione & egeſtione.

A PRodigioſi ſunt plerique morbi per maleficium illati; ſed omnium prodigioſiſſimus mihi videtur; quando per os vel imum gutturem eiicit æger, ſpinas, oſſa, ligna, ſaxa, fruſta vitrorum, acus, cultros & alia ferramenta; glomos pilorum, pannos, ſetas, cornu lucernę, & huiuſmodi; quę, vel comeſtione, vel aliter in corpus immitti potuiſſe, videtur impoſſibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus[a], de muliere Zabernenſi; vbi obſtetrix quædam, eo quòd ipſam non accerſierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus aliis maleficis ad puerperam acceſſit, & dixit ad vindictam ſe aliqua in eius inteſtina velle immittere, quorum dolorem poſt ſemeſtte dumtaxat ſentire inciperet. Dixit, & *ventrem eius manu tetigit: ad quẽ contactum puerpera videbatur, ſibi extrahi inteſtina, & iis immitti quædã, quæ tum oculis dignoſcere nequibat. Poſtea ſexto vix menſe finito, internorũ viſcerũ tortura ipsã ſubitò tam dira inuaſit, vt nec* (verba ſunt Sprengeri) *dieb. nec noctibus à clamoribus, oẽs inquietando, abſtinere poſſet. Et quia deuotiſſima Virginis & Reginæ miſericordiæ exſtitit, in pane & aquà ſingulis ſabbatinis diebus ieiunando: ideo & per ipſius ſuffragia credidit ſe liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immundicia à corpore prorupit, & aduocans maritum cum filio dixit: ſúntne res iſtæ phantaſticæ? nonne dixi, poſt dimidii anni ſpacium res iſta cognoſcetur? aut quis vidit vnquã ſpinas, oſſa, ſimul etiam ligna me comediſſe? Erãt enim ſpinæ roſarum, longitudine vnius palmæ, cũ aliis variis rebus innumeris immiſſa.*] Aliud exemplum relatum eſt à Beniuenio[b] de muliere Florentinâ; tertium à Ioanne Langio[c] de Vlrico Neuſeſſer ruſtico; quartum de puellâ Leuuenſtetenſi in hiſtoriâ Germanicâ, hac de te excuſa anno 1562. tria his addit Nicolaus Remigius[d]. Octauum planè admirandum & cui refellendo, nullæ nugæ, nullę calumniæ, nullę phaleręq vitiligatoris Wieri, ſuffecerint, adſcribã ex vitâ

[a] *in Malleo p. 2. q. 1. c. 13.*

[b] *li. de admiran. morb. cauſſ.*

[c] *li. 1. epiſt. 38.*

[d] *l. 3. dæmonolat. c. 1.*

a apud Suriũ tom. 3. Maii 8. cap. 23.

S. Petri Tarentaſii, à Gaufrido conſcriptà a, his verbis; *S. Symphoriani dicitur caſtrum Lugdunenſis Eccleſiæ, paucis ab vrbe millibus diſtans, vbi vir fidelis & religioſorum fidelis ſeduluſque ſuſceptor, magnæ conuerſationis pariter & opinionis Abbatem, ad hoſpitium ſuum aliquando, quaſi vim faciendo, pertraxit. huic iuuencula erat filia miſerabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiã inuidæ ſocrus inducta, vt languore tabeſceret deſperato, nec viri ſui præſentiã, nec aſpectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix perſuaſa, vt ſatanas ſatanã eijceret, famoſũ quendam maleficum accerſiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, & mulierculam aſſerens inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat; mordet etiã dentib. propriis brachiũ miſeræ mulieris. Res mira, res noua, res (ni fallor) hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit: ſed interdum, ex corde procedere ſentiens velut acus, cruciabatur atrociter, donec per morſuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, ſed huiuſmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum quàm triginta per temporum interualla prodierant: quædam, vt vulgò dicitur, excapſetæ, quædam admittendis filis idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc actitabantur, aduenit. Celebris eſt perſona; cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: ſed parcendum adhuc ſuperſtiti, & nomẽ credidi reticendum. Huic pater anxius miſerabilem exhibet filiam, nec ſine lacrymis lugubrem explicat tragœdiam. Eadẽ hora fit fides dictis, & ſentiens acum mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen. ſolitus iam præceſſerat cruor, iam cœperat apparere, iã particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratribus laicis, eidẽ Abbati deſeruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad teſtimonium conſeruandam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrũ vltrà nec chalybẽ inde proceſſurum. Factum eſt: ſed mutata materia eſt, malitia necdum prorſus exſtincta. Cœperunt lignei ſudes paruuli, quales vulgò broeas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, craſſiores ſpinis & modicè longiores. Nec vnius tamen omnes, ſicut nec acus fuerant, longitudinis vel craſſitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menſes ex muliere ligna prodierunt. Adfuit demũ Reuerendus Petrus Antiſtes, cui diuinitus ſeruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier miſſarum ſolemnia celebranti, ſicut præceperat veſpere præcedenti. Eàdem hora ſeptimum decimum lignum ex muliebri corpore egreditur, quod ſub oculis omnium ſacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præſul abſoluit, & ſacrã ei tradens Euchariſtiam ab omni deinceps cuiuſcunque materiei progreſſu iubet eſſe ſecuram. Sic ab omnibus iam præſtigiis liberata adhæſit viro, filioſq; procreauit. Et, vt dicitur, hodieque ſuperſtes, virtutem prædicat, quam in ſeipſa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter conuicaneos ſuos: vt ſi quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forſitan liceat, quod credere detrectarit.*] Hactenùs Gaufridus Abbas Altætubæ; cui Ciſtercienſes & Claraualenſes Abbates negotium dederunt vitæ huius conſcribendæ; cùm Romanus Pontifex Lucius eis mandaſſet, vt eam fideliter conſcribi curarẽt. Sed Monachus fuit ſcriptor, inquient aduerſarii. credo, plus fidei mererentur mendaciſſimi ipſorum Miniſtri & Prædicantes. Cæſalpin. *de inveſtig. dæm. c. 17.* Contigit autem (ait) *hoc anno Piſis hæc vidiſſe multis ſpectantibus. Quædam à dæmonibus obſeſſa, ſæpius, modo inter adiurandum, modò poſtea eiecit corpora, & magnitudine & forma per ſe ineptiſſima, vt deuorarentur, clauos ferreos prælongos, oſſa, lapides, globos laneos, carbones, aliaq; multa, inculcita autem ea regione, qua thorax incumbebat, præcipuè qua cor, globuli multi reperti ſunt ex plumis affabre efformati diuerſis figuris, ſed plurimi inſtar roſarum perpetuis plumarum tenuiſſimarum ordinibus, nunc filo impliciti, nunc ſolo glutine, alia genera reperta ſunt in ceruicali quà caput reſidebat.*] Quid multa? ſuperioribus annis Duacenſi cuidam, & Inſulenſi ancillæ ſimilia fermè acciderunt. Exemplorum ſat habemus; cauſam ruſpemur, quæ ſat abſtruſa & abdita.

Primùm

Primùm fateor, quædam in corporibus humanis ſolere interdum ex B prauis humotibus coaleſcere, vt ſunt tophi, lapilli, capilli, oſcilla, conchylia, ſpinę, glomi pilorum & quę talia potuit dęmon in ipſis hulcetibus, vel in corporis partium congruis finibus procreare, quod naturalitet fieri poſſe, conſentiunt veteres nouiciique medici[a]. Norunt mecum multi Comitis filium; qui, ante annos fermè nouemdecim, Luxemburgi, in vrinâ lacertulas ſatìs magnas eiiciebat; quod etſi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi per ſicarium ille poſtea iuſſit) veneficio tribuerent; potuit tamen naturaliter contingere, ex humotum corruptione, & renum vitiq. Mulier illa Caluini ſectæ erat addicta, & miniſtro familiarior, quàm oportebat; ideo nec à moribus, nec ab inſtituto aliena fuit vulgi ſuſpicio.

Secundò puto non poſſe naturaliter in corpore humano generari, ex vllâ puttefactione, acus, cultros, forfices, & huiuſmodi metallica artificioſè conformata. quia calor naturalis, niſi plurimorum annorum ſpacio, non videtur metalla inibi gignere poſſe: multoque minùs, ſic fortuitò ad certam analogiam atq; diſpoſitionem artificioſam, videntur tam varii humores conuenire poſſe: niſi Democriteam & Epicuream reuocemus inſaniam, ex fortuito atomorum concurſu cuncta conſtruentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribuerer.

Tertiò, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari poſſe. Etenim primò poſſunt ſic ſenſibus illudete, vt quis putet iſta in corpus ingeri, vel egeri: cùm tamē reuetâ dumtaxat dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquam, quæ euomitur, artificioſam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat; vel etiam ipſos humores, qui eiiciuntur; faciat apparere cultros, & teliqua illa, vel etiam aërem ſiccondenſet, & coloret[b]: quod veriſimillimū eſt contingere, quando res illæ, quæ viſæ ſunt ſolidæ ac denſæ, paulò poſt cernuntur euaneſcere. Præterea poſſunt, citrà fictionem, res huiuſmodi per dæmonem in os occultè ingeri, vnde mox eiiciantur; poſſunt etiam aliis corporeis partibus inſeri & includi. Negat id Wierus, homo ftonte nullâ; licet non videam, cur neget. teſtantur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos[c] ipſe laudat, talia ſibi viſa ex corpotibus excetni, vel exſecari, & ea manibus contrectaſſe ſeſe. Eos verò omnes ad vnum decipi contendere, quid eſt, niſi ſtrenuè pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus eſt, quem non prætermiſit Binsfeldius[d]; vt profundo dæmon ſomno demergat hominem, & ſenſum doloris eximat; rum dextrè incidat membrum, & materiam illam duram imponat; denique eâdem ſubtilitate vulnus adeò conſolidet, vt nulla cicatrix vel veſtigium relinquatur. quod periti chirurgi nonnunquàm faciunt.

Dices fortaſſis; vt hæc queat in partibus carnoſis & facilè dilatabilibus, & promptæ conſolidationis; quorum exempla recenſet Nicol. Remigius[e]; non tamen id poterit in aliis, quibus illa facilitas non eſt propria, v. g. in inteſtinis, orificio ſtomachi, gutture, atteriis, & talibus organis, quæ anguſta valdè ſunt, nec dilatantur, niſi ad functiones ſuas naturales: vel etiam, ſi ſectione diuiſa fuerint, non poſſunt reuniti. *Reſpondeo*, difficiliùs quidem in his id contingere, abſolutè tamen poſſe vt in aliis. licet enim nobis incognita ſint medicamenta, iis conſolidandis & reuniendis idonea; dæmoni tamen illa ſunt notiſſima. Præterea quamuis ſponte ſuâ non dilatentur, niſi ad naturales ſuos effectus; vi tamen aliquâ adhibitâ, poſſunt extra conſuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas hiſtorias ad fidem faciendam adtulit teſtis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambroſ. Paræus[f]. prior eſt, de ſtudioſo,

[a] *Gale. li. 2. ad Glaucū. Celſus l. 5. c. 6. Aetius l. 16. c. 100. Leuin. Lemn. l. 3. de occul. nat. mirac. c. 40. Alexan Benedict. li. 2. & 3. Ana. 10. Anto. Beniu. l. ſupra citato. c. 3. 18. 24. 94.*

[b] *hoc volunt ſemper in his accidere Gril. de ſortileg. q. 3. & Cardan. d. ca. 80. de varietat.*

[c] *Trallan. li. 4. c. 6. Beniu. de abdit. mor. & ſanat cauſis. c. 24. & 80. Io. Lang. d. epiſt. 38. hiſtoriam puellæ de Leuenſteet, Germanice editā Beniue. & Benedict. ſupra citatos.*

[d] *in l. 4. C. de malef. q. 7. con el. 6.*

[e] *lib. 2. dæmonol. c. 4.*

[f] *li. 2. chirurg. c. 17.*

qui cùm ſpicam getminis deglutiuiſſet, eáque in pulmones per τραχεῖαν deſcendiſſet, natura illam tranſuerſis pulmonum lobis illæſis, integtis etiam coſtarum muſculis, & quæ ſuccingit eas membranâ incolumi, integram expulit. poſteriot eſt de opilione, qui ſemipedalem cultellum, cui corneum etat manubrium craſſitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ote aperto adactum, ſex ſolidos mēſes, in corpore retinuit, & tandem natâ in inguine vomica, inde chirurgus exttaxit. At neceſſatium planè fuit, pet anguſtiſſimos meatus quoſque à faucibus in inguen cultrum peruenite. His tertiam narrationē Remigius addidit de morione; qui, apud Armoricos, mucronem gladii tres digitos longum per os in fauces adactum, duodecimo poſt die, pet anum egeſſit. Nonne culter iſte, per tot ſpiras inteſtinorum ſubtiliſſimorum, & pet illud, quod à re ipsâ vocatur *inteſtinum tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquā maleficii mentio vel ſuſpicio fuit. ſi natura id potuit & caſus, cur ex propoſito id adnitens nequeat ille mille artifex ſollertiſſimus?

a *Silu. verb. maleficium q. 5. Coſmas Philarch⁹ de off. Sacerd. p. 2. l. 3. in tract. primi præcepti Decalogi.*

Alter modus eſt Silueſtri Prieratis, quem recentiores quidam ſunt ſecuti; a ſcilicet dæmonem peritià pollere, res ſolidiſſimas diuidendi & comminuendi partes in minutiſſimas, etiam inſtar pulueris, & eas iterum vniendi, applicatis, ſicubi opùs, naturalibus actiuis; idque tam præproperè & ſubtiliter, vt cernentium oculi nequeant, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere; ideoque putent homines ea integra immitti & emitti. Hi duo modi probabiles ſunt.

b *Paracelſo li. de occult. philoſ. Baroni Lichtēbergio l. de præcipuis Magiæ articulis. Ludou. Milichio l. de Magico dæmone, & Nic. Remig. d. c. 1. lib. 3.*

Valdè mirot tettium quendam, tam multis placuiſſe b, cum ſit planè improbabilis. Volunr iſti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc & maiota inſeri: & poros tutsùs concludi: quorum apertione iterata demum, quando dæmoni videtur, intruſa expellantur. Sic aiunt à fulmine ſine læſione poros vaginæ penetrari, laminamque gladii chalybeam liquari. ſic iactu lapidem ſub aquâ recondi, nec manu retractâ viam cerni, per quam lapis in aquam penerrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem eſſe naturalem, cum Buridano; quam D. Thom. Scot. Durand. & alii, meliùs philoſophantes, contendunt à ſolo Deo perfici poſſe. hoc ergo primò peccant. Si dicant corporeas hic dimenſiones, ſiue corpora non penetrari; incredibilem quandam dilatationem pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntut excogitare: cùm tamen iſti pori tam ſint naturâ anguſti, vt ſine inſigni læſione diſtrahi non poſſint. Nec ſimile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt, diſſimillimis teperitur. fulmen quiddam eſt ſubtiliſſimum & tenuiſſimū, ea prædirum vi naturali, vt duriora atque reſiſtentia conſumat; mollia verò & cedere facilia ſine læſione c tranſmittat: at fetrum, ligna, lapides, res ſunt ſpiſſæ, duræ, & minimè aptæ ſic ſe in poros inſinuare. Aqua corpus eſt liquidum, humidum, tenue, fluitans, cuiuis rei ſolidæ cedens loco, capax etiam liburnarum; terum, quæ iniiciuntur, impulſu condenſabile, & iis exemptis aptum vi ſuâ ſtatim coire & reuniri; vtque, ſine partium ſeparatione, condenſatur; ſic, ſine earumdem nouâ medicina, tareſit atque extenditur; quæ quam ſint ab humani cotporis membris aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur.*

c *Seneca lib. 3. nat. quæſt. li. 2. Iſidor. l. 13. Etymol.*

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

SVppono, quod Catholicis cettum eſt, *energumenos à dæmonibus ſæpè inuadi, & poſſideri, vel obſideri*; hoc eſt dæmones in hominū ingredi corpora, & ſimul poteſtatem aliquā eos vexandi ſeu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis ſit energumenus; qua de re doctè, poſt Mengū, & Polyd. Per. Tyræus d diſſeruit. ſic homines dæmoni ttadendi poteſtatē conſtat olim Apoſtolos habuiſſe

d *Mengus in fuſte dæmon. Polydor. de exorciſ. Tyræus diſp. de dæmoniа.*

habuiſſe, ex Sacrà Script. [a] & alios quoque ſanctos homines vt olim, ſic & hodie eam à Deo accipere; qua non niſi prudentiſſimè, & cum magna caritate atque iuſtitia vtantur; haut difficulter probaretur, ſi huius loci foret. An verò dæmones, eos quos poſſident energumenos, ſic poſſideant, vt eorum corpora, ipſimet ſubintrent; poſſet quis dubitare, eo quòd B. Ildegardis *in libris reuelat. ſuarum* ſcribat ſe de quadam energumena in vera viſione vidiſſe, *quod ipſa permiſſione Dei quadam nigredine & fumo diabolicæ congloboſitatis obſeſſa erat & obumbrata; quæ totam ſenſualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec eam eleuato intellectu ſuſpirare permittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus oppoſita obtegit & perfundit: vnde hæc rectos ſenſus & actus perdebat, & inconuenienter ſæpius clamabat ac faciebat. Et me cogitante & ſcire volente quomodo Diabolica forma* (id eſt ſubſtantia) *hominem intraret; vidi & reſponſum habui, quod diabolus in ſua forma, vt eſt, hominem non intrat; ſed cum vmbra & fumo ſuæ nigredinis obumbrat & obtegit, ſi enim forma illius hominem intraret; citius membra illius ſoluerentur, quam ſtipula à vento diſpergatur. Quapropter Deus non permittit, vt hominem in ſua forma intret. Sed ſupradictis perfundens, ad inſaniam & inconuenientia euertit, & per eum, quaſi per feneſtram vociferatur, & membra illius exterius mouet, cùm tamen in eis in forma ſua interius non ſit, anima interim quaſi ſopita & ignorante, quid caro corporis faciat.*] Sic illa apud Theodoricum Abbatem, *eius vita lib. 3. c. 20.* Sed hic locus oſtendit veriſſimum eſſe dictum Theologorum, ſæpe eos, qui aſſueuere multis reuelationib. etiam veris, putare ſe habere per reuelationem; quod habuere per diſcurſum opinionemque. Indicant hoc multa. *primò* quia principiò verè tantum deſcribitur obſeſſio, non poſſeſſio. *Secundo*, quòd inquiſitio hæc parum erat neceſſaria, & ſatis curioſa. *Tertio* quia ſuſpectum eſt, quod ait Deum non permittere vt diabolus ſecundum ſuam eſſentiã, vt ſolet eſſe in ſuo loco, corpora poſſideat. communis enim Theologorum diſtinctio hoc diſcrimen ſtatuit inter *obſeſſos* & *poſſeſſos*, quòd in his ſit dæmon, vt erat in ſtatuis idolorum, nonnunquam: & hoc indicant inflationes & multa alia quæ in poſſeſſis cernuntur. *Quarto* quia ratio nulla eſt. nec enim forma dæmonis ſiue ſubſtantia eius ſpiritualis ipſi corpori contraria ſic eſt, vt illud ſtatim deſtruat, etiãſi nolit, ſolo ingreſſu. *Quincto* quia nõ ſemper anima ſopita eſt, quando dæmon energumenum vel obſidet vel poſſidet, vt apparet, quia videmus ſæpe illos omnium recordari quæ egerint. *Denique* ſancti & Theologi omnes ſic ſemper locuti & opinati fuere, vt dicerent, dæmonem corpus arreptitii intrare, & ab eo exire. Non quidem id ſubire, vt informet, vel tanquam pars eius (quod vocant) corpus integret; ſed tantum vt loco, vel inſtrumento organico vſurus, vt fusè explicat Epiſcopus Abulenſis, *in 7. Exod. q. 16.* Rectius itaq; dictum à Cæſario *l. 5. c. 15.* dæmones non vniri animæ ſubſtantialiter, nec in ipſa eſſe anima, ſed applicatione tantum, & oppreſſione per energiam ſeu operationem animæ adeſſe, & ſic homini vniri, & ei quaſi illabi. allegat Gennadium, *l. de Eccleſ. dogmat. c. 82.* hoc tenentem: tamen corpori ineſſe ſicut in loco poſſe, & in cauitatibus eius latere, nunquã Gennadius negauit, & expreſsè Cęſarius ex S.S. confirmat. non enim rectè dicitur exire, niſi quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones exire, *Mat. 5. v. 9.* Intus ergò fuere. Reſtat nũc vt quęramus; *an malefici poſſint & ſoleant ſic alios deuouere, ac dæmoni quaſi mancipare?* Multorum confeſſionib. conſtat eos id putare, fatentur enim ſe dæmones in brutorũ vel hominũ corpora immiſiſſe; & ipſi dæmones cùm exorciſantur id ſolent prætexere, ſe à tali vel tali immiſſos. prætermittã, quæ recentiora ſunt, à Remigio & aliis allata, duo tantũ adſcribã ab iis cõmemorata, quorũ fides reiici nequit. Anaſtaſius Nicenus [c] de Simone Mago: *multos* (ait) *tentantes eũ dicere præſtigiatorẽ; cum eos eſſet allocutus, & deinde conuiuii prætextu bouẽ ſacrificaſſet, & eos*

[a] *1. Cor. 5. v. 1. 1. Tim. 1. v. vlt.*
[b] *vide Tiræum d. operis q. vlt.*
[c] *in SS. q. 23*

Ff 2 *conui-*

[a] *in vita S. Hilarionis.*

conuiuio excepiſſet; varÿs morbis, & dæmonibus eos ſubiecit.] D. Hieronymus a nobis proponir dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem magus in virginem immiſerat; *Perducta* (inquit) *à parentibus ad monaſterium ſeni traditur, vlulante ſtatim & confitente dæmone. vim ſuſtinui. Inuitus abductus ſum. Quam benè Memphi ſomnÿs homines deludebam! ô cruces! ô tormenta, quæ patior! Exire me cogis, & ſubter limen ligatus teneor. Non exeo: niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex; Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, Cur auſus es ingredi puellã Dei? Vt ſeruarem, inquit, eam virginẽ. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur nõ potius in eũ, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meũ; Amoris dæmonem?* &c.] En vt magus immiſerat dæmonem verè: & ſic opinor etiã multa eorum, quæ narrar Anaſtaſius, à quo Glyeas *p. 1.* fuit eadem muruarus; & inprimis, de quo nunc agimus, Deo petmittenre, potuiſſe verè à Simone Mago patrari: quare Añalium [b] ſeriptori eruditiſſimo, nequeo aſſenriri; qui mira illa Simonis ab Anaſtaſio prodita, iudicat rantùm fuiſſe impoſturas, hominibus per imaginem & viſum oſtenſas, cùm nulla veritate conſiſterent. ſunr enim in iis multa, quæ & poſſe & ſolere contingere, lib. præcedente *de Dæmoniacà Magià* ſatis copioſè oſtendimus. Anno 1581. in Viuareſiæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*; q̃ variis plures cuiq;, nõ vno modo dęmones immiſit, quibus grauiſſimè diuexati fuere. In his filius & filia illius fuerunr; quos nucibus alteri pararis, ſed more pueriIi abliguritis ab ipſis qui deferebanr, ſingulos rribus dęmonibus poſſidendos maneipauit. Similia factitabat ſtrix alia dicta, *la Gochonne:* ita vt illis tum partibus cuncta plena fuerinr, per maleficia votiua energumenis. Narrat ocularus reſtis vir doctus & prudens Claudius Charõ *l. de Antichriſto reuelato Nota. 1.* fatetur hoc fieri ſolitũ Bap. Codrõch. medicus *l. 3. de morb. malefic. c. 7.* Hæe autẽ immiſſio malorũ ſpiriruũ, nõ prouenit à faculrate eogendi; quæ nulla Magis competir, in dæmones. Nã vel ſpontè dæmones ex pacto obſeſſum vadũt, fingunrq; ſe obtemperare: vel inferiores dęmones ad id adigũtur, à dæmone ſuperiore volẽte hac in re malefieo gratificari. Vtroq; tamẽ eaſu Dei pmiſſio requirirur, vt cauſa ſine qua nõ poſſet hoc fieri: permittere verò Deus id eonſueuit nõ niſi ob graue aliquod obſeſſi peeeatũ [c]: nõ rarò propter parentũ irarorũ impreeationes, quarũ rria exempla ſuggerir Ioan. Cæſarius [d]. Ait Ouid. de Medæa, *Deuouet abſentes.* Er experimento compertum eſt hodie pleraſque ſtriges cum dęmone pactas vt euicumq; diras imprecenrur, bruro vel homini cõfeſtim illi tabe lenta ineipianr tenrari, vel alio inreriru de medio repens tollantur. Nec irriram hanc vr plurimum earum deuotationem plurimis exemplis docet Remigius *lib. 2. cap. 9. 10. & tribus ſeqq.*

[b] *tom. 1. anno. 68.*

[c] *vide Tyraeum d. oper. c. 29.*
[d] *l. 5. exempl. c. 11. 12. & 26.*

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie eſt maleficium: adeò, vt in aliquibus locis vix audeat quiſquam clarâ luee matrimonii ſolemnia celebrare, ne quis malus coniugum votis illudat. Id ſi fir, quia, quo pauciores adfuturi, & rei conſeii fuerint, hoc plurimum inſidias effugiunr; nihil ad hunc rractarum pertinet cautela huiuſmodi: ſi, quòd anrelucanos eonatus magieos, minùs pollere eredunr, res ſuperſtitione non vacat. Sed ad ipſum malefieium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere (vr Canones loquuntur) frigidũ & maleficiatum, hoc eſt ad actum eoniugii inidoneũ. Hoe illos poſſe & ſolere probarur, rum auctorirate canonum [e], tum eommuni ſenrentià Theologorum [f]; rum praxi Eeeleſiæ, quæ ſic affectos poſt rriennii experientiam irriram, & adiuncta ſeptem teſtium iurarorum manu, ſeparare conſueuit [g]; tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Beroſi (qui exſtar) exiſtimantium à Chamo A

[e] *c. ſi per ſortiarias, 23. q. 1. & toto tit. extr. de frig. & maleficia.*
[f] *in 4. d. 34. D. Thom. 3. p. q. 58. ar. 2. & alii citati ab Enriquez l. 2. de matri. c. 8.*
[g] *ca. laudabilem. de frig. & malef. vide P. Enriq. d. c. 8. n. 2. & c. 7. n. 9.*

mo tali damno multatum Noëmum fuiſſe; tum exemplis mox referendis, & experientiâ quotidianâ; tũ deniq; ratione. poteſt hoc fieri naturaliter, caſtratione, eliſione, ruptione, deficcatione, infrigidatione & ſimilibus ex cauſis; quas cùm norit dæmon, poterit illis vti. Deinde fit ſæpè, vt qui cum vnâ nequit, queat cum aliis; vel qui cum cæteris poteſt, cum vna non poſſit; item vt non poſſit cum eâ ſolâ, quam maximè amat & deperit: item vt, ablato dumtaxat ligamine, fiat potens, qui priùs nihil poterat; cuiuſmodi varietas ex naturali cauſa nequit prouenire. prouenit ergo ex ſupernaturali ſeu prodigioſà.non diuinà: ergo angelica.non bonorum angelorum operà: ergo malorum.

B Modis ſeu formis ad hoc diabolus vtitur penè infinitis.ſanè auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri ſcripſit: Quidam magi,ſolummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt; ſed dæmon interea maleficium perficit, & ſiue virum ſiue feminam reddit impotentem. tam in feminas, quam in viros graſſari verè dixit Ananias a; ſed tamen faciliùs & frequentiùs in viros cernimus hoc malum ſerpere: fors,an quod vbi plus operæ & inſtrumentorũ requiritur,faciliùs ibi aliquis defectus & impedimentum occurrit? an quia cum plures ſint maleficæ,quam malefici,pluribus viris nocetur? ligari autem poſſe volũt pleriq; vel in diem, vel in annum vel in æternum,aut donec nodus ligulæ ſoluatur.

a *li.4. de nat. dæmon.*

C A viris doctioribus ſeptem traditas inuenio cauſas proximas huius impotentiæ, quibus cauſis dæmon abutitur. *prima* eſt quando coniugem alterũ alteri reddit odioſum;vel inuicem ſanè odioſo facit, per calumniam, ſuſpicionemue,aut morbi alicuius immiſſionem;ſicuti cum vel Venus,iuxta Steſichorum;vel Medæa,iniecto pharmaco fecit,vt omnes feminæ Lemni grauiter olerent,ſicque illas mariti ſunt aſpernati: Medeæ facinus vult eſſe Myrtilus *lib. rerum Leſbicar. 1.* b aut id faciunt phantaſiâ turbata,ſic vt aliquid in compare vehementer odioſum vel formidabile ineſſe credant:ſic Valazca c, Libuſſæ Boëmæ famula,mulieres à virorum amore per veneficium adeo auertit: *vt coniuratione initâ,ſuos quaq, maritos,fratres,patres,filios vnâ nocte interfecerint;mox arce Viſſegradenſi obſeſſa,Primiſlai regis exercitum ad internecionem ferè ceciderint.*] Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentiſſimè, ſed quando ad copulam ventum,ſubitò accenſi odio,alter alterum cædat,vel vnguibus laceret quod genus & Theologi d,& Iuriſconſulti e nouerunt. tunc dæmon primò accendit ardorem libidinis propoſita formâ coniugis vt concupiſcibili, & quãdo venitur ad amplexus, tunc proponit vt odioſam & exitialem, faciens vt membra generationis appareant vel magnitudinis prorſus incongruæ, vel formæ horribilis aut ſupra modum fœdæ. *Secunda* cauſa eſt, quando corpora impedit,ne queant ad ſe mutuò appropinquare,& ſic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuerſis,vel cùm conantur iungi, phantaſma aut quid aliud inücíens intermedium. ad prius videtur pertinere illud Propertii f.

Inuidiæ fuimus. quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

b *Natalis Mytholog. l.6.c.7.*
c *Æneas Siluius in hiſtor. Bohem. & Bap. Egna li. 3.c.2.*
d *P. Henriq. de Sacramen. lib.12.c.8.n.2. Sot.in 4.d.34. a.3. Iaquer. flag.c.12.*
e *auctor dæmonoma. & auctor. li.de Lamiis.l.2.*
f *l.1. eleg. 12.*

Pertinet ad poſterius,quædam narratio,plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores ſit. narrat ex Vincentio Belluacenſi D. Antoninus g,Romæ temporibus Henrici tertii Imp. fuiſſe iuuenem quendam locupletem & nobilem, qui recens vxorem duxerat, & ſodales ſuos opiparo conuiuio nuptiali exceperat.Exiuere in campum à prandio luſuri pila. Sponſus, ludi dux, pilam poſcit,& ne excideret annulus ſpõſalitius,inſerit eum digito ſtatuæ Veneris æreæ,quæ in proximo erat.oẽs vnum petebant, ſic cito defatigatus ipſe

g *Vincent. lib. 26.hiſtor. Antonin p.2.ſum hiſt.ti.16.c.7. §.4.*

à ludo ſeceſſit;&ad ſtatuam rediens,annulum recepturus;eece, videt digitum ſtatuæ vſque ad volam manus reeuruatum,& quamtumuis eonatus annulum reeuperare,nec digitum infleƈtere,nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales,nec illis ea de re quicquam indicauit.Noƈte intempeſtâ cum famulo ad ſtatuam reuertitur,& extẽſum vt initiò digitum repperit, ſed ſine annulo. iaƈturâ diſſimulatâ, domum ſe confert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingreſſus, ſponſæ ſe iungere vellet. ſenſit impediri ſeſe, & quiddam nebuloſum ac denſum inter ſuum eoniugiſque corpus volutari. ſentiebat id taƈtu, videre tamen nequibat. hoc obſtaeulo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam voeem dicentem;*Mecum concumbe,quia hodie me deſponſaſti.Ego ſum Venus, cui digito annulum inſeruiſti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio* (inquit Antonin.) *nihil referre auſus eſt, vel potuit: inſomnem duxit noctem illam, multum ſecum deliberans. Sic factum eſt per multum tempus, vt quacumque horâ cum ſponſa concumbere vellet,illud idem ſentiret & audiret. Erat ſanè alias valens, & domi aptus & militia. Tandem vxoris querelis commonitus,rem parentibus detulit. Illi habito concilio, Palumbo cuidam, præsbytero ſuburbano, rem pandunt. is autem erat Necromanticus, & in maleficiis potens. Illectus ergo promiſſis multis,compoſitam epiſtolam dedit iuueni, dicens: Vade illâ horâ noctis ad compitum, vbi quatuor via conueniunt, & ſtans tacitè conſidera. Tranſient ibi figura hominum vtriuſq; ſexus, omniſque ætatis & conditionis, equites & pedites, quidam læti & quidam triſtes; quicquid audieris, non loquaris. ſequetur illam turbam quidam ſtaturâ procerior, forma corpulentior curru ſedens: huic tacitus epiſtolam trades legendam;ſtatimque fiet, quod poſtulas. Ille autem iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditq; inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulam inequitantem,crine ſoluto per humores iactato,vitta aurea ſuperius conſtricto, auream virgã gerentem in manibus,qua mulam regebat,præ tenuitate veſtium penè nuda apparebat.geſtus exſequens impudicos.Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenem oculos exacuens, ab axe ſuperbo ſmaragdis & vnionibus compoſito, cauſas via ab eo exquirebat. Nihil ille contrà,ſed protenta manu epiſtolam ei porrigit. Dæmon notum ſigillum non audens contemnere,legit ſcriptum: moxque brachiis in cælum eleuatis;Deus,inquit,omnipotens,quamdiu patieris nequitias Palumbi præsbyteri? Nec mora,ſatellites ſuos à latere mittit, qui annulũ extorquerent à Venere.Illa multũ tergiuerſata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos,ſine obſtaculo,potitus eſt diu ſuſpiratis amoribus. Palumbus autem vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de ſe,intellexit ſibi præſignari finem dierum. Quocirca omnibus mẽbris vltrò truncatis miſerabili pœna defunctus eſt, confeſſus corã populo Romano inaudita flagitia.*] Hæc ille.in cuius verbis& maleficium vides diuiſionis, & eurationem nefandam per aliud malefieium,& feriam malefiei pœnitentiam.

Tertia cauſa eſt, ſi ſpiritus virales prohibeantur tranſire ad membra generationis,&ſic ſeminis deciſio impediatur,de quo impedimento,reƈtè Ioan. Maior.diſſeruit. a.

a in 4.d.34. a.3.

Quarta eſt,ſi ſemen prolifieum exſiccetur & ſubtrahatur.

Quinta, ſi virga viri flaceida fiat, ſaltem quando quis vult aƈtum matrimonii exercere.

b Palu. et Sot. add. d.34. Silueſt. verb. maleficium. q. 6. Abulen. in ca. 19. Matt q. 90

Sexta, ſi qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur. hæ cauſæ vulgatiores cunƈtis ferè notæ & obuiæ ſunt apud Doƈtores [b].

c p.2.mall.q.1. c.7. Remig. li. 2. demonolat. cap. 5.

Septima cauſa eſt rarior nempe muliebrium locorum obſeratio, vel nimia eoarƈtatio;aut viri genitalium retraƈtio,abſconſio,vel vera ademptio. D
De virili huiuſmodi calamitate, narrationes varias ſui temporis proponũt Sprẽger. & Remig [c]. Quoad retraƈtionem & abſconſionẽ fortaſſis illa naturaliter fieri poſſet;quanquam dubito,&inelino in negantem partem:ademptionem conſtat eſſe ſemper merum præſtigium,licet alibi, vt in auiũ nidis apud Sprẽger,

ger. malefica membra illa oſtentet: nec enim aliter poteſt iſta tollere, quam homines, ſectione aut ſimili ſeparatione; adempta verò non magis poreſt reſtiruere, quã homines. Sũt ergo hi modi quoad viros, præſtigioſi. Quoad mulieres, ſicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri poteſt; ſic etiam à dæmone cauſari. idq; o pinor tam de arctitudine in oſſibus, quàm de arctitudine in carnoſitate[a].

Dixi duplex eſſe impedimentum. vnum quoad omnes, ſic inuenio mulctatum Amaſim Regem Ægypti [b]: aliud quoad vnam duntaxat perſonam certam; hoc vocant Dd. maleficium reſpectiuum: ita legimus affectum Theodoricum Regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore ſolâ non poterat[c]. Sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Iſabellæ Arragoniæ potiretur[d].

[a] *de vtraq; egerunt Vict. Sot. Ledeſm. in d. d. 34 & Henriquez d. lib 12. c. 7. n. 3.*
[b] *Herodot. lib. 2.*
[c] *Paul Æmyl. in vita Clotarii.*
[d] *Fran. Guicciardin. in hiſt. I. al.*

Dixi ſecundò, impedimentum quoddam eſſe temporarium, quoddam perpetuum: perpetuum vocans, quod vſque ad mortem duraturum, nullo naturali remedio, nec aliàs licitè, auferri poteſt. Scio cum gloſsâ [e], quoſdam negare à diabolo vllum huiuſmodi perpetuum impedimentum induci poſſe: ſed ſcio quoq; hoc gloſſæ dictum communiter à Canoniſtis & Theologis doctioribus [f] reiici: vt repugnans ipſius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt ſemel, ſic ſæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt ſæpiùs, ſic non & poterit toties quoties permittit Deus? Denique falſum eſt gloſſæ fundamentum, ſemper ab auctore maleficii illud tolli poſſe: poſtea *lib. vlt.* docebimus, aliquando non poſſe maleficas ſanare, quæ nocuerunt. Nec dubitarim plura poſſe dæmonem deſtruere, quam reparare. Quid ſi membrum præſciderit? non magis illud valebit reſtituere, quam vitam ſemel ademptam. Ex his puto facile (lector) intelligis temerè Mich. Montanum *l. 1. des eſſaiſ c. 21.* adimere hęc maleficia dæmoni, vt adſcribat viribus imaginationis. poteſt illa impotentem aliquem ad res veneris reddere, nemo negat; verum effectus tam varios ac mulriplices vni adſcribere imaginationi nec Oreſtes quidem dixerit in dilucidis interuallis. Quis locus imaginationi in aliâs valido, & cupido, & ſperante ſe poſſe, imò non dubitante; prima vice qua ſpe fallitur.

[e] *in c. requiſiſti. & c. ſi per ſortiarias 33. q. 1. Cardin. ibid.*
[f] *Abb. & alii adtit. de frigid. & malef. Nauarr. cõſ. 1. lib 4. tit. 15. Abulenſ. d. q. 90. Magiſt. in 4. d 34 & ibi D. Tho. a. 2. Durand. Paluda. Richar. Maior Soto, Victor. vterq; Ledeſma, Palac. & alii citati per Henriquez. d. c. 8. §. 2 litt. O.*

E Vltimo loco huic maleficii generi videtur annumerandum, quod refert Saxo Grammaticus, his verbis [g]; *Mares in vrbe Karentinâ,* (apud Rugianos) *cum feminis in concubitum admiſſis, canum exemplo, cohærere ſolebant: nec ab ipſis morando diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerſo appenſi, inuſitato nexu ridiculum populo ſpectaculum præbuerunt.*] Sanè iis, qui feræ, & non homines. hominibus enim, tam acerba hominum calamitas, non cachinnos, ſed ſingultus, ſed lacrymas excutiat. Heu quid peccara non merentur? quid non vltionis clementiſſimo Deo extorquent? fieri poteſt, vt dæmonum hîc opera interceſſerit, & Deo, illâ vt carnificum vtente manu, hoc ſupplicii diriſſimi genus à commeritis exegerint. quod ſi in adulteros, & concubinarios hodie ſimilia iudicia exerceantur, quæ perticæ ſuffecerint? plures ſanè continentiã amarent, & obſcænas libidines auerſarentur. Fieri etiam poteſt, vt meræ dæmonis præſtigiæ fuerint. ſi non fuere præſtigiæ; vix eſt vt naturalis ratio reddi queat; niſi dicas & viſcoſitatem ſeminis, & diſpoſitiones membri, quæ in feris ſic cohærere ſoliris inſunt, in hos homines à dæmone introductas: quod puto eius induſtriã & vires non ſuperare.

[g] *lib. 14. hiſt. Danor.*

Quid ſi & Salmacis fons maleficum quid habuerit iniectum? ſanè, quod Strabo *libro 14.* de illo refert, *μαλακίζειν τοὺς πίνοντας*, ex eo bibenres malaciſari; id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos [h]; quàm

[h] *vt Ouid. lib. 4. Metamor.*

ad emaſculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen ſenſu) mulierationem retulerim. Hæc enim hominibus illis à Chriſti lege & fide alienis, quaſi neceſſaria conſecutio (nefas!) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cetera fidei Chriſtianæ non minimum; quòd, cum dæmonũ cultu, portentoſa hæc dæmonum ſuaſu & hortatu crimina paganiſmo inolita, tandem pleriſq; in regionibus prorsùs exoleuerint.

SECTIO IX.

De maleficio odij

HOc vſam Valaſcam ſup. oſtendi. Addam alia. Godſcalcus Hollenus Auguſtinianus, *Præceptorij fol. 20. lit. A.* ſic ſcribit: *Noui mulierem, quæ voluit facere diuortium inter duos ſe mutuò amantes, propter quod deberet ſalariari. Scripſit in chartulis duos characteres ignotos, cum alijs tamen deuotis verbis, & dedit chartulas vt portarẽt: & tamen nulla ſequebatur diuiſio. Secundò ſcripſit hac eadem in caſeo & dedit illis ad comedendum: & accepit poſtea pullũ nigrum, & diuiſit per mediũ, obtulit vnam partem diabolo* (certo ſacrificii ritu) *& aliã dedit ad comedendũ illis duob. tunc ſequebatur maximũ odium inter eos: ita quod vnus aliũ videre non poterat. Vnde hoc niſi quod dæmon habuit tunc offertoriũ ſuũ?* ſic ille. Cenſeo hoc maleficii genus reſpexiſſe poëtam, cùm inducit dæmoni quandam dicentem;

Tu potes vnanimes in prælia mittere fratres.

And. Cæſalpin. *de inueſtigat. Dæmon. c. 10.* ſcribit ſolere maleficas ſub limine vel in angulis domus capita ſerpentum & pelles defodere ad odiũ conciliandũ. Sed hæ quiſquiliæ ſigna tantũ ſunt pacti conuenti. Nã odii maleficium auctorẽ habet dæmonẽ. Nec. n. naturalia pharmaca poſſent aliud, quàm hominem atro turbidoq; ſanguine, & quadã melãcholia graui afficere: item humores nimis adurere, vel frigus noxiũ inducere. vnde oriatur quædã ferocitas, moroſitas, crudelitas, & miſanthropia in vniuersũ, qualis eſt in iis qui lupinâ inſaniâ laborant. Poſtea dæmon hoc odiũ dirigit in certam perſonam, omnes odio opportunas imagines phantaſiæ obiiciens, & velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens, cum amaritudinis miris modis cauſiſq;, adeò vt cũ illa recurrunt animo, vix queat homo non grauiſſime irritari, & excandeſcere, etiã in illos, quos hac perturbatione deſinẽre efflictim amat. Huius maleficii memorabile exemplũ narrat Io. Bapt. Codronchus *lib. 3. de morb. malef. c. 8.* ſic ille; *In oppido Sepino ditionis Neapolitanæ erat quidam Iacobus nomine, cuius vxor tantum odium cum eo exercebat, vt à primo die, quo inter ipſos matrimonium contractum fuit, ſimul habitare non potuerint: tantum abeſt vt ſeſe inuicem copulauerint. Et, ſi quando Iacobus ad vxorem accedere voluiſſet, tanto furore ac rabie percita vxor erat, vt ſe per feneſtram potiùs præcipitem daret, quàm illum perpeti poſſet. Quod cùm cuidam religioſo viro ab ipſis hoſpitio recepto narratum eſſet, de hac re dubius & ad fidem præſtandam difficulter ſe habens, experiundi gratià illicò mulierem accerſiri iubet, eiuſque maritus in interiorem ædium partem ſeſe abdidit, ne eius præſentià vxor ingredi renueret. Venit mulier, quæ de odij ſui cauſa contra coniugem interrogata; ſuam vicem priùs, miſerumque fatum cum deploraſſet, ſe nullam inquit eius rei rationem reddere poſſe. quin abſentis mariti tanto deſiderio & amore ſe flagrare dicebat, vt id verbis exprimere nequiret. Cùm autem ad illum alloquendum & videndum accedere vellet; illicò imaginationi ſuæ, tot deformitatibus, & turpitudinibus, totq; horribilibus monſtris maritum depictum apparere, vt mortem priùs ſubire vellet, quàm illum ferre: aſſerens, quod eius anima tota, omneſque vires, & ſpirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & ſui perniciem ferebantur. Rurſus eo abſente eiuſdem deſiderio æſtuare ſe aiebat. De cuius mulieris verbis, cùm bonus ille Sacerdos periculum facere vellet, dixit mulieribus eam comitantibus, vt illam circum pedes, & brachia circum lectum valido fune in crucis modum vincirent; quo maritus, omni re-*

pugnantia

pugnantià remotâ, expeditum acceſſum ad eam haberet. Verebatur enim ille Sacerdos, ne ob deformitatem aliquam celandam mulier ſe ita affectam eſſe ſimularet. Vxor deniqueſe ob mariti deſiderium ligandam tradidit, rogans vt ad ſe maritum admitterent. Quo ingrediente, nulla vnquam furia tam immanes viſa ſunt, nulla fera tam efferata, nulla bellua tanta rabie & furore concitata, ei ſimilis inuenta fuit: ſpumam ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos contorquebat, totumque corpus velut furijs agitatum ac dæmonibus plenum videbatur. Mulieresque ibi aſſidentes retulerunt eius ventrem ac ſtomachum funibus contortis, ipſis tangentibus, refertum viſum eſſe, totamque cutim vt flagris cæſis redactam. Nec furendi finis factus eſt, donec maritus concertationis labore defeſſus, & illius miſericodia motus illinc exijt. Et tandem poſt tres annos mulier quadam in veneficijs verſata, quæ Iacobi matrimonium cum illa vxore grauiter moleſteq. tulerat, maleficium quod patrauerat ſoluit. Et ita Iacobus vxore potitus eſt: & inde in ſumma pace atq. ocio tranquilliſſimè vixit.]

Huc pertinet *maleficium obliuionis*, quo fit vt viri vxores ita negligant, vt videantur earum non meminiſſe. Rem exemplo declarabo, duobus teſtibus iiſdem illis comprobatam. *In oppido Hetruriæ Sangeminianenſi iuuenis quidam adeò perditè veneficam mulierem adamauit, vt formoſam alioquin & honeſtam vxorem vnà cum filijs reliquerit, & cum pellice, ſuorum immemor, vitam eouſque traduxerit; donec vxor de maleficio monita eò conceſſiſſet, & clàm maleficij inſtrumento perquiſito, inueniſſet ſub lecto bufonem olla incluſum conſutis oculis: eo igitur abrepto & ſolutis oculis poſtea cremato: confeſtim vir ſuorum recordatus, tanquam è ſomno ſurgens ad vxorem & filios reuerſus eſt.*] Condronch. d. l. 3. c. 6. Cæſalpin. c. 10. de demon. inueſtigat.

SECTIO X.

De incendiario maleficio.

NOn animum inflammant modò, ſed & corpora, & domos, & oppida: vt facilè appareat æterni ignis eſſe alimenta.

Corona Creuſæ nota eſt, quam munere impio Medæa concremauit, ex aſphalto humectiore & ſulphure pharmaco inunctam volunt Cælius *lib. 15. A. L. cap. 13.* & Venetus Natalis *lib. 6. Mytholog. c. 7.* quaſi horum tanta vis eſſe potuerit, vt modicâ inunctione totam Regiam Corinthi corripere poſſet. cur non naphtam medicam addidere? vis nonne eius efficacior? cur non *inſopibilis*, vt vocat Martianus, *perennitatis igniculos Lemnij Fabri?* cur non flammiuomi pecoris Aeethæ? cur non ſemina flammæ Meduſeæ? cur non cuncta quæ Tragicus commiſcentem facit Medeam?

Pia ſororis, impia matris facem
Vltricis Althea vides.
. . . tu nunc veſtes
Tingue Creuſa; quas cùm primùm
Sumſerit, imas vrat repens
Flamma medullas. ignis fuluo
Cluſus in auro latet obſcurus;
Quem mihi, cæli qui furta luit
Viſcere fœto, dedit, & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit ac, tenui ſulphure tectos,
Mulciber ignes. & viuacis
Fulgura flammæ de cognato
Phaëtonte tuli. habeo media

Dona

Dona Chimeræ.habeo flammas
Vſto Tauri gutture raptas;
Quas permiſto felle Meduſa
Tacitum iuſſi ſeruare malum.

Omnia quidem hæc fabuloſa,ſed efficaciſſima ad inextinguibile incendium opinabantur vulgò : poëta verò gnarus vim illam à dæmone ex pacto ſe exſerituram,concludit prece ad Hecaten(Magorum Numen)

Adde venenis ſtimulos,Hecate,
Doniſq́ meis ſemina flammæ
Condita ſerua. quo pacto condita & clauſa?vt ſolent hodie initiò impunè contingas,& adſpectu nihil vel ſenſu ignitum.
. . . . *fallant viſus*
Tactuſq́ ferant . . . quid interea,an ocioſa?
. . . *meet in pectus*
Venaſq́ calor.ſtillent artus
Oſſaq́ fument . . . ita fit,& omnia amburuntur.

Illic quidem mox, *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt iuſſus,ignis.iam domus tota occidit.
Vrbi timetur.vnda flammas opprimat?
Et hoc in iſta clade mirandum accidit:
Alit vnda flammas,quoq́ prohibetur magis,
Magis ardet ignis:ipſa præſidia occupat.

Nemo hîc adeò philoſophus ſit opinor, quin maleficam vim agnoſcat. Ne fabulas opinemur,faciunt quæ recens gemina contigerunt,prodita à Nicolao Remigio *lib.2.c.13.* Leherii quædam ſaga,cui nomen Iana Nigra Armacuriana, obnixè quiddam à Franciſcâ Huynâ contenderat,quod cùm impetrare nequiret,in deſiderium vindictæ exarſit. Nam *accepto* (inquit) *à dæmone linteolo,quo erant inuolutæ minutiæ quædam inſtar fæni deſecti, admonita eſt clam illud deponere in Huynæ ædes, ac properè faceſcere. fore enim vt non multò poſt flammā corriperet ſubitò, vnde illæ cum omni ſupellectile conſumerentur. Linteolum igitur glomo obuoluit,ac Huynæ, tum fortè aliquid in furnaria agenti,vænale offert, in telæ quam illam adornare audierat licium: ſed cùm negaret eo ſibi opus eſſe, quod ex domeſticis operis ſperaret plus ſatis ſibi futurum. Nihilominùs bona illa in piſtorium lacum, qui prope erat, abiecit: addens ſe,ſi tum id vſui eſſe non contingeret,cùm vellet,reſtituturum. Ac vix pedem extulerat,cùm deflagrare cæpit cella illa farinaria,quæ depoſitum glomum continebat; deinde vniuerſa domus adeò præcipiti ardore atq́ incendio,vt nullum ei remedium ſatis maturè adferri poſſet. Res vtriuſq́ diſerta atq́ ſeparata aſſertione, ſimul & ipſo euentu fidem ſibi apud omnes indubitatam vindicauit.*]

Minùs latens incendium,ſed pernicioſius fuit, quod ita deſcribit Eraſmus Roterodamus,& etiam Lycoſthenes *in Prodigijs* teſtatur.ille ſic in Epiſtolis: *Oppidum eſt in Heluetiâ, nomine Schiltach, quod 4.Idus April. anno 1533. totum ſubitò conflagrauit, eiuſque incendij cauſam; quantum illius loci municipes, apud Friburgi magiſtratum (quæ vrbs illinc abeſt octo milliaribus Germanicis) renunciauerunt, talem fuiſſe rumor eſt. Dæmon ſibilo ſignum dedit è quadam ædium parte. Caupo ſuſpicans eſſe furem,aſcendit,neminem reperit. Sed idem ſignum rurſùs ex alto cænaculo redditum eſt. & huc conſcendit caupo,furem perſequens. Cùm nec illic quicquam appareret, ſibilus auditus eſt è faſtigio fumarij. Ilicò tetigit cauponis animum, eſſe Dæmoniacum quiddam. Iubet ſuos eſſe præſenti animo. accerſiti ſunt Sacerdotes duo. adhibitus exorciſmus. reſpondit ſe eſſe dæmonem. rogatus quid illic ageret, ait, ſe velle eruere oppidum. Minitantibus ſacrificis reſpondit,ſe pro nihilo ducere minas illorum; quòd alter eſſet ſcortator, vterque fur. Ali-*

quanto

quanto poſt mulierculam, quî cum habuerat conſuetudinem annis quatuordecim: cum interim illa quotannis confiteretur, & acciperet euchariſtiam; ſuſtulit in aërem, impoſuitq; fumarij faſtigio: tradidit ollam: iuſsit, vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum combuſtum eſt.] Hæc ille, Nec admodum multi ſunr anni, cùm per Rhenanum tractum incendiarii quidam graſſabantur: qui in aliorum domibus, gladium, haſtam, ſcipionem, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebant: atq; mox poſt aliquot horas inde prorumpens flamma, quaſi ex malleolis, ædes abſumebat.

QVÆSTIO V.

Quibus perſonis malefici queant nocere?

A CVm Draco ille antiquus vſque ad iudicii diem ſit ligatus [a], nemini poteſt nocere, niſi cui Deus permiſerit, & quantum permiſerit. D. Leo, *Et cum eis* (inquit) *nihil amplius in quemquam liceat, quàm iuſtitia diuina permiſerit; qua dignatur ſuos aut corrigere diſciplina, aut exercere patientia: agunt tamen verſutiſſima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ poteſtatis, aut lædere videantur, aut parcere: & multis (quod dolendum eſt) ita per nequitiam ſimulationis illudunt, vt quidam illos timeant pati infenſos, & velint habere placatos: cùm beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus. quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe, quàm pacem.*] Serm. 19. de paſſione Domini. Vt porcos ſubiret, à Chriſto veniam petiit [b], nec mendaces tacere Prophetas Achabi [c], nec Iobum affligere [d] ſine diuinâ potuit permiſſione. Hac obtentâ; *non eſt poteſtas quæ comparari queat ei ſuper terram* [e]. Quare, cùm per dæmonem damna malefici inferanr: ſequitur illis omnibus eos nocere poſſe, cui ne noceant Deus non prohibuerit. Defendit autem Deus omnes ſincerè ſperantes in ſe: *liberat eos de laqueo venantium, & à verbo aſpero, à timore nocturno, à ſagittà volante in die, ab incurſu & dæmonio meridiano*; & tribuit virtutem, *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem* [f]: hoc eſt ſuperandi omnem vim, & effugiendi omnes inſidias principum tenebrarum.

[a] *Apoc. 20. v. 2*
[b] *Mat. 8. v. 31.*
[c] *3. Reg. 22 v. 22.*
[d] *Iob. 1. v. 12. & 2. v. 6.*
[e] *Iob. 41. v. 34.*
[f] *Pſal. 90. v. 5. 6. 13.*

Dico igitur primò, *Deo permittente* (quod in ſeqq. etiam præſuppono) *fœderatus dæmonis inferioris poſſet nocere dæmonis ſuperioris fœderato; non virtute ſuà, ſed acceptæ licentiæ vi: quia dæmon ille ſuperior nõ poteſt reſiſtere diuinæ voluntati. Alioqui, ſi Deus ſinat eos agere iuxta legem ordinariam, duntaxat poſſunt fœderati dæmonis ſuperioris nocere inferioribus, vel æqualibus*: quia lex ordinaria eſt, qua Deus ſinit illos agere in inuicem quanrum poſſunt: *maleficorum verò robur & poteſtas dependet à potentià dæmonis cum quo pactum habent*. ſic vetula malefica occidit iuuẽculam maleficam, apud Sprengerum [g]. ſic finita ſæpè Magorum certamina cum alterius morte, vt docui lib. præced.

[g] *2. p. q. 2. principali.*

2. Frequentiſſimè *ſolent nocere infantulis*, Deo id permittente; quoad baptizatos quidem; quia ſic à mulris peccatis præſeruati in cœlum rapiuntur felices, ſecuri quod malitia non mutabit eorum inrellectum. permirtit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorum probationem, teſte D. Auguſtino [h]. Antè baptiſmum verò perceptum, non raró permittit illos Deus occidi; ne, propter actualia peccata, quæ commiſſuros videbat ſi viuerent, grauiorem ſibi damnationem acquirant: neque Deus propterea crudelis eſt, aut non iuſtus: quia propter ſolum originale peccarum morrem merebanrur. Sanè nondum ablutis vndâ ſacrà videmus vt plurimùm Dæmones inſidias ſtruere, & eorum nece gaudere: quia tunc, qui necant malefici, longè grauiùs peccant, & atrociùs Deum offendunt. nam planè innocentes arque innocuos animà ſimul & corpore perdunt; præſertim ſi libetos proprios, quos & dæmoni

[h] *lib. 21. de ciu Dei c. 14.*

dęmoni offerre,& occidere ſępè ſolent ſtriges:ſicut olim faciebant Cananęi,
& cultores Moloch [a], & Barbari noſtris temporibus Indi Temixſtitani. Nar-
rantur in hoc genere infanticidii immania facinora Baronis cuiuſdam Ar-
morici,à Nicol.Iaquerio [b], & Sagæ Helueticæ à Sprengero [c]. Cur verò potiſ-
ſimùm tam teneræ ætati noceant, multæ ſunt cauſæ. hæc ætas eſt imbecillior
ad reſiſtendum,eſt incautior ad cauendum;nequit earum conatum deprehē-
dere, vel reuelare, vel accuſare. petunt etiam ab his inſtrumenta maleficiorū.
nam perſuaſum habent, ſi certo numero corda infantium exſciderint & co-
mederint,ſe patientiam omnium tormentorum conſecuturas adeò,vt ad cō-
feſſionem criminum perduci non queant [d]:conficiunt quoq; ex corpuſculis
infantium occiſorum famoſum illud vnguentum ſuum, quòd Grillandus di-
cit vocari in Italia; *vnguentum Paganum*.

Dico 3. *haud dubiè quando naturalibus venenis vtuntur, aquè poſſunt (Deo tamē
permittente) bonis hominibus nocere ac malis: de facto tamen ſæpius nocent malis & pec-
catoribus, quàm iuſtis & bonis.* Quoniam Deus plus ſæpè iuris tyranno largitur in
mancipia, quàm in Dei filios & amicos: quibus ipſis tamen interdum noceri
permittit, propter maius bonum eorummet, qui patiuntur.

De *iudicibus & iuſtitiæ miniſtris præcipuè quæritur, an & his nocere queant?* vul- B
gò decantata & à nonnullis etiam doctis recepta opinio eſt, ex ſpeciali priui-
legio his conceſſo non poſſe [e]. hi duabus rationibus vtuntur, vnam petunt ab
experientià & euentu; ſed iſta nec perpetua & vniformis eſt, nec nunquam
fallit. aliā rationē addit Ananias, quia ſi nocere poſſent iudicib. viderentur a-
liquid in ipſum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos qui Dei fungun-
tur officio. ratio iſta valeret, ſi abſolutè & non limitatè ex Dei permiſſione, id
poſſent: nunc quia poteſtas iſta tota pendet à nutu Dei permittentis, parùm
ſolida ratio eſt. Nonne in ipſum Chriſtum, qui iudex ipſorum dæmonum eſt,
potuit Diabolus & Iudæi atq; Romani eius membra, adeò vt & in crucem e-
gerint? nonne Iob, rex erat & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus fuit, &
vlcere peſſimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum
ipſum aliquid iuris habuiſſe dæmonem? ſanè nullus. quia ſciunt omnes, hoc
quicquid poteſtatis fuit, id deſuper à Deo Patre luminum fuiſſe conceſſum.
Sed & ſic dari dæmoni nunc poſſet à ſummo iudice, & tamen in hunc illi pro-
pterea nihil iuris proprii, ſed delegati tantum competeret. Proferuntur quæ-
dam exempla, inter quę Formicarii auctor [f]; *de publicà verò iuſtitià* (inquit) *omnes
malefici, qui ſupra, verbo & experientià teſtimonium dederunt, quod eo ipſo, quo per rei-
pub. iuſtitiæ officiales capiuntur, ſtatim omnis maleficiorum eneruatur poteſtas. Vnde cùm
ſæpedictus iudex Petrus, antefatum Stadelein, capere vellet per ſuos famulos, tantus tremor
manibus eorum incuſſus eſt, & corporibus, & naribus illapſus tam malus fætor, vt ferè de-
ſperarent, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, ſecurè miſerum inuadite,
quia publicà tactus iuſtitià omnes vires perdet ſuæ nequitiæ.*] Niderius itaq; cenſuit,
nō ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quàm reo capto. Mon-
ſtreletus quoq; lib. 4. Chronicorum de Edelino agens id videtur confirmare.
Attamen ſi diuinum priuilegium foret cunctis iudicibus conceſſum; cū Dei
perfecta ſint operâ, & executionis iuſtitiæ, tam neceſſaria, tamque principalis
pars ſit ipſa captura: non dubito, quin & ad illā extenderetur. quare neque ad
illudendum ſatellitibus capientibus maleficium valiturum. Arbitror potius
hîc Petri firmam in Deo fiduciam ei fuiſſe auxilio, quàm priuilegium illud.
Quid? quod Sprengerus ipſe refert, & nos retulimus, etiam in ipſo rogo ſen-
tentiâ iudicis damnatam lamiam ſolo anhelitu carnifici lepram intuliſſe, cùm
ipſa leproſa non eſſet? Et cùm Pariſiis ante annos triginta degerem fama pu-
blica ferebat famoſum Magum (quem ſæpe vidi) nomine Magiſtrum Goni-
num,

[a] *Leuit. 18. v. 21. Pſ. 105. v. 37. 4. Reg. 23. v. 10. Ieremiæ 32. v. 35.*
[b] *flagelli faſcinariorum c. 15.*
[c] *d p. 2. q. 1. c. 13.*
[d] *Binsfeld. in l multi. C. de malef. q. 2.*
[e] *Grillan. q. 7. n. 39. Ananias. lib. 4 de nat. dæmon. Remig lib. 1. dæmonolat. c. 2.*
[f] *lib. vlt.*

num, cùm propter facinora varia ad laqueum damnatus fuiſſet, ſic illuſiſſe iudicibus; vt pro ipſo viderint appenſam patibulo, primi Præſidis mulam. Nihil adfirmo, ſed hoc famâ diſperſum ſæpè audiui: certè ille iudicio ſuperuixit.

Prudentiùs itaque Ananias [a] hoc priuilegium reſtringit ad eos iudices, qui hoc digni nomine; qui Deum præ oculis habentes rectè ritèque ſuo funguntur officio. nam quos auaritia excæcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas vel vindictæ amor agit, qui curioſitate adducti perperam multa deſignant; hos, ait, *crebro ſic à dæmone excipi & impeti, vt aliquando necem non euadant, idque non paucis accidiſſe.* Satis hoc veriſimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iuſtitiæ: peculiaris tamen priuilegii, ne quoad hos quidem, vllum diploma puto exſtare. Quamobrem cenſeo, iudicum pietatem, firmitatem fidei, & iuſtitiæ zelum hoc à Deo vt plurimùm impetrare: quæ quia deſunt quibuſdam, etiam eos hoc peculiari ſcuto Deus denudans, noxæ exponit. Accedit quod ipſimet dæmones viliſſima hæc ſua mancipia ignibus tradi, non modò non moleſtè ferant, ſed frequenter etiam iudicibus quaſi in manum tradant. cur igitur iudici noceat, qui reum damnari & occidi optauit? vnde igitur inquies orta hæc opinio? Duplicis generis hæc ſunt maleficia. quædam nocēdi vim naturalem non habent: talia frequentiùs vtuntur. quædam vim habēt phyſicam exitialem: talia Deus non permittit dæmonem ſagis ſuggerere cōtra iudices, vicarios Dei: vel ſi talia permittit ſuggerere, facit tamen vt alia illa præferant, aut vt naturalibus non vt oportet vtantur, atque ita fiant irrita. Quod cum ſæpius expertæ, confitentur ſe iudicibus nocere non poſſe; quibus poſſent, niſi Deus impediret, vel concurſum cum maleficis rebus ſuum cohiberet. Plura pete ex lib. 5. ſect. 7. litt. D.

a *d. lib. 4. de nat. dæm.*

QVÆSTIO VI.

Cur Deus patiatur ſic maleficos rebus ſacris abuti?

QVæſtionem hanc mouet & ſoluit Grilland. *q. 6. num. 10.* ego hanc non exiguam vindictæ diuinæ partem exiſtimo, punientis hominum peccata; & ſic huius quæſtionis eandem eſſe ſolutionem, quæ eſt ſequentis, præcipuam tamen cauſam puto eſſe irreuerentiam ipſorum Sacerdotum & clericorum, vaſa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec ſeipſos caſtos & puros à labe peccatorum, vt decebat ſanctificatos, exhibentium. ſic enim prouocant in caput ſuum propheticam comminationem [b]; *incenſum abominatio eſt mihi. Neomenias, & Sabbatum, & feſtiuitates alias non feram. Kalendas veſtras & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea: facta ſunt mihi moleſta. laboraui ſuſtinens, auferam ſepem eius, & erit in direptionem; diruam maceriam eius & erit in conculcationem.* [c]] & quæ talia innumera in ſacris litteris.

b *Eſa. 1. v. 13.*
c *Eſa. 5. v. 5.*

QVÆSTIO VII.

Cur per maleficia ſic Deus permittat dæmonem graſſari?

COnſuli poſſunt de hac re Tritthemius *q. 5. libri 8. quæſtionum*, & Iaquerius *flagell. Faſcin. c. 18. cum ſeqq.* cauſas eaſdem puto, propter quas ſolet pati hominē a dęmone inuadi & poſſideri. hæ ex obſeruatione veteris Hiſtoriæ poſſunt multæ colligi; quæ ad duo capita ferè poſſunt reuocari; gloriam Dei & hominum vtilitatem. Quare nō eſt mirandum, *ſi* (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) *tali tormento non ſoli ſubijciuntur mali, ſed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc ſæculo, non tantùm corpore, ſed & mente captiuantur à Diabolo.* [d]]

d *Surius tomo 2. fol. 309.*

SECTIO I.

GLoria Dei hinc augetur in nobis, quia ſic attributa quædam glorioſa Dei nobis manifeſtantur, oſtenditur *Conſtantia* in decretis. quia vt hominem liberum creauit, ita liberè ſinit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur etiam *Suauitas* in gubernando: quia cùm etiam dæmoni liberum arbitriũ dederit; violentum videretur ſemper impedire, quod diabolus naturaliter poteſt & optat ſummoperè: ideò ſinit illum aliquando id perficere. *Clementia* in genus humanum hinc elucet, quia ſi quantum vult & poteſt diabolus nocere permitteretur, nemo illæſus eſſet, immò & homines omnes occideret; ideò Deus frequentiùs illi facultatem nocendi denegat. accedit, quòd nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui ſe pactis conuentis & datâ ſyngraphâ dæmoni manciparunt. Nonne hæc ſumma eſt clementia; cum vbi abundauit peccatum, ſuperabundat gratiâ; & ſit miſericordia Dei ſuper omnia opera eius. *Sapientia* elucet, quia cùm diabolum Deus vti ſinat, naturalibus ſuis viribus; efficit tamen, vt pater iſte ſuperborum ab imbecillis ſæpè homullis, qui quæ Dei ſunt ſapiunt, ſuperetur; & vt ad ſordidiſſima abiectiſſimaque ferenda patiendaque ſe deiiciat, qui ſolium ſuper Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia ſolet ex malis bonum elicere, vnius peccatum facit alterius eſſe meritum. *Potentia* elucet, quia quando permittit dæmoni maiora (verbi gratiâ, aquam in ſanguinẽ vertere, ranas producere) tamen non ſinit eum perficere minora (v.g. culices gignere) Quod accidenter demonſtrat Deo dæmonem prorſùs eſſe ſubiectum & ſub legem, nec quicquam ſine eius poſſe licentiâ; cui, vt lictor vel carnifex Principi, ſubſeruit ſecũdùm D. Auguſtinum[a].

[a] *comm. in Pſal. 77.*

Iuſtitia denique probatur, quia delicta hominum etiam in hac vitâ ſic punit: quod quia homini quoq; ipſi expedit, ideò hæc ratio ad alterum quoq; caput pertinens, mixtà eſt, & in vltimum locum à me reſeruatur.

Secundum erat *hominum vtilitas*. hæc multiplex eſt. Nam quibus maleficio nocitum, eorum primò patientia exercetur, & conſtantia roboratur[b], & merita augentur, & homines ad pœnitentiam & Sacramenta Eccleſiæ vſurpanda reuocantur. Secudò ſit cuiq; palam, num Deum diligant, necnè[c]. tunc enim qui Deum non diligunt, ad vetitas artes confugiunt; qui Deum amant, illi patienter ferunt, & ſe diuinæ voluntati atq; præſidio permittunt[d]. Tertiò his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo heremitæ cuiuſdam apud Seuerum Sulpitium[e]. Quartò ſternunt viam facilem ad omne genus virtutum. ſic enim conrigit B. Iuliano, vt cùm, fraude diaboli, vtrumq; parentem occidiſſet; hæc illi ad meliorem vitã occaſio fuerit, ſicq; in virum ſanctiſſimũ euaſetir[f]. Nonne ſolet afflictio intellectum dare, & animas à peccatis imminẽtibus & exitio ſeruare? Quintò ſic fides Catholica confirmatur & própagatur. Nam ſic adſtruitur fides contra infideles & atheos, qui ſpiritus & angelos eſſe negant. nam eos ipſa conuincit experientia. Quia tales erant, Chriſto Domino in terris conuerſante. Sadducæi, frequentior trium annorum ſpacio de energumenis ſit mentio, quàm toto veteri teſtamento, per tot ſæcula: & quia in Eccleſiâ primitiuâ ſimilis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dæmones obſeſſi & erepti[g]. Quia hodie atheiſmus ex Caluiniſmi radice repullulat, idcircò tot paſſim maleficorum examina ſucciſa multiplicantur. Deinde contra hæreticorũ noſtri temporis perfidiam fides noſtra ſtabilitur; cùm videamus dæmonum fraude data per magos damna, ab eorum Symmiſtis, vt cum Florente loquar, *prorſùs nulla remediari*; ſed eò dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo Iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero ſeptem, vt ſimiæ ſolent, D. Paulum in exorciſmis imitabantur: ſed inſultans illis diabolus, IESVM ſe noſſe, Paulum noſſe, ipſos non noſſe inclamauit, & ener-

[b] *Iob. 1. & 2.*
[c] *Deut. 13. v. 3. D. Auguſt. tract. 7. in Io. D. Leo hom. 19. de paſſ.*
[d] *D. Clemens Rom. lib. 2. recognition.*
[e] *Dial. 1. c. 14.*
[f] *Marulus lib. 2. c. 12. & lib. 4. c. 10. Fulgoſ. lib. 6. c. 9.*
[g] *teſtantur id Tertull. in apolog. & lib. ad Scapulam. & D. Cypr. aduerſ. Demetrianum.*

& energumenus in eos inſiliens κατακυριεῦσαι αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ſic contra eos præualuit, &, vt dominus mancipia, nudos & vulneratos effugere coëgit [a]. Nonné ſic dæmon Wittenbergenſis Lutherum in ſummas anguſtias, & alui profluuium adegit? narrat hiſtoriam oculatus teſtis, tunc Lutheri ſeruator, Staphylus [b]. Nonne ſic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranum contempſit & afflixit, quem Franciſcanus facilè eiecit? narrat hiſtoriam idem Bredenbach. [c] Nonne priùs Auguſtæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon, Paſtor Catholicus, energumenam liberauit, quod fruſtrà plures Miniſtri confeſſionis Auguſtanæ fuerant conati? teſtis eſt idem ille ſcriptor [d]. Nonne Laodunenſis energumenæ ex ore dæmon, Caluinianos irridens; nihil ſibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientibus (anno 1566.) quoniã amici eſſent & fœderati [e]? res eſt toti Picardiæ notior, quàm vt negari poſſit. Sanè fuit animaduerſum, & quo tempore Lutherus obiit, in Geilâ Brabantiæ, ab obſeſſis dæmones ad Lutheri funus aduolaſſe; & quando (anno 1566.) Belgica fuit iconoclaſtica; tum Geilæ, tum Amſterodami, vt Goeſiis adeſſent, obſeſſos iterum deſeruiſſe [f]? Ipſi viciſſim Caluiniani, grati animi oſtendendi causâ; Pariſiis in D. Medardi templo, in vitreâ feneſtrâ, quâ extremi iudicii imago continebatur, vnicum reliquêre dæmonem rubrum (quem ipſe vidi;) in D. Pauli Londinenſis æde, ſolam effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat; Antuerpiæ in ęde ſumma, vidi ſolam relictam ſtatuam diaboli, qui malo ad ſiniſtram latroni inſidebat; Ruræmundæ ſolum ſimulachrum dęmonis follicularii, qui D. Genouefæ ſolet appingi; denique Lugduni Batauorum, cùm excurrerent Franciſcan. monaſterium ſuburbanum euerſuri; quandam, vexilli loco, imaginem diaboli prælongo fixam haſtili [g] prætulerunt; vt appareret, cui forent ſtipendiati, cuius auctoritati militiæ. Quotidie cernim⁹ Dæmones, maleficos, & nouatores, quaſi communibus animis & odiis in Catholicos ferri, grauiſſimos tamen Magorum & diaboli conatus, & noxas; vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus benedictionibus rebus ſacratis, Sacramentiſq́; vt fusè probabitur poſtea *lib. vlt.*

SECTIO I.

D*ixi permiſſionis cauſam eſſe peccati vindictã*, & ſanè hæc frequentiſſima eſt. aliquando ſic punit Deus peccata aliena, ſed hoc rariùs. ſic propter B. Eleutherii immoderatam lætitiam, diabolus eius diſcipulum, quem reliquerat, iteratò inuaſit [h]; ſic infantulum Diabolus exſtinxit, quia parens detrahentem Epiſcopo lubenter auſcultarat [i]; & non rarò liberi eò quod ipſis immeritis mala parentes imprecati fuerint atrociter à dæmone mulctantur; quod tum fit ad ſumendam de ipſis parentibus vltionem: exempla prębet Cę-
C ſarius [k]; à quo & vnum habes, de marito, cuius exſecratione iniquâ permotus Deus, permiſit vxorem eius à dæmone affligi [l]. Sed frequentiùs atque vt plurimùm, ſic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria, præſertim certa quædam quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurũ; vt quos peccati fœditas non mouet, eos atrocitas pœnarum permoueat. *Primum* ergo eſt *ex ſuperbiâ naſcens contumacia* in eos, quibus iure obe-
D dientia debebatur. propter hanc cœlo dæmones deturbati, & Adamus Paradiſo exturbatus [m]; & Nabuchodonoſor ſic dementatus, vt ſe beſtiã crederet; [n] & Ægyptii puniti malorum Angelorum immiſſione [o]; propter hanc in parentes puniti, illi, de quibus ſic Ioannes Archipresbyter ſcribit *in vitâ D. Zenobij* Florentini [p]; *Cùm mulier quadam Pagana, & illuſtris, & diues valdè in hac ciuitate, mortuo viro, duos ſuperſtites haberet filios, quos delicatiſſimè enutrierat, & ad perfectã illi iam perueniſſent ætatem, quodam die in iram verſi, matrem propriam pluribus verberib. enormiter flagellarunt. Quod ſcelus ipſa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis*

[a] *Act. 19. a. v. 13.*
[b] *Staphyl. in abſolutâ reſponſ. contra Smidelin. quo libro qui carent, legant Lindani Dubitantium Dialog. 3. c. 1. vel Bredenbachius lib. 7. collat. c. 40.*
[c] *d. lib. 7. c. 43*
[d] *ſup. c. 42.*
[e] *vide acta gallicè fideliſſimè conſcripta & non ſemel edita, & Faii Energumenum ſiue Alexicacum.*
[f] *Lindanus li. 1. de fugiend. idol. c. 14. Bredenbachius d. lib. 7. c. 37. & 39.*
[g] *Lindan. d. lib. 1. c. 15. Bredenbach. ſup. c. 38.*
[h] *D. Greg. lib. 3. Dialo. c. 33.*
[i] *D. Greg. lib. 1. Dial. c. 20.*
[k] *lib. 5. Miracul. c. 12. & 26*
[l] *d. lib. 5. c. 11.*
[m] *Gen. 3.*
[n] *Daniel. 4.*
[o] *Pſalm. 77. v. 49.*
[p] *apud Sur. 25. Maii. to. 3.*

imprecationibus deteſtata fuit, genibuſque procumbens & terram manibus pulſans, Erynnem ceteraſq; infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes aggrediuntur. illos in furias exagitant; Qui ſtatim vt rabidi canes, mordaciter adinuicem ſua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens, alij funes, alij cathenas ferunt. ligantur iuuenes, nec rabie contineri valēt, &c.] aliud quod paulo poſt accidit, narratur à D. Aug.[a], & morbi & ſanationis ad reliquias D. Stephani oculato teſte, de decem fratribus; quod; vt & parentes, ſic imprecantes, nō ferre inultum videatis; ex ipſo Pauli libello, quem obtulit D. Auguſtino, præſtat adſcribere [b]. ſic ergo Paulus ait; *Cùm adhuc in patriâ noſtrâ Cappadocia Cæſarea moraremur, frater noſter natu maior grauibus atque intolerandis communem matrem affecit iniurijs: in tantum, vt ei etiam manus nō dubitaret inferre. Quod nos omnes filij pariter congregati patienter tulimus; vt ne verbū quidem fratri noſtro, pro matre noſtrà, cur hoc faceret dixerimus. Ille autē feminei doloris ſtimulis incitata, iniurioſum filiū maledicendo punire conſtituit. Cumq; ad ſacri baptiſmatis fontem, poſt gallorū cantus, memorato filio ſuo iram Dei imprecatura, properaret: tunc ei neſcio quis, in patrui noſtri ſimilitudine, vt intelligitur, dæmon occurrit, & ab eà prior, quò pergeret requiſiuit. Cui illa ad maledicendum filio ſuo ob intolerabilem contumeliam, ſe ire reſpondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris inſanientis corde locum facile inuenire potuit, vt omnibus malediceret, perſuaſit. Illa autem vipereis inflammata conſilijs, ſacrum fontem prouoluta corripuit, & ſparſis crinibus, nudatiſque vberibus, hoc à Deo potiſſimùm poſtulauit; vt extorres patrià, & circumeuntes alienas terras, omne hominum genus noſtro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta proſequitur: eundēq; continuò fratrem noſtrum ætate & culpà maiorem, tremor membrorum tantus inuaſit, quantum in me vſq; ante hoc triduum, veſtra ſanctitas vidit. Seruato autem ordine, quo nati eramus, ante vnū annum eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones ſuas ad tantam efficaciam perueniſſe, impietatis ſuæ conſcientiam, & opprobrium hominū diutiùs ferre non potuit: ſed laqueo guttur aſtringens, luctuoſam vitam termino funeſtiore cōcluſit. Egreſſi ergo nos omnes opprobrium noſtrum non ferentes, & communem patriam relinquentes, paßim ſumus per diuerſa diſperſi.*] ſequitur poſtea narratio liberationis, poſt diuturnam peregrinationem, & locorum ſacrorum viſitationem. Poſſem addere tertium exemplum ex Alexandri Neapolitani ſcriptis [c]. Nimirum ſemper implebitur Sapientis propheria; *Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum* (LXX. vertunt, *ſenectutem*, Hebr. eſt; *Likkeath* quod obedientiam ſignificat, ſi deducas à radice *Iaká*, audire, obtemperare; ſi à radice קוה, ſignificat præſtolari ſeu exſpectare. noſter ab hac radice deduxit [d], & ideo partum vertit, quia partus ſiue liberi, eſt ſpes & exſpectatio matrum) *matris ſuæ; effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* ad litteram ſenſus eſt, ſuſpendantur in patibulis: per anagogen verò, poſt obitum, imò & in hac vitâ, fiant partes & præda dæmonum.

Secundum peccatum eſt, *odium proximi ſeu inuidia*: vt enim charitas metatrix eſt Dei, domicilium præparans Spiritui ſancto: ſic vitium illi contrarium, domum inſtruit, & Diabolum inuitat, ac introducit. relligioſi cuiuſdam periculo, id probat idem Alexander [e]: ſed firmius reſtimonium nobis Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus [f] inuaſit. De odio & vindictæ cupiditate, quatuor exempla ſuppeditat Liſiardus Epiſcopus *in vità S. Arnulphi c. 24. & 38. & 41. & 42. apud Surium menſe Auguſto.*

Tertium eſt *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia*; propter quam licuit Aſmodeo ſeptem Saræ ſponſos interficere [g]; propter quam ſeptem dæmonia Mariam Magdalenam occuparunt [h]; propter quam Beatus Paulus Corinthium incæſtuoſum Satanę tradidit [i]. Et, quia ad hanc dirigebatur curioſitas ornatus ac diſſolutio exterior, ideò puella illa apud D. Hieronym. patuit dæmoni

a *lib. 22. de ciu. Dei. c. 8.*

b *exſtat inter ſermones Auguſtini nouos, quos Louanii Vlimmericus edidit.*

c *lib. 4. Gen. dier. c. 10.*

ליקהת יקהת *Kaſa.*

d *vt & Geneſ. 49. v. 10. Prou. 30. v. 17*

e *d. c. 19.*

f *1. Reg. 16. v. 14.*

g *Tob. 6. v. 7.*

h *Marc. vlt. v. 9.*

i *1. Corin. 5. v. 5.*

k *in vità D. Hilarion.*

dæmoni per maleficum immiſſo: ideo videmus, in homines libidinoſos, & in actum coniugalem; quem plerią; non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore & modo exſequuntur; plus licere maleficiis, quam in reliquos peccatores. Ideò curioſam corporis ſui cum ſtatuâ Veneris collationem, dæmoniaca obſeſſione Deus vlrus fuit in aliâ puellâ, narrante id B. Proſpero [a]. Mundo cordi promiſſa Dei clara viſio, impuro cordi dæmonis debetur aſpectus & conſortium. Valdè hominum obſcænitate dæmon delectatur; & maleficæ omnes Veneris mancipia ſunt, nec inter eas vlla virgo permanet; vt nec inter Caluinianos, & alios hęreticos cælibatus oſores. Vnde apparet magnam inrer Magiam, Hæreſim, & libidinem eſſe cognationem.

[a] *li. de dimid. temp. c. 6.*

Quando ad ſordes libidinum ſacrilega voti violatio, & ſcandaloſa ſtatus rarione vira accedit, minùs mirandum. Sed exemplum tamen dabo; quod etſi recenti ferè memoriâ multis notiſſimum, ſine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu prioratus eſt. Tres ibi nominetenùs monachi degebant, re ganeones & concubinarii. ſua cuique erat, nec pudor vllus aderat, ſimul helluari & libidinari. quadam die in feram noctem compotatione protractâ; vnus qui minùs ſceleroſus; ſat (ait) Bacho Ventriq; datum: Deo gratias ſaltem. Ego verò, ſubinfert alius procacior, cacodæmoni gratias ago & agendas cenſeo; cui operamur. Et cum riſu menſà relictâ, ruitur in cubilia. ſinguli cum ſcorto vix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi ianuà reſeratà dæmon magni, atri, & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cũ eo coci duo paruuli, obambulat, & lectos circumſpicit toruo vultu. deinde horrenda voce, vbi qui mihi gratias egit? adſum, referam. lecto abſtrahit pauitantem, & fermè præ metu animam efflantem. traditum cocis iubet infigi veru, & luculento igne probè aſſari. parent promptè, aſſatur infelix, emoritur, planiſſimè, cereri ferè præ formidine; aſſi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad ſuperſtites ſub ſtragulis trepidantes vix viuos; digni vos etiam (ait) pari ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus abeo & moneo: reſipiſcite, aut manent terribiliora. Diſparent laruæ: nec tamen his aliis animus rediit vel vox, niſi clarà iam luce. Vbi ſurrexère, collegam inueniunt mortuum, & (ne viſum inane putes) plenè aſſum. Haud ſcio an ab aliquot ſeculis quidquam ad exemplum vtiliùs acciderit: ſcio locum & ordinem; ſed vtrumq; ſilentio inuoluo.

Quarto loco ſeſe offert *iuſtorum virorum, afflictio vel cædes iniuſta & crudelis.* ideò tam grauiter punitus fuit Ariobaldus Dux Longobardorum *apud Ionam in vitâ S. Bertulphi, menſe Auguſto.* Boleslaus impius Rex ob necem D. Staniſlai, Anathemate ictus, amens factus, à canibus propriis fuit deuoratus [b]. Geila vxor Ducis Franconiæ D. Kilianum iuſſerat occidi. res latebat: ſed Deus auctorem hoc pacto prodidit. *Vnus eorum, qui ſanctos viros gladio peremerat, ſubitò à dæmone arreptus, ingenti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me perſequeris. Igne enim conſumor: quod feci, celare non poſſum. Video imminere mihi gladium tuo ſanguine reſperſum. Talia diu vociferans, & proprijs dentibus ſe lanians, à præſenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe ſcriptum eſt:* Duplici contritione contere eos Domine. *Alter verò cædis ſanctorum conſcius in rabiem verſus, gladio ſe petijt, effuſiſque viſceribus, per tormenta præſentis temporis ad æterna peruenit. Quiſnam, Geila, talia cernenti tibi ſenſus tunc erat? infelix cruciatibus aucta furebas. Non multò poſt & ipſa bellua, de qua loquimur, cruciatibus arrepta, quantis poterat vocibus clamabat: iuſtè torqueor, quæ ſanctis viris tortores adhibui. Rectè crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter inſtas Kiliane, ignem accendis Kolimanne, fomenta miniſtras Tornane. Sufficiat vobis viciſſe, nimis veſtras vlciſimini iniurias. A calice dictus es Kiliane, ſed nimis amarâ mihi potionem infundis. His dictis miſerabiliter torquebatur, ita vt à multis teneri vix poſſet. Tandem cum*

[b] *Surius in eius vitâ 10. 7. Maii 8.*

magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migrauit.] Hactenùs auctor Martyrii B.Kiliani [a]. Item *calumnioſa eorundem accuſatio*, vt de feminâ patet, quæ D. Gregorium Agrigentinum fuit calumniata, vt in Hiſtoriâ viræ eius legitur apud Metaphraſt. *Sur. menſ. Nouembri:* & de alia narrat Citillus in vitâ S. Danielis Stylitæ, quæ virum ſanctum mendaciter infamarat. [*Surius menſe Decembri:*] Paulo poſt idem ibi narrat de viro & feminâ & liberis occupatis à dæmone propter patris in ſanctum calumniam. Item *maledictio in ſanctos*, vt in Malachiam, teſte D.Bern. in eius vitâ.

[a] *apud Sur. 10. 4. Iulii 8. vide comment. P. Serarii in hanc vitam.*

Quintum peccatum eſt *agnitæ veritatis impugnatio*, vt apud Apoſtolum [b], & in Canonibus [c]: necnon *apoſtaſia à fide*, quod cuiuſdam feminæ exemplo cõprobauit D.Ciprian. [d]

[b] *2. Theſſ. 2. v. 10.*
[c] *c. vlt. 26. q. 5.*
[d] *ſerm. de lapſis.*

Sextum, his temporibus (proh dolor!) frequentiſſimum eſt *blaſphemia* propter quam D.Paulus Alexandrum & Hymenæum dæmoni torquendos F permiſit [e]. Thomas Waldenſis teſtis oculatus, quæ ipſo præſente acta, circiter ann. 1384. narrat in hunc modum; *Hiſtoriam refero, quam ego præſens vidi oculis carnis meæ; in cathedrali Eccleſiâ S. Pauli Londini, vbi venerandus Cantuarienſis Antiſtes, felicis recordationis Thomas Arundelius filius & frater Comitum, pro loco iudicij (aſſiſtentibus ſibi Noruicenſis Eccleſiæ, tunc Præſule Alexandro, & alijs) reſidens Epiſcopali ſede, verba quædam & interrogationes proponebat, de fide Euchariſtiæ, ad quendam ſartorem, de partibus VVigorniæ, deprehenſum in hæreſi. Cumque flecti omninò non poſſet, nec, aliud quam benedictum panem, ſacratiſſimam hoſtiam volebat appellare vel credere; tandem iuſſus facere reuerentiam hoſtiæ, reſpondit blaſphemus: Verè, inquit, dignior eſt aranea reuerentiâ. At ilicò de alto culmine tecti deſcendens ingens & horrida viſu aranea, ad os blaſphemi directo filo peruenit. Et dum ſartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea, ſollicitè laborabat. Adſtitit Illuſtris Princeps Thomas Oxonienſis dux, tunc regni cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiſcopus ſtatim ſurgens cum alijs, exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus domini faceret in blaſphemum* [f].] Nonne veriſimile eſt, dæmonem in araneæ formâ, ſic iſtum miſerum obſediſſe? Sophronius [g] blaſphemiæ in Deiparam inſignem vltionem recenſet, hiſce verbis. *In hac* (Heliopoli Phœniciæ) *mimus quidam erat, Gaianus nomine; qui in theatro ſanctam Dei genitricem blaſphemans, populo ſpectaculum blaſphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Dei genitrix. Noli quæſo, noli ita lædere animam tuam. Ille verò rurſùs deterius illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertiò ei apparens, eadem repetebat. Cùm autem ille ſe non corrigeret, ſed plus quoque blaſphemiis adijceret: meridie dormienti ſibi apparuit, nihilque dicens, digito ſignauit eius manus & pedes. Euigilans autem inuenit ſe truncatum manibus & pedibus. Atque ita infelix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus; cuius rei gratia, & quomodo hoc paſſus eſſet, vtque propter blaſphemias clementer cruciatus fuiſſet.*] Quos ipſi Beati ſic per ſe puniunt, an non credẽdum malis ſpiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? ſimilia narrant alio tempore accidiſſe Conſtantinopoli Nicephorus [h], Neomagi & alibi Bredenbachius *lib. 7. à cap. 360.*

[e] *1. Tim. 1. v. 20*
[f] *Thomas. VValdenſ. lib Sacramentali contra Ioan. VVicleph.*
[g] *Prati ſpiritual. c. 47.*
[h] *lib. 18. hiſt. c. 33.*

Septimum non minùs frequens, eſt *execratio ſeu imprecatio mala*, qua quis G ſub conditione ſe dæmoni addicit. hanc non irritam eſſe ſolere, docent quæ ſubiungam. Ioan. Cæſarius *lib. 11.* ſcribit mulierculam, quæ ſe dæmoni addicebat, à dæmone ſublatam in altum, nuſquam comparuiſſe. Ioannnes Nider. iſta commemorat [i]: *Tempore, quo in Vniuerſitate Colonienſi Sacræ Theologiæ ſtudio adſcriptus fui: quædam virgo quindecim vel ſedecim annorum, moribus, ſecundum ſæculum, ſatis compoſita, in domo cuiuſdam ſuæ conſanguineæ nutricbatur, extra domum parentum. Cumque cognatæ ſuæ cyphum ſatis vilem terreum quendam, à caſu fregiſſet, cognata irà replebatur in lapſus negligentiam, & in ream virginem. Quæ*

[i] *lib. 5. Formicaru.*

virgo

virgo tanto hoc moleſtiùs tulit, quanto vaſculum viliùs exſtitit. In irā ergo commota virgo, horà ſumendi cibū, nec comedere, nec ad menſam præ ira ſe præſentare voluit. cuius cognata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud ſe (vt mihi poſtea & exorciſtæ retulit ſuo) huiuſcemodi verba ſubmurmurādo dicebat; ſi me oportet edere, in nomine diaboli fiat. ſic mēſam acceſſit, benedictionem menſæ, quam benè ſciebat, dicere neglexit: & in primo morcello, vt putabat, muſcam ori illātā ſenſit: quam cùm nulla arte eÿcere valeret, deglutiuit, & immediatè obſeſſa fuit: ſemper tamē vſum rationis bonū habuit, licet ſæpè ſatis vexaretur à dæmone. Cū autem in domum parentū cum magna mæſtitia reduceretur, & diutiſſimè nullus reperiretur, qui liberare poſſet: tandem quidā frater noſtri ordinis, nunc Magiſter, Gotfridus Schluſſel, Sacræ Theologiæ profeſſor calamitati parentū & puellæ compatiens, ſe in eius exorciſatione intromiſit, pacto tali præuio: vt ſi liberaretur, nihil terreni exorciſtæ daretur; ſed puella in caſtitate ſolita, ſi vellet, liberè, & nō in matrimonio de cætero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus miſſam, obtulit obſeſſa oblationē conſuetā, in eadem adfuit per totā, & in nullo vexari videbatur. Finitoq; officio, poſt ſatis diutinū exorciſmi actū, mēbris omnibus virginei corporis penè præcontuſis, exÿt dæmon, & ita virgo deinceps Domino in caſtitate ſeruiuit.] vides hîc imprecationē & prætermiſſā menſæ benedictionē ex iracundia & contēptu; vides pœnā; vides liberationē, mediante miſſæ oblatione, propoſito virginitatis & exorciſmo. ſine, hæretici rideāt; tu tā ſalutaria ne contēne. Paullo antè aliud idē Niderius retulerat, de inſigni illo maleficarū iudice, Petro, de quo non ſemel locuti ſumus. *Poſtquā*, inquit, *officiū reſignauit, & ciuitatē Bernēſem reintrauit, ibiq; domiciliū tenebat: die quadā rediens ad caſtrū Blanckenburg, vbi cognatus eius in ipſius officiū ſubſtitutus fuerat; in eodē caſtro Petrus quædā negotia apud ſibi notos expedire volebat. Tūc vna malefica, & quatuor conſortes eiuſdē malitiæ viri, de ſero in loco vno machinamēta ſuæ artis voluentes pro viribus, vt Petrū grauiter veneficÿs læderēt vel occiderent; quē hæc latebant fraudis commercia. Adueniente igitur nocte, Petrus ſe benedicē do crucis ſigno cubitū iuit: ſed nocte omninò ſurgere propoſuit ad ſcribendas quaſdā neceſſarias epiſtolas, vt manè recedere à loco valeret. Euigilās igitur intēpeſta nocte ſibi videbatur ex inopinatò quòd dies adeſſet, luce deceptus fictitia; de quo in ſe iratus, quia, vt putabat, noctē neglexerat, non ſe, vt debuit, muniendo more ſolito, veſtimētis induit, per gradus altos versùs locū, vbi pugillarē habuit, deſcendit, & locū clauſum reperit. De quo maiore irà exardeſcēs, cū murmure per gradus quos deſcenderat versùs lectū iterato ſcandebat, emittēdo vnicā ex indignatione maledictionē, per verbū ſatis breue, ac ſi diceret; In nomine diaboli. Et ecce ſtatim in tenebris denſiſſimis Petrus, proiectus eſt in præceps per graduū prædictorū paſſus adeò grauiter; vt famulus qui deſubter ſchalam in commodo dormiebat excitaretur, & exiens quid adeſſet cōſpicere volens, dominū ſuū Petrū accenſo lumine ſolū in terra, priuatū rationis vſu, iacentē, & colliſum per omnia mēbra, ſanguinē plurimū è corpore emittentē, reperit*] ſubdit poſt aliquod tēpus cōfeſſione rei vnius compertū, quatuor maleficos, cū vna maleficâ, ſic Petrū gradibus deieciſſe. Nota verò & hîc, quam noxia Crucis conſignatio neglecta Petro fuerit.

Digniſſimæ lectu ſunt tres Hiſtoriæ à Germano quodam I. C. ſuæ de Lamiis
diſputationi a inſertæ; quas totidem verbis adſcribā; ne, ſi meis, videar a- *a l.1. de Lamiis c. de malitia diaboli.*
liquid non bonâ ſatis fide repræſentaſſe. *Ioachimo* (ait) *I. Electori Brandeburgico nupta fuit Ioannis Daniæ Suueciæ & Noruegiæ regis filia Elizabetha; cui, vt alimenta ſe mortuo regina haberet, oppidum Spandaco ad Sueui & Haueli flum. confluentem maritus attribuit; in quo oppido, ipſa adhuc viuente, miles quidam, per Marchiam iter faciens, cùm morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit crumenam pecuniâ refertam hoſpitæ aſſeruandam. Poſt aliquot dies, cùm conualeſcit, repetit ſaccum. Mulier auara, cùm ægrè tantam pecuniam amitteret, deliberat cum viro, vtrum reddere debeat. Ineunt conſilium, vt mulier neget depoſitum. Quare cùm miles ſuum repeteret, illa confidenter negat ſe quidquam accepiſſe. ſimulat ſe mirari impudentiam militis, qui auſit flagitare, cùm nihil dederit aſſeruandū. Miles, indignitate rei motus, obÿcit viciſſim hoſpitæ perfidiam. Quare mari-*

 re mari-

re maritus, tanquam defenſurus ſuam coniugem, extrudit militem domo. is antè fores, irritatus ſcelere hoſpitæ, ſtringit gladium, veluti impetum facturus in virum, & ferit ianuam. Hoſpes implorat fidem vicinorum, & queritur ſuas ædes oppugnari. accurrunt lictores, & militem, quòd vim publicam feciſſet, abducunt in carcerem. Poſt aliquot dies ſenatus oppidi aliò mittit narrationẽ facti, & ſententiam perſcribi petit. Conſtabat ædes publicè oppugnatas eſſe. quare fertur ſententia, vt miles vltimo ſupplicio afficiatur. Cumque iam inſtaret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captiuum, indicans ei, quam ſententiam iudices laturi ſint, & pollicetur ſe hoc periculo eum liberaturum eſſe; hac conditione, vt ſe diabolo dedat. Miles conſtanter reſpondet, ſe potiùs moriturum eſſe, quamuis ſit innocens. Cùm verò diabolus verbis multis exaggeraſſet periculum, nec tamen inflexiſſet militis animum; tandem pollicetur ei liberationem, ſine vlla conditione. Et, cùm veneris, inquit, in iudicium, dic te imperitum eſſe forenſium negociorum, & patrono indigere: ibi aſtabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iubeant cauſam dicere. Miles qui hoc ſine impietate facturus videbatur, ait ſe hoc conſilio vſurum eſſe. Poſtridie in iudicium ducitur: adeſt etiam orator tectus cæruleo pileo ibi cùm actor peteret militem, propter vim publicam, capitali ſupplicio affici; miles reſpondit, ſe imperitum forenſium negotiorum, petere; vt liceat iſti ſuo aduocato pro ſe dicere. concedunt iudices. Ibi diabolus de iure eruditè diſputat: non eſſe capitali ſupplicio afficiendum eum, à quo non ſit ortum rixæ & tumultus initium. ait ab hoſpite militem vi extruſum, & ſpoliatum eſſe. iubet quæri ſaccum, & locum monſtrat. Ibi cùm hoſpes vehementer negaret; addens etiam diras imprecationes, vt ipſum, abreptum, diabolus perderet; ſi feciſſet. Hanc imprecationem cum inuocatione diaboli cùm aliquoties repetiuiſſet: ibi cauſidicus, omiſſa iam diſputatione forenſi, adoritur hoſpitem, & comprehenſum per feneſtras & medium forum, omnibus perhorreſcentibus, cum fragore abducit, nec poſtea vnquam corpus hoſpitis inuentum eſt.] En hîc auaritiam imprecationum cauſam & iniuſtitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem ſuum. Non diſſimilia narrantur his à Cantipratenſi: *Cùm tres* (inquit) *combibones in taberna mero incaluiſſent, orto de anima immortalitate, & panis inferni ſermone: vnus procacior id totum pro nugis habere, & commentis ſacrificorum; ceteri iocanti applaudere. Interea aduenit vnus magna vir ſtatura, & veſco corpore, & aſſidens; Qui hi (ait) ſermones? quæ riſus cauſa? Refert procax ille, & addit, ſe quidem licitanti haut magno pretio animam venditurum, quin & pecuniam in Symbolum collaturum. Tu verò, infert aduentor, Quanti illam mihi indicas? nec mora, conueniunt de precio. hic animam addicit emptori, emptor ſoluit: potatur ſtrenue de præſente pecunia. Deniq. ſub noctem, Tempus (ait) emptor, vt ad propria quiſque. Sed vos ius dicite; ſi quis equum capiſtro ligatum emerit; nonne ius ei cum capiſtro equum abducendi? Et cum dicto, venditorem trementem in omnium oculis abripit, & ſurſum in aëra leuat, & ſecum ad infernum trahit, viſurum quod credere noluerat. Animarum quippe mercator erat iſte; cuius figura fuit Rex ille Sodomorum, dicens, Da mihi animas, cetera tolle tibi*] Sic Cantiprat. *lib. 2. cap. 55. p. 3.*

Pari terrore, ſed meliore ſucceſſu miles Hiſpanus, hîc in Belgio, ãnte annos viginti duos, cùm adhuc ſæculo mererem, à Deo commonitus tantum fuit. Capitaneus Brauo vocabatur, ſæpè à me viſus. deditus ſupra modum aleæ, & in ludo diras iacere in ſe iuxta arque alios pronus. quadam die, cùm damnoſi ſemper numeri lucrum iactu quærenti ſubſilirent; irâ efferueſcens in caput ſuum diriſſima precabatur: & ſubitò coram multis qui aderant, ab inuiſâ manu, ad tabulatum vſque ſublatus, poſt aliquod tempus mortuo quàm viuo facie ſimilior in ſolum deponitur. felix ſi vt lurorem cadaueroſum toto poſt vitæ tempore retinuit, ſic reſipiſcens luſus auiditatem depoſuiſſet. Sed pergit ille I.C. *in Sileſiâ* (inquit) *quidam nobilis, cùm inuitaſſet conuiuas, & horà conuiuij iam inſtante, & apparatu facto, ſpe fruſtratus eſſet, excuſantibus ſe conuiuis, cur non comparerent; prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones, ſi nullus homi-*

num

num mecum eſſe poteſt. His dictis domo egreditur in templum, vbi paſtor Eccleſiæ, concionẽ habebat; & , vt iracundiam concoquat, auſcultat aliquamdiu: dum verò in templo moratur, veniunt equites in aream domus magni & nigri, & iubent ſeruum domus, vt dominũ ſuũ aduocet, eiq́; ſignificet, adeſſe hoſpites. Seruus conſternatus abit in templũ, & indicat hæc domino ſuo; qui neſcius conſilij paſtorẽ conſulit. Paſtor abrũpens concionẽ, hoc conſiliũ dat, vt tota familia domo exeat. quod cũ fieret & famuli ac ancillæ properarent, fortè obliti infantẽ in cunis iacentem & dormientẽ, ſecum non auferunt. Dæmones incipiunt comeſſari & vociferari, proſpicereque per feneſtras formis vrſorum, luporum, felium & hominum, & monſtrare pocula vino repleta, aſſaturas, & piſces. Hæc vicini, nobilis, paſtor, & alij cũ viderent; Ah, inquit pater, vbi infans meus? vix cũ hæc dixiſſet. vnus ex dæmonib. vlnis ſuis infantẽ ad feneſtras geſtat, quaſi monſtraturus parentibus. Nobilis prorsùs conſternatus & ſolicitus de incolumitate infantis, fidũ habens ſeruum, quem interrogat; quæſo tu dic, quid agam? Seruus, Domine inquit, commendabo & committam vitam meam Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & vt infantẽ auferam auxilio & beneficio Dei videbo. Benè inquit nobilis; Deus tecum ſit, & iuuet te, animumq́; tibi confirmet. Seruus, acceptâ benedictione à paſtore & reliquis; ingreditur, & ante conclaue, in quo erãt dæmones congregati, procidit in genua, & ſe Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horribili ſpecie ſedentes, ſtantes, obambulantes, ſerpentes, & vno impetu accurrentes ad ſe, & vociferantes; Hui, Hui, tu quid hic tibi? Ille ſudans, & tamen diuinitùs confirmatus, alloquitur dæmonem, qui infantem geſtabat: Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquã, reſpondet iſte, iam meus iſte eſt infans. dic domino tuo, vt veniat, & accipiat infantem. Cui ſeruus, Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quã me Deus collocauit, & ſcio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratũ eſſe. Quare ratione mei officij, & auxilio, nomine & virtute IESV. *Chriſti aufero abs te infantem, & patri eius reſtituo. atq́; ita ipſe apprehendit infantẽ & brachijs ſuis amplexus eſt. Iſti nihil aliud reſpondent, niſi vociferantes; Hui nebulo, hui nebulo, relinque infantẽ, relinque; alioqui te diſcerpemus. Ille nihil curans minas Diabolicas abijt incolumis, & incolumẽ infantem patri nobili reddidit. Dæmones poſtea, aliquot diebus elapſis, euanuerũt, vt in ædes denuo migrare cũ tota familia nobilis potuerit.*] vides inconſulti dicti, quas pœnas pater dederit: vides dæmonis poteſtatẽ in innocentem puerulum claudere. Nam, quod ſcriptor ait, benedictionẽ à paſtore & ceteris accepiſſe, hoc eſt promiſcuè à ſacerdote & clericis; commentũ ſuſpicor Lutherani hominis, & diſcrimen ordinũ confundentis. Sequitur tertia narratio; *In Saxoniâ virgo opulenta formoſo iuueni, at tenuioris fortunæ, matrimoniũ promiſit. Hic quid futurum præuidẽs, illam prædiuitem, & ſexus ratione, mutabilẽ; fidem vix ſeruaturam eſſe puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his verbis cœpit; ſi alteri, quàm tibi nupſero, tũc me diabolus in nuptijs illis abripiat. Quid fit? poſt interuallum aliquod mutat animum, nubit alteri, priore ſponſo ſpreto; qui eam ſemel atque iterum promiſſi, diræque imprecationis admonuit. Sed illa poſthabitis his omnibus, nuptias cum altero ſponſo, relicto priore, celebrat. Ipſo die nuptiali, cognatis, amicis, & conuiuis hilaribus ſponſa, vigilante conſcientià, redditur triſtior ſolito. Tandem diaboli duo, ſub ſpecie duorũ equitum, in ædes nuptiales adueniunt, excipiuntur; adducuntur menſæ; hiſq́; remotis, choreæ, vnique ex his ſponſa, honoris cauſa, tanquam peregrino adiungitur; cum quà bis ſaltauit, & tandem eam è conſpectu parentum & amicorum, ſummo cum gemitu & lamentatione, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes & amici mæſti, ſponſam quærunt, vt delapſam fortè ſepelirent: ſed ecce ijdem ſocij occurrunt, veſtes & aurum referentes, additis his verbis; Non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit poteſtas conceſſa.*] ſic illa corpore & animâ diabolo tradita, quæ promiſſionem nuptiarum violauit, & imprecationem additã contempſit. Aliud deniq; exemplũ de quodam, in martyrem maledico, ſibi inſaniam imprecante; & mox furore correpto, & ſequenti die ſic horrendè abſumpto, dedit Cæſarius *vita S. Engelberti Colonienſ. libr. 2. c. 14. apud Sur. menſe Nouembri*. Huc etiã referendũ eſt, quoddã de Goduino comi-

te; qui

te;qui cum periurio ſibi eſſet necem imprecatus, ſubitò panis bolo fuit ſuffocatus.[*Polydor. Virgil. lib.8.hiſt.Anglor.*]

Octauum ſolet eſſe vitium *vſura*. confitentur enim ſagæ nihil maleficii poſſe illis inferri,qui eleemoſynis vacant: contra narrantur; quæ ſalem ſub vſuris mutuum dedere virgines ditè à dæmonibus maleficio immiſſis vexatæ [a]. Prius intelligendum de conferentibus eleemoſynã iis, quas neſciunt eſſe ſagas:nam qui ſciunt eſſe,&tamen conferunt,hos putant poſſe à maleficis lędi. Neq; mirum ſi Deus,hos quaſi fautores oderit, ideoq; permittat lædi. H

a *Bredenbachius li. 6. col. lat.cap.25.*

Nonum reputo,*duritiam & immiſericordiam in pauperes*. Vt omittam Moguntinum Epiſcopum illum, vt opinor, à dæmonibus murium ſpecie necatum,quod pauperes murium nomine tempore famis dedecoraſſet,& ſibi duxiſſet perſequendos [b]: recentius quiddam ex Petro Bizaro ſubiungam.

b *Munſter in Coſmograph.*

InSueuia (inquit) *Bauaris & Franconibus finitima, fuit quidam nobilis valdè diues & opulentus, nomine Rickbergerus; cuius annui reditus ſupra triginta millia nummùm aureorum extendebantur. Hic tametſi in reliquis vitæ actionibus nõ vulgari laude dignus cenſebatur,ineffabili tamen cupiditate laborabat: eàque factum eſt, vt quotidie opes per fas & nefas accumulare, omniaque ad ſe rapere ſtuderet. Cum itaque proſpiceret annonæ caritatem,quæ proximo anno in ea regione ſubſecuta eſt, ſua horrea tritico & frugibus impleuit,magnoq; precio ea diuẽdere cœpit:adeò vt indigenæ compulſi ab eo victum emere, ob inexhauſtam eius auaritiã,vel fame prorſus perirent;vel,ſi ali & ſuſtẽtari vellent ad magnã egeſtatẽ atq; inopiam redigerentur: tã carè illis granũ,&reliqua eius generis diuendebat. Ad hũc, præter alios innumeros,venit quidã pauper & liberis onuſtus,cũ ſex taleris,eumq; rogauit vt pecuniam acciperet, ac quandam tritici menſuram ſibi daret; ſeque reliquam partem pecuniæ quam illi deberet breui bonâ fide perſoluturum: at ipſe hũc ſuperbo vultu & iracundis oculis intuitus,à ſe protinùs abire iuſſit, & quod reliquum erat pecuniæ ſecum adferre, ſi frumentum vellet; atque ita miſer ac mæſtus, diras imprecatus, illinc receſſit. Paucis poſt diebus, cùm is quendam ex famulis in horreum miſiſſet, vt illud de more inſpiceret, ab ipſo in reditu accepit, tres nigros boues intus eſſe,qui granum deuorarent. qui autem hoc retulit, proximo die lecto decumbens, haut multo poſt è vità migrauit. Idem quoque accidit cuidam generoſo, quem illuc herus miſerat; vt videret an ita ſe res haberet,ſicut prior narrauerat: is enim & boues, & equos inſpexerat. Cùm igitur de hac re certior fieri vellet, ipſemet in eum locum proficiſci ſtatuit: iuitque ad portam horrei; ibique per quaſdam rimas vidit totum horreum plenum variis atque innumeris armentis,quæ omnes fruges abſumebant. Hoc ſpectaculo ita perterritus eſt,vt ſtatim furioſus atque inſanus euaſerit, multaque dementer fecerit, donec tandem cathenis aſtringeretur. Hic horribilis caſus magnam ſanè admirationem attulit,cùm in ea prouincia, tum præcipuè in aula Cæſariana, quæ illum antea prudentiſſimum cognorat.*] Hæc ille, narrans quæ in Europa memorabilia poſt annum 1560. accidiſſe ipſe notarat, *Epitom. fol. 281.* Triplici hac viſione clemens Deus, pœnam ſemper augens pro culpæ modo,patienter operiebatur,& ad pœnitentiam reuocare nitebatur. Notatum â quodam, ſagas; quibus à Satanâ ſemper nocendi neceſſitas impoſita eſt;ſi deſint quos vlciſcantur inimici, eleemoſynam mendicare: & ſi quis facultate præditus ad erogandum, & ſagas eſſe neſcius, denegarit, hunc in magno verſari periculo. ſic Pictauii anno 1567. duo magi confeſſi ſunt ſe quadam die, ſqualidos egenteſque ſtipem ante fores prædiuitis patrisfam. poſtulaſſe; eâ recuſatâ inieciſſe ſortem, & domeſticos omnes in rabiem actos obiiſſe furioſos [b].

Hi dæmones erãt in bouino ſchema.

Creſcente pertinacia creſcit ſupplicium.

b *l.3.dæmonoman.cap.25.*

Decimum, ſit *irriſio ſacrorum myſteriorum*, & quod eodem pertinet, *abuſus atque contemptus cæremoniarum & ſacramentorũ Cathol. Eccleſiæ.* Vlciſcitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere. quædã de ſingulis accipite. de Batauo

per

per ludibriũ Miſſæ ſacrificiũ imitante anno 1574. & dirè mulctato, legendus Bredenbachius [a]; Nouatum conſtat, eò quod nec chryſma, nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatum [b]. Scribit Victor Vricenſis [c] Proculum quendam Arianum, qui de pallis altaris camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguã (*haut dubiè obſeſſum*) & ſic turpiſſimâ morte conſumptum. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quibus eam obiecerant, canes inuaſere, teſte Optato [d]. Multos ſuo tempore ob indignã Euchariſtiæ perceptionẽ immundis ſpiritibus adimpletos, nobis eſt auctor D. Ciprianus [e], & memini me duo illuſtria legere exempla apud Greg. Turonenſem, & in vitâ S. Godefridi Ambianenſis epiſcopi [f]. ſuffecerit aſcribere illud Greg. Turonẽſis. *Epachius* (inquit) *presbyter, dum temerè, quæ indignus erat, agere præſumpſiſſet, diuino iudicio ſolo proiectus, occubuit. Hic enim dum Dominici Natalis vigilias celebrare Eccleſiam expetiſſet, per ſingula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo ſua pocula laſciua ſpumantibus pateris hauriebat, ita vt affirmarent multi cum poſt galli cantum in ipſa nocte vidiſſe bibentẽ. Sed cùm eſſet ex genere Senatorio, & nullus in vico illo Ricomagenſi, iuxta ſeculi dignitatem, haberetur nobilior, celebrare Miſſarum ſolemnia expetitur. Nec dubitabat miſer vino madefactus appetere, quod ieiunus quiſque non ſine metu poteſt terrente conſcientia explicare. Verùm vbi explicitis verbis ſacris, confracto Dominici corporis ſacramento, & ipſe ſumpſit, & alijs diſtribuit ad edendum: mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac ſpumas cum ipſa myſterij ſacri particula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus ſuorum ab Eccleſia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepſia infirmitate, ſed per ſingulos lunares curſus incrementis decrementiſque hæc ſemper pertulit, quia ab hauſtu nimio vini minimè infelix abſtinuit.*] hunc epilepticum energumenum fuiſſe indicat hinnitus equinus: & meritò, quia ſicut equus & mulus, corpus Domini nõ diiudicauit. Bredenbachius non diſſimilem violati ieiunii, ſed in cibi qualitate, vindictam recenſet his verbis; *Paucis ab hinc annis poſtquam Torpatenſes in Lutheranam doctrinam conceſſerant, feria ſexta ſolemne Paſchæ feſtum proximè præcedente finita Lutherani Eccleſiaſtæ concione, ciuibus è templo D. matri virgini ſacro reuertentibus, quidam alium conciuem & familiarem inuitat ad prandium: rogat vnà domum comitetur. habere ſe egregiè paratum petaſonem VVeſtphalicum. alter parum abhorrens reſpondet ſibi eſſe gallum opipare elixum, quem cupiat in ſymbolum adferre. Dum ad menſam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens pene ipſum deglutit; quod cùm neque tranſmittere, neque eximere valeret, eo ipſo die ſuffocatur. alter poſtridie Paſchæ malo ſpiritu corripitur, & non multò poſt rabie ac furore exagitatus, animam vnà cum dæmone exhalat.*] Sic ille Belli Liuonici pag. 27.

a libr. 1. collat. c. 39.
b Euſeb. lib. 6. hiſt. c. 33.
c li. 1. de perſecut. Vandal.
d lib. 2. contra Parmenian.
e ſermon. de lapſis.
f Grego. Turon. l. de glo. martyr. c. 87. Surius 8. Nouembr. in vita S. Godefridi l. 3. c. 12.

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cùm D. Hugo Epiſcopus Lincolnienſis quoſdam contumaces excommunicaſſet; nec magni facerent, illi ſubitò non comparuerunt. Militem alium ob eandem cauſam diabolus nocte ſequente inuaſit, & animam ſubitò extorſit. Alii quoque ab eodem excommunicati à diabolo præfocati fuere. [*de quibus lege vitam ab æquali eius ſcriptam cap. 23. apud Surium, tom. 6.*]

Vndecimum eſt *templorum & ſacrarum rerum direptio ac expilatio.* Pet. Cluniacenſis, poſtquã multa, quæ in hoc genere palã & frequenter à Matiſconenſi
I quodam Comite fuerant commiſſa, recenſuit, infelicem eius & horroris plenam de vita migrationem in hunc modum commemorat [g], ad terrorem & correctionem noſtrorum hereticorum: *cùm ſolemni die, Matiſcone in palatio proprio reſediſſet, cumque multitudo tam militum, quàm diuerſi ordinis circumſtaret: repentè ignotus homo equo inſidens per palatij oſtium ingreſſus, omnibus conſpicientibus & admirantibus, vſque ad ipſum equitando peruenit. Cumque ei aſtaret, ſe ei velle colloqui dicens,*

g l. 2. mira. c. 1.

vt ſurge-

vt ſurgeret, ac ſe ſequeretur, non tàm monuit, quàm imperauit. At ille inuiſibili potentiâ conſtrictus, nec iam reſiſtere valens ſurrexit, atq; vſque, ad oſtium domus proceſſit: vbi equũ paratũ inueniens, eũq; ab eo conſcendere iuſſus, aſcendit. Cuius ſtantis habenas ille arripiens, ſtatim cum velociſſimo curſu per aëra ferri cunctis conſpicientibus cœpit. Cumque immenſo eius clamore ac miſerabili eiulatu tota ciuitas commota ad tam inuiſum ſpectaculum concurriſſet; tamdiu eum per aëra currentem attoniti conſpexerũt, quamdiu naturali oculorum acie eum ſubſequi potuerunt. Qui cùm eum diu ſuccurrite ciues, ſuccurrite, vociferantem audirent, nec iuuare valerent, ſubtractus tandem viſibus hominũ, æternus quemadmodum meruerat eſt factus ſocius dæmoniorum.] Sic iſte direptiones & ſacrilegia ſua luit in hac & in ſequenti vitâ. Huius mores poſtea imitatus Orgerius quidã Oeconomus; quia non tam grauiter deliquerat; in hac vitâ fuit ſeuerè admonitus, vt futuræ, ſi ſaperet, vitæ ſupplicium effugeret. ſubdit enim Venerabilis idem Abbas; dum hic portam, quâ miſer ille Comes abductus fuerat, & quæ poſtea ſemper obſtructa manſerat; conatur aperire; *Ecce inuiſibiliter à Diabolo raptus, ac videntibus, qui aderant multo in aëra ſpacio ſubleuatus; ſed confeſtim dimiſſus corruit, eiuſque corpore grauiter colliſo, brachium quoque illius ſubita ruina confregit.*] Duo alia exſtant exempla *libr. 3. vitæ S. Remacli*, quæ apud Surium menſe Sept. legi poſſunt. Ego addam quinctum exemplum pœnæ, quam milites poſt obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abſtinuerant, in gratiâ tamen deceſſerant, viſione quadam idem auctor declarat: quam ille, vt certiſſimâ fide compertam doceat, multa addidit; quæ cenſui prætermittenda, potuit illa poni libro præcedenti, *capite de Spectris mortuorum*, ſed non incommodè hîc recenſebitur: eo quòd variæ quoque pœnæ hîc & ſupplicia eorum narrantur, qui vt Matiſconenſis ille comes ſacrilegi fuere. Itaque Petrus Venerabilis inducit ipſum qui viderat Petrum Engelbertum Monachũ iam, & à ſæculari ad ſpiritalẽ militiã digreſſum ſic loquentẽ a: *Tẽpore quo Rex Aragonenſis Alfonſus, regnũ maioris Alfonſi Hiſpaniarum Regis iam mortui obtinebat, contigit vt contra quoſdam, qui in regione, quæ Caſtella dicitur, ei repugnabant, exercitum commoueret, & vt de ſingulis regni ſui domibus, ſinguli illuc pedites vel equites dirigerentur, edicto ſanciret. Ego edicto coactus, vnũ ex mercenariјs mercede mihi ſeruientib. Sancium nomine, ad exercitum deſtinaui. Paucis poſt diebus decurſu, omnibuſque qui expeditioni illi interfuerant ad propria redeuntibus, ipſe quoque domum reuerſus eſt. Non longo deinceps tempore elapſo, more humano, morbo correptus, nec diu cum morbo luctatus, defunctus eſt. Inde poſt quatuor ferè menſes, ex quo è vitâ deceſſit, dum apud Stellam in domo meâ hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerem, ſubitò iam dictus Sancius circa mediam noctem mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni aſſidens, & carbones, quaſi ad calefaciendum, vel ad clarificandum, huc illucq; reuerſans, multò magis ſe mihi cognoſcibilem demonſtrabat. Erat autẽ nudus & abſq; omni veſtitu, excepto paruo viliq; tegumẽto, quo velut inhoneſtiora corporis obuelabat. Quem cũ vidiſſem; quis, inquam, es tu? at ille humili voce; Ego ſum, inquit, Sancius famulus tuus. quid, inquã, hic agis? vado, inquit, Caſtellã, iterq; meum multus exercitus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi & delictis pœnas debitas exſoluamus? Et, cur, inquam, huc diuertiſti? Eſt, inquit, mihi ſpes veniæ, &, ſi miſereri volueris celeriorem mihi requiem comparare poteris. Quomodo, inquã? Quando, inquit, nuper expeditioni, quã noſti, interfui, hoſtili inuitatus licentia, Eccleſiam quandã cũ quibuſdã ſociis inuaſi, quæ intus ſunt inuenta diripui, veſtimenta inſuper Sacerdotalia mecum rediens aſportaui. Pro quo ſpecialiter diris pœnis ſubactus affligor, & remedium à te, ſicut à domino meo, quantis poſſum precibus expoſtulo. Nam poteris mihi ſubuenire, ſi beneficiis ſpiritualibus me ſtudueris adiuuare. Rogo inſuper, vt dominã meam, vxorẽ tuam, ex meâ parte, meâ functus vice depreceris, ne octo ſolidos; quos pro ſeruitio meo mercenario iure, mihi debebat, reddere iã moretur; & quod neceſſitatibus carnis, ſi adhuc viuerem, reddidiſſet, animæ meæ longè amplius his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali*

eius

a li. 1. miracul. cap. 28.

eius collocutione multo magis animatus; quid, inquam, de concine noſtro Petro Deiocâ nuper defuncto actum eſt? Rogo, vt, ſi quid de illo noſti, aperias. Illũ, ait, opera miſericordiæ frequenter quidẽ, ſed maximè præteritæ famis tempore, impenſa pauperibus, beatorum requiei adiunxerũt, & vitæ æternæ participem effecerunt. Cumq; eum tam promptè & facile mihi reſpõdere audiſſem, adieci; & de Bernetio alio ciue noſtro, ante paruũ tempus ſimiliter vt noſti defuncto, aliquid tibi notũ eſt? illum, inquit, infernus poſſidet. quia ad terminandas huic villæ lites & iudicio dirimendas prælatus, multa ſapè muneribus aut gratià illectus iniuſtè iudicauit: & quia cuidam pauperi viduæ quodã tempore baconem vnũ, qualecumque vitæ eius ſubſidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longe ampliùs ad maiora quærẽda animi feruore ſuccenſus, adiunxi. De rege noſtro Alfonſo ante paucos annos defuncto, tibi aliquid notum eſſe potuit? ad hæc quidam alius in feneſtra capiti meo proxime ſuperpoſita reſidens; Noli, ait, hoc ab iſto quærere, quod ignorat. quoniam recens eius ad partes noſtras aduentus, hoc ei notum fieri nondũ permiſit. Mihi verò, cui à die obitus mei quinquennalis cum huiuſmodi ſpiritibus mora, plura quam iſti nouiter nota fecit, quod de rege quæris ignotum eſſe non potuit. At ego rursùs nouæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad feneſtram, adiutuſque lunæ ſplendore; quæ lumine ſuo omne tunc domus ſpacium clare illuſtrabat; conſpicio hominem in inferiori feneſtræ margine reſidentem, quem in eodẽ habitu, quo alium videram, cernens: Et tu, inquã, quis es? ego, inquit, eius quem aſpicis ſocius ſum, & Caſtellam cum iſto & multis alijs proficiſcor. Et tu, inquam, de rege Alfonſo, vti dicebas, aliquid noſti? Noui, inquit, vbi fuerit, ſed verò vbi modò ſit neſcio. Nam aliquamdiu tormentis acribus inter reos cruciatus, poſtmodum à Cluniacenſibus monachis inde ſublatus eſt. Exinde verò, quid de eo factum ſit prorsùs ignoro. His dictis ad ſociũ, qui igni aſſidebat, verba conuertens. ait, ſurge & iã iter inceptũ peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, quæ intra vel extra caſtellum ſunt, ſubſequens nos exercitus ſociorum impleuit, & iam multis velociſſimè prætergreſſis, vt feſtinanter eos ſequi debeamus vrgemur. Ad hanc vocem Sancius ſurrexit, & flebili voce, quod priùs rogauerat ingeminans; Rogo, inquit, Domine, ne mei obliuiſcaris, & vt dominam meam, coniugẽ tuam, quatenùs, quod corpori debebat, miſeræ animæ meæ reſtituat; oro, ſollicitus exhorteris. His dictis ſtatim vterque diſparuit. At ego mox coniugem iuxta me in lecto dormientem, citatà voce exſuſcitans, priuſquàm ei, quod videram vel audieram, narrarem, interrogaui; Vtrũ aliquid Sancio communi noſtro mercenario pro mercede deberet. Quæ reſpondente, quod ego nondum ab aliquo niſi à mortuo audieram; ſe videlicet eidem Sancio adhuc octo ſolidos debere: nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem & mortui relatio & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane octo illos ſolidos à coniuge accipiens, & de meo quod congruum viſum eſt addens; pro eius qui apparuerat ſalute pauperibus diſtribui, & ſacrarum Miſſarum adiutoria ei à ſacerdotibus meà prece & ſtudio impenſa, ad pleniorem peccatorum eius remiſſionem adauxi.] In hac tam clarâ, tam certâ, tam commẽdabili viſione docemur, quod *mortuos opera ſua ſequantur.* hos quidem milites eo quòd confeſſi deceſſerant, & culpam ſacramento pœnitentiæ deleuerant, expiatoriis ſuppliciis pro pœnâ peccato debita ad tempus; illum quia non confeſſus erat, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibus fuiſſe mãcipatum. Catholicis vtriuſque ſortis optio eſt; hæreticis qui & confeſſionem reſpuunt; & purgatorium negant, altera tantum competit; quam agnoſcunt, & fatentur. Ad hoc caput reducitur *irriſio virorum ſanctorum*, quam Deus non ſolet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquiſſimâ S. Carilephi vitâ: *Mulier quædam Gunda nomine, quam clandeſtinus ſupplantator illexerat, ſpiritui ſancto volens illudere, virili præſumptà veſte, in beatiſſimi Carilephi monaſterium ingredi conata eſt; vt probaret verumne eſſet illius vaticinium, quo prædixerat ſexui fœmineo nũquam datum iri copiam in illud intrandi; ſed iuſto Dei iudicio, priuſquàm vel aſpiceret cœnobij clauſos aditus, arrepta à Diabolo retrorsùm ruit, ideoque fœdè ab illo vexata eſt, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, ſicq; factũ eſt, vt quæ ſacratis limini-*

bus

bus falſa oſcula imprimere tentauerat, immundus ſui corporis partes oſculari cogeretur; ſexumque ipſa ſuum, quem virili habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentibus palàm proderet. Ea res effecit, vt deinceps eo ſe conferre mulieres auſæ non ſint.] *Sur. tom.3. Menſ. Iulij.* vtinam & noſtri temporis muliercularum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquando etiam, ob feſtorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui ſeruile opus faciebat in feſto S. Philaſtrii. *B. Rampertus Brixienſis in tractat. de tranſlatio. S. Philaſtrij.*

Duodecimam cauſam præbet multorum *puſillanimitas, & deſperatio, cum mærore oppreſſi, à Deo vel non petunt auxilium, vel ſe malis eripiendos diffidunt: qua de cauſa etiam plerique ſe dæmoni vt auxiliatori ſubijciunt:* præbet etiam *curioſitas nimia* cauſam, quando impudenter petimus ſcire, quod nullâ ratione competit inueſtigare: prius illud patet, ex Hiſtoriâ Theophili Oeconomi, quam nobis oculatus teſtis Eutychianus, patriarcha nouæ Romæ, dereliquit; quam alibi breuiter attigi; hic latiùs proſequar verbis auctoris; *Cùm Cæſar Iuſtinianus rerum potiretur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adanà Oeconomus Eccleſiæ fuit, multis quidẽ ille gratus, & Epiſcopali munere, quod tamen conſtanter detrectauit, dignus exiſtimatus. Qui ab æmulis immeritò accuſatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiam, adeoque impietatem, deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Chriſtum Dei filium ac matrem eius Mariam data ſyngrapha turpiſſimè abnegaret, ſeque totum imperio Satanæ, qui ſe videndum obtulerat, traderet, atque manciparet. Quid hic faceret miſer, tam nefarij criminis ſibi conſcius? Totus animo perturbatus, vt nuſquam ferè poſſet conſiſtere, cùm irato Deo ſe dæmonis eſſe mancipium cogitaret; mutato conſilio, tandem ad ſanctiſſimam Dei matrem confugiendum duxit, at templum ei ſacrum petijt; in quo ſuas preces ac ſupplicationes, cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefeſsè conſumpſit, magnumque veræ pœnitentiæ ſpecimen edere cœpit.*] ſubditur deindè, admodum pia & verè pœnitentis ac demiſſi contritique ſpiritus, oratio ipſius Theophili. Quid multis? *addit, Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi, & plorandi, lamentandique finem faciens (tantus in illo feruor erat pœnitentiæ) denique, opitulante ſacrâ Virgine, ſuam ſcriptam & conſignatam diabolo ſyngrapham, qua Chriſtianiſmum abiurauerat (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam redijt,* &c.] hanc hiſtoriam (qua ſalutare cunctis, qui, iuſto Dei iudicio, in maligni hoſtis, aut maleficorum eius membrorum manus inciderint, ac certum efficaxque remedium proponitur) ex Græcis habent Metaphraſtes [a], ex Latinis Petr. Damianus & Sigebertus [b]. Poſterius, de curioſitate, traditur à B. Auguſtino, & in Decreto Gratiani inſeritur [c].

Interdum hęc *ob culpas veniabiles* à Deo permittuntur, maximè vt ſancti- K
tas & gratia eorum, qui ſanitatem redditi, cunctis innoteſcat. hoc contigit Abbati Moſi, apud Caſſianum, propter leuiculam iram [d]; hoc, propter præcipitem gulam & leuem, cuidam religioſæ apud D. Gregorium [e]; hoc cuidam religioſo, ob tepiditatem & diſtractionem in oratione, apud ſcriptorem vitæ D. Bernardi [f]; quorum ſanatio famam auxit D. Bernardi, D. Equitii, & D. Macarii, per quos Deus illos liberauit.

a *apud Surii menſe Febr. tom.1.*
b *Damian. ſermon. 1. de Natiu. B. Mariæ virg. Sigebertus in Chro*
c *c. vl. 26. q. 5. ex D. Auguſt. li. 2. de doctr. Chriſtiana c. 22. & 23.*
d *collat. 7. c. 27.*
e *l. 1. Dial. c. 4*
f *lib. 2. c. 1.*

QVÆSTIO VIII.

Cur cùm iſta damna plerumque diabolus poſſit per ſe inferre, malit vti operâ maleficorum?

DVas inuenio cauſas. alterã quia hoc pacto maiorẽ Deo ſe facere credit iniuriam, quando creaturis ratione præditis, & baptiſmo ablutis, & chriſmate delibutis, poteſt abuti ad creatoris ipſius vilipendium, & irrirationem: pluribus etiam ſic nocet. quia non adeò homines abhorrent à conuerſatione

&

& familiaritate maleficorum, atque odêre conſortium diaboli. Si namque ſemper ſe dæmon palam obtruderet, multi fædus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Denique plures aſciſcit ſceleris ſocios, quos perdat.

Altera eſt, quia quædam per homines poteſt, quæ vel nō poſſet, vel non tam commodè poſſet per ſemetipſum immediatè perficere. Verbi gratiâ: ſi reſiſtendum ſit alicui viro ſancto concionanti, aut recta ſuadenti: ſicut per Iamnem & Mambrem Moſi, per Elimam D. Paullo reſtitit. item ſi ſint hæreſes ſpargendæ, ſicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item ſi ſacris rebus abutendum, quod in maleficiis frequentiſſimum eſt[a]: quibus cū per homines abutitur, copioſius lucrum refert animarum. tum quia ſic plures in fraudem inducit: nam contemptoribus rerum ſacrarum contemptum adauget; veneratoribus falsò perſuadet hæc à Deo, non à dæmone fieri[b], & ſic ad defenſionem maleficorum multos inducit, atq; ita peccatum eis impingit: tum quia conſequitur vt ad magicam ſuperſtitionem, homines etiam addant ſacrilegium: Vnde Deus magis magiſque offenſus, plura etiam in dies principibus tenebrarum in miſeros mortales permittat. Interdum tamen, quod per illos poſſet, mauult per ſe operari, tum vt eorum aliquam gratiam promereatur, tum vt ab iis ſuſpicionem noxæ remoueat, tum vt ſic potentiam ſuam oſtentet. Singula exemplis illuſtrat Remigius *lib. 2. Dæmonolatr. ca. 9.*

[a] *c. quicunque 26. q. 5.*

[b] *ſic D. Augu. tracta. 7. in Ioan.*

Reſtabat dicere de remediis maleficiorum: ſed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vanâ obſeruatione.

LIBRI III.

PARS POSTERIOR,

SIVE

DE VANA OBSERVANTIA

QVÆSTIO I.

Quid ſit?

DE hac egit D. Thomas *2. 2. q. 96.* Poteſt definiri, *Vana obſeruantia eſt, Magia ſuperſtitioſa; qua commodum aliquod ſperatur ex re, quæ nec ſupernaturaliter eo pertinet, neque naturaliter id præſtare poteſt.* Dicitur *vana*, quia vel non conſequitur effectum inrentum; vel ſi conſequatur, plus noxæ, quàm commodi adfert. quia homo illâ vtens tantùm percipit vrilitatem in rebus corporeis vel temporalibus, animæ verò detrimentum refert. Dixi, *nec ſupernaturaliter*, quia qui effectum expectant à Deo, per media Deo diſplicentia; ii vani ſunt.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum ſit?

a *Silu. verb. ſuperſtitio. q. 10. in fin.*

b *Silu. ſupra Nauarr. c. 11. Manual. & eſt communis.*

A*Liquando lethale, aliquando veniabile. Lethale* erit. *primò* ſi fiat ex pacto expreſſo cum dæmone. *Secundò*, ſi quis gnarus ſit ſaltem ſubeſſe pactum tacitum ſiue cùm admonirus non vult deſiſtere a. *Veniabile eſt*, quamdiu quis ignorat tale pactum cum dæmone; ſi tamen nec ipſe tenetur ſcire, nec fuit admonitus b. Intellige de eo, qui nec conſuluit periros. Nam licet, quis ratione officii vel ſtatus, non reneatur ſcire; tenetur tamẽ, vt incipit dubitare, conſilium petere à doctis: quod ſi non faciat, negligens eſt. potuit enim ſcire, & ideò non ignorat inuincibilirer. *Nullum eſt peccatum*, quando quis ioco tantùm facit, ſine præiudicio, vel periculo ſui aur alterius c: item ſi quis laboret ignorantiâ inuincibili, & vtitur mediis vel bonis, vel indifferentibus.

c *Caieta. & Valen. add. q. 96.*

QVÆSTIO III.

Quotuplex ſit?

SI cauſam finalem adſpicias, poreſt reduci ad *quatuor* quaſi *ſpecies. Prima* eſt, quando exſpectatur commodum in rebus exterioribus ſeu fortunæ, vt in animalibus, ſegetibus, vineis, bonà aëris conſtitutione &c. 2. quando expectatur bonum aliquod corporis, vt ſaniras, liberatio à carcere, hoſtibus, ferro, igne, aqua & huiuſmodi; quia ſic ſe putat fore innoxium. 3. quando expectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel ſcientia aliqua. 4. quando expectantur bona ſupernaturalia, vt ſunt remiſſio peccarorum, per aliquas certas orationum formas, aut verſiculos Pſalmorum, vel ſacræ alterius ſcripturæ, & alia huiuſmodi, ab Eccleſiâ vel Deo ad hoc non ordinata.

QVÆSTIO IV.

Vnde dignoſci queat, quando ſit huiuſmodi vana obſeruantia?

SECTIO I.

DIco breuiter; *Primò.* Si conſtet quod effectus ſuperet naturæ vires, tunc attendere oportet, an per ſacram Scripturam, vel Eccleſiæ definitionem

vel

Digitized by Google

vel approbatã ab eâ traditionẽ effectus iſte Deo tribuatur; ſiue, quod idem eſt, an huiuſmodi teſtimonio conſtet, effectum hunc eſſe diuinum:* ſi nihil huiuſmodi reperitur, effectus tribuendus eſt pacto cum dæmone inito, & proinde cenſenda ſuperſtitio magica, vt minimùm, vanæ obſeruantiæ. tales ſunt effectus remiſſio peccatorum extra ſacramenta, quoad mortalia; extra ſacramentalia, quoad culpas veniales; item diuinatio rerum futurarum contingentium; inflexio aut directio earum actionum, quæ ab arbitrii libertate merè dependent.

Secundò, ſi conſtat rem, cui tribuitur effectus, hanc vim à Deo vel à naturâ habere, non eſt vana obſeruantia ex parte effectus; ſed poſſet eſſe vana obſeruantia ratione alicuius vitioſæ circumſtantiæ. verbi gratiâ, cilicium, diſciplina, ieiunium, quia corpus affligunt & macerant, prædita ſunt virtute ad coërcendum concupiſcentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto pullulantes: ſed ſi his addas circumſtantias ridiculas, & ad hoc à naturà, Deo, vel Eccleſia non ordinatas, veluti certam horam, definitum numerum, quem nec excedere nec minuere liceat, vel præſentiam certarum perſonarum, vel vt fiat illâ vel illa manu, flagro ſerico, & huiuſmodi; erit vana obſeruantia. Ex his regulis infertur eſſe vanam obſeruantiam.

SECTIO II.

PRimò, ſi ad productionem effectus requiritur fides in ipſum hominem qui
A ſanaturus; v.g. credere quod is poſſit ſanare.

Secundò, ſi effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, ſigillis, characteribus, ipſis verbis, vel rythmo, vel contactui, &c. & non Deo, quæ libro primo diſcuſſimus: & in his plerumque eſt incantatio, & pecc. M.

Tertiò, ſi quis vtitur certis orationibus, aut ſententiis etiam ſacris, aut operibus piis, in rebus vanis, & ad Dei cultum & honorem, directè nec indirectè pertinentibus. Voco indirectè, quando res non ſunt vanæ, quia ſunt vtiles proximis, vt ſanitatem illi vel nobis ipſis adferentes. Nam in huiuſmodi rebus fieri poſſet aliquando, vt licet nos rationem ſiue initium neſciamus praxis alicuius; tamen vir ſanctus aliquis id inſtituerit, & à Deo huius efficientiæ gratiam obtinuerit. Quare in huiuſmodi, ſi quis ea adhibeat ex merâ deuotione, & curationẽ à Deo exſpectet ſolo; ſanè indirectè ad Dei honorẽ hoc referret, auctorem omnis miraculoſæ ſanationis; & qui orationi ac fidei, ac ieiunio Chriſtianorum, ſanationes pollicitus fuit. Fuit (niſi fallor) hæc ſententia Caiet *. ita ſcribẽtis; *Quarta ſuperſtitio eſt obſeruationũ in verbis, aut rebus ſacris portandis, dicendis, vtendis, adiunctis aliquibus conditionibus nõ malis: quarum ratio neſcitur: vt patientes ſpaſmum neruorum, primo Carlino oblato Chriſti cruci in paraſceue vtuntur pro remedio, confecto ex illo annulo: & ſic de ſimilibus. Quantum enim apparet, in huiuſmodi ſuperſtitio interuenit: quoniam vana conditiones apparent. Si tamen ex merà deuotione fiunt, & non niſi à Deo intendant, & exſpectent effectum, putantes Deum inſpiraſſe alicui ſancto viro huiuſmodi conditiones; non audeo damnare, ſed tolerabile mibi videtur.*] Sic Caietan. Cuius ego ſententiam eatenùs amplector, vt putem diſtinguendum ante factum, & poſt factũ. Quoad eum, qui cõſilium peteret, num ſibi liceret huiuſmodi facere; omninò ſuaderẽ deſiſteret; immò reſpondere non licere. cùm enim lege ordinariâ non ſit ſolitus Deus huiuſmodi conditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, ſanctis inſpirare; temerarium eſt ſibi quid huiuſmodi perſuadere; & ſaltem res iure habetur pro ſuſpecta. quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed ſi quis poſt rem bonâ fide & opinione qua dicit Caietan. peractam, & nunquam ſuper eo monitus; vel confiteretur, vel conſilium quæreret; non auderem illum damnare præteriti peccati: conſulerem tamen in poſterum abſtineret. Si quæras, an in rigore

* *in ſumm. verb. ſuperſtitio.*

 ſit

ſit vana obſeruantia? reſpondeo; vt minimum, ſpeciem valdè veriſimilem prę
ſe ferre. Quod ſemel dictum ſit circa hanc Caietan. doctrinam, quæ vtilis eſt
ad multorum conſolationem poſt factum, vt dixi: & conſideranda in pleriſq;
caſibus ſequentibus particularibus; in quibus apertè malum vel peccati de-
formitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia & quaſdam orationes (quæ in quibuſdam libel-
lis damnatis ideo à Papâ Pio V. continentur) dubias indulgentias, & remiſſio-
nes peccatorum, & conſecutionem rei optatæ, exſpectare ſeu quærere, eſt va-
na obſeruantia: per certa verò ieiunia & orationes ſine humano labore, ſed
ſecundum inſtituta artis cuiuſdam, ſcientiam infuſione acquirere, pertinet
ad primam Magiæ ſpeciem; fit enim ex pacto expreſſo cum dæmone, & eſt
Mortale. hanc artem, vocant *artem Notoriam*. damnata fuit Pariſiis anno 1320.
de qua D. Tho. *d. q. 96. a. 1.* Alexand. de Hales *2. p. q. de ſortilegio* & alii. inter quos
Ciruelus operè Hiſpanico, ſed accuratè in hanc ſententiam diſſeruit: quoſdã
eſſe autodidactos, qui ſe putant, ſine vllo labore, lectione, auditioneúe, ſine
præceptore aut ſtudio; diuinarum, humanarumq; rerum omniũ cognitionẽ
breuiſſimo tẽpore, ſolâ diuina inſpiratione, adipiſci, certis tantũ cerimoniis
obſeruatis: mentiuntur Salomonẽ hac fretũ arte vnius noctis ſpatio ſapientiã
conſecutũ, & methodũ huius artis libello, quẽ circũferunt, complexũ. de ade-
ptione Sapiẽtiæ Salomonis refellit eos S. S. narratio *3. Reg. 3.* de lib. merũ eſt cõ-
mentũ? nec. n. ipſi fabulæ artifices inter ſe de illo cõſentiũt. Conueniũt tantũ
quia cuncti ritus quoſdã (ſed varios) tradũt in ſpeciẽ pios & Deo acceptos. Me-
thodus cõmunior eſt huiuſmodi. Principio iubent diſcipulũ generali confeſ-
ſione totius vitæ maculas eluere, & frequenter cõmunicare; & quandocumq;
in peccatũ aliquod inciderit, eodẽ ſtatim die confiteri; indicta per Eccleſiam
ieiunia diligenter obſeruare, & inſuper addere ſpontaneos dies alios, præſer-
tim quamlibet feriã ſextam, qua non niſi aqua & pane vti liceat; quotidie ſe-
ptẽ pſalmos, & certas quaſdam preces offerre. Hæc omnia per ſeptem ſepti-
manas ad vnguẽ obſeruanda, & interea ab omni negotiorum ſæculi tumultu,
ac cogitatione hominem abſtinere ſe prorsùs debere. Quibus peractis libel-
lus alias quaſdam precum concipiendarum formulas præſcribit tũ recitãdas,
& certas figuras exhibet tunc adorandas, præfigit etiam certas horas quibus
preces iſtæ & adorationes obeundæ, nempe ſeptem primos Nouilunii dies i-
pſo ſole quotidie exoriente. Ritibus hiſce per tria nouilunia ter peractis, de-
bere hominem ſibi præeligere diem aliquem, quo ſit magìs deuotus & inſpi-
rationi recipiendę magìs accommodatus: tum hora tertia debere ſolum ſe ſi-
ſtere in templo vel oratorio quopiam, vel in medio agri cuiuſpiã flexis in ſo-
lo genibus, manibus, oculiſq; in cælum ſublatis, ter primum verſiculum Hym-
ni; *Veni ſancte ſpiritus*, pronunciare: quod cum fecerit repentè, non minùs quã
Salomon, Prophetæ ac Apoſtoli, omni ſcientia impletum iri: adeò vt obſtu-
peſcat ipſemet tam ſubita mutatione ſui, quaſi in Angelum vel hominem ali-
um migraſſet.] Habetis myſteria omnia huius artis. In quibus quid prius mi-
rer? ſtoliditatem hos ritus aſcribentium Salomoni? ſcilicet norat ille vel Feri-
am ſextam, vel noſtrã exomologeſim, vel euchariſticã ſumptionem, vel Hym-
nũ *Veni ſancte ſpiritus*. an verò potiùs mirer blaſphemiã tale quid de Salomone,
Prophetis, Apoſtolis inſinuantem? an ſacrilegam audaciã rebus ſanctiſſimis
per ſummam hypocriſim ſic abutentem? nam hunc cultum, & totum hoc a-
dorationis patagiũ exhibent diabolo, ſacras illi preces, & Eccleſię ſacramẽta
offerunt, cui initiantur. Profligati homines corpus animamq; ſimul periculo
exitii manifeſti exponũt. Etenim teſtatur Cyruelus *l. de ſuperſtit. p. 3. c. 1.* multos
huic arti vacantes vitæ vtriuſque iacturam ſubiſſe: quoſdam enim ſibi notos
à diabolo

à diabolo in aërem ſublatos per turbinem, & terrâ vndiſque raptatos, & ita afflictos, vt toto vitæ tempore incurabili ægritudine laborarint. Fuiſſe hoc miſericordiæ diuinę documentum, volentis illos in hac vitâ ſceleris tam atrocis pœnas pendere. Deterioris ſibi ſortis videri alios, quorum tam improbo conatui euentus aliquis reſpondit, iuſtè id Deo ad illorum maiorem excæcationem damnationemq́; permittente. De his ſciendum, à dæmone nihil illis ſcientiæ verè infundi, nec enim id poteſt per modũ veræ infuſionis (*vide dicta lib. 2. q. 4.*) ſed ſolet ipſemet illos obſidens, vel poſſidens per eos loqui, ipſorum phantaſiam turbans, & linguam mouens, ad quædam illis incognita & arcana proferendũ: ſicur facere conſueuit, quando ſtriges poſt ecſtaſin mira narrant, quæ autumant ſe in locis remotiſſimis vidiſſe, audiſſe, vel egiſſe, quando verè loco motæ non fuerunt. Indicium huius rei euidens eſt, quia quãdo iſtos ſuos myſtas autodidactos dæmon deſerit, nihil illis ſcientiæ reliquum manet: & ne illorum quidem, quæ paulo antè dixerant, meminerunt. Deinde iure optimo hæc ars damnatur, quia vtitur cerimoniis, non ad hunc effectum inſtitutis (quod ſemper ſuſpectum) obſeruat dies & horas nihil ad hoc pertinentes: iubet adorari figuras illas, quæ nec Dei ſunt, nec ſanctorum, ſed vanę & magicę. Quibus Deus vult ſcientiam infundere, abſq́; ritibus præſcriptis vllis id facit; & infudit olim paucis, hodie fortè nullis: ars iſta contendit non niſi ad amuſſim exactè ſeruatis omnib. ſcientiam infundi, & quidẽ omnib. ſi obſeruent. Nõ igitur qui infundit eſt Deus, nec Angelus bonus: ſed Diabolus. Diabolo offerunt preces, Diabolum adorant, Diabolo ieiunant, Diabolum habituri ſunt remuneratorem. plura contra hanc Bap. Segnius *cap. 7. de vero ſtudio Chriſtiano.*

Huius vanitatis varii ſunt rami ſeu ſtolones: vnum vocant *artem Paulinam*, quia fingunt à Deo traditam B. Paulo in ecſtaſi conſtituto, & Apoſtolũ eam poſteris tradidiſſe. Quid ſtultius, ſceleſtius, blaſphemius dici poteſt?

Aliam inuenio, neſcio an ſpeciem Notoriæ dicam: nam in multis conuenit, in eo tamen diſcrepat, quod notoriam aiunt fieri per modum ſubitæ infuſionis; hanc aliter. vocant *artem Spirituum*, vel *artem Angelicam*; qua dicunt hominem quandocunq; vult, omnium rerum quas noſſe vult, ſcientiam accipere, miniſterio Angeli cuſtodis vel aliorum Angelorum bonorum. Huius duas tradunt ſpecies, vnam *obſcuram*; quæ fiat per viam eleuationis, trãſitus, raptus, ſeu ecſtaſis: alteram *claram*, quam dicunt fieri Angelis viſili in formâ corporis aſſumpti apparentibus, & iucundè colloquentibus. Hac vſus fortè Cardanus, quando cum tribus illis ſpiritibus Auerrois ſectatoribus diſputauit. Verùm hæc ars nihil eſt aliud re, quàm impia *Goitia* ſeu *Magia alba*, de qua dictum *lib. 1.* nec hi Angeli ſunt alii, niſi dæmones Paredrii, hominum deceptionem & interitum enixè procurantes. Artis impia falſitas luce clarior eſt, quia omnes eius formulæ ſunt meræ coniurationes ſeu adiurationes, quibus illi ſpiritum ad obſequium adiguntur. Conſtat autem bonos angelos nõ adiurari, ſed precibus honorari & implorari velle ac debere. Contra hanc vanitatem etiam ſcripſit Ioan. Bapt. Segnius *d. opuſculi c. 8. & 9.* Vnde patet quid ſentiendum, qui iactitant ſe ſpiritum habere, à quo cuncta doceantur (vt ſolebat quidam Magus Parmenſis dicere) aut præditos ſe, & dirigi ſpiritu quodam adeò potente, vt etiam imaginationibus alienis queat imperare, quod impoſtor ille Malteſius his ipſis annis in Brabantiâ gloriari ſolitus ferebatur. Nimirum hos fœdus cum morte percuſſiſſe, & ad Necromanticorum tribum planiſſimè pertinere.

SECTIO III.

B **Q***Vintò* quando geſtantur reliquiæ, vel Euangelium ſancti Ioannis, aut aliqui verſus pſalmorũ, nõ ex deuotione tantum, ſed adiunctis vanis circũ-

ſtantiis;v.g.vt ſic,vel ſic ſint ſcripta,vel reliquiæ ſint in vaſe triquetro vel rotũdo,tribuendo vim formæ; vel mateтiæ [a]; vt ſcriptum ſit in pergameno virgineâ; vel tempori, vt ſctiptum ſit oriente ſole; vel perſonæ, vt alligatum ſit ab incotrupto; vel modo,vt tot filis,vel talibus,item neceſſe eſt, vt nulla adſit figura præter ſignum crucis;nulla imago, præterquam Chriſti, vel B. Virginis, vel Sancti alicuius noti,aut ſolita angeli boni;item nulla barbara & incognita Dei vel Angelorum nomina ſint addita;denique nihil aliud adſit vani vel mẽdacis.Deus enim nunquam eſt auctor mendacii, vel vanitatis [b]. Obiiciat fortè aliquis ſolum ſignum crucis iure Canonico permitti. *Reſp.* Canonem agere de chatacteribus,quibus crucem annumerat: non agere, de imaginibus;quæ cum in templis piè habeantur, cur non poſſint & collo geſtari? De ligaturis ſuperſtitioſis,ſic D. Auguſtinus [c]. *Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ atque remedia,quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres vocant: ſiue in quibuſdam rebus ſuſpendendis atque ligandis, vel etiam ſaltandis quodammodo, non ad præſeruationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes occultas,aut etiam manifeſtas;quæ mitiore nomine phyſicam vocant: vt non ſuperſtitione implicare,ſed naturà prodeſſe videantur.ſicuti ſunt inaures in ſummo aurium ſingularum,aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cum tibi dicitur ſingultienti,vt dextra manu ſiniſtrum pollicem teneas.*] cenſuit itaque D. Auguſtin.in his eſſe vanam obſeruantiam.arbitror quia hæc ad futuri obſeruationem notabant.fieri namque poteſt,vt vltima duo phyſicam vim ad ſanitatis conſeruationem aliquam obtineant;& tum à ſupetſtitione fotenr aliena. Addit idẽ Auguſtin.poſtea,obſeruatu quiddam digniſſimum,non quicquid intùs ſumptum naturaliter iuuat,idem etiam appenſum iuuare: & ideò plus cautionis adhibendum in his appenſis,quoniam in iis plus periculi verſetur. *Aliud,* inquit [d], *eſt dicere,tritam iſtam herbam ſi biberis,venter non dolebit,& aliud eſt dicere, iſtã herbam collo ſi ſuſpenderis,venter non dolebit. Ibi enim probatur contemperatio ſalubris: hic ſignificatio ſuperſtitioſa damnatur,*]quibus verbis ſentit,prius eſſe remedii, poſterius verò ſignum pacti. Sic è conuerſo,non quicquid efficax eſt à naturà appenſum;vt ſunt quidam Indici lapides contra dolorem renum,lienis,&c.id etiam eſt efficax tritum,& intùs ſumptum.Subdit ſapienter Auguſtin. *Quanquã vbi præcãtationes & inuocationes & characteres non ſunt;plerumq; dubium eſt, vtrũ res quæ alligatur aut quoquomodo adiungitur ſanando corpori, vi naturæ valeat,quod liberè adhibendum eſt; an ſignificatiuà quadam obligatione proueniat, quod tanto prudentiùs oportet cauere Chriſtianum,quanto efficaciùs prodeſſe videbitur. Sed vbi latet,qua cauſſa quid valeat;quo animo quiſque vtatur,intereſt.*]Ex quibus verbis tria colligas. *Primò*,ſi putatur res naturaliter prodeſſe, tunc licet ſuſpendere de corpore. quia hoc fit tanquam remedium. *Secundò*,ſi putatur non prodeſſe naturalitet vt cauſa,ſed duntaxat vt ſignum futuræ ſanationis, tunc omnino abſtinendũ. *Tertiò*,ſi res dubia ſit,nec adſint medici, qui conſulantur; tunc animum & intentionẽ appendentis, rem bonam vel malam facere; bonam, ſi facit opinione priore;malam,ſi poſterius credat. Tunc enim incideret quis in *c.admoneant. 26.q.7.* quo laici anathemati,clerici degradationi ſubiiciuntur. Canones [e] non permittunt otationes alias inſcribi periaptis, ptæter orationem Dominicam & Symbolum;ſed vſu Catholico,id ad Euangelium B.Ioannis, & alias S. Scripturæ partes extenſum videmus: quia par in iis ratio procedit; nempe deuotio ferentis,& verborum ſanctitas. Quæ ſi proſunt piè recitatæ; cur non & piè geſtatæ? ſed ſemper ſuperſtitioſa, quæ diximus, vitanda; inprimis numeri certi itetatio,quando illi vis attribuitur. Vnde ſanè oportet intelligere, quod magnus Caſſiodorus ſcripſit [f], *multis efficax remedium in variis malis fuiſſe trinam recitationem huius verſiculi; Dirupiſti vincula mea, &c.* vt non ipſi ternæ repetitioni

ſed,

[a] *D.Thom. ſup.a.4.& Nauarr. d.c. 11.n.35.*

[b] *ita ſentiunt canoniſtæ per text.c.non licet.26.q.6.D.Tho.ſup.D. Antonin.2. p.tit.12.c.1. Martin.de Arles,de ſuperſtit.tract. 10.Vigner.c. 5.6.v.5.*

[c] *lib.2.de doctrin.Chriſt. c.20.repetitur in c.illud 26. q.2.*

[d] *d.lib.2.c.26.*

[e] *c.non liceat 26.q.5.& c. non obſeruatis.26.q.7.*

[f] *in Pſal.115.*

ſed, in honorem ſanctiſſimæ Trinitatis ter repetentis, deuotioni Deus id detulerit. ſed de orationum formulis mox plura.

SECTIO IV.

C SExtò, huc referenda vaniſſima oinum (κληδονιστική) animaduerſio. de qua B. Chryſoſt. *hom. 21. ad pop. Antiochen. Et quid tandẽ ſunt omina? Sæpè domum quis ſuam egreſſus hominem videt monoculum, vel claudicantem & ominatus eſt.* Et poſtea, *Si virgini occurreris, ſterilis dies erit; ſi verò meretrici, dextera, & plena, & multa mercatione plena.*] mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur. Quod verò Auſonius tria tantùm omina agnoſcit, eum refellunt ceteri qui plurium meminere. fortè de præcipuis tantùm loquebatur. ſed quæ illa in re vaniſſima? D. Auguſt. ſic ſcribit [a]; *His adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum. ſi membrum aliquod ſalierit; ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit: atq; illud quod lapidem calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minùs moleſtum eſt, quàm quod innocentem puerum colapho percutiunt, ſi pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum eſt, quod aliquando pueri vindicantur à canibus. Nam plerumque tam ſuperſtitioſi ſunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeant, non impunè. Namq; à vano remedio cito ille percuſſorem ſuum ad verum medicũ mittit. Hinc ſunt etiã illa limen ſuum calcare, cùm ante domum ſuam tranſit: redire ad lectum. ſi dum quis ſe calceat ſternutauerit: redire domum, ſi procedens offenderit: cùm veſtis à ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quàm præſens damnum dolere. Vnde illud eleganter dictũ eſt Catonis; qui cùm eſſet conſultus à quodam, qui ſibi eroſas eſſe caligas diceret à ſoricibus: reſpondit, non eſſe illud, monſtrum: ſed verè monſtrum habendum fuiſſe, ſi ſorices à caligis roderentur.*] vides quot genera hîc fuiſſe à D. Auguſt. enumerentur. *primò* Saliſatotium. de quo Iſidorus tradit *Saliſſatores* ſeu *Salitores* vocari huiuſmodi ominoſos. *Saliſſatio παλμός* vet. gloſſario vocatur & palpiratio: huius ſpecies à ciliis, vel oculis potiſſimæ. iſtius Suidas & Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor. *Præcantatrici, collectrici, ariolæ, aruſpicæ, Flagitium eſt ſi nihil mittetur, quæ ſupercilio ſpicit.* & in Pſeudo. *Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.* vide Cælium *libro ſeptimo capite 29.* quò videtur referendum, quod quidam ſonitum ſpontaneum auris dextræ, vel ſiniſtræ obſeruant; vt ſi hæc tintinet, inimicum; ſi illa, amicum, noſtri putent memoriam tum recolere. de quo Ariſtenetus [b], οὐκ ἐβόμβει σοὶ τὰ ὦτα, ὅτε σοῦ μετὰ δακρύων ἐμεμνήμην. *nonne auris tibi reſonabat, quando tui toriã. lachrymans recordabar?* & alicui huc pertinere videatur illud Lesbiæ vatis à Veronenſi conuerſum,

[a] d. c. 20.

[b] in epiſt. ama-

Sonitu ſuopte Tintinant aures.

Quod illa dixerat: βομβεῦσ' ἐνδ' ἀκοαί μοι. & apertiùs incertus quidam, ſed antiquus [c]:

Garrula quid totis reſonas mihi noctibus auris?
Neſcio quem dicis nunc meminiſſe mei.

[c] inter Catalect. Virg.

Quod referre ad amantium ſympathiam, nimis longè petitum. huc pertinet & *Spatulamanthia*, quæ fit nudâ ſpatularum inſpectatione. A corpore etiam ſumitur omen ſternutationis, & offenſionis pedum, de quo mox plura dicemus.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab iis quæ domi, alia ab iis quæ in viâ contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas [d] de Auguſto, eum Nicopolim vocaſſe, quam exſtruxerat vrbẽ: & ibi hominis ac aſini ſtatuas aheneas locaſſe; eò quòd ea nocte, quæ Actiacã pugnam præceſſit, in hominem inciderat, qui aſinum agebat, cumq; illius de nomine ſciſcitatus fuiſſet: *mihi quidẽ reſpondit ille nomen eſt, Eutyches* (h. felix) *aſino vero, Nicon* (h. victor).] Ex verbis fortuitò prolatis, quæ Cicero cenſuit propriè

[d] annal. p. 3.

vocari

vocari omina[a]; vt cùm filia Conſulis bellum Perſeo cogitantis, patri dixit Perſeum obiiſſe, quod erat Melitæi catelli nomẽ. Οἰκοσκόπικα ſunt, apud Plautum, ſi introiit in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis; vel, vt hodie multi peccant, ſi ſalinum euerſum; vinum effuſum; ſi crebriùs vel rariùs in menſà ſternutatum: ſi, quod in conuiuio verbũ triſtius pronunciatũ, ſi quis crus cruri impoſuerit, ſi canis vlulauit, coruus tecto inſidens crocitauit, & huiuſmodi. Quæ foris eueniunt non ſunt pauciora, & hoc genus vocant τὸ ἐνόδιον, vt quæ D. Auguſt. retulit, item leporem iter tranſuerſo ſaltu velut diremiſſe; lupum, caprã, aut aliud animal in via vidiſſe, & quod, ex irreligioſa mente hæreticorum profectum, habuiſſe obuium monachum, cuius etiam mentio apud Pet. Bleſenſem *Epiſt. 65.* & alia infinita, vt ſubiecta poſt finem huius ſectionis tabula docebit.

Huic ominoſæ obſeruationi plurimùm tribuere olim Romani, vt patet ex Ciceronis lib. *de Diuinat.* & Valerio Maximo *libro primo, capite quinto.* Item Græci & Ægyptii, vt docet Pauſan. *in Achaic.* & Theophraſtus *in Characteriſmis,* vbi multa exempla ponit[b]: necnon Syri, teſte S.S. in Regum hiſtoriâ *lib. 3. c. 20. verſ. 33.* vbi legitur nomen *ominis*, quod D. Auguſtinus[c] negat ſe in ſacris litteris inueniſſe. fortè inciderat in libros in quibus non habebatur; *viri pro omine acceperunt, & pro fædere & rapuerunt, &c.* οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἐσπούσαντο, vt nunc in LXX. legitur; vel potius οἰωνίσαντο, interpretatus eſt, in genere ſunt augurati, vt & Hebræum *nachas* generale eſt, & pro ratione ſubiecti interpretan- נחש
dum. ideò noſter rectiſſimè vertit *omen.* De horum omnium vanitate legendi Pet. Bleſenſis d. epiſt. 65. Franciſ. Picus[d], Wimpina, Mich. Medina, Be- D
nedict, Pererius, & Iul. Sirenius: præcipua ratio eſt, quòd cùm omina certam nullam cauſam habeant, ſed à caſu planè dependeant, in contrarios ferè ſemper euentus rapi poſſunt. exemplo ſit illud Anchiſæ apud Virgilium, qui viſos equos ſpem pacis ait facere, & bellum minari. Longè autem diuerſa ſunt, omen fortuitum arbitrio ſuo rapere, & ſignum à Deo, ex neceſſariâ & ad honorem Dei tendente cauſâ, poſcere; quod in S.S. licitè fecêre; ſeruus Abrahæ[e] (de quo optimè illic in Comment. locutus fuit Thom. Anglicus) & Gedeon[f], & Ionathas[g]: & in aliis Hiſtoriis, Gregor. VII. in cauſâ Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum; & D. Auguſtinus[h], & Clodouæus Rex Francorum[i]. De ominum variis ſpeciebus, ſi quis multa volet à noſtris diuerſa, poterit legere Bleſenſ. d. epiſt. 65. & Ioan. Salisberienſem *libro primo de Nug. curial. capite vltimo*, dum meminerit ea ab ipſo non approbari; ſed vt aulicorum vitia commemorari: & notanda imprimis hæc quæ ſubiungit verba;

Cetera de genere hoc adeo ſunt multa loquacem
Vt laſſare queant Fabium.

Quibus quacunque domus inſtiterit, eam nec ab ipſa ſalute arbitror poſſe ſaluari.]

Quare

Concl. ſit, *Omina ſemper illicitum obſeruare.* nam licet Caiet.[k] ſcribat: *poteſt homo abſque omni præſagio cauere prudenter ab imminentib. dubitando ne præſens occurſus ſit ſignum futuri ex communi vtriuſque cauſa cæleſti, vel etiam diuinà prouidentia: vt ſi quis cadens corporaliter, timeat aliquem caſum in ſtatu, vel honore, &c. propterea tamen nõ deſiſtat ab operibus prudenter agendis, ſed cautiùs vigilet, &c. Poteſt enim eſſe, vt iſte caſus ſit effectus cauſa futuri caſus, & propterea ſignificet illum.*] hoc reuerâ eſt de valdè rarò vel nunquam cõtingentibus; &, ſi quando contingat, iam non omẽ propriè dictum, ſed prodigium potiùs fuerit, à Deo miſſum, & ad πρατοσκοπίαν licitam, pro morũ emendatione, referendũ. Equidem ſemper mihi viſa hęc Caietani obſeruatio portam pandere, ad ominoſam iſtam obſeruationem; quæ

D. Au-

[a] *lib. 1. de diuinat.*

[b] *c. de ſuperſtitione.*

[c] *lib. 1 retractat.*

[d] *Picus lib 6. de prænot. c. 5. VVimpina (qui opt.) lib. de diuinat. c. 13. Medin. de rectâ in Deũ fide lib. 1. c. 2. Pererius in c. 24. Geneſ. diſp. 6. Siren. lib. 9. de Fato c. 21. & 22.*

[e] *Geneſ. 24.*

[f] *Iudi. 7.*

[g] *1. Reg. 14.*

[h] *Fulgoſ. lib. 1. c 3.*

[i] *Egnat. lib. 1. c. 4.*

[k] *in ſumm. v. ſuperſtitio.*

à 1
lib

ab
a

Digitized by Google

D. Auguſtino & aliis [a] inaniſſima ſemper viſa. *nonne* (vtat verbis Ciceronis de Diuin.) *hoc ſi ſuſcipimus, & pedis offenſio nobis, & abruptio corrigiæ, & ſternutamenta erunt obſeruanda?* Nonne ſemper prætexat ſuperſtitioſus, offenſionem quamuis pedum ſibi diuinam iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obſeruarunt, quo die occiſus fuit, domo egredientem ad limen grauiſſimè pedem [b] offendiſſe? Nonne dicat, hoc idẽ Craſſo infauſti prælii die accidiſſe? [c] Nonne hoc de marito Laodamia ſcribit?

Cùm foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenſo limine ſigna dedit.
Vt vidi ingemui, tacitoq; in pectore dixi,
Signa reuerſuri, ſint, precor, iſta viri. [d]

Nonne de ſe iam veniâ dignus Tibullus? qui cecinit:

O quoties ingreſſus iter, mihi triſtia dixi,
Offenſum in portâ ſigna dediſſe pedem. [e]

[a] *D. Auguſt. d.c.20. Pico VVimpine, Sirenio, Medin. Pererio, Salisberienſi, & Bleſenſi.*
[b] *Valerius Max. lib. 1. c. 4. Plutarc. in Gracchis.*
[c] *Plutarch. in Craſſo.*
[d] *Ouid. in Heroid. epiſt.*
[e] *lib. 1. eleg. 3.*

Quid ſi enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire cauſa prouidentiæ, à quâ mortes & ſtrages iſtorum? Nonne Caietano iudice abſoluendi? Sed obiiciat aliquis, B. Marcus Euangeliſta, Euangelizandi cauſſa, nauigio Alexandriam petens; cùm nauem egrederetur, calceum rupit, atq; Deo gratias agens, iter ſuum expeditum eſſe perhibuit. *Reſp.* hoc ex apocryphis proferri. Deinde, vt vtar verbis Pet. Bleſenſis, [*Quicquid alij credant, ego indubitanter credo, ſanctum Euangeliſtam, hoc non ex ſuperſtitioſà curioſitate dixiſſe; cui etſi nunquam calceus ruptus eſſet, et tamen ſui expeditionem itineris, per Spiritum ſanctum Dominus reuelaſſet.*] ſic ille: qui addit aliud omen, eorum qui, ſi in itinere aliquis interroget, quo proficiſcantur, ſubitò rebitant. Nituntur facto Iudith, *8. verſ. 33.* quæ diſcedens inhibuit, ne quis eam quò proficiſceretur, interrogaret; quaſi interrogatio aliquid ominis habuiſſet, quod ſuſceptum iter potuiſſet impedire. Sed hoc eſt ſiniſtrè interpretati mentem ſanctæ viduę; quæ id vetuit tantum ne quis allocutione & ſalutationibus eius incæptum moraretur; vel ne curioſius, quid egreſſa faceret, ſcrutarentur. De *ſternutamentis* ſemper erit quo excuſent. incidat in aduerſum aliquid, qui ſternutat: ducet ab eadem causâ vtrumque euentum. ſit felicior alius, & optatis potiatur; id ipſum dicet ſignum fuiſſe ſucceſſus, & non à naturali, ſed supernâ cœleſti causâ communi id eueniſſe. Sanè ſternutationem medium omen cenſuere veteres, vt notatũ Scholiaſtæ Theocriti [f], ideoque ſternutante aliquo, aſtantes illi bona verba dicebant: vt ſi quid portenderetur mali, id fauſtâ precatione auerterent [g]. matutinam ſternutationem prorſus infauſtam; meridianam firmiſſimi auſpicii, & conatus non irriti indicium, rebantur, etiam Ariſtotele auctore [h], maximè ſi à dextro latere [i]. Vnde Propertius [k],

Nunc tibi naſcenti primis (mea vita) diebus,
Aridus argutum ſternuit omen amor.

Et Catullus, de Acme & Septimio [l], ſternutationis dextræ approbationem, vocat auſpicium bonum. Quid? quod & *peditum* obſeruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infauſtum cenſebatur, vt ex Catone *de re Ruſticà* fuit aliis obſeruatum. De *Soricino* auſpicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Hiſtor. natural. etiam rectè accipiunt illud Auſonii,

Quadrupes auſpiciji quis tungitur oſcinibus? *Mus.*

Vide N. lib. 1. Auſon. lect. cap. 25. Sed hæc ſuffecerint de nugis ominum, de quibus etiam nonnulla Polydotus *3. de prodigijs* & Nauſea *lib. 2. mirabilium.*

[f] *in Thaliſiis & Epithala. Helenes.*
[g] *Plinius libr. 28. c. 2. Apuleius, de aſino lib. 2.*
[h] *Sect. 33. problem. c. 11.*
[i] *Xenophon. anabaſ. lib. 6.*
[k] *lib. 2. eleg. 3.*
[l] *Epigram. 43.*

*Hic inſerenda eſt Tabula hoc ſigno * notata.*

SECTIO

SECTIO V.

S*Eptimò*, poteſt nonnunquam vana obſeruantia contingere in *ſtrenis primo anni die* dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docenr Sueton. & Ouid.[a]) magnâ ſolennitate celebrare, in honorem Iani, & inter cetera tunc inuicem dare ſtrenas, in omen ſiue precationem bonã anni proſperè decurſuri; vel aliorum multorum adiiciendorum. nam dicta quaſi *trena*, & ternarius perfectionis atq; plenitudinis iudex, eo quòd tria ſint omnia Ariſtoteli[b]. Has *ſtrenas* propter huiuſmodi ſuperſtitiones, Concil. Antiſiodorẽſe vocat diabolicas[c], & qui eas mittunt damnari videntur à D. Aug. apud[d] Gratian. & à Martino Papa, qui; *Non licet* (air) *iniquas obſeruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare: neq; lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim hæc obſeruatio Paganorum eſt.*[e]] Solebant autem pii Chriſtiani eo die ieiunare, in deteſtationem gentiliræ ſuperſtitionis, vt docemur à D. Ambroſ.[f] & Concil. Toleta. 4.[g] qui verò contempto ieiunio feſtum diem, cum paganis, agebant, illis Romanorum Concil. ſub Zachariâ Pontif. dixit anathema[h]. Quare ſi quis hodie vel in honorem Iani vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut ſtrenas mitteret, vel acciperet; is eſſet idololatra: ſi id faceret tantum, vt omen certum proſperi euentus, foret vana obſeruantia mixta diuinationi, plerumq; mortalis; ſi tantum id faceret, vt incertum omen vel augurium, peccatum eſſet veniale; ſi animi tantũ causâ, vel amicitiæ conſeruandæ causâ, pro conſuetudine Chriſtianorũ, nullum eſſet peccatum: immò ſi faceret in honorem circumciſionis Dominicæ, quam tunc celebrat Eccleſia, mereretur coram Deo. Nam hodie ceſſanr exolitæ Gentilium ſuperſtitiones, quæ tam rigidæ ſanctionis canonum cauſa fuere.

a Sueton. in Auguſt. & in Caligu. Ouid. 1. Faſtor. Feſtus in ſtrena.
b lib. 2. de cœl.
c cap. 1.
d c. non obſeruetis, 26. q. 7.
e c non licet. 26. q. 7.
f ſermo. 17.
g Can. 10.
h c. ſi quis Kalendas. 29 q. 7

Cauendæ tamen etiam hodie ſupetſtitiones illæ, de quibus Burchardus ita ſcribit; *Obſeruaſti Kal. Ianuarÿ ritu Paganorũ; vt vel aliquid plus faceres propter nouum annum, quàm antea vel poſt ſoleres facere. ita dico, vt vel menſam tuam cum lapidibus, vel epulis in domo tuà præparares eo tempore: aut per vicos & plateas cantores & choros duceres; aut circa tectum domus tuæ ſederes enſe tuo circumſignatus, vt ibi videres & intelligeres, quid tibi in ſequenti anno futurum eſſet: vel in biuio ſediſti ſuper taurinam cutem, vt & ibi futura tibi intelligeres: vel ſi panes prædictâ nocte cõquere feciſti tuo nomine, vt ſi bene eleuarentur, & ſpiſſi & alti fierent, inde proſperitatem vitæ tuæ eo anno prouideres. ideò quia Deum creatorem tuum* (hæc faciendo) *dereliquiſti, & ad idola, & illa vana te conuertiſti, & apoſtata effectus es; duos annos per legitimas ferias pœniteas.* Burchard. in Pœnitentiali, lib. 19. c. de arte magicâ, verſ. Obſeruaſti Kalendas. Vbi habes breuem quandam enumerationem ſuperſtitionum illius diei; quæ cum ſtrenarum miſſione hodiernà clarum eſt nihil ſimilitudinis habere. Vbi pro *lapidibus* fortè corrigendum eſt; *lautitÿs*. Non habui in quem locum commodiùs reiicerem, etſi ſacrilegii aliquid ſubeſſe cenſeam, quod Hiberni ſilueſtres lupos in magno honore habent & in patrimos aſciſcunt, quos *Charichriſt* appellant; pro eis oranres & benè precantes, & ſic ſe ab illis lædi non verentur. narrat Cambdenus, *in Britannia Antiquitat.*

SECTIO VI.

O*ctauò*, ſuperſtitio eſt *temporariorũ*; qui dies, menſes, annos obſeruant, nõ ad Dei cultum; ſed ad directionem negotiorum ſuorum: vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna ſuccidunt, pro ædificiis vel nauibus, ſuperſtitione carent; ſi id faciant permoti naturali obſeruatione motus & influentiæ cœleſtis. certis enim temporibus vis herbarum efficacior eſt, ligna quoq; minùs obnoxia ſunt corruptioni, & aptiora ſunt ad vſũ. Sed ſuperſtitio foret, B
ſi obſeruaretur certus vnus hebdomadæ vel menſis dies tantùm, vel certa diei hora; quà talis hora vel dies eſt; vel adderentur circumſtantię inutiles, aut orationes

tiones ocioſæ vel non approbatæ a. Vnde ſequitur, quod rectè Binsfeldius infert [b], hûc referendos qui *obſeruant certas feſtiuitates*, vt Conuerſionis B. Pauli, Vincentii, Vrbani, & aliorum; quibus ſi pluat, vel cœlum ſerenum ſit, ſibi ſpondent ſerenitatem, fertilitatem, vini copiam vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluuiam; vnde & ſuperſtitioſos fecere verſus, quorum primus eſt;

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni, &c.

Item *qui colligunt herbas in die* Sancti Ioannis, ad certos quoſdam effectus, credentes eo die habere vim naturalem efficaciorem; vel *inſerunt arbores* ipſo die Annunciationis B. Mariæ, vel in Feſto S. Stephani *minuunt ſanguinem equorum*, & ſimilia faciunt, naturalem cauſam adtendentes; quæ nulla eſt, vnde vanè iſta inſtituunt: ſed & feſta ſic potiùs inhonorãt quàm colunt. Si verò directè iſta adſcriberent merito Sanctorum, & Deo tribuerent effectum vt ſanctos illos honorantes, viderentur & ipſi ſanctos illos honorare. quare nec auderem eos damnare. Huc etiam pertinent, qui *obſeruant quoſdam dies*, vt puta diem D. Magdalenæ, diem lunæ, &c. *vt infauſtos*, vel vt fauſtos ad iter, aut rem aliquam inchoandum: item *an cùm ſurgunt*, . . *primò* induerint calceum vel femorale dexterum an ſcæuum, aut quo pede primùm tangant terram, vel domo egrediantur; & quæ huiuſmodi nugatoria: eos conſtat peccare iſto ſuperſtitionis genere. Tales in iure Canonico videntur *dies Ægyptiaci*, quorum mentio apud D. Auguſtinum [c]. Collegit nationum cunctarum ferè dies ominoſos & obſcænos Alexander ab Alexand. *lib. 4. gen. dier. c. 20.* ſed hos Ægyptiacos prætermiſit. Cælius Rhodiginus [d], hoc tantum; *vocari dies atros & ἀποφράδας, vulgò, à veteribus deluxatâ voce,* Ægyptiacos; *ab Ægypti, inquit, vanitate proclinato nomine. Eorum Auguſtinus meminit, & in canonicis decretis non eſt prætermiſſum.*] Sed qui dies iſti apud Ægyptios, hoc debuit explicare. Gloſſa Canonica vult, Ægyptios docuiſſe qui dies toto anno infauſti forent ad opus inchoandum; & hos Eccleſiam olim in Kalendariis ſuis ſignaſſe, quorum poſterius nihil dubito, quin falſum ſit; nunquam enim hæc Eccleſia recepit, Apoſtolicæ prohibitionis memor [e]: poſterius poteſt recipi, aſtrologorum enim iſta commenta fuère, & Ægyptus inuentrix aſtrologiæ. Petrus Breslayus *libro primo Notabilium capite 53.* huiuſmodi dicit eſſe Ianuar. 1. & 25. Februar. 4. & 26. Martii 1. & 28. April. 10. & 20. Maii 3. & vlt. Iunii 10. & 17. Iulii 13. & 27. Auguſti 1. & 24. Septembr. 3. & 21. Octob. 3. & 22. Nouembr. 5. & 28. Decemb. 7. & 22. vnde acceperit neſcio. Suſpicor tamen, Ægyptios pro ſcæuis & nefaſtis habuiſſe etiã dies illos, quibus tot plagis à Moyſe percuſſi, & quo Pharao cum exercitu mari demerſus. Nam ſingulis gentibus inſignes clade aliquâ dies, poſtea ſemper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, aliiſque docuit Alexand. ab Alex. [f] Exempla plura harum ſuperſtitionum ſuggerunt Patres, illa D. Pauli verba, (*Dies obſeruatis, & menſes, & tempora & annos. Timeo vos, ne fruſtrà laborauerim in vobis*) explicantes, vt Ambroſius; Dies *obſeruant, qui dicunt vtputa, craſtino proficiſcendum non eſt; poſt craſtinum enim non debet aliquid inchoari, & ſic ſolent magis decipi. Hi autem colunt* menſes, *qui curſus lunæ perſcrutãtur, dicentes vtputa, ſeptimà lunà inſtrumẽta confici non debent. nonà luna ſeruum, emptum vtputa, domum ducere non oportet. & per hæc faciliùs ſolent aduerſa prouenire.* Tempora *verò ſic obſeruant, cùm dicunt: Hodie Veris initium eſt, feſtiuitas eſt, poſt cras Vulcanalia ſunt. Et talia iterum aiunt, Poſterum eſt, domum egredi non licet.* Poſterum, *ſignificat aduerſum & præpoſterum, quaſi elapsá commoditate rerum.* Annos *ſic colunt, cùm dicunt, Kalendis Ianuarijs nouus eſt annus. quaſi non quotidie anni impleantur: ſed vt Iani illius memoriam recolant bifrontis, hac ſuperſtitione vtuntur, quæ longè debet eſſe à ſeruis Dei. ſi enim Deus ex toto corde diligatur; ipſo propitio, nulla debet eſſe formido neque ſuſpicio harum rerum. Proſperè enim*

a c. non liceat. 26. q. 5. & d. c. non obſeruetis. Silu. v. ſuperſtitio. q. 10. Sic intell. ĝe Barchard. d. c. v. 3.
b de confeſſ. maleſic. in 3. cauſa diſpoſitiua ad mal. f.

c Comment. in epiſtol. ad Galat. 4. Enchir. c. 79. & in c. non obſeruetis, & c. quis exiſtimaret 26. q. 7.
d lib. 14. antiq. lect. c. 9.
e ad Galat. 4. v. 10.
f d. c. 20.

 poteſt

Digitized by Google

[a] *epiſt. 119. c. 7.*
[b] lege, *poſterus.*
[c] *d. c. 79.*
[d] *in d. c. 4. ad Galat.*

poteſt cedere, quicquid ſimpliciter ſub Dei deuotione fit.] D. Auguſt. [a] *Eos enim inculpat, qui dicunt; non proficiſcar quia* [b] *proſperus dies eſt, aut quia luna ſic fertur: vel proficiſcar, vt proſperè cedat, quia ita ſe habet poſitio ſiderum. Non agam hoc menſe commercium, quia illa ſtella mihi agit menſem: vel agam, quia ſuſcepit menſem. Non plantem hoc anno vineam, quia biſſextus eſt*] quæ ad verbum comment. ſuo inſeruit D. Anſelmus. *Idem Auguſt.* ſic alibi [c]; *ſicut obſeruant, qui certis diebus, ſiue menſibus, volunt & nolunt aliquid inchoare; eo quòd ſecundum vanas doctrinas hominum fauſta vel infauſta exiſtiment tempora.* & alio rurſus loco [d]; *plena ſunt conuenticula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam verò ne aliquid inchoëtur aut ædificiorum, aut huiuſmodi aliquid operum, diebus, quos Ægyptiacos vocant, ſæpè etiam nos monere non dubitant.*] Hactenus Patres, quorum adſcripſi verba; quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus ſeriem, Apoſtolus loqueretur de ſuperſtitioſo dierum, menſium, & annorum cultu Iudæorum; quos Galatæ Iudaizantes haud dubiè imitabantur, vt optimè cum Græcis D. Hieronymus & Primaſius arbitrati; fieri tamen poteſt, vt aliquid etiam paganiſmi ſimul irrepſerit. vt vidi in Franciâ, tempore Catharinæ Mediceæ, quando inter aulicas matronas adeò hæc vigebant, vt nihil inconſultis aſtrologis (quos *Barones ſuos* nuncupabant) conari auderent. Quæſo. ſi quis dies infortunatus; vnde? ex aſtrorum reſpondent influxu, & poſitura? verùm hæc eſt alia atque alia ſingulis annis, nec eadem illo eodem die. fusè hoc phyſicis rationibus refellit Ciruelus *d. p. 3. c. 6.* qui poteſt conſuli. Ad hanc ſuperſtitionem diariam referendi quoque ſunt; qui certis diebus olera ſcopis tangunt, nec ciniphes, erucæ, campe, vel alia inſecta noceant: item qui nolunt vngues præſcindere die Veneris, vel nere die Sabbathi; cùm interea non abſtineant in honorem Deiparæ ceteris operibus ſeruilibus: qui credunt maiorem ineſſe vim aquæ benedictæ Dominicis poſt quatuor tempora, quam aliis ad ſpeciales quoſdam effectus: item qui oua, quę gallinæ pariunt die Paraſceues, toto aſſeruant anno, quia credunt ea vim habere ad exſtinguenda incendia, ſi in ignem iniiciantur. cedo enim, vis hæc naturaliſne? vnde? à die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid abſurdius? nulla matri prærogatiua tum præcipua competit: nihil diei, cœleſtes orbes tum vel ſidera ſingulare influunt. Vis illa, ſupernaturalis ergo, cur non idé competit enixis die Anaſtaſis, vel Natalis Domini? ſpeciali, inquient, priuilegio. dic ſodes, vnde noſti? cui & quando conceſſum? conſtat experientiâ, dicent. Sed illa fallax, & vnde certus es, non ex pacto effectum naſci? Deuotio perſuaſit, dicat alius. Non bona deuotio; quæ cum ſcandalo coniuncta, quæ merito ſuſpecta, quæ anilis, quæ ſingularis, quæ nullo Eccleſiæ vel traditionis munita ſuffragio. Faciunt in his partibus multi. Sed in iiſdem partibus multi pietatis & rerum fidei morumque imperiti, multi curioſi, multi ſuperſtitioſi. Lege Martin. de Arles tracta. de ſuperſtitione.

SECTIO VII.

NOno loco ſunt obſeruantiæ vanæ in malis depellendis & morbis ſanandis variæ. vt ſi quis faciat oblationem ex bonis eleemoſynâ impetratis, credens ea maioris efficaciæ ad effectum conſequendum: qui putat crucem ex eleemoſynis emptam vel factam, eſſe ſanctiorem, & efficaciorem: qui offerunt ſanctis ceram vel aliam materiam, illi immiſcentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluuiâ obtinendâ: qui faciunt quaſdam ligaturas, ne lac vaccis ſubtrahatur: qui per añulum deſponſationis meiunt, vt liberentur maleficio: qui pro quibuſdam capitis doloribus, & ſimilibus morbis curandis, ad porcorum lintrem ſeu obbam collũ applicant. In nomine Patris, &c. qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoſcendum G

ſcendum à quo ſancto ſit ſanitas impetranda, adhibitis aliis definitis ritibus: qui ſtramen bipenni diuidunt, vt ſanentur manuum vel digitorum tumores: qui pro quibuſdam pecudum morbis ignes ſtruunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circumducunt, & quod primo loco tranſit animal, hoc ſanctis offerunt. qui S. Lupi libum pinſunt, hoc ritu; coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis ſacratiſſimæ honore; & ei quinq; foramina imprimunt, in memoriam (ſic colorant) vulnerum Chriſti; poſtea, in B. Lupi honorem, libum dant in eleemoſynam primo mendico non ex propoſito, ſed ignaro, & fortuitò occurrenti; ſic arbitrantur armenta gregeſque, ſola in paſcuis, à lupis inuadi non poſſe. frequens eſt, in pagis propè Thenas & Louanium. Superſtitio ſe prodit in eo (vt cetera mittam) quòd fortuitò mendicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad cuſtodiam pecoris, vel ad honorem Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos canes ac pecora à clade & tabe; vel vt ea inferant pecoribus aliorum. *lege Burchardum d.c.19.v.feciſti ligaturas.*

Huc referendæ ſunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgò vulnera ſanantur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Quale illud de quo Burchard. ibid. v. collegiſti; *Collegiſti herbas medicinales cum aliis incantationibus, cum Symbolo & Dominicà oratione.* Corrige audacter, quã cum ſymbolo, & dom. orat.) *id eſt, cum credo in Deum, & Pater noſter cantando. Si aliter feciſti, decem dies in pane & aqua pœniteas.*] Eſt & alia in vſu inter Hiſpanos milites, qua quidam ſalutatores, vt ferunt, ſanctè viuentes, & omnes gratis curantes, cum ſolâ impoſitione linteorum, & certorum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hiſpanica, ſed reddam Latinè ad verbum; *Per Chriſtum, & cum Chriſto, & in Chriſto, eſt tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus ſancti omnis honor, & gloria. per omnia ſecula ſeculorum. Oremus, ſalutaribus præceptis moniti, & diuina inſtitutione formati, audemus dicere, Pater noſter, qui es in cælis, &c. Amen.* IESVS. *Potentia Patris, ſapientia Filij, virtus Spiritus ſancti ſanet hoc vulnus ab omni malo. Amen,* IESVS. *Domine mi* IESV *Chriſte, credo quod nocte Iouis Sancti in cœnà, poſtquam lauiſti pedes tuorum ſanctorum diſcipulorum, accepiſti panem ſanctiſſimis manibus tuis; & benedixiſti, & fregiſti, & dediſti tuis ſanctis diſcipulis, dicens; accipite & comedite, hoc eſt enim corpus meum, ſimiliter accepiſti calicem in ſanctiſſimas manus, & gratias egiſti, & tradidiſti illis dicens: accipite & bibite, quia hic eſt meus ſanguis noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. hoc quotieſcunq; feceritis, facite in meam commemorationem. Obſecro te Domine mi* IESV *Chriſte, vt per hæc ſanctiſſima verba, & per virtutem illorum, & per meritum ſanctiſſimæ Paſſionis tuæ, ſanetur hoc vulnus, & malum iſtud. Amen.* IESVS. *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.* IESVS.

De hac formulâ mota fuit Ipris anno ſuperiore quæſtio, maximè quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiſſ. Epiſcopus Iprenſis Simonius, & conſiliarii eius, totam curationem hanc iudicarunt ſuperſtitioſam & illicitã, & prohibuêre ne quis eâ vteretur. Multis hæc damnatio dura viſa, ſed immeritò. Nam hîc effectus totus exſpectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula ſic aſſiduè & quaſi ex conſuetudine poſcere; eſt Deum tentare. Deinde ſancti viri, ad miracula edenda, non ſunt vſi certis, & quaſi conceptis verborum formulis; ſed modò ſic, modò aliter, prout Spiritus ſanctus ſuggerebat. Tertiò ſanctitas huius, non ſatis probata: fit enim plerumque vt malefici præclarè, ſpecie externâ, ſanctitatem mentiantur: neque in hac re milites ſatis idonei iudices; quibus ſancti videntur, qui extrinſecus peccata grauia non produnt. Quartò, qui donum ſanationum à Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, vt talibus vel talibus vtantur verbis: ſed tales commentitiæ formulæ ſunt indicia pacti ſaltem latentis. Quintò, non

licet priuatis comminiſci formulas,quas nec ſacræ litteræ, nec Eccleſiaſticus vſus approbauit;qualis eſt iſta.quæ licentiosè abutitur, & deprauat multa ſacroſancti Miſſæ ſacrificii verba, etiam ipſius Canonis; Deniq; applicat verba conſecrationis rei,ad quam inſtituta non fuit, (quod non eſt permittendum) & præterea petit effectum ſibi concedi per vim prædictorum verborum; quæ vis;non ad vulnerum corporis conſolidationem,ſed ad panis ac vini tranſubſtantiationẽ,à Saluatore noſtro directa fuit.Neq; illud negligendũ eſt,Eccleſiã & Catholicos eius filios,tãtã ſemper in veneratione hæc ſacroſancta cõſecrationis verba habuiſſe;vt nefas ducerent illis vti; niſi quãdo in Miſſæ ſacrificio,vel quãdo in Eccleſiâ,vel ſcholis,aut diſputationib.iis neceſſariò vtendũ: contra Diabolus,& membra eius malefici, reb.nullis vtuntur libẽtiùs aut frequenti⁹ ad ſua ſacrilegia nefanda;quã & ipsâ Venerabili Euchariſtiâ,&iis quæ ad illã pertinent.Hæc mihi nunc contra hãc& ſimiles formulas occurrebant.

SECTIO VIII.

NEc quiſquam nitatur auctoritate cuiuſdam Canoniſtæ, qui vixit anno. 1454.nomine Felix Malleolus,& fuit Canonicus Tigurinus,ſed de hæreſi tantum non damnatus; quare & Ioan. Balęo & ſimilibus tantoperè commendatus:hic Malleolus,integro libello,*duorum tractatuum de exorciſmis*, ſe patronum pręber huiuſmodi precationum & medicamentorum.plurima huius opuſcula circumferuntur,ſed in pleriſq; multa ſunt temeraria,erronea,& ſcãdaloſa:quare maturo & ſapienti conſilio Eccleſia Romana eius nomen, inter primæ claſſis prohibitos ſcriptores,quorum cuncta ſcripta ſint vetita, retulit. ideò Catholicis eius auctoritas profligata planè cenſenda: ſed nec rationes vllius momenti attulit.Examinemus ſingulas breuiter.vult licitam eſſe curationem per huiuſmodi verba(dicam Latinè,tum vt omnes intelligant,tum ne quis vtatur;ſi eo,quo pronuncianda ſunt verba, idiomate & tythmo proponerentur.) *Si ſancta Maria virgo puerum Ieſum verè peperit:libèretur animal hac Paſſione,In nomine Patris,&c.* Et illud; *Chriſtus fuit natus, Chriſtus fuit amiſſus, Chriſtus fuit inuentus:ipſe benedicat,& conſignet hæc vulnera,In nomine,&c.* Et illam; *Ego adiuro vos vermes,per omnipotentem Deum,vt iſta ciuitas vel domus ſit vobis tam deteſtabilis,quàm Deo eſt vir ille,qui falſam ſententiam protulit,& iuſtam nouit,in nomine Patris, &c.*]& dicit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbrices & vermes,qui animalium viſcera corrodunt. Fatetur ſuæ ſententiæ contrarium eſſe quendam,qui ſcripſit de ſuperſtitionibus(*intellige Martin.de Arles*)& Ioan.in ſummã Confeſſor. & anno Domini 1405. lectorem ordinis Auguſtiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum,quo dixerat poſſe huiuſmodi formulis ſine peccato aliquem vti,& nominatim ſecundã illã.coactum, inquam,hoc reuocare,ad mandatum Domini Epiſcopi Spirenſis, & peritorum ſtudii Heidelbergenſis,tanquam erroneum,& polliceri,ſe de cetero non ampliùs talia verba prolaturum. His non obſtantibus contrarium ipſe cenſet. Probat primò quia pium eſt & meritorium ſanare morbos, non hominũ modò,ſed & brutorum:vt probantur multi Sancti feciſſe.*Reſp.*hoc fecere, citra omnem ſuperſtitionis ſuſpicionem, & ſic facere eſt pium ac meritorium: formulas verò haſce ſupeſtitioſas eſſe,& meritò ſuſpectas.

Secundò,licet benedicere animalibus in nomine Domini.*Reſp.* licet, ſi nihil addas ſuperſtitioſi dicti vel facti.

Tertiò,licet illa maledicere,ſeu coniurare, & excommunicare, & exorciſare:vt fecit S.Wilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus, qui ab anguillis læſus omnes anguillas ſuæ ditionis maledictione expulit & relegauit.ſicut & B. Pruminius inſulã S.Marci propè Cõſtantiam, venenoſis coinquinatã vermibus, totaliter ſuis precib.mundauit.Et Epiſcopus Lauſanenſis,tum viuens,contra venenatas

venenatas ſanguiſugas, quæ veneno ſuo inficiebant Salmones & alios piſces, exorciſmos ex ſacris Scripturis compoſitos, fecit pronunciari. Et ſoliti ſunt etiam in Heluetiâ, contra valdè noxium genus vermium, quod vocant *Inger*, inſtituere iudiciarium proceſſum, ſicut fit contra facinoroſos: ſicut & Conſtantienſes & Curienſes faciunt, contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer*. *Reſp.* Exorciſmos & Eccleſiaſticas depulſiones animalium probari, quos publicus Eccleſiæ vſus recepit & approbauit, non quoſcunque priuati comminiſcuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expreſſas formulas legitimas, quas omnes ſequi deberent: poſſunt, & vti tutò propriis diœceſium, quæ à ſede Romanâ approbatæ: immò ſine peccato vti illis poſſunt, etiamſi non ſint expreſsè approbatæ; dummodò nec improbatæ, nec à viris doctis & piis in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ ſe ferant. Vt ſanè in formulâ ipſius exorciſmi ſeu adiurationis Lauſanenſis Epiſcopi nihil continetur, quod poſſit improbari; niſi fortè citatio illa, & procuratorium piſcium, & alii quidam actus iudiciarii, quæ omnia videntur vana & ſuperflua: quod idem dicendum, de publicâ praxi Conſtantienſi & Curienſi. Tertia verò illa adiuratio, erat introducta priuatim à ruſtico, nec de origine primâ eius quicquam conſtat: in exorciſmis autem non recipiendas quaſuis pro arbitrio exorciſantis preces, ſed certas & ab Eccleſiâ præſcriptas, docent Concil. Carthagen. 4. *can. 7.* & Ioan. Micrologus *lib. de obſeruat. Eccleſ. cap. 7.* Quoad factum denique Guilhelmi & Pruminii, ſimilia legimus de S. Patricio & aliis; ſed aliud non probant; quàm licere ſacrâ adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere; quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorumuis confictas in vſum inducere, id non probatur, quod ego nego. Sanè Apoſtoli, & Sancti, abſque aliâ verborum additione dæmones expellebāt, & morbos ſanabant in ſolo Chriſti nomine [a] ſic DD. Petrus ac Paulus, D. Io. [b] D. Tho. D. Andr. DD. Iudas & Simon [c], & D. Hilarion. [d] fecere.

Quartò addit, pro argumento; ex legendâ S. Blaſii, eum benedictione ſolitum munire animalia imbecilliora contra grandiora: item, quòd qui porcos caſtrant, eos D. Antonio commendant; & ſi porci D. Antonio donati violentur ab aliquo, illum non eſſe impunitum. *Reſp.* hæc nihil ad rem pertinere: nihil enim hîc verborum ſuperſtitioſorum intercedit. De D. Blaſio in vulgatis legendis multa narrantur, quæ nullâ nituntur fide vel auctoritate. Cur Beato Antonio porcus appingatur, neſcio; niſi hoc ex hac ortum conſuetudine fuerit: ſed quod huius cōſuetudinis initium, rurſus ignoro. Deuotioni populorum puræ & innoxiæ, ſanctorum caritatem ſæpenumerò fauere & applaudere videmus. Nimirum rectè Ambroſius; Proſperè, dixit, poteſt cedere, quicquid ſimpliciter ſub Dei fit deuotione.

[a] Act. 3. v. 6. & c. 16. v. 15.
[b] Prochorus in vitâ Ioan.
[c] Abdias lib. 1. 9. 10. & 13. hiſtor. Apoſtolor.
[d] D. Hiero. in eius vita.

K Quintò ex ſacra Scriptura ſic argumentatur; Paulus dicit, ***omnia quæcunque facitis in nomine Domini noſtri IESV Chriſti facite*** [e]. qui omnia dicit, nullum actum (ſaltem bonum) excipit. *Reſp.* eum ſumere pro certo, quod eſt in controuerſiâ, hunc actum animalis cum talibus verbis curati eſſe bonum. Nec dicit Apoſt. licita eſſe quæcunq; in nomine IESV facimus; ſed quæcunque facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere.

[e] Coloſ. 3. v. 17

Sextò, tempeſtatem per maleficium excitatam, ab agris alio maleficio repellere, eſt actus bonus: ergo etiā ſuperſtitioſâ formulâ licet repellere morbum animalis maleficiati. Antecedens probat ex l. eorum. C. de malef. & auctoritate Azonis in ſumm. & Archid. *Reſp.* & legem illam, & auctores eam ſequentes manifeſtè errare contra fidem, vt docebo fusè lib. 6.

Septimò, quoad primam formulam, excuſat illam; Quia *Si* particula in eâ non eſt dubitatiua ſeu coniecturalis: ſed cauſalis, ſignificans idem quod,

quia verè. Quemadmodum, in illo: *ſi iudicas eos, cognoſce*. item, *ſi in inferno nulla eſt redemptio, ſanè terribilis eſt recordatio*. *Reſp*. etiamſi ita ſumas, formulam eſſe ſuperſtitioſam. quia vel illud additur, vt cauſa ſanationis, vel vt ſignum. ſi vt ſignum, non eſt ſignum ad hoc à Deo vel Eccleſiâ inſtitutum. ergo à priuato, & tum meritò ſuſpicamur pactum cum dæmone. quia cum Deo nemo ſic paciſcitur: nec licet nobis, Deo ſignum præſcribere, vel dare. Si vt cauſa; vel quatenùs aërem verba verberant, & ſunt talis ſonus (quod eſt ridiculum) vel quatenùs ipſa verba vim phyſicam habent (quod æquè abſurdum) vel quatenùs habent vim moralem. quæro an hæc ſit ex opere operato; an ex opere operantis? non illud, quia non ſunt Sacramenta. ſi iſtud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamſi aliis vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo item vana formula. habet hoc argumentum vim contra ceteras omnes. Nec tamen vim habet contra inſtitutas ab Eccleſiâ formas exorciſmorum: quia Deus Eccleſiam in his dirigit, & ſponſæ ſuæ votis fauet: adeò vt Eccleſiæ preces huiuſmodi; vi nominis Chriſti, quod inuocatur & inſeritur; vt cauſa ſimul & vt ſignum operentur, eo modo quo & ſignum crucis formatum pronunciatumque [a].

[a] *Tyreus li. de dæmoniac p. vlt.*

Octauò contendit licere aliquando dæmonum vti miniſterio, & eos ad hoc inuocare: quia D. Theodorus Epiſcopus Sedunenſis ingentem campanam à Leone Pontifice ſibi donatam, à Româ Sedunum vſque per dæmones portari curauit. Confirmat, quia generales hæ propoſitiones ſunt reiiciendæ, omnibus nobis iniuriam & damna & moleſtias pertinaciter inferentibus eſt ignoſcendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri. veritati enim conſonum eſſe non parci, ſed oportere puniri: Item, de vſuris generalem facientes prohibitionis deteſtationem errare; cum in multis contractus vſurarũ videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas ſuperſtitioſas eſſe licitas, eos quoque errare; *Reſp*. me mirari audaciam vel ignorantiam hominis. audaciam quod fabellas nobis pro hiſtoriis obtrudat, quarum nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) ſed ſi accidit, ſpeciali Dei reuelantis permiſſione hoc ab Epiſcopo illo factum; alioqui nec omnia ſemper ſanctorum aliàs virorum facta imitanda, immò nec neceſſariò ſemper probanda. Confirmationis primum membrum prorſus vel calumnioſum eſt, vel abſurdum. calumnioſum, ſi vim præcepti Dominici de remiſſione iniuriæ intellexit: abſurdum, ſi ſic intellexit, vt ex argumento videtur intellexiſſe. Dominus enim rancorem, iram, vlciſcendi ſtudium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictâ relinqui voluit; eam in hoc ſæculo retribuit per iudices, vicarios ſuos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniuriæ proſecutionem. Secundum membrum de vſuris erroneum eſt. nunquam enim vſurarii contractus vlli liciti fuerunt.

Poſtea conatur probare, formulam ratione verſus, ſeu rythmi ſuperſtitioſam non eſſe. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia nõ ſolet Eccleſia exorciſmos verſibus ligare, hoc non carere aliquâ ſuſpicionis cauſâ.

Decimò vult etiam ratione rituum, & geſticulationum variarum quib. vtuntur ruſtici & alii huiuſmodi medentes, non poſſe dici formulas ſuperſtitioſas. *Reſp*. ritus omnes & geſtus abſonos; quos Eccleſia non recipit, nec verbũ Dei, ſcriptum, vel non ſcriptum, approbat; cenſeri meritò vanæ obſeruantiæ ſpecies, & propterea fugiendos, tãquam ſuperſtitioſos. Addit etiam certè parum piam dicti ſui multiplicem confirmationem. prima eſt. Chriſtus Dominus cæcum ſanauit ſpuens in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. 2. Diuus Marcus eodem modo ſutorem ſanauit in manu ſiniſtrâ læſum. 3. Heliſæus miros geſtus fecit, vt puerum ſuſcitaret. 4. D. Hieronymus per ſignum crucis L
leonis

leonis pedem ſanauit. 5. in paruulis baptizandis multos ritus,tactus & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiua Eccleſia fuiſſent exorbitantes. *Reſp.* ex his ineptiſſimè inferri,ad ritus illos à mulierculis& ruſticis priuata au-ctoritate receptos. Chriſti Domini ritus fuit maximè myſticus & ſignificatiuus,vt Sancti Patres oſtendunt.Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, meta nænia eſt. D. Hieronymus Eccleſiaſtico remedio & proprio Chriſtianiſmi ſigno fuit vſus. Sacerdotes, qui alios ritus ſeruant,quàm Eccleſia præſcribit,peccant: qui eos tantum ſeruant qui ſunt in ritualibus, nihil faciunt, quod non Eccleſiaſtico vſu à pluſquam mille annis receptum ſit, vt docet Bellarminus *tom. 2. agens de baptiſmi cærimonijs.* Plenum verò impietatis eſt,nec à blaſphemia alienum cærimonias Eccleſiæ, & actiones Chriſti atque Prophetarum comparare maleficorum actionibus,& ex illis has velle deducere vel comprobare,vt facit Malleolus.

Vndecimò coniectorem agit;*fortaſſis,*inquit,*eſt arcanum Dei,quod ſancti viri per reuelationem receperunt. Sicut olim per hoc verbum Ananizapta, reſeruatum, tentum, & portatum contra peſtilentiam fideliter credentes ſecuritatem perceperunt. Reſp.* non, quod poſſem, omne *fortaſſis affirmatiuum,* ſolui per *fortaſſis negatiuum;* ſed, quamdiu de tali reuelatione non eſt vlla probatio, tutiorem partem eligendam,vt abſtineatur: deinde ipſorum eſſe qui defendunt, non coniicere, ſed probare reuelationem: denique illud ipſum quod addit, de *Ananiſapta*, cuius exemplo conatur intentum probare:eſſe non tantum vanum, ſed etiam merè magicum,& ex pacto dæmonico natum.Sciendum enim inter magica reliqua periammata ſolitum, vt contra peſtes & febres peſtilentes, in quo tres verſiculi debebant certo deſcribi modo;

Ananiſapta ferit, mortem quæ lædere quærit,&c.

Quibus quid poteſt dici ineptius? nam illud *ananiſapta* nihil prorsùs ſignificat, & ponitur tamen verſu tertio,vt Dei nomen,& petitur ab eo,vt ferētis miſereatur. vnde patet ſic occultè dęmonē inuocari,qui hoc ſibi nomē vel ſignum conſtituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum ſanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorum verborum: quod & ipſum eſt impiū.Si verò licet de ſignificatione coniicere, ſuſpicor vocē eſſe ex Chaldæo vel Hebræo confictam. Si velis deducere ex חנני Hanneni, miſerere mei, & Sophet שופט. vides miſericordiam vt à iudice peti, ſed non à Deo vero,vt arbitror.Nam *Ana* אנא ſecretis Mekubalim myſteriis ſignificat, mentem cui innatæ primæ notiones: in cuius medio dicunt ſedere angelum, quē vocant *anim*, qui rei veritatem homini aperit, & indicat. vnde & חנע *aná* nomen idoli,& illis *anani* diuinatio. *Saphat* vèrò denotat eum iudicare שפט *ananiſapta* igitur quaſi *ananiſapta* ſignificat dæmonem illum, diuinationi qui præeſt, & diiudicat atque indicat morbi cauſam atque remedium. ſemper enim malefici priuſquàm ſanent,ſententiam ferunt, maleficio morbum illatum fuiſſe. Atque hoc arbitror arcanum illud magnum,quod Malleolus indicare voluit, vel debuit. Sanè magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ. Non me latet cabaliſtarum deductio litteraria, ſcrupuloſè ſi non ſuperſtitioſe ex Guarino propoſita à Martino de Arles lib. de ſuperſtit. qui ſupponunt *Ananizapta* ſignificare malam mortem (qua quæſo lingua & qualibet litterà repræſentari vnam dictionem. vt A. ſit Antidotum;N.Nazareni; A.Auferat; N.necem; I.Intoxicationis; S.Sanctificet; A.Alimenta;P.Pocula;T.Trinitas; A. Alma. & ſic ſignificari, quod mors Chriſti, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex parte Dei mortem(hoc eſt Diabolum) ferire. &c. Quæ, quis non videt eſſe gerras ſiculas? Nec verò infælici illi Fælici,ſuffragatur, quod.

Duodecimò ſubdit experientcr*(vtar eius verbis,ne quis me fingere quidquam putet)*

putet,) videtur, & ab Eccleſia permittitur, quod illi, qui per certas formas verborum ſerpentes tollunt, (pro vt Apoſtoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt; imò leproſos ſanando, nondũ fundamentaliter infectos, multùm proficiunt: & ecce quod illi, qui propriè talibus verborum exorciſmis in eâdem formâ nõ vtitur, licet fortiora loquatur, nihil apud ſerpentes operatur. *Reſp.* primò falſum eſſe quod dicit ab Apoſtolis ſerpentes ſublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iuſſione, in nomine IESV, vt Dominus præcepit, & cui formę, vt cauſæ ac ſigno, ſuam opem atque effectum pollicitus fuit [a]. falſum eſt ſecũdò ab Eccleſiâ incantatores ſerpentum, qui commentitiis huiuſmodi formis vtuntur, vel morborum curationes tales perficiunt, permitti, vt docui iam ſæpè, & oſtendam ex profeſſo lib. 6. Tertiò falſum eſt, aliis formis potentioribus vtentes effectum non conſequi. conſequuti enim eum ſunt ſancti viri ſigno crucis, inuocato nomine Dominico, & ſimilibus Eccleſiaſticis remediis. Quod ſi loquatur de formis commentitiis atque priuatis, hæc ipſa experientia docet ex pacto fieri. nam ideò prodeſt vna, quia legem illam Diabolus tulit: non prodeſt altera, quia eam non præſcripſit.

a *Marci vlt. v. 18.*

Decimotertiò, ſic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, ſi ſeruent præſcriptam ab ipſo verborum formam conficit Euchariſticum ſacramentum; per bonos verò, ſi formulam non ſeruent, non conficit. ergo etiam Deus per malos ſeu maleficos, ſi verba concepta ſeruent, tribuit ſanitatẽ, per bonos non tribuit ſi non ſeruent. Conſequentia probatur. quia, teſte D. Gregorio, miracula minora probantur per maiora. Sed illud de Euchariſtiâ eſt maius, iſtud de curatione morbi eſt minus. ergo iſtud benè probatur per illud. *Equidem miror* Chriſtiani alicuius tantam eſſe poſſe impudentiã, vt ſacratiſſ. rei mentione ſic abutatur, & talẽ inſtituat comparationẽ. nimirum magiæ ſectatorũ hoc propriũ eſt, non catholicorum verorum. Ad argumentum negatur conſequentia. nec vrget probatio, quia præſupponit falſum, nempe miraculoſam, & non prodigioſã, hoc eſt à Deo, non à dæmone cauſam in caſu propoſito: quod à nobis impugnatur. Tranſſubſtantiationis miraculũ de fide eſt. miraculũ fit, quia Chriſtus hanc, & non aliam formã verborum inſtituit. Sanatio hęc nullo argumento idoneo probatur à Deo eſſe. quare corruit tota machina. D. enim Gregorii verba de duobus veris miraculis ſunt.

Decimoquartò inſiſtit probationi experientiæ, parũ attendens experientiam tantum oſtendere, quid factum ſit; ſed non docere, quòd curatio ſit à Deo, vel etiam quòd ſit licita. nam non quicquid corpori prodeſt, id licitum eſt, vt conſtat; alioqui & nimio potu ad vomitum, & nequioribus aliis vti liceret, & medici talia ſuadentes excuſarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret, vt impius Paracelſ. cenſuit, & non nimis obſcurè Malleolus videtur concedere. quæ cuncta ſunt impia.

Decimoquinctò, quæ in his formis continentur, cuncta ſunt ex S. S. deſumpta. ergo licita & ſancta. *Reſp.* nihil hac illatione frigidius. peccatũ enim hîc eſt in abuſu applicationis. eo quòd verba ſacra applicantur, ad ea quæ Spiritus Sãctus nullo modo intendit. quemadmodum peccant, qui ad diuinationes, ſatyras, paſquill. & huiuſmodi, SS. verba deflectunt. Confirmat arg. ſuum; quia non reprehenderetur, qui cum ſigno crucis ſimpliciter diceret, ſanare in nomine Chriſti. ergo nec ille, qui paullò plus rituum & verborum bonorum adhibet. *Reſp.* rursùs conſequentiam claudicare. quia prior ille Eccleſiaſticam & Euangelicam formam ſequitur: poſterior voluntariam ſuam & cõmentitiam. Deinde & prior ille hoc faciens temerè, poteſt peccare delicto tentantis Deum.

Decimo

N Decimoſextò, credentibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad ſolum credentium iuſſum: neque diſtinxit, ſi hac vel illâ forma vſi fuerint, ſed formam generaliter loquens liberam reliquit. neque nos igitur hanc licentiam reſtringere, neque diſtinguere debemus. *Reſpond.* Chriſtum Dominum fidelibus eam poteſtatem tribuiſſe, qui fide firmi, in nomine ipſius, ad fidei confirmationem iſta facerent, quando ſalus animarum hoc depoſceret, vt patet ex ſerie contextus D. Marci [a]. Et ſic Chriſtus Dominus miracula ſua edidit. Velle autem miracula edere, duntaxat vt homo, vel equus, vel vacca, ſanetur ægritudine corporali; hoc Chriſtus nec iuſſit, nec approbauit; nec ſolet concurrere ad huiuſmodi. formam quoque ſimplicem nobis reliquit, manus impoſitionem, & ſimplicem in nomine eius cum benedictione iuſſionem, vel precationem. Hanc Chriſti licentiam nec reſtringimus, ne diſtinguimus; ſed arcemus ab eâ ſuperſtitioſas additiones & ampliationes.

[a] *d. cap. vlt.*

Vltimò ſic argumentatur: in dubiis benignior interpretatio facienda. ſed hic res dubia eſt, ergo potiùs dicendum licere, quàm non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit: eam ruſticus iſte hoc faciens habet bonam. ergo non eſt damnandus à nobis. *Reſp.* An hæ formulæ ſint licitæ necne, ſtrictè loquendo dubium non eſſe. primò quia non ſunt ſufficientes rationes, neq; argumenta ſatis idonea, vt iis intellectus ſanus ac benè diſpoſitus moueatur ad credendum, has formulas eſſe bonas ac licitas. hoc tamen neceſſariũ eſſe, vt dicatur dubium, conſtat. [b] Deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas huiuſmodi præter *Pater noſter* & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per Eccleſiam introducta ſpecialiter de huiuſmodi formulis: ſed dubium non poteſt dici, id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo caſus ſpeciatim exceptus [c]. ergo iſtud hîc non poteſt dici dubium. Deniq; hîc non ſunt Doctorum ſententiæ pro parte affirmatiuâ; dubium enim non dicitur, niſi ſint hinc inde vtrimq; Doctorum opiniones [d]. Verum ergo dubium hic non poteſt eſſe de re, vtrum per ſe ſit licita, necne? ſed tantum de perſonâ, vtrum peccauerit faciendo, quod putabat licitum, necne? quæ duo ſunt omnino diuerſa. fieri enim poteſt, vt peccem faciendo rẽ licitam; & fieri poteſt vt non peccem, faciendo rẽ illicitam. Quare etiam aliud eſt iudicare de re, aliud de homine. Quando quis iudicat de homine, debet ſpectare bonum hominis, quod conſiſtit in eo vt quis bonus cenſeatur: ideò in dubio, ne homini fiat iniuria, teneor potiùs iudicare, quòd non deliquerit [e]. Sed quando quæritur de ipsâ re, quia rei non intereſt qualis exiſtimetur, bona an mala; ideo non accommodandum eſt in dubiis iudiciũ bono rei; ſed bono ipſius iudicantis, hoc eſt ei quod vtilius eſt iudicanti [f]. bonum autẽ iudicantis eſt, non decipi intellectu, & intellectus bonum eſt veritas; nempe ſic rem intelligere, vt reuerà eſt: quare hoc iudicium eſt conformandum ipſi rei, quoad fieri poteſt, & de re iudicandum, non vt expedit perſonæ facientis cuius hîc ratio non habetur; ſed pro vt natura & conditiones rei poſtulât. qua in re D. Thomæ ceteri aſſentiuntur [g]. Accedit, quod quæſtio hæc de re, pertinet ad communem animarum ſalutem; quę paucorum ſuperſtitioſorum fauori præferenda eſt. quãdo verò diſceptatur de animę periculo, tũ non quod lenius videatur in quoſdam, ſed quod reuerà ſit animæ tutiùs, id ſequendum, vt communiter docent DD. [h] Ad argumentum itaq; breuiter reſpondeo, ex maiore benè inferri, de peccato ipſi⁹ vtentis, quãdo verè dubiũ eſt, peccauerit necne; vt puto de ruſtico dubium fuiſſe; de monacho verò profeſſore Theologiæ non puto, tenebatur enim ſcire: perperam tamen infertur, idem de re, nã nec dubium id eſt: & ſi foret, non ſequenda niſi pars negatiua, quæ tutior: & proinde verè benignior in animas.

[b] *Aragon. & alii ad D. Tho 2.2. q. 60. a. 4.*

[c] *Barto. in l. lib. quoties. D. ſi quis caution.*

[d] *Cuma. conſ. 154. in fin. Socin. conſil. 115. col. 3. vol. 1. Corneus conſ. 71 lit. 2. par. 3.*

[e] *Guido Papa ſing. 217.*

[f] *ſic intellige Speculat. de arbitr. §. 8. ver. ſed quid ſi arbiter.*

[g] *Caiet. Sot. Aragon. in d. a. 4.*

[h] *Panorm. in c. iuuenis. de ſponſal. Ang. Silu. Tab. & alii in verb. Dubium.*

Alia

Alia quædã poſtea accumulat, quæ prætermitto, quòd ſint non minùs inepta, quã frigida, & ridicula, vtpote meræ fabellæ, de Moyſe, Virgilio &c.

SECTIO IX.

EX his infertur deciſio de multis formulis, quas non prætermittam planè vt de iis poſſint lectores, quãdo de facto inciderint, iudicare; nec adſcribã integras, ne curioſi & impii queant abuti: ſed adſcribam tantùm initium ac finem, omiſſis mediis & circumſtantiis, quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes ſunt hîc in Eburonibus.

1. ad equos ſanandos. interrogant cuius coloris ſit? ſi dicas, ſpadicem. clamant, Spadix, ſpadix, ſi laboras tali vel tali morbo, tam verè ſaneris, quam Ioſeph & Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante &c. vt virgo Maria peperit.

3. alligare equum ſtoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit, idq; trium horarum ſpacio.

4. pro quouis morborum genere; funiculo laneo brachium circumdare, in nomine Dei &c. & ad nomen ſancti, cui morbus tuus ſacer, funiculus contrahetur & fiet breuior, &c.

5. dicto, conſummatum eſt, pedem equi terræ fortiter incutere, & addito alio verſic. ex orat. Domin. clauum excidere.

6. ad morbum quendam animalis ſanandum, iniicere phialæ vitreæ aquâ limpidâ plenæ, nouem ordei grana &c.

7. filum per chriſma trahere: aut terream imaginem, ſub altaris pallâ abſcondere.

8. tempore miſſæ dentes tangere, & quendam ex Euangelio paſſionis verſiculum ſimul dicere.

9. cum ægroto antè febris acceſſionem manus lauare, & interea certum ex pſalmis verſum ſubmurmurare: vel laborantis manu prehensâ dicere, *Æ*què facilis tibi hæc febris ſit, atque &c.

10. recipe tres panes miſſales, & in vno ſcribe, qualis eſt pater &c. in altero &c. in 3. &c. & dare has hoſtias febricitanti &c.

Vndecima ducere ægrotum feriâ ſextâ (idque continuis tribus diebus) ante ſolis ortum, versùs orientem, & eo expanſis ad ſolem manibus in crucifixi morem ſtante, dicere; Hodie dies illa eſt qua Dominus Deus ad crucem acceſſit &c. denique recitare nouies ternas orationes Dominicas & ternas ſalutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani; Guſtate & videte quod bonus eſt Dominus inſcriptum certæ ſupellectili &c.

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathum inſtillare profluentis ſanguinis definito numero guttas; & inter vnam quamq; legere pater noſter &c. & propinare patienti. eumq; certa quædam interrogare: *vel* fronti eius certum verſiculum cruore illo inſcribere. *vel* in ſanguine ſiſtendo, dicere; Sanguis mane in te, &c. ſanguis mane fixus &c. & ter repetere. *Item*; in ſanguine Adæ orta eſt mors ✠ &c. ô ✠ ſanguis vt fluxũ tuum cohibeas. *Item illud*; Chriſtus natus eſt in Bethleem. & paſſus &c. & hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere certas ſuper vulnere cum eo cruces, & dicere quinq; pater, & ſemel ſymbolum &c. *Item*; certum verſiculum ſolum dicere ex Paſſione. *Item* dicere, In nomine Patris, &c. chunrat, cara, ſarite &c.

Decimaquarta tribus diebus ante ſolis ortũ ſuper equo dicere, In nomine Patris, & Filii, & Spiritusſancti exorciſo te vermem per Deum patrem ✠ &c. vt nec carnem, nec oſſa huius equi edas &c. Deinde certo numero recitare Pater. & Aue. tandem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, inſuſurrare quatuor quædam verba.

Deci-

Decimaquinta ad inueniendum furem; in cryſtallo crucem facere cũ oleo oliuæ, & ſub cruce ſcribere; S. Helena, & puero caſto atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & poſt tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena, mater Regis Conſt. &c. Amen. & cum angelum (*intellige nigrum*) videbit puer in phialâ, tum interrogare quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendum; Accede fluentem aquam, inde quot ſuſpectos habes, tot numero lapillos collige, domum refer, fac igneſcant in foco, defode ſub limen &c. imponantur ſcutellæ aquâ plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquam faciet ebullire. *Item*; leguntur ſeptem pſalmi cum Letaniis; hinc ſequitur oratio terribilis ad Deũ patrem &c. hinc exorciſmus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clauus æneus, certorum laterum, oculo infigitur malleo cypreſſino & dicitur certus ex pſalmis verſiculus. ſic furi oculum putant excuti. *Aly*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abſcindunt, dicentes; Ego te ramum huius æſtatis reſeco &c. in menſa ſternitur tegumentum additis his verbis; &c. quæ ter repetenda. *Aly* vtuntur exorciſmo ſeu anathemate, quod blaſphemè vocant S. Adalberti; cuius initium eſt, ex auctoritate Dei omnipotentis &c. & finitur, Amen, dicant omnes. poſtea cantabitur; Mediâ vitâ in morte ſumus &c. Quam prorsùs ſuſpicor eſſe illius Adelberti hæretici, qui ſe ſanctum vocabat, & damnatus fuit à Papa Zachariâ; cuius Hiſtoriam & Magicam quandam impiam orationem, inuenies in vitâ S. Bonifacii Apoſtoli Germaniæ lib. 2. *apud Surium menſe Iunio. Aly legunt* Pſal. 108. iuxta certam diſtributionem.

Decimaſexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei menſuras, & conſiſtens contra ſolem ante eius ortum exprime nomen læſi & matris eius & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto, ſex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus &c. deinde nomina horum angelorum inſcribenda laminæ &c. viceſimâ die menſis ſanabitur.

Decimaſeptima, ſtem terre inſcripta nomina trium Regum, cum certis tribus verſiculis: *vel* verba planè incognita & abſurda: vt illa veterum, *Danata daries*, &c. & recentia, *Abrac*, *Amon*, &c. *vel* illa pani inſcripta, *Irioni, Khirriori* &c. vel iſtud: *Hax, pax, max* &c. contra morſus canum rabidorum. Item contra dolores dentium: *Strigiles Falceſque* &c. vel aliud: *Galbes* &c. *Galdes* &c. *Item: G. bel. Got*, &c. Et in piſcium capturâ, illud Geoponici Conſtantini, *Iao Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuêre Bamachius & Cariachirus, à Galeno deriſi *lib. 6. Simpli*: in illo Conſtantini eſt abuſus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum mediis partibus committere, & in crucis formam vincire, & de collo ſuſpendere. vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare, vt Turcæ faciunt. Sed ſunt innumera huiuſmodi cõmenta, quæ ex prædictis diiudicari poterunt: & nos alia quædam *l. 6.* profligabimus, quæ propria Paracelſiſtarũ. Aliæ quædam ſuperſtitiones in expoſit. 1. præcepti apud Beetziũ leguntur. *v.* Alii (inquit) *promittunt ſic: vis vt maritus tuus diligat te; accipe de omnibus crinibus tuis, & offer illos ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu portabis illos ſuper caput tuum tamdiu exardeſcet in amorẽ tui.* Alia ſuadet ſic: *accipe hac ſancta verba ſcripta, & cõſue veſtimẽtis viri tui, & non poterit occidi, vel ſubitanea morte mori*: vel, *fac ſcribi litteras infra Euangelium talis feſti. & ſuſpende illas ad collum viri tui, & non poterit ſubmergi ſi pertranſit mare.* vel ſic, *ſi vis habere maritum ad voluntatem tuam, quare clauos ferreos antiquos (vulgariter* hoefnagelen*) de quibus inuentis debet formari annulus ſexta feria infra miſſam: poſtea ſuperlege Euang.* (quoddam certum) *& dic quotidie Pat. noſt.*

tunc

r

tunc ſi annulum in digito portaueris, habebis maritum pro tuo deſiderio infra annum. Item ſi ſponſa debet habere bonam fortunam, oportet quod in nuptijs ingrediatur domum ſub duobus euaginatis gladiis poſitis ad modum crucis S. Andreæ. Item ne Alf *vel* mare *equitet mulierem in puerperio iacentem, vel ne infans rapiatur*(à ſtrigibus)*debet poni cultellus vel corrigia ſuper lectum.*] hactenus ille contentus tantùm poſuiſſe quantũ ad fugiendas agnitas ſuperſtitiones pertinebat. formulas verborum, quàs præterea adhibent, prudenter prætermiſit.

Nuper duas hîc in Brabantiâ non infrequentes deprehendi; Prima, vt ſciant an æger moriturus, ſalem ignaro in manum imponunt, & attendunt liqueſcat ſal, necne? quod pertinet etiam ad diuinationes. Altera eſt: ſi quis febri laboret, iubent prorsùs nudum ſe ſoli exorienti opponere, ac ſimul certo numero Dominicas orationes & ſalutationes Angelicas recitare. Sic liberandum. crebrò etiam virgines id faciunt. tanto ſanitatis corporeæ quàm verecundiæ maior cura: quo, niſi Aſmodeo auctore? vult cum veſte pudorem, cum pudore pudicitiam paulatim ponere. Priori poſſet aliquid phyſiologicũ ſubeſſe: Sed id adeò incertum & obſcurum, vt non iniuria ſuſpectum cenſeatur. Nunc iſta ſufficiant exempla, plura ſum daturus *lib. 6. c. 2. ſect. 1. q. 1.* & ex opere Martini de Arles *de ſuperſtitione*, quod exſtat in iuris Oceano, peti poſſunt: apud quẽ inuenies egregiè confutatã quandã vanam obſeruantiã, quę ſimul eſt ſuperſtitio, & Dei tentatio, & ſacrilegiũ, & blaſphemia, qua Nauarræi ruſtici vtebantur, imaginem B. Petri in flumen mergentes, ad pluuiam impetrãdam: cuius dicta moneo vt notes, quia ruſtici accolæ Rheni ſolent idem facere cum ſtatua (ſi commemini) B. Vrbani. Fuit penès me libellus M. S. Leuini Crucii Curionis Boſcepani, cui titulus *Eruditorium exorciſtæ*, qui vir certè nec indoctus, nec exiguâ huiuſmodi rerum experientià præditus, plurima congeſſit remedia contra maleficas noxas, quarum pleraq; etſi manifeſtæ ſuperſtitionis nequeant reuinci, expedit tamen propter clarum periculum, & procliuem abuſum, iis prorsùs abſtinere. Quapropter oro & hortor omnes, ad quos liber ille, quod ſciam nondum editus, peruenerit (ſcio verò quoſdam illic traditis incautè admodum vti aliquando) ne temerè vllo remedio inde excerpto vtantur; niſi priùs ſollicitè, cum pio, & erudito, & prudente aliquo Theologo rem contulerint, & is ſecura omnia declararit.

Formidandum quoddam in huiuſmodi negociis exemplum Gerſon narrauit: ſuo tempore Principem quendam fuiſſe, cui cùm ſuaderetur, vt peteret conſilium à ſapientibus, quos ſciebat eſſe tales, & ſibi beneuolos, *Vtrum licita eſſent ſuperſtitiones quas exercebat, & credebat? Reſpondit, cur inquirerem à talibus, etenim ſcio quod diſconſulerent mihi: Ego tamen ſic agere, & ſic credere penitùs diſpoſui, nec omittam. Et in hac infelicitate poſitus, & præuentus morte repentina, deſtitit vellet, nollet: nũc agnoſcens in inferno, quoniã* Dominus odit obſeruantes vanitates ſuperuacuè. *Et contra*, Beatus eſt vir cuius eſt Dominus ſpes eius, & non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas. Sic ille tracta. de obſeruat. dierum ſuperſtitioſà.

FINIS LIBRI TERTII.

DE DIVINATIONE.

Præambulum *De nominibus quibuſdam, quid ſignificent. Prædictio. Prænotio. vaticinium. Prophetia. locus D. Hieronymi. loca. Ierem. 13. v. 23. & 25. Oſea 9. v. 7. Exod. 12. v. 12. cap. 18. v. 11. Dan. 11. v. 8. Deuter. 13. Ierem. 23. v. 25. cum ſimil.* A

Diuinatio, quid. locus Prouer. 16. v. 10. de diuinatione iudiciaria. Exempla, Salomonis, Danielis, Ariopharnis, Alfonſi primi Neapol. Tiberij, & Theodorici regis, Caroli Magni, Friderici 3. Solymanni Turcæ. B

Coniectatio quid. quo pacto deinceps hæ voces ſumendæ. S. Beatricis Ateſtinæ ſepultæ miraculum. C

CAP. I. de diuina Prænotione ſeu Prophetia.

Quæſt. I. De nomine & natura.

Prophetæ & prophetandi ſex ſignificationes. loca 1. Paral. 25. v. 3. & 5. 1. Reg. 10. v. 12. 3. Reg. 18. 29. & v. 4. Tit. 1. v. 12. 1. Reg 18. Eccleſiaſt. 48. v. 14. 1. Cor. 14. v. 5. Exod. 7. v. 1.. A

Propheta vnde dictus Græcis. Nebua בנבאת. *vnde Hebræis* נוב · נבב · נביא. *Videntes vnde. Prophetæ definitio Caſſiodori. alia melior. Prophetiæ cauſſa efficiens. An humana aliqua opus præparatione. locus 4. Reg. 3.* B

Subiectum prophetiæ. Sententia Platonis & Ariſtotelis fatui, genus omne hominum & ſexus. etiam mali, & ignari, & inuiti. quomodo prophetia ſit voluntaria. C

Inſpirationum ſeu illuminationum ſpecies. de imaginaria & intellectuali. de duplici eleuatione. D

An Deus ſemper per angelos, & nunquam immediatè prophetiam inſpiret. Conciliati D. Hieronym. Auguſtinus, & alij patres. Quo fiat modo influxus propheticus mediante angelo? E

De materia prophetiæ. quæ res occultæ huc faciant. locus Deut. 18. v. 15. & 1. Cor. 14. v. 1. 3. 4. Quomodo prophetæ dicantur participes æternitatis Dei. De prophetiæ certitudine, tum abſoluta, tum conditionata. de lumine prophetico, & variis eius nominibus. F

Thomæ Anglici libri attributi Doctori Angelico. An lumen propheticum ſit idem cum lumine fidei. Peccatum eſt graue illi non credere. An neceſſe prophetam intelligere quæ dicit. an neceſſe prædicere aliis. Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem reducendum? Locus Michea. G

Quæſt. II. Quæ ſint ſpecies Prophetiæ?

Duo genera, per Sacerdotes & Prophetas.

Sect. I. *De rationali, Vrim, & Thummim.*

De duplici Ephod. Quid rationale, Hebræis חשן. *videri veteres alijs punctis legiſſe non* חשן, *ſed* חשן. λόγιον *non* λογεῖον. *cur latinis rationale iudicij. refellitur Iarrhius.* A

De nominibus eius Chaldais, Hebræis, Græcis. Quid rei fuerint vrim & Thummim. Poſſe ſciri. Non fuiſſe aliquid diuerſum ab ipſis Lapidibus. XII. B

D. Auguſtini mens exquiſita. ſunt nomina ipſorum lapidum, qui alibi etiam vocantur Soham & Milluim. Locus Exod. 25. v. 7. & v. 30. explicat. Oleaſter defenſus. item defenſi vulgatus & LXX. De vſu huius prophetiæ. modus interrogandi. Applicare Ephod, conſulere Dominum applicato Ephod. conſulere Dominum pro iiſdem. locus 2. Eſdr. 7. v. 65. & Deut. 33. v. 8. C

Quis modus reſpondendi. Duplex. primus per nudum ſplendorem lapidum. defenſus Ioſephus. ſecundus mixtus ex ſplendore & ſermone. Locus 1. Reg. 28. v. 6. quid reſponſio per ſacerdotes. D

Soluuntur argumenta viri docti contra Ioſephum. eius ſumma in his auctoritas. Græci λόγιον *vocarunt. quo ſenſu LXX. dici queant Græci. De tempore quo hoc oraculum ceſſauit. Cur vocetur iudicium* τῶν δήλων *cur vrim illuminatio. Thumim veritas.* E

Sect. II. *De oraculis Prophetarum.*

Diuiſio oraculorum. viſio, verbum, ſomnium. nomina quorumdam prophetarum minùs notorum. viſio. ὅρασις ראה

quid

quid. verbum λόγος. דבר quid. quomodo fiebat. conſilium מלאב יה Euangelium. Onus ſeu משא. quid ſit fusè quæſitum, refelluntur varij.

Hieronymus defenſus. Apocal. 2. in fin. B
verſ. 24. Ierem. 23. verſ. 33. λῆμμα quid Græcis LXX. cur idem dicatur onus & munus. Reprehenſ. Theophilactus.

De ecſtaſi ſeu raptu prophetico. יד quid. C
Ezech. 1. v. 3. & cap. 8. v. 1. & 3. In raptu prophetæ ſemper ſibi præſentes hoc diſtincti à fanaticis hæreticorum. Polybronci fragmentum.

Auctor lib. de ſpiritu & anima defenſus contra Petr. Oliuarium. Apocalypſis quomodo ſcripta hoc genere prophetiæ. Tertulliani locus. alius And. Cæſarienſis. κάτοχος quid. κατοχὴ congelatio, morbus. Theodoretus & Theophilact. notati.

De ſomnio. חלום. ἐνύπνιον quando D
ſit prophetia, quando non. Modi ſeu ſomniorum ſex in SS. differentiæ. Hebræi ſolebant ſomnia petere. vt & gentiles. ponuntur loca huiuſmodi Gentilium dicta ψυχομάντεια.

Vigilias Chriſtianorum Iulianus eo conatus deriuare per calumniam. Iudæi idololatræ hac in re imitati fuere Paganos. Locus Eſa. 1. c. 65. v. 4.

Diuinorum ſomniorum finalis cauſa mul- E
tiplex ex ſacris literis oſtenditur.

Locus D. Iob. cap. 4. verſ. 13. & cap. 7. v. 14. & cap. 33 v. 15. Locus Numer. 12. v. 6. Exempla multa diuinorum ſomniorum ex hiſtoric.

Quæ ſpecies prophetiæ ſublimior & ex- F
cellentior ſit.

Quæſt. III. Quo pacto prophetia, ſiue diuina reuelatio, diſcernenda ſit à diuinatione ſiue dæmoniaca reuelatione?

Auctores qui de hac quæſtione tra- A
ctarunt. capita vnde petenda diſtinctio,

Sect. I. *Quænam neceſſaria iudicaturo de reuelatione?*

Spiritus diſcretionis quid, & quotuplex. de diſcretione experimentali. hæc eſt in ordine ad ſeipſum.

De diſcretione in ordine ad alios. quæ- B
dam infuſa; quædam doctrinalis ſeu acquiſita; quæ ad hanc neceſſaria ſint doctrina. pietas, experientia, & alia multa. Tenenda præcipuè humilitas. ſuſpendenda non præcipitanda ſententia. Exempla ſacræ ſcripturæ, Iacob, Ioſue, Samuelis. Heliæ, B. Virginis. locus Luc. 1. verſ. 29. Sanctorum Ambroſii & Epiſcopi Cyprii. Illuſio mulieris Carthaginenſis.

Præſtat humiliter reijcere reuelationem, C
quàm auidè arripere: an liceat petere vt fecere quidam Sancti SS. Ephrem, Maurus, Herebertus, & alij, ſed non imitandi in hoc, Quod decepta multæ perſonæ per hoc vt S. Catharina Bononienſis. Conatus ſic dæmon decipere B. Auguſtinum. ſciebant hoc D. Bonauentura. & ij, de quibus narrat Gerſon. & B. Coleta.

In aliis perſonis tutius eas reprehende- D
re & dure increpare. Notabilis locus de hac re Gerſonis. Et quomodo reſpondendum obiectionibus quas illuſi ſolent facere, cur non reiiciant.

Sect. II. *Quæ conſideranda in perſonâ cui facta reuelati?*

1. Fides. reuelationibus hæreticorum & ceterorum infidelium non eſt credendum. tales fuere Cerinthi. Marci. Montani. Archonticorum, Manetis, Iuliani Apoſtatæ. Donatiſtarum, Meſſalianorum. Anabaptiſtarum. Campani. Iuſti Velzii. Franciſci de la Cruz. Gratienxis pſeudoprophetæ. de vatibus Britannorum, vtroque Martino & aliis; Eubages qui.

2. An ſint ſui iuris, an arreptitiæ. his non credendum. exemplum de quadam ex Firmiliano. de Montano. de monialibus Quercetenſib. Ioanna Potiere. de Indorum cohoba. de Libuſſa Bohema.

3. An mores & vita correſpondeant. E
ſanæ fidei: & de vitis hic maximè conſiderandis. Apollonij ſententia de Quintillà & Maximilla. Quo pacto mores intelligendi & examinandi. Petrus Sartor Antuerpienſis pſeudoeremita. Orationis

tionis mentalis quædam pericula ratione viæ vnitiuæ. de lapſu Begardorum, Beguinarum, Dulciniſtarum, Lollardorum, Illuminatorum. Periculoſi alij ſcopuli multi. Eremitæ apud Caſſianum. Fr. Ioannis de Rupeſciſſa. F. Fran. Crucij.

4. Corporis conſtitutio. F

5. conuerſatio, ſtatus.

6. ætas, ſexuſque.

7. an ſint Nouicij in vita Spirituali.

Exempl. Franciſci Pici, qui hoc indicio fallaciam miræ reuelationis detexit.

Sect. III. *De reuelationibus mulierum non Sanctarum.*

Parum credendum huic ſexui. cur facilè decipitur. Quæ præcipuè conſideranda in mulierum moribus. G

Decepti viſionibus mulierculaꝛum quomodo Tertullian. & noſtro tempore Fra. Franciſc. de la Cruz, cuius narratur mira hiſtoria. Magdalena de la Cruz Cordubæ multos decepit. Et in Belgio monialis quædam arreptitia, in qua Chriſtus loqui & hoſtiam ſiue Euchariſticum panem conſecrare credita ab illuſis.

Quam periculoſa confeſſariis conuerſatio cum mulierculis etiam piis ex Gerſone. An attendendus ſtatus virginitatis, matrimonii, viduitatis hac in re, contra Leloyherium.

Sect. IV. *De reuelationibus virginum & mulierum, quæ ſunt Canonizatæ aut notæ ſanctitatis.*

De S. Angela Bohema. H

S. Brigitta Sueua vidua.

B. Brigida virgo Scota.

S. Gertrudis Brabanta. S. Hildegardis.

S. Eliſabetha Schonaugienſis defenſa.

S. Catarina Senenſis.

Quo in precio habendæ harum reuelationes. Refelluntur Henric. de Haſſia & Sibyllanus. Soluuntur eorum obiectiones. & defenduntur vaticinia Sanctarum.

Diſcutitur prophetia B. Catarinæ Senenſis de immaculata B. Virginis Mariæ Conceptione. I

Diſcutitur locus vnus ex concionibus B. Catarinæ Senenſis.

Item locus D. Antonini. Modus reuelationes conciliandi.

Sect. V. *De indicijs petitis ab ipſius reuelationis naturâ.*

Quando plus deferendum reuelationi habitæ à vigilante quàm à dormiente.

Diuina non eſt, quando non congruit diuinæ Sapientiæ, vel non iuuat ad maius bonum. vel incitat ad ſingularitatem, vel inobedientiam. Subitam doctrinam, Exemplum S. Simeonis Treuirenſis. aliud Præmonſtratenſium tempore Sancti Norberti. Virginum Aronenſium. K

Conſiderati gradus ſuperbiæ in illuſionibus. Indicia falſa, ex laſciuia, & impudicitia. Exemplum D. Roberti, & aliud D. Dunſtani. L

Quam periculoſum reuelationis prætextu ſuum contra obedientiam ſequi iudicium. Exemplum Genebaldi Laodunenſis Epiſcopi. Aliud S. Guilhelmi Ducis Aquitaniæ.

aliud S. Abrahami. Mira illuſio virginis Gandenſis, quæ ſe ſalua virginitate matrem futuram credebat.

Illuſio B. Secundelli. Sub ſpecie fructus animarum. quomodo vicit ſupplantatorem. Exemplum S. Matronæ. & S. Marcelli. M

Spiritus S. Doctrina & prudentia B. Angelæ.

Variæ ſutelæ & pellacia dæmonis detecta. B. Iordanus deceptus aliquoties prætextu boni. Remedium expuendi in viſum. S. Meinulphi ſententia notabilis. N

Conſiderandum num bona malis mixta ſuadeantur. Hiſtoria de B. Maria Oigniacenſi. & alia B. Vincentii. Ferrerii. optimum remedium oratio. Exempla S. Gutlaci. S. Elphegi. alterius. O

Iudicium in hac re & doctrina B. Arſenii Abbatis. Si reuelatio humana prudentia haberi potuit. ſi ſit deſumpta ex ſacra ſcriptura. vel ei diſſentanea. Si confirmetur aliis reuelationibus. Exempla S. Hermāni Steinfeldenſis, qui & Ioſeph vocatus & quare. Eutychiæ Patriarchæ. B. Guilhelmi Roſchildenſis. P

S. Adalberti. B. Meinulphi Petri Cluniacenſis. Quid ſi pugnantes reuelationes fuerint, cui credendum?

Sect. VI. *De iudiciis quæ petita à reuelationum circumſtantiis.*

Quæ conſideranda ſint circa finem. Q
Illuſ Ioannes de Varenis & Ioann. Hus. Cauti & circumſpecti. S. Arſenius. B. Hildegardis. B. Libuina Batauæ. Notanda cogitationes præcedentes & ſubſequentes. Verarum reuelationum quis effectus ex Hucbaldo, & exemplum S. Adelgundis.

Signum crucis opponere viſioni vti- R
le. exemplum S. Oſualdi Epiſcopi. Modus quo ſe ingerit conſiderandus. Doctrina P. N. Ignatii Loyolæ. Notanda lætitia & horror quibus animus pulſatur. D. Antonij doctrina, explicata per B. Catarinam Senenſem, & eius adhuc explicatio. Explicata opinio quædam vulgaris, cito mori, qui ſpiritus mortuorum viderunt.

Item notandum an veris confirmata S
miraculis. Exemplum nobilis Matronæ & S. VVinvvaloci. falſa eſt, ſi vel in minimo non contigerit, quod prædixit abſolutè. hinc patet veras fuiſſe reuelationes Catarinæ Raconiſiæ, Margaretæ Rauennatis, F. Aloyſii Bertrandi, item Ioannæ Lotaringicæ quæ d. Lapucelle Iohanne *quæ defenditur contra calumnias Anglorum. Acta iudiciaria. Falſas vero fuiſſe Montaniſtarum, Ioannis de Rupeſciſſa, & monialis Luſitanæ. Franciſci de Cruce.*

Et Hieronymi Sauonarolæ ſeu Ferrarienſis. De hoc diligenter diſſeritur contra quoſdam. De Iacobo Brocardo & B. Elizabetha Bartona. Notandus modus reuelationis, qui varius eſt.

CAP. II. De diuinatione.

Quæſtio I. Quid ſit diuinatio.

Explicatur natura diuinationis.

Quæſt. II. Quæ occulta queat dæmon diuinare.

Non nouit omnia, ſed quædam tan- A
tum. Marci hiſtorici locus explicatus. Quid de libere contingentibus? non poteſt niſi probabiliter coniectando. Exemplum Baſilacij fanatici, qui Iſaacio prædixit.

Quæ à cauſis neceſſariis dependent, B
& alia nonnulla poteſt certo prædicere. Quædam non niſi per coniecturam. Vnde nata veterum oracula. Quid de præteritis norit. Quid de præſentibus. An cogitationes hominum norit. Exemplum Scotti Parmenſis. Dæmonum hac in re fraudes. Quomodo facta aliquando prædicat vt facienda. Exempla. Apollonij, & iuuenis cuiuſdam, & Charberti & Cæſarii impoſtoris moderni huius generis, remiſſiuè.

Quæſt. III. Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetia & diuinatione?

Nota ex proportione rei cognoſcendæ & cauſæ. Nota ex modo & natura quæſitionis. Nota ex intentione quærentis. Quæ excuſent à peccato. Locus Prouerb. 19. v. vltim. Quando liceat ſignum petere.

Quæſt. IV. Quale peccatum ſit diuinatio.

Quando ſit hæreſis. quando ſuperſtitio. quando illicita dumtaxat.
Quando implicita ſit venialis.
quando iocus omnino licitus.

Quæſt. V. Quotuplex ſit diuinatio.

Quid pactum implicitum & explicitum. Scholaſtici non ſatis propriè loquuntur in ſpecierum aſſignatione.

Quæſt. VI. De ſpeciebus diuinationis, in quibus aperta diuinatio interuenit?

Oracula, & vaticinia. vt Iouis, Do- A
donæi, Hammonis, Trophonij. Apollinis Delphici, Clarij, &c. Veneris Gazenzis.

Quæ horum phyſica cauſa?
nulla contra pleroſq. vera eſt dæmon.
cur vno loco potius quam alio?
cur priſca oracula ceſſarint?

De Pythonicis vatibus, Veterum. vt B
Dodonides columbæ. Gallicenæ. Pythia Delphica.

Branchidarum, Colophonii, Soractinique vates. Francica Merouei Pythoniſſa.

niſſa. Ventriloqui. Engaſtrimantes, & Sternomantes. Eurycles, Pythones, Arcarii dæmones, ſeu vates. Exemplum ruſtici in Miſnia. afflati à dæmone, fanatici, enthei. multorum nomina. Sibylla vnde dicta. סבל. *Ectatici.*

Sect. II. *Necromantia ſeu ψυχομάν-* C
τεια fusè deſcripta. ritus collecti ex veteribus poetis. Satii & Lucani loca quædam. Melindenſium ſuperſtitio. Duo modi Necromantiæ, Nuda inuocatio & ſacrificium. Sagæ primùm murmurant, deinde incantationem proferunt. 3. comminantur. forma minarum.

Pœna huius diuinationis. dæmon in D
hac pro anima apparet. σκιομάντεια quid. νεκυομάντεια. κληδὸν.

Exemplum Santebereni magi. Diuinare in Pythone quid. locus 1. Reg. 28. verſ. 7. Quàm periculoſum, probatur exemplis. locus Pſal. 105. verſ. 28. & Iſai. 8. v. 19.

Sect. III. *varia Hydromantia, vt qua* E
vſus Andronicus. vna fiebat per annulum. alia per lapillos. alia ex pelagi agitatione. Orientales mare baptizant. Veneti ſibi deſpondent. alia ex aqua colore & imaginibus. Pagomantia, varii ad hanc olim fontes. Crateres Palicorum, ciſterna Alphacena, palus Iunonis. Apollo Thyrxeus. Rhenus Germanorum. alia per cyathum. per cathinum vt Feſſa. mulieres Germanæ ad vortices aquarum. ſuperſtitio hodierna, ſuſpectorum nomina mittendi in aquam. Aretinus fons obturatus à B. Bernardino Senenſi.

Sect. IIII. *De aliis magnaniæ generibus.*

De Lecanomantia, veteri & recenti. Ga- F
ſtromantia. Catoptromantia. Chriſtallomantia. Exempla duo recentia. Et tuto quemlibet poſſe confringere huiuſmodi, docetur aliis duobus exemplis recentibus.

Dactylomantia, varia exempla vetera G
& noua. Onychomantia, aliter apud veteres, aliter nunc fit. Queuedi quoddam factum. Acromantia Pharmaceia. Coſcinomantia. Axinomantia, Cephaleonomantia, Germanorum, Longobardorum. Apionis & Taciti calumnia in Iudæos. Cleidonomantia.

De modo excutiendi oculum furis. Varia exemplas.

Quæſt. VII. De ſpeciebus in quibus vel non explicitum pactum, vel eſt admodum latens.

Sect. I. *De haruſpicinia ſeu ariolatione.*

Gazareni qui. De victimaria. Extiſpicina. Iuuenalis locus. Pyromantia. Vtuntur Lituani. an huc pertineat mos tranſiliendi pyras. De luſtratione per ignem. Capnomantia. Locus Statii. Thurifumia Statii. Libanomantia Dionis. Tephramantia. Sophoclis locus. quædam eius hodie ſpecies. Moſchi locus. Hydromantia alia, & oinomantia. Quid omnibus commune cum hac.

Critomantia, alphitomantia, aleuro- I
mantia. κρίθριαι quæ. Horatij locus. furem libo inquirẽdi ſuperſtitio. Tiromantia. Ichthiomantia. Oomantia. Iſiacorum. Ceromantia. Anthropomantia. Valdè olim frequens, probatur fuiſſe. Sacrificium filiorum in Topheth apud Hebræos. Daphnomantia. Botanomantia. Sibyllæ folia. Sycomantia. Diuinatio per myricam valdè ſolemnis. Laus myricæ.

Omphalomantia. Amniomantia. De pel- K
liculis quibus inuoluitur fœtus. χορίον, ἀλλαντοειδὲς ἄμνιον. (**den helm** *Teutonice*) *ſuperſtitio in his.*

Qui ſic capite inuoluto nati. Iouius notatus. Iudæorum diuinatio per Ieduim *Ieduà animal mirum, ſed fabuloſum. Agni Scythici deſcriptio.*

Lithomantia. An Iudæis in vſu. Lo- L
cus Leuit. 26. v. 1. de lectione & ſignificatione quæſitum. Noſter interpres defenſus contra Oleaſtrium. Superſtitio quædam geſtantium amethyſtum Rhabdomantia, multiplex: quædam incantationis. quædam ſortis, quædam auſpicii, quædam ominis. Singularum exempla. Narratio de Gregorio VII. Papa. Lampadomantia & Lucernaria. Parthenomãtia multiplex. Catulli locus.

Sect. II. *De augurio & auſpicio.* M

Ariſtotelis locus. Augurium quid, & quæ eius ſpecies. A cælo petita. Ab auibus petita. A pullorum tripodio. Oſcinum differentia & nomina. Pauire. Tripudium ſoliſtimum. Soniuium. A quadrupedibus petita. Auſpicia pedeſtria. Ex equis Germanorum, Luizicorumque. A lupis. Et aliјs animantibus.

De omnium diuerſitate. Augurium, N
omen, prodigium ſæpè confunduntur. τερατοσκοπία. varia exempla, ſepulcrorum, fonticum, & ſpectrorum. Oſtentum, portentum, monſtrum, quid. Quid liceat in his obſeruare, quid non?

De acuminum auſpicio militari.

Sect. III. *De ſortibus.*

Phur, quid. Ioſephi locus. chinenſium ſortes & aliorum Iudæorum.

De diuinatoria. De oraculo. Palomantia, Pettomantia, aſtragalomantia, Kubomantia ſeu aleatoria. Rabdomantia multiplex. Sagittarum, apud Eze. cap. 21. v. 21. קלקל *βελομάντεια Virgarum, Deut. 8. v. 21. defenſa vulgata. incantatores cur* chabarim *dicti. interrogare in ligno, Oſe. 4. v. 12. Ceomantia vanitas. Stoicheiomantia genera. eius varia exempla Gentilium & Chriſtianorum. quid olim dicta* ſortes Apoſtolorum. *Explicata c. aliquanti. c. ſi quis clericos. 26. q. 5. Quomodo his vſi S. Auguſtinus & Gregor. Turonenſis. D. Franciſcus. Petrus Bleſenſis & aliј. De notis Epheſiorum. Dodecaëdri ſeu Paſtorum ludus. dictum quoddam Cæſalpini.*

Alectryomantia modus multiplex. P
Zonaræ, Socratis & Caſſiodori error. Onomantia. Prudentiј locus. Nomina liberis prophetico ſpiritu impoſita. Sanctorum nomina imponere religioſum. Pontifices ſanctè mutant nomen in inauguratione. Arithmantia. Cabbala duplex Iudæorum. Vocalium conſideratio in nomine proprio. Alchindrinæ liber. Ornithomantia Ioann. Leonis.

Sect. IIII. *Quale in his omnibus peccatum ſit.*

Quam etiam periculoſa res ſit. De ſor- Q
te conſultoria, quando illa hodie illicita? Quam periculoſum Magos conſulere. Trium Regum exempla.

CAP. III. De coniectatione.

Quæſt. I. De coniectatione ex aſtris.

De aſtronomia. huius laus. De aſtro- A
logia hac fusè docetur vana & prohibita. Species eius quatuor. de Ioanne Sta-
dio Bergano. Aſtrologia reuolutio- B
num quid queat diuinare? quomodo ceteræ ſpecies. Triplex Mortale hîc occurrens.

Rationibus & auctoritatibus omnis ge- C
neris impugnatur aſtrologia.

Satisfit argumentis aſtrologorum. Lo- D
cus Gen. 1. v. 14. Locus Eſai. 34. v. 4. Loca S. Auguſtini conciliantur. Locus Pſal. 103. v. 2. & Apocal. 6. v. 14. Locus Arethæ Cæſarienſis vnde corrigendus. Locus Iudic. 5. v. 20. Locus Apoc. 12. v. 3. Locus pſal. 18. v. 12. Reſpondetur exemplis allatis de veritate prædictionum quarumdam.

De Thraſillo. Cur I. C. iungant Ma- E
thematicos cum maleficis, & qui illis propriè dicantur mathematici. Quomodo & cur Deus permittat illos aliquando verum prædicere. De Aſcletarione.

Exempla aliqua falſarum prædictionum. Ioannis XXI. Papæ mors.

Hebræorum qui auctores iconoclaſtiæ. Pancratiј. Conſtantini Stethati. Prædicentium aduentum Antechriſti. Petri Leoni Spoletani. Abraham hos confudit diſputando. Ab his deceptus Manuel Comnenus. Ioannes Galeacius contra aſtrologum decepit. Petri de Monte ilicino mendacia. Alfonſus Aragonum Rex contemptor horum & quare. Ludouici Sfortiæ ſtultus amor aſtrologiæ. Alexandrinorum iudicium de his & vectigal βλακεννομίον. De medicorum fatua & ſuperſtitioſa quædam aſtrologia. necnon chyrurgorum. De diebus Criticis. De aſtrologia inueſtigatrice occultorum.

Quæſt.

Quæſt. II. De coniectatione ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Tria videri tantum eſſe elementa. A

Auſonij locus. De ijs quæ gignuntur in media regione aëris. de cometarum prædictione. aliquando proſpera prædicere. Charemonis liber. mira exempla de Nola Bodkenſi. de campana Villilana. de piſciculis monaſterij S. Mauricij.

De prænotione ex ventis. item ex nubib. B *grandine & ſimilibus.*

Piſidas notatus.

De maris tumore, terræ motu. Arequipæ mira prodigia. Indi adiuratores malè multati. Vulcani Peruniani. Iride, halone, &c. Ex arboribus, plantis, floribus, &c. quæ. Quædam hic ſuperſtitio.

Quæ conycienda ex animantibus. D

An ipſa præſentiant quæ prænunciant?

Quæſt. III. De coniectatione medicorum.

Regula quædam traditur.

Quæſt. IV. De coniectatione Phyſiognomicà.

De tribus eius ſpeciebus. Scriptores. A

Melampus & alii. Iuuenalis locus.

Fundamenta artis. Locus Eſai. 3. v. 9.

De Mathia Coruino Rege.

Probatur quædam eſſe licita. Et quatenùs. B *Socratis dictum. Locus Caſſy medici. De quibus liceat Phyſiognomo iudicare, de quibus non.* Exemplum. *Antonii Tiberti Ceſenatis diſcuſſum.*

Quæſt. V. De Chiromantiâ.

Duæ eius ſpecies. de Phyſicà. de aſtrologicà. Verderii error de hac. A

Prohibitio Sixti V. Artis vanitas. Scriptores. Iuuenalis locus.

Soluuntur argumenta contrariæ partis. B *Locus Exod. 13. v. 9. Iob. 37. v. 2. manus Dei quid ſignificet in Scriptura.*

Locus Exod. 24. verſ. 31. 2. Reg. 3 v. 15. Eſai. 8. v. 11. Ezechiel. 1. v. 3. & c. 33. v. 22. & c. 37. v. 1.

Examinantur exempla prædictionum C *Chiromanticarum. Bartolomæi Coclitis. Alexandri Medicæi. Iouius notatus.*

Zingari qui, & an tolerandi Principibus fusè Corinthia lex de ſumptibus.

Quæſt. VI. De coniectatione ex ſomniis.

Oniropoliæ ſcriptores. Somniorum diuiſio. Fundamenta vanitatis huius. A

De libro Danielis Somniali in c. non obſeruetis 26. q. 5. Synæſius notatus.

Quædam licet obſeruare contra Xenophanem & Epicuræos quædam non licet, cōtra Stoicos. Prudentii locus. Somniorum certitudo vel fallacia vnde petenda. de cauſa efficiente ſomniorum. Synæſii & Porphyrii error. Item Platonis, & Ariſtotelis. Hippocratis diuiſio non ſufficiens. B

De *Naturalibus ex cauſa intrinſeca.* C *1. animali. Locus Salomonis Eccleſ. 5. verſ. 2. 2. intrinſeca corporalis. quæ propria ſomnia ſingulorum humorum prædominantium. De naturali extrinſeca cauſa. & diuiſio.*

Quando liceat attendere ſomniis ex cauſis naturalibus. Explicātur ſingulæ cauſæ exemplis. Non licet diuinare de futuris contingentibus vt de gratis datis à Deo, nec de liberi arbitrii actionibus. D

De diabolicis inſomniis. Locus Homeri. E *& locus Eccleſ. 27. verſ. 7. De Lectiſterniis & captione ſomniorum apud Gentiles. de Venere Gazæa ſomniorum interprete. Somnia Enthuſiaſtarum, Anabaptiſtarumque. item Epithelis Meſſenii. Ædeſii philoſophi.*

Matris Attilæ. Ptolomæi. Neſtorii Attici, Iuliani Apoſtatæ. Odatis & Zariadres. demoniaca ad quid liceat obſeruare. Cōdæi ſomnium. Dinothi hiſtoria. Diuina *inſomnia quæ.*

Diuinorum *inſomniorum quædam exempla. Theodoſii Imperatoris. Arnobii Rhetoris. Mauricii Imp. Bardæ. Eulogii, Alexandri Magni. Bleſenſis locus. Horum obſeruatio licita, & ad quos ſpectet interpretatio. Quomodo diſcernēda diuina ab aliis. Locus Eccleſ. 34. v. 6.*

Exempla eorum quibus obſeruatio ſomniorum valde noxia fuit, Agamemnonis Xerxis, Onomarchi, Antigoni, Pompeï. Iuſti LipsI V. Cl. narratio quædam de muliercula Bruxellenſi, & hiſtoria diſcuſſa diligenter. G

CAP. IV. De coniectatione Politicâ ſiue de ſortibus.

Sortis politicæ ſpecies.

Q. I. de ſorte diuiſoria.

Iudices ſortiebantur Athenis, Romæ & in Sicilia. Caſus in quibus iura ſortitionē permittunt. c. 1. 26. q. 2. A

Quæ requiſita, vt hæc ſors ſit licita.

Quomodo intelligenda, quæ in ſacris litteris de ſortitione habentur. B

Ritus qui ſolemnes. Calix pro ſorte.

Locus Pſ. 15. v. 16.

Q. II. De contractu ſortis ſiue Lothariæ.

De duplici contractu hoc priuato, la riffe. *& publico,* la lotherie. A

Contractum eſſe licitum probatur. Reprehenſus Conradus. Ludus aleæ cur prohibitus. Contractus plures hic interueniūt.

De perſonarum generibus, quæ in hoc contractu veniunt. Quid hic lucrari poſſint mercis Domini ſeu venditores. Quæ ſint peccata venditorum, ſeu Dominorum mercis. De modo quo, ſtatim ac collata iota, ſortes trahuntur. Quid lucrari poſſint emptores ſeu ſortientes. B

Quæ horum peccata, & obligatio reſtituendi an ad ſortitionem rerum reſtitutarum fraudator admittendus. C

Quid lucrari poſſint miniſtri & officiati. D

A quo alendi hi miniſtri. Publicum, & pauperes quid hic lucrentur. Princeps poteſt aliquid reip. pauperibus vel ſibi reſeruare. Poſſe aliquid dari ei qui primam ſortem, vel plures obtulerit.

Q. III. De purgatione Canonicâ.

Quid ſit? quæ eius ſpecies. De purgatione iuriſiurandi. Canones hanc probantes. A

Exempla Sophiæ reginæ Poloniæ, & Sixti 3. Leonis 3. & Pelagij PP. B

De purgatione per ſumptionem SS. Euchariſtiæ. Exempla Lotharij Regis Franciæ. Gregorius 7. ipſe fecit, ab Henrico verò Imp. exegit.

Cauſæ & formula huius purgationis. C

Defenditur ea contra Fran. Hotomannum Caluinianum Explicatur eius ſentētia. Hiſtoria Erkimbaldi Burbati. Alia Sibichonis Epiſcopi. Sæpè mortui qui, rei cum eſſent & iuſte accuſarentur, ſumere præſumpſerunt. Exempla remiſſiuè ponuntur. Cur Deus hoc indicium aliquando permiſerit fallere. vt in Andronico Imperatore.

Q. IV. De vulgaribus purgationib.

Cur ſic dicta. item cur exploratoriæ purgationes. cur leges paribiles. A

Tentant omnes Deum. huius ſpecies petere miraculum.

Sect. I. *De prouocatione ad diuinum iudicium.*

Quibus conditionibus concurrentibus hæc ſit licita. Exempla. Saræ. Dauidis. Zachariæ filiæ Ioiadæ. Septem fratrum Machabæorum. D. Pauli. Martyrum noui teſtamenti. Et S. Euſtaſii Abbatis. Gualtheri Burgenſis Epiſcopi Pictau. B

Quam periculoſum ſit ita citare. Qui peccent Mortaliter citando. Quando citati poſſint citationem contemnere, quādo & quo illam modo debent conſiderare. C

Exemplū Gonzalui Hernandes de Corduba.

Exempla citationum non irritarum. D

Citatio duorum fratrum de Caruaial.

Menuerci Paderbronnenſ. Henrici Moguntini Epiſcopi. Burchardi & Meginheri.

Gothus capite plectendus. Gothalani Nauarchi. Fratris Ducis Brittanniæ.

Templariorum. defenditur hæc hiſtoria cōtra quoſdam. De morte Clementis V. Papæ, & Philippi Pulcri Francorum Regis. Præpoſiti S. Lamberti Leodinenſis. De Innocentio IV. fabula Britannorum reiecta.

Sect. II. *De purgatione monomachiæ ſeu duelli.*

De inuentore duelli. de gentibus quæ vſa. de cauſis propter quas inductum. E

De ritibus. de armis. Duellum paralytici cōtra Iudæum qui imaginem Deiparæ violarat. Duella *inter reges pro regno. inter priuatos pro regibus. pro teſtimonio pudicitiæ. pueri contra gigantem. Burchardi contra Conradum.*

De *ſucceſſione auorum inter patronos nepotis & patrui. vitere qui pro nepote.*

VVenceslai Regis mirum duellū contra Radislaum aliquando Deus miraculo decidit vt in causâ VVencesla. aliquando res dubia manet, vt inter equites Hiſpanos, Rui Paez de viedma, & Pae Rodriguez de Auila. Sæpè iuſtus vincitur.

Duellum

Duellum omni iuri repugnare oſtenditur. F
Prohibitio & pœna concilij Tridentini. aliæ priores Iulij.2.& egregiæ eius rationes.Extenſio Gregorij.XIII. ad priuata duella & quæ citra ſolemnes ritus fiũt. G
Quædam declarationes ſiue illationes ex bulla prædicta.extenditur ad eos, qui dicunt;Veni,ego te tali loco exſpectabo. Nõ procedit contra Principes qui duellũ permitterent infidelibus.
Bellum iuſtum poteſt auctoritate principis duello decidi.Non tamen hoc poſſunt facere per modum diuinationis aut ad gloriam,&c.Locus 2.Reg.2.v.15.
Qui conſulentes incidant, qui ſpectatores. Fit mentio non viſæ bullæ Clementis 8.

Sect.III.*De purgatione vulgari per ignem.*

De proba ferri candentis.quod iudicium. H
Solemnitates.Formula.
Exemplum Tetbaldi Peletarij. Lex militaris apud Radeuicum. Leges Francicæ, Longobardicæ,Slauicæ,Flandræ.
Vomerum quis numerus.
Ferri conſecratio qualis.ponitur formula. I
Sophoclis locus de hac purgatione. An Nobiles eam quoque ſubierint,quod ira. Exempla. Conradi Marpurgij contra hæreticos. Richardæ & Kunigundæ Imperatricum. Emmæ Reginæ Hiſtoricorum diſſentio conciliata.
Aliorum in Græcia. Matronæ Chriſtianæ in Rugia.Comitiſſæ Mutinenſis. Ludouici regis German.Legatorũ. Occiſorum Comitis de Oldenborg.
VVittenbergenſis iniuſtè accuſati de incendio,& detecti poſtea rei. Exemplum Piſcatoris Traiectenſis, & cuiuſdam Hipocritæ. Iuonis loca diſcuſſa, & oſtenſa canonibus repugnare. Rollonis Normanni factum mirum.
Certamen Catholici Hiſpani cũ Ariano. K
Robertus Cantuarienſis doluit, quod hãc purgationem ſuaſiſſet.
Emma regina ſic ſe purgauit.
De iudicio prunarum. Exempla. L
Monachi Ægyptij, & B. Briccij Turonenſis Epiſcopi. Haraldi Hyberni.
Sumebant & ab alijs rebus hoc indicium.
Eulalius ſe purgauit fiſcellâ in ignem iniectâ. Epiſcopus quidam ad fidem Roſſos adduxit proiecto libro Euangeliorum in ignem.Sic etiam approbata in Hiſpaniâ miſſa Moſarabum.
De probatione per pyram.Exempla. M
Petri Maſſilienſis.Poppenis Apoſtoli Danorum. Catholici Epiſcopi prouocantis Arianum. Sauanarolæ factum, ſeu potius iactantia. Petrus Albanenſis ſic Petrum Florentinum ſimoniæ conuicit. Ritualia huius iudicij.
Vt Catholica fides his adſtructa,ſic iiſdem hæreſis deprehenſa punitaque probatur exemplis. Hæreticorum Cameracenſiũ, item Argentinenſium. N
Flamma hæreſi,quod vmbra corpori: cum fuga erroris,vis perit ardoris. redit hac illo rediente. Hæretici alterius exemplũ.
Variæ prohibitiones huius probæ. O
Imperatorum & Pontificum, c.Mennam 2. q.5.diſcuſſum.& c.conſuluiſti.2.q.4.

Sect.IV.*De purgatione vulgari per aquam.*

De aqua feruente. Nationes quæ receperunt,& quo fundamento. P
De poculo Zelotypiæ Num.5.
Prohibitio purgat.per feruentem.
Exemplum Legatorum Ludouici Germaniæ Regis. confutata quædam traditio Hebræorum. Ritualis oratio. Solebant manũ inijcere.probatum exemplo Hiacynthi Diaconi Rauennatis.
Formulæ duæ huius probæ collatæ inter ſe.
De purgatione per aquam frigidam. Q
Quomodo fiebat. Exemplum vxoris Beati Gangulphi.lex Alſatica.
Alius modus, mergendi hominem totum.
Imperatoriæ & Pontificiæ prohibitiones.c. ex tuarum.de purgat. Canonica explicatum.& c.ſententiam ſanguinis.
Ne Cleri.vel monachi ſæcularib. &c.
De hodierna probatione ſagarum per aquã frigidam ſententiæ Germanicorũ Scriptorum. Iuriſconſulti cuiuſdam recens libellus de hac re.

Q.V. De probâ,vt vocant,aquę frigidæ,quâ in ſagis explorandis quidam in Germaniâ vtuntur.

Sect. I. *Diſcutitur opinio & rationes Adolphi Scribonii.* A

Contra

Contra fictitiam illam leuitatem dæmonis ſagas ſuſtentantis diſſeritur. Non eſt credibile hoc ſic à Deo à mundi initio prædeſtinatum. Refellitur ſupernaturalis & fictitia aqua & ſagarum antipathia. Lutherus exploditur, qui voluit omnia B
liquida apta præbere balneum eſſe idoneam baptiſmi materiam.

Quo pacto elementa laudent Deum.

Qua ratione aqua inſtrumentum & ſigillum ſalutis.

Sect. II. *Excuſſa ſententia & rationes IC. cuiuſdam Catholici.*

Laudatur aduerſarius, & huius contra- C
dictionis ratio proponitur. Qui & vbi tantum iudices hac vtuntur proba.

Eſſe praxim paucorum & indoctorum iudicum. Summa ſententiæ contrariæ.

Oſtenditur parũ neceſſaria hæc purgatio D
ad mentem aduerſarii.

Oſtenditur pugna in dictis eius, & incertitudo huius probationis. Exemplum vetulæ ſagæ, quæ ſeipſam prodidit.

Oſtenditur ex eo & alia pugna. item hanc ſupernatationem non eſſe tribuendam bonis angelis: ſed dæmoni.

Cautelæ, quas ponit oſtenduntur ſuperfluæ.

Tertia pugna in dictis aduerſarij. E

Gratis conficta diuerſitas in maleficio & alijs criminibus; nec probata, nec vera.

Sed oſtendit purgationis huius vanam defenſionem.

Inducitur argumentum de ſaga quæ furti accuſata tantum; & aquæ iniiceretur ex priſco more ad purgationem: & oſtenditur ſi hæc purgatio vera certaq́, neceſſariò iudicem perplexum fore.

Multa refelluntur breuiter πάρεργα aduerſarij. Quæ præcipua nunc cauſa paucitatis miraculorum ſit. Deo non attribuenda omnia creaturarum mala; & talem propoſitionem fidei repugnare.

Excuſatur mens aduerſarij eam ponentis.

Quo ſenſu probationes ſint iudici arbitrariæ.

Hanc iure Canonico probam omnino eſſe F
prohibitam accuratè oſtenſum.

Non licet iudici infligere quamcunq́ pœnã quam rei maximè metuunt.

Hæc purgatio non fauet maximè reipub.

Neque hoc ſolùm poteſt eam facere licitam.

Vt actus ſit bonus, non ſufficit eum tendere ad bonum finem.

Sagas non deteſtari maximè hanc purgationem. quod ſi deteſtantur, indicium eſt pacti.

Non eſſe hoc indicium certius teſtimonio cõplicum.

Nõ eſt eadem ratio huius indicii & illius G
teſtimonij.

Vt nec indicij ex cadauere ſanguinante, & ex hac.

Non ſequitur Deus iuuat iudicem in vno, H
ergo & ſemper & in omni.

Non fallitur iudex, qui ſecundum acta, nocentem abſoluit. Deus non vult omnia crimina hic actu puniri. Aliquando iudici & iudicio nocent malefica.

Sors iſta eſt diuinatoria non conſultoria.

Conſultoria ſors etiam hodie eſt prohibita. l. eorum. C. de malef. & mathemat. vt non ſit iniqua quomodo accipienda.

Maleficium maleficio deſtrui poſſe, error. I

Maleficium per media ſuperſtitioſa tolli poſſe: vel erronea, vel planè temeraria propoſitio.

Scotus falsò citatus à malleo malef.

Poſſe aliquem peccare in eo quod facit bona intentione.

Impugnatur vt proriùs ſpurium & tyrannicum arbitrium liberum & plenum iudicis, quod aduerſarius ei concedit.

Iudex ſecundum legem debet iudicare: alioqui belluas imitatur.

Quomodo iudices omnes legib. ſubditi ſint. Præſtare abſoluere nocentes, quam per hanc probam deprehendere.

Quid iudici hic metuendum, quid non?

Mortale eſt non obedire Eccleſiæ.

Cauſa, cur tam parum iudices promoueant per indicia legitima. D. Bernardi locus de hac proba diſcuſſus.

Sect. III. *Proponitur & probatur vera ſententia negatiua.*

Iudices gnari Pontificiæ prohibitionis, K
qui hac proba vtuntur, peccant.

Probatum primò definitione peccati.

Pontifices Romani quid ſenſerint de hac probatione.

Illis eſſe credendum & obediendum in hac re. c. Mennam. in fin. 2. q. 5.

c. ex tuarum, de purgat. Canon.

Diluuntur

Diluuntur rationes aduerſarij quibus conatur oſtendere diuerſum quid ſtatuendum in purgationibus vulgaribus ceteris, & in iſta.

Oſtenditur non eſſe diuerſam rationem iudicum & priuatorum.

Oſtenditur eſſe tentatio Dei. L

Quomodo ſigna petita à Sanctis hominibus.

Quando liceat ſignum petere.

Probatur hîc non eſſe miraculum.

Exempla multa docent falſam eſſe probam.

Iudices non tenentur fidem habere huic probæ.

Quale hic pactum intercedat. M

Declaratur res.

Pactum hic inter iudices & dæmonem, non inter ſagas & dæmonem intercedit.

Exemplum quoddam recens diſcutitur.

Diſſenſio Iudicum in hac purgatione.

Cur dæmon hoc pactum inierat, & lucra eius ex illo.

Oſtenditur hac proba cõtinere peccatum inobedientiæ & ariolationis. N

Locus 1. Reg. 15. v. 22.

Dæmonem corporeum facere, temerarium eſt & errori proximum.

Multa aduerſarii parerga, & non vera quædam. Iudex communem ſententiam hîc ſequi tenetur.

Alioqui peccat, & poteſt conueniri act. iniuriarum. talem torquens, eſt tyrannus. ſententia eſt nulla. occidens, eſt homicidij reus.

Q. VI. De aliis quibuſdam vulgaribus purgationibus.

De purgatione per pondera & lancem.

De purgatione per crucem.

Qualis iſta purgatio, quæſitum.

Friſonum conſuetudo.

Quid contendere vel certare cruce, itẽ quid ſtare ad crucem.

De ſortitione quadam factà Conſtantinopoli de Imperio.

De abijcientibus res aliquas, vt ex earum recuperatione cognoſcerent ſua ſibi à Deo peccata fuiſſe remiſſa.

Exempla S. Attilani Zamorenſis Epiſcopi & S. Arnulphi Epiſcopi Metenſis.

F I N I S.

MAGICARVM DISQVISITIONVM LIBER QVARTVS, QVI EST;

DE DIVINATIONE.

A

SVNT quædam nomina, quæ, cùm latè ſumuntur, ſolent confundi, vt *diuinatio, vaticinium, prænotio, prophetia, coniectatio, prædictio:* & ſic ſumendo, pro his omnibus, in titulo poſui vnicum nomen diuinationis. Si preſſiùs ſumantur, diſcrimen aliquod agnoſco. *Prænotio* & *prædictio*, cetera quatuor ſemper complectuntur: ſed *prædictio*, ordinem ad aliũ actumque denotat extrinſecum; *prænotio*, intrinſecam tantum cognitionem. *Vaticinium*, diuinationi & prophetiæ commune nomen eſt; ſed ad *Oraculum* tamen, quod viua fit hominis voce, reſtringi conſueuit; cum *diuinatio* vlterius porrigatur. De *prophetià* D. Hiero. notat[a], ſemper à ſacris litteris in bonam partem accipi. patet hoc verum eſſe, quando loquuntur abſolutè. nam ſi pſeudoprophetas quoq; hoc nomine honorent, diſtrahentem quampiam particulam adiiciunt (vt prophetæ *ſtulti, Baal. Samariæ, lucorum, &c.*[b]) vel loquuntur per ironiam non obſcuram, petitam ab exiſtimatione atq; opinione populi, qui pro talibus eos habebat; ſicut & *idola*, nuncupat *Deos*[c]: atq; adeò ſemper aliquid additur in contextu, quod non ſinat ignorari pſeudoprophetas fuiſſe.[d] *Diuinatio* nunquam in Bibliis ſumitur de prophetico lumine. Nam illud Salomonis; *Diuinatio in labijs regis, in iudicio nõ errabit os eius*[e]; nihil ad prophetię donũ pertinet, ſed ad ſagacitatẽ in occultis & perplexis iudiciorum latebris, circa facti ambigua, eruendis, neceſſariam iudici. eſt enim quædam ſicut in medicis cauſis, ſic & in iudiciariis diuinatio Metaphorica; qua, quæ præterita ſunt, & quorum veritas ignoratur, ſollerti diſcuſſione coniiciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cùm veræ matri filium reſtituit[f]. vt fuit in Danielis inquiſitione; qua, ſenſum perfidiâ detectâ, Suſannam vitæ, honori, marito reſtituit[g]. vt in iudicio Ariopharnis Thracum Regis; quod huiuſmodi traditur. Tres Cimmericorum regis filios de paterno regno contendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris cadauer ſepulcro erui, arbori alligari, & eos arcu contendere, vt qui patris cor transfixiſſet, is in regnum ſuccederet. primogenitus guttur, ſecundus medium pectus corde illæſo transfixit. Supererat minimo ſpes regni. vicit pietas, & ſe regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate ſuperior eſſet, profeſſus; iaculari detrectauit. Huic Thrax regnum adiudicauit, quia naturæ propenſione, ſe & verè filium, & virtute præſtantiorem oſtendiſſet[h]. An hanc hiſtoriam voluebat animo Alphonſus primus Neap. rex, cùm ſimilem protulit ſententiam? vel naturali ſagacitate id potuit, quæ in eo mirifica fuit. Nam adhuc penè

[a] *in c. 3. Michea.*
[b] *Ierem. 23. v. 13. Oſe. 9. v. 7.*
[c] *Exod. 12. v. 12. & c. 18. v. 11. Daniel. 11. v. 8.*
[d] *Deut. 13. Ierem. 23. v. 25. c. 28. v. 1. & 14. Ezech. 21. v. 21. Mich. 3. v. 6.*
[e] *Prouer. 16. v. 10.*
[f] *3. Reg. 3.*
[g] *Daniel. 13.*
[h] *Diodor. Sicul. lib. 20.*

penè puero cùm in Aragonià, vtriuſq; Siciliæ regna ſuſciperet, accidit; vt cuiuſdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatem ex Hiſpanienſi lege prouocaret. Dominus, ne matre cum filio priuaretur, negabat ex ſe natum. deërant in re clam patrari ſolitâ probationes. quid ageret? bellè ſe expediuit. iubet ſub haſtâ partum vendi. vincitur dominus licitatione. ergonè (ſecùm) filius meus in ſeruitutem me viuo? quin potiùs fateor, quod res eſt. & ecce paterni animi erumpunt inuito lacrymæ. Subſequitur lingua confeſſionem oculorum. ſic patri filium, matri debitam rex libertatem aſſeruit [a]. Quem imitaretur hoc iudicio, non habuit; vt Tiberium [b] habuit Theodoricus, Rex Gotthorum. Spoponderat mulier Italica nuptias ſecundas amatori, pacta ſe filiũ priùs domo exturbaturam. cùm conaretur; reſiſtere filius, & Regem adire ambo. filius ſibi alimenta deberi, nec domo paternâ à matre eiici decere. contra mulier, filium non agnoſcere, ſuppoſitiuum eſſe. Suſpecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ô mulier, *inquit rex*, potes, ſi me audis, & hac te moleſtiâ expedire, & meliùs coniugium inire. quin tu iuuenem hunc, qui filium ſe dicit tuũ, maritum accipe. minor eſt ætate, & facie liberaliore. Ictâ mulier tam inopinatâ iuſſione, primùm conticeſcit: mox ſe colligit, & multa prætexere negationi, parùm cohærentia vel apta; vt deprehenſam facilè intelligeret rex. Fingit ergò ſe pœnam addere, niſi conſentiret. quod reſtabat infelici, vt ſcelus fugiat horrendum; filium agnouit [c]. Coram Carolo Magno pater & filius homicidii rei agebantur, factum vterque negabat, nec tormentis vllis ad confeſſionem criminis perduci poterant: condemnat Imp. vtrumq; ad ſuſpendium. Tum pater, victus amore filii ſe reum, filium verò ſceleris expertem profitetur [d]. Minoris momenti, non minoris induſtriæ fuit Frederici III. iudicium. ad eũ cùm ruſticus veniſſet, & quæſtus eſſet, iugalium equorum alterum in cauponâ ſibi furto ereptum: abigeum Imperator ſibi indicari iuſſit. cùm hoc ruſticus negaret ſe facere poſſe, qui hominem non noſſet. miror, inquam Fridericus, non alterum quoque ereptum tibi, cùm tot in hac vrbe ſint equites, equi tam pauci. Equa, ô Cæſar, ſubdit ruſticus, eſt altera; quæ militibus paruo vſui. Igitur age, inquit Imp. equam inſcende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis equita: ſubtractus equus in aliquo ſtabulo latitat; & cùm iugalis odorem ſenſerit, ſtatim hinnitum tollet. Paruit ruſticus, atq; vt Cacum mugitus bouis, ſic hinnitus equi tunc furem prodidit [e]. Nec ſubticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantii Iudæus Chriſtiano certam auri ſummam mutuam dederat, vti conſtitutâ die præter ſortem, vſuræ loco, duas carnis eiuſdem Chriſtiani vncias reciperet. Die illâ ſortem reddit Chriſtianus, fænus negat. aditur Solymannus, vt rem decidat. ille Iudæum animo deteſtatus, nouaculam adferri iubet, & Iudæo poteſtatem facit, quà velit, membri parte, debitori duas carnis vncias exſcindat: eà lege, vt omninò duas tantum: ſi minus pluſue exſciderit, capite luiturum. Non auſus Iudæus hanc aleã ſubire, Chriſtianum abſoluit [f]. De huiuſmodi ergo *labiorũ regis diuinatione*, Salomon loquebatur. ſicut enim cor regis, ſic & eiuſdem labia in manu Dei ſunt. ambo Deus æqualiter dirigit, & quibus ſuas in terris vices delegauit, eos ſupra ceteros ſæpè mortales magnâ ſollertiâ & prudentiâ dotat. *Diuinatio* ergo illic
C *pro coniectatione* poſita. *Coniectatio* namq;, procedit ex conſideratione cauſarũ ſignorumuè, ſiue hæc ſint cum verâ prudentiâ coniuncta, ſiue vanitatis comperta. quare quædam coniectatio licita, quædam illicita eſt. *Diuinationis* nomẽ, nos deinceps reſtringemus, ad illicitam tantum: hæc à coniectatione differt; quia non procedit per ſigna, vel argumenta, vt facit coniectatio. *Prænotio* deinceps nobis generale nomen erit; eius partes, vt membra corporis, tres ſunt futuræ; Diuina prænotio, quæ manat à Deo, & vocabitur *prophetia*, ad hanc per-

[a] *Ant. Panhormi. lib. 2. de geſt. Alfonſi.*
[b] *Sueton. in Tiberio.*
[c] *Ioan. Magnus lib. hiſt. Gotth. cap. 29.*
[d] *And. Barbat in c. præſenti. de. probation.*
[e] *Æneas Silnius lib. 2. de reb. geſt. Alfonſi.*
[f] *Corrozetus de dictis & factis memorabilibus.*

tinent quædam miraculoſa, ſeu diuina oſtenta & prodigia, futurum ſolita certò & ordinariè prænunciare: vt quod poſt obitum B. Beatricis Ateſtinæ per longum temporis ſpacium obſeruatū eſt, quod quoties aliquid noui familię Ateſtinæ, ex qua fuerat orta, immineret, toties multis ante diebus, in ſacello eius prægrandis ſtrepitus exaudiebatur, & corpus eius, quod de more ſupinū iacebat, in alterum latus reuolutum reperiebatur. *Scardeonus lib. 2. antiq. Patauinar. claſſ. 6. fol. 120.* alia de campanis quibuſdam retuli, *inf. c. 3. q. 1. & de aliis multis c. 2. q. 7. ſect. 2.* Dæmoniaca, quæ deriuatur ex pacto tacito vel expreſſo cum dæmonibus, & dicetur *diuinatio*; & Naturalis, quæ ſumitur ex ſignis vel cauſis naturalibus, quam vocabimus *præſagium*, vel *coniectationem*, ſtrictè ſumptis vocabulis.

CAPVT I.

De diuinà prænotione, ſeu prophetiâ.

QVÆSTIO I.

De natura & nomine prophetiæ.

IN SS. *propheta* nomen, & *prophetandi* verbum, ſex ferme modis ſolent accipi.
primò, pro eo quod eſt canere vel pſallere certis diuinas laudes modis, vel A
inſtrumentis. Sic legimus prophetaſſe Idithum & Heman [a], & ſic quidam il-
lud accipiunt [b]; *Num & Saul inter Prophetas?* 2. pro Ethnicis vatibus ac poëtis.
ſic Epimenidem [c] Apoſtolus appellat Cretenſium prophetam. 3. pro phana-
ticis, qui arreptitiorum more mente abalienati, inſolita, inepta, inſipientiaq;
effutiunt. ſic dicitur Saul domi ſuæ, à malo agitatus ſpiritu, prophetaſſe [d] &
Sacerdotes Baal dicuntur etiam prophetaſſe. 4. dicuntur prophetare, qui mi-
raculum aliquod edunt, quo declarant ſe veros fuiſſe Prophetas. Sic Elizæi
mortui corpus dicitur prophetaſſe, quia latronis cadauer contactu viuifica-
uit [e]. 5. qui res ſublimes, diuinas, & ab hominum cognitione remotas, &
Scripturæ ſacræ arcana interpretantur & docent. Sic ſumpſit Diuus Paulus
[f] quando confert donum linguarum cum dono prophetiæ. ſic & Aaron; eo
quòd Pharaoni exponebat oracula, quæ Moyſes à Deo acceperat, vocatur pro-
pheta [g]. Sic ſumpſit Philo Iudæus, cùm Prophetam definit; Dei, oracula intùs
dictantis, interpretem. [h] Et huc pertinet etiam alia ſignificatio, quando ſumi-
tur pro veris Dei cultoribus & viris religioſis, *vt volunt ſumi, 3. Reg. 18. v. 4. Abu-
lenſ. & Caieta. 6.* pro eo, qui occulta Dei arcana, per diuinam reuelationem ac-
cepta, hominibus enunciat [i]. Nos nunc de hac vltimâ ſpecie tantùm loqui-
mur.

Nomen hoc prophetiæ Græci à præfando (προφημι) deduxerunt; He- B
bræis *Nebua*, vnde *Nabi* prophetes, radice verbi incertâ. poteſt enim eſſe *Nub*
(hoc eſt loqui) & ſignificaret *Nabi*, loquētem: poteſt eſſe *Ban* (intelligere) & ſi-
gnificaret intelligentem, nimirum perfectiſſimè, vt qui res oculis fidelib. ſub-
iectas cognoſcunt. Vnde & Prophetæ Hebręis dicti ſunt *videntes* [k]. Hęc de no-
mine ſuffecerint, de re videamus.

Caſſiodori [l], communius recepta definitio, concißior eſt, quàm vt per illam commodè rei natura intelligatur. Dic explicatiùs, *Prophetia, eſt diuina inſpiratio, rerum à nobis procul diſtantium euenta, immobili veritate, & maximà cum certitudine prænoſcens atque denuncians.*] Explicemus ſingula definitionis membra. *Diuina* dixi, contra Artephium & Rogerium Baconem, qui prophetiam tribuunt aſtrorum influentiis; contra Ariſtotelem & Peripateticos, qui corporis humoribus; contra Moyſem Ægyptium, Auicennam & Algazelem, qui naturali induſtriæ ſtudioque adſcribunt. hi cuncti falluntur. quia omnis prophetia, SPIRITVS SANCTI donum eſt, nullâ humanâ allatum voluntate,

[a] *1. Paral. 15. v. 3. & 5.*
[b] *1. Reg. 10. v. 12.*
[c] *ad Tit. 1. v. 12.*
[d] *1. Reg. 18. & 3. Reg. 18. 29.*
[e] *Eccleſ. 48. v. 14.*
[f] *1. Cor. 14. v. 5.*
[g] *Exo. 7. v. 1.*
[h] *lib. de præmiis & pœnis.*
[i] *notata hæc Pererio in Geneſ. c. 20. diſp. 2.*
נבואה
נביא
נבב
בן
[k] *1. Reg. 9. v. 9.*
[l] *præfat. in Pſalm.*

tate, vt duæ Catholicæ columnæ Petrus & Paulus [a] conteſtantur. Vnde Beatus Hier. [b] inſert, ſolos veros Prophetas, Dei ſpiritu locutos; nec alios prophetarum nomen mereri, quàm qui Spiritus ſancti luce colluſtrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla diſpoſitio naturalis vel humana abſolutè requiritur. poteſt enim Deus ipſam ſimul cum lumine diſpoſitionem infundere [c]. Sed qui amat omnia ſuauiter dirigere, vt plurimùm ſe rerum naturis accommodat, quoad ipſi placet. Quare cùm aptiſſima ſit diſpoſitio, qua mens à ſenſibilibus motionibus, & rerum humanarum ſoluitur curis; videmus eam Prophetas aliquando comparaſſe ſibi, vt Helizeum impii Regis Iſraël adſpectu fortè ad zelum &
C indignationem nonnihil commotum, muſices ſuauitate [d]. Quæ tamē diſpoſitio, planè per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius cauſa vllo modo dici meretur. Naturalis verò prænotionis vel dæmoniacæ, cauſa per accidens, eſt corporea diſpoſitio, quæ à ſenſuum vſu vehementer mentem auellit. atque idcirco Plato & Ariſtoteles dixerunt, frequentiorem eſſe diuinationem in fatuis, attonitis, & furentibus, quàm in mentis ſanæ hominibus; in dormientib. quàm vigilantibus; in morti vicinis, quàm vitâ vitali longùm adhuc fruituris; in atrabiliariis, quàm ſanguineis. minùs enim ſenſibus intenti illi omnes, & melancholici inſuper vigilantes quaſi ſomniant [e].

2. Dixi, *inſpiratio*; latè ſumpta voce, pro quouis influxu, inſtinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquādo largitur angelis bonis, qui prædicant aliis, vt de Sodomorum euerſione didicimus [f], & de poſteris Iſmahelis, [g] de Samſone [h], de Tobiæ vxore [i], de Chriſto Domino [k], & eius præcurſore [l]; vel vt viſiones explicent hominibus [m]. Aliquando Deus confert hoc donum hominibus, tum viris tum feminis, maximè probis & ſanctis; vt Eliæ, Eſaiæ, Deborę, Oldæ, & quamplurimis aliis, quorum laus eſt in ſacris Hiſtoriis; interdum tamen & malis atq; improbis, vt nonnullis Gentilibus, ac fortaſſe Sibyllis, & Balaamo [n], & Caiphæ [o]. Confert autem aliquando ignaris ſe prophetare, vt dicto Caiphæ, &, iuxta D. Ambroſium [p], Abrahamo, cùm dixit; *poſtquam adorauerimus reuertemur ad vos*; ſed tunc impropriè vocari prophetiam, cenſuit D. Auguſtinus [q]: aliquando verò id accidit gnaris ſe à Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt [r] Sauli iuxta quorundam interpretationem; ſed ſæpiùs, ſponte Spiritum Dei recipientibus: tuncq; eâ ratione prophetia poteſt vocari voluntaria, quia influxum Dei non inuiti recipiunt; inuoluntaria nihilominùs erit, quatenùs eum, non quādocunque ipſis, ſed quando Deo lubet, recipiunt; & quia non quà menſurà ipſi volunt, ſed quà Deus; & quia non quam volunt ipſi diu, ſed tantiſper dum Deo videatur; vt de extaſi lib. 2. diximus, quæ ſic etiam voluntaria, nec aliter.

D Inſpirationum alia quoq; differentia petitur inde, quòd interdum ei nullum colloquium accedit, ſed nudâ tantùm fit præceptione aut oſtenſione, vt in pleriſq; veteris teſtamenti prophetiis cernitur: interdum Dialogiſmus aliquis Prophetæ ac Spiritus ſancti accedit [s].

Illuminationis ſeu inſpirationis huius duas ponunt Theologi ſpecies, *imaginariam* & *intellectualem*. *Imaginariam* ſiue *ſenſibilem* vocant, non quia non pertingat ad intellectum (talis enim impropriè vocaretur prophetica inſpiratio) ſed quia primariò fit per ſenſibilem ſiue imaginariam repræſentationem, ex qua mentis conceptio naſcitur, eique quaſi commenſuratur. *Intellectualem* appellant eam, quæ non ducit originem à ſenſu vel imaginatione, ſed oritur immediatè per lumen infuſum intellectui, & per ſpecies intellectuales, de nouo inditas; vel præexiſtentes, ſed diuinâ virtute, ad naturalem aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quę eleuatio dupliciter contingit.

[a] *2. Pet. 1. v. 20. Rom. 12. v. 6. 1. Cor. 12. v. 10*
[b] *in Daniel.*
[c] *D. Thom. 2. 2. q. 171. a. 3.*
[d] *4. Reg. 3.*
[e] *vide Valeſium, de ſacrâ philoſ. c. 30.*
[f] *Gen. 19.*
[g] *Gen 21.*
[h] *Iud. 13.*
[i] *Tob. 6.*
[k] *Luc. 2. Mar. vlt.*
[l] *Luc. 1.*
[m] *Dan. 8. & 9. & in Apocal. ſæpe.*
[n] *Num. 22. & 23.*
[o] *Ioan. 11. v. 51*
[p] *lib. 1. de Abrah. c. 8.*
[q] *lib. 12. ſup. Gen. ad lit.*
[r] *1. Reg. 11. v. 6*
[s] *vt Exod. 3. & 4. 1. Reg. 3. Iere. 1. Dan. 10. Ion. 4. Abac. 2.*

 1. quan-

1. quando intellectus ſic eleuatur, vt ſine operatione phantaſiæ cognoſcat: quod ratò ex ſpeciali priuilegio conceditur. 2. quando phantaſia intellectioni cooperatur, non quidem intellectu primum à phantaſiâ moto; ſed phantaſiâ ipsâ motâ & applicatâ ab intellectu, vt ſecum operetur & concurrat. *Vide Franc. Suarem, 3. p. q. 30. a. 1. diſp. 9. ſect. 2.*

Solet vt plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inſpirare; primò reuelans Angelo, vt angelus deinde reueler homini quod iuſſus, idq; vel in aſſumpto ſe corpore oſtendens, vel apparitione tantũ ſpirituali ſpeciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus ſanctus homini vult præſignificari. ſic Moyſi *in manu mediatoris* data lex [a]. ſic Zachariæ & in Zacharià [b] Angelus Domini loquebatur. ſic in Apocal. [c] Chriſtus Angelo, Angelus Ioanni, Ioannes aliis manifeſtat; quæ Pater Chriſto, vt homini, ab initio conceptionis reuelarat. quod ſuauitati diuinæ gubernationis, vti ſolitæ mediis, eſt accommodatiſſimum [d]. Et ſic cenſuere grauiſſimi Sancti; de facto, tantum ſolitum Deum prophetiam per angelos inſpirare [e]. Non tamen negandum poſſe Deum, ſi velit, ipſum immediatè ſic in mentes hominum influere, quod nec Damaſcen. nec alii illi Patres negarunt; & affirmarunt D. Hier. & D. Gregor. & recentior Turrecremata [f]. quin etiam D. Hiero. qui priorẽ modum concedit [g], poſteriorem hunc aliquando à Deo vſurpatum contendit [h]. Scio Deum poſſe, ſi velit; an fecerit, neſcio, nec multum refert ſcire. Non caret etiam difficultate prior ille influxus, qui fit mediante angelo; cùm nec Angelus ſpirituale illud lumen creare, nec ipſe in humanum intellectum queat illabi. Quin etiam ſine ſenſuum adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo poſſe, negat Scotus; ſed affirmant Albertus & Henricus de Haſſià; modo negare, modò concedere videtur D. Thom. ſic tamen, vt quando huiuſmodi lumen intellectui ſine ſenſibili apparitione vel ſpecie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui ſolus illud creare poteſt, immediatè fateatur immitti: quod accuratè, ex horum Scholaſticorũ ſententià, docuit Franciſ. Picus *lib. 2. de Prænot. c. 3.* E

Dixi tertiò, *rerum à nobis procul diſtantium.* huiuſmodi res ſunt. 1. quæ naturà ſuà longè diſtant ab humanà cognitione, vt abſtruſiora Dei conſilia, myſteria fidei, & ſimiles res diuinæ. (hoc ſenſu Chriſtus Dominus prædicitur futurus Propheta [i]; *Prophetam de gente tuà, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit, &c.* & eo referenda prophetia, quam Apoſtolus cum dono linguarum [k] comparat) 2. etiam res, quæ ſunt à cognitione noſtrà ſemotæ, ratione modi cognoſcendi: quando quod enunciatur, non niſi ſupernaturali lumine poteſt cognoſci: veluti cùm Helizeus reſciuit, quæ cum Naamo Ieſi pactus fuerat [l]; & B. Petrus, quod inter Ananiam & Saphiram conuenerat [m]: 3. denique ſunt alia longè diſtantia ratione temporis, quod vel iam vſqueadeo obliuione obliteratum eſt, vt non niſi diuinà reuelatione ſciri queat; quo pacto Moyſem de mundi creatione prophetaſſe ſcribit D. Gregor. ſuper Ezechiel. vel quia tempus adhuc futurum, & euentus contingens, ideoque ſoli Deo liquidò notus, iuxta illud; *Annunciate quæ ventura ſunt, & ſciemus quia Dij eſtis vos.* [n] Et hæc eſt vocis *prophetiæ* frequentior ſignificatio: adeò vt proprià locutione, hi ſoli Prophetæ nuncupentur, qui futura contingentia prædicunt. generaliter tamen loquendo, ceteri quoque Prophetæ vocantur [o]. futurorum contingentium. cognitio ſoli Deo reſeruata eſt, quia ad perfectam cognitionem, neceſſe eſt rem cognoſci tanquam præſentem: ſoli autem Deo, vt præterita & præſentia, ſic etiam futura, ſemper antè oculos verſantur, quia æternitas caret initio, caret fine, & in eà cuncta ſimul cognoſcuntur: ſolus autem Deus æternus eſt. ideo cùm Deus hoc futurorum contingentium lumen propheticum homini F

largitur,

[a] *Actor. 7. v. 38. & Gal. 3. v. 19.*
[b] *c. 1. v. 9.*
[c] *c. 1. in pr.*
[d] *D. Tho. 22. q. 171. a. 2.*
[e] *D. Dionyſ. Areop. Cæl. Hierar. c. 4. D. Auguſt. lib. 3. de Trinita. & videtur Damaſc. lib. 2. Ortod. fid.*
[f] *Hier. præfat. in Eſai. & in c. 6. D. Grego. lib. 18. Moral. Turrecremat. in Prologo Reuelat. S. Brigitæ. c. 4*
[g] *in Ezech. c. 2. & 3.*
[h] *in d. præf. & c. 6.*
[i] *Deut. 18. v. 15.*
[k] *1. Cor. 14. v. 1. 3. 4.*
[l] *4. Reg. 5.*
[m] *Act. 5.*
[n] *Iſai. 41. v. 23.*
[o] *vide D. Grego. in pr. Ezec. & D. Tho. de verit. q. 12.*

largitur, tunc ptiuilegium illud, quod æternitati competit, eamque conſequitur, cum homine communicat. Quo ſenſu Hiero. de Ferrariâ dicebat, *Prophetas à Deo æternitatis participes* fieri [a].

[a] *lib. compendii Reuelat. quod poſt eius mortem vulgauit Hieron. Beniuenius Florentinus.*

Dixi, quartò; *immobili veritate*. hoc intelligendum eſt de prophetiâ abſolutâ, quam vocant *prophetiam ſententiæ* ſiue *præſcientiæ*; cuius euenrus ſemper prædictioni reſponder: qnia tunc res conſiderantur, prout in ipſo Deo exiſtunt, & ab eo ſolo dependent, qui ſolus eſt immutabilis. Non verò hæc particula definitionis procedit in *prophetiâ comminationis* ſiue *conſilij*; quatenùs hæc eſt condirionara, & in ea res conſiderantur, vt à cauſis ſecundis dependent, quæ ſunt mutabiles. prophetia iſta conditionata, in ſe quidem eſt mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate; in Dei tamen præſcientiâ, etiam hęc immntabilis eſt: quod cum Prophetæ probè norint, & comminationis ſuę naturam cum Dei voluntate comparent; ſequitur eos ne tum quidem falli vel fallere, quando quod prædixere non euenit: vt Ionę cum Niniuitis, Eſaię cum Ezechiâ contigit. hanc diſtinctionem non Patres [b] modò, ſed & Scriptura [c] ſacra clariſſimè confirmat.

[b] *Iuſtin. q. 36. ad Ortodox. Chryſoſt. homil. 1. in Mat. Gregor. lib. 16 Mora. c. 2. & 6.*

[c] *4. Reg. 20. Iſai 38. Iere. 16. a. ver. 6. Ezech. 18. v. 21.*

Dixi quinrò, *maximâ cum certitudine*. quia quibus diuina fit reuelatio, ſolent à Deo ſic mente illuſtrari, & voluntate affici, & de fide ac veritare reuelationis certiores reddi; vt apertè agnoſcant, & firmiſſimè credant, Deum eſſe reuelationis ſiue viſionis auctotem; & queanr, neſcio quo (vt ait D. Greg. [d]) intimo ſapore diſcernete, ſe nec humanis ſomniis, nec diaboli fraude illudi; ſed certò certiùs ſciant, hoc ſibi lumen Dei dono conceſſum (quod de matre ſuâ B. Auguſtinus prodidit [e] de ſe verò paſſim profitetur B. Angela de Fulgino c. 19. 21. 27. 28. 29. & alibi) & adeò clarè cernant futura, iiſq; præbeant aſſenſum; vt æquè facilè ſint negatuti prima & teceptiſſima notiſſimaque ſcientiatum principia, quod de ſe Sauonarola ille dictitabat [f], & de quodam ſuo familiari, quem non nominat, Picus affirmat; quem ego Hieronymum hunc fuiſſe opinor: ſed, quod veriùs certiuſque, tales fuiſſe omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, ceteriſq; prædicatoribus ac doctoribus naſcentis Eccle-
G ſiæ factas, meritò cenſuit Thomas *Anglicus* [g], illo in Geneſim commentario, qui mendaciter doctori *Angelico*, litterulæ additione fuit attributus. Idem nonnulli putant impoſturæ genus accidiſſe Commentariis *in Apocal.* & *in Epiſt. Canonicas*. Sed; quicquid ſit de hoc auctote; Lumen iſtud cælitùs cum veris reuelationibus infundi ſolitum, Theologi ctemplatiui ſeu myſtici variis nominibus appellant; *ſaporem internum, intimam inſpirationem, dulcedinem experimẽtalem, diuinam illuſtrationem, ſenſum nimis ſenſibilem, abſconditum manna, donum diſcretionis ſpirituum.*] Adhuc conttouertitur, an hoc lumen ſit idem cum lumine fidei, an quid diuerſum ab eo, eiq; ſuperadditum? Poſterius, verius Pico videtur [h], & mihi quoq;, formali ſalrem diſtinctione. fortaſſis idem eſt te, & nouam nactum materiam, eo ſe extendit ac porrigit nouo quodam modo. ſed nolo ſubtiliora hæc & minutiora nunc diſcutere: ſiue re idẽ ſit, ſiue diuerſum; quãdo hoc ſimul datut, tunc grauitet peccat, qni huiuſmodi reuelationi fidem nõ ptæbet. Sit Zachatias exemplum, linguæ vſu priuatus [i]; & in Regum Hiſtoriâ, qui iubentem Prophetam nõ ſauciauit, & qui propter inobedientiam diſcerptus fuit à leone [k].

[d] *lib. 4. dial. c. 48.*

[e] *lib. 6. confeſſ.*

[f] *in d. compendio. Reuel.*

[g] *c. 22.*

[h] *d. c. 3.*

[i] *Luc. 1.*

[k] *3. Reg. 20. v. 36.*

Dixi 6. *prænoſcens*, quia prophetiam definio, quæ maximè germana, cui proprium, vt, quod prænunciar, id ſciat ſe profari; iuxta illud Danielis [l]. *reuelatum eſt Danieli verbum verum, intellexitq; ſermonem: intelligentia enim opus eſt in viſione.* neceſſarium ergo eſt intelligere; ſed & aliis nunciare; quare,

[l] *c. 10. v. 1. in cuius expoſitione extrema ſupra modum ridiculus eſt Caluinus.*

Dixi 7. *atq; denuncians.* nam ptophetiæ donum datur ad Eccleſiæ vtilitatem, vt, quæ, Deo inſpirante, ſancti cognouerint, ea ceteris annuncient. Illud

deniq; quæri conſueuit; Lumen iſtud, ad quam qualitatis ſpeciem debeat reuocari? Communis ſententia eadem eſt, quæ D. Thomæ [a], ad patibilem qualitatem reduci, quia ſit impreſſio quædam ſubitaria, ſimilis affectioni tranſeunti & facilè recedenti. non enim prophetis ſemper adeſt, ſæpè illos deſerit. Haud ineptè compares verſantibus in tenebricoſo loco; qui, candelæ lumine illato, circumſtantia cernere incipiunt; eodem elato, rursùs illis occæcantur omnia. Vnde Michæas [b]; *cùm ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt*: & B. Petrus [c]; *Habemus propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco*. Habet tamen hoc lumen adeò multa communia cum ſupernaturalibus habitibus; vt Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare [d], meliùs reduci ad habitum. apud illum inuenietis argumenta, quibus communem ſententiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

[a] d.a.2.
[b] c.7.v.8.
[c] 2.c.1.v.17.
[d] lib.7. de fato. c.14.

QVÆSTIO II.

Quæ ſint ſpecies Prophetiæ?

DVo, quaſi ſuprema *genera, prophetiæ* in S.S. inuenio: vnum *per Sacerdotes*, alterum *per Prophetas*; ſæpè quidem qui Prophetæ, iidem & Sacerdotes erãt, ſed aliter futura prædicebant quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophetę. Res eſt non omnibus peruia, & digna diligentiore examine. A

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

S*acerdotalis prophetiæ* modus conſiſtebat in applicatione Ephod. fuit autem *Ephod* duplex, vnum *linteum*, etiam minoribus conceſſum ordinibus [e], vt puero Samueli; alterum *Sacerdotale*, quod etiam vocatum eſt *ſuperhumerale*, auro & trium colorum varietate ornatiſſimum [f]; Ioſephus etiam vocat ſtolam hieraticam, epomidem & diploidem: huic aureis cathenulis appenſum erat *Rationale* ſeu *Pectorale*, vtroque enim nomine vtuntur Latini; Hebræi *choſen* vocant, iuxta puncta quæ nunc habemus; nam Ioſephus aliis vſus fortaſſis, cùm vocat *Eſſen*: Græci eodem reſte λόγιον. Scriptum quidem aliquando apud Septuaginta, Philonem, & Hieronymum inuenias λογεῖον, ſed mendosè: pertineret enim potiùs ad locum conſulendi. rectiùs alibi apud eoſdem, λόγιον; quaſi dicas oraculum. ſic enim ab Heſychio λόγια, explicantur μαντεύματα; & apud Plutarchum *in Sylla*, vates vocantur λόγιοι. Sed cur λόγιον? Si Græca Ioſephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictum *Pectorale*, quia pectori appenſum; *rationale*, quia more animalis ratione præditi ratiocinabatur: hac ipsâ de causâ, *iudicij* elogio addito, illud cohoneſtabant, vocantes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Iſrael* [g], & *iudiciũ Vrim* in Hebræo quidem fonte [h]. Rationem reddit Iarrhius, quia ſupra Vrim inſcripta vocula *Miſpath*. ſed hoc ſomnium eſt recutiti. potiùs crediderim, quia ſacra Scriptura conſueuit, id quod quiſque facere debet, ſiue cuiuſque officium, vocare *iudicium* [i]: Sacerdos autem, rationali indutus, proponebat Deo hominum dubia, deſideria, & negotia: & per rationale, non tantùm Deus propitiabatur, ſed etiam ſignificabat hominibus, quid fieri vellet, & quis rei ſucceſſus futurus eſſet, vt non malè Abenezra. Huc ſanè facit, ipſum nomen *Vrim* & *Thummim*: de cuius etiam ſignificatione & vſu videndum. Scripſere quidem multi, ſed opres meritò diſtinctiora & clariora, vt rei dignitas poſtulabat. ceteris melius egere Toſtadus, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serrarius [k]. Agendum accuratè de tribus; nomine, re, vſu.

Quoàd nomen; Chaldæi vocarunt, *Vraia* & *Thumaia*; Hebræi *Vrim*, & *Thummim*. *Vrim* ſignificat illuminationes, ſeu lumina, à radice *Vr*, Græci vertunt τὰ δῆλα, δήλωσιν, φωτισμοὺς φωτίζοντας. noſter *doctrinam*, cũ agit de rationali; B

cùm

[e] 1. Reg. 2. & eo loco notat Angelomus.
[f] deſcribitur. Exod. 28.
חשן
חשן·
[g] d.c.28. v. 15. & 30.
[h] Num. 27. v. 21.
[i] Prou. 1. v. 3. c. 1. v. 9.
[k] Toſtad. & Lipoman. in Exod. c. 28. Ribe. in l.b. 3. de tẽplo. c. 12. Serarius, T. heſib. de Ioſuan. Sacerdotib.
תמים· & אורים· אור·

cùm verò de ipſo Sacerdote, *eruditum*. *Thummim*, ſignificat perfectiones à *tha-*
mam, perficere; Græci nuncupant ἀληθείαν, τελείωσιν, & τελείας; noſter vertit, *ve-*
ritatem, & aliquando Metonymicè *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res viſa
poſtulare.

Sed quid rei iſta nomina *Vrim* & *Thummim*? quidam negant ſe ſcire [a]. pu- [a] *D. Augu. in*
to ex ſcriptura tamen id colligi poſſe. Alii cenſent diuerſum quid fuiſſe in *Exod. qu. 117.*
rationali à X II. lapidibus: ſed diſſentiunt inter ſe. fuerunt qui putarint, *Dauid kim-*
X I I I. lapidem fuiſſe (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuerſita- *chi in li. radi-*
te proſperi vel aduerſi ſucceſſus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur. *cum, Caiet. in*
hanc opinionem, meo iudicio, Diuus Auguſtinus [b] fabuloſam vocauit, nec *Exod. Pagni.*
de Ioſephi ſententiâ locutus. Abenezra neſcio quas aſtrolabii figuras com- *& al.* [b] *d. q. 117.*
miniſcitur: quem multis rationibus luculenter Toſtatus refellit [c]. Salo- [c] *in d. c. 28. q.*
mon Iarrhius, & Eugubinus cenſent; fuiſſe nomen ineffabile rationali inſcri- *12.*
ptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipſa hæc verba (*Vrim* & *Thum-*
mim) rationali inſculpta fuiſſe, alii laminas quaſdam lucentes; & quiſque
quod ſomniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Toſtatum. *Verum*
mihi placet, quod multis aliis, nihil ab ipſis lapidibus X II. diuerſæ rei fuiſſe.
Primò, quia cenſeo hæc ipſorũ lapidũ fuiſſe nomina, ſicut iidem lapides etiã
alibi [d] vocantur *Soham* & *Milluim* lapides candorum ſeu pelluciditatum & [d] *Exo. 25. v. 7.*
plenitudinum; vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, vt videtur noſter interpres
intellexiſſe; qui vertit; *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis ſupra hu-
merum) *& gemmas ad ornandum Ephod.* (ſic vertens *Milluim*, de his. X II.
lapidibus) obſcurius LXX. qui *Soham*. vertunt σαρδίας. nam ſardius vnus ex
X II. Secundò, quia, ſi quid aliud fuiſſent, certè Moſes; qui cuncta, quæ
in λογίῳ inerant, tam accurate perſcripſit & appendit; aliquid de eius, quod
erant, formâ, quantitate, qualitate, materiâ, loco, nobis prodidiſſet:
Reſpondet Iarrhius, idcirco hæc prætermiſſa, quia vel D E V S ipſe,
vel Moſes, in monte Sinai, Vrim ac Thummim fuerat fabricatus. Apa-
ge ſis, fabulator: hoc tu de capite tuo. ſi verum foret, hoc ipſum nobis S. S.
tradidiſſet; ſicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, poſteriores à Moy-
ſe perſcriptas.

Obiiciunt, poſtquam Deus [e] Moſi iuſſit ponere in rationali X II. illos [e] *Exo. 28. v. 17.*
lapides, mox vt de re planè aliâ, alio loco [f], dicitur; *pones autem in rationali iudicij* [f] *v. 30.*
doctrinam & veritatem. &c. Reſpondeo hoc dici, vt breuem quandam anace-
phalæoſin & explicationem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus præ-
miſerat. q. d. iuſſi, vt tales & tales gemmas rationali inſereres. cape nunc iuſ-
ſionis illius cauſam. idcirco iuſſi, vt hæ gemmæ tibi ſint *Vrim & Thummim*,
hoc eſt manifeſtatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait; id
quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec vllam hîc
video obſcuritatem in hac repetitione; nec nouitatem in nomine, tam He-
bræis non nouo, ſed & celebrato. Dicitur autem rectiſſimè Moſes *ponere in ra-*
tionali Vrim & Thummim, quia lapides illos per Beſeleelem curauit ex Dei præ-
ſcripto inſeri rationali. Niſi fortè cenſent, ipſum per ſe Moſem intexuiſſe illa
verba, & non per textorum magiſterium ac manus. Quod ſi *ponere*, tum per il-
los dicendus Moſes; certè & nunc noſtrâ in ſententiâ. Deinde ſciant aduerſa-
rii, eandem vim eſſe phraſis huius *lapides milluim*, & *milluim* ſimpliciter; item *la-*
pides vrim ac thummim, & *vrim ac thummim* ſimpliciter. vtrobiq; enim iidem la-
pides ſignificantur, ſed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis dumtaxat,
quà gemmæ erãt, agebatur: hic verò omittitur vox *lapidum*, quia de iis agitur,
non quà lapides, ſed quâ gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autẽ ineptiæ eſt,
ſi Metonymicè oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculum fundentibus?

Nouæ ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ ſunt locutiones? Quid tenebricoſi. *pones* &c. pro; pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomen eſt, *Vrim & Thūmim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quàm ſeriem ipſam gemmarum ſatis expreſſam. Illi potiùs exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter ſingulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dextram, an ad ſiniſtram? n demonſtratiuum, cur potiùs demonſtret hanc texturam, quàm lapidum miraculum? immò hoc potiùs, q. d. admirandos illos lapides, *Vrim & Thummim*. Auctorum qui nobis obiiciuntur auctoritas magna foret, ſi vel inter ſe conuenirent, vel rē diſcuſſiſſet diligentiùs D. Hieronym. *ad Fabiol.* quod nobiſcum pugnet, nihil habet; quod faucat aduerſariis, tantundem: vtitur ſolùm modo loquendi ſacræ ſcripturæ D. Auguſtin. *quæſt. 117.* ambiguè loquitur, & quid eſſe potuerit indicat, profeſſus id neſciri D. Gregor. *pag. 2. paſtoral. cap. 1.* nihil omnino dicit, præter verba ſcripturæ & myſticam expoſitionem. Rabanus *lib. vlt. in Exod.* per, *ſiue hoc, ſiue illud*, rem reſoluit. Radulfus *li. 6. in Leuit.* aſſerit dumtaxat fieri potuiſſe, vt inſcriberentur hæc verba. Rupertus *in Exod.* obiter, nec aliud, quàm; *doctrina & veritas inſcribitur illi.*] Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certò cenſuiſſe: etſi de Philone etiam dicat quis, non ineptè; texturam nō vocaſſe vocum harum inſcriptionem, ſed lapidū inſertionē & has ipſas lapidū texturas, vocatas manifeſtationem & veritatem: & ſic etiam has virtutes dicere depictas in τῷ λογίῳ, propter lapides fulgorem propheticū emittentes. Et rectè ex Ioſepho *li. 3. antiq. c. 9.* Ribera noſter hoc, cum Lirano & aliis, collegit, quod diximus; quia licet Ioſephus nomina *Vrim & Thummim* non nominet: vſum tamen & miraculum deſcribens; ſatis apertè indicat, ſe prophetiam per Vrim & Thummim ipſiſmet lapidibus tribuere. Scilicet ignoraſſet Ioſephus hanc ſcripturam horum nominum? aut ſi ſciuiſſet, tam pertinaci ſilentio inuoluiſſet.

Sic ergo ſtatuo, *Vrim & Thummim fuiſſe has ipſas gemmas XII.* vt volunt Ioſephus, Lyran. Toſtat. Oleaſter & Ribera. Videtur enim hoc probabilius, tum propter ea quæ iam diximus: tum, quod in Leuit. vbi Sacerdos veſtitur a, nulla fit horum XII. lapidum mentio, ſine quibus nunquam Sacerdos ritè veſtitus fuiſſet; ſed eorum loco, tantum fit mentio de Vrim & Thummim: vt hinc appareat, talibus nominibus ipſos lapides met ſignificari. Qui quoniam ſplendidi & micantes clariſſimâ refulgebant luce, dicti ſunt non ſolum ſplendidi & lucentes, quod parùm futurum; ſed ſplendores & illuminationes, *Vrim*; & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectiſſimi, integerrimi, & perfectiſſimi, dicti ſunt, non perfecti, ſed perfectiones, *Thummim*: eâ emphaſi, qua ſolent Hebræi, vt & Latini, abſtracta pro concretis vſurpare. quam Oleaſtrii ſententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbiùs exagitari. LXX verò & vulgatus dum interpretantur, *doctrinam* & *veritatem*; maluerunt ſuâ nobis verſione vſum lapidum, quam vocis ſignificationem exhibere; prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum verò ratio hæc fuit. *Vrim* dicta, quia, vt lux quædā, tenebras ignorantiæ diſcutiebant fulgore ſuo; *Thūmim* verò, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoq; ſplendoris erat promiſſio, & indubitatò Deus, quod fulgore pollicebatur, id euentu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

a c. 8. v. 8.

De *Vſu prophetiæ* duo nobis ſunt conſideranda; modus interrogandi, & modus reſpondendi. *Interrogationem* Hugo b Victor. cenſet, per quaſdam ſortitiones ſolitam proponi. Quod vnde acceperit, aut quid illi ſuffragetur, neſcio. Iarrhius & Abenezra tradunt ſolitos codicillis inſcribere quæſita, & hos rationali imponere: cuius rei cùm in Sacra Scripturâ nullum veſtigium inueniatur,

b *in Cathen. Lipomani.*

niatur, nihil vereor iſtud pro commento reiicere, communemque ſententiam aliorum amplecti [a]. Receptius enim & verius puto, Sacerdotes, poſt debitas preces, viuâ voce propoſuiſſe interrogata, indutos, cùm alia veſtimenta ſacerdotalia, tum Ephod & Rationale ſeu monile gemmatum Ephodi appenſum, de quo nunc agimus: quod vocabant *applicare Ephod*, ſeu *conſulere Dominum applicato Ephod* [b]; vel ſimpliciter, *conſulere Dominum*, quando de Sacerdote ſermo, vel pro ſe, vel pro rege. ſic enim rex per Sacerdotem conſulebat Dominum [c]: quem morem nobis SS. explicat [d] per Eſdram, ſi ad Hebræum fontem recurras. vbi enim nos habemus *donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*; LXX. vertête; *ſtaret illuminationibus & perfectionibus* (nam qui cum Gentilib. malunt; *initiationibus*, Latinè quidem loquuntur, ſed vim vocis Hebreæ, quam LXX. ſunt optimè interpretati, parùm expreſſerunt) illic inquam Hebr. eſt; ſtet Sacerdos *Lehurim vel thummim*, & ſenſus eſt: donec ſacerdos Dñm conſular indutus Vrim & Thũmim. Et (quod eruditè Ribet notauit) vt collationẽ ſummæ dignitatis Pontificiæ deſignent ſacræ litteræ; dicunt, Vrim & Thummim alicui collata. Sic. n. Moſes tribui Leuiticæ benedixit [e]: *Perfectio tua & Doctrina tua viro ſancto tuo.* vbi Hebr. eſt, Vrim & Thummim tui viro ſancto tuo: & eodem ſenſu LXX. vertere: *Date Leui manifeſtationes eius, & veritatem eius.* Quæ ad litteram de eodem ſacerdotali ornatu ſunt accipienda: ſed per hunc ornatum allegoricè ſignificatur perfectio & doctrina, quâ ſacerdotem præditum eſſe oporteret. Toſtat. ibi valdè ſe torquet, & vertit in varias interpretationum formas: ſed hæc, quam dixi, ſimpliciſſima eſt.

[a] Ioſephi, Lira. Toſta. Oleaſt.
[b] 1. Reg. 13. v. 9.
[c] d. c. 23. v. 2. & 4. & c. 22. v. 13. & 15. & c. 28. v. 6.
[d] 2. Eſd. 7. v. 65
[e] Deut. 33. v. 8.

Reſpondendi modum arbittor duplicem fuiſſe. Cũ enim has gemmas Deus inſeri iuſſerit pectorali: vt per tam lucentes perfectoſq; lapides, ipſe lucis perfectioniſq; omnis auctor interrogaretur: & reſpondens, tam Sacerdotes, quã Principẽ & populum ſpirituali ſua luce illuſtraret ac perficeret, euoluẽs inuoluta, explanans ambigua, & docens quæ facienda omittendáue forent, & modos præſcribens, quibus res inchoanda perficiendaq; ſatis apparet, reſponſiones interrogationibus accommodari debuiſſe: interrogationũ verò quædam per affirmationem negationémue nudã poſſunt expediri; quædã longiorem requirunt explicationem. Arbitror itaq; ad prius illud genus interrogationũ, nudo lapidum ſplendore ſeu fulgore reſponſum: & ex eo Sacerdotem colligere ſolitum, ſuaderet an diſſuaderet conſulenti: quo ſenſu accipio Ioſephi dicta [f], quem Toſtatus & Ribera meritò ſequuntur: nec eſt, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabuloſum iudicaſſe: nam quid perſtringat, paullò ante docui. Ad poſterius genus interrogationum, non reſpondebatur illo tantum ſplendore (nec enim commodè hoc potuit) ſed longè aliter. audiebatur enim à Sacerdote interna quædam, vel externa quandoq; locutio ſeu oraculum, quod ipſe poſtea interroganti manifeſtaret. Quanquam nec hîc abſurdũ ſit opinari, ad ſplendorem tunc lapidum acceſſiſſe ſacerdoti lumen propheticum menti eius à Deo infuſum. De hac quidem reſponſione prolixiore, patet ex Regum geſtis [g], vbi præter reſponſionem ad interrogata, inſuper Deus docuit modum prælii conſerendi. & propter talem modum reſponſionis, puto genus hoc oraculi vocari conſueuiſſe, *reſponſionem per Sacerdotes* [h].

[f] l. 3. antiq. c. 9.
[g] 2. Reg. 5. v. 23.
[h] 1. Reg. 28. v. 6. vbi Heb. eſt Vrim.

Vidi qui contra Ioſephi quẽ ſequor, ſententiã, non vno ariete moliretur.
1. 1. ſibi diſplicere ſcribit, & ſuſpectũ eſſe ſingulare Ioſephi teſtimoniũ. 2. quoni-
2. am in eodem loco Ioſep. duabus adhuc aliis in reb. labitur. hîc quoq; lapsũ. tũ quia dicit hoc à Græcis λόγιον vocatũ, cùm tamen LXX. ſic vocarint, qui Hebræi fuerant. tum quia dicit ducentis ante ſuos commentarios annis, hos ſplendores ob legis violationem exſtinctos: cùm tamen Thalmudici, & Iarchius, & Kimchi, & Elias Germanus teſtentur, diu antè huic oraculo finẽ impoſitum,

poſitum, ſcilicet iam inde à captiuitate Babylonicâ; quod à Iaddo reſponſum ferunt Alexandro Magno petenti, vt pro ſe Deum de belli Perſici euentu cõſuleret. Deniq; quia ſequeretur ex hac Ioſephi narratione, hoc oraculum tantùm inſueuiſſe de bello reſpondere; quod non eſt verum. item ſequeretur ſo- 3.
lummodo conſueuiſſe de illis quæſtionibus, ad quas, per; *ita* vel; *non*, reſponderi poſſet. conſtat autem ſępè pluribus reſpondiſſe, & quidem interdum inopinara, & prærer interrogationem [a]. His vir acutus & egregiè doctus conatur Ioſephi fulgorem infuſcare: ſed leui manu fuligo poteſt amoueri.

[a] d. v. 13.

Ad primum reſpondeo, licet id ſolus Ioſephus dixiſſet; maximam eius, in rebus ad Sacerdotium ſpectantibus, cùm ipſe Sacerdos fuerit, auctoritatẽ eſſe debere: prætérea nullus alius ſupereſt illius æui Hebræus ſcriptor, qui talia diſcurrere potuerit, præter Philonem & Ioſephum. Philo paucula huiuſmodi attigit, allegoriis ſolis intentus; neque negauit. Ioſephum ergo ſolum id affirmaſſe, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Ioſephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græcè tamen non Hebraicè ſcripſerunt, & cùm Græcè ſcriberent λόγιον dixerunt: & eos poſtea cuncti proſelyti Græci in hac nomenclaturâ ſecuti fuerunt, non aliam ob cauſam niſi ob eam, quam Ioſephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifeſtum eſt, eum loqui de Græcis dumtaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum verò Iudæos & Græcos ſic diſtingui, vt Græcorum nomen retineant, quotquot ex gentilibus ad Iudaiſmũ tranſierant [b]. De oraculi quoque ceſſatione, meritò Ioſephi auctoritatem cunctis Thalmudicis & ſexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis ſunt imperitiſſimi, præfero. De Iaddi quidem illo reſponſo, quoad oraculorum ceſſationem, nec Latini [c], nec Græci Hiſtorici [d], qui res Alexandri ſcrupuloſè fermè ſunt proſecuti, vel vno verbulo meminerunt. Ioſephus verò [e], Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recenſent, vnde ſatis colligatur, de oraculo per Vrim & Thũmim nihil Alexandrum cogitaſſe: cuius illum quoque fuiſſe ignarum protſùs veriſimile cenſeo: De victoriâ verò contra Darium, à Deo docent per viſum certiorem factum. Arbitror ergo Ioſephum egiſſe de fulgore huiuſmodi penitùs ſemperque ceſſante. Nam per interualla, quin aliquando etiam priùs ceſſauerit; vt Saulis, & poſtea quorundam Regum, poſt Dauidem, tempore; non eſt dubitandum. Glycas quidem [f] indicat, quando Iſraëlitæ Deum offenderant, non conſueuiſſe illis Deum per Ephod reſpondere. Sic igitur ſuſpicor, ſolitos Iudæos primò per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum conſulere: ſi hac viâ non ſuccederet, recurriſſe ad prophetas, etiam qui Sacerdotes non eſſent [g]. ſic enim legas ipſos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetiſſã oraculi causâ adiiſſe [h].

[b] *Act. 14. in princ. & paſſim in nouo teſtam.*
[c] *Q. Curtius Rufus.*
[d] *Diodorus S c. Plutarch. Arrianus.*
[e] *Ioſeph. lib. 11. antiqu. in fin. Zonaras tom. 1. Glyc. p. 2. annal.*
[f] *p. 1. Annal.*
[g] *patet ex 1. Reg. 28. v. 6.*
[h] *4. Reg. 22. v. 14.*

Ad 3. dico, nihil eorum ſequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Ioſephus, vt rei de qua frequentiùs agebatur: Fulgoris verò tantùm, prætermiſſa ſubſequente Sacerdotali manifeſtatione, meminit, quia manifeſtatio illa res ſolita; fulgor verò, tes ceteris gentibus planè inſolita & inaudita erat, & ideò illam memoriæ ſtatuerat commendare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim & Thũmim manifeſtatio ſiue reſponſio, prior illa & exterior, tantùm per fulgorem lapidis; & poſterior quandoque etiam extrinſeca, per Sacerdotem prophetiæ ſpiritu imburũ, qui q̃ perceperat admoto pectorali, id poſtea quærentibus manifeſtabat. Fortaſſis propter tot manifeſtationes concurrentes, Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δήλων, hoc eſt iudicium bis quidem manifeſtorum Sacerdoti; & tertiò manifeſtandorum conſulentibus. Eandem ob cauſam, *Vrim* vocarunt illuminationem; & *Thummim*, veritatem

ſiue

ſiue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel poteſt vel vult;ſed quicquid Sacerdoti dicebat,hoc veriſſimum & numeris omnibus erat abſolutiſſimum. Sacerdotis quoque officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare,nulla omiſſionis, diſſimulationis, mutationis aut falſitatis alterius adhibita mixtione a.

Hæc de re valdè obſcurâ, ſi non luculenter, haud certè prorsùs indiligenter dicta,ſufficiant.

a *Sic Philo li. 3. de vitá Moſis. Orig. lib. 6. in Leui, Hier. in c. 3. Oſe. & epiſt. 127. ad Fabiolam.*

SECTIO II.

De oraculis prophetarum

A SVffecerint iſta de *Oraculo per Sacerdotes*. Poſt Dauidis regnum, rarò per Sacerdotes Domino reſpondente,frequentius eſſe cœpit *oraculum per prophetas*;quod diuidi poteſt in *viſionem*,& *ſomnium*: ſicut & *oraculum per Sacerdotes* diuidi potuit etiam, in *viſionem fulgoris*, & *manifeſtationem verbi* ideò quædam ex dicendis, de *viſione* & *verbo*, analogiâ quadam poſſent etiam accommodari prophetiæ *Vrim* & *Thummim*; vt non obeſæ naris lectores facilè animaduertent.

Viſionem & *verbum* Græci Patres & L X X. non rarò confundunt, vt & ipſa ſcriptura;cùm viſionem dicit auditam,verbum verò viſum vel oſtenſum[b]. vt cum Iſaias dicit[c], *Audi cælum,quia Dominus locutus eſt*; & tamen initiò vocarat *viſionem*: & cum Zacharias & Ezechiel dixiſſent, ſe verbum Domini explicaturos,ſubdunt viſionem[d].differunt tamen.Nam

b *Iſai. 2. & 13. & Amos 1.*
c *Iſai. c. 1.*
d *vterque c. 1.*

Viſio Græcis ὅρασις vel ὅραμα, Hebræis *roë*, eſt prophetia, qua mens ſpirituali oculo cernit obiectum propheticum ipſi cęleſti lumine repræſentatum. differt à *verbo*,quia verbum ſæpè contingit ſine viſione,&viſio ſine verbo:differt à *ſomnio*,quia viſio ſæpè offertur vigilanti. crebro quoque vſurpatur more Hebræorum pro concreto,ſeu pro re viſâ; ſic Moſes rubum[e] vocat viſionem: ſic propheræ dicuntur videre viſiones[f]. Tales conſueuerunt eſſe frequenrius ſanctorum vitorum reuelationes; quæ quibuſdam ſæculis crebræ admodum leguntur,vt vno ſæculo duodecimo ferè Orni ſolitarii, quam Geruaſius Preſbyter deſcripſir; Tundali Hyberni, Cyrilli Preſbyteri, Roberti Abbæ Lymburgenſis,Ioannis de Pinio, Ioachimi Siculi, Simonis Stockii Carmelitæ,Ioannis Bridlyngton & aliorum.

vide etiam Abdia. 1.
v. 3.
e *Exod. 3.*
f *Ezech. 1. Ioel. 3. cum ſimilib.*

Verbum;ſiue(vt mauult Cyprianus)ſermo,Græcis λόγος; Hebræis *Dabar*, eſt prophetia, qua ſpiritus ſanctus, mentali quadam locutione, prophetam occulta docet,vt cùm Eſaiæ[g] dixit;*Sume tibi librum*,& iterum[h];*vade dic Ezechiæ* &c.Locutio iſta fiebar,vel voce formatâ in aëre, & auditâ, vr Abrahamo ne filium necaret[i];vel verbis in ore ptophetæ poſitis,vr Balaamo[k],& hæc Aramæis propriè dicta; *Malki*, Hebræis, *Malchuth* (hoc eſt conſilium) quaſi dicas regem prophetiarum, ſiue prophetiæ ſpeciem præcipuam. nihil enim conſilio eſt vtilius. Viſioni & verbo hoc commune fuit, quòd vel de lætis & fauſtis erant, & in nouo teſtamento tunc vocantur *Euangelium*; in veteri nomina viſionis aut verbi retinent: vel erant de infauſtis ac triſtibus rebus, minarum & luctus annunciæ,regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant huiuſmodi prophetiam,*Maſſa*,à verbo *Naſa*, leuare, tollere, portare, aſſumere. Per hanc radicis varietatem factum,vt controuertatur, quid propriè in ſacrâ ſcripturâ ſignificet *Maſſa*? Olim Aquila vertit ἄρμα,non accipiēs pro curru (vt apud profanos) ſed pro pondere ſeu onere, vt noſter optimè tranſtulit. Calamitas enim cui impēdet,eū Æthnâ grauiùs premit: &, in quē talis ꝓphetica ſentētia ferebatur,hic metu atq; triſtitia oppreſſus, quaſi caput ne-

דבר
g *c. 8. v. 1.*
h *c. 38. v. 5.*
i *Gen. 22. v. 11.*
k *Num. 22. & 23.*

B

qui-

quibat erigere, ſic explico, & amplector D. Hieronymi ſententiam *in Nahum*. Quid ni amplectar? ſemper (ſi attendas) vocabulum pro aduerſâ, nunquam pro ſecundâ denunciatione inuenias vſurpatum: & perſpicuè Hebræum nomen, Onus ſeu Pondus ſignificat [a], & in Pſal. 27. Græca verſio φόρτιον habet, hoc eſt pondus. Sic nonnulli putant à Ioanne [b] vocari βάρος, hoc eſt vt noſter vertit, pondus: ſed, niſi fallor, ipſi falluntur: non enim illic ſermo eſt de prophetiâ, ſed de onere interdictorii alicuius præcepti, vt rectè Primaſius & Haymon ſenſere. Nec longè abit ſpiritus ſanctus, cum *onus* vſurpat, pro ipſo populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit [c]: quia talem populum Deus diu laborauit ſuſtinens, tandemque humeris ſuis, quaſi onus moleſtiſſimum, excutit, dum eum abiicit; cùm ſuo quaſi fauore & peculiari defenſione deſtituit. Lxx. Theodotion & Symac. ſolent vertere λῆμμα, quæ, vox à λαμβάνω deducta, donum & munus ſignificat [d]. quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum ſanè in propoſito: imò hîc idem eſt onus & munus. Nam prophetica comminatio infortunii & ſupplicii inſtantis, præclarum & precioſum eſt Dei donum. quia quos Deus diligit, caſtigat; & quos caſtigat, priùs, vt reſipiſcât, minas proponit illis, &, vt ſolent fugare malentes, quâ lædere; lapidem manu leuat, & oſtentat, priuſquàm iaciat. Homini ſic liberum relinquit, fugere à ventutâ itâ. Sanè λῆμμα ptimatiò ſignificat leuationem ſiue aſſumptionem, ſecundariò donum: eo quòd dum datur, à donante leuatur & traditur, à donatario verò aſſumitur. Vnde Theoni & aliis Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα nominatur, illa propoſitio; quæ demonſtrationi vel argumento inſerta, & non probata, aſſumitur ab alio, & vt, qui inſeruit illam probet, poſtulatur. Sic cum interpretes iſti in SS. λῆμμα vſurparunt; pro re ipsâ acceperunt, quæ aſſumitur ſiue eleuatur, idque conſentaneè idiotiſmo Hebræorum; quibus ptopheta dicitur quaſi aſſumere & leuate ipſum Onus, & libratum intentate ceruicibus impiorum; quibus impiis breui imminentẽ diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ paſſiuitùs occurrentes phraſes, *aſſumere luctum, aſſumere planctum, aſſumere parabolam*. Cauendum itaq; ne cum Græcis recentioribus [e] λῆμμα ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fusè dicta videbunrur: is ſi, quam ſe viri egregii in his torſerint [f], conſiderare dignabitur; non diffido illum æqui bonique hanc noſtrã diligentiam conſulturum.

Hæ duæ ſpecies, *Viſio & verbum*, aliquando iunctæ ſunt cum *raptu* ſeu *ecſtaſi*, aliquando ſeparatæ. ſimul fuere in raptu B. Pauli, ad tertium vſq; cælum; vbi vidit & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortaſſis etiam Ezechielis viſio quædam talis fuit [g], quæ vocatur *iad*, hoc eſt ptophetia non leniter, ſed violenter influens. Quando igitur ecſtaſis accedit, tunc tenenda Patrum [h] doctina; prophetas non fuiſſe ſic mente captos vel attonitos, vt non probè ſcirent, quid prædicetent. Polychronius in Ezech. c. 3. *Quemadmodum diuini & incantatores ad Dementiã vſque procedunt, dæmone ſtuporem illis ingenerante: ita è contrario Prophetis ſenſus afficitur, dum anima ſpiritus efficacia colluſtratur.* hoc enim ptoptium fuit fanaticorum, quales etanr hæretici Montaniſtæ, & vates Gentilium. Immeritò valdè ab Oliuario reprehenditur auctor, *de ſpiritu & animâ* (exſtat inter opera Auguſtini) quòd ſcripſerit, B. Ioannem in ecſtaſi Apocalypſim ſcripſiſſe. Nam ecſtaſis duplex eſt, vna diuina, alia diabolica: vt inſinuat Tertullianus his verbis [i]; *Ecſtaſis hoc operatur de ſuo proprio; vt ſic nobis ſapientiæ imagines inſerat, vt & errorum.*] ſapientiæ ſcilicet ac veritatis diuina, errotum & falſitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecſtaſim ſumpſit, pto mentis attonitæ abalienatione, & animi quadam impotentiâ; qualis erat in pſeudoprophetis illis; ſed more patrum & rectò, pro raptu, ſiue pro abſtractione tantùm à terrenis, & ſen-

C

[a] Exod. 23. v. 5. 4. Reg. 9. v. 25. pſ. 27. v. 5.
[b] Apoca. 2. in fin. v. 24.
[c] Ierem. 23. v. 33.
[d] D. Hiero. in Iere. ca. 23. & Fauorin. in Lexic.
[e] Theophil. in Habac. & Nahum.
[f] Io. Petrus Oliuerius lib. de prophetiâ c. de Lemmate, Arias Mõta. Preludiis in prophet. minor. Fran. Ribera in Nahum.
[g] Ezech. 1. v. 3. & c. 8. v. 1. & 3. יד
[h] Iuſtin. admonit. ad Gent. circa fin. & q. 2. ad Ortodox. Epiphan. (qui fusè) hær. Mõtaniſtarum quæ eſt. 86. Hieron. præfat. in Eſai. Chryſoſt. in Pſal. 44. & hom. 29. in epiſtol. ad Corin. Auguſt. lib. 1. contra Acad. c. 7.
[i] li. de animá.

& ſenſuum corporeorum functione: nec voluit ſic conſtitutum Euangeliſtã ſcripſiſſe; ſed, quæ dũ in tali ecſtaſi conſtitutus viderat, ea poſtmodum in ſcriptum redegiſſe. vt mittam D. Paulli raptum: talis haut dubiè D. Ioannis fuit, quod teſtatur cùm dicit *ſe in ſpiritu fuiſſe* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) ſcilicet correptum & abſorptũ in ecſtaſi, vt rectiſſimè Haymon fuit interpretatus; breuiter idem vno verbo inſinuare voluit Andræas Cæſarienſis; *πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κατόχος*; quod vocabulum, ſic afflatũ ſpiritu ſancto ſignificat, vt totus ab eo correptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolidâ poſſeſſione fuerit: nã affectio animi ecſtaticorum *κατοχὴ* vocata, quia ſenſibus corporeis ad tempus quaſi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis ſenſu motuque priuat[a], qui & *κατάληψις*. noſtri medici *congelationem* appellant. Idem ſignificari puto, quando prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manum Domini*[b] itẽ, *eleuauit me ſpiritus*, aut, *eduxit me manus Domini in ſpiritu*[c]; item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, vbi Græcè eſt ἔκστασις[d] Perperàm Theodoret. & Theophilact.[e] cùm *Lemma* confundunt cum huiuſmodi raptu; hoc eſt *Iad*, cum *Maſſà*.

D Tertia ſpecies erat *ſomnium*, dormientibus tantum, medio ſimulacro ſiue phantaſmate, contingens: Hebræi vocant *chalom*[f], Græci ἐνύπνιον. Si quis quæ euentura ſunt ſomnians, ipſe quid ſomniet non intelligit; tunc eius reſpectu non erit prophetia: ſed adſpectu tantum illius erit prophetia, cui Deus ſignificationem ſomnii reuelabit. quare Ioſeph propheta, & non Pharao, vel eius ſerui[g]; Daniel propheta, & non Nabuchodonoſor[h]: ſomnians autem ipſe demum annumerabitur prophetis, quando cũ ſomnio ſimul intelligentiã ſomnii percepit, vt Daniel in altero ſuperbi Regis ſomnio[i]. De his ſomniis propheticis tria ſunt conſideranda, modus, cauſa, & gradus ſeu dignitas.

Modus multiplex eſt, vt accuratè noſter Pererius explicauit[k]. quædam immittuntur cum pauore & horrore ſomniantis[l], quædam pacifice[m]. 2. quædam non intellecta, quædam ſimul intellecta, vt dixi. 3. quædam clara & ſine inuoluctis[n], vt Ioſeph, trium Magorum, & B. Pauli; quædam obſcura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & ſeruorum eius, & Nabuchodonoſori[o]. 4. in quibuſdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem[p], interdum angelus bonus, vt B. Ioſeph; interdum aliquis homo, vt Paulum vir Macedo.[q] 5. aliquando ſomnia correſpondent antecedentibus cogitationibus, & ſic initium ſumunt ex cauſa animali; vt primum ſomnium B. Ioſeph, & primum Regis illius Babylonii; quandoq; verò nulla præcedit cogitatio, vt in ſomnio ſecundo B. Ioſeph accidit[r]. hanc differenriam notauit B. Grego.[s] 6. nonnunquam nihil petenti Deus ſomnium inopinatò immittit, vt fit plerumq;, & accidit in prædictis SS. exemplis: nonnunquam verò petentibus reuelationem eamque ſperantibus, vt Danieli[t]. conſuefactos enim Hebræos huiuſmodi deſideria ſua Deo proponere, & ab eo petere, vt per ſomnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifeſtius eſt ex S. S. quàm vt quis debeat dubitare[v]. Soliti id ipſum Gentiles facere in templo Serapidis ſeu Plutonis, vt diſcerent qua ratione à morbis liberarentur[x]; vel ad reſolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edeſius[y]; & apud poetam Rex Latinus[z]: & in templo Æſculapii Apollonius[a]: & Spartani magiſtratus in templo Paſiphaës[b]: tale fuit templum Amphiarai[c], & Calliæ apud montem Garganum[d], & huiuſmodi templa vocabantur *Pſychomantea* Conatus ad hoc crimen Apoſtata Iulianus, per calumniam, detorquere Vigilias Chriſtianorum ad ſepulcra Martyrum; ſed retudit illum validè B. Cyrillus[e] Iudæos nonnunquam eo ſuperſtitionis delapſos, vt ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubarent, docet Eſai. propheta[f]; *qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres; qui habitant in ſepulcris, & in delubris idolorum dormiunt.*] vbi LXX. vt ſolent, paraphraſticè addiderunt, *propter in-*

a *Galeno li. 13. Therapeut. & li. 4. de locis affect. Aetio, & Ægyneta.*
b *4. Reg. 3. v. 11.*
c *Ezech. 11. v. 1. & c. 40. v. 1.*
d *Act. 10. v. 10.*
e *in Nahum.*
f *Iſai. 29. v. 7.* חלום
g *Gen. 40. & 41.*
h *Dan. 1. & 4.*
i *Dan. c. 2.*
k *q. 3. de obſeruat. ſomnior.*
l *Gen. 15. v. 12. Dan. 2. v. 1.*
m *Gen. 28. v. 12*
n *Matt. 1. v. 20. & c. 2. v. 12. 13. & 20. Act. 16. v. 9.*
o *dd. Gen. 40. & 41. Dan. 2. & 4.*
p *3. Reg 3.*
q *ſupra citat. locis in litt. θ.*
r *Matt. 2.*
s *li. 8. Moral. c. 13.*
t *Dan. 2. v. 18*
u *1. Reg. 28. v. 6. & 15.*
x *Ariſtoph. in Pluto.*
y *Eunapius in Edeſio.*
z *Æneid. 7.*
a *Philoſtra. in eius vitã.*
b *Cicero 1. Tuſcul. & 1. de diuinat.*
c *Pauſan. in Boeot.*
d *Strabo li. 6.*
e *l. 10. in Iul: a.*
f *c. 65. v. 4.*

& ſenſuum cotporeorum functione: nec voluit ſic conſtitutum Euangeliſtã ſcripſiſſe; ſed, quæ dũ in tali ecſtaſi conſtitutus videtat, ea poſtmodum in ſcriptum tedegiſſe. vt mittam D. Paulli raptum: talis haut dubiè D. Ioannis fuit, quod teſtatur cùm dicit *ſe in ſpiritu fuiſſe* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) ſcilicet correptum & abſorptũ in ecſtaſi, vt rectiſſimè Haymon fuit interptetatus; breuiter idem vno vetbo inſinuare voluit Andtæas Cæſarienſis; *πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κάτοχος*; quod vocabulum, ſic afflatũ ſpiritu ſancto ſignificat, vt totus ab eo cottreptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolidâ poſſeſſione fuetit: nã affectio animi ecſtaticorum *κατοχὴ* vocata, quia ſenſibus corpoteis ad tempus quaſi priuantut: vnde & motbus quidam ita nominatus, qui corpotis ſenſu motuque priuat [a], qui & *κατάληψις*. noſtri medici *congelationem* appellant. Idem ſignificari puto, quando prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manum Domini* [b] itẽ, *eleuauit me ſpiritus*, aut, *eduxit me manus Domini in ſpiritu* [c]; item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, vbi Græcè eſt ἔκστασις [d] Perpetàm Theodotet. & Theophilact. [e] cùm *Lemma* confundunt cum huiuſmodi raptu; hoc eſt *Iad*, cum *Maſſâ*.

D Tertia ſpecies erat *ſomnium*, dotmientibus tantum, medio ſimulacto ſiue phantaſmate, contingens: Hebræi vocant *chalom* [f], Græci ἐνύπνιον. Si quis quæ euentuta ſunt ſomnians, ipſe quid ſomniet non intelligit; tunc eius teſpectu non etit ptophetia: ſed adſpectu tantum illius erit ptophetia, cui Deus ſignificationem ſomnii reuelabit. quare Ioſeph ptopheta, & non Pharao, vel eius ſerui [g]; Daniel propheta, & non Nabuchodonoſor [h]: ſomnians autem ipſe demum annumerabitut ptophetis, quando cũ ſomnio ſimul intelligentiã ſomnii percepit, vt Daniel in altero ſuperbi Regis ſomnio [i]. De his ſomniis ptopheticis tria ſunt conſidetanda, modus, cauſa, & gtadus ſeu dignitas.

Modus multiplex eſt, vt accutatè noſtet Peterius explicauit [k]. quædam immittuntur cum pauore & hottote ſomniantis [l], quædam pacifice [m]. 2. quædam non intellecta, quædam ſimul intellecta, vt dixi. 3. quædam clara & ſine inuolucris [n], vt Ioſeph, trium Magorum, & B. Pauli; quædam obſcura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & ſeruorum eius, & Nabuchodonoſori [o]. 4. in quibuſdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem [p], interdum angelus bonus, vt B. Ioſeph; interdum aliquis homo, vt Paulum vit Macedo. [q] 5. aliquando ſomnia cotreſpondent antecedentibus cogitationibus, & ſic initium ſumunt ex cauſa animali; vt ptimum ſomnium B. Ioſeph, & primum Regis illius Babylonii; quandoq; verò nulla ptæcedit cogitatio, vt in ſomnio ſecundo B. Ioſeph accidit [r]. hanc diffetentiam notauit B. Grego. [s] 6. nonnunquam nihil petenti Deus ſomnium inopinatò immittit, vt fit plerumq;, & accidit in prædictis SS. exemplis: nonnunquam verò petentibus teuelationem eamque ſpetantibus, vt Danieli [t]. conſuefactos enim Hebræos huiuſmodi deſideria ſua Deo ptoponete, & ab eo petere, vt per ſomnia futurum illis euentum pandete dignaretut, manifeſtius eſt ex S.S. quàm vt quis debeat dubitare [v]. Soliti id ipſum Gentiles facere in templo Setapidis ſeu Plutonis, vt diſcerent qua ratione à morbis liberarentut [x]; vel ad reſolutionem dubiotum habendam, vt fecit Edeſius [y]; & apud poetam Rex Latinus [z]: & in templo Æſculapii Apollonius [a]; & Spartani magiſtratus in templo Paſiphaës [b]: tale fuit templum Amphiarai [c], & Calliæ apud montem Garganum [d], & huiuſmodi templa vocabantut *Pſychomantea* Conatus ad hoc crimen Apoſtata Iulianus, pet calumniam, detorquere Vigilias Chtiſtianorum ad ſepulcra Martyrum; ſed tetudit illum validè B. Cyrillus [e] Iudæos nonnunquam eo ſupetſtitionis delapſos, vt ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubatent, docet Eſai. ptopheta [f]; *qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres; qui habitant in ſepulcris, & in delubris idolorum dormiunt*.] vbi LXX. vt ſolent, paraphraſticè addiderunt, *propter inſomnia*,

a Galeno li. 13. Therapeut. & li. 4. de locis affect. Aetio, & Ægineta.
b 4. Reg. 3. v. 11.
c Ezech. 11. v. 1. & c. 40. v. 1.
d Act. 10. v. 10.
e in Nahum.
f Iſai. 29. v. 7. חלום
g Gen. 40. & 41.
h Dan. 1. & 4.
i Dan. c. 2.
k q. 3. de obſeruat. ſomnior.
l Gnn. 15. v. 12. Dan. 2. v. 1.
m Gen. 28. v. 12
n Matt. 1. v. 20. & c. 2. v. 12. 13. & 20. Act. 16. v. 9.
o dd. Gen. 40. & 41. Dan. 2. & 4.
p 3. Reg 3.
q ſupra citat. locis in litt. θ.
r Matt. 2.
s li. 8. Moral. c. 13.
t Dan. 2. v. 18
u 1. Reg. 28. v. 6. & 15.
x Ariſtoph. in Pluto.
y Eunapius in Edeſio.
z Æneid. 7.
a Philoſtra. in eius vità.
b Cicero 1. Tuſcul. & 1. de diuinat.
c Pauſan. in Boeot.
d Strabo li. 6.
e l. 10. in Iul: a.
f c. 65. v. 4.

ſomnia,διὰ ὀνείρατα, cauſam incubationis explicantes. D. Hieton. *In delubris,* inquit, *idolorum dormiens, vbi ſtratis pellibus hoſtiarum incubare ſoliti erant, vt ſomniis futura cognoſcerent. Quod in fano Æſculapij vſq; hodie error celebrat Ethnicorum, multorumq; aliorum.*]idem Cyrillus *ibi in Comment.* confirmat.

Cauſæ ſomniotum efficientes alio loco explicabuntut; nunc de diuinorum ſomniorum finali cauſa (vt vocant) agimus dumtaxat: quæ ex S. S. E
[a] *Geneſ.20.* multiplex deſumitut. 1. vt quis à malo abſterreatut, ſicut factum Abime-
[b] *Geneſ.31.* lech[a] Regi Getaræ,& Labano[b];hanc inſinuat B.Iob[c];*in horrore,*inquiens) *vi-*
[c] *c.4.13.* [d] *c.7.v.14.* *ſionis nocturna,quando ſolet ſopor occupare homines, pauor tenuit me* &c. & alibi[d], *terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties.* 2. vt conſoletur afflictos, &
[e] *Iud.7.v.13.* mæſtos perfundat lætitia,quod de ſe aſſerit B.Angela de Fulgino.c.16.3.vt ad-
[f] *2. Mach.15.* hortetur ad aliquod bonum,vt Gedeonem[e],& Iudam eiuſque exetcitum[f].4.
[g] *Matt.1.&2.* vt moneat vel doceat quid agendũ fugiendumúe,vt B.Ioſeph,& ttes Magos[g].
[h] *c.33.v.15.* hanc cauſam Iobus ſignificat his verbis[h];*per ſomnium aperit aures virorum,& erudiens eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab his quæ facit.* &c. 5. vt ſpiritũ prophetiæ, vel quod aliud ſpitituale donum ſimul largiatur: quo pertinẽt iuxta
[i] *Num.13.v.6.* nonnullos iſta Moſis[i]; *ſi quis fuerit inter vos propheta domini in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad eum.* Significare volunt,quod ſpirirum prophetiæ, vel viſione,vel ſomnio,collaturus ſit: potiùs crediderim agere, de iis,quibus iam dato ptophetiæ ſpiritu,ſignificat ſe poſtea cum eorum nullo tam familiariter, quàm cũ Moſe acturum;cum hoc ore ad os,cũ illis dumtaxat per viſionẽ & ſo-
[k] *c.2.v.28.* mnia.Meliùs huc facit iſtud[k] Ioëlis;*ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt,& iuuenes veſtri*
[l] *3.Reg.3.* *viſiones videbũt* præceſſetat enim,*effundam ſpiritum meũ ſuper omnẽ carnem, & pro-*
[m] *ad d.c.3.q.12.* *phetabunt filij veſtri.*ſic donũ ſapientiæ & prudentiæ in ſomnis datũ Salomoni[l], ex probabiliote ſententiâ Toſtati[m];ſic promiſſio obuẽturæ dignitatis,Ioſeph
[n] *Geneſ.37. Eſth.11.* & Mardochęo[n].6.ad teuelationẽ diuini alicuius myſterii[o],vel magnarũ teip. aut imperii viciſſitudinũ[p]; vt Iſtaëlis[q],Ægypti,&Nabuchodonoſor[r].Ad hęc
[o] *Geneſ.28. Dan.7.* capita teduci poſſint multa ſomnia diuina, quorum in Hiſtoriis Sanctotum
[p] *Gen.15.* fit mentio;vt illa Africana apud Victorem Vticen.*de perſecut. Vandalic.2.* obla-
[q] *Gen.41.* ta Euſebio Epiſc. Cartaginenſi.& quæ poſt obitũ Sidonii viſio oblata pincer-
[r] *Dan.2.& 4.* næ apud Greg.Turonenſ.*l.2.hiſt.Fran.c.23.*& inter alia vnũ mimi *in vita Simeonis Sali,* apud Metapht.aliud ſacrilego Ttaiectenſi oblatum ſæpiùs, apud Sur. *tom. 4. in vita S.Frederici.* aliud oblatum monacho Cluniacenſi Beatæ virginis, tempote S.Odonis,apud Ioannem Monachum *l.3.vita D.Odonis.c.9.*cuius occaſione B.virgo cœpit vocari *Miſericordia Mater.*aliud Bertæ matri S.Suiberti, apud B.Marcellinum,*c.1.vita Suiberti.* aliud S. Abtamio confeſſori,*apud Metaphraſt.in eius vita.* aliud Hentico Imp. apud Rupertum,*in vita S.Hereberti c.26.* aliud S.Lutgero apud Monachos Wertinenſ.*eius vita c.11.& 16.*aliud S.Hugoni Gratianopolitano apud Guigonem,*in eius vita*;aliud Hartmanno Tuitienſi apud Conradum *in vita S. VVolphelmi.* aliud multiplex Elpediphoto, apud Ioannem preſbyterum *in vita S. Baſilei Epiſc.& Mart.*& alia innumera.

De gradibus ſeu dignitate ptophetię multa variaque congeſſere Moſes
[s] *in Doctore Dubitantiũ.* [t] *de præno.l.2. c.pen.& vlt.* Ægyptius[s] & Franciſ. Picus[t], ſed minutiota, quàm vtiliora: idcirco, illis omiſſis, tantùm dico quod ex iis omnibus intellectualis teuelatio; quæ fit ſine cooperatione phantaſiæ; præſtantiſſima eſt, ſi ſecundum ſe & preciſè ſumatur;altera verò in qua phantaſia ab intellectu excitata concurrit, eſt præſtantior extenſiuè,quia primam & quid aliud præterea comptehendit. Sic etiam intellectualis per ſe ſumpta, & comparata cum imaginaria perfectior eſt; ſed ſi imaginariam addideris ad intellectualem, tum extenſiuè ſimul ambæ perfectiores erunt, quàm ſeorſim ſola intellectualis. *ita P.Fran. Soarez ad 3.p.q.30. ar.1.diſp.9.ſect.2.*

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia ſiue diuina reuelatio diſcernenda ſit, à diuinatione ſiue diabolica reuelatione?

NOn minùs neceſſaria, quàm ardua eſt huius quæſtionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam ſpiritualium perſonarum illuſiones: in eâ decidendâ ſequar veſtigia aliorum, qui certatim ad hũc lapidem verſandum accurrerunt. præcipui fuere B. Vincentius Ferrerius *tract. de vitâ ſpiritua-*
A *li c. 11. & 12.* Ioann. Gerſon *tract. de probat. ſpirituum, & alibi paſſim*, Cardinalis Turrecremata *in præfat. Defenſorij reuelatio. B. Brigittæ*, Henric. de Firmariâ *libr. de quatuor inſtinctibus*, Ægyd. Carlerius *p. 1. Sportæ fragmentor. in prin.* Hieron. de Ferrariâ *in Compend. reuelat.* Ioan. Franciſc. Picus *libr. vlt. de prænotion.* Ribadeneyra *lib. de tribulatione c. 15.* & alii; & quidam recentiores, quorum dicta cuncta inuenies; apud iſtos antiquiores. Poſſunt omnia reduci ad tria capita; de eo qui iudicat, de perſona cui facta reuelatio, de ipſa reuelatione & eius circumſtantiis. de ſingulis videamus.

SECTIO I.

De neceſſarijs iudicaturo de reuelatione.

VEL quis iudicat de apparitione propria, vel de alienâ: & plus periculi eſt priore caſu. Vtroque oportet ſit perſona ſpiritualis & deuota. nam *animalis homo non percipit ea quæ ſpiritus ſunt.* Oportet itaque eum qui rectè ſit iudicaturus, primò *donum diſcretionis* à Deo petere; vt queat ſincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethalique dæmonis offa dignoſcere; & hæc diſcretio, conceditur aliquando à Deo immediatè ſimul cum ipſo lumine prophetico, vt dictum eſt; aliquando ſeorſim, idque vel ad priuatam accipientis inſtructionem, vel ad aliorum quoque, & totius Eccleſiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo conſequitur, vt in ſe, & de ſe ſciat probare ſpiritus, & etiam ſciat illos de aliis, & in aliis diſcernere. Poteſt autem hic conſiderari quaſi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cum ipsà reuelatione propria infunditur illi, cui facta reuelatio; *qui modus* (vt ait Gerſon) *fit per inſpirationem intimam, ſeu internum ſaporem, ſiue per exprimentalem quandam dulcedinem, ſiue per illuſtrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis.*] hîc modus rarus eſt, & paucis conceſſus: & quibus conceſſus non eſt, illi non poſſunt, ſuo iudicio, in propriis reuelationibus ſtare: quibus verò conceſſus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non poſſunt, ad diſcernendas aliorum reuelationes, quia ſicut *nemo nouit quæ ſunt ſpiritus, niſi ſpiritus* ipſemet: ſic nemo cognoſcit infallibili certitudine, per experimentalem hunc ſenſum, ea quæ in alieno ſunt animo. *Alter* modus; qui datur maximè in ordine ad alios; ille nititur etiam, ſeu confirmatur experimentis variis, tùm ſui, tum aliorum: & ſolet à Deo cõcedi maximè illis, quib. officii & dignitatis ratione incumbit animarũ cura. Sed non debet quis facilè ſibi perſuadere, ſe donum iſtud à Deo accepiſſe: ideoque ad preces continuas, etiam debet adiungere humanę prudentię, & do-
B ctrinæ media. *Tertius* enim eſt modus diſcernendi ſpiritus, quem vocant *doctrinalem*, per diligentem & piam ſacræ ſcripturæ tractationem; quæ regulas præbet falſos prophetas à veris diſcernẽdi: lectio quoq; ſanctorum Patrum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ multũ confert, vt, illuſiones & reuelationes, ſignis ac notis peculiaribus queant diiudicari: his ſi adiungatur obſeruatio virorum ſpiritualium, & experientia; & in ambiguis obſcuriſq; conſulantur viri docti, & pii, & in via ſpiritus longè progreſſi, in militia verò contra dæmonum aſtus exercitati veteraniq;: ſperãdum eſt poſſe deceptiones ſic ſentiri & vitari.

Planè ad hunc vltimum iudicii ferendi modum, non ſufficit ſola doctrina, ſed accedat oportet ad illam experientia propria; vt quis ſit & doctus & contemplatiuus; vt & Scripturam & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, & *in ſemetipſo expertus ſit variam* (ait Gerſon) *affectionum ſpiritualium pugnam; tanquam aſcenderit nunc in cælos, nunc deſcenderit in abyſſos; & viderit mirabilia Dei in profundo. Nā qui nauigant mare hoc myſticum diuerſarum affectionum, quaſi collidentium ſe fluctuum enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit eorum?*] Adhæc autē nulla magis neceſſaria diſpoſitio reperitur, quàm ſolidæ humilitatis. vt enim docet Moſes apud Caſſianum, *ſolis humilibus à Deo hæc cognitio datur*. Denique non eſt iudicium præcipitandum, ſed res Deo diligenter priùs commendanda, & multiplex ſcrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docet hoc ſacræ litteræ. Narrat Ioſeph Iacob patri ſua ſomnia: increpat eum pater, ſed rē tacitus conſiderat a. Apparet angelus, Ioſue filio Nun, formâ viri armati: ille diſquirit interrogatione, quis eſſet, nec adorat incognitum b. Audit Samuel vocantem Deum, nec reſpondet Domino; ſed accurrit ad Heli; donec monitus fuiſſet ab Heli Sacerdote; quo modo ſe gerere deberet c. Helias diſcernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus ſe manifeſtaret. Salutat Virginem ſacratiſſimam Gabriel Archangelus: illa priuſquam reſponderet: *cogitat, qualis eſſet illa ſalutatio* d; non id leuiter, ſed *διελογίζετο*, maturè & diu, animo atq; cogitatione voluebat, vtrum illa ſalutatio illuſoria eſſet & à Deo, an à dæmone, vt optimè Euthymius. Hoc imitatus D. Ambroſius; cum illi corpora SS. Martyr. Prothaſii & Geruaſii reuelata; hoc Epiſc. Cyprius, cum D. Barnabas illi ſe manifeſtauit; hoc ceteri ſancti, vt vidimus *lib. 2. q. 6*. Si hoc illa mulier Carthaginenſis feciſſet e, quæ cauſa fuit ſchiſmatis maximi, non tam turpiter deluſa fuiſſet, nec tot malorum Africæ occaſionem præbuiſſet. Sanè quamdiu res dubia eſt, longè tutiùs cenſetur, potiùs eam piâ cum humilitate repudiare, quam cupidè & confidenter recipere, aut aſſentiri.

a *Gen. 37. v. 12.*
b *Ioſu. 5. v. 13.*
c *1. Reg. 3. v. 9.*
d *Luc. 1. v. 29.*
e *vide Optat. Mileui. libr. 1. de Parmenia.*

Obiiciat fortè aliquis; apud Cæſarium legimus, multos precibus à DEO reuelationes, viſioneſque, & poſtulaſſe, & obtinuiſſe: ſi petere licet, cur non & oblatas amplecti ſtatim atque recipere? *Reſpondeo*, multa fieri à multis non imitanda, imò nec probanda, maximè ab hominibus incompertæ ſanctitatis. Nam ſi quis, de quo conſtaret ſanctum eſſe; id in caſu aliquo peculiari & neceſſario peteret, (quod olim ſanctè factum à B. Ephrem, docet Amphilochius *in vita D. Baſil.* & à S. Mauro, docet *in eius vita* Fauſtus, *apud Surium in Ianuar.* & à S. Hereberto docet Rupertus *eius vita cap. 13. apud Surium menſe Martio.*) vt non auderem damnare; ſic non vererer ceteris ſuadere, ne idem ſibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valdè ſpirituales ſemper huiuſmodi deſideria ac petitiones improbaſſe: quia naſci ſolent ex occultâ ſuperbia, æſtimatione, & amore ſui; quo cupiunt manifeſtam aliis ſuam ſanctitatem; vel ſaltem ex curioſitate vanâ, vt optimè tradidit S. Vincentius ſuperiùs laudatus: & ideò Deus ſolet permittere tales decipi, & impingere, vt de ſe ipſa teſtatur, mulier ſingularis prudentiæ & ſanctimoniæ B. Catarina Bononienſis f. Deinde quia in talibus non conſiſtit ſanctitas, neque perfectio Chriſtiana, nec iſta nos Deo faciunt gratiores, aut proximò verè vtiliores. Deniq; quia huiuſmodi auerſari, non eſt ianuam Deo præcludere; ſed, per cuſtodiam ſui, & humilitatem, & caſtum timorem, ſpiritum ſanctum allicere, qui amat quieſcere ſuper humiles ac timoratos; quæ cuncta diligenter ac ſeriò tradita fuere à noſtri ordinis viro, Franc. Aria g. & prius nos docuit D. Auguſtinus cona-

f *lib. de vitâ & erroribus ſuis.*
g *libr. de orat. mentali. D. Aug. l. 10. confeſſ. & l. de verâ religione. & Ciruelo p. 3. de ſuperſtit. cap. 11.*

tum

ẽum hoc dæmonem ſibi perſuadere, vti ſignum aliquod à Deo peteret, ſe verò id detrectaſſe, gnarum quam multos hæc curioſitas perdidiſſet. Ideo alibi monet his abſtineamus, & quod intra nos eſt, Dei regnum, in iis quæ videntur non quæramus. poſt Auguſtinum idem monemur à Gerſone; cuius in ſimilibus magna ſanè auctoritas eſt, his verbis; *Enarrantur exempla ſanctorum patrum, qui curioſitatem huiuſmodi viſionum vel miraculorum tanquam pernicioſiſſimam fallaciſſimamq́; refugerunt. A quâ ſe Auguſtinus liberatum,* in ſuis confeſſionibus, *gloriatur in Domino. Quam propterea D. Bonauentura abhorrendam nimis eſſe determinat; totoque conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationibus ſeu flagellationibus propriæ mentis & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret ſuperbiæ, quæſiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres menſes Dæmoniacâ vexaretur obſeſſione. Alter ſanctorum Patrum, dum ſibi dæmon transfiguratus in Chriſtum, diceret, ego ſum Chriſtus te perſonaliter viſitans, quia dignus es: confeſtim clauſit oculos vtraque manu vociferans; Nolo hic Chriſtum videre, ſatis eſt ipſum in gloria ſi videro: ſtatimque diſparuit. Alter ſub aliys verbis ſimilem ſeruauit in huiuſmodi illuſione humilitatem: Vide, inquit, ad quẽ miſſus ſis. Ego certè talis non ſum, quod dignus ſim hic videre Chriſtum. Alterum, quia nolebat intrare templum, dicens; Sibi ſatis eſſe, quòd oculis corporeis aſpexiſſet Chriſtum; colligauerunt cathenis, ſoluere ieiunium; carnibus veſci, vinumque bibere compulerunt. Sicque tumore compreſſo, ſanatus eſt.*] Pro cautela poſtea ſubdit idem, vt non modo ſuſpenſum teneatur iudicium, *ſed reuerenter quoque, cum Apoſtolorum Principe, dicatur; Exi à me Domine, quia peccator ſum, quia vilis ſum, quia viſionibus tuis indignus ſum; quas hic neque quæro, neque accepto, ſed repello. Sit in alio, non in hoc ſæculo viſio tua tota merces mea Domine Deus, & ſufficit. Quid ad me de viſionibus tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potiùs alium, quem miſſurus es: & me meus ſpiritus humili tegat obſcuroque loco.*] D. Bonauenturę quem citat locus eſt *lib. de profectu religioſ. cap. 19.* vbi etiam addit deſiderio reuelationum multos lapſos in grauiſſimos errores. Prudenter itaque B. virgo Coleta ipſi etiam Deo, multa ei ſecreta reuelare volenti, reſpondit: *Domine Deus, ſufficit mihi te ſolum cognoſcere, & peccata mea, eorumque abs te veniam obtinere.*] *ſic Stephanus Iuliacus eius vita ca. 3.* hæc ſanè optimè dicantur in propriis viſionibus: in alienis approbandis,

D credendiſue: ipſis confeſſariis aliiſq; iudicibus hanc Gerſon pręſcribit regulã: *Caue ergo* (inquit) *quiſquis eris auditor, aut conſultor, vt non applaudas tali perſonæ, & non laudes eã, non mireris, quaſi ſanctam, dignamq́; reuelationibus atq́; miraculis. Obſiſte potiùs, increpa durè, ſperne eam; cuius ſic exaltatum eſt cor, elati ſunt oculi, vt ambulet in magnis & mirabilibus ſuper ſe: vt digna ſibi videatur, quæ non humano more operetur ſalutem ſuam; per doctrinam ſcilicet ſcripturarũ & ſanctorum, cum dictamine rationis naturalis; niſi conſilium habere præſumat, & putet, ne dum ab Angelis, ſed à Deo; nedum ſemel in neceſſitatibus, ſed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus. talem admone, nõ ſublime ſapere ſed ſapere ad ſobrietatem: quoniam veriſſimè ait, qui dixit, ſuperbia meretur ludi. Et eò digniùs, quo inſtar Phariſæi latentem hærentemque oſſibus ſuperbiam, ſicut nec Phtiſicus febrilem calorem, ſuperbus attendit. Quid enim faciliùs quàm ſe viliſſimum peccatorem dicere; ſed veraciter, ſimpliciterque ita ſentire ex intimis, hoc diuini muneris eſt, non humani ſolius exercitii.*] Hoc vltimum addidit, quia ſolent perſonæ, quibus per reuelationes dæmon illudit, fateri quidem ſe peccatores & indignos eſſe; ſed, vel apertè increpationes huiuſmodi ægrè ferre, & ſic detegitur interna ſuperbia, & cognoſcitur illuſio: vel ſaltem ex duobus vnum prætexũt, nam vel dicunt ſe idcirco alieno iudicio nõ credere, quia de ſuo certi ſint per reuelationem intimam & ſecretam: vel ſanè non audere ſe viſionem reiicere, quia ſi fortaſſis viſio à Deo eſſet, hoc foret ſpiritui ſancto reſiſtere, & ſemen gratiæ eius in crepundiis ſuis extinguere. Vtrique dicto idem ille Cancellarius Pariſienſis optimè occurrit. Primò quidem; Deum nunquam eſſe Deum

 diuiſio-

diuiſionis, ideò ſi ab ipſo ſit illa certitudo, nunquam per alrerius iudicium contrarium eam impugnabit; ſed potiùs illi, quē vel vt ſuperiorem, vel vt cōſiliarium ſaltem, humilirer conſuluerint, idem inſpirarurum, atque in mentē miſſurum. Nec enim paritur Deus ſperantes in ſe, & timentes, & quod in ſe eſt facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei qui vidit reuelationem, hæc ipſa certitudo, quam prætexir, de ſuperbia & pertinacia eſſe ſuſpecta: & tutior pars eligenda eſt. Nam ſibi credendo & innitendo, poteſt peccare; ſuperiori credendo, peccare non poteſt; ſed certo certiùs per animi ſubmiſſionem, & obedientiam mereri. Quo ad alterum ait: *ſed profectò ſpiritus ſanctus, qui ſe dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, ſe ſubtrahet; intrabit potiùs, exaltabit, & in beneplacito ſuo deducet victor ſuper excelſa animā hanc, in oculis ſuis vilem, & abſque vlla ruga fictionis, humilem & ſimplicem.*] hactenus ille. Sanè hæc humilitas Deo tam grata eſt, quàm quod gratiſſimum: Dæmoni tam odioſa, vt eam non ferat, ſed vt plurimum ſtatim diffugiat. Non audes fortè reſpuere? cogita decipi te poſſe, & interea comperendina, & conſule prudentiores te. D. Cyprianus & alii ſancti reuelationes magni fecerunt: ſed eas tantum, quas à Deo eſſe ſciebant. Olim quoque viſiones diuinæ frequentiores fuere, quia magis neceſſariæ: hodie quo minùs neceſſariæ, hoc infrequentiores ſunt, & ſuſpectiores habendæ. vt non immeritò debeant & à magiſtratu Eccleſiaſtico diſcuti, & à priuatis vitari; qui prætextu vel fictarum (quod hypocriſis proprium) vel habitarum (quod illuſorium eſſe conſueuit) reuelationum, de aliis (maximè illorum à Deo non commiſſis curæ) perſonis; in earum, (vt plurimùm mulierculatum.) familiaritatem & ſollicitudinem ſeſe ingerunt; vt & auorum memoriâ Begardi & Lollardi, in Belgio; & noſtra, Illuminati faciebant in Hiſpania, & hodie etiam alii quidam factitant, ſuo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De perſonâ eius, cui facta reuelatio?

QVoad *perſonam prophetæ* ſeu videntis viſiones, multa ſunt conſideranda. *Primò fides* illius, an ſit ſincerè Catholica; quare non eſt credendum reuelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante & explicante Baſinâ, quæ viuente adhuc marito ei nupſerat, & ſaga erat; qua ingenium poſteritatis eius declaratum Francici Hiſtorici putant, *lege Gaguinum libr. 1.*) vel hæreticorum. Nam initiò Eccleſiæ Chetinthus falſas reuelationes finxit, & eas Apoſtolorum nominibus inſigniuit, vt Caius & Dionyſius Alexandrinus tradidere a: tales prophetiæ ſectatorum Marci Magi b: tales prophetiſſarum & ipſiuſmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Euſebius c: tales Archonticorum Martiades & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant *Reuelationes prophetarum* [d]: Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Fauſtum agens D. Auguſtinus: talis Iuliani Apoſtatæ, quam narrat epiſt. ad Oribaſiū, de arbuſcula: tales, quibus Donariſtæ Generoſum conati decipere [e]: & quibus vtebatur Vincentius Donatiſta: tales, quibus illuſi Meſſaliani gloriabantur [f]: tales fuere noſtris temporibus Munzeri, & Anabaptiſtarum, tales Campani, tales Iuſti Velſii, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno 1601. hic Grætii, qui ſuſpendio ſceleris pœnas luere duo, maritus & vxor; qui penes ſe ſolos Eccleſiam remanſiſſe incolumem pertinaciſſimè iactabant: ideò communes liberos pater baptizabat, mater patrini more ſpondebat. hi mundū hoc anno periturum prædicebant: ſed morte mundi interitum præuenēre.

a *Euſeb. lib. 3. c. 22. & l. 7. c. 10*
b *Irenæus li. 1. c. 8. & 9.*
c *libr. 5. ca. 15. 16. 17. & 18.*
d *Epiphan. hæreſ. 40.*
e *D. Aug. epiſt. 165. & li. 3. de animæ orig. c. 11.*
f *Theodore. li. 4. hæret. fabu.*

Plurimos

Plurimos huiuſmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambriâ quidam Merlinius; Magus ſceleſtiſſimus: verũ enim, fruſtrà renitentibus Pontico Virunnio, & Lelando, eſt hoc de illo teſtimonium Guilhelmi Neuburgii, & Polydori, & aliàs mendaciſſimi, Buccanani. Sanè Magum fuiſſe, geſta eius à Galfrido Monumethenſe tradita conuincunt. Caue hunc, qui Vteri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helii Theleſini (qui & ipſe vates) diſcipulo; qui aſtronomiæ & phyſicæ, vt magiſter, valdè peritus, multa fertur prædixiſſe; & videtur aliis prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sãſoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorũ diſtinctionem, notarunt Anglicarum rerum ſcriptores, Treuiza, Ranulphus, & Giraldus Cambrenſis. Falſæ fidei pſeudoprophetæ fuere ibidem, Io. Ballus anno 1390. teſte Waldeno *in faſciculo Zizaniarum:* & Pagani ante CHRISTVM natum, *Eubages* vocati; ex quorum ſecta, quidam Aquila, & alius Perdix, teſte Chriſtophoro Mylæo. Nec diſſimilis vanitatis ſunt prophetiæ eorum, qui ea in medium proferunt, quę decreta Generalium conciliorum, vel Sedis Apoſtolicæ conuellunt; vt ridiculæ prophetiæ illæ Marioni Aduocati Pariſienſis de Societate IESV, refutatæ validè à Renato des Fons. *in lib. contre le playdoyer de Marion. c. 5. & 6.* nã Marionus iſte, vt Arnaldo genero ſuo complaceret, & cum eo atque Paſquerio, ac Dolero, quadrigam CALVMNIATORVM & SYCOPHANTARVM noſtri temporis impudentiſſimorum, ſufficeret, etiam prophetias falſas corã SENATV AMPLISSIMO, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit ſola Lutetia, dedit vna curia; quos vix, tam diſſitis prouinciis, tot ſæcula; Pattęcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum tanti eſt his Heroſtratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Æzonenſes; inter *συκωφοὺς, εὐρυμνοὺς, καὶ φηλεγκλήμονας*, cenſeri, & digito oſtentarier.

2. *Num ſint perſonæ arreptitiæ*: nam harum reuelationib. vel prophetiis nihil credendum. deluſos à quadam multos, ſcribit Firmilianus, ad B. Cypria.[a] hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falſas: quia ſpontè incipiebat vaticinari; ſed inuitus, furoreq;, & amẽtiâ correptus, pergebat[b]. Tales fuere prophetię monialium Quercetenſium anno 1491. de quib. ita ſcribit Chriſtianus Maſſæus[c]; *Eodem* (inquit) *anno, circa feſtum Cathedræ (terribile dictu) cœperũt dæmones habitare, & poſſidere monaſterium dominarum Quercetenſium: quas annis quatuor, & menſib. totidem miſerabiliter vexauerunt. Vidiſſes eas crebrò, velut canes per agros diſcurrere; inſtar auium, volare per aëra; ſicut feles, in arbores repere, pendere de ramis: variarum animantium effingere voces, ſecreta prodere, de futuris euentib. prophetare. Deniq; quoties Dominus Henricus Cameracẽſis Epiſcopus, aut Dominus Ægidius Nettelet, decanus eiuſdem Eccleſiæ, viri virtutum, ad exorciſmum earũ accederet: En, inquiunt, cornutus ille nunc in viâ eſt, vt nobis comminetur, venit. Poſt multa remedia, vndecunq; collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta fuerunt in cœna Domini ſub diuino ſacrificio; ſed nihil profuit. Ioanna Potiere; quæ malorum dicitur dediſſe principium; à nono ætatis anno, ludere cum Diabolo cœpit; qui accuſabat eam in monaſterio CCCC.XXXIV. vicibus indignè communicaſſe: ſed ille quia mendax eſt, non ſtamus verbis illius. Ipſa Cameracum adducta, quadragenaria maior, in carcere periÿt, circa Feſtum Martini. Ceteræ poſt annos 4. menſe Iunio liberatæ ſunt.*] Eandẽ Hiſtoriã narrat etſi paulò aliter Io. Molinetus Valencenẽſis, *in Chronico Belgiæ nondũ edito*, è quo quæ lib. 6. referã, ea mihi optimâ fide ex M.S. Codice deſcribi curauit Clariſſ. I.C. & Senator ſpectatæ iuſtitiæ, Petr' Oranus Leodicẽſis. Tales omnino diuinationes Indorũ; qui ſumpto Cohobæ ſemine externãtur, & mox ceſſante furore vaticinãtur. de quib. Pet. Chieza *p. 2. hiſt. Peruæ c. 27.* tales Libuſſę Bohemę apud Dubrauiũ *li. 2. Boiem. hiſt.*

[a] *exſtat inter Cypriani epiſt nu. 75.*
[b] *Euſeb. d. c. 16*
[c] *Chronico lib. 20.*

E 3. *Num fidei ſinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtuteſq; commendent; an verò vitia & imperfectiones notabiles eam dehoneſtent.* ideò non credendum ſuperbis,

 ambi-

deniq; quæri conſueuit; Lumen iſtud, ad quam qualitatis ſpeciem debeat re-
[a] d.a.2. uocari? Communis ſententia eadem eſt, quæ D. Thomæ [a], ad patibilem qua-
litatem reduci, quia ſit impreſſio quædam ſubitaria, ſimilis affectioni tranſ-
eunti & facilè recedenti. non enim prophetis ſemper adeſt, ſæpè illos deſerit.
Haud ineptè compares verſantibus in tenebricoſo loco; qui, candelæ lumine
illato, circumſtantia cernere incipiunt; eodem elato, rurſùs illis occæcantur
[b] c.7.v.8. omnia. Vnde Michæas [b]; *cùm ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt*: & B. Petrus [c];
[c] 2.c.1.v.17. *Habemus propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in ca-
liginoſo loco*. Habet tamen hoc lumen adeò multa communia cum ſupernatu-
[d] lib.7.de fato. c.14. ralibus habitibus; vt Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare [d], meliùs re-
duci ad habitum. apud illum inuenietis argumenta, quibus communem ſen-
tentiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

QVÆSTIO II.

Quæ ſint ſpecies Prophetiæ?

DVo, quaſi ſuprema *genera, prophetiæ* in S.S. inuenio: vnum *per Sacerdotes*, al- A
terum *per Prophetas*; ſæpè quidem qui Prophetæ, iidem & Sacerdotes erāt,
ſed aliter futura prædicebant quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophe-
tę. Res eſt non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

SAcerdotalis *prophetiæ* modus conſiſtebat in applicatione Ephod. fuit autem
[e] 1.Reg.2.& eo loco notat Angelomus. *Ephod* duplex, vnum *linteum*, etiam minoribus conceſſum ordinibus [e], vt
puero Samueli; alterum *Sacerdotale*, quod etiam vocatum eſt *ſuperhumerale*, au-
ro & trium colorum varietate ornatiſſimum [f]; Ioſephus etiam vocat ſtolam
[f] deſcribitur. Exod.28. hieraticam, epomidem & diploidem: huic aureis cathenulis appenſum erat
Rationale ſeu *Pectorale*, vtroque enim nomine vtuntur Latini; Hebræi *choſen* vo-
חשן cant, iuxta puncta quæ nunc habemus; nam Ioſephus aliis vſus fortaſſis, cùm
חשן. vocat *Eſſen*: Græci eodem teſte λόγιον. Scriptum quidem aliquando apud Se-
ptuaginta, Philonem, & Hieronymum inuenias λογεῖον, ſed mendosè: perti-
neret enim potiùs ad locum conſulendi. rectiùs alibi apud eoſdem, λόγιον; qua-
ſi dicas oraculum. ſic enim ab Heſychio λόγια, explicantur μαντεύματα; & apud
Plutarchum *in Sylla*, vates vocantur λόγιοι. Sed cur λόγιον? Si Græca Ioſephi
verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis di-
ctum *Pectorale*, quia pectori appenſum; *rationale*, quia more animalis ratione
præditi ratiocinabatur: hac ipsâ de causâ, *iudicij* elogio addito, illud cohone-
[g] d.c.28.v.15.& 30. ſtabant, vocantes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Iſraël* [g], & *iudiciū Vrim* in He-
[h] Num.27.v.21. bræo quidem fonte [h]. Rationem reddit Iatrhius, quia ſupra Vrim inſcripta
vocula *Miſpath*. ſed hoc ſomnium eſt recutiti. potiùs crediderim, quia ſacra
[i] Prou.1.v.3.c.1.v.9. Scriptura conſueuit, id quod quiſque facere debet, ſiue cuiuſque officium, vo-
care *iudicium* [i]: Sacerdos autem, rationali indutus, proponebat Deo homi-
[k] Toſtad. & Lipoman. in Exod.c.28. num dubia, deſideria, & negotia: & per rationale, non tantùm Deus propitia-
batur, ſed etiam ſignificabat hominibus, quid fieri vellet, & quis rei ſucceſſus
Ribe. in l.b.3. de tēplo.c.12. futurus eſſet, vt non malè Abenezra. Huc ſanè facit, ipſum nomen *Vrim* &
Thummim: de cuius etiam ſignificatione & vſu videndum. Scripſere quidem
Serarius, Theſib. de Ioſuan. Sacerdotib. multi, ſed optes meritò diſtinctiora & clariora, vt rei dignitas poſtulabat. cete-
ris meliùs egere Toſtadus, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serrarius [k]. Agen-
dum accuratè de tribus; nomine, re, vſu.

תמים. & Quoàd nomen; Chaldæi vocarunt, *Vraia* & *Thumaia*; Hebræi *Vrim*, & B
אורים. *Thummim*. *Vrim* ſignificat illuminationes, ſeu lumina, à radice *Vr*, Græci ver-
אור. tunt τὰ δῆλα, δήλωσιν, φωτισμοὺς φωτίζοντας. noſter *doctrinam*, cū agit de rationali;

cùm

cùm verò de ipſo Sacerdote, *eruditum*. *Thummim*, ſignificat perfectiones à *thamam*, perficere; Greci nuncupant ἀληθείαν, τελείωσιν, & τελείως; noſter vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymicè *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res viſa poſtulare.

Sed quid rei iſta nomina *Vrim* & *Thummim*? quidam negant ſe ſcire [a]. puto ex ſcriptura tamen id colligi poſſe. Alii cenſent diuerſum quid fuiſſe in rationali à XII. lapidibus: ſed diſſentiunt inter ſe. fuerunt qui putarint, XIII. lapidem fuiſſe (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuerſitate proſperi vel aduerſi ſucceſſus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, Diuus Auguſtinus [b] fabuloſam vocauit, nec de Ioſephi ſententiâ locutus. Abenezra neſcio quas aſtrolabii figuras comminiſcitur: quem multis rationibus luculenter Toſtatus refellit [c]. Salomon Iarrhius, & Eugubinus cenſent; fuiſſe nomen ineffabile rationali inſcriptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipſa hæc verba (*Vrim* & *Thummim*) rationali inſculpta fuiſſe, alii laminas quaſdam lucentes; & quiſque quod ſomniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Toſtatum. *Verum mihi placet*, quod multis aliis, nihil ab ipſis lapidibus XII. diuerſæ rei fuiſſe. Primò, quia cenſeo hæc ipſorũ lapidũ fuiſſe nomina, ſicut iidem lapides etiã alibi [d] vocantur *Soham* & *Milluim* lapides candorum ſeu pelluciditatum & plenitudinum; vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, vt videtur noſter interpres intellexiſſe; qui vertit; *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis ſupra humerum) *& gemmas ad ornandum Ephod.* (ſic vertens *Milluim*, de his. XII. lapidibus) obſcurius LXX. qui *Soham*. vertunt σαρδίυς. nam ſardius vnus ex XII. Secundò, quia, ſi quid aliud fuiſſent, certè Moſes; qui cuncta, quæ in λογίῳ inerant, tam accurate perſcripſit & appendit; aliquid de eius, quod erant, formâ, quantitate, qualitate, materiâ, loco, nobis prodidiſſet: Reſpondet Iarrhius, idcirco hæc prætermiſſa, quia vel D E V S ipſe, vel Moſes, in monte Sinai, Vrim ac Thummim fuerat fabricatus. Apage ſis, fabulator: hoc tu de capite tuo. ſi verum foret, hoc ipſum nobis S.S. tradidiſſet; ſicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, poſteriores à Moyſe perſcriptas.

Obiiciunt, poſtquam Deus [e] Moſi iuſſit ponere in rationali XII. illos lapides, mox vt de re planè aliâ, alio loco [f], dicitur; *pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem.* &c. Reſpondeo hoc dici, vt breuem quandam anacephalæoſin & explicationem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiſerat. q.d. iuſſi, vt tales & tales gemmas rationali inſereres. cape nunc iuſſionis illius cauſam. idcirco iuſſi, vt hæ gemmæ tibi ſint *Vrim & Thummim*, hoc eſt manifeſtatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait; id quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec vllam hîc video obſcuritatem in hac repetitione; nec nouitatem in nomine, tam Hebræis non nouo, ſed & celebrato. Dicitur autem rectiſſimè Moſes *ponere in rationali Vrim & Thummim*, quia lapides illos per Beſeleelem curauit ex Dei præſcripto inſeri rationali. Niſi fortè cenſent, ipſum per ſe Moſem intexuiſſe illa verba, & non per textorum magiſterium ac manus. Quod ſi *ponere*, tum per illos dicendus Moſes; certè & nunc noſtrâ in ſententiâ. Deinde ſciant aduerſarii, eandem vim eſſe phraſis huius *lapides milluim*, & *milluim* ſimpliciter; item *lapides vrim ac thummim*, & *vrim ac thummim* ſimpliciter. vtrobiq; enim iidem lapides ſignificantur, ſed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis dumtaxat, quà gemmæ erãt, agebatur: hic verò omittitur vox *lapidum*, quia de iis agitur, non quà lapides, ſed quâ gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autẽ ineptiæ eſt, ſi Metonymicè oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculum fundentibus?

[a] D. Augu. in Exod. qu. 117. Dauid kimchi in li. radicum, Caiet. in Exod. Pagni. & al.
[b] d. q. 117.
[c] in d. c. 28. q. 12.
[d] Exo. 25. v. 7.
[e] Exo. 28. v. 17.
[f] v. 30.

Nouæ ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ ſunt locutiones? Quid tenebricoſi. *pones* &c. pro; pones in rationali lapides,quibus,à munere,nomen eſt, *Vrim & Thũmim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quàm ſeriem ipſam gemmarum ſatis expreſſam. Illi potiùs exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum,ad hæc nomina intexenda? an inter ſingulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dextram,an ad ſiniſtram? ꝯ demonſtratiuum,cur potiùs demonſtret hanc texturam,quàm lapidum miraculum? immò hoc potiùs, q. d. admirandos illos lapides, *Vrim & Thummim*. Auctorum qui nobis obiiciuntur auctoritas magna foret;ſi vel inter ſe conuenirent, vel rẽ diſcuſſiſſét diligentiùs D. Hieronym. *ad Fabiol.* quod nobiſcum pugnet, nihil habet; quod fauear aduerſariis, tantundem: vtitur ſolùm modo loquendi ſacræ ſcripturæ D. Auguſtin. *quæſt. 117.* ambiguè loquitur,& quid eſſe potuerit indicat, profeſſus id neſciri D. Gregor. *pag. 2. paſtoral. cap. 1.* nihil omnino dicit, præter verba ſcripturæ & myſticam expoſitionem. Rabanus *lib. vlt. in Exod.* per, *ſiue hoc, ſiue illud*, rem reſoluit. Radulfus *li. 6. in Leuit.* aſſerit dumtaxat fieri potuiſſe, vt inſeriberentur hæc verba. Rupertus *in Exod.* obiter, nec aliud, quàm; *doctrina & veritas inſcribitur illi.*] Solus ergo eum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certò cenſuiſſe:erſi de Philone etiam dicat quis, non ineptè;texturam nõ vocaſſe vocum harum inſcriptionem,ſed lapidũ inſertionẽ &has ipſas lapidũ texturas,vocatas manifeſtationem&veritatem:& ſic etiam has virtutes dicere depictas in τῶ λογίῳ, propter lapides fulgorem propheticũ emittentes.Et rectè ex Ioſepho *li. 3. antiq. c. 9.* Ribera noſter hoc,cum Lirano & aliis, collegit, quod diximus; quia licet Ioſephus nomina *Vrim & Thummim* non nominet: vſum tamen & miraculum deſcribens; ſatis apertè indicat,ſe prophetiam per Vrim & Thummim ipſiſmet lapidibus tribuere. Scilicet ignoraſſet Ioſephus hanc ſcripturam horum nominum: aut ſi ſciuiſſet, tam pertinaci ſilentio inuoluiſſet.

Sic ergo ſtatuo, *Vrim & Thummim fuiſſe has ipſas gemmas XII.* vt volunt Ioſephus,Lyran.Toſtat. Oleaſter & Ribera, Videtur enim hoc probabilius,

a c. 8. v. 8. tum propter ea quæ iam diximus:tum, quod in Leuit. vbi Sacerdos veſtitur a, nulla ſit horum XII. lapidum mentio, ſine quibus nunquam Sacerdos ritè veſtitus fuiſſet; ſed eorum loco, tantum ſit mentio de Vrim & Thummim: vt hinc appareat, talibus nominibus ipſos lapides met ſignificari. Qui quoniam ſplendidi & micantes clariſſimâ refulgebant luce, dicti ſunt non ſolum ſplendidi & lucentes, quod parùm futurum; ſed ſplendores & illuminationes, *Vrim*; & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectiſſimi, integerrimi,& perfectiſſimi,dicti ſunt,non perfecti, ſed perfectiones, *Thummim*: eâ emphaſi, qua ſolent Hebræi, vt & Latini, abſtracta pro concretis vſurpare. quam Oleaſtrii ſententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbiùs exagitari.LXX verò & vulgatus dum interpretantur, *doctrinam* & *veritatem*; maluerunt ſuà nobis verſione vſum lapidum, quam vocis ſignificationem exhibere;prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum verò ratio hæc fuit. *Vrim* dicta, quia, vt lux quædã, tenebras ignorantiæ diſcutiebant fulgore ſuo; *Thũmim* verò, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoq; ſplendoris erat promiſſio, & indubitatò Deus, quod fulgore pollicebatur,id euentu perficiebat,nec fas erat dubitare. Hæc de re.

De *Vſu prophetiæ* duo nobis ſunt conſideranda; modus interrogandi, &

b *in Caten. Lipomani.* modus reſpondendi. *Interrogationem* Hugo b Victor. cenſet, per quaſdam ſortitiones ſolitam proponi. Quod vnde acceperit, aut quid illi ſuffragetur, neſcio. Iarrhius & Abenezra tradunt ſolitos codicillis inſcribere quæſita, & hos rationali imponere:cuius rei cùm in Sacra Scripturâ nullum veſtigium inueniatur,

niatur, nihil vereor iſtud pro commenro reiicere, communemq́ue ſenrentiam aliorum amplecti a. Receprius enim & verius puto, Sacerdotes, poſt debitas preces, viuà voce propoſuiſſe inrerrogata, induros, cùm alia veſtimenta ſacerdotalia, tum Ephod & Rarionale ſeu monile gemmatum Ephodi appenſum, de quo nunc agimus: quod vocabanr *applicare Ephod*, ſeu *conſulere Dominum applicato Ephod* b; vel ſimpliciter, *conſulere Dominum*, quando de Sacerdote ſermo, vel pro ſe, vel pro rege. ſic enim rex per Sacerdotem conſulebat Dominum c: quem morem nobis SS. explicat [d] per Eſdram, ſi ad Hebtæum fontem recurras. vbi enim nos habemus *donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*; LXX. vertête; *ſtaret illuminationibus & perfectionibus* (nam qui cum Gentilib. malunt; *initiationibus*; Larinè quidem loquuntur, ſed vim vocis Hebreæ, quam LXX. ſunr optimè interpretati, patùm expreſſerunr) illic inquam Hebr. eſt; ſter Sacetdos *Lehurim vel thummim*, & ſenſus eſt: donec ſacerdos Dñm conſulat inductus Vrim & Thũmim. Et (quod eruditè Riber notauir) vt collationẽ ſummæ dignitatis Pontificiæ deſignent ſacræ littetæ; dicunr, Vrim & Thummim alicui collata. Sic .n. Moſes tribui Leuiricæ benedixit [e]: *Perfectio tua & Doctrina tua viro ſancto tuo.* vbi Hebr. eſt, Vrim & Thummim tui viro ſancto tuo: & eodem ſenſu LXX. vertere: *Date Leui manifeſtationes eius, & veritatem eius.* Quæ ad litteram de eodem ſacerdotali ornatu ſunt accipienda: ſed per hunc ornatum allegoricè ſignificatur perfectio & doctrina, quà ſacerdotem præditum eſſe oporreret. Toſtar. ibi valdè ſe torquet, & vertir in varias inrerpretationum formas: ſed hæc, quam dixi, ſimpliciſſima eſt.

a Ioſephi, Lira. Toſta. Oleaſt.
b 1. Reg. 13. v. 9.
c d. c. 23. v. 2. & 4. & c. 22. v. 13. & 15. & c. 28. v. 6.
d 2. Eſd. 7. v. 65
e Deut. 33. v. 8.

Reſpondendi modum arbirtor duplicem fuiſſe. Cũ enim has gemmas Deus inſeri iuſſerit pectorali: vt per ram lucenres perfectoſq; lapides, ipſe lucis perfectioniſq; omnis auctor interrogaretur: & reſpondens, tam Sacerdotes, quã Principẽ & populum ſpirituali ſua luce illuſtrarer ac perficerer, euoluẽs inuoluta, explanans ambigua, & docens quæ facienda omitrendáue forenr, & modos præſcribens, quibus res inchoanda perficiendaq; ſatis appater, teſponſiones interrogationibus accommodari debuiſſe: inrerrogationũ verò quædam per affirmationem negationémue nudã poſſunr expediri; quædã longiorem requirunt explicarionem. Arbitror itaq; ad prius illud genus interrogarionũ, nudo lapidum ſplendore ſeu fulgore reſponſum: & ex eo Sacerdotem colligere ſolitum, ſuaderet an diſſuaderet conſulenri: quo ſenſu accipio Ioſephi dicta [f], quem Toſtarus & Ribera meritò ſequunrur: nec eſt, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabuloſum iudicaſſe: nam quid perſtringat, paullò ante docui. Ad poſterius genus interrogationum, non reſpondebatur illo tantum ſplendore (nec enim commodè hoc poruit) ſed longè aliter. audiebatur enim à Sacerdote interna quædam, vel exrerna quandoq; locutio ſeu oraculum, quod ipſe poſtea inrerroganti manifeſtaret. Quanquam nec hîc abſurdũ ſit opinari, ad ſplendorem tunc lapidum acceſſiſſe ſacerdoti lumen propheticum menti eius à Deo infuſum. De hac quidem reſponſione prolixiore, patet ex Regum geſtis [g], vbi præter reſponſionem ad interrogata, inſuper Deus docuit modum prælii conſerendi. & propter talem modum reſponſionis, puro genus hoc oraculi vocari conſueuiſſe, *reſponſionem per Sacerdotes* [h].

f l. 3. antiq. c. 9.
g 2. Reg. 5. v. 13.
h 1. Reg. 28. v. 6. vbi Heb. eſt Vrim.

Vidi qui contra Ioſephi quẽ ſequor, ſententiã, non vno ariete moliretur.
1. 1. ſibi diſplicere ſcribit, & ſuſpectũ eſſe ſingulare Ioſephi teſtimoniũ. 2. quoni-
2. am in eodem loco Ioſep. duabus adhuc aliis in reb. labitur. hîc quoq; lapſũ.
rũ quia dicit hoc à Græcis *λόγιον* vocatũ, cùm tamen LXX. ſic vocarint, qui Hebtæi fuerunt. tum quia dicit ducenris ante ſuos commenrarios annis, hos ſplendores ob legis violationem exſtinctos: cùm tamen Thalmudici, & Iarchius, & Kimchi, & Elias Germanus teſtentur, diu antè huic oraculo finẽ impoſitum,

poſitum, ſcilicet iam inde à captiuitate Babylonicâ; quod à Iaddo reſponſum ferunt Alexandro Magno petenti, vt pro ſe Deum de belli Perſici euentu cõſuleret. Deniq; quia ſequeretur ex hac Ioſephi narratione, hoc oraculum tantùm inſueuiſſe de bello reſpondere; quod non eſt verum. 3. item ſequeretur ſolummodo conſueuiſſe de illis quæſtionibus, ad quas, per; *ita* vel; *non*, reſponderi poſſet. conſtat autem ſępè pluribus reſpondiſſe, & quidem interdum inopinata, & præter interrogationem [a]. His vir acutus & egregiè doctus conatur Ioſephi fulgorem infuſcare: ſed leui manu fuligo poteſt amoueri.

[a] *d.v.13.*

Ad primum reſpondeo, licet id ſolus Ioſephus dixiſſet; maximam eius, in rebus ad Sacerdotium ſpectantibus, cùm ipſe Sacerdos fuerit, auctoritatẽ eſſe debere: præterea nullus alius ſupereſt illius æui Hebræus ſcriptor, qui talia diſcutere potuerit, præter Philonem & Ioſephum. Philo paucula huiuſmodi attigit, allegoriis ſolis intentus; neque negauit. Ioſephum ergo ſolum id affirmaſſe, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Ioſephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græcè tamen non Hebraicè ſcripſerunt, & cùm Græcè ſcriberent λόγιον dixerunt: & eos poſtea cuncti proſelyti Græci in hac nomenclaturâ ſecuti fuerunt, non aliam ob cauſam niſi ob eam, quam Ioſephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifeſtum eſt, eum loqui de Græcis dumtaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum verò Iudæos & Græcos ſic diſtingui, vt Græcorum nomen retineant, quotquot ex gentilibus ad Iudaiſmũ tranſierant [b]. De oraculi quoque ceſſatione, meritò Ioſephi auctoritatem cunctis Thalmudicis & ſexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis ſunt imperitiſſimi, præfeto. De Iaddi quidem illo reſponſo, quoad oraculorum ceſſationem, nec Latini [c], nec Græci Hiſtorici [d], qui res Alexandri ſcrupuloſè fermè ſunt proſecuti, vel vno verbulo meminerunt. Ioſephus verò [e], Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recenſent, vnde ſatis colligatur, de oraculo per Vrim & Thũmim nihil Alexandrum cogitaſſe; cuius illum quoque fuiſſe ignarum protſùs veriſimile cenſeo: De victoriâ verò contra Darium, à Deo docent per viſum certiorem factum. Arbitror ergo Ioſephum egiſſe de fulgore huiuſmodi penitùs ſemperque ceſſante. Nam per interualla, quin aliquando etiam priùs ceſſauerit; vt Saulis, & poſtea quorundam Regum, poſt Dauidem, tempore; non eſt dubitandum. Glycas quidem [f] indicat, quando Iſraëlitæ Deum offenderant, non conſueuiſſe illis Deum per Ephod reſpondere. Sic igitur ſuſpicor, ſolitos Iudæos primò per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum conſulere: ſi hac viâ non ſuccederet, recurriſſe ad prophetas, etiam qui Sacerdotes non eſſent [g]. ſic enim legas ipſos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetiſsã oraculi cauſâ adiiſſe [h].

[b] *Act. 14. in princ. & paſſim in nouo teſtam.*
[c] *Q. Curtius Rufus.*
[d] *Diodorus S c. Plutarch. Arrianus.*
[e] *Ioſeph. lib. 11. antiqu. in fin. Zonaras tom. 1. Glyc. p. 2. annal.*
[f] *p. 1. Annal.*
[g] *patet ex 1. Reg. 28. v. 6.*
[h] *4. Reg. 22. v. 14.*

Ad 3. dico, nihil eorum ſequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Ioſephus, vt rei de qua frequentiùs agebatur: Fulgoris verò tantùm, prætermiſſa ſubſequente Sacerdotali manifeſtatione, meminit, quia manifeſtatio illa res ſolita; fulgor verò, res ceteris gentibus planè inſolita & inaudita erat, & ideò illam memoriæ ſtatuerat commendare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim & Thũmim manifeſtatio ſiue reſponſio, prior illa & exterior, tantùm per fulgorem lapidis; & poſterior quandoque etiam extrinſeca, per Sacerdotem prophetiæ ſpiritu imbutũ, qui quod perceperat admoto pectorali, id poſtea quærentibus manifeſtabat. Fortaſſis propter tot manifeſtationes concurrentes, Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δηλῶν, hoc eſt iudicium bis quidem manifeſtorum Sacerdoti; & tertiò manifeſtandorum conſulentibus. Eandem ob cauſam, *Vrim* vocarunt illuminationem; & *Thummim*, veritatem

ſiue

ſiue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel poteſt vel vult; ſed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc veriſſimum & numeris omnibus erat abſolutiſſimum. Sacerdotis quoque officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare, nulla omiſſionis, diſſimularionis, mutationis aut falſitatis alterius adhibita mixtione a.

Hæc de re valdè obſcurâ, ſi non luculenter, haud certè protsùs indiligenter dicta, ſufficiant.

a *Sic Philo li. 3. de vitâ Moſis. Orig. lib. 6. in Leui. Hier. in c. 3. Oſe. & epiſt. 127. ad Fabiolam.*

SECTIO II.

De oraculis prophetarum

A SVffecerint iſta de *Oraculo per Sacerdotes.* Poſt Dauidis regnum, ratò per Sacerdotes Domino reſpondente, frequentius eſſe cœpit *oraculum per prophetas*; quod diuidi poteſt in *viſionem*, & *ſomnium*: ſicut & *oraculum per Sacerdotes* diuidi potuit etiam, in *viſionem fulgoris*, & *manifeſtationem verbi* ideò quædam ex dicendis, de *viſione* & *verbo*, analogiâ quadam poſſent etiam accommodari prophetiæ *Vrim* & *Thummim*; vt non obeſæ naris lectores facilè animaduertent.

Viſionem & *verbum* Græci Patres & LXX. non tarò confundunt, vt & ipſa ſcriptura; cùm viſionem dicit auditam, verbum verò viſum vel oſtenſum[b]. vt cum Iſaias dicit[c], *Audi cælum, quia Dominus locutus eſt*; & tamen initiò vocat *viſionem*: & cum Zacharias & Ezechiel dixiſſent, ſe verbum Domini explicaturos, ſubdunt viſionem [d]. differunt tamen. Nam

b *Iſai. 2. & 13. & Amos 1.*
c *Iſai. c. 1.*
d *vterque c. 1. vide etiam Abdia. 1.*

Viſio Græcis ὅρασις vel ὅραμα, Hebræis *roë*, eſt prophetia, qua mens ſpirituali oculo cernit obiectum propheticum ipſi cęleſti lumine repræſentatum. differt à *verbo*, quia verbum ſæpè contingit ſine viſione, & viſio ſine verbo: differt à *ſomnio*, quia viſio ſæpè offertur vigilanti. crebro quoque vſurpatur more Hebræorum pro concreto, ſeu pro re viſâ; ſic Moſes rubum[e] vocat viſionem: *v. 3.* ſic prophetæ dicuntur videre viſiones[f]. Tales conſueuerunt eſſe frequentius ſanctorum virorum reuelationes; quæ quibuſdam ſæculis crebræ admodum leguntur, vt vno ſæculo duodecimo ferè Orni ſolitarii, quam Geruaſius Preſbyter deſcripſit; Tundali Hyberni, Cyrilli Preſbyteri, Roberti Abbæ Lymburgenſis, Ioannis de Pinio, Ioachimi Siculi, Simonis Stockii Carmelitæ, Ioannis Bridlyngton & aliorum.

e *Exod. 3.*
f *Ezech. 1. Ioel. 3. cum ſimilib.*

Verbum; ſiue (vt mauult Cyprianus) ſermo, Græcis λόγος; Hebræis *Dabar*, דבר eſt prophetia, qua ſpiritus ſanctus, mentali quadam locutione, prophetam occulta docet, vt cùm Eſaiæ[g] dixit; *Sume tibi librum*, & iterum[h]; *vade dic Ezechiæ* &c. Locutio iſta fiebat, vel voce formatâ in aëre, & auditâ, vt Abrahamo ne filium necaret[i]; vel verbis in ore prophetæ poſitis, vt Balaamo[k], & hæc Aramæis propriè dicta; *Malki*, Hebræis, *Malchuth* (hoc eſt conſilium) quaſi dicas regem prophetiarum, ſiue prophetiæ ſpeciem præcipuam. nihil enim conſilio eſt vtilius. Viſioni & verbo hoc commune fuit, quòd vel de lætis & fauſtis erant, & in nouo teſtamento tunc vocantur *Euangelium*; in veteri nomina viſionis aut verbi retinent: vel erant de infauſtis ac triſtibus rebus, minarum & luctus annunciæ, regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant huiuſmodi prophetiam, *Maſſa*, à verbo *Naſa*, leuare, tollere, portare, aſſumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid propriè in ſacrâ ſcripturâ ſignificet *Maſſa*? Olim Aquilâ vertit ἆρμα, non accipiēs pro curru (vt apud profanos) ſed pro pondere ſeu onere, vt noſter optimè tranſtulit. Calamitas enim cui impēdet, eū Æthnâ grauiùs premit: &, in quē talis ꝓphetica ſentētia ferebatur, hic metu atq; triſtitia oppreſſus, quaſi caput ne-

g *c. 8. v. 1.*
h *c. 38. v. 5.*
i *Gen. 22. v. 11.*
k *Num. 22. & 23.*

B

qui-

& ſenſuum corporeorum functione: nec voluit ſic conſtitutum Euangeliſtã ſcripſiſſe; ſed, quæ dũ in tali ecſtaſi conſtitutus viderat; ea poſtmodum in ſcriptum redegiſſe. vt mittam D. Paulli raptum: talis haut dubiè D. Ioannis fuit, quod teſtatur cùm dicit *ſe in ſpiritu fuiſſe* (*ἐγενόμην ἐν πνεύματι*) ſcilicet correptum & abſorptũ in ecſtaſi, vt rectiſſimè Haymon fuit interpretatus: breuiter idem vno verbo inſinuare voluit Andræas Cæſarienſis; *πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κάτοχος*; quod vocabulum, ſic afflatũ ſpiritu ſancto ſignificat, vt totus ab eo correptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolidâ poſſeſſione fuerit: nã affectio animi ecſtaticorum *κατοχὴ* vocata, quia ſenſibus corporeis ad tempus quaſi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis ſenſu motuque priuat [a], qui & *κατάληψις*. noſtri medici *congelationem* appellant. Idem ſignificari puto, quando prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manum Domini* [b] itẽ, *eleuauit me ſpiritus*, aut, *eduxit me manus Domini in ſpiritu* [c]; item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, vbi Græcè eſt *ἔκστασις* [d] Perperàm Theodoret. & Theophilact. [e] cùm *Lemma* confundunt cum huiuſmodi raptu; hoc eſt *Iad*, cum *Maſſà*.

D Tertia ſpecies erat *ſomnium*, dormientibus tantum, medio ſimulacro ſiue phantaſmate, contingens: Hebræi vocant *chalom* [f], Græci *ἐνύπνιον*. Si quis quæ euentura ſunt ſomnians, ipſe quid ſomniet non intelligit; tunc eius reſpectu non erit prophetia: ſed adſpectu tantum illius erit prophetia, cui Deus ſignificationem ſomnii reuelabit. quare Ioſeph propheta, & non Pharao, vel eius ſerui [g]; Daniel propheta, & non Nabuchodonoſor [h]: ſomnians autem ipſe demum annumerabitur prophetis, quando cũ ſomnio ſimul intelligentiã ſomnii percepit, vt Daniel in altero ſuperbi Regis ſomnio [i]. De his ſomniis propheticis tria ſunt conſideranda, modus, cauſa, & gradus ſeu dignitas.

Modus multiplex eſt, vt accuratè noſter Pererius explicauit [k]. quædam immittuntur cum pauore & horrore ſomniantis [l], quædam pacifice [m]. 2. quædam non intellecta, quædam ſimul intellecta, vt dixi. 3. quædam clara & ſine inuolucris [n], vt Ioſeph, trium Magorum, & B. Pauli; quædam obſcura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & ſeruorum eius, & Nabuchodonoſori [o]. 4. in quibuſdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem [p], interdum angelus bonus, vt B. Ioſeph; interdum aliquis homo, vt Paulum vir Macedo. [q] 5. aliquando ſomnia correſpondent antecedentibus cogitationibus, & ſic initium ſumunt ex cauſa animali; vt primum ſomnium B. Ioſeph, & primum Regis illius Babylonii; quandoq; verò nulla præcedit cogitatio, vt in ſomnio ſecundo B. Ioſeph accidit [r]. hanc differentiam notauit B. Grego. [s] 6. nonnunquam nihil petenti Deus ſomnium inopinatò immittit, vt fit plerumq;, & accidit in prædictis SS. exemplis: nonnunquam verò petentibus reuelationem eamque ſperantibus, vt Danieli [t]. conſuefactos enim Hebræos huiuſmodi deſideria ſua Deo proponere, & ab eo petere, vt per ſomnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifeſtius eſt ex S. S. quàm vt quis debeat dubitare [v]. Soliti id ipſum Gentiles facere in templo Serapidis ſeu Plutonis, vt diſcerent qua ratione à morbis liberarentur [x]; vel ad reſolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edeſius [y]; & apud poetam Rex Latinus [z]: & in templo Æſculapii Apollonius [a]; & Spartani magiſtratus in templo Paſiphaës [b]: tale fuit templum Amphiarai [c], & Calliæ apud montem Garganum [d], & huiuſmodi templa vocabantur *Pſychomantea* Conatus ad hoc crimen Apoſtata Iulianus, per calumniam, detorquere Vigilias Chriſtianorum ad ſepulcra Martyrum; ſed retudit illum validè B. Cyrillus [e] Iudæos nonnunquam eo ſuperſtitionis delapſos, vt ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubarent, docet Eſai. propheta [f]; *qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres; qui habitant in ſepulcris, & in delubris idolorum dormiunt.*] vbi LXX. vt ſolent, paraphraſticè addiderunt, *propter inſomnia,*

a Galeno li. 13. Therapeut. & li. 4. de locis affect. Actio, & Ægyneta.
b 4. Reg. 3. v. 11.
c Ezech. 11. v. 1. & c. 40. v. 1.
d Act. 10. v. 10.
e in Nahum.
f Iſai. 29. v. 7. חלום
g Gen. 40. & 41.
h Dan. 1. & 4.
i Dan. c. 2.
k q. 3. de obſeruat. ſomnior.
l Gnn. 15. v. 12. Dan. 2. v. 1.
m Gen. 28. v. 12
n Matt. 1. v. 20. & c. 2. v. 12. 13. & 20. Act. 16. v. 9.
o dd. Gen. 40. & 41. Dan. 2. & 4.
p 3. Reg 3.
q ſupra citat. locis in litt. θ.
r Matt. 2.
s li. 8. Moral. c. 13.
t Dan. 2. v. 18
v 1. Reg. 28. v. 6. & 15.
x Ariſtoph. in Pluto.
y Eunapius in Edeſio.
z Æneid. 7.
a Philoſtra. in eius vitâ.
b Cicero 1. Tuſcul. & 1. de diuinat.
c Pauſan. in Boeot.
d Strabo li. 6.
e l. 10. in Iul: a.
f c. 65. v. 4.

ſomnia, διὰ ἐνύπνια, cauſam incubationis explicantes. D. Hieton. *In delubris,* inquit, *idolorum dormiens, vbi ſtratis pellibus hoſtiarum incubare ſoliti erant, vt ſomniis futura cognoſcerent. Quod in fano Æſculapij vſq; hodie error celebrat Ethnicorum, multorumq; aliorum.*]idem Cytillus *ibi in Comment.* confirmat.

Cauſæ ſomniotum efficientes alio loco explicabuntur; nunc de diuinorum ſomniorum finali cauſa (vt vocant) agimus dumtaxat: quæ ex S. S. E
[a] *Geneſ.20.* multiplex deſumitur. 1. vt quis à malo abſterreatur, ſicut factum Abime-
[b] *Geneſ.31.* lech [a] Regi Geraræ, & Labano [b]; hanc inſinuat B. Iob [c]; *in horrore,* inquiens) *vi-*
[c] *c.4.13.* *ſionis nocturna, quando ſolet ſopor occupare homines, pauor tenuit me* &c. & alibi [d], *ter-*
[d] *c.7.v.14.* *rebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties.* 2. vt conſoletur afflictos, &
[e] *Iud.7.v.13.* mæſtos perfundat lætitia, quod de ſe aſſerit B. Angela de Fulgino. c.16. 3. vt ad-
[f] *2. Mach.15.* hortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem [e], & Iudam eiuſque exercitum [f]. 4.
[g] *Matt.1.& 2.* vt moneat vel doceat quid agendũ fugiendumúe, vt B. Ioſeph, & tres Magos [g].
[h] *c.33.v.15.* hanc cauſam Iobus ſignificat his verbis [h]; *per ſomnium aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab his quæ facit.* &c. 5. vt ſpiritũ pro-
[i] *Num.13.v.6.* phetiæ, vel quod aliud ſpirituale donum ſimul largiatur: quo pertinẽt iuxta nonnullos iſta Moſis [i]; *ſi quis fuerit inter vos propheta domini in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod ſpiritum prophetiæ, vel viſione, vel ſomnio, collaturus ſit: potiùs crediderim agere, de iis, quibus iam dato prophetiæ ſpiritu, ſignificat ſe poſtea cum eorum nullo tam familiariter,
[k] *c.2.v.28.* quàm cũ Moſe acturum; cum hoc ore ad os, cũ illis dumtaxar per viſionẽ & ſomnia. Meliùs huc facit iſtud [k] Ioëlis; *ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri*
[l] *3.Reg.3.* *viſiones videbũt* præceſſerat enim, *effundam ſpiritum meũ ſuper omnẽ carnem, & pro-*
[m] *add.c.3.q.12.* *phetabunt filij veſtri.* ſic donũ ſapientiæ & prudentiæ in ſomnis datũ Salomoni [l], ex probabiliore ſententiâ Toſtati [m]; ſic promiſſio obuẽruræ dignitatis, Ioſeph
[n] *Geneſ.37. Eſth.11.* & Mardochęo [n]. 6. ad reuelationẽ diuini alicuius myſterii [o], vel magnarũ reip.
aut imperii viciſſitudinũ [p]; vt Iſraëlis [q], Ægypti, & Nabuchodonoſor [r]. Ad hęc
[o] *Geneſ.28. Dan.7.* capita reduci poſſunt multa ſomnia diuina, quorum in Hiſtoriis Sanctorum
[p] *Gen.15.* fit mentio; vt illa Africana apud Victorem Vticen. *de perſecut. Vandalic. 2.* obla-
[q] *Gen.41.* ta Euſebio Epiſc. Cartaginenſi. & quæ poſt obitũ Sidonii viſio oblata pincer-
[r] *Dan.2.& 4.* næ apud Greg. Turonenſ. *l.2.hiſt.Fran.c.23.* & inter alia vnũ mimi *in vita Simeonis Sali,* apud Metaphr. aliud ſacrilego Traiectenſi oblatum ſæpiùs, apud Sur. *tom. 4. in vita S. Frederici.* aliud oblatum monacho Cluniacenſi Beatæ virginis, tempore S. Odonis, apud Ioannem Monachum *l.3. vita D. Odonis. c.9.* cuius occaſione B. virgo cœpit vocari *Miſericordia Mater.* aliud Bertæ matri S. Suiberti, apud B. Marcellinum, *c.1. vita Suiberti.* aliud S. Abramio confeſſori, *apud Metaphraſt. in eius vita.* aliud Henrico Imp. apud Rupertum, *in vita S. Hereberti c.26.* aliud S. Lutgero apud Monachos Wertinenſ. *eius vita c.11. & 16.* aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonem, *in eius vita*; aliud Hartmanno Tuitienſi apud Conradum *in vita S. VVolphelmi.* aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterum *in vita S. Baſilei Epiſc. & Mart.* & alia innumera.

De gradibus ſeu dignitate prophetię multa variaque congeſſere Moſes
[s] *in Doctore Dubitantiũ.* Ægyptius [s] & Franciſ. Picus [t], ſed minutiora, quàm vtiliora: idcirco, illis o-
[t] *de preno. l.2. c.pen.& vlt.* miſſis, tantùm dico quod ex iis omnibus intellectualis reuelatio; quæ fit ſine cooperatione phantaſiæ; præſtantiſſima eſt, ſi ſecundum ſe & preciſè ſumatur; altera verò in qua phantaſia ab intellectu excitata concurrit, eſt præſtantior extenſiuè, quia primam & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per ſe ſumpta, & comparata cum imaginaria perfectior eſt; ſed ſi imaginariam addideris ad intellectualem, tum extenſiuè ſimul ambæ perfectiores erunt, quàm ſeorſim ſola intellectualis. *ita P. Fran. Soarez ad 3. p. q. 30. ar. 1. diſp. 9. ſect. 2.*

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia ſiue diuina reuelatio diſcernenda ſit, à diuinatione ſiue diabolica reuelatione?

NOn minùs neceſſaria, quàm ardua eſt huius quæſtionis accurata pertractatio, ptopter quotidianas, etiam ſpiritualium perſonarum illuſiones: in eâ decidendâ ſequar veſtigia aliotum, qui certatim ad hũc lapidem verſandum accurrerunt. præcipui fuete B. Vincentius Ferrerius *tract. de vitâ ſpirituali c. 11. & 12.* A Ioann. Gerſon *tract. de probat. ſpirituum, & alibi paſſim*, Cardinalis Turrectemata *in præfat. Defenſorij reuelatio. B. Brigitta*, Henric. de Firmariâ *libr. de quatuor inſtinctibus*, Ægyd. Carlerius *p. 1. Sportæ fragmentor. in prin.* Hieron. de Ferrariâ *in Compend. reuelat.* Ioan. Franciſc. Picus *libr. vlt. de prænotion.* Ribadeneyra *lib. de tribulatione c. 15.* & alii; & quidam recentiores, quorum dicta cuncta inuenies, apud iſtos antiquiores. Poſſunt omnia reduci ad tria capita; de eo qui iudicat, de perſona cui facta teuelatio, de ipſâ reuelatione & eius circumſtantiis. de ſingulis videamus.

SECTIO I.

De neceſſarijs iudicaturo de reuelatione.

VEL quis iudicat de apparitione propria, vel de alienâ: & plus periculi eſt priore caſu. Vtroque oportet ſit perſona ſpiritualis & deuota. nam *animalis homo non percipit ea quæ ſpiritus ſunt.* Opottet itaque eum qui rectè ſit iudicaturus, primò *donum diſcretionis* à Deo petere; vt queat ſincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethalique dæmonis offa dignoſcere; & hæc diſcretio, conceditur aliquando à Deo immediatè ſimul cum ipſo lumine prophetico, vt dictum eſt; aliquando ſeorſim, idque vel ad priuatam accipientis inſtructionem, vel ad aliorum quoque, & totius Eccleſiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo conſequitur, vt in ſe, & de ſe ſciat probare ſpiritus, & etiam ſciat illos de aliis, & in aliis diſcernere. Poteſt autem hic conſiderari quaſi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cum ipsà reuelatione propria infunditur illi, cui facta reuelatio; *qui modus* (vt ait Gerſon) *fit per inſpirationem intimam, ſeu internum ſaporem, ſiue per exprimentalem quandam dulcedinem, ſiue per illuſtrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis.*] hîc modus rarus eſt, & paucis conceſſus: & quibus conceſſus non eſt, illi non poſſunt, ſuo iudicio, in propriis reuelationibus ſtare: quibus verò conceſſus à Deo fuerit, illi tamen eo vtì non poſſunt, ad diſcernendas aliorum reuelationes, quia ſicut *nemo nouit quæ ſunt ſpiritus, niſi ſpiritus* ipſemet: ſic nemo cognoſcit infallibili certitudine, per experimentalem hunc ſenſum, ea quæ in alieno ſunt animo. *Alter* modus; qui datur maximè in ordine ad alios; ille nititur etiam, ſeu confirmatur experimentis variis, tum ſui, tum aliorum: & ſolet à Deo cõcedi maximè illis, quib. officii & dignitatis ratione incumbit animarũ cura. Sed non debet quis facilè ſibi perſuadere, ſe donum iſtud à Deo accepiſſe: ideoque ad preces continuas, etiam debet adiungere humanę prudentię, & doB ctrinæ media. *Tertius* enim eſt modus diſcernendi ſpiritus, quem vocant *doctrinalem*, per diligentem & piam ſacræ ſcripturæ tractationem; quæ regulas præbet falſos prophetas à veris diſcernẽdi: lectio quoq; ſanctorum Patrum & Hiſtotiæ Eccleſiaſticæ multũ confert, vt, illuſiones & reuelationes, ſignis ac notis peculiaribus queant diiudicari: his ſi adiungatur obſeruatio vitorum ſpiritualium, & experientia; & in ambiguis obſcuriſq; conſulantur viri docti, & pii, & in via ſpiritus longè progreſſi, in militia verò contra dæmonum aſtus exercitati veteraniq;: ſperãdum eſt poſſe deceptiones ſic ſentiri & vitari.

Planè ad hunc vltimum iudicii ferendi modum, non ſufficit ſola doctrina, ſed accedat oportet ad illam experientia propria; vt quis ſit & doctus & contemplatiuus; vt & Scripturam & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, & *in ſemetipſo expertus ſit variam* (ait Gerſon) *affectionum ſpiritualium pugnam; tanquam aſcenderit nunc in cælos, nunc deſcenderit in abyſſos; & viderit mirabilia Dei in profundo. Nā qui nauigant mare hoc myſticum diuerſarum affectionum, quaſi collidentium ſe fluctuum enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit eorum?*] Ad hæc autē nulla magis neceſſaria diſpoſitio reperitur, quàm ſolidæ humilitatis. vt enim docet Moſes apud Caſſianum, *ſolis humilibus à Deo hæc cognitio datur*. Denique non eſt iudicium præcipitandum, ſed res Deo diligenter priùs commendanda, & multiplex ſcrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docet hoc ſacræ litteræ. Narrat Ioſeph Iacob patri ſua ſomnia: increpat eum pater,

[a] *Gen. 37. v. 12.* ſed rē tacitus conſiderat [a]. Apparet angelus, Ioſue filio Nun, formâ viri arma-

[b] *Ioſu. 5. v. 13.* ti: ille diſquirit interrogatione, quis eſſet, nec adorat incognitum [b]. Audit Samuel vocantem Deum, nec reſpondet Domino; ſed accurrit ad Heli, donec

[c] *1. Reg. 3. v. 9.* monitus fuiſſet ab Heli Sacerdote; quo modo ſe gerere deberet [c]. Helias diſcernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus ſe manifeſtaret. Salutat Virginem ſacratiſſimam Gabriel Archangelus: illa priuſquam reſponderet: *cogitat, qualis eſſet*

[d] *Luc. 1. v. 29.* *illa ſalutatio* [d]; non id leuiter, ſed διελογίζετο, maturè & diu, animo atq; cogitatione voluebat, vtrum illa ſalutatio illuſoria eſſet & à Deo, an à dæmone, vt optimè Euthymius. Hoc imitatus D. Ambroſius; cum illi corpora SS. Martyr. Prothaſii & Geruaſii reuelata; hoc Epiſc. Cyprius, cum D. Barnabas illi ſe manifeſtauit; hoc ceteri ſancti, vt vidimus *lib. 2. q. 6.* Si hoc illa mulier Carthagi-

[e] *vide Optat. Mileu. libr. 1. de Parmenia.* nenſis feciſſet [e], quæ cauſa fuit ſchiſmatis maximi, non tam turpiter deluſa fuiſſet, nec tot malorum Africæ occaſionem præbuiſſet. Sanè quamdiu res dubia eſt, longè tutiùs cenſetur, potiùs eam piâ cum humilitate repudiare, quam cupidè & confidenter recipere, aut aſſentiri.

Obiiciat fortè aliquis; apud Cæſarium legimus, multos precibus à C
DEO reuelationes, viſioneſque, & poſtulaſſe, & obtinuiſſe: ſi petere licet, cur non & oblatas amplecti ſtatim atque recipere? *Reſpondeo*, multa fieri à multis non imitanda, imò nec probanda, maximè ab hominibus incompertæ ſanctitatis. Nam ſi quis, de quo conſtaret ſanctum eſſe, id in caſu aliquo peculiari & neceſſario peteret, (quod olim ſanctè factum à B. Ephrem, docet Amphilochius *in vita D. Baſil.* & à S. Mauro, docet *in eius vita* Fauſtus, *apud Surium in Ianuar.* & à S. Hereberto docet Rupertus *eius vita cap. 13. apud Surium menſe Martio.*) vt non auderem damnare; ſic non vererer ceteris ſuadere, ne idem ſibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valdè ſpirituales ſemper huiuſmodi deſideria ac petitiones improbaſſe: quia naſci ſolent ex occultâ ſuperbia, æſtimatione, & amore ſui; quo cupiunt manifeſtam aliis ſuam ſanctitatem; vel ſal-

[f] *lib. de vitâ & erroribus ſuis.* tem ex curioſitate vanâ, vt optimè tradidit S. Vincentius ſuperiùs laudatus: & ideò Deus ſolet permittere tales decipi, & impingere, vt de ſe ipſa teſtatur,

[g] *libr. de orat. mentali. D. Aug. l. 10. confeſſ. & l. de verâ religione. & Ciruelo p. 3. de ſuperſtit. cap. 11.* mulier ſingularis prudentiæ & ſanctimoniæ B. Catarina Bononienſis [f]. Deinde quia in talibus non conſiſtit ſanctitas, neque perfectio Chriſtiana, nec iſta nos Deo faciunt gratiores, aut proximò verè vtiliores. Deniq; quia huiuſmodi auerſari, non eſt ianuam Deo præcludere; ſed, per cuſtodiam ſui, & humilitatem, & caſtum timorem, ſpiritum ſanctum allicere, qui amat quieſcere ſuper humiles ac timoratos; quæ cuncta diligenter ac ſeriò tradita fuere à noſtri ordinis viro, Franc. Aria [g]. & prius nos docuit D. Auguſtinus cona-

tum

ſum hoc dæmonem ſibi perſuadere, vti ſignum aliquod à Deo peteret, ſe verò id detrectaſſe, gnarum quam multos hæc curioſitas perdidiſſet. Ideo alibi monet his abſtineamus, & quod intra nos eſt, Dei regnum, in iis quæ videntur non quæramus. poſt Auguſtinum idem monemur à Gerſone; cuius in ſimilibus magna ſanè auctoritas eſt, his verbis; *Enarrantur exempla ſanctorum patrum, qui curioſitatem huiuſmodi viſionum vel miraculorum tanquam pernicioſiſſimam fallaciſſimamq; refugerunt. A quâ ſe Auguſtinus liberatum,* in ſuis confeſſionibus, *gloriatur in Domino. Quam propterea D. Bonauentura abhorrendam nimis eſſe determinat, totoque conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationib[us] ſeu flagellationibus propria mentis & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret ſuperbiæ, quæſiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres menſes Dæmoniacâ vexaretur obſeſſione. Alter ſanctorum Patrum, dum ſibi dæmon transfiguratus in Chriſtum, diceret, ego ſum Chriſtus te perſonaliter viſitans, quia dignus es: confeſtim clauſit oculos vtraque manu vociferans; Nolo hic Chriſtum videre, ſatis eſt ipſum in gloria ſi videro: ſtatimque diſparuit. Alter ſub alijs verbis ſimilem ſeruauit in huiuſmodi illuſione humilitatem: Vide, inquit, ad quẽ miſſus ſis. Ego certè talis non ſum, quod dignus ſim hic videre Chriſtum. Alterum, quia nolebat intrare templum, dicens; Sibi ſatis eſſe, quòd oculis corporeis aſpexiſſet Chriſtum; colligauerunt cathenis, ſoluere ieiunium; carnibus veſci, vinumque bibere compulerunt. Sicque tumore compreſſo, ſanatus eſt.*] Pro cautela poſtea ſubdit idem, vt non modo ſuſpenſum teneatur iudicium, *ſed reuerenter quoque, cum Apoſtolorum Principe, dicatur; Exi à me Domine, quia peccator ſum, quia vilis ſum, quia viſionibus tuis indignus ſum; quas hic neque quæro, neque accepto, ſed repello. Sit in alio, non in hoc ſæculo viſio tua tota merces mea Domine Deus, & ſufficit. Quid ad me de viſionibus tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potiùs alium, quem miſſurus es: & me meus ſpiritus humili tegat obſcuroque loco.*] D. Bonauenturę quem citat locus eſt *lib. de profectu religioſ. cap. 19.* vbi etiam addit deſiderio reuelationum multos lapſos in grauiſſimos errores. Prudenter itaque B. virgo Coleta ipſi etiam Deo, multa ei ſecreta reuelare volenti, reſpondit: *Domine Deus, ſufficit mihi te ſolum cognoſcere, & peccata mea, eorumque abs te veniam obtinere.*] *ſic Stephanus Iuliacus eius vita ca.* 3. hæc ſanè optimè dicantur in propriis viſionibus: in alienis approbandis,
D credendiſue: ipſis confeſſariis aliiſq; iudicibus hanc Gerſon prę ſcribit regulã: *Caue ergo* (inquit) *quiſquis eris auditor, aut conſultor, vt non applaudas tali perſonæ, & non laudes eã, non mireris, quaſi ſanctam, dignamq; reuelationibus atq; miraculis. Obſiſte potiùs, increpa durè, ſperne eam; cuius ſic exaltatum eſt cor, elati ſunt oculi, vt ambulet in magnis & mirabilibus ſuper ſe: vt digna ſibi videatur, quæ non humano more operetur ſalutem ſuam; per doctrinam ſcilicet ſcripturarũ & ſanctorum, cum dictamine rationis naturalis; niſi conſilium habere præſumat, & putet, ne dum ab Angelis, ſed à Deo; nedum ſemel in neceſſitatibus, ſed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus. talem admone, nõ ſublime ſapere ſed ſapere ad ſobrietatem: quoniam veriſſimè ait, qui dixit, ſuperbia meretur ludi. Et eò digniùs, quo inſtar Phariſæi latentem hærentemque oſſibus ſuperbiam, ſicut nec Phtiſicus febrilem calorem, ſuperbus attendit. Quid enim faciliùs quàm ſe viliſſimum peccatorem dicere; ſed veraciter, ſimpliciterque ita ſentire ex intimis, hoc diuini muneris eſt, non humani ſolius exercitii.*] Hoc vltimum addidit, quia ſolent perſonæ, quibus per reuelationes dæmon illudit, fateri quidem ſe peccatores & indignos eſſe; ſed, vel apertè increpationes huiuſmodi ægrè ferre, & ſic detegitur interna ſuperbia, & cognoſcitur illuſio: vel ſaltem ex duobus vnum prætexũt, nam vel dicunt ſe idcirco alieno iudicio nõ credere, quia de ſuo certi ſint per reuelationem intimam & ſecretam: vel ſanè non audere ſe viſionem reiicere, quia ſi fortaſſis viſio à Deo eſſet, hoc foret ſpiritui ſancto reſiſtere, & ſemen gratiæ eius in crepundiis ſuis exſtinguere. Vtrique dicto idem ille Cancellarius Pariſienſis optimè occurrit. Primò quidem; Deum nunquam eſſe Deum

Digitized by Google

diuiſionis, ideò ſi ab ipſo ſit illa certitudo, nunquam pet alterius iudicium contrarium eam impugnabit;ſed potiùs illi, quę vel vt ſuperiotem, vel vt cõſiliarium ſaltem, humiliter conſuluerint, idem inſpirarurum, atque in mentē miſſurum. Nec enim patitut Deus ſpectantes in ſe, & timentes, & quod in ſe eſt facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei qui vidit reuelationem, hæc ipſa certitudo, quam ptætexit, de ſuperbia & pertinacia eſſe ſuſpecta: & tutiot pars eligenda eſt. Nam ſibi ctedendo & innitendo, poteſt peccare; ſuperiori credendo, peccare non poteſt; ſed certo certiùs pet animi ſubmiſſionem, & obedientiam mereri. Quo ad altetum ait: *ſed profectò ſpiritus ſanctus, qui ſe dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, ſe ſubtrahet; intrabit potiùs, exaltabit, & in beneplacito ſuo deducet victor ſuper excelſa animā hanc, in oculis ſuis vilem, & abſque vlla ruga fictionis, humilem & ſimplicem.*] hactenus ille. Sanè hæc humilitas Deo tam grata eſt, quàm quod gratiſſimum. Dæmoni tam odioſa, vt eam non ferat, ſed vt plurimum ſtatim diffugiat. Non audes fortè reſpuere? cogita decipi te poſſe, & interea comperendina, & conſule prudentiotes te. D. Cyprianus & alii ſancti reuelationes magni fecerunt; ſed eas tantum, quas à Deo eſſe ſciebant. Olim quoque viſiones diuinæ frequentiores fuete, quia magis neceſſariæ: hodie quo minùs neceſſariæ, hoc infrequentiores ſunt, & ſuſpectiores habendæ. vt non immeritò debeant & à magiſtratu Eccleſiaſtico diſcuti, & à priuatis vitari; qui prætextu vel fictarum (quod hypocriſis ptoprium) vel habitatum (quod illuſotium eſſe conſueuit) reuelationum, de aliis (maximè illotum à Deo non commiſſis curæ) perſonis; in earum, (vt plurimùm mulierculatum.) familiaritatem & ſollicitudinem ſeſe ingerunt; vt & auorum memoriâ Begardi & Lollardi, in Belgio; & noſtra, Illuminati faciebant in Hiſpania, & hodie etiam alii quidam factitant, ſuo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De perſonâ eius, cui facta reuelatio?

QVoad *perſonam prophetæ* ſeu videntis viſiones, multa ſunt conſideranda. *Primò fides* illius, an ſit ſincerè Catholica; quare non eſt credendum reuelationibus Dæmonicolatum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante & explicante Baſinâ, quæ viuente adhuc marito ei nupſerat, & ſaga erat; qua ingenium poſteritatis eius declaratum Francici Hiſtorici putant, *lege Gaguinum libr. 1.*) vel hæteticorum. Nam initiò Eccleſiæ Cherinthus falſas reuelationes finxit, & eas Apoſtolorum nominibus inſigniuit, vt Caius & Dionyſius Alexandrinus tradidere a: tales ptophetiæ ſectatorum Marci Magi b: tales ptophetiſſarum & ipſiuſmet Montani, vt Patres antiqui illius tempotis ptodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba tefert Euſebius c: tales Archonticorum Mattiades & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant *Reuelationes prophetarum* d: Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Fauſtum agens D. Auguſtinus: talis Iuliani Apoſtatæ, quam narrat epiſt. ad Oribaſiū, de atbuſcula: tales, quibus Donatiſtæ Generoſum conati decipere e: & quibus vtebatut Vincentius Donatiſta: tales, quibus illuſi Meſſaliani gloriabantut f: tales fuete noſtris temporibus Munzeri, & Anabaptiſtarum, tales Campani, tales Iuſti Velſii, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno 1601. hic Grætii, qui ſuſpendio ſceletis pœnas luere duo, maritus & vxor; qui penes ſe ſolos Eccleſiam remanſiſſe incolumem pertinaciſſimè iactabant: ideò communes libetos pater baptizabat, mater pattini more ſpondebat. hi mundū hoc anno periturum prædicebant: ſed motte mundi intetitum præuenêre.

a *Euſeb. lib. 3. c. 22. & l. 7. c. 10*
b *Irenæus li. 1. c. 8. & 9.*
c *libr. 5. ca. 15. 16. 17. & 18.*
d *Epiphan. hæreſ. 40.*
e *D. Aug. epiſt. 165. & li. 3. de animæ orig. c. 11.*
f *Theodore. li. 4. hæret. fabu.*

Plurimos

Plurimos huiuſmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambriâ quidam Merlinius; Magus ſceleſtiſſimus: verũ enim, fruſtrà renitentibus Pontico Virunnio, & Lelando, eſt hoc de illo teſtimonium Guilhelmi Neubugii, & Polydori, & aliàs mendaciſſimi, Buccanani. Sanè Magum fuiſſe, geſta eius à Galfrido Monumethenſe tradita conuincunt. Caue hunc, qui Vteri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helii Theleſini (qui & ipſe vates) diſcipulo; qui aſtronomiæ & phyſicæ, vt magiſter, valdè peritus, multa fertur prædixiſſe; & videtur aliis prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sãſoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorũ diſtinctionem, notarunt Anglicarum rerum ſcriptores, Treuiza, Ranulphus, & Giraldus Cambrenſis. Falſæ fidei pſeudoprophetæ fuere ibidem, Io. Ballus anno 1390. teſte Waldeno *in faſciculo Zizaniarum*: & Pagani ante CHRISTVM natum, *Eubages* vocati; ex quorum ſecta, quidam Aquila, & alius Perdix, teſte Chriſtophoro Mylæo. Nec diſſimilis vanitatis ſunt prophetiæ eorum, qui ea in medium proferunt, quę decreta Generalium conciliorum, vel Sedis Apoſtolicæ conuellunt; vt ridiculæ prophetiæ illæ Marioni Aduocati Pariſienſis de Societate IESV, refutatæ validè à Renato des Fons *in lib. contre le playdoyer de Marion. c. 5. & 6.* nã Marionus iſte, vt Arnaldo genero ſuo complaceret, & cum eo atque Paſquerio, ac Doleto, quadrigam CALVMNIATORVM & SYCOPHANTARVM noſtri temporis impudentiſſimorum, ſufficeret, etiam prophetias falſas corã SENATV AMPLISSIMO, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit ſola Lutetia, dedit vna curia; quos vix, tam diſſitis prouinciis, tot ſæcula; Pattęcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum tanti eſt his Heroſtratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Æzonenſes; inter *συκοφάντας, εὐρυμενοὺς, καὶ φηλεγκλήμονας*, cenſeri, & digito oſtentarier.

2. *Num ſint perſonæ arreptitiæ*: nam harum reuelationib. vel prophetiis nihil credendum. deluſos à quadam multos, ſcribit Firmilianus, ad B. Cypria.[a] hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falſas: quia ſpontè incipiebat vaticinari; ſed inuitus, furoreq;, & amẽtiâ correptus, pergebat[b]. Tales fuer: prophetię monialium Quercetenſium anno 1491. de quib. ita ſcribit Chriſtianus Maſſæus[c]; *Eodem* (inquit) *anno, circa feſtum Cathedræ (terribile dictu) cœperũt dæmones habitare, & poſſidere monaſterium dominarum Quercetenſium: quas annis quatuor, & menſib. totidem miſerabiliter vexauerunt. Vidiſſes eas crebrò, velut canes per agros diſcurrere; inſtar auium, volare per aera; ſicut feles, in arbores repere, pendere de ramis: variarum animantium effingere voces, ſecreta prodere, de futuris euentib. prophetare. Deniq; quoties Dominus Henricus Cameracẽſis Epiſcopus, aut Dominus Ægidius Nettelet, decanus eiuſdem Eccleſiæ, viri virtutum, ad exorciſmum earũ accederet: En, inquiunt, cornutus ille nunc in viâ eſt, vt nobis comminetur, venit. Poſt multa remedia, vndecunq; collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta fuerunt in cœna Domini ſub diuino ſacrificio; ſed nihil profuit. Ioanna Potiere; quæ malorum dicitur dediſſe principium; à nono ætatis anno, ludere cum Diabolo cœpit; qui accuſabat eam in monaſterio CCCC. XXXIV. vicibus indignè communicaſſe: ſed ille quia mendax eſt, non ſtamus verbis illius. Ipſa Cameracum adducta, quadragenaria maior, in carcere periȷ̃t, circa Feſtum Martini. Cetera poſt annos 4. menſe Iunio liberata ſunt.*] Eandẽ Hiſtotiã narrat etſi paulò aliter Io. Molinetus Valencenẽſis, *in Chronico Belgiæ nondũ edito*, è quo quæ lib. 6. referã, ea mihi optimâ fide ex M.S. Codice deſcribi curauit Clariſſ. I. C. & Senator ſpectatæ iuſtitiæ, Petr⁹ Oranus Leodicẽſis. Tales omnino diuinationes Indorũ; qui ſumpto Cohobæ ſemine externãtur, & mox ceſſante furore vaticinãtur. de quib. Pet. Chieza *p. 2. hiſt. Peruæ c. 27.* tales Libuſſę Bohemę apud Dubrauiũ *li. 2. Boiem. hiſt.*

[a] *exſtat inter Cypriani epiſt nu. 75.*
[b] *Euſeb. d. c. 16*
[c] *Chronico lib. 20.*

3. *Num fidei ſinceritatem, vita ac morum integritas, virtuteſq; commendent; an verò vitia & imperfectiones notabiles eam dehoneſtent.* ideò non credendum ſuperbis,

ambitioſis,impatientibus,carnalibus,ebrioſis,iram fouentibus,odia exercentibus,diffidia ferentibus,vel alios diffamantibus,vel pecunias hinc corradentibus; nec etiam hypocritis, qui ſingularia quædam affectatæ deuotionis & pœnitentiæ ſigna, per ſuperiores Eccleſiaſticos non approbata, oſtentant. Confirmatur hæc,vnius ex primis patribus,Apollonij ſententiâ; qui prophetias Montaniſtarũ falſitatis hinc arguebat: tum quòd Maximilla & Quintilla maritos ſuos deſeruerant: tum quòd erant pecuniæ cupidę,fęnus exercentes, teſſeris & tabulis ludentes,& mercedem prophetiarum accipientes; tũ quòd laſciuiæ,deditæ pigmentis,cultui corporis,& ſumptuoſo luxui veſtimentorũ. [a] Gerſon etiam ſic ſcribit; *Habet præterea qualibet paſſio profundata ſuam læſionem, ſuam ætatem,ſuum(vt Origenes loquitur)dæmonium,patet in philocaptis,Zelotypis,& iracundis,in inuidis & auaris.* Vnde Poëta,

Qui amant,ipſi ſibi ſomnia fingunt.]

[a] *Euſeb. lib.5. c.17.*

Nimirum hi ſunt manes,quos quemq; pati Poëta cecinit: hæc quæ *cuiq; Deus fit dira cupido.* Solent animi cuiuſque vitia variis ſignis deprehendi: ex familiaribus & amicis quibus ſunt notiores; ex actionibus, & opinionibus eorum; vt ſi à Deo ſeſe de quibuſque actionibus præſumant erudiri; ſi conſilia & iudicia ſpernant aliorum; ſi foris Curios ſimulant, & intùs viuant Bacchanalia;ſi mulierculas peccatis onuſtas circumducant;ſi ſe in officia concionandi, cõfeſſiones excipiendi & alia huiuſmodi ingerant(vt faciebat Petrus ille Sartor Antuerpienſis pſeudoheremita)ſine legitimâ vocatione ac miſſione; ſi in aliis ſuis actionibus,moribus,exercitiis vani ſint,præcipites, imprudentes, indiſcreti;maximè in oratione mentali,v.g. ſi adhuc imperfecti, & viæ purgatiuæ eùm ſint, præcipitent ſe per vnitiuam; aut ſtatim ac orare incipiunt, ſine præparatione idoneâ,prę́ſumunt ſe habere tantum paſſiuè,nihilq; ſuâ ex parte conantes,influxum diuinum exſpectent. Nam ſi quod aliud, hoc ſanè eſt illud in quod temeritatis ſaxum impingentes, plerique ſpirituales; per illuſiones periculoſas,& hæreſes fœdiſſimas,Begardorum, Beginarum, Dulciniſtarum,Lollardorum,Illuminatorum, &c. naufragium fecerunt. Duo ſunt huiuſmodi illuſorum ſcopuli, vnus eſt opinionum iuxta falſarum atq; erronearũ credulitas,& ſuperba contumacia: & interdum fœdiſſima quædam,& execrãda,gradatim irrepentia peccata,etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio,& cerebri læſio,non in mulierculis tantùm, ſed etiam in viris,aliàs nec leuibus,nec inſipientibus; ſed dulci hoc, & venenato ocioſæ contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intellectus adminiculo,quare & meritò,remotæ)& infructuoſæ ipſorum corporeorum ſenſuum titillatorii influxûs,poculo ebriis. Quo in genere longum foret planè tecentia,eorum qui,ab indiſcretis & indoctis magiſtris,in hanc foueam præcipitati fuerunt,nota nobis exempla,recenſere: neque id expedit,ſuperſtitibus etiamnum tam cæcis,quàm cæcorum ductoribus. Ceteros vtinam vel ſerò faciant iſtorum cautos pericula. Eodem pertinent,qui contumelias,examen,iudiciaque aliorum; modum procedendi ipſorum aut dicta minùs probantium, vel illis non credentium; ægrè & impatienter ferunt: qui demùm contenti non forent, huiuſmodi carere reuelationibus, & illas potiùs aliis concedi: ſed in his nimiũm ſibi complacent, & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon,cuique per id quod vitioſè amat illudere. Prudenter D.Leo [b]: *Nouit diabolus,cui ingerat illecebras gulæ,cui adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ,cui exhibeat eſcam cupiditatis: nouit quem fallat gaudio,quem mærore conturbet, quem errore ſeducat, & cauſas quærit nocendi, vbi quemque ſtudioſius viderit occupari.*] idem confirmat *in vita Moyſis* Gregorius Niſſenus. Præ ceteris apti ſunt deludi: qui naturâ ſunt tenaces ſententiæ ſuæ, ſeque ſolos putant ſapere, reliquos

[b] *ſerm. de circumciſ.*

reliquos deſpuunt vt fungos: talis ille, qui ſe in puteum præcipitauit, apud Caſſianum; talis poſtea Fr. Ioannes de Rupeſciſsâ, ante ttecentos annos; talis noſtro tempore Franciſcus de Cruce in Peruuiâ, de quo poſtea.

4. *Conſideranda corporis conſtitutio.* Nam ſi valetudo parùm firma, ſi præfe-
F rat tedundantiam bilis atræ; ſi habitus corporis inediâ, vel inſomniâ plus æquo deformatus; ſi ſit cerebro læſo, vel nimis apprehenſiuus, aut imaginationis turbidæ & æquò vehementioris: quia tales, vt dici ſolet, etiam vigilantes putant ſe videre, audite, guſtare; quæ nec guſtu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facilè imponit, quia falſarum rerum imaginibus obuerſantibus tenaciter adhærent, & aſſentiuntur. Hoc ſolet epilepticis contingere, vt vi morbiferà agitati vaticinentur. Quare annis ſuperioribus non ſatis cauti fuere: qui ſic affecti vnius ariolationes tanti faciebant. Admiratione dignam epilepticæ feminæ hiſtoriam narrabo ex Gerſone, *lib. 5. ſect. 16. in fine.*

5. Addit Gerſon, *referre, qualis ſit & fuerit perſona, qualiter erudita, quibus aſſueta, cum quibus conuerſata, quibus delectata: pauper ſit, an diues? in diuitibus timendam ſuperbiam & ambitionem, in pauperibus verò fictionem.*] Sed hæc obſeruatio eſt petita à valdè remotis & incertis. Melior eſt ſequens.

6. *Nec ætatis, nec ſexus differentia negligenda eſt.* Nam ſi caſca ſit & caduca ætas, delirii periculum eſt; ſi puerilis, leuitatis & morbi imaginoſi. quia humidiore, quàm par eſt, ſunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare & per eos, vt aptiores ſuis conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: ſed & hodie factitant, in cryſtallomantiâ, & in hydromantiâ. De fæmineo ſexu, conſtat hunc eſſe ſuſpectiorem: ſed de eo ſeparatim agetur, ſequenti ſectione. Notat hoc Ioan. Nider. in 1. præcep. c. 11. q. de diuinat.

7. Conſiderate oportet, *vtrùm ſit in ſpirituali exercitatione perſona veterana, an vero nouitia tantùm:* an aliàs eam diabolus ſic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint: item quæ vera, quæ falſa fuerint. Si tiro, valde verenda fraus. *quia* (vt inquit Gerſon) *nouicius feruor citò fallitur, ſi caruerit regente, præſertim in adoleſcentibus & fæminis, quarum eſt ardor nimis auidus, varius, effrenis, ideoq; ſuſpectus.*] hoc indicio Franciſ. Picus[a] primò detexit falſitatem cuiuſdam reuelationis viſioniſq;. poſt & alia indicia acceſſerunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in formà Chriſti Domini, cœpit ſuadere.

[a] *lib. 9. de præenot. c. 3.*

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non ſanctarum.

G SExus ratio eſt habenda, vt dixi. quia, ſi cetera ſint paria, plùs fidei vitorum reuelationes metentur. Quia ſexus iſte imbecillior, naturales vel dæmoniacas ſuggeſtiones, plurimùm habet pro diuinis; multa quoq; ſibi ſomnia fingit, quæ veta credit, iuxta illud paręmicum, *Anus quæ volt ſomniat*: abundat paſſionibus admodùm acribus & vehementibus, quare quod à paſſione natum, id à veritate profectum putat. ſunt etiam fæminæ naturæ humidioris & viſcoſioris: humidum verò facilè commouetur, & varias figuras recipit, ægriùs autem ac ſeriùs à motu ceſſat. Ideò mulieres citiùs imaginantur, ſed viri minus pertinaciter imaginationes fouent: cumque illæ minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant; procliuius eſt dæmoni eas, ſimilitudine falsà & apparente, decipere. In earum moribus præcipuè conſideranda, præter laſciuiam, luxum, auaritiam: (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagæ ſint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebroſę: quęque ſe in docendi, prędicandiue in Eccleſias aut Sacramentorum adminiſtratione (abſque legitimà maiorum licentià) contra doctrinam Apoſtoli ingerant.

Nam

Nam quæ ſunt huiuſmodi,non ſe ipſas duntaxat fallunt, ſed & viros eruditos tandem,ſi nimis illis creduli,in præceps ttahere conſueuerunt. Teſtis eſt,ſui temporis doctiſſimus, Tertullianus; qui dum viſionibus muliercularum (vt illi,de animæ quantitate ac colore [a]) confidit, immemor eorũ quæ doctiſſimè & vetiſſimè contra has ipſas ſcripſerat, in abſurdiſſimos errores delapſus fuit. Sed ætas noſtra præbuit in Peruuià illuſtrius adhuc exemplum; quod P. Ioſephi à Coſtà verbis adſcribam [b]: *Fuit in hoc Peruenſi regno vir magni pro illo tempore æſtimatus,doctus Theologus,ac Theologiæ profeſſor,idemq; Catholicus ac pius diù habitus, ac penè tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate mulierculæ cuiuſpiam; quæ ſe edoceri ab angelo magna quædam myſteria iactabat,quæq; extra ſe interdum rapiebatur, aut rapi ſimulabat; velut altera olim Philumene aut Maximilla Montani; ita deuinctus eſt, vt illam de ſummis Theologiæ quæſtionibus ſæpè conſuleret: in omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam & Deo valdè charam prædicaret,ſatis alioqui ſordidam, & perexiguo ſenſu præditam,niſi ad inſtruenda mendacia. Igitur, ſiue à Diabolo corriperetur (quod faciliùs eſt credere) cùm eiuſmodi ecſtaſim pateretur; ſiue callidè eam fabulam ſimularet(quod nonnulli viri prudentes exiſtimarunt)ille Theologus;quod à muliercula magna & mira de ſe audiret,ac multo grandiora futura conciperet; libenter ei ſe diſcipulum addixit,cuius patrem ſpiritualem agebat. Quid multa? eò abductus eſt homo, vt miracula facere tentaret,& fieri ſibi perſuaderet:cùm miraculi veſtigium,ne tenue quidem exſtaret. Ob hæc, & quòd propoſitiones aliquot ab illà prophetiſſà accepiſſet, à ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienas; à ſanctiſſimæ inquiſitionis iudicibus,toto hoc regno ſtupente, comprehenſus eſt. Ibi per quinquennium ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt homo omnium ſuperbiſſimus,ac inſaniſſimus.Cum enim Angelum ſibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet diſceret,ac deinde ſummà Dei ipſius familiaritate & immediato colloquio ſe potitum, pertinaciſſimè diſſereret; in eas nugas delatus eſt,quas, niſi ab homine prorsùs mentis emota dici,nullo modo ſibi quiſquam perſuadeat. Erat verò ille tam integro ſenſu, quod ad cerebrum attinet,vt mihi integrior non ſit. Itaque & ſeriò affirmabat,ſe & Regem futurum & Pontificem ſummum ſede Apoſtolicà ad hæc regna translatà; conceſſam quoque ſibi ſanctitatem ſuper omnes Angelos,& choros cœleſtes,atque Apoſtolos omnes; quin etiam oblatam ſibi à Deo vnionem hypoſtaticam,ſed ab ipſo non eſſe admiſſam. Datum quoque ſe redemptorem orbis,quoad efficaciam,vt ipſe loquebatur; quod Chriſtus ſolùm quoad ſufficientiam fuiſſet.Omnem ſtatum Eccleſiaſticum abrogandum: leges verò alias ſe editurum faciles & apertas,ſecundum quas cœlibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur,confeſſionis neceſſitas excluderetur. Hæc atq; alia tanta contentione affirmabat; vt nos teneret attonitos,quod homo talia ſentiens non inſaniret. Denique diù euolutis geſtis illius,& plus quã centum & decem propoſitionibus hæreticis,aut à ſanà doctrinà Eccleſiæ alienis condemnatis, iuſſi ſumus; vt habet de more ſacrum illud tribunal; cum homine diſputare, ſi fortè ad mentem & fidem hominem reuocare poſſemus. Conuenimus autem cum ipſis Iudicibus,& Epiſcopo Quitenſi,tres alij. Eò introductus homo eà libertate & facundià perditiſſimam ſuam cauſam defendit; vt ego in hodiernum diem etiam ſtupeam, eò adigi poſſe mentis humanæ ſuperbiam. Profeſſus eſt doctrinam ſuam non poſſe monſtrari,niſi diuina ſcriptura,& miraculis;quòd eſſet ſuperior omni humana ratione. Scripturæ autem teſtimonijs longè ſe apertiùs atque efficaciùs probaſſe;quàm probauerit Paulus Ieſum Chriſtum fuiſſe verum Meſſiam. Miracula autem ſe perpetraſſe plurima, eaque tanta; vt Chriſti Reſurrectio non fuerit maius. Nam & ſe veriſſimè eſſe mortuum, & reſurrexiſſe, atque id euidentiſſime (aiebat ille) eſſe oſtenſum. Scripturas verò proferebat memoriter (cùm nullum librum haberet,atque ipſo etiam Breuiario ſpoliatus eſſet) ex Prophetis, ex Apocalypſi, ex Pſalmis, ex alijs locis, tot & tam longas: vt vel memoria eſſet admirationi. Eas verò ita ad ſua commenta adaptabat,ita allegorizabat: vt quiuis vel rideret, vel fleret. Poſtremò ſi miraculis rem agere nobis placeret,ſe libenter ea ſtatim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo,vt vel nos inſanos putare videretur,vel ipſe inſanire. Nam & per reuelationem*

a *lib. de animâ c.6.*

b *de nouiſſimis temporibus lib.2.c.11.*

nem ſibi innotuiſſe iactabat, Sereniſſimum Ioannem Auſtriæ bello nauali à Turca eſſe ſuperatum: & regnum Hiſpaniæ à Philippo inuictiſſimo iam penè amiſſum: & concilium Romæ habitum, vt de Gregorio deponendo, & alio ſubrogando ageretur. Quæ ideo nobis ſignificaret, vt, quoniam erant nobis certis nuncijs nota, ſciremus ei, non niſi diuinitùs innotuiſſe. Et cùm eſſent omnia adeò falſa, vt ampliùs eſſe non poſſent, ab illo tamen aſſerebantur, vt notiſſima nobis. Deniq. cùm nihil profeciſſemus per duos dies diſſerendo, & ad publicum ſpectaculum eſſet cum ceteris, vt in Hiſpania fieri ſolet, delatus; intuebatur ſemper in cælum, ignem in inquiſitores, & omnes graſſaturum cælitus exſpectans, vt illi erat pollicitus Diabolus. atqui ignis quidem nos nullus ex alto corripuit, illum verò, & Regem, & Pontificem, & Redemptorem, & legislatorem: ex jmò flamma rapuit atque redegit in cineres.] *Hactenus P. Ioſephus.* En fructus incautæ conuerſationis cum mulierculis, prætexru confeſſionum, & nimiæ facilitatis in credendis; primò, quæ ad laudem propriam; mox eriam quæ ad cereros & publicum Eccleſiæ ſtatum; deniq; ad fidei myſteria morumq; doctrinam. ex ſuperbià occultà ſuiq; amore nata credulitas, ex hac hæreſis, & vaniſſima quædam diuinitatis affectatio; cum incredibili mentis cæcitate. Sic igitur viliſſima fæmella, virum eruditione & ſapiẽtià clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis impoſuir [a]; & in Belgio non multi elapſi ſunt anni, cum, in vnà vrbium Hannoniæ; religioſa quædam credira energumena, & adducta ad ſuperiorem eiuſdem ordinis, vr exorciſaretur: dum res in longum abir, & illa vocibus diuerſis ſucceſſiuè loqui incipir: quarum vna renuior ſe Deum Chriſtumq; Dominum noſtrum fingebat, alia dæmonem craſſior imitabatur: hac multa palam impia effutiebar: illà, quædam ad pietatem (vt videbanrur) pertinenria. ita creditum, à quibus minimè decuit, in illà modò IESVM, modò Diabolum loqui. ſic periculi plena & fallaciæ res eò progreſſa, vt muliercula ſollemni riru, quaſi per eam Chriſto loquente, hoſtiam incruenram, prolatis verbis canonis, conſecrare auderet: & (proh dolor) pii, ſed vel indocti, vel incauti, conſecratas (exſecraras potiùs dicere deberem) ab hac Sacerdotiſſa (ſed non ſecundum ordinẽ Melchiſedech) azimas panis eulogias acciperent, & tãquam verum Domini corpus, allatis & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarenrur. Duo tamẽ hic eranr impoſturæ indicia: tum quòd erat energumena, tum quòd auderet Sacerdotale ac virile officium vſurpare. Sed Domine libera nos à ſimilibus: homines ſumus, decipi poſſumus. Proprer huiuſmodi ſimiliaq; pericula Gerſon addit: *Hoc præcipuè conſiderandum, qualiter cum ſuis confeſſorib. & inſtructoribus tales mulierculæ conuerſentur. Si collocutionibus intendunt continuis, ſub obtentu nunc crebræ confeſſionis, nunc longa narrationis viſionum ſuarum, nunc alterius cuiuslibet confabulationis: expertis* (inquit) *credite nominatim Auguſtino & Domino Bonauenturæ, vix eſt altera peſtis vel efficacior ad nocendum, vel inſanabilior.*] quæ monirio aureis digna litreris eſt. quor enim hinc lapſus ſtellarum de cœlo? quot qui ſpiritu cœperant, carne conſummantur? P. Leloyherius addir [b] regulam aliam, plus tribuendum reuelationibus virginum, quàm viduarum, & viduarum quàm coniugatarum. fareor hoc verum, ceteris paribus: quia virgo purior, & Deus puriratis amans, ideò & plures legimus virginum reuelationes: & virgo cogitat quomodo placear Deo, coniugatæ cor diſtractius adhuc quàm cor viduæ. ſi paris non ſint ſanctimoniæ: plus credendum coniugatæ ſanctæ, quàm viduę laſciuienti: plus viduis, quæ verè viduæ ſunt, quàm virginibus anxiè coniugiũ optantibus, vagis aut parùm recollectis,

a *de qua P. Ribadeneyra, lib. 5. Pat. noſtri Ignatii, c. 10.*

b *lib. 4. de ſpect. c. pen.*

SECTIO IV.

De prophetiis ſeu reuelationibus virginum ſeu mulierum, quæ canonizatæ & notæ ſanctitatis.

Fuere

FVere multæ huiuſmodi, quarum exſtant reuelationes, vt S. Angelæ, filiæ Regis Boëmiæ, virginis ordinis Carmelitarum; quæ ſcripſit librum reuelationum ante annos CCCC. B. Birgittæ Sueticæ Virginis, cuius exſtant libr. multi reuelationum, quas qui tribuunt B. Brigidæ Scotæ Virgini [a], falluntur: niſi & iſta fortè reuelationes ediderit, quod non arbitror. hæc virgo vixit anno H 518. at B. illa vidua poſt annum. 1370. exceſſit è viuis. Hac etiam longè antiquior, Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis anno *664*. reuelationes quoque ſuas collegit: claruit S. Hildegardis in Germaniâ anno 1180. cuius & aliæ ſuperſunt. Et eodem tempore S. Elizabethæ Sconaugienſis, cuius reuelationes libris duobus complexus Rogerus Ciſtercienſis Anglus, vir doctus & pius; quem, vt nullum Sanctorum virulentiæ maledicentięq́; fœtidi oris ſui Dalæus immunem eſſe noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.* quo libro nihil vnquam legi ſcurrilius, mendacius, aut magis blaſphemum. Mirot nondum ab aliquo Anglo Catholico laruam morioni & ſceleroſiſſimo Apoſtatæ detractam. Hac recentior, tempore Gregorii. X I. circa annum 1360. quo tempore S. Birgitta viuebat, fuit S. Catharina Senenſis, & ipſa reuelationibus illuſtris. de harum itaque reuelationibus, maxime de B. Birgittæ, quæ plurimas ſcripſit & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

[a] *Siglerus, Leloyber. & alii.*

Henricus de Haſſiâ [b], & Sybillanus [c], ambo Catholici, ambo religioſi; ſed (vt verum dicam) nonnihil audaces; volunt D. Birgittæ & ſimilium reuelationes, non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam à Spiritu ſancto editas. Qui ſi hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, eiuſq́; veritate; item de editis à Spiritu ſancto dictante, vt credendum SS. editam; ſanè verum dicerent: ſed puto neminem paulò prudentiorem tale quid vnquam opinatum. Argumenta quoq́; illorum, cùm longè tendant vlterius, indicant eos longè aliud voluiſſe; ſcilicet, loqui de certitudine humanâ ſeu morali, & de dictamine Spiritus ſancti, in diuinis reuelationibus ordinario. quod ſanè, nimis multum, de auctoritate & opinione Sanctarum Chriſti ſpõſarum, eſt decerpere. Sic illi argumentantur. Primò, quia quæ prædixerunt poſſent aliunde prædici, vt ex induſtriâ ſolo lumine fidei, & doctrinæ cõfortata. 2. quia potuerunt ex illuſione dæmonum naſci, Deo hoc meritò permittẽte; eo quòd, etiam ſine culpâ, præſumebant facere, quæ mulieribus illicita, vt concionari & docere. 3. quia potuerunt prouenire ex phantaſiâ nimis debilitatâ, & ex errore quodam mẽtis. 4. quoniam in illarum dictis quædam occurrunt minùs, ſecundum communem Theologorum ſententiam, conſentanea rationi & veritati. 5. quia prophetica illarum doctrina ſuperuacua, & parùm Eccleſiæ videtur neceſſaria. Hæc momenta non me deterrent, non mouent à debitâ ſanctis mulieribus, earumq́; dictis exhibendâ reuerentiâ. Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ aſſertiones, tueor: ſed vt reuerentiâ dignas, & à cœleſti lumine colluſtratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quamdiu ab Eccleſiâ, vt piæ approbantur, non niſi temerè reiici poſſe contendo. Ad primum argumentum rẽſpondeo, plurima in his contineri; quæ, cùm tot annis priùs prædicta fuerint, non niſi à Deo potuerunt reuelari. Ad ſecundum, quod Epiſcopi varii, & Summi Pontifices modum illum Sanctarum extraordinarium, in docendo & exhortando permiſerint; & ideo nihil illas indebitum vſurpaſſe. quare nec cauſa fuit vlla, cur ſponſas ſuas Chriſtus tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi & rideri pateretur. Ad tertium reſpondeo, nullum delirii vel abertationis à mente ſanâ ſignum vnquam in illis deprehenſum fuiſſe. quare non minùs hæc coniectura, quã præcedentes, vanitatis & malitiæ plena cenſenda. Ad 4. negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei ſinceritati palam repugnet,

[b] *Comment. in Geneſ.*

[c] *Decad. 1. Peregrinar. quæſtion. q. 3.*

gnet,

gnet, vel cum eâ conſiſtere nequeat. Si quid fortè communiori Scholaſticorum ſententiæ repugnat; non ideò confeſtim damnandum, vt erroneum; cũ piè & prudenter intellectum, ſuis quoq; probatis auctoribus & rationibus nõ abſurdis ſtabiliatur. Alioqui Pontifices Romani, vt Eugenius tertius Hildegardis, Bonifacius verò nonus Birgittæ, reuelationum libros, adhibito maturo Doctorum & Cardinalium concilio atque examine, non permiſiſſent, ad Eccleſiæ vtilitatem, in vulgus edi. Ad 5. dico, ſolere Deum, ſæpè quædam permittere, immò & facere; quæ nobis videntur Eccleſiæ non admodum neceſſaria, vel idcirco, vt maioris ſuæ munificentiæ nobis ſint ſigna, & famulos amicoſq; ſuos ampliùs honoret. Præterea, quis conſiliarius Dei fuit, aut quis mentis eius abyſſum ſic penetrauit; vt pronunciet aliquid ab eo factum ſuperuacuè?

1 Ioan. Franciſ. Picus aliud argumentum moleſtius adfert in mediũ, quod ſanè inprimis remouendum. Harum Sanctarum reuelationes contradictorias eſſe; quare alteram earum neceſſariò falſitatis conuinci. D. quidem Catharinam Senenſem, vt ſibi reuelatum, prodidiſſe; Deiparam cum originali peccato conceptam fuiſſe: contra B. Birgittam, huius iſtam maculæ aſperſione liberam ab initio conceptionis exſtitiſſe. *Reſpondeo*, me talem contradictionem non fateri; D. Birgittæ reuelationem agnoſcere, & quod illa aſſeruit credere. Quod attinet ad D. Catharinæ Senenſis prætenſam reuelationem; ſunt qui reſpondeant, eam deceptam & falſam reuelationem pro verâ habuiſſe [a]. Sed hoc in Sanctam patum honeſtè dicitur. Alii volunt huiuſmodi reuelationem poſt obitum Sanctæ Catharinæ, præpoſtero & pertinaci quodam zelo confictam à defenſoribus illius ſententiæ: ad infirmandam reuelationum contrariarum fidem [b]. confirmat hunc conatum ſimilitudo attentatorũ Bernæ apud Heluetios, priuſquam ad hæreſim eâ ciuitas deflecteret (nempe anno 1509.) vt teſtatur ea de re editus auctoritate publica Hiſtoriæ libellus, è quo id alii Chronographi [c] tradiderunt. cur, inquiunt illi, quod eodem in genere ſemel patratum deprehenditur, non & aliàs factum credatur [d], concurrentibus pro contrariæ partis veritate multis indiciis? Neque hoc ordini toto, ſed paucis quibuſdam foret falſi crimen impingere. Mihi probabiliùs videtur, neque hoc ab ordine falsò confictum, neque à D. Catharinâ, vt reuelationem, proditum: non ab ordine; qui cum ſit ſanctiſſimus tale crimen in ſe non admiſiſſet: non à Sanctâ proditum, vt reuelationem: quia nec F. Raimund. nec vllus confeſſariorum ceterorum, vel familiarium B. Catharinæ, qui diligentiſſimè cunctas D. Catharinæ reuelationes collegerunt, & poſteritati collectas emiſere, vllam huius reuelationis mentionem fecerunt: nec etiam in libris B. Catharinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hîc obiiciuntur, primò dictum Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter aſſerit. 2. locus quidam ex opuſculis illius Sanctæ. Ad 1. reſpondeo S. Antoninum [e] ſcribere tantùm, ſi quis obiiciat hanc reuelationem S. Birgittæ, ſciendum alias ſanctas miraculis claras contrariam reuelationem habuiſſe: Sed Antoninus dictum ſuum non confirmat vllius auctoris teſtimonio, vt ſolet; nec etiam ipſemet, vbi de vitâ B. Catharinæ egit, vllam, inter alias, huius reuelationis facit mentionem, vt nec Confeſſarii Beatæ illius, ſicut dictum eſt. ideò non magnifacio hoc dictum Antonini. quo; ad ſolutionem argumenti, pro tempore vſus; eò quod Ioan. de Neapoli alia ſolutio, quam ibi refert, ei meritò nimis impudens videbatur. Ad 2. reſpondeo, optare me locum ex ſcriptis eius adduci. Nec enim inuenio; niſi forte id colligant, ex illis verbis quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi ſic legitur: *Tu ſcis Domine, quia iſta eſt veritas*. quem locum, fruſtrà quærenti, Ioan. Deckerius iam olim Louanii, & nunc Grætii in Theologiæ profeſſione collega meus mihi

[a] *Petr. Leloyherius lib. 4. de ſpect.*

[b] *Sic Amb. Catarinus eiuſdem ordinis lib. 3. pro immaculat. concep. circa princ. & fr. Suarez in 3. q. 27 diſp. 3. ſect. 5.*

[c] *Add tio. ad Chron. Euſeb. & primæ additiones ad Nauclerum.*

[d] *c ſemel. malus, de reg. iur.*

[e] *p. 1. Sum. Theolog. tit. 8. c. 2.*

oſtendit. De quo verbo poreſt eſſe non iniuſta ſuſpicio, hoc additum ab illis; qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant, haberi pro propheticâ reuelatione, & dicto contrario ſimile dictum B. Birgittæ volebant refutare: præceſſerant autem nonnulla de conceptâ Deiparâ in Originali peccato. Suſpicionem facit, quòd ſine his verbis tota oratio perfecta eſt: & quòd ſi voluiſſet B. Catharina hæc verba addere, non fuiſſet ei neceſſe, ponere illud; *ſubiunxit*, quod immediatè his verbis videmus à librario præponi: accedit quòd orationum eius alia nulla ſic terminatur. Quare vel illa hoc non addidit; vel ſi addidit, non addidit, vt ſibi à Deo reuelatum; ſed vt opinionem ſuam, quam cum pleriſque ſui ordinis omnino veram & certam, humanis tantum rationibus & perſuaſionibus inducta, putabat. Potuit autem ſancta illa, hac in re; qua de Theologicâ quæſtione, naturali, non diuino, lumine præeunte, diſſerebat, errare; quod humanum eſt. Sanè fallacem eſſe argumentationem, qua eo loco vritur, nemo prudens Theologus dubitauerit. extrema enim ſumit, medium conceptionis ipſius tempus tranſilit: quaſi concludas; nec ante hoc tempus, nec poſt hoc tempus aliquid fuiſſe, vel futurum; & inde inferas, ergo ne nunc quidem hoc eſſe tempore. Fuêre quidam olim Dd. qui cenſuerunt, poſito; quód, B. Virgo in Adamo peccauit, & CHRISTI Domini redemptione indiguit; conſequi, vt nõ potuerit ipſo momento conceptionis ſanctificari [a]: ſed qui rem meliùs examinarunt, illi multis contrarium docuêre [b]; ex quorum dictis cùm clarè colligatur, Deum hoc non abſolutè tantùm & ſimpliciter facere potuiſſe; ſed etiam, ſtante illâ hypotheſi: non intelligo quo pacto, fuerit à Deo reuelatum; *Non potuiſſe Deum animam B. Virginis Mariæ infundere, niſi in materiam putridam*? Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat deciſioni Sixti IV. Pii V. & Concilii Tridentini? nam ſi hoc Deus non potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus ſciebat, *quia veritas eſſet*: atq; hoc B. Catharinæ reuelarat: certè illi reuelauit implicitè; contra ſentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Eccleſia, vt pium & probabile, credi ſine originali peccato conceptam de facto fuiſſe? ſi hoc probabile credi: certè nequit Deus reuelaſſe, hoc à ſe fieri non potuiſſe. Abſit ergo, vt credamus illâ in oratione diuinam reuelationem contineri: Abſit vt credamus B. Catharinã, humillimam, ſanctiſſimã, & circumſpectiſſimam Dei ſponſam, talia præfractè & parùm ſolidè dicta, tam graui Dei teſtimonio confirmare voluiſſe, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelationum hîc pugna eſt, vbi vnica inuenitur S. Birgittæ reuelatio; quam non ipſa tantum, idq; pluribus locis [c], vt videas conſtantiam; ſed & alii ſancti confirmarunt. Vnus Marſil. Theologus grauis [d], & neutrius Ordinis, Dominicani neq; Franciſcani; tres reuelationes diuerſorum recenſuit, & eas addit fuiſſe graues & miraculis confirmatas. Quoad ceteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ ſibi primâ facie videntur; ſi quis illas eodem modo diſcutiat, & circumſtantias ſedulò conferat; non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari poſſe, vel earum alteram non ex reuelatione ſed ex opinione peculiari, putantis id veriſſimum eſſe, vel ex vehementi tantum imaginatione, profectam.

[a] *Sic Halenſ. 3. par. q. 9. memb. 2. Rich in 3. d. 3. a. 1. Capreol. Ferrar. & alii.*

[b] *Bonau. d. 3. p. 1. a. 1. q. 1. Anton d. c. 2. Paludan. in d. 3. q. 1. ar. 1. Caietan. Opuſc. de concep. c. 3. Suarez, & Valencia in d. q. 27.*

[c] *lib. 1 reuelat. c. 9. li. 6. c. 49. & c. 55.*

[d] *in 2. q. 20. & in 3. q. 4.*

SECTIO V.

De indiciis à natura ipſius reuelationis petitis.

SVppono, ſi lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc parũ referre vigilanti ne an dormienti viſio contigerit: ſi deſit hoc lumen, tunc ſemper plus vigilanti reuelationi, quàm (vt Varro vocat) ſomnoriæ deferendum. Hoc ſuppoſito,

Conſi-

K Conſiderandum primò, *qualis ſit illa reuelatio:* vt, an ſit ſapiens viſio, nempe conformis ſapientiæ quæ de cœlo eſt. talis autem futura (teſte Gerſone) ſi habeat illa à D. Iacobo requiſita [a]; *vt ſit pudica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis, non iudicans, ſine ſimulatione.*] Si (vt hoc fuſiùs explicem) inſtiget ad aliquid, quod exemplis Chriſti & Sanctorum magis aſſimilet; ſi hominem intrinſecè demiſſiorem reddat; quàm ſine reuelatione fuiſſet; ſi mitiorem, manſuetiorem, recollectiorem; & à ſæcularibus & extrariis curis abſtractiorem; ſi inuitat ad ſimplicitatem, vnionem, & (vt ſic loquar) intimitatem cordis: ſi id, ad quod inſtigat, pluribus virtutibus ſit ornatum & præſtantrioribus, quàm eius omiſſio, vel factum contrarium: ſi ad quod inuitat, ſit ſimpliciter & intimè bonum, non aliquâ duntaxat ex parte: denique ſi incipientem ad peccati deteſtationem, & præteritæ vitæ confuſionem excitat; proficientem per boni deſiderii inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora cariſmata promouet; perfectum verò implet diuinę dulcedinis internâ prægustatione. Vnde præclarè ſcriptum à Ioanne Saliſber. *libr. 2. cap. 17. Sed cùm hæc à ſpiritibus circa homines fiant, eam ſolam rerum imaginem fidelis anima non aſpernatur, quæ innocentiam relinquit incolumem. Quod ſi materiam vitiis afferat, libidinem fortè accendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, aut quidquid huiuſmodi eſt, ad ſubuerſionem animæ, proculdubiò aut caro, aut ſpiritus malignus immittit.*] Peritè duos falſarum reuelationum fontes memorat, *carnem & dæmonem:* ſed mox minùs peritè & verè, quæ de Lamiis dicuntur, omnia falſa pronunciat; quod fuit à nobis alibi refutarum, *ſup. lib. 2.* Dęmoniacæ reuelationes cenſendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad ſcurrilia & carnalia, vel inuida & detractoria & immodeſta incitant; quę hominem reddunt auerſum à Chriſti & Sanctorum imitatione; reddunt gaudentem nouis & ſingularibus inuentis ſuis. *Vt enim optimè D. Bernar.* ait [b], *ſe transfigurat malignus ille ſpiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis ſimulatione plus noceat: ſed & tunc quoque, ſi diligenter aduertimus, nunquam niſi amaritudinis & diſcordiæ ſemina ſpargit. Suadet enim nonnullis ſingularia ieiunia quædam, vnde ceteri ſchandaliſentur; non quia diligit ieiunium, ſed quia ſchandalo delectatur.*] Item ſi ſuadeat aliqua contra canones, vel conſtitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum. hoc indicio B. Simeon Monachus Treuirenſis eum deprehendit. narratur hiſtoria ab Euervvino Abbate [c]; *in verticem montis Sinai iuſſu ſuperiorum cùm miſſus fuiſſet, ibi habitaturus: nocturnis horis illi ſpecie Angelicà dæmon apparuit, & vt miſſam celebret hortatur. Ipſe nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non debere ſine presbyterij ordine aliquem hoc miniſterium implere: contra inimicus iſtat, ſe Dei legatum eſſe, Chriſtum hoc velle, nec decere ſanctum locum miniſterio tali diutiùs priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto ſibi conſortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem ſtatuunt, albà induunt, de ſtolà vtrimque altercantur: hoſtis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat ſibi imponi debere. Tandem Dei famulus, ad ſe reuerſus,* virtute orationis, *&* ſigno Crucis *inimicum repellit, ſeque deluſum ingemiſcit.*] Deprehenſa quoque illuſio ex attentatâ ſimilis ferè ſuperbiæ audaciâ, &, quia modeſtiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Præmonſtratenſis. Rem totam narrabo verbis ſcriptoris illius B. Nortberto coæui [d]: *Inter quos* (Præmonſtratenſes religioſos) *fallax ille ſpiritus, quoſdam conſiderans idiotas, & ſua illos quondam recognoſcens fuiſſe vaſcula, in quibus ſuæ quieti & voluptati indulgere conſueuiſſet: ita illos falsà ſuæ illuſionis ſapientia repleuit, vt qui priùs in libris vix legere nouerant, iam ex libris magna quædam dicerent, & de futuris prophetando maiora & ſtupenda prædicerent. Danielis denique vnus ex eis prophetiam ſe ſcire aſſerebat, & de eà quædam duce mendacio, loquebatur: vbi de quatuor, & ſeptem, & decem cornibus, & regibus Propheta ſcribendo, inducit, & de Antichriſto. In quibus iam ſimpliciores quoſque attentos reddiderat, &,*

[a] c. 3. v. 17.
[b] ſerm. de vtil. verbi Domi.
[c] apud Sur. 3. Iunii.
[d] Surius 6. Iunii. c. 27.

ſi fieri poſſet, etiam ipſum Dei hominem & Venerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai, in errorem induxiſſet. Iam enim eo vſque progreſſa erat eius arrogantia, vt ipſis aſſidentibus, etiam in capitulo, ſermonem facere auderet. Et qui vidit & audiuit, præbet huius rei teſtimonium. Et hoc ſignum eius, quia de ſermone profert initium. Erat enim hic ſermo: Eſtote fortes in bello, & pugnare cum antiquo ſerpente. *Hæc ſpiritus ille mendax per organum illud ſuum proferebat: ſed ad veritatem quæ ſequitur; videlicet,* Et accipietis regnum æternum, *haudquaquam procedere nequam valebat. Porro cùm ab auditoribus veritatis & dulcedinis fallax ille ſpiritus ſe ex parte deprehendi cerneret, vt eſt mille artifex; maiore arte ad alia fallendi genera ſe conuertit; vt quia manifeſtæ operationi intentos non poterat ſubuertere, ſaltem contemplatores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius miniſter, ſubita quadam & grauiſſima infirmitate corripitur, & qui priùs de viſibilibus reſponſa dabat, iam in cœlum os ſuum, ad inuiſibilia & ineffabilia promenda ponere non verebatur. Concurrunt fratres, vt conſuetum eſt ad inungendum eum: concurrunt ad ea quæ dicebat audienda. De ſe quidem magna, ſed de pluribus circumſtantibus aſſerebat maiora. De ſe quòd eadem veſpera aut futurus eſſet cum angelis in cælo, aut ſtaret ſanus cum ceteris fratribus in choro. De alÿs verò ſingulorum conſiderans habilitatem, quaſi prophetando & augurando dicebat: Hunc cùm nuper in Eccleſia ad ſuperiora raperer, vidi ad æternitatem vocatum: iſtum iam, &c.* ſubiungit varia de aliis. Vide hîc gradus ſuperbiæ, primùm idiotas ſibi dæmon deligit, & facit videri doctos: deinde facit illos ſcripturam interpretari. 3. etiam coram maioribus diſſerere in locis, vbi tacendum de his, & culpa potiùs humiliter agnoſcē-da. 4. facit eos Pſeudoprophetas, de ſe magna loquentes; nec de aliis minora, vt ſuperbia pluribus affticaretut. Subiicit poſtea de alio idem faciente, & has omnes dæmonis machinationes diſſipatas, ſtatim vt teligioſi, fraudem ſubolfacientes, reſpondere; ſe nec hunc, nec vllum alium ampliùs audire velle, donec pater eorum Nortbertus teuertererur. hæc enim reſponſio, *humilis obediētiæ virtute*, dæmonem vicit. Nec efficaciùs ferè vllū exſtat temedium. dabo aliud exemplum verbis Fran. Bentii *ex annuis litteris noſtrorum prouinciæ Mediolan. anni 1590. In oppido quodam ſuburbano propè Aronam, ad triginta mulieres malo dæmone agitantur, omnes ferè virgines, infimæq́; conditionis, eæ præſertim quæ ſunt voto virginitatis obſtrictæ. mirum, has, quibus dolis circumueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honeſtis. aſſimulat modò perſonam, & pietatem monachi, &, quod audire aures horrent, ipſiuſmet Chriſti crucifixi, hortantis ad impia: quin & vrſum, leonem, ſerpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno hauſtu: minacem etiam militem cum ſclopo parato & inſtructo, iamiamque extruſuro pernicialem glandem cum flamma tonitruq́; niſi extorqueat aſſenſum. Sed* ſimpliciras *virginum vincit omnem aſtutiam* Deo nixa. *Magna omnino earum* fides, *eoq́; clypeo ignea nequiſſimi tela exſtinxere. E plurimis narrationes duæ reponentur. Ex earum numero quædam nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cùm haberet aliquando noctem infeſtam à diabolo inſidiante, ſtratum deſerit, & hieme licet media ac tempeſtate perfrigidà, in nudo pauimento nuda cubat. cùm creſceret nihilo ſeciùs flamma (vt magnum incendium aqua ingeſta) clam cubiculo egreſſa in hortum ſecedit, ibique magni æmulatione Franciſci, quem eadem factitaſſe acceperat, corpus proiecit in aggerem niuium, tamdiuque peruolutauit, obſtrepente licet dæmone (qui ab eà viſebatur) & dentibus frendente, vt internum ignem externo frigore reſtinxerit. Alteri item dæmon noctu ſe oſtendit imagine Beatæ Vrſulæ, crucis vexillum præferens cum multarum virginum comitatu, atque ita locutus eſt; videt Deus amatque tuum iſtud ſtudium tuendæ pudicitiæ: ſed quoniam difficile admodùm eſt in paterna domo in tanto ſtrepitu occurſantium, & periculorum obiectu non contaminari mentem aliqua ex parte, nos allegauit, vt te duceremus, in cœnobium ſacrarum virginum, omiſſis curis omnib. ipſius numini ſtudioſè famulantium.*

Hi

Hic virguncula, Deo aſpirante, cum verens Diaboli inſidias, dexteram duxiſſet manum à capite in pectus, mox́q; à ſiniſtra produxiſſet in dexteram, vt efformaret crucem; *ſe talib. viſis, tantoq; honore indigniſſimam eſſe profitetur. Neq; vero vobis habeo magnam fidem. timeo & in ſpecioſis conſilijs fictos dolos, quod ſi Dei legatione fungimini has* Sanctorum reliquias *(habebat reliquias adalligatas ad collum) humiliter veneramini. Mirùm dictu, procubuerunt in genua larua venerabunda. & tanto magis vrgent, vt maturet profectionem. At illa, mihi non licet quicquam grauiùs ſtatuere mei patris ſpiritualis iniuſſu, neque ad eum adire decet nocte intempeſta: conuenite vos illum & exponite mandatum Dei. vbi diluxerit, ego accedam & vtar conſilio illius. Hoc reſponſo, dæmones abiecta omni ſimulatione, in ſuas ſe tenebras abdiderunt, cum fremitu in irridentem puellam, quod lingua ſolū bellarent, grateſq; agentem ſuppliciter Deo, contumelias, & probra certatim ingerentes.*] Hactenus Bencius. quid hac virgine ſapientius? ſed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui ſe pudicitiæ Zonâ colligarat. Impudicitia ſtatim prodit dæmonē: ſic enim ex calamiſtris, & procaci vultu, & curioſâ diſcurſatione D. Robertus Abbas dæmonem in nuptiis agnouit [a]. Et laſciuâ forma & motu, ac verbis, eundem cognouit S. Dunſtanus, & ignità forcipe arrepto eius naſo lepidè irriſit [b] teſte Osberto Cantuarienſi. Addam ſingularis cautelæ exemplum, quo docemur, nihil tutius eſſe, quam timere ſuum ſequi iudicium, aut ab obedientià maiorum vllius reuelationis etiam certæ fiducià recedere. Genebaldus Laudunenſis Epiſcopus per incautam cum vxore, quam deſeruerat familiaritatem, ex bono principio ortam, tandem, quæ humana fragilitas eſt, eum eà corpus miſcuerat: ſed poſtea ad cor reuerſùs, & D. Remigio Remenſi confeſſus in anguſtiſſimum locum inſtar ſepulchri recluſus fuerat, vbi cum ſeptem annis pœnitentiam aſpertimam egiſſet: *Septimo* (inquit Hincmarus in D. Remigii vità [c]) *anno, in vigilià cœnæ Domini, cum idem Genebaldus in oratione Domini pernoctaret, & ſeipſum defleret, circa mediam noctem angelus Domini, cùm magna venit luce, ad eum in oratorium vbi pronus iacebat, & ait ad eum: Genebalde exaudita ſunt pro te orationes patris tui Remigij: ſuſcepit quoque dominus pœnitentiam tuam, & dimiſſum eſt peccatum tuum. ſurge, & hinc egredere, facq; miniſterij Epiſcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus ſuis. Genebaldus autem, nimio terrore perculſus, reſpondere nihil potuit. Tunc angelus Domini confortans eum, & ne timeret hortatus eſt, ſed gauderet in miſericordia Domini ſibi collata. Qui animatus, dixit ad angelum: non poſſum hinc egredi: quia Dominus & pater meus Remigius clauem huius oſtij ſecum habet, quod & ſigillo ſuo ſignauit. Et angelus ad eum; vt non dubites* (inquit) *me à Domino miſſum; ſicut patet tibi cælum; ſic & oſtium iſtud patebit. Et ſtatim, ſaluo ſigillo ac cera, oſtium illud apertum eſt.*] Ecce tibi veræ viſionis indicia; priùs perturbatio, mox conſolatio, & verum ac apertum miraculum ſigilli ac ceræ integritas: nō tamen cenſuit vir ſanctus obedientiæ quidquam derogandum. Tunc Genebaldus in modum crucis ſe iactans in limine, dixit; *Etiamſi ipſe Dominus IESVS Chriſtus dignatus fuerit ad me venire peccatorem, hinc non egrediar, donec ille venerit, qui me in eius nomine, in iſta recluſione conſtituit. Et ſtatim angelus Domini receſſit ab eo.*] Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus, & per angelum hæc omnia, eadē nocte, Rhemis pernoctanti in oratione D. Remigio manifeſtauit; eumq; Laudunum proficiſci iubet, & Genebaldum Epiſcopali ſedi reſtituere, quod & factum ab eo confeſtim. Contra D. Guilh. Aquitaniæ dux, ſi dæmonis ſuggeſtiones quibus & feruor deuotionis minuebatur, & ad ſæcularia reuocabatur, initiò diiudicatas repreſſiſſet; nō ſe ſic Lucenſibus ad bellum ducem obtruſiſſet, nec cæcitate percuſſus fuiſſet [d]: ſed hæc illum deceptio, cautiorem reddidit poſtea, vt facilè ſecundæ reuelationis falſitatem contemneret [e]. Prudentiſſimus ſenex Abrahamius (vt B. Ephrem prodidit) reuelationes illas; quibus eum

[a] *vide Sur. 7. Iunii. tom. 3.*
[b] *Surius 19. Mai.*
[c] *apud Sur. 13. Ianuar.*
[d] *Theobald. in eius vitâ, c. 16 apud. Sur. Februa.*
[e] *ibid. c. 19.*

 dæmon,

dæmon, *Sanctum* & *Beatum* prædicabat, contrario humilitatis actu ſtatim profligabat [a]. Vah! quam contraria fuit illa Gandenſis virgo, noſtris temporibus? miſella diu vacarat orationi, & Sacramenta frequentarat: ſed vel non ſatis exercitatum nacta fuerat confeſſarium; vel ſi nacta, ei ſua ſecreta ſpiritualia non pandebat; vel benè monenti non credebat. quicquid horum fuerit, paulatim variis reuelationibus eam diabolus ſuperbiæ ſpiritu inflauit. tandem perſuaſit, meritis reliquis parem eſſe Deiparæ Virgini: deeſſe fæcunditatem iunctam virginitati illibatæ: ſi pergat, id quoque conſecuturam. ô vafrum commentum, & muliebri ingenio accommodatum! iam illa ſe confeſſionis indigam non eſſe rebatur: itaque per annos aliquot eam intermittens, non abſtinebat tamen à ſacrâ ſynaxi. Quid multa? ſemel dum in templo verſatur, & communionem exſpectat, ardentiuſque beneficium illud reliquum poſtulat: audit, bono ſis animo, dilecta, exoraſſe te ſcito. conceſſa tibi fœcunditatis cum caſtimoniâ prærogatiua, quam petis: de cœlo confide te grauidatam. commiſcuerat enim ſe cum dæmone, qui lucis Angelum mentiebatur. domum reuerſa, ſentit vterum tumeſcere: iuſto poſt partus tempore adueniente, pium quendam & prudentem adit ciuem, bene notum; narrat rem totam, petitque vt in domus eius penetralibus ſibi liceat parere; & ſtipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen ſui inſcius virginem domo excludere: veritus, ne graſſari iam incipientibus Sectariis, materiam res vulgata præberet blaſphemis hæreticorum dicteriis atque lædoriis; eam ſuſcipit, & adhibita obſtetrice fidâ partum exſpectat. Miſera doloribus vehementer torquebatur: tandem, tandem magnam, pro prole humanâ, horridorum, & villoſorum, fœdiſſimorumque vermium copiam effudit vtero; quorum tam dirus erat aſpectus, vt omnes exhorreſcerent; tam teter odor, vt fœtore fermè exanimarentur. Sic demũ miſella ſe deluſam intellexit, & ſuperbiæ ſuæ fructum, à ſuperborum Principe retuliſſe, quem oportebat. Sic mulier decepta; ſed & viros ille doloſus coluber ſupplantauit. Apud Gregorium Turonenſem leguntur hæc de S. Friardo, & ſocio eius Secundello; *Sanctus Friardus cum Secundello Diacono in ſupradictâ inſula ſtetit immobilis: habebat tamen vterque eorum propriam cellulam, ſed procul inter ſe poſitam. Cumque ſtrenuè in oratione perſiſterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in ſpecie Domini dicens: Ego ſum Chriſtus, quem continuò deprecaris: iam enim ſanctus es, & nomen tuum in libro vitæ cum reliquis Sanctis meis adſcripſi: egredere nunc ab hac inſula, & vadens fac ſanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus diſceſſit ab inſula, nec ſocio nunciauit: tamen, cùm infirmis in nomine Chriſti manus imponeret, ſanabantur. Reuerſus autem poſt multum tempus ad inſulam, venit ad ſocium cum vana gloria, dicens: Ibi extra inſulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc ſibi vellet; cuncta quæ geſſerat ſimpliciter pandit. At ſenex obſtupeſcens, ſuſpiranſque ac lachrymans ait: Væ nobis: in quantum audio à tentatore deluſus es: vade, age pœnitentiam, ne vltrà tibi præualeant eius doli.*] Ecce vides lapſum, primò quia occulta ex ſuperbia credidit ſe ſanctum, & ex hoc frontiſpicio non cognouit doloſam machinam. 2. quia deſciuit a bono propoſito manendi in illa inſula. 3. quia clam habuit magiſtrum conſilia ſua, & obedire illi neglexit. Vide nunc, vt victus vicerit; fretus *humilitate, obedientia,* & *oratione.* Sequitur apud Gregor. Turonenſ. [b] *Quod ille* (Secundellus) *intelligens & periſſe ſe timens, cum fletu ad pedes eius proſternitur, rogans vt pro ſe* Dominum *deprecaretur. Cui; Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro ſalute animæ tuæ poſcamus: non eſt enim difficilis Dominus ſe confitentibus miſereri, cùm ipſe per Prophetam dicat:* Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. *Orantibus autem illis, aduenit iterũ tentator in ſimili ſpecie ad* M

Secundellum

a *Simeon Metaphraſt. ex Ephremo apud Surium Martii 16.*

b *lib. de vit. Patrum c. 10. citat Surius 1. Auguſt.*

Secandellum Diaconum dicens; nonne præceperam tibi, eò quòd oues meæ morbidæ eſſent, & paſtore indigerent, vt egredereris & viſitares, atque opem ſanitatis eis tribueres: Et ille, In veritate comperi, quòd ſeductor ſis. neque te Deum credo, cuius te ſpeciem mentiris habere. Tamen, ſi Chriſtus es, crucem tuam quam reliquiſti, ipſam oſtende, & credam tibi. Cumque non oſtenderet, Diacono crucem *in os eius* faciente, *confuſus euanuit.*] Et ecce tibi conſilium, quod in ſimilibus dubiis potes adhibere, petere vt ſe cruce conſignet, vel vt formatâ cruce tibi benedicat. D. Matronæ ſimiliter dæmon, apparens in formâ ſpecioſæ mulieris, ſuaſit vt relicto deſerto vrbem peteret, minùs pudori eius periculum ibi fore: ſed beata ſtatim inſidias, ex auſterioris vitæ diſſuaſione, intellexit inimici [*Simeon Metaphraſt. in eius vita menſe Nouembri.*] Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obſeſſis pulſurus, iiſque aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, quoniam in nos accepiſti poteſtatem*; nihil iuſſit, ſed perſeuerauit in oratione, donec à Deo compulſi receſſerunt. Cauſam quærentibus, cur non ſtatim iuſſiſſet, prudentiſſimè reſpondit; *Quoniam dicentes me in eos accepiſſe poteſtatem, nihil aliud agebant quàm quòd vanæ gloriæ laqueis me conabātur implicare* [a]] Cui documenti vtilitas non in exorciſmis modò, ſed & in reue- [a] *Simeon Metaphraſt. in eius vita 29. Decemb.*
N lationibus cunctis maxima eſt; quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, vt de Secundello vidimus. Ipſe quoq; ſpiritus S. mirabili quadam viſione ſe B. Angelæ Fulginati inſinuans, cùm eam collaudaſſet, & ipſa ideo rem ſuſpectā haberet, quod ſic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo ſigno probæ reuelationis ei aſſignauit; quod quo magis laudabatur, hoc ei crebrior & acrior omnium peccatorum præteritorum memoria occurreret, &, ne conata quidem, vllum vanæ gloriæ locum dare poſſet. Narrat hoc ipſa fusè *cap. 19.* & idē alias quoq; ſe expertā ſcribit *c. 21. 22. & 29.* Sed & illud attendendū multiformes in omnem partem eſſe dæmonis fraudes. aliquando ſuadet quod optimum eſt, tunc periculum ſubeſt ſuperbiæ: ideò tum valdè cauenda hæc peſtis. Aliquando ſuadet quod bonum eſt: ſed nunc conſiderare oportet, num hoc bonum ſit maioris boni impedimentū. ſi poſterius hoc obſeruaſſet B. Iordanes Prædicatorii ordinis Magiſter Generalis; nō illi diabolus aliquoties hac technâ impoſuiſſet: ſemel quidem; vt ad concionandū eum redderet inidoneū ac debilem, ſpecie boni exēpli præbēdi, & auſterioris vitæ, impulit, ea relinquere; quæ corpuſculo illius erant neceſſaria, & eum ad maximam virium infirmitatem redegit [b]. Sed & aliàs iterum iterumque eum hoc prætextu decepit. quę Hiſtoria, quia religioſis vtilis futura, digna eſt pluribus locis legi. ſic ergo ſcribit Leander Albertus [c], de illo febribus acutiſſimis laborante; *Forte cum venerando patre, erat quidam cœnobij cuiuſdam præſidens, quem Priorem appellant, ordinis noſtri, vir diſcretus, ſollers, prouidus, litteris callens, & moribus compoſitus, qui aliquando medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris animum non ignorans, & ſciēs eum in ægrotatione ſibi ipſi rigidiſſimum, dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico ſe ſubijcere, ſi priſtinam nanciſci cupiat ſoſpitatem. Quapropter licet ſis noſtræ religionis præfectus & caput, ægrotus præfecturæ auctoritatem dimittas, mihique te ſubdas, & obedias neceſſe eſt. Quod ſi feceris, haud vereor, quin in breui incolumis hinc exeas. Annuit venerandus pater humiliter. præter ergo ordinis noſtri conſuetudinem ſuper plumas ægroto quieſcenti (ſic enim Prior prudens iuſſerat) nocte diabolus, formam præ ſe ferens angelicam apparuit, dicens; veluti admirabundus: Eſtne hic Iordanes, fama & opinione apud omnes tam præclarus? præfectus & pater tā inſignis Prædicatorū ordinis? Eſſem anceps, niſi antehac te diu nouiſſem. O quā vilis & impudens factus es, qui veluti vnus de dominis terræ, in ſtrato plumis & ſericis ornato quieſcis: O infelix, quale ordini tuo & fratribus exemplū præbes? ſed non eſt tui Deus in finem oblitus, qui ad te corrigendū me miſit. Surge igitur è grabato, terræque protinus ſupplex inhæreas. ſtatimque diabolo euaneſcente perterritus Iordanes in terram corruit, & ſic iacens, poſtquam illuxit, à Priore & fratribus inuenitur.*

[b] *Leander Albertus eius vitæ c. 21.*
[c] *eiuſdem vitæ c. 22.*

Quem Prior ſeuerè corripiens, coegit ex merito obedientiæ in ſtrato præparato decumbere. Sequente nocte iterum diabolus priſtina formà aſſumptà adſtitit, & durius quam antea redarguit velut ſibi inobedientem, moxque in ſolum ipſum deſilire præcepit. Quem cum manè eius diei Prior iteratò ſuper ſolum iacere conſpexiſſet, apprime indignatus, dixit: miror tuam ſimplicitatem, ne dicam inſcitiam; qui non ſolum in corporis, ſed & animæ præiudicium, contra obedientiam hoc facere præſumpſeris. Ego enim Deum cæli, terraque Dominum teſtor, quod noluiſſem pro toto terrarum orbe ſic grauiter contra Deum & ordinem deliquiſſe: & hæc dicens, in fletum maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & ipſe lacrymans procidit ad pedes eius. narrans ei viſiones, ſed magis illuſiones: & qualiter, vt conijcere poterat diabolum illum fuiſſe, qui in angelum lucis fuerat transfiguratus. Prior verò captus admiratione ac quadam commiſeratione illius, aliquantulum lenitus, iuſſit ipſum ſtratum aſcendere. Ex hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat ſicq; humores indurati fuerãt; vt vix ſpiritum ad quieſcendum haberet. Tertià nocte Diabolus, vt prioribus, adfuit: quem, vt conſpexit vir Sanctus (iam enim in increpationes eruperat) ait: O nequiſſime generis humani hoſtis, ô impudice canis; ô immunda bellua, quomodo meam auſus es ſimplicitatem deludere, ceu zelum qualemcumq; erga ordinem præ te ferens? Et ego quidem, niſi hoc omnipotentis Dei diſpenſatio permiſiſſet, ſapientiùs aduertiſſem, quod multò melior eſt obedientia, quàm ſtultorum victimæ. Et in faciem eius expuens, eum fugauit.] En Sanctus vir deceptus inani ſpecie boni, reſipuit *ſolido obedientiæ bono* ſe muniens. Nota etiam vltimum illud, quod apparenti in angeli formâ in faciem expuit: nam hoc etiam viri ſpirituales commendant, quando viſio ſuſpecta eſt: & noui hominem, cui hoc optimè ceſſit. Concludendum hoc caput teſtimonio B. Meinulphi Diaconi & confeſſoris, qui ipſe apparens hanc regulam docuit viſiones veras eſſe, quæ ad pietatem & religionẽ duces forent. Hiſtoriam, ex Gobelino Perſonâ, verbotenùs accipe: *non longè ab obitu cuidam cubiculario ſuo per viſum in ſomnis apparuit, hortans eum, vt mundo & pompis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni ſe conferat militiam. At ille viſionem illam non alio quàm illuſionis loco habens, nihil de vita emendatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati ſe accommodans, iterùm eum vt priùs admonuit. Sed cùm neque ſic quicquam de vita rectiùs inſtituenda cogitaret, tertiò ei apparuit, aitque ad eum; Neſcis miſer, neſcis, quàm immanis prædo mentem ſibi vendicet tuam; qui tibi auctor & ſuaſor eſt, vt neque mittenti Domino, neque mihi ab eo miſſo obtemperes. Certè cùm tu malè viuendo planè deſipias, neque ab hac ſtultitia ſpontè recedere velis; diuina te admonuit reuelatio, vt vel ſic ad frugem meliorem te reciperes. Tu autem (ſtulte) tibi pateris miſerè & perniciosè illudi, qui veram reuelationem pro phantaſtica habes illuſione. Neque enim quiſquam fidelium ambigit illam viſionem eſſe illuſionis expertem, quæ ad Chriſtianam pietatem & religionem inuitet: quod ſi quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes, ſed quando te verba non corrigũt, ad facta veniendum eſt. Itaque planè efficiam, vt viſionem quam tu intelligere diſſimulas, reipſa veriſſimam eſſe certò experiaris. His dictis, ille expergiſcitur: ſentit à mento barbam omnem auulſam, fugit procul ab oculis ſomnus omnis* &c.] addit quo pacto viſioni obtemperarit.

a in vita S. Meinulphi apud Surium 5. Octob.

Secunda conſideratio eſt, *quod quando in viſione vel reuelatione ſuadentur aliqua pia, bona, rectaque, tum diligenter perpendendum eſt, num ſimul aliqua ſuadeantur, impia, improba, vana & inutila.* Multatum huiuſmodi paſſim occurrunt exẽpla: ego contentus ſum, eris & tu (pie lector) nonnullorũ Sanctorum. Iacobus Vitriacus [b] egregiè confirmat hoc dictũ, cũ ita ſcribit; *Quidã ex amicis eius (B. Mariæ Oegniacenæ) præcipuis, à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tantò periculoſiùs quantò ſubtiliùs infeſtabatur. Callidus enim hoſtis, transfigurãs ſe in angelũ lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat; nonnunquam eius quædam vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, vt priùs tanquã antidoti cuiuſdam falſa ſpecie oblata, poſtea occultius venenũ inſtillaret, & mellita*

b li. 1. vita B. Mariæ Oigniacenſis. c. 9.

lingua

lingua blanditer exertà, poſtmodum dentem infigeret, & ad extremum caudam ſuam quaſi cedrum ſtringeret. cùm enim iam illi fides ceu veraci haberetur, tum inſtar ſophiſtæ & impoſtoris, veris quibuſdam proditor ille falſa permiſcebat, bonorum intermixtione falſis quandam vmbram inſidiosè prætexens. Tandem ſuis machinis eò perduxit fratrem illum, vt res eius peſſimum exitũ fuerint habituræ; ſi non ancilla Chriſti, reuelante ſpiritu ſancto, callidi veteratoris fraudes didiciſſet. Cùm autem diceret homini, reuelationes illas non eſſe à Deo, ſed maligni dæmonis illuſiones eſſe, & ille è diuerſo, non ſancto, ſed ſuo ſpiritu obiceret; Cum tot beneficia præſtiterit mihi ſpiritus ille, tot vera & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere: illa ad ſolita orationis arma confugiens (En bonum remediũ, bonum ſcutũ.) *pedes Domini rigat lacrymis, cælũ precibus inſtanter pulſat, nec facit finem, donec impius ille impoſtor, cũ multo gemitu & pudore ipſi nocte in cellulà ſua oranti adſtaret: quem illa commentitio præditũ ſplendore intuens: Quiſnam es tu, inquit, aut quî vocaris? Ille ſuperbo vt erat vultu illam toruis oculis viciſſim aſpiciens; Ego ſum, ait, quẽ tu maledicta precib. tuis cõpuliſti venire ad te, quæ meũ mihi amicũ per vim auferre conaris.* Somnium *autem, ego vocor. Multis enim præſertim religioſis, in ſomnis, inſtar Luciferi appareo, mihique obediunt illi, & ex meis conſolationibus animis efferuntur, dignoſque ſe putant, qui diuinis & angelicis fruantur colloquiis. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abſtuliſti, iam eram à bono propoſito retracturus. Et id ſanè euentus rei docuit ſed oua aſpidum rupta ſunt, & maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata.*] Quibus verbis, nobis ſimul & artes dæmonis, & modus, & finis, & remedium, quo in re dubia vtendum, proponuntur. Hoc remedio B. Vincentius Ferrerius aliam dęmonis illuſionem deprehendit, & diſpulit [a]. ſic & B. Gutlacus inſidias, immoderata ſuadentis ieiunia, intellexit & cauit [b]. ſic ſpecie iuuandarum animarum Diabolus perſuaſit S. Elphego, vt ex carcere, ſe deducentem, deducentemque ſequeretur, exemplo B. Petri angelum ſequentis. ſuaſit & perſuaſit in angeli ſpecie: ſed eductum confeſſorem in viâ deſeruit. ille fraudem intellexit, doluit; & martyrio, quod fugerat, ſe iterum obtulit, ac coronam meruit [c]. Sic eodem prætextu conatus cuidã Monacho ſuadere vt cellam deſereret, deceptus fuit à B. Arſenio. Quare diligenter notanda, fideliter retinenda eſt, doctrina eiuſdem B. Arſenii, qua, velut in ſpeculo, ſimulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita inſidiarum præcipua, nobis, apud Metaphraſtem, propo-
P ſuit ſpectanda. Et quia huius capitis res iſta, & inprimis vtilis, ideò verbotenùs exhibebo; *Hoc quoque vos non lateat, ô fratres, quod noſter inimicus Diabolus, multis & variis vtens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt, verbi cauſa, ſuggerens, hoſpitalitatem, & conſequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptionem; efficit, vt ſimul comedant & compotent. cauſa autem eſt, bonum caritatis. deinde ſic paullatim ſuffurans & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri ſeruiamus, & deinde, ad ſacietatem libidinis, nos polluit & voluptatibus. Aliis rursùs ſubmittẽs in animum eleemoſynam & benignitatem, & in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Aliis autem multorum vtilitatẽ tanquã eſcam porrigens, efficit, vt ſilentium & quietem relinquant, tanquam rem inutilem, & vt, cũ multis quidem mundanis habeant conſuetudinem, & nonnunquam etiã cũ mulieribus incautè hoc faciant, perſuadet; tanquam qui iam eo peruenerint, vt ſint impatibiles: & ſic miſeros reddit libidinoſos, & feruientes animi perturbationibus. Aliis nullam exhibens moleſtiam, & vt à nullo capiantur vitio inſidiosè procurans, extulit in ſuperbiam, & ſic nullo negotio præcipitauit. Nonnunquam autem faciens, vt à bellando abſtineant, & maximè ij, qui ad ſuſcipienda exercitationis certamina ſe paullò ante exuerant; decepit efficiens, vt eſſent ſecuri, & de nulla re ſolliciti. Ex quo factum eſt, vt cùm eos iniecerit in ſocordiam, & vt labores negligerent effecerit; repentè illos inuaderet tanquam expugnatu faciles & inermes: & ſic maxima tempeſtate eorum mentem labefactaret, & conturbaret, & ſæpè etiã in vitiorum profundum immergeret. Alios rursùs, cùm, vt ſibi fiderent, perſuaſiſſet, vt qui*

iam

[a] *Pet. Rauzanus libr. 1. vita D. Vincent. c. 11.*

[b] *Sur. in eius vita April. 11.*

[c] *Osbernus Cantuarienſ. in eius vita.*

iam ad maiorem perueniſſent menſuram; ſuggeſſit vt eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorumque & bellorum annunciationes. Quibus cùm nondum rectè ſua vitia abluiſſent; primùm quidem recordationem & informationem eorum, quæ audiuerant, immiſit, non abſque animi perturbatione. Deinde verò etiam miſerè impulit ad carnis contaminationem[a].] His enumeratis, ſubdit propter tot ſtratagematum multiplices noxas, nobis multa NOSTRI CVSTODIA, & SOBRIETATE, VIGILANTIA quoque, & ad BONVM ATTENTIONE opus eſſe.

a *Sim. Metaphraſt. in Arſenio.*

Tertiâ conſideratio eſt Gerſonis[b], *conſiderandum an quod reuelatum fuit, id humana intelligentia quis ſine reuelatione potuerit aſſequi:* tunc enim ſuſpectam eſſe debere, vt ſuperuacuam & minimè neceſſariam. Quod ſi fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam, & dæmonis ſcientiam excedunt, tunc non poterit aliunde, quàm deſurſum, miſſa fuiſſe reuelatio. Sed an res huiuſmodi ſint, difficilè eſt ſtatim iudicare; quia non poteſt niſi ſucceſſu temporis, quando euentus prædictionis declarat veritatem, vel diligenti diſcuſſione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi; ſitne diuinæ tantùm res illa cognitionis, an etiam dæmonis aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolæ laborarunt, ipſiuſmet confeſſione.

b *li. de probat. ſpirit.*

Quarta conſideratio, videndum an, *non tam ſit deſumpta ex ſacris litteris* (tunc enim ſuſpecta haberetur) *quàm illis conſentanea omni ex parte, & conſtans, congruâ quoque Sanctorum hominum doctrina & exemplis, nihil falſi & erronei admixtum habens, totaque pertinens ad ſalutem hominum & Dei gloriam.* Diuinæ namque reuelationis hæc illuſtria ſunt documenta.

Quinctâ conſideratio eſt, *vtrum reuelatio alijs reuelationibus indubitatis confirmetur:* nam ſi nec aliæ certæ, res dubia manet. poteſt enim Diabolus, vt ſemel ſic ſæpiùs, vt vni ſic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa ſuperſunt in Eccleſiaſticis Hiſtoricis veſtigia. talis illa admiranda B. Hermanni Steinfeldenſis, qui & Ioſeph vocatus, eò quod B. Virgo Maria ab angelo paranympho in ſomnis ei viſa deſponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clariſſimo, cuius iucunda deſcriptio in Beati illius vitâ continetur[c]. talis alia Eutychii Patriarchæ, *apud Euſtathium in eius vita.* talis alia B. Guilhelmi Roſcildenſis, *apud Surium April. 6.* talis alia S. Adalberti ſub mortem ei oblata, & Leone explicara, *apud eumdem. XXIII. menſis eiuſdem*, tales multæ eius quem paullo ante laudaui B. Meinulphi[d], tales multæ apud Petrum Venerabilem *in libris Miraculorum*[e]. Validior cenſenda confirmatio per alios, quàm per eumdem, item per incognitos, quàm notos, per viros, quã feminas.

c *apud Sur. 8. April. tomo. 7.*

d *apud Sur. 5. Octob.*

e *libr. 1. c. 23. & 27.*

Sexta conſideratio, *ſi pugnantes ſint diuerſæ de eadem re reuelationes, vt plurimùm ambæ ſuſpectæ ſunt habendæ: interdum tamen ſic veras conatur diabolus contrarijs oblatis infirmare*: ideò non ſtatim reiiciendæ omnes, ſed illis, re maturè deliberata, credendum, non quæ priores ſunt, (fieri enim ſolet, vt cùm dæmon conatus fuerit illudere per falſam, Deus aliâ verâ immiſsâ nebulam illam, lucis ſuperuentu, diſiiciat) ſed quas plures ac probatiores ſanctitate, prudentiâ, & ſacrâ doctrinâ confirmant, & quarum auctoribus minùs cauſæ fuit talia confingendi. v. g. in reuelationibus de Immaculatâ conceptione DEIPARÆ Virginis MARIÆ, quando paria ſunt reliqua momenta circumſtantiarum, plus tribuendum reuelationibus habitis (ſi quæ ſunt) ante controuerſiam eadem de re natam, & poſt natam controuerſiã, iis quas habuerunt, qui nec inſtituti, cuius D. Thomas, nec alterius cuius Doctor ſubtilis, fuere: hi enim ab affectu liberiores: & hac ſanè ex parte reuelatio D. Birgittæ præponderat alteri, quæ tribuitur D. Catarinæ Senenſi.

SEC-

SECTIO VI.

De indicijs petitis à reuelationum circumſtantiis.

DVO præcedentia indicia quaſi mixta ſunt, partim ex ipſa reuelatione, partim extrinſecùs petita: ſequitur nunc, vt quæ in circumſtantiis obſeruatu neceſſaria indagemns.

Q 1. occurrit, *illud à fine petitum*; quid mouerit hominem vt hanc reuelationem aliis indicaret, propalaretque: Num curioſitas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio, vtilitas propria, an aliorum; ſi propria, an ſpiritualis, aut carnalis; ſi aliorum, paucorúmne, multorum, an omnium? Et in hac ipſa cauſæ inueſtigatione perpendendus finis, non tantum proximus & apertus, ſed occultus etiam & remotus. *Poteſt enim* (Gerſon air) *finis proximus apparere bonus, & ſalubris, & deuotus ad ædificationem aliorum; qui tandem prolabatur in multiplex ſcandalum, dum non reſpondebunt vltima primis; vel aliàs falſum fictumque deprehendetur in perſonis fuiſſe, reputatis magnæ ſanctitatis; vt docuit ætas noſtra in deceptionibus Doctorum Ioannis de Varenis, Ioan. Huſs, & ſimilium.*] Ideò Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, à ſe amoliri Eliſeum, ne videret eum rapi igneo curru in cælum. [4. *Reg.* 2.] Prudenter Arſenius ſibi factas reuelationes nunquam, niſi aliorum poſceret vtilitas, narrabat; & tum narrabat quaſi alteri accidiſſent, vt Simeon Metaphraſt. obſeruauit [a]: B. quoque Hildegardis vix ſuperiorum iuſſu induci potuit, nec inducta fuit, donec Eugen. 3. Pontif. eam ad reuelationes ſuas ſcribendum animauit [b]. Idem fuit ſenſus B. Libuinæ; cui cum Chriſtus Dominus vigilanti apparens, quinq; vulnerum ſuorum ſigna luculenter impreſſa, reliquiſſet; & cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non poſſe, timeretque concurſum & applauſum hominum, ſic Deum deprecata ſcribitur; *Maneat obſecro Domine hoc dignationis ſacramentum inter me & te. ſufficit enim mihi gratia tua.*] Noli dubitare gratam ſponſæ humilitatem & cuſtodiam fuiſſe. magno enim miraculo confeſtim curæ vulnera obducta fuere, dolore tamen, & liuore perpetuò permanente [c]. Eadem virgo alio tempore meritò quendam ſolitum reuelationes ſuas narrare, & (quod facilè accidit) narrationis calore quædam de ſuo adiicere, idcirco pœnis purgatorii addictum vidit [d].

[a] *in eius vit.*

[b] *Theodori. Abbas li. 1. vita Hildegard. cap. 4.*

[c] *Ioan. Brugmannus, in vita S. Libuuinæ p. 2. c. 8.*

[d] *idem Brugman. p. 3. ca. 2.*

Secundò, *diſcutiendæ cogitationes, quæ reuelationem ſubſecutæ vel præceſſerunt.* nam ex præcedentium imaginatione poſſet naſci phantaſtica illuſio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animum ſpiritus ſanctus non accedit, nec vera reuelatio: nec tamen ſemper bonam & piam cogitationem vera reuelatio & diuina ſubſequitur: in ipſo namque orationis feruore, pleriſque Diabolus conatus irrepere. Ad veram reuelationem ſemper ſequuntur bona deſideria, & effectus boni: ad illuſoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen à diabolo in maius malum diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cùm recenſuiſſet viſiones S. Aldegundis, addit; *In cunctis huiuſmodi reuelationibus virgo prudens magis magiſque ſe humiliabat, regno Dei propior fiebat, ſponſo cæleſti feruentiùs inhærebat* [e].] Hic profectò genuinus eſt effectus verarũ reuelationum; qui huic contrarii ſunt, apertè docent illuſoriam fuiſſe, quæ præceſſerat.

[e] *Hucbal. in vita S. Aldegund. c. 2.*

Tertiò notatum à quibuſdam, *vtiliſſimum* quoque eſſe, ne decipiamur, *ipſi viſioni ſeu reuelationi ſignum crucis opponere, ſeque cruce communire.* Confirmat hanc doctrinam, efficacem ſanè & piam Senatus Brauonius. narrat enim S. Oſualdum Epiſcopum cùm, dæmonis irriſis & difflatis terriculamentis omnibus, veterator ei in forma ſpecioſa Angeli ſe oſtentaſſet. *crucis ſigno* ſe muniuiſſe; eo quòd ſciret Angelum lucis id non moleſtè ferre, angelum verò tenebrarũ illo in fugã compulſum iri. *Quod & factum eſt, Nam* (*verba ſunt Brauon. S.*)

ſimul

ſimul atque ſignum illud malignus tentator vidit, inſtar fumi ab oculis eius euanuit. [a]]

Quartò videndum *quomodo ſe ſpiritus ipſe ingeſſerit. Nam proficientibus* (vt admonet P. noſter Ignatius [b]) *Spiritus malus ſe durè, implacidè & violenter, quaſi cum ſtrepitu quodam, vt imber in ſaxa decidens, infundit: bonus verò iiſdem leniter, placidè & ſuauiter, ſicut aqua irrorat ſpongiam. Illis verò qui in deterius proficiunt, experientia docet, contra euenire.*

Quinctò *aduertendum an, quæ initiò mentem lætitia demulſerat, ea ſit poſtea in horrorem & mærorem verſa: item num qui cœpit à principio, ſenſim horror amotus non fuerit, ſed conſtans permanſerit.* duæ enim ſunt hæ reuelationum falſarum notæ. *Sin autem initio quidem homo perturbetur, & horroris aliquid perſentiſcat, ſed poſtmodum hac moleſtia & anxietate animi deterſa dulcedine quadam interna perfundatur, ſignum eſſe diuinæ conſolationis,* vt nos B. Antonius docuit. Cui rei naturalis eſſe cauſa videtur, antipathia quæ eſt homini cum dæmone homicidâ, & ſympathia quæ homini cum angelis intercedit [c]. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat temporibus B. Petri Cluniacenſ. [d] à qua ipſemet non erat alienus; nempe eos quibus mortui apparuiſſent, non diu ſuperuiuere, fortaſſis orta opinio inde, quòd nonnullis dæmones in mortuorum ſpeciè cùm apparuiſſent, illi, ex horrore, & vitæ mortiſque antipathia, morbo contracto, mox deceſſerant. Ceterùm documentum illud D. Antonii, eſt accipiendum, de vera internâ dulcedine, quæ famem ac deſiderium virtutum adfert, & adauget, præcipuè caritatis & humilitatis; quam limitationem meritò B. Catharina Senenſis adiecit.

Quod confirmat atteſtatio B. Angelæ Fulginatis, ſibi ex viſione in animo manſiſſe vehementius deſiderium, cruciatus omnes & iniurias pro Deo ſuſtinendi. Obiiciat quis fortè poſſe Dæmonem, quem initiò attulerit horrorem præſentia ſuâ (vt ſolet, quando apparet nubes tangens vertice, aut alia ſimili ſpecie terrifica) eum mox cum lætitiâ & ſuauitate ſenſus, verborumque blanditiis commutare. *Reſp.* nos agere de apparitione, quæ non ratione formæ, ſub qua compatet; ſed ratione dumtaxat præſentiæ apparentis, hos effectus horroris, & anxietatis adfert. Nam quando ratione formæ terrificæ; opus non eſt alio fermè indicio; ſi ſit enim monſtrifica forma, certum eſt dæmonicam eſſe: ſi ſit humana, tunc aliæ circumſtantiæ conſiderandæ, de quibus *lib. 2. q. 26. ſect. 3.* non indiligenter egi. Huc ſi lubet, licet recurras.

Sextò conſiderandum, *num reuelationes veris miraculis aſtruantur*, tunc enim nihil dubii manet, quin à Deo fuerint: vt illa Nobili matronæ facta; cui reuelatum, S. Winvvalocum ei, quam amiſerat, oculorum claritatem, redditurum. Mox enim vt Sanctum adiit, viſum amiſſum recuperauit [e]. Mira verò & prodigia, non ſatis idoneè reuelationem confirmant, quia poteſt ea dæmon efficere. Etſi tamen miracula defuerint, non tamen ex hoc ſolo capite cenſenda reuelatio falſa fuiſſe. B. Præcurſor Chriſti propheta fuit, & plus quàm propheta, miraculum tamen nullum fecit.

Septima regula eſt. *quòd ſi, cùm reuelatio fuerit abſolutè aliquid, & non ſub conditione, prædicens* (prophetiam vocant abſolutam & independentem) *& poſtea contrarium euenit, vel non euenit, quicquid pranunciatum fuit, falſa reuelatio, & non de ealis eſt.* Probatio (*inquit Gerſon*) ſpiritu reſpicit, nedum perſonam, quæ viſiones patitur, ſed viſionum qualitates, ſi veræ ſint, per omnia, etiam vſque ad minimam propoſitionem. quoniam in ſpiritu veritatis falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacii mille quinque ſunt viæ apertæ, vt in vnicâ latenti falſitate decipiat. Ideo Chriſtus dæmoniacos & Paulus Pythoniſſam prohibuerunt à teſtimonio veritatis, quam profitebantur.] confirmat hanc doctrinam D. Chryſoſt. hom. 19. in Matth. Ex hoc indicio probantur veræ fuiſſe reuelationes

a Senatus Bra non. in vita S. Oſualdi VVilgornienſ. ca. 2.
b in li. exercit. de dignoſ. ſpir.
c Guilh. Pariſienſ. 2. par. principal. de vniuerſo p. 2. cap. 152.
d libr. 1. de mirac. c. 11.
e Sur. in vita S. VVinvvalcei, 5. Mart.

nes Catharinæ Raconiſiæ, quas recenſet Ioan. Franciſcus Picus [a], & Margaritæ Rauennatis apud Hieron. Rubeum [b], & B. Aloyſii Bertrandi de ſocietate noſtrâ, & P. Franciſco Borgiâ, vt ex illius vitâ retulit Thomas Boſius [c]. hinc etiam probantur diuinæ fuiſſe reuelationes Ioannæ illius, virginis Lotharingicæ, quæ dicta Gallis *La pucelle Ienne*; quæ Carolum Septimum Francorum Regem in regnum, vnde Anglorum fuerat armis deiectus, reſtituit, circiter annum 1428. quàm pari inuidiâ, crudelitate, calumniâ, & iniuſtitia, ſæpè ab illa victi profligatique Angli, cùm in pugnâ viuam cæpiſſent, flammis feralibus, quaſi maleficam, combuſſerunt: ſed poſtmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pontifex, eius nominis tertius cauſæ cognitionem Archiepiſcopo Rhemenſi Ioanni, & Guilhelmo Pariſienſi delegauit: hi verò innumeris teſtibus omni exceptione maioribus de innocentiâ, modeſtiâ, caſtitate, & religione Iohannæ auditis, eius innocentiam, & ſententiæ illius iniuſtitiam, declararunt: iudicii acta Pariſiis aſſeruari, ea in vrbe natus Papyrius Maſſon. teſtatur, idque apud Victorinos canonicos Regulares iuxta Belleforeſtum *in vita Caroli VII. fol. 345.* fauent eiuſdem innocentiæ non Franci modò ſcriptores (quos vt ſuſpectos Britanni reiiciunt) ſed & alienigenæ Itali, Græcique [d]: ſed & Belga Meierus [e], parùm aliàs in Francos benignus, & Hiſpanus Mariana *de rebus Hiſpan. libro viceſimo extremo.* Philippus Bergomenſis ait, tum duos adhuc ex iniquis Ioannæ iudicibus fuiſſe ſuperſtites, citatos, & legitimè conuictos, damnatoſque & combuſtos: duorum verò aliorum iudicum mortuorũ oſſa, effoſſa, & ſimiliter concremata fuiſſe: & iuſſum Rothomagi, vbi virgo fuerat cõbuſta, templum conſtrui, & ex reliquis prædictorum bonis, quæ confiſcata per ſententiam fuerant, ibidem ad Dei honorem, & defunctæ propitiationem, ſacrificium quotidianum inſtitui. ſic honor immeritæ detractus, tandem vix viceſimo poſt mortem añо, iudicio Pontificio, reſtitutus. Prudenter itaque Polydorus Virgilius, licet Anglorum Stipendiarius, *lib. 23. Hiſtor. Anglor.* non auſus fuit Ioannam damnare, ſed rem ita reliquit ambiguam, vt innocentiæ potiùs ſuffragetur. Qui acta iudiciaria volet percurrere, legat Belleforeſt. *à fol. 387.* vbi ſententiam iudicum delegatorum refert *fol. 393.* Hoc lapide veritatis Lydio deprehenſæ leues & fictæ reuelationes, olim quidem Montaniſtarum [f]; & recentiori memoria Ioannis Sagi Bethyci, & Frat. Ioan. de Rupeſciſſa [g], & noſtro tempore Monialis Luſitanæ, quæ fortè adhuc in viuis; & Franciſci de Cruce in Peruuia [h]. Ideò, mea quidem ſententia, incaſſum, quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrarienſis tueri, Apoſtolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Eccleſiæ reformatione, de Turcarum & Maurorum conuerſione, de Florentinorum felicitate, quæ mox adimplenda, & aſtantium multi erant viſuri antequam morerentur, prædixit? addens (*in reuelationum compendio*) illas abſolutas & immutabiles prophetias eſſe? attamen nihil horum ferè adhuc contigit, pleraque omnia intra centum fermè annos contraria contigerunt. Quare, ex partium ſtudio, & Alexandri VI. atque Mediceorum odio factum, vt non conſideranter Hiſtorici nonnulli defenſionem Sauonarolæ ſuſceperint, vel damnationis iuſtitiam in dubium vocarint. [i] Profectò ficuteuentus eius prophetias coarguit, ſic contumacia in ſui ordinis præfectum, & contemptus Pontificiæ (quæ, vel palam iniuſta, nihilominùs metuenda eſt) excommunicationis, & aliæ ſimiles actiones, illuſionis Diabolicæ, &, quæ ſubſequi ſolet arrogantiam, obſtinationis; grauia & vrgentia ſunt argumenta. Legite Raphaël. Volaterranum [k], quem vera ſcripſiſſe patet ex illis ipſis quæ Fran. Guicciardinus [l], quamuis in Sauonarolæ defenſionem propendens, memoriæ mandauit. Nonne magis piè & cordatè faciunt, [m] qui pro ſedis Apoſto-

[a] *in eius vit.*
[b] *Hiſt. Rauennatis anno 1510.*
[c] *l. 6. de Notis Eccleſ. cap. 2.*
[d] *citat. Thom. Boſius li. 8. de Not. Eccl. ca. vlt. cui adde Philipp. Bergomat. de clar. mulier. c. 157.*
[e] *li. 16. Annal. Flandr.*
[f] *Epiphan. hære. 48. & Euſebius l. 5. c. 15.*
[g] *Mariana, l. 19. c. 3. Pet. Le loyh. libr. 2. de ſpect.*
[h] *Ioſephus à Coſta lib. 2. de temp. nouiſſ.*
[i] *Sabellicus Ennead. 10. li. 9. Arnol. Ferron. l. 2. rerũ Francicar. & alii.*
[k] *l. 5. Geograp. ſub fin.*
[l] *libr. 3. rerum Italicarum.*
[m] *Pet. Ribadeneyra lib. 2. de tribulat. c. 20.*

licæ iudicio, quàm pro priuati hominis exiſtimatione, induunt arma litteraria, calamiſque decertant? Neque id magis clariſſimi ordinis; qui vt aſtrum in hoc militantis Eccleſiæ cœlo lucet; ſplendori obfuerit, quàm Angelorum choris Luciferi factio, vel Apoſtolico cætui Iudas impius. Et ne hæretici ſe immunes harum iactent illuſionum: quid quæſo aliud eſt liber ille manuſcriptus Iacobi Brocardi Caluiniſtæ *reuelationum, ad Elizabetham Angliæ Reginam. & præfatio in Geneſim*, aliaque nonnulla eiuſdem opuſcula; niſi farrago quædam dæmoniacarum reuelationum, quarum præcipuam de anno. 1580. iam tempus mendacii conuicit? Contra prudenter ex ſubſecuta euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuiſſe comprobauit, *libr. 1. de ſchiſmate Anglicano*: ſanè vitæ ſanctitas, Martyrii laurea, & clariſſimorum Synmartyrum Roffenſis & Mori conteſtatio, locum dubitationi relinquunt nullum. Quàm diſſimilis in eadem inſulâ nata Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia ſic Sanderus ſcribit: *Hæretici, inquietum & turbulentum genus hominum, ad commouendum Londinenſem populum, ſeditioni tum & hæreſi valdè deditum; inauditum adinuenerunt ſtratagema. Induxerunt quippe, quandam puellam octodecim annos natam, hæreſi ſimul & pretio corruptã, in eam improbã ſimulationẽ, vt ſe permitteret in abdito inter duos muros cuiuſdã domus angulo ad tempus concludi, & per fiſtulã ad id aptatam eas voces edere, quas iſtius ſtrophæ artifices ſibi ſuggererent. Nomen puellæ Elizabetha Crofta erat, doli author Dracus quidã. Ita ergo illa inſtructa & in loco ad fraudẽ accomodato collocata, mirabiles emittit continuò ex antro ſuo voces, eaſq; tam ſonoras, vt per oẽs vicinias audiretur. Accurrunt vndiq; ciues, quid ſit inquirunt. mirantur. voces non mortalis hominis, ſed angeli eſſe clamabant. vrbi ac reipub. iſte ſpiritus comminatur miſeriã, ærumnas, mala omnia, ſi nuptias cum Hiſpano aut cõmunionem cũ Papa Romano admittant. Multa itẽ contra ſanctũ ſacrificiũ, & reliquam fidem Catholicam, quaſi oracula, fundebat: erant ex conſpiratoribus, qui data opera ſe turbis adſtantib. ſemper ingeſſerant; qui huius ſpiritus propheticas & obſcuriores ſententias, ad religionis euerſionẽ & ſeditionem mouendã interpretabantur. Magiſtratus autem ad multitudinem compeſcendam, & quid rei ſit luſtrandum accedit. fraus difficillimè apparuit: ſed tandem, inito conſilio de diffodiendo muro & vicinis parietibus vnde voces reddi coniiciebant, miſera puella prodijt, ac examinata quorum ſuaſu & conſilio hoc fecerit, confeſſa eſt ſtatim; ſe à quibuſdam ſeditioſis ſectarijs, & ab eo inprimiũ, quem nominauimus Draco, ad iſtam nequitiam inductam fuiſſe.*] *Hæc ille lib. 2.* Quid autem neceſſe Munzeri, Lutheri & ſimilium ſpeudoprophetias memorare?

Denique *à modo etiam reuelationis iudicium formandum*, quando aliquid in eo malum moraliter reperitur, vt puta turpe, ſcandaloſum &c. Sed quando nihil prædictorum, nec mali modi adeſt, res omnino periculi plena remanet, quantumuis multa veræ fidei ac virtutibus ſolidis conſentanea adſint. Nam nec veratum reuelationum vnus eſſe modus vel certus conſueuit, nec vnus alio certior aut conſuetior. Scribit enim B. Angela de Fulgino *has ſpirituales illuſtrationes & eleuationes aliter ſolitas ipſi accidere vna vice, & aliter alia: ita quod ſemper ibi nouitas contingit, & hoc eſt totum inenarrabile. Reuelationes enim & viſiones ſunt alterius modi vna vice, & alterius alia.*] Sic illa cap. 56. in fine. Sanè toto opere diuerſos, quos experta, modos deſcribit, præſertim duos inſignes, quibus ſe CHRISTVS Dominus præſentem eius animæ ſolitus exhibere. inuenies eos cap. XXVII.

CAPVT II.

De diuinatione.

SIcut ſpecies præcedens vera, ſic iſta falſa. ideò illam Coniectationi præpoſui, quæ quaſi mixta.

QVÆ-

QVÆSTIO I.

Quid ſit diuinatio?

ESſe aliquam conſtat, vel Cicer. teſte, cuius de eâ duo libri ſuperſunt. *videtur nihil aliud eſſe, quàm ſignificatio ocultorũ ex pactis conuentis cũ dæmone.*] *Significatio*, in quã, quia non perficitur ſolâ mentis intellectione ſiue cognitione, ſed ſignis quoque & verbis exterioribus vtitur; qua in re differt à ſententiâ, per vanam obſeruantiam acquiſita. Eſt autem tam præteritorum & præſentium, quàm futurorum, dummodo illa ſint occulta, hoc eſt procul remota ab humana cognitione [a]. Ideò malui dicere. *occultorum*, quàm, *futurorum*. Nam prophetia & diuinatio in materia conueniunt. Quæ de pacto cum dæmone adduntur, illa ſeparant diuinationem, à prophetiâ, & à naturali coniectatione. hæc enim naſcitur, ex diſciplina & obſeruatione humana: illa verò deſuper à Deo infunditur. Cùmque quanta quanta eſt diuinatio, dependeat ab ope dæmonis; qui *æmulatur diuinitatem furando diuinationem*, vnde & dicta diuinatio quaſi diuinitatis imitatio: ſequitur diuinationem non poſſe progredi vlteriùs, quàm dæmonis cognitio pertingit. ſequitur etiam, nec arte, nec naturà diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuerſis inſtrumentis. Qui pactum expreſſum habent cum dæmone, quia nouerunt gratiùs illi nihil accidere hominum idololatrico cultu, ideo plerumque Sacrificium interponunt, arà ſtatutà precibus nuncupatis, accenſo thure, veſtibus verè, quales ſunt noſtrorum Sacerdotum [b]. Neque tamen hoc ſemper faciunt, ſed omittunt aliquando, vel quia temporis anguſtia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis qua vtuntur. ſunt enim plures & diuerſæ, vt poſt docebo. Qui tacitum pactum habent, ii variis vtuntur obſeruationibus, pro naturà ſceleris; non quidem ſacrificantes; ſed tamen quæ faciunt & dicunt, referentes, gnari, vel ingnari, in honorem dæmonis.

[a] vide quid hoc ſit. ſupra c. 1. q. 1.

[b] fusè Grillan. q. 5 n. 1.

QVÆSTIO II.

Quæ occulta poſſit dæmon reuelare?

A QVædam, non omnia, poſſunt; quia non omnia norunt: quæ communis eſt Orthodoxorum ſententia, poſt Tertullian. & Origenem, nempe D. Auguſtini, Euſebii, Anſelmi, Rabani, Damaſceni, D. Thomæ [c]. Adſcribam ſolius verba Marci Hiſtorici, qui poſtquam nartauit mendaces reſponſiones idoli Veneris, ſubdit iſta; *Tales enim ſunt dæmones, vt qui decipiant & nihil veri dicant. Neque enim poſſunt aliquid certò præſcire: ſed ex veriſimilibus præ ſe ferunt ſe præſcire apud eos qui eis ſeruiunt. Quomodo enim poſſunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod ſi in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quo modo etiam accidit in hominibus, vt ſæpe quædam prædicant futura, de re quæ euentura* [d].] Quæ valdè obſcurè dicta, ſic intelligenda, vt vera ſint: malle dæmones mentiri; ſed poſſe, ſi velint, verum aliquando dicere, atq; adeò dicere ſolere, vt tamen hac ipsà veritate decipiant. Nonnulla quoque, quæ creatam ſcientiam non ſuperant, ſcientificè poſſe prædicete, iuxta illa, quæ mox dicenda.

Primò nequit *dæmon certò prædicere, ea quæ ſunt omninò liberè futura* [e]: vt ſunt, primò quæ dependent abſolutè à voluntate Dei; cuiuſmodi ſunt ſupernaturalia myſteria, necnon gubernationes & mutationes regnorum ac rerumpub. quia corda Principum ſunt in manu Dei, qui ſolus illa commutat vt lubet. 2. ea quæ dependent ex arbitrii humani libertate, vt quid cras ſim facturus vel cogitaturus. 3. quæ ſunt omninò & propriè futura contingentia, quamdiu illa non habent cauſam certam & determinatam.

[c] Tertullian. Apolog. ca. 21. Origen. Patriarch. l. 4. Euſeb. l. 5. de præparat. cap. 10. Auguſt. lib. de diuinat. dæm. & 2. Retract. c. 30. Damaſce. li. 2. de fide c. 4. Anſel. de caſu Diaboli c. 21. Raban. in c. ſciendũ 26. q. 4. D. Thom. in tract. qq. 16. q. de dæmon. & p. 1. q. 56.

[d] Marcus in vita S. Porphyrionis. Gazæ Epiſc.

[e] Tertulli. & Origen. ſupra Augu. li. 2. de Gen. ad litt. c. 17. & Anſ. ſup.

Secundò, *ex iſtis quæ certò non nouit, poteſt dæmon multa probabiliter tantùm & coniecturam faciens prædicere* a. Summam enim diuturnâ obſeruatione ſibi experientiam comparauit, & pollet angelico ingenii acumine, & optimè nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant, hominum voluntatem, mediante appetitu ſenſitiuo, inclinare; nouit omnium hominum temperamenta, affectusquè, nouit quid ex his & illis ſequi ſoleat. Vnde contingit, vt ſæpè ad amuſſim prædicat, quid quando homines ſint facturi; vel etiam quod Deus hunc vel illum populum ſit puniturus; quod talis exercitus gladio, fame, peſtilitate affligetur; quod talis à tali ſit occidendus; quod Princeps de ſolio exturbandus. nam & hoc ex diligentiâ & fide coniuratorum, ſocordia & incuria cauendi, vel pellendi, poteſt colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Baſilacius Iſaacio excæcationem, & de ſolio deiectionem, quæ mox conſecura, prædixit b. Degebat iſte vates prope Rhadeſtū: habebatur à vulgo propheta. *Ceterum* (ait Niceras) *nihil veri aut perſpicui de rebus futuris loquebatur, ſed verba confuſa, inter ſe diſſidentia & perplexa fundebat: & quamuis ſæpè ridicula quædam admiſceret, tamen turbam paſtorum, agricolarum & remigum attrahebat. Nam mulierum ad ſe venientium mammis contrectatis, & talis exploratis, obſcura promebat oracula, & ad pleraſq; quæſtiones non reſpondebat, & ſuas diuinationes diſcurſationibus & inſanis geſtibus peragebat. Adſtabant ei quoq; cognatæ aniculæ væcordes & inſanæ, quæ conſultorib. explicabant, quid illi Baſilacij geſtus rerum futurarum deſignarent, & taciturnitatem, vt ſapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgò habebatur, & futura prædicere putabatur, à muliereulis præſertim; quibus turpes quæſtiones, & deformes veſtium implexiones pro ludo & ioco, cordi erant. Cordatis verò hominibus, ineptus hiſtrio, & vetus ſilicernium videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico ſpiritu eſſe præditum haut obſcurè indicarent: quorum ego iudicijs maximè aſſentior*] rectiſſimè. nam & obſcæna illa diſquiſitio, & diſcurſationes, verbaque perplexa, cuncta Satanicum fanaticum fuiſſe conuincunt. Vt & ea quæ ſequuntur; *Imperatorem enim ad ſe venientem, neque vt tanta potentia præditum excepit: neq; ſalutationi eius, quæ erat*; Salue pater Baſilaci; *reſpondit, neq; tacito nutu capitis gratias egit: ſed huc atque illuc, inſtar pulli equini, aut hominis furioſi ſaltans, accedentibus maledixit, nec ipſi quidem Imperatori parcens; vix tandem inquietis illis agitationibus omiſſis, ſcipione, quem manibus geſtabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoria cellæ pariete depicta erat, oculis erasis; etiam pilcum de capite illius auferre ſtudebat. Quæ cùm feciſſet; Imperator eo, vt deliro, deſpecto, diſceſſit.*] vaticinium mox euentus comprobauit; quem poterat quiuis ſagaci prudentia præuidere, cùm & Alexius diligentiſſimè in fratris perniciem tenderet, & Iſaacius, inopportuna ſecuritate, omnes delatores arceret atque repelleret; adeò vt velle perire videretur.

a *Euſeb. d. ca. 10. Aug. de diuinat. dem. c. 5. & 6. Damaſcen. l. 2. de fid. cap. 4.*

b *Nicetas Chonia. lib. 3.*

Tertiò, *poteſt Diabolus certò prædicere, quæcumque dependent à cauſis neceſſariis, quæ quidem ab aliis naturalibus cauſis nequeunt impediri*; vt ſunt motus cælorum, eclypſes, coniunctiones aſtrorum & eiuſmodi: *quæ verò non neceſſariò, ſed vt plurimum dumtaxat eueniunt, eò quod poſſint ab aliis cauſſis naturalibus impediri*, vt imbres, pluuias, nimbos, tempeſtateſque ſonantes, & alia de hoc genere; *illa per coniecturas cognoſcit & probabiliter prædicit tantum. Certò quoque poteſt prædicere, ea quæ nouit ſe permittente Deo facturū.* Sicut v.g. ſi Deo permittēte ipſe peſtilitatis alicuius auctor & illator fuit, vi mali ceſſatura certo die; nouit peſtem ceſſaturam: idque certiùs adhuc, ſi ex pacto, ad certi ſigni alicubi reconditi vel condicti ſublationem morbus deſinet: poterit certò finem mali prædicere. Sic puto Turca ille Famaguſtanus, qui congregata in foro concione populi, prædixit ſe intra horæ ſpacium moriturum, & confeſtim ſe mortuo luem deſituram: quod & factum. huic dæmon id manifeſtarat. *refert hiſtoriam Villamontius li. 2. peregrin. c. 7.* Item *quæ intellexit per reuelationem: ſiue illa* B

conti-

continteatur in ſacris litteris,ſiue aliter dęmoni fuerit à Deo manifeſtata. Hoc pacto tam multa olim maligni ſpiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Chriſti ortu & miraculis,de idololatriæ euerſione & ſimilibus, vt cum Hermetem iidem ſpiritus docuerunt Ægyptiorum ſuperſtitionem abolendam[a];cùm Apollo ſe cedere Hebræo puero pronunciauit, & alia quæ accuratè congeſta à Steucho Eugubino[b]. Hæc quo ad futura.

Quartò, *nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoriâ tenere, quæ vel aliena relatione accepit, vel ipſo coràm geſta fuere*: tunc enim actus cognitionis cognoſcentis rem vt præſentem, ſui ſpeciem in mente dæmonis impreſſam reliquit.

Quinctò, *de præſentibus res obſcura non eſt. nam quæcumque actu exteriore prodita ſunt*, vt ſecreta furta,res perditæ, theſauri olim defoſſi, metalla ſubterranea;quæ hominum cognitionem fugiunt,*dæmonibus nota ſunt*. de ſolis cogitationibus in animo manentibus controuertitur,an eas dæmon cognoſcat: Experientia ſæpè probauit illum non eſſe mendacem indicem, ſed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. Ockam cenſuerint: ſed placet communior ſententia Alberti Magni, Alexan. de Hales, D. Thomæ, D. Bonauent. Richardi, & Ariminenſ. *virtute ſua naturali, nullas enim affectiones liberas, vel cogitationes ſpontaneas hominis, ſine alicuius manifeſtatione, poſſe cognoſcere.* quia hoc Deo proprium[c]. Quo argumento Sancti Patres Ambroſ. & alii[d] probant Chriſti & Spiritus ſancti diuinitatem, ex cogitationum ſecretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc faſſi, cogitationes haſce, ſoli diuinæ naturæ perſpectas, ceteros latere[e]. *Verùm ſi cogitationes vultus vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinſeco ſigno prodantur: peritiùs & ſollertiùs, quam exercitatiſſimi medici, ex huiuſmodi dæmones indiciis internas animi affectiones deprehendunt*, vt docent Auguſtin. & Caſſianus[f]. *Poteſt etiam* veterator *adeò vehementer phantaſmatibus immiſſis hominem turbare, vt vix ad aliud aduertere, vel aliud queat tum cogitare, quam quod ab eo ſuggeſtum fuit: ita fit vt videatur diuinare quæ homo cogitat*. hoc accidit in Albigeriana viſione, de qua ex Auguſtino Cardanus[g]. Ita Scottus Parmenſis anno 1579. Traiecti ad Moſam hanc cogitationum ſcientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod voles, & cogitationem diuinabo. ſcilicet dæmon importuniſſimam ſtatim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationem. & anno. 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impoſtor: & hac fraude cluebat Apollonius Tyanæus apud Philoſtratum lib. 1.

C Notandæ ſextò circa hæc fraudes aliquæ diaboli. Nam cùm eſt ignarus rei futuræ; tum, ſi coram prudentioribus & doctioribus agat, exili ſono, ambiguè, vel perplexè & obſcurè adeò reſpondet, vt vix intelligatur. exẽpla vetera ſuppeditãt varii[i], recentius vnũ Grillandus[h], idemq; fieri ab eo ſolere teſtatur Pſellus *l. de Nat. dæm.* Si res ipſi ſit cum ignaris & ſimplicibus, fucum non facilè deprehenſuris; audacter, & palam mentitur[k]. Cauſa tam ambiguè reſpondendi eſt, vt quomodocumq; res accidat, laudem conſequatur, ſi pro conſultoris voto; ſin contra, queat prætexere ignorantiam atque ſtuporem interrogantis, qui mentem reſponſi non intellexerit. Ecce Cræſo reſpondet.

Perdet Cræſus, Halyn transgreſſus, maxima regna.

Si viciſſet Cyrum, hoc volebam dixiſſet; te copias omnes hoſtiles depopulaturum. Vincitur Cræſus; hoc aiт volebam, te amiſſurum regna ampliſſima. cur mentem meam non aſſecutus? Simile reſponſum tulit Ferrantis Flandriæ Comitis mater, cùm pro diademate carcerem filius ſibi infelici prælio deſpondit. *lege Gaguinum libr. 7. Hiſtor. Franc. & Bernard. Girard. libr. 10. Annal.*

a *Aug. li. 8. de ciuit. Dei c. 23.*
b *l. 3. de perenni philo. a. ca. 14.*
c *3. Reg. 8. v. 39 Act. 1. v. 24.*
d *D. Ambr. in Luc. cap. 5. D. Hieronym. in Matt. c. 9. D. Chryſ. homil. 30. in Matth. B. Cyrillus li. 2. in Ioann. D. Aug. li. de ſcientia dæmon. Anaſta. q. 27. ad Antioch. Didymus de ſpiritu ſancto.*
e *Xenoph. li. 4. de dict. & fac. Socra. Apollonius Tyan. in Orat. ad Domitian. Iulianus Apoſta. apud Ammianum l. 25. Pacuuius apud Gell. l. br. 14.*
f *D. Aug. d. c. 5. Caſſian. col. lat. 7. cap. 16. Gerſon. to. 2. de examin. doctrinar. litt. o. in fine.*
g *libr. 8. de varieta. rer.*
h *Cicero de diuinat. Euſeb. l. 6. præpar. ca. 10. Socrat. l. 4. Hiſto. Eccleſ. cap. 15.*
i *q. 6. num. 7.*
k *Euſeb. l. 4. de præpar. cap. 1. & libr. 5. ca. 6.*

Septimò ſciendum *dæmones,qua pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus geruntur, ea tam celeriter denunciare poſſe, vt diu ante prædicta ab ignaris putentur*. Sic Apollonius,cùm Epheſi eſſet, exclamauit, vt præſens ſpectaculo, Romæ interfici Domitianum a. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius b. aliud de Chariberto Aimoinus c, aliud ſui temporis Grillandus [d],plura æui huius Nicol. Remigius [e].

De his qui volet plura legat Grilland. *q.6. a. n.3.* Michael. Medinam *lib. 2 de rectâ in Deum fide c.1.* Binsfeldium *in rub. C. de maleſ. & mathemat. Notab. 10.*

a *Philoſt. in vita Apollon.*
b *l. 15. Noct. Attic. c. 18.*
c *li. 3. Annal. c.22.*
d *q.6.nu.8.*
e *l.3.dæmonolatr.c.10.*

QVÆSTO III.

Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetia & coniectatione?

QVando pactũ adeſt expreſſum,nihil res habet difficultatis:in pacto tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obſeruari; nempe *proportio rei* cognoſcendæ & cauſæ per quam cognitio quæritur;*natura quoque*,qua prædita eſt cognitio quæſita;*& intentio*,quam habet qui quærit.

Primò ſi talis *ſit illa proportio vt ſufficienter vnum ex alio deprehendatur,non erit diuinatoria neque damnanda hac inquiſitio.* Proportio autem huiuſmodi triplex eſt.vna,qualis effectus ad ſuã cauſã, ſic cognoſcitur eclypſis ex cæli motu: alia qualis cauſæ ad ſuum effectum, ſic ex fumo ignis cognoſcitur: tertia, qualis diuerſorum effectuum cum cauſacommuni cui vterq; effectus connectitur & ſic originis ratione etiam ſibi quodammodo proportionantur;ſic,quia quę cauſa eſt arcus cæleſtis, eadem quoque cauſa eſt ſerenitatis, rectè ſerenitatem ex arcu cæleſti colligemus. Si verò ex nullo horum capitum trium queat vnum ex altero cognoſci; cenſenda inueſtigatio cum tacito dæmonis pacto coniuncta.

Secundò quoad ipſam cognitionem, ſiue modum cognoſcendi, conſidera; Num quæratur cogn.tio certa & infallibilis;vel ſaltem firmior,quàm par ſit ſperari, conſiderata humani arbitrii, & aliarum ſimilium cauſarum concurrentium libertate,tunc pactum tacitum cenſebitur. Hinc vehementiſſima ſuſpicio naſcitur contra aſtrologos, onirocriticos & ſimiles, qui de huiuſmodi futuris contingentibus aliquid abſolutè aſſerunt,etiamſi dicant, ſe velle id probabiliter tantùm affirmare [f]. Contra ex eodem capite excuſandi aſtrologi, onirocritæ & ſimiles:qui reueta non niſi vt probabiliter,& indefinitè,circa humanos euentus,quædã coniiciunt, ex impreſſionibus cæleſtibus & corporeis affectionibus,quas homines vtplurimùm ſua ſponte ſequi ſolent [g].

f *Sixt. 5. in bulla cont. aſtrolog. &c.*
g *Caietan. 2. 2.q.95.a.5. & 6.*

Tertiò attendendum,*velitne quis ſeriò quærere cognitionem occultorum, per media ad id vana, & ex medijs iſtis ſolis,non à Deo,illam exſpectet. nam & tunc præſumitur tacitum pactum ſubeſſe.* Ex hoc capite à ſuperſtitione diuinatoria excuſabitur. 1. qui ioci tantum cauſa huic diuinationi vacaret,ſciens eam inutilem eſſe: quemadmodum nemo ſuperſtitioſum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ ſmaragdum, vel in ſimiæ tergo caudam quæreret, ſciens ſe illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura ſua inefficacem eſſe, per hanc tamen, à Deo cognitionem exſpectaret precibus & deſideriis petitam: ſic in S.S. excuſantur ſortes conſultoriæ, de furto Achan [h], & de cauſa tempeſtatis [i], & de Ionatha [k];iuxta dictum ſapientis [l], *ſortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.* ſic &t excuſandi, qui in graui cauſa, & arduo negotio, cùm aliud non ſuppetat remedium, ſignum à Deo petiere, ex cælo vel terra, vel doceri cupiũt, per aliq̃ vocem ſiue actionem humanam, præter intentionem dictam vel factam [m], vt ſeruus Abrahæ, & Ionathas fecerunt [n]. Et hæc veriora ſunt, quàm quæ nimis rigida Niderius poſuit in Præcep.1. cap. nono litt.D.in fine.

h *Ioſu. 7.*
i *Ion. 1.*
k *1.Reg.12.*
l *Prouer. 16. v.vlt.*
m *D.Thom.d. q.95.a.7.*
n *Geneſ. 24. & 1.Reg.14.*

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Quale peccatum ſit diuinatio?

INprimis *illicita eſt, & ſuperſtitioſa, & ſapiens hæreſim*, quando quæritur cognitio rerum ipſi dæmoni incognitarum. *Illicita, ſuperſtitioſa & manifeſtè hæretica*, quādo dæmoni cultus latriæ vel duliæ exhibetur, vel imagines vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerumuè ſacrarum abuſus accedit. *Illicita tantum & non ſuperſtitioſa*, quando quæritur cognitio quæ dæmonis ſcire non ſuperata. a Penna com. 67. in par. 2. direct. Inquiſit. de quo nos plura lib. ſeq.

Secundò ſciendum, *quod explicitum pactum, ſemper ſit mortiferum*, ſiue voce, ſiue facto dæmon inuocetur: nec inter fideles vllus videtur locus eſſe ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam ceteros, contra diuinationem illicitam hanc tulit ſententiam veriſſimam *lib. 2. Carmin. c. 15.*

Nec minus hos pulſat temeraria cura ſciendi
Angit præſcitus ducti quos terminus æui;
Cùm tamen eductas inferni ſedibus vmbras
Colloquium miſcere putent, & nota referre:
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis,
Ad conſulta parat vanis reſponſa figuris:
Ne vero multis dicamus ſingula verbis,
Præſenti illuſus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quiſquis vetitum cognoſcere tentat.]

Sint exemplo Saul conſulens Pythoniſſam in Endor, & vxor Ieroboami conſulens Beelzebub Deum Accaronitarum. [*1. Reg. c. 28. & 4. Regum c. 1.*] *Natura quoque ſua lethalis eſt Diuinatio coniuncta tantum implicitæ ſiue tacitæ inuocationi, ſeu quod idem eſt pacto; ſed ſit veniabilis*, 1. propter ignorantiam; ſi illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc eſt nec affectata, nec nimis craſſa vel ſupina fuerit. 2. licet materiæ leuitas ordinariè non excuſet, eo quòd hæc eſt vſurpatio cognitionis Deo reſeruatæ, quæ per ſe admodum grauis etiamſi à materiâ abſtrahatur; tamen quando claris indiciis conſtaret animum & intentionem planè caruiſſe ſuperſtitione, (v. g. quia nō tam cognitionem adipiſci voluit, quam tali obſeruatiunculâ ſic ſe per iocum oblectare) peccatum fieret veniale vanitatis: poſſetque nonnunquam contingere, vt talis iocus ob omni delicto immunis eſſet, & adeò decenter & oportunè adhiberetur, vt ad virtutem Eutrapeliæ videretur pertinere. Sic P. Gregor. Valencia [b], quem in hac quæſt. ſum ſecutus. b 2. 2. diſp. 6. q. 12. p. 4.

QVÆSTIO V.

Quotuplex ſit diuinatio?

EX D. Auguſtini & D. Thomæ doctrinâ [c], diuinationis omnis fundamentum eſt implicitum vel explicitum pactum cum dæmone. *Implicitum* cenſetur, quando quis quærit, cognitionem ſoli Deo reſeruatam, aliunde quàm ex Deo, idque mediis indebitis, hoc eſt à diuinâ prouidentiâ ad hoc minimè inſtitutis. Nam hoc ipſo quòd quis ad has vanitates & inſanias falſas reſpicit, vult profectò à dæmone edoceri; qui huiuſmodi curioſitatū auctor eſt, & earum functionibus ſe lubentiſſimè permiſcet. *Explicitum pactum* ſeu inuocatio duplex eſt. nam vel fit expreſſis & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant per illicitas formulas à dæmone inſtitutas; vel fit ipſo facto & actione; quando quis facit illud, quod nouit dæmonem, pro ſigno ſeu teſſerâ ſuæ opis & efficientiæ, conſtituiſſe [d].

c Aug. lib. 2. de doctrin. Chriſti. c. 22. & 23. D. Thom. 2. 2. q. 95. a. 2.

d Caietan. 2. 2. q. 95. ar. 3. Nauar. c. 11. Manual. nu. 21.

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland.[a]) reducunt ad *Necromantiam*: implicitas, ad *Sortilegium & augurium*, nimis laxè & impropriè his vocibus vtentes, quarum preſſior eſt ſignificatio, nec ſatis omnes ſpecies (quæ penè innumeræ) comprehendens: de quibus iam materia & ordo me vocant ſigillatim agere. Diuidam in duo quaſi capita omnes quas inuenio ſpecies, priore complectar eas in quibus clarè cognoſcitur pactum expreſſum: poſteriore ceteras.

QVÆSTIO VI.

De ſpeciebus diuinationis, in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius ſumma quaſi genera ſunt duo, *Oraculum* ſeu *Dæmonomantia*, & *Manganìa*.

Oracula, vaticinia, χρησμοὶ, μαντεύματα, Dæmonomantia, hæc omnia poſſunt A pro iiſdem ſumi; nam communè omnibus eſt, quòd iis *Theomantiam* vetam ſiue *prophetiam* Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus reſponſa vel ex antris, vel ex ſtatuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula, *Iouis Dodonæi*, quod à poſteris Dodanim inſtitutum; qui Magi fuere, & quercus conſecrarunt, & pelues pulſari inſtituerunt, quæ ſpecies diuinandi diu ſanè viguit: item *Iouis Ammonis*, quod Hebræum vocabulum ſignificat veracem iuxta vnam Etimologiam. nam iuxta aliam potes cum Ioſepho, *fortem* interpretari. Nam mediæ litteræ geminatio potius ad pronunciationem, quàm ſignificatum, pertinet. Græcis ἄμμος hatena, Ægyptiis *Hammon* Sol, quo nihil oculatius, nihil fortius, ſecundum Gentiles. Item *Iouis Trophonij* de quo exſtat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni[b]: item *Apollinis Delphici, Clarij, Delij, Smynthæi* & innumera[c] alia; *Veneris etiam Gazenzis*, paucis noti[d]. Horum cauſam phyſicam reddi poſſe multi cenſuerunt, non veteres tantum, ſed & recentiores viri eruditi[e]; plerìq; viſum eſt peculiarem quandam loci illius è terrâ exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur ſimilitudine petita ab illis, quos atra bilis exagitat; quos, inquiunt, non modò ſibi ignota fari ſolere, ſed linguis etiam loqui quas, dum ſani erant, nullo modo ſciuiſſent, Verùm hoc, quod de linguarum locutione addunt, atræ bili tanquam cauſæ efficienti, nequit aſcribi, quia depēdet à conſideratione. Præterea ſanior, hoc eſt Chriſtiana, philoſophia hac in re cōſentit Pſello; quem illi iniuria reprehendunt; qui Pſellus, & cum eo Codrōchus & Fernelius inſignis medicus[f], cenſuit effectus tales adſcribendos dæmoni adſiſtenti, vel obſidenti hominem, ſpecum, ſtatuamue; per accidens tātum fieri, vt dęmon hæc, quàm illa loca, vbi talis non eſt exhalatio, velut accōmodatiora inſtituto ſuo deligat; ſicut & libentiùs obſidet atrabiliariorū corpora. Quare quòd, expurgato medicamentis corpore, ceſſet vaticinatio; hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deſerit, in quibus non inuenit ampliùs amicas ſibi diſpoſitiones. Quòd verò priſca ceſſarint oracula, non tam tribuendum vapori ſeu exhalationi illi deficiēti, quàm virtuti Saluatoris noſtri IESV; qui ſuperueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vaſa extorſit. Iamblichus, ipſe ſibi contrarius[g], vaticinia nec ab arte, nec à naturâ, nec à ratione, nec ab alia quapiam cauſa manare cenſuit, ſed diuinitùs tantùm concedi, hoc eſt à dęmonibus. Dæmon autem hæc oracula pleraq; per maleficas fundebat, B tales enim fuere illæ feminæ, quæ dictæ *Dodonides columbæ*; vt docuit Pauſanias in Arcadic.[h] ſic dictæ, quia Theſſali (teſte Seruio in Bucoli.) tam vaticinatrices quàm columbas, vocant πελειάδες. Tales *Gallicenæ* (ſic dictæ mulieres antiſtites Gallici numinis, in Sena Britannici maris inſula) quæ magici carminis vi tempeſtates ciebant, ſeq; in quæ collibitū animalia videbantur transformare, futura prædicebant, & ſanabant quæ aliis inſanabilia[i]. tales *Pythia* Delphis, vt ex deſcri-

[a] d. q. 6.

[b] *Dial. Trophonius.*

[c] *vide Cælium Calcagnin. lib de oracul. Iul. Siren. lib. 9. de fato. Leloyber lib. 4. de ſpect.*

[d] *Marcus in vita S. Porphyrionis Gazenſis Epiſc.*

[e] *Iamblich. lib de myſter. Plutar. lib. de defec. oraculi Pomponat. lib de incant. Aponenſ. in ſect. 30. problem. Leuin. Lemn lib. 2. de occult c. 2. Sirenius ſup. & alii.*

[f] *Fernel. lib. de abdit. rer. cauſ. 1. Codronch. l. 2. de morb. malef. c. 8.*

[g] *lib. de myſter. c. 21. & 26.*

[h] *Natalis Comes lib. 6. Mytholog. c. 10.*

[i] *Pompon. Mela lib. 2. & Cælius lib. 13. antiq. c. 33.*

deſctiptione Oraculi à plurimis[a] traditâ patet: talis *fatidica Branchidarum*, quod oraculum ab Iamblicho [b] deſcriprum. Magi etiam fuere *vates Colophonÿ*, *Trophonÿ*, & *Soractini*, de quibus Pauſan. *in Achaic.* & Strabo *Geograph. lib. 5.* legendi. Talis Francica Pythoniſſa, quæ Meroueum decepit, de qua Gregor. Turonenſ. *hiſt. Franc. lib. 5. cap. 14.* Tales omnes *Pythonici*, qui & *ventriloqui* dicti, & ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστριμάντεις (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicanr Origenes & alii [c]) & στερνομάντεις, eò quod aliquando ſub pectore infra cutem ſe dæmon oſtentet, & per pectus loqui videatur (talem ſe vidiſſe ſcribit Cęlius Rhodiginus [d]) vocantur etiam *pythones* à ſciſcitando πυνθάνεσθαι, & ἐυρύκλιοι à quodam Eurycle ſic obſeſſo, iuxta Suidam & Ariſtoph. vel ab ipſo dæmone obſidente, quem Euryclen vocat Plutarchus. Huc pertinent quibus dæmon ex arcà reſpondet. operæ pretium puto adſcribere, quod duo recentiores ſcriptores Germani de hac re commemorarunt: fuiſſe in Miſniâ ruſticum quendam: hunc domum retuliſſe pecuniam veſicæ ſuis incluſam, & ſcamno impoſuiſſe: cumque aliò abiuiſſet, ſus domeſtica, vt vorax & multiuolum eſt animal, in veſicam incidit, & vt vidit deuorauit. Ruſticus rediens, quam non inueniebar, ab vxore depoſcit. negat mulier vidiſſe ſe. quid agat? adit ſtolidus vetulam propè degentem, quam pro veratrice habebant. iubet muliercula virum in limine domus reſiſtere, nec à lineâ quam cretâ notarat latum abire culmum: mox ingreſſa cubiculum, dæmonem ſciſcitatur de fure, his verbis, arcam introſpiciens: *Quidam N. pecuniam ſuam domum reuerſus tali amiſit die. quem ais furatum?* reſpondit veterator ex arcâ (nouo ſuo tripode) *ſus comedit domeſtica. Tu tamen dicito, coniugem eius, vt cum ſacerdote amaſio eam abliguriret, clam ſuſtuliſſe.* reſponder illa ruſtico, quod à dæmone iuſſa, tacet de ſue. Sed ruſticus cuncta ſciebat. nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim ac leniter illam fuerat ſubſecutus & ante oſtium cubiculi ſubſtiterat, vt quid malefica moliretur, accuratè per rimam obſeruaret. Reuerſus domum vxori & amicis cuncta narrat; ex eorum conſilio ſuem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam, vt calumniatricem, & dæmonis partiariam. magiſtratus portentum flammis expiauit. Vocantur etiam huiuſmod, *à dæmone afflati*, vocantur *fanatici* etiam à Iuriſconſulris [e], Græcis ἔνθεοι, ἐνθεάστικοι, ἐνθυσιάσαι: differunt ab *arreptitÿs* & *obſeſſis* ſola vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Muſæus Atricus, Tyreſias Soſipatra apud Eunapium *in vitâ Ædeſii:* Montaniſtæ apud Epiphan. *hæreſ. 85.* & alii apud Lactant. *libr. 4. inſtit. cap. 25.* Ruffinum *libro ſecundo Eccleſ. hiſt. capite quarto.* & Oecumen. *ad cap. Actor. 12.* & communiore conſenſu *Sibyllæ*, quarum nomen non eſt improbabile deductum à *Kibel* [f], *recepit*, *acceptauit*; vnde *kabala* ſignificat doctrinam cœlirùs traditione acceptam. Sanè Sibyllarum anriquiſſima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiam ſunt ἐκστάτικοι, qui à dęmone extra ſe rapti, motu ſenſuq; priuati, & mira putantes, interea ſeſe adſpicere, quæ futura poſtmodum, enunciant. Omnes huiuſmodi phanatici, ſiue vates idolorum, ventriloqui, Ecſtatici, & reliqui quos dixi, damnantur in S. Scriptura [g]. & contra hos Saul pœnam mortis ſanxerat, vel potiùs à Moyſe ſancitam fuerat executus [h].

[a] *Herodot. Xenophon. Strabone, &c.*
[b] *lib. de myſter. Ægypt.*
[c] *Origen. lib. 7. contra Celſ. Chryſoſt. in 1. ad Cor. c. 12. & Oecumen. in c. 16. Actor.*
[d] *lib. 8. c. 10.*
[e] *l. 1. D. ædil. edict.*
[f] *Eſter 4. v. 4.* קבל.
[g] *Leuit. 20. v. vlt. Deut. 18. v. 11.*
[h] *1. Reg. 28.*

SECTIO II.

De Manganiæ modis varÿs, & primò de Necromantiâ.

ALterum diuinationis caput vocatur γοήθεια, ſiue μαγγάνεια, cuius plurimi ſunt modi.

Præcipuus eſt, ille quem cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare θεουργίαν, rem peſſimam honeſti nominis pallio tegentes, vt accuratè docuit Petrus Leloyherius [i]; aliis meliùs dicitur ψυχομάντεια, ψυχαγώγια,

ψυχο-

[i] *lib. 4. de ſpect. c. 4. vide Auguſt. lib. 10. de ciuit. Dei, c. 9.*

ψυχομπομπεῖα, ſepulcrale carmen vocat Apuleius, communiter dicimus Græcà denominatione *Necromantiam*. hanc Gentiles certis locis (quæ putabant eſſe inferni oſtia, vt in occiduo Galliæ litore,[a] vt apud Theſprotum, Tarentum, Auernum, Cimmerios, & Heraclæam) certis ritibus exercebant; quib. ſe putant manes elicere. deſcribitur accuratè à noſtris poëtis, Horatius Sat. 8.

[a] *Claudian. in Ruffin.*

. . . carminibus quæ verſant atq; venenis
Humanos animos; has nullo perdere poſſum
Nec prohibere modo, ſimulac vaga luna decorum
Protulit os; quin oſſa legant, herbaſq; nocentes.
Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, paſſoq; capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem (pallor vtraſq;
Fecerat horrendas aſpectu) ſcalpere terram,
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in foſſam diffuſus, vt inde
Maneis elicerent, animas reſponſa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat ſeruilibus, vtq;
Iam peritura, modo. Hecaten vocat altera, ſæuam
Altera Tiſiphonen, &c.

Melidenſes etiam hodie agnum diuellunt, teſte Caſtaneda lib. 1. Hiſtor. Indicæ c. 31. ego puto ritum fœderis ferienti eſſe.

Seneca *in Oedipo*, canit in nemore obſcuro denſitate arborum Tireſiam hanc magicen peregiſſe, vt Laium euocaret;

Huc vt ſacerdos intulit ſenior gradum,
Haud eſt moratus, præſtitit 1 noctem locus.
Tunc 2 foſſa tellus, & 3 ſuper rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipſe 4 funeſto integit
Vates amictu corpus, & 5 frontem quatit,
Lugubris imos 6 palla perfundit pedes:
Squallente cultu mœſtus ingreditur ſenex:
Mortifera canam 7 taxus aſtringit comam,
Nigro bidentes vellere, 8 atq; atra boues
Retrò trahuntur 9, flamma prædatur 10 dapes,
Viuumq; 11 trepidat igne ferali pecus.
Vocat inde 12 Maneis, teq; qui Maneis 13 regis,
Et obſidentem 14 clauſtra lethalis lacus:
Carmenq; magicum voluit, & rapido 15 minax
Decantat ore; quicquid aut placat leues
Aut cogit 16 vmbras. irrigat ſanguis 17 focos.
Solidaſq; 18 pecudes vrit, & multo ſpecum 19
Saturat cruore. libat & 20 niueum inſuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum 21 manu
Laua. 22 canitq; rurſus, 23 & terram intuens 24
Grauiore Maneis voce, & attonità 25 ciet.

Aſcripſi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his verſibus ritualia exprimi, accuratiſſimè, vt ſolet poëta iſte: de quibus qui plura volet, adeat Aduerſaria & Commentaria noſtra, quæ iam edita ſuperioribus annis. Statius tamen addidit numerum ararum, hoſtiarumq;, & alia quædam, hoc ipſum Tireſiæ elicium deſcribens copioſiſſimè, ſed parũ clarè: addam lucis aliquid aſcribendo, quod illorum erat officium, qui cõmentarios pollicitì. Primò itaq; ſignificat Tireſiam ſolitum huic duntaxat diuinationi, neglectis aliis, vacare:

Conſulit

Google

Conſulit ille Deos, non larga cæde iuuencum,
Non alacri penna, aut verum ſpirantibus extis,
Nec tripode implicito, numeriſq; ſequentibus aſtra;
Thurea nec ſupra volitante altaria fumo:

Subdit ſolitum duntaxat Maneis elicere; idq; tum facturum, priùs Thebanum regem, qui ſe conſuluerat, ritè purificaſſe, & communiuiſſe, ne quid illi noxæ à Manibus inferretur. Sed primus verſiculus, mendoſus eſt, & fortè præcedens aliquis intercidit:

Tam penitùs dura quàm mortis limite manes
Elicitos patuiſſe refert. . . . mox;
. . . *parat ante ducem,* 26 *circumq; bidentum*
*Viſceribus laceris, & * odori ſulfuris aurà,*
Graminibuſq; nouis, & longo murmure purgat.

Deinde, deſcripta ſilua veteri, & tenebroſa, & horrenda, & Hecatæ ſacra, & ſpectris infeſta:

Hîc ſenior vates (Stygijs accommoda quippe
Terra ſacris; multoq; placent ſola pinguia tabo)
Velleris obſcuri pecudes armentaq; ſiſti
Atra monet. . . . .
Tum fera 27 *cæruleis intexit cornua ſertis*
Ipſe manu 28 *tractans, notaq; in limine* 29 *ſiluæ.*
Principiò largos nouies 30 *tellure cauata*
Inclinat Bacchi latices, & munera 31 *verni*
Lactis, & Actæos 32 *imbres, ſuadumq; cruorem.*
Manibus aggeritur quantum 33 *bibit arida tellus.*
Trunca 34 *dehinc nemora aduoluit; mæſtuſq; ſacerdos*
Tres Hecatæ, 35 *totidemq; ſatis* 36 *Acheronte nefaſtis*
Virginibus, iubet eſſe focos. tibi rector 37 *Auerni,*
Quanquam infoſſus 38 *humo, ſuperat tamen agger in auras*
Pineus: hunc iuxta 39 *cumulo minor ara profundæ*
Erigitur Cereri: frondes, atq; omne cupreſſus
Intexit 40 *plorata latus. iamq; ardua ferro*
Signati 41 *capita, & frugum libamine* 42 *puro*
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba 43 *Manto*
Exceptum pateris 44 *prælibat ſanguinem, & omnes*
Ter circum 45 *acta pyras, ſacri de more parentis,*
Semineces fibras 46 *& adhuc ſpirantia reddit*
Viſcera, nec rapidas moratur frondibus 47 *atris*
Subiectare faces. atq; ipſe ſonantia 48 *flammis*
Virgulta, & triſtes crepuiſſe vt ſenſit aceruos
Tireſias. . . . Cuius mox ſubit carmen Magicum prius (nam & Papinius duo ponit) quo inuocantur, Infernus *ſeu* Tartarus, Pluto, Proſerpina, Hecate, Tiſiphone, & iubentur Cadmeæ gentis Manes liberè pati exire, ceteros manere.

Tartareæ ſedes & formidabile regnum
Mortis inexpleta, tuq; ô ſæuiſſime fratrum;
Cui ſeruire dati Manes, æternaq; ſontum
Supplicia, atq; imi famulatur regia mundi:
Soluite pulſanti loca muta, & inane ſeuera
Perſephones, vulguſq; cauà ſub nocte repoſtum
Elicite, & plenà redeat Styge portitor alno.

* *male mem cod.* odoris.
Cæruleæ. *coronæ vocantur ferrugineæ nam color hic Diti ſacer.*
Imbres Actæi, *mellis liquor.*
Quantum) *verſus iſte; nō pendet è præcedenti: declarat fuſionis modū.* Trunca nemora, *arbores decapitatas. quod hic ſolemne.*
Acheronte ſatæ *ſunt Eumenides. aræ tres ponuntur Hecatæ: tres Eumenidibus ſed hæ, non infoſſæ, humiles tamen. vnica Plutonis, infoſſa, ſed ſuper illas etiam alias eminens: ſimilis paulò hac demiſſior, Proſerpinæ.* Cupreſſum ploratam *vocat: quæ in funere alicuius ambuſta Prælibabat Virgo ſanguinem quem Manes bibituri. Secūdus enim iſte ſanguis: primus effundebatur quamdiu terra imbiberet: poſterior Manium potius ac deliciæ.*

Ferte

Ferte ſimul greſſus, nec ſimplex Manibus eſto
In lucem remeare modus. ſu ſepare cætu
Elyſios Perſeia pios, virgaq; potenti
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis;
Qui plures Erebo, pluresq; è ſanguine Cadmi;
Angue ter excuſſo & flagranti prauia taxo
Tiſiphone dux pande diem. nec lucis egentes
Cerberus occurſu capitum detorqueat vmbras.

Sequitur tandem ſecunda & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atq; hic Tireſias, nondum aduentantibus vmbris.
Teſtor (ait) Diuos, quibus hunc ſacrauimus ignem,
Lauaq; 49 conuulſa dedimus carcheſia terra,
Iam nequeo tolerare moram. caſſúſne ſacerdot
Audior? an rabido iubeat ſi Theſſala cantu
Ibitis? an Schyticis quoties armata venenis
Colchis agit, trepido pallebunt Tartara motu?
Noſtri cura minor? ſi non attollere buſtis
Corpora, nec plenas antiquis oſſibus vrnas
Egerere, & mixtos Caliq; Erebiq; ſub vnum
Funeſtare Deos libet, aut ex ſanguia ferro
Ora ſequi aut ægras functorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubemq; hanc frontis opacæ
Spernite, ne moneo. & nobis ſæuire facultas.
Scimus enim & quicquid dici, fieriq; timetis,
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræe vererer;
Et triplicis mundi ſummum, quem ſcire nefaſtum eſt,
Illum. ſed taceo. prohibet tranquilla ſenectus.
Iamq; ego vos auide, &c.

Ecce tibi Magorum in dæmones iaci ſolitas minas, de quibus dixi lib 2. ex Anbone Ægypt.

Triplicis, &c.] *Damogorgonem deſcribit.*

Ex his Papinii ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: ſingula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos *Necyomantiæ* modos; vnum per ſacrificium & incantationem ſolam, quo vtebatur Tireſias; alium Theſſalicum, adhibitis funeſtioribus ritibus, oſſibus, fibriſq; mortuorũ, & aliis rebus planè feralibus, quem Lucanus deſcribit *lib. 6.* agens de Erichto excitante animam defuncti militis Romani. primùm itaq; illic inter cadauera, nutans animo quod caperet,

1 Electum tandem traiectum gutture 2 corpus
Ducit, & inſerto laqueis feralibus 3 vnco.
Per ſcopulos miſerum trahitur, per ſaxa cadauer,
Victurum, montiſq; caui; quem triſtis Erichto.
Damnarat ſacris, altâ ſub rupe locatur.

Vt illic in ſuâ ſpecu; quam nemus tenebroſum magis inumbrabat, vbi nulla vnquam à ſole lux; cadauer habuit; aſſumpſit habitum artis ſuæ præceptis congruentem:

*pro. decolor hoc eſt ater.

** Diſcolor 4 & vario furialis cultus amictu*
Induitur, vultuſq; 5 operitur crine ſoluto,
Et coma vipereus ſubſtringitur horrida 6 ſertis.

Tum opus aggreditur, & adhibet inſtrumenta ſolita, quibus corpus viuificari videatur.

Pectora tunc primùm feruenti 7 ſanguine ſupplet
Vulneribus laxata nouis, taboq; medullas 8

Abluit.

Abluit,& virus largè 9 Lunare miniſtrat.
Huc quicquid fetu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur. non ſpuma canum, 10 quibus vnda timori eſt;
Viſcera non 11 lyncis,non diræ 12 nodus hyenæ
Defuit,& cerui paſti ſerpente 13 medulla;
Non puppim 14 retinens Euro tendente rudenteis
In medijs echeneis aquis,oculiq́ 15 draconum,
Quæq́ 16 ſonant fetà tepefacta ſub alite ſaxa;
Non Arabum 17 volucer ſerpens,innataq́ 18 rubris
Aequoribus cuſtos pretioſæ vipera concha;
Aut viuentis adhuc 19 Libycæ membrana ceraſtæ,
Aut cinis 20 Eoà poſiti phœnicis in arà.
Quo poſtquam viles,& habenteis nomina peſtes
Contulit,infando 21 ſaturatas carmine frondes,
Et,quibus os dirum 22 naſcentibus inſpuit,herbas
Addidit,& quicquid mundo dedit ipſa veneni.

Virus.] *Spumam quam vocant Lunæ de qua Com. in Senecam. porro cuncta quæ hic recenſentur,habentur vt venena magica, veterum libris commemorata.*

Poſt herbas, incanratio ſequitur duplex, primùm vlularu (ſicut Horatii Sagana)& incondito ferarum ſono;deinde concepto ac ſolemni Carmine. Hodie quoq; murmur, verbis præmittunt.

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos. confudit 23 murmura primùm
Diſſona,& humanæ multùm diſcordia linguæ.
Latratus habet illa canum,gemituſq́ luporum.
Quod trepidus bubo,quod ſtrix nocturna queruntur,
Quod ſtrident,vlulanq́ feræ,quod ſibilat anguis,
Exprimit,& planctus illiſæ [a] *cantibus vndæ*
Siluarumq́ ſonum,fractæ tonitrua nubis.
Tot rerum vox vna fuit,mox cetera cantu
Explicat Aemonio,penetratq́ in Tartara linguà.

[a] *corrige* cautibus.

Duo mox ſubduntur carmina,prius quoq;(vt ſuperiora illa Tireſiæ) deprecatorium,poſterius comminatorium. In deptecatorio aduocantur Eumenides,Styx,Chaos,Pluro,Mors,Elyſii,Perſephone,Hecate,Cerberus,Parcæ,& Charon;& obſecrario addirur,commemoratis ſuis meritis,ac cultu illis aſſiduo,necatorum infantium,& antropophagiæ;

Exaudite preces;ſi vos ſatis ore nefando,
Pollutoq́ voco;ſi nunquam hac carmina fibris
Humanis 24 ieiuna cano;ſi pectora 25 plena
Sæpè dedi,& laui calido 26 proſecta cerebro:
Si quis, 27 qui veſtris caput,extaq́ lancibus infans
Impoſuit,victurus erat.parete precanti.

vulgò malè legitur,profecta.

Demùm,cùm vmbra, iam apparens, ſuum cadauer ſubite veretetur, ac dettectaret, quod illa iuſſerat;

. . . *Miratur Erichto*
Has fatis licuiſſe moras, irataq́ Morti
Verberat immotum viuo ſerpente 28 cadauer,
Perq́ cauas terræ,quas egit carmine 29 rimas
Manibus illatrat,regniq́ ſilentia rumpit:

Idq́; minis illis magorum veterum,quas Porphyriuſmet irriſit commemotatis; quas apud alium neminem tam diſettè expreſſas inuenio: ſunt autẽ ſequentes:

Tiſiphone,vociſq́ meæ ſecura Megæra,

Non agitis ſæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
*Eliciam; * Stygiaſq; canes in luce supernà*
Deſtituam. per buſta ſequar, per funera, cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis.
Teq; Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta ſoles, Hecate, pallenti tabida forma
Oſtendam, faciemq; Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenſo, quæ te ſub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mæſtum
Regem noctis ames; quæ te contagia paſſam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi, peſſime Mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et ſubito feriere die. paretis? an ille
Compellandus erit; quo nunquam terra vocato
Non concuſſa tremit; qui Gorgona cernit apertam,
Verberibuſq; ſuis trepidam caſtigat Erinnym;
Inſpectata tenet vobis qui Tartara; cuius
Eſtis vos ſuperi, Stygias qui peierat vndas?

* *En Zoroaſtreum illud: qui dæmones vocas* telluris canes, *vt doctum lib. 2.*

Hæc imitatus Cl. Claudianus.

Minatur Demogorgoné, *quod imitatus fuit Statius verſibus citatis.*

Neq; hæc tantum, ſed poſtquam vmbram in corpus ſuum impulit, illam quoq; adfata, eiq; pollicita eſt immunitatem à magicis de cetero cantibus.

. . . *Dic (inquit Theſſala) magnà*
Quod iubeo mercede mihi. nam vera locutum
Immunem 30 toto mundi præſtabimus æuo
Artibus Aemonijs. tali tua membra ſepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine ſiluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixiſſe iterum. nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ ſomnum tibi ſoluere Lethes
A me morte datà. . . .
Addidit & carmen, quo 31 quicquid conſulit, Vmbram
Scire datur. Denique cùm cadauer reſpondiſſet, non potuit, ſine veniâ Erichtûs vmbra diſcedere. concedit ergo redeundi facultatem.

. . . *Sic poſtquam fata peregit.*
Stat vultu mæſtus tacitò, mortemq; repoſcit.
Carminibus magicis opus eſt, herbiſq;, cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam ſibi reddere fata.
Conſumpto iam iure ſemel. 32 tum robore multo
Exſtruit illa rogum. vadit defunctus ad igneis.
Accenſa iuuenem poſitum relinquit Erichto,
Tandem paſſa mori. . . . . .

Si mortuus mori quiret, vel arte Magicâ reſuſcitari. ſed de vmbrà, vt de animà locutus poëta, metaphoricè vitam mortemque vſurpauit. Sunt autem & in his verſibus triginta duæ notatæ obſeruantiæ Magicæ in hac ſpecie diuinationis. Huic ſecundæ ſpeciei, quatenus iniurii ſunt in vitâ functos; vel deportationis, vel mortis pœna ſtatuta in viliores [a], & poſteriore iure, in vtriuſque ſpeciei euocatores à Conſtantino lethale ſupplicium ſancitur [b]. Tertullianus arcanum detegit [c], cùm docet, non vmbras defunctorum; ſed earum loco dæmones apparere, dæmones operari ſub obtentu animarum; *item*, omnem incorporalem corporum exhibitionem præſtigias eſſe. Exempla dæmonum qui apparentes mentiti ſe eſſe animas defunctorum, noua & vetera D

[a] *l. 3. §. aduerſus. D. de ſepulc. violat. l. qui ſepulcr. C. eod.*
[b] *l. multi. C. de malef. & mathem.*
[c] *lib. de anima*

Creſpe-

Creſpetus *libro de odio Satanæ diſcur. 12. à fol. 192. in fine.* Prior illa Tireſiæ, in qua
nudum ſimulachrum ſeu idolum animæ exhibebatur, & ſolâ perficiebatur
inuocatione, *σκιομάντια* propriè dicebatur: poſterior verò, in qua Diabolus
ſæpè, cùm cadauer non aderat, totius humani compoſiti figuram ſimulabat;
v. g. cùm quis Achillis habitum ſtaturamque corporis videre volebat; ordina-
riè nunquam ſine ſanguinis effuſione obtinebat, ideoque Apollon. Tyanæus
[a] vt ſe peritiorem aliis oſtenderet, negabat ſe ſanguinem libaſſe; vocabatur [a] *Philoſtrat. lib. 4.*
ſtrictè, *νεκυομάντια* ſiue *νεκρομάντια*, Glycas [b] diſputans de verbo *κληδονίζεσθαι*, [b] *p. 2. annal.*
ſcribit eam vocem quoſdam accipere pro obſeruatione omnium, alios verò
pro euocatione. *Nam κληδόνα vocari Geniorum per excantationes certas attractationem, & è ſublimi deductionem: deducta voce à κλῶ, quod idem ſit cum καλῶ, euoco.*]
idem alibi [c] non obſcurum exemplum nobis propoſuit Santabareni illius [c] *p. 4. fol. 415.*
Pſeudomonachi: qui Baſilio Imperatori filium vitâ functum, ſic oſtendiſſe
fertur, ac ſi viuus adhuc foret. *Effecit enim, vt ſpecie imaginariâ Conſtantinus eques patri, in quadam ſiluâ, obuiam fieret; quem vbi viſus fuiſſet Imperator, & complexus, & oſculatus eſſe, mox euaneſcentem ex oculis amiſit.*] fefellit Imp. ſed non Leonem
Philoſophum Iuniorem Baſilii filium; qui Santabarenum, non pro ſancto,
ſed pro venefico, vt erat, ſemper habuit. Sacræ Scripturæ, videntur hanc di-
uinationem vocare, *diuinationem per Pythonem*[d], vſurpantes nimirum Pytho- [d] *1. Reg. 18. v.*
nem, pro dæmone ex terræ profundo ſpecu adueniente, & reſpondente. *7. 8.*
Periculi plena res, tum ipſi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ
aſpectuique ſubtrahit; vt de quodam narrat Franc. Picus [e]; tum ipſis, qui cu- [e] *lib. 4. de prænot. c. 9.*
rioſè conſulunt, qui nonnunquam de mente abalienantur, & malè pereunt,
vt Rex quidam noſtris temporibus [f]. Quis etiam neſcit infelicem exitum [f] *N. lib. 2. Dæmonom. c. 3.*
Heliogabali, huic ſuperſtitioni addictiſſimi [g]? vtriſque conſultori & conſu- [g] *Xiphilin. in eius vitâ.*
lenti, pœna mortis lege veteri infligebatur [h]. Non deſunt, qui de his intelli- [h] *Deut. 18. v. 11. iuncto Leuit. 20. v. 6. & 27.*
gant illud Regis Hymnographi [i]; *comederunt ſacrificia mortuorum*, & illud Iſaiæ; [i] *Pſalm. 105. v. 28.*
[k] *num requiret pro viuis à mortuis?* Hæc de Necromantiâ ſufficiant, de qua inge- [k] *c. 8. v. 19.*
nioſum opus exſtat Steph. Forcatuli I. C. quo Iuris auctores Papinianum, A-
fricanum, Paulum, & alios introducit ſua ipſoſmet reſponſa explicantes.

SECTIO III.

De Hydromantiâ.

E DE hac quoque ſeorſim dicam, quia nulla fœcundior impoſturis. Iambli-
chus meminit *ὑδρομαντείας*, ſeu diuinationis per aquam. quæ traditur An-
dronico Imp. in prætio fuiſſe. hic enim cùm multiplicibus, propter crudele
edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odiis ac malis ſe videret
obſeſſum; ad futura per noxiorum dæmonum cultum noſcenda ſe conuer-
tit; *ſeque totum* (inquit Choniates [l]) *permiſit iis, qui futura ex aquis, quaſi per caliginem coniiciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex vmbrâ ſolarium radiorum, conſectantur. Ac ipſe quidem iis nocturnis ſacris intereſſe noluit, metu famæ, vt arbitror: ſed illud Hagiochriſtophorita Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis Imp. iuſſu amiſerat, certo ritu percunctatur: quis poſt Andronicum ſit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Iſaacii litteras exhibuit, ſed ordine cõuerſo* Si. *pro* Is. idq; ſecundâ reſpõſione addidit [l] *Nicet. Choniates annal. lib. 2.*
fore; *intra exaltationem crucis.* atque ita planè accidit poſtea; intra illud tem-
pus, iuſſu Iſaacii Angeli, occiſo Andronico. Modum illius diuinationis Ni-
cetas addit ſe ignorare, nec ſcire velle. ad fugam tamen ſuperſtitionis ſcire,
non eſt inutile. Inuenio ſpecies eius varias. vna fiebat per annulum de filo ſu-
ſpenſum in aquâ, & vaſculi latera conſtitutis ictibus pulſantem: alia coniectis
in aquam ſtatiuam tribus lapillis, & obſeruatis gyris, qui trifariam inuicem

 implexi,

implexi, circa lapillos diffundebantur: 3. ex agitatione variâ pelagi, quam olim Siculi & Euboeenſes, hodie multi nautæ notant. Hinc Chriſtianorum quorundam Orientalium nata ſuperſtitio; qui quotannis mare quaſi animatum baptizant. Aliò longè pertinet, quod Princeps Venetorum annulo in mare iacto quotannis Adriaticum ſibi deſpondet. Dominationis indicium, non magiæ argumentum eſt. Fit in memoriam naualis Victoriæ; qua duce Sebaſtiano, Ziano vicêre filium Federici Ahenobarbi Othonem, caprumque obtulere Alexandro III. Pontifici, qui Venetias profugerat. Tum enim Ziano Pontifex annulum de manu ſua detractum obtulit, dicens; *Auctoritate meâ hoc annulo fretus Oceanum tibi ſubijcies; & quotannis tibi poſteriſque eo die, quo hanc victoriam, pro Eccleſiæ defenſione obtinuiſti, deſpondebis mare: vti ſciant omnes, maris tibi dominium conceſſum, quia Sedis Apoſtolicæ tuendæ curam & ſtudium fideliter ſuſcepiſti. Sit hoc tibi, quaſi pignus benedictionis, & ſecundæ ſortis in futurum.* [*narrat Villamontius lib. 1. Peregrinat. ſuæ c. 34. Prior illo Sabellic. Decad. 1. lib. 7.*] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, ſic tradit Varro belli Mythridatici euentum, multis verſibus præſignificatum fuiſſe. Ad id olim fontes quidam fuere particulares, vnde & πηγομάντεια vocata: tales ex Xenagorâ docet Macrobius fuiſſe crateres Palicorum in Siciliâ [a]: talis in Ægypto ciſterna in templo Aphaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus [b]; & vt mittam Iunonis paludem apud Laconiæ Epidamnum, Apolliniſque Thyrxei oraculum, propè Cyaneas ad Lycũ, in fonte templo proximo [c]; videtur huc referenda Celtarum veterum, hoc eſt Germanorum, ſuperſtitio; qui recens natos Rheno flumini commendabant, eâ mente, ſi ſpurii forent abſorbendos, ſi legitimi innoxios ſupernatâturos. iuxta illud Claudiani:

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Qua de re plura diximus *Commentar. in Tragœd. Senecæ.*

Quintò ſtatuebatur cyathus aquâ plenus, & verbis inmurmuratis obſeruabatur, num aqua ſpontè efferueſcens effunderetur. Sextus modus eſt Feſſanus; ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eiq; olei guttulam adſmiſcent, & ſic in aquâ, tanquam in ſpeculo, mira cernere ſe opinantur [d]. Septimum indicat Clemens Alex. cùm ſcribit mulieres Germanas, ſolitas ſonum, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere [e]. Deniq; non ſunt alieni ab Hydromantiâ, qui hodie adhuc in Italiâ, ad furtorum auctores detegendos, trium ſuſpectorum nomina totidem pilulis inſcribunt, & eas in aquam coniiciunt: hiſque multò ſunt ſceleratiores, qui ad hoc aquâ luſtrali abutuntur. Ceterùm tempore D. Bernardini Senenſis ſupererant adhuc veſtigia πηγομαντείας. Nam qui eius vitam compoſuit, ei contemporaneus ſcriptor [f], de Aretio agens iſta prodidit; *extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eò ciues Aretini, & alij circumquaque vicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere, reſponſa petentes ad occultas quæſtiones ſuas, & morborum ſuorum curationes. Id verò animaduertens Bernardinus, verus Chriſtianæ religionis cultor & amator, aduersùs hunc dæmonum cultum fortiſſimè ſeſe erexit: & primò quidem concione ad populum habitâ & abſolutâ, magnoperè omnium confirmatis animis, hortatus eſt eos ſequi ſe, ad demoliendam impuriſſimorũ dæmonũ habitationẽ, prorſuſq; abolendam. Mox verò arreptâ ſecuri vel malleo, cum populo egreſſus eſt ad fontem, cumq; ad fanum dæmonis perueniſſet, primus ipſe ictibus cœpit contundere, euertitq; aram, & fontem lapidib. penitus obturauit.*]

a *lib. 5. Satur. c. 19.*
b *in vitâ Aureliani.*
c *Pauſan. in Achaia.*
d *Ioan. Leo. lib. 3. deſcript. Africæ.*
e *lib. 1. ſtromat.*
f *vita c. 40.*

SECTIO IV.

De alijs mangania generibus.

PRimò loco obuia λεκανομάντεια, de qua Pſellus *cap. vlt.* & Nicetas *d. libro 2.* Cedrenus eâ teſtatur vſum Iannem Magum Theophili Imp. præceptorẽ:

Curopalates

Curopalates Ioannem Patriarcham Iconomachũ vocat, Glycas vero ſcribit *p. Annal. 2.* verum Alexandri patrem, Ægypti Regem Nectanabum, Magię peritiſſimum, hac cognouiſſe; Ægyptum in hoſtium venturam poteſtatem: hodie eà Turcæ vtuntur. nam in peluim aquà plenam iniiciunt cum variis characteribus pretioſos lapides, auri argentique laminas: tum reſponſum ex peluis fundo auditur.

2. *γαστρομάντια*. hæc fiebat per phialas vitteas ventricoſas ſimiliter aquà plenas: & inſpectante puro puero, vel prægnante muliete: reſponſi loco, certæ figuræ & imagines apparebant.

3. *κατοπτρομάντια*, quæ rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibet politis: in vſu fuit D. Iuliano Imp. [a] qui imperiũ emit, de quo iſta Spartianus; *fuit præterea in Iuliano hæc amentia, vt per Magos pleraque faceret, quibus putaret vel odium populi deliniri, vel militum arma compeſci. Nam & quaſdam non conuenientes Romanis ſacris hoſtias immolauerunt, & carmina prophana incantauerunt, & ea quæ ad ſpeculum dicunt fieri; in quo pueri, præligatis oculis incantando, vertice reſpicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer vidiſſe dicitur & aduentum Seueri, & Iuliani deceſſionem.*] Aliud mixtum Pagomantiæ refert Pauſanias [b] agens de Patris Achaiæ: ibi ante Ceretis ædem, fontem eſſe, qui à templo lapideo pariete ſecluditur. *Ibi oraculum maximè veridicum fuiſſe cognoui. ex eo non rerum omnium, ſed morborum tantum euenta prædicebantur. Speculum (ait) tenui ſuſpenſum funiculo demittunt, ita librantes, vt in fonte omninò non mergatur; ſed imò ambitu ſummam aquam contingat. Exinde vbi odores adoleuerint, & ritè Deam precati fuerint, inſpiciunt in ſpeculum, & ex eius imaginib. perituruſne an victurus is æger ſit, de quo conſuluerunt, diuinant. Neq; latiùs omninò huius aquæ diuinatio patet.*] Sed & de Pythagorà recentiores memotant, ſolitum ſpeculo concauo inſcribete litteras humano ſanguine temperatas, & ſpeculum Lunæ opponete, ſicq; diuinare [c].

[a] *Spartian. in Iuliano.*

[b] *in Achaic.*

[c] *Leloyher. lib 4. de ſpect.*

4. Non diſſimilis præcedenti, *κρυσταλλομάντια*; niſi quod hæc in ctiſtalli fruſtis fiat annulo incluſis vel vaſculo alteri, vel etiam nudis, & in cylindrum aut obelum conformatis; quibus etiam fingit ſe dæmon inhabitare. Quendã Noribergæ anno 1530. ferunt in criſtallo theſauros vidiſſe, à dæmone oſtentatos: quos cùm poſtea quodam ante vrbem loco effoſſo quætetet, adhibito familiari vno ſpectatore, & iam in ſpecu arcam vidiſſent, atq; ad eam cubantẽ atrum canem; magus ſpecum ingreditur arcam aperturus, canemq; abacturus, ſed Cerberi offam ſecum non attulerat. itaq; ille cacumen ſpeluncæ quaſſauit, & miſerum ruinà obruit; qua & ſpecus terrà oppleta. Vir quidam, patrũ memoria Græcarum littetarum Latinarumque peritus, & felix ſi illotis manibus fidei myſteria contrectare non præſumpſiſſet, eruditum commentariũ, in Getmanià, edidit *de dæmonum naturà*, eumque libello Plutarchi *de defectu oraculorum* præfixit, ex eo petita eſt, verbis ipſius, ſequens narratio: *Conſulti aliqui, de rebus (ait) ignotis, in criſtallis conſpiciunt ea manifeſtò, de quibus quæſitum fuit.* & poſtea, *Fuiſſe aiebat ſibi notum vnum ex præcipuà familià Norinbergæ. Eum quodam tempore veniſſe ad ſe, & attuliſſe in ſerico panniculo inuolutam gemmam criſtallinam, figura rotundam, & dixiſſe: donatam ſibi illam fuiſſe à quodam ignoto; qui ſe ante multos annos de hoſpitio compellaſſet, fortè in forum conuentum, quemque ipſe in domum ſuam adduxiſſet, & triduò habuiſſet ſecum. Fuiſſe autem ab illo diſcedente & relinquente munus hoc, ad ſignificationem grati animi; edoctum ſe criſtalli vſum talem: ſi quà de re certior fieri vellet, vt promeret criſtallum, & puerum marem caſtum iuberet aſpicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore enim, vt de apparentib. puero viſis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atq; affirmarat hic, ſe nulla vnquam in re fuiſſe deceptum, & mirabilia de puerorum indiciis reſciuiſſe: cùm ceterorum nemo quiſquam aliud, quam nitidam & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore, cùm grauida ipſius vxor puerum*

marem geſtaret in vtero, illi quoq́ ſpecies in criſtallo oblatas. Primò autem omnium formã viri ſeſe exhibere ſolitam illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuiſſe, de quibus interrogatum eſſet, cetera: explicatiſq́ cunctis, illam rurſus viri figuram diſceſſiſſe, & euanuiſſe reliqua Diſcedentem autem eam, quam diximus, figuram viri, viſam ſæpè vrbem perambulare, & ingredi templa. Fuerat autem fama paſſim diſſipata de illis indicijs; vt negantib. aut diſſimulantibus ſuum delictum aliquod, vulgò minarentur: ſe relaturos de eo ad illum ſe in criſtallo oſtendentem virunculum. Quin etiam compertum eſt, fuiſſe à doctis quibuſdam, de dubitationibus ſuis in litterarum ſtudijs aliquando neſcio quid propoſitum, & in criſtallo lectum. Sed his & alijs huiuſmodi compluribus commemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquando ad ſe veniſſe cum tali oratione: arbitrari ſe tempus eſſe, vt à criſtalli tali vſu tandem abſtineret. Nam & ſibi iam perſuaſum, eo ipſo non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauiſſimos, ſe diu ſanè perpeſſum eſſe: itaq́ ſe decreuiſſe deinceps nihil cum illo experimento velle negotij habere: & tradere nunc ipſi quod accepiſſet, de quo meminiſſe poſſet, quid ei ſæpè demonſtraſſet, neque neſciret qui rumores in ciuitate percrebuiſſent. Permittere autem, vt faceret de eo quod collibuiſſet. Tum Spenglerus collaudato eo, accepiſſe ſe aiebat criſtallum, & in minutiſſimas partes contudiſſe, & vna cum ſerico inuolucro in latrinam abieciſſe.] benè, profectò benè, nec aptiùs potuit. vtinam ſic omnes hæc & ſimilia ſuperſtitionis arma abolerent. Nec verendum quidquam eſt cuiquã, ne fortè ſe dęmon vlciſcatur. impunè hoc omnibus, qui cum fide fecêre. Burdigalæ aduocatus quidam paredrium habebat in phialà vitreà: eo mortuo, hæredes nec phialam retinere volebant, nec frangere audebant: conſilium petituri, adiere Colleg. Soc. IESV. patres iuſſere phialam deferri ad ſe, coram ipſis ſe terræ illiſuros. attulere, ſed orarunt ne coram ipſis frangerent: immania ſe metuere viſa. recedentibus ergo illis, in accenſũ tum forte clibanum magnà vi phialam coniecere, & nihil aliud, quàm ex vtriuſque elementi conflictu breuem ſtridorem audiuere. Mihi ipſi, cùm anno 1578. iudicis adhuc miniſterium obirem, inter rei cuiuſdam Licentiati annotatas à fiſco chartas: præter libellum Magicis plenum characteribus, oblata ſimul capſula, ſandapilæ more efformatà, & in eà virunculus mandragoreus, ater & ſitu pædoreque obſitus, largo capillitio, ſed imberbis: hunc, vulgò putant, ad diuinationes, lucra, & alia multa mirè efficacem: accepi librum, capsã, & fictitium cadauer, hoc etiam primum laceraui abruptis auulſiſq; brachiis. dictitabant, qui aderant, magnum mihi & domui periculum imminere: riſi, & abire, qui metuerent, iuſſi: abeuntibus in focum, qui aderat, conieci: nec aliud quàm vſtæ radicis, nidorem percepi.

5. Loco ſuccedit δακτυλομάντεια, quæ diuinat annulis ad certam cœli poſituram conſtructis vel incantatis, & ſuper tripodem ad certa verba motis: deſcripſit Ammianus lib. 29. cuius verba dabimus. ſect. 3. q. 7. vel annulis incãtatis, qualis fuit annulus Gygis, quo (teſte Herodoto) fretus Candaulem interemit. tales duo illi Phocenſium tyranni, de quo Clemens Stromateus; qui ſonitu ſpontè edito eum commonebant de commodo rerũ gerendarum tempore: qui tamen inſidias conſpirantium ſic euadere nequiuit: Fuit huiuſmodi annulus exitio cuidã Hieronymo Cancellario Mediolanenſi: vt & alteri, qui G
cum eum in ignem proieciſſet, ſed mente non bona, ſtatim à dæmone correptus, & in furorem actus fuit. Princeps quidam, hoc æuo, alium emerat aureis viginti: promiſerat venditor, ſemper, dum geſtaret, aleæ, & charrarum luſum fore lucroſum. it, ludit primò, cedit non infeliciter: redit ad fritillum, ſed magna cum nummorum iacturâ. Sic ſe deluſum videns, quem emi non oportuerat, anulum confringi iuſſit.

6. Occurrit ὀνυμάντεια ſiue ὀνυχομάντεια. in hac oleo ac fuligine impolluti pueri vnguẽ illinebant, & vngue ſolem verſus obuerſo, certũ quid ſubmurmurantes,

rantes, videbant, quæ cupierant. Hodie vlteriùs progreſſum malum. Quendum quendam Veteranum militem Hiſpanum noui, bello & armis, quàm pietate clariorem; qui; quo tempore Dux Medinæ Cæli ex Gallæciâ ſoluebat, Belgium petens; Bruxellis, nõ vni in vngue ſuo claſſem è portu Corunnæ ſoluentem, & paullò poſt procellis vehementer afflictam, velut in ſpeculo clarè oſtendebat. Hic ille, qui vulnèra quoque ſolis verbis ſanabat aliorum; ſua ſic ſanare ipſe, vel aliis ſananda permittere detrectabat.

7. quidam putant eſſe *ἀηρομάντιαν* illam Ariſtophanicam *in Nubibus*. Sed iſta, ſi tonitru, fulmen, oſcines & alia ſimilia conſiderat, pertinet ad augurium; ſi planetarum adſpectus felices aduerſoſque, ad aſtrologiam; ſi quædam aëreorum ſpectrorũ inſolita viſa, vt equitum, armorum &c. ad *τερατοσκοπίαν* referenda. Sola huc ſpectat, quæ ex aëre coniurato dabat oracula, de qua Pictorius *de Magia cap. 10.* Cardani Aëromantia de qua ibi agit, potiùs Hydromantia dicenda eſt.

8. dici poteſt *Φαρμάκεια*; qua vtuntut incantatores ſeu *ἐπῳδοὶ*, qui diuinant freti ſolo dæmonis cõmercio; præter incantationem nihil adhibentes: vt Feſſæ faciunt quædam mulierculæ tribades [a]; & nonnullæ Ægyptiæ ſiue Zingalę, de quibus poſtea totam Europam percurſantes, & in Byzantino foro Turcæ, & olim *in Apulei aſino*, quidam Diophanes.

[a] *Vide Ioan. Leonem in de ſcript. Africa libr. 3.*

9. eſt *κοσκινομάντεια*, quæ vſurpata veteribus [b] (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmiſis verbis conceptis, ſubdebant nomina eorum, de quibus ſuſpicabantut eos furtum, vel aliud occultum crimen patraſſe: reum verò iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quaſi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu ſuo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborum pronunciandotum, fecit inconſultè; quod ea ſit vſus ter, & euentum certum prædicet, fecit impiè, & mentitur pollicendo.

[b] *Theocrito, Luciano. Polluci.*

10. ad eumdem vſum erat *ἀξινομάντια*: qua ſecurim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem ſucceſſus futuri diuinatio petebatut, tunc gagatem lapidem ſecuri imponebant, vt Plinius refert *lib. 36. cap. 19.*

11. erat *κεφαλαιονομάντια*: faciebant aſini capite ſuper prunas aſſo. Germanis priſcis in vſu fuiſſe volunt. Longobardi poſtea vſi capite caprino, cui diuinum honorem habebant [c]. Vehementet ſuſpicor priùs illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis intetdum Diuinationi impenſum; hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptii, & illos ſecutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput aſininum coluiſſe.

[c] *Gregorius li. 7. epiſto. 7. & in Dialo. l. 3. c. 26. & 28. & hom. 1.*

12. *κλειδομάντεια*, per clauem; cui citcumdabant chartulam inſcriptam nomen ſuſpecti: deinde clauem alligabant ſacræ ſcripturæ codici, hunc virgo ſuſtentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminoſi vertebatur, mouebaturque.

13. ſit quod Germanus quidã I.C. his verbis tradidit: *ex oculo quoq; excuſſo, hodie fur cognoſcitur. Primũ leguntur pſalmi cum Letania. deinde formidabilis ſubſequitur oratio ad Deum patrẽ & Chriſtum, itẽ exorciſmus in furem. hinc in medio ad oculi ſimilitudinem veſtigio, figura circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clauus aëneus triangularis, conditionib. certis conſecratus, incutiturq; malleo cypreſſino: & dicitur, Iuſtus es Domine &c. tum fur prodetur. Roſtochij quidam pecuniam in quodam loco ſepoſuit. Cùm autem eam poſtea inuenire tam citò non potuiſſet, fabrum conuenit, ab eoque petijt vt oculus furi excuteretur. Quo pacto ſtatim ipſe Dominus, qui fabri Diabolica operà vſus eſt, oculum amiſit*] nonne, lector optime, iuſto Dei iudicio iſte incidit in fo-

 ueam

ueam quam fecit, & meritò pertulit, quod tam iniuſtè, per artem peſſimam, malum alteri moliebatur? ſubdit; *Guſtronij quidam cochlium argenteum amiſerat: cum autem furem ex oculo quoque excuſſo cognoſcere cuperet, fabrum adijt, ab eoq; petiit, vt ſua arte magica furem oculo priuaret: quod & factum eſt, & ſtatim filiolus illius, qui cochlium in quendam angulum conieccrat, oculum amiſit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in Indorum hiſtoriis, in iis quæ de Floridenſium rebus geſtis agunt. aſpidomantiam vocare poſſumus. Narrant ſequentia de Rege Holata Outinâ, eum exercitu ſubſiſtere iuſſo, ſenem magum centum & viginti annos ſuperanrem aduocaſſe, & quo in ſtatu res hoſtium forent pronũciare iuſſiſſe. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & conſpecto Ottignii, quod puer eius geſtabat ſcuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinq; pedum diametri circum illud ducto, additis quibuſdam characteribus & notis: tum in ſcutum genibus flexis pedum calcaneis inſedit, ſic vt nulla parte humum tangeret: & neſcio quid ſubmurmurans varios geſtus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illicò tam horrendus apparuit, vt humanã effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt oſſa diſſolui exaudiretur, denique præter naturã multa faciebat. His peractis momento in priſtinũ ſtatũ rediit, laſſus tamen admodum & quaſi attonitus: deinde circulo egreſſus Regem ſalutauit, ipſique indicauit hoſtium numerum, & quo loco illum exſpectarent.*]

Claudar ſeriem Saliſberienſis *lib. 1. de nugis curialium c. 11.* ſcribens; *Imaginarii ſunt, qui imagines quas faciunt, quaſi in poſſeſſionẽ præſidentium ſpirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubiis doceantur. hos idololatras eſſe ſacra ſcriptura conuincit, & diuina maieſtatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica ſolent intetuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quęſtionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De mangania ſpeciebus, in quibus vel non eſt explicitum pactum, vel latens admodùm eſt.

HÆC impliciram habentia pactionem reuocari poſſunt ad tria capita, *Ariolationem* ſiue *Haruſpicinam, Auguriũ* & *Sortes*. de quibus nunc videndũ.

SECTIO I.

De Haruſpicina ſiue Ariolatione.

ARiolatio latiſſimâ ſignificatione omnem complectitur diuinationem: ſed hic eam ſtrictè ſumo, vt Iſidorus, cùm ſcribit; Arioli *vocati, propterea quòd circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt, iiſque celebritatibus dæmonum reſponſa accipiunt* a.] quibus verbis deſcribit ſolam diuinationẽ expliciram, quæ ad oracula refertur. hoc placuit et Rabano b & Gratiano, Iuoni & Burchardo, qui in Decretum ſuum id retulerunt. *Haruſpicinam* idem Iſidorus vult dictam ab obſeruandis horis; meliùs alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teſte Donato) hoſtiam ſignificabat. Ego nunc vtrumque nomen media quadam & modica latitudine vſurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, ſiue diſciplina diuinandi in ſacrificiis Gentilium ſolita ſeruari: quare olim ſemper puto in his interueniſſe idololatriam expreſſam, non tamen ſemper pactum explicitum: hodie fieri poteſt, vt neutrum interueniat. H

a li. 8. Etymol. cap. 9.

b li. de magor. præſtig. c. 1. 26. q. 3.

Haruſpicum ſeu Gazarenorum (ſic enim vocatos docet D. Hieronymus *in Eſai. cap. 47.* prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obſeruatione, dum producebatur, dum ad aram ſiſtebatur, dum attrectabatur, dum vinum ei infundebatur. poſſumus vocare *victimariam*, θυτικὴν ſiue θυματικὴν: quæ omnia, ſi quis volet exemplis confirmata, is adeat Barn. Briſſonii, crudeli certè &

indignâ

indignâ morte abſumpti viri, *Formularum librum 1.* quædam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa;

Appellite aris candidum 1 tergo bouem
Curuoque nunquam 2 colla depreſſum iugo.
Opima 3 ſanctas victima ante aras 4 ſtetit.
. . . . Huc properè 5 admone
Et ſparge 6 ſalſa colla taurorum mola.
Placidene vultu ſacra, 7 & admotas manus
Patiuntur? . . . . . .
Vnone terram 8 vulnere afflicti petunt?
Vtrum citatus 9 vulnere anguſto micat.
An lentus altas irrigat plagas cruor?

Secunda verò fuit *extiſpicina*, qua motum & ſingula mactatæ hoſtiæ membra rimabantur, iecur maximè, vnde Græcis dicta *ἡπατοσκοπία*, hanc vbertim rident Lucianus [a] & Arnobius [b], deſcribit noſter ille eadem tragædia. a li. de ſacrific. b l. contr. gent.

Ede certas viſcerum nobis notas.
MAN. *Genitor, quid hoc eſt? non 1 leui motu, vt ſolent,*
Agitata trepidant exta, ſed totas manus
Quatiunt, nouiſque proſilit 2 venis cruor,
Cor marcet ægrum 3 penitùs, ac merſum 4 latet,
Liuentque 5 venæ, magna pars 6 fibris abeſt,
Et felle nigro 7 tabidum 8 ſpumat iecur.
Ac ſemper omen vnico imperio graue,
En capita 9 paribus bina conſurgunt toris:
Sed vtrumque caſum 10 tenuis abſcondit caput
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hoſtile 11 valido robore inſurgit latus,
Septemque 12 venas tendit; has omnes retrò
Prohibens reuerti limes 13 obliquus ſecat,
Mutatus 14 ordo eſt. ſede nil propria iacet,
Sed acta retrò cuncta. &c.

Fuit autem non quorumuis ſed certorum animalium inſpectio. Iuuenal. *Sat. 6.*

Spondet amatorem tenerum, vel diuitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato Armenius, vel Comagenus haruſpex:
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli
Interdum pueri . . Sed exſecti matri viuenti, vt ex nefariis Iuliani Apoſtatæ magicis docemur.

Tertia eſt *πυροσκοπία* & *πυρομάντεια* in hac aliquando pix trita in ignẽ ſpargebatur, aliquando tedæ pice illitæ accendebantur, & certis characteribus ſignabantur, & ſi flamma tedarũ in vnum coibat, proſperum; ſi lambens & diuiſa comparebat, infelicem; ſi tricuſpis aſſurgebat, glorioſum euentum; ſi variè diſperſa, in ægro mortem, in ſano morbum; ſi crepitans, infortunium; ſi ſubitò exſtincta, ingens periculum ominabantur. aliquando hoſtiam in ignem coniiciebant & dumtaxat conſiderabatur flamma ignis victimarii, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod proſperum; an vero diuideretur, quod aduerſum. quis ignis color, ſplendor, aſcenſus, ſtrepitus; an citò victimam comprehenderet, an exſtingueretur & ſimilia. quidam putant auctorem huius fuiſſe Amphiaraum, alii Argonautas alios: apud Romanos vſa Tanaquil, teſte Valerio Maximo [c]. de hac idem Tragicus; c libr. 1. cap. 6.

Quid

TIR. *Quid flamma? largas iamne 1 comprehendit dapes?*
MAN. *Subitò refulſit lumen & 2 ſubitò occidit.*
TIR. *Vtrumne clarus ignis 3 & nitidus ſtetit,*
Rectuſq; purum verticem 4 cælo tulit,
Et ſummam 5 in auras fuſus explicuit comam?
An latera 6 circumſerpit incertus via,
Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?
MAN. *Non vna facies 8 mobilis flamma fuit;*
Imbrifera quales implicat varios ſibi
Iris colores; parte quæ magna poli
Curuata picto nunciat nimbos ſinu.
Quis deſit illi, quiſue ſit dubites color:
Cærulea fuluis miſta oberrauit notis,
Sanguinea rursùs, vltimùm in tenebras abit:
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas
Diſcedit. . . . .
Immugit aris 10 ignis, & 11 trepidant foci.

Vtuntur hodie Lituani. nam ægris ſi vmbra, corpore igni oppoſito, aduerſa cadat; certam ſpem recuperandæ valetudinis concipiunt: ſin auerſa cecideſit; conclamant, & pro depoſito ægrum habent[a]. An ab hoc vitio immunes Germani? qui in ſuccenſione pirarum, quas piè in honorem B. Ioan. accendunt, veteri idololatriâ Chaldæorum & Ægyptiorum in ſacrum morẽ commutato; peccant dum ad crepitum, fumum, flammæ modum & ſimilia attendunt: item quia definitis vicibus ſe circumire vel tranſilire debere putant. ſunt enim iſta, vt rectè cenſuit Wimpina[b], teliquię veteris paganicę luſtrationis & traductionis per ignem, quam ex ſacris litteris Patres confutarunt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos congeram[c]. *Quinetiã* (ait) *liberos ſuos per ignem traiecit. Quid autem iſtud verbum ſibi, quæſo, vult? Ioſephus tradit Achazum quendam ſuorum filiorum Baali ſolido ſacrificio concremaſſe. Verum Theodoritus aliter ſentit: arbitror, inquit, hiſce verbis ſignificari ſpeciem quandam erroris, qui ad noſtra vſque tempora durauit. Videmus enim ſemel in anno rogos accendi, quibus inijciantur pueri quidam & viri. Quinetiã infantes ab ipſis matribus per flammam tranſportantur. quæ res videtur eſſe quaſi quædam auerruncatio & luſtratio.*] Sic Glycas.

Quarta eſt nubila καπνομάντεια, fumi obſeruatrix, eaque duplex[d]. nam vel grana ſeſami vel papaueris nigri in ardentes prunas iaciebant, & inde ſurgentem fumum notabant: vel ſine huiuſmodi granis, ſolum obſeruabant ſacrificii fumum, & interdum fumum rogi. Huc pertinet illud Naſonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis & Etheoclis.

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accenſa ſeparat ira pyrã.

De fumo illud Papinii eſt *libr. 10. Thebaid.* vbi poſtquam pyromantiam Tireſiæ deſcripſerat, addit eum ore fumum fatidicum hauſiſſe.

Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes,
Fatidicumque ſorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iſte fumus eſt. nam quis credat flammã hauſiſſe Tireſiam, & ſuperuixiſſe? Vſos etiam Capnomantia Iudæos & conſideraſſe an fumus, qui ex victimarum ſacrificio aſcendebat, rectus aſcenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophilactus *in Oſee cap. 4.* Pictorius *libr. de Magia, cap. 11.* quoſdam Papinii verſus de morte Menecei huc retulit, qui perſpicuè ad Pyromantiã pertinent. Non aliam ſpeciem, ſed genus quoddam ipſius Capnomantiæ putarim fuiſſe *Thuriſumiã*; illã in qua ex fumo thuris adoliti diuinabãt. Statius;

Thurea

[a] Ananias l. 3. de nat. dæm.
[b] libr. de diuinat. cap. 2.
[c] p. 2. annal. fol. 269.
[d] Carda. li. de vara Sapient.

Thurea nec ſupra volitante altaria fumo.

Hoc verum de iſta: ſed alia longè, de qua Dion.

Quincta eſt propriè dicta λιβανομάντεια quam proponit Dion Caſſius[a] agens de Nymphæo propè Apolloniam; *ibi & oraculum* (inquit) *editur. idque hoc modo. Thure accepto, precibuſque eius rei ergo, quam volunt, factis, ipſum thus, vt ſecum eas preces deferat, ad ignem proijciunt: tum ſi ratum ſit futurum votum, ab igni thus è veſtigio corripitur: ac ſi thus extra ignem fortè deciderit, accurrens ignis id abripit & conſumit: ſin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus; & ſi in ipſam flammam conijciatur, recedit ab ea, atq; effugit. ita in vtramq; partem ignis futura prædicit, morte nuptiiſque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud conſulere.*]

[a] *libr. 41. hiſt. Auguſt.*

Sexta eſt τεφραμάντεια ſiue σποδονομάντεια, qua diuinabant olim ex cineribus ſacrificiorum. videtur hoc factũ in arâ Apollinis Iſmenii, & ideo Sophocles *in Oedi. Tyr.* vocaſſe cinerem diuinatorium, μαντείαν σποδόν. fortaſſis tale quid etiam obſeruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moſchus vocauit, κόνιν ἱερὰν vbi ex Pauſania docui quondam[b], per κόνιν ſignificari τέφραν, per puluerem cineres. ſicut & in Herc. Oetæ. ſumitur.

Et crines patrio puluere ſordidos.

[b] *in Aduerſa. ad Sene. Medea v. 81.*

Hodie viget quoddam ſuperſtitionis huius veſtigium; cùm res, de qua diuinandum, digito bacilloue cineri inſcribitur, & cinis aëri puro permittitur, & attenditur ad litteras quę in cinere agitato apparent. Item cùm iubent aliquem tres perſonas cogitare quibuſcum matrimonium optet, vel ſperet contrahere; tum tres ducunt ſulcos in cinere, ille autem iubetur ſingulis perſonis ſuum ſulcum deligere; tum auerſus ſtare, ne ſulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe oſtendit, donec eorum vnus ab illo ter deligatur; & quã ille ſulcus deſtinabat, ea ſpondetur ipſi vxor futura. poſſet hoc vltimum ad ſortem diuinatoriam reduci.

Septima eſt ὑδρομάντεια & οἰνομάντεια, qua conſiderabant colorem vtriuſque laticis in ſacrificio fuſi. Æneid. 4.

Vidit thuricremis cùm dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros
Fuſaque in obſcœnum ſe vertere vino cruorem.
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori.

Ariolationem ergo hic alii agnoſcunt: ego potiùs diras, ſeu omen, vt in illis Thyeſtæ;

Verna capiti fluxere roſæ;
Pingui madidus crinis amomo,
Inter ſubitos ſtetit horrores:
Imber vultu nolente cadit:
Venit in medias voces gemitus
Sed vagus intra
Terror oberrat. Item
Sed quid hoc? non vult manus
Parere: creſcit pondus, & dextram grauat.
Admotus ipſis Bacchus à labris fugit,
Circaque rictus ore decepto effluit.
Et ipſa trepido menſa ſubſiluit ſolo.
Vix ignis lucet.

Omina tamen diuinationis ſunt, ſed ſub auguriis comprehenſæ ſeu auſpiciis, de quibus ſect. ſeq. Perſis diuinationem ex vino tribuit Alexander Neapolitanus *lib. 5. c. 13.*

Octaua

Octaua forma ducitur ab edulibus variis, vt κριτομάντεια ἀλευρομάντεια, & ἀλφιτομάντεια. De hac ita Theod. Balſam. *in 6. Syn. quæ in Trullo; Mulieres quædam* (inquit) *cum ordeo ea, quæ ab aliis ignorantur, enunciant. hæ dicuntur κρίθεραι, quæ Eccleſiis & ſanctis imaginibus aſſidentes, & ſe ex iis futura diſcere prædicantes, non ſecus ac Pythoniſſæ futura prædicunt* Alia poſſet videri ab Horatio ſignificata lib. 1. ep. ad *Fuſcum.*

Vtque ſacerdotis fugitiuus liba recuſo.

Nam in m. ſ. vetuſto S. Laurentii Leodienſis eo loco adnotatum; *Cùm in ſeruis ſuſpicio furti habetur, ad ſacerdotem ducuntur, qui cruſtam panis carmine infectã, dat ſingulis: quã cùm hæſerit gutturi, manifeſti furti reum aſſerit.*] Sic ibi legitur. quod non tam explicando carmini, quàm notandæ ſuperſtitionis priſcæ cauſa volui adſcribere. Item aliam puto quæ in ſacrificiis, (quam Theocrit. deſcribit *in Pharmaceut.*) obſeruabat molas & libamenta, & præcipuè triticum, hordeum, far, & ex eo toſto freſóque factam farinam, & ea mox ſubſecutam Victimæ conſperſionem. Seneca;

Et ſparge ſalſa colla taurorum mola:

quã de re ex Dionyſ. Halycarnaſſ. Suida, & aliis, multa ibi *in Comment.* notaui [a]. τυρομάντεια perficiebatur caſeo, ἰχθυομάντεια piſcibus, quæ antiquiſſima. nam vſi illa Polydamas bello Troiano, & Tireſas Thebanus: apud Lycios à piſcibus viuis non vno loco petebatur; ſed in Dina foſſa, & in fonte Apollinis apud Myras, & apud Syrrhum vicum [b]. ὠοθυτική ſeu ὠομάντεια. ex ſignis quę in ouis apparebant, qua Orpheum vſum vult Suidas: de eadem nonnulla Leonicus *lib. 3. var. hiſtor. c. 13.* huc referenda præſtigioſa illius nuperi impoſtoris ſcedulam in ignem coniectam, in quouis adlatorum ouorum illæſam oſtentantis. Huc non eſt referenda ſuperſtitioſa expiatio Iſiacorum per oua, de qua Iuuenal. *ſat. 6.*

a *in Od. v. 334. & 335.*

b *Cælius lib. 7. c. 29. & Plinius l. 9. c. 16. & l. 32. c. 2. Plut. l. de induſt. animal.*

Nona eſt κηρομάντεια, qua vtuntur hodie quoque Turcæ; cùm ceram liquãt & aquæ guttatim inſtillant, & figuras inde ortas obſeruant. Alſaticæ vetulæ aliud genus commentæ: cùm aliquis ægrotat tot cereos æqualis ponderis incendunt, quot Sanctos morbi immiſſores autumant; & cuiq; cereo ſuum ſanctum apptopiant; cuius cereus primus conſumptus fuerit, eum morbi pronũciant autorem, læſoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viſcera. Vſus ea Heliogabalus, monſtrum non homo: vſus etiam Iulianus Apoſtata; qui grauidarum aluos exſecabat [c], vt Antiochiæ & Charris deprehenſum: vſus & teſte Ammiano *lib. 29.* quidam Pollentianus; vſæ & Arlunæ Scythicæ, vt eſt lib. 1. Annal. Boior. à quibus id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus *lib. 8. hiſtor. Polon.* vſi & Luſitani veteres apud Strabonem *li. 3.* Hæc ad *extiſpicinam* commodè reduceretur: vt & ad hanc, ſacrificium filiorum in Topheth, vbi igne abſumebantur in honorem Molochi in Sacra Scriptura [d].

c *Cedren. in Annal. & Theodoret. l. 3. c. 21. & 22.*

d *4. Reg. 26. v. 6. Ezech. 20. v. 31.*

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex vauri iami combuſtione. proſperum ſignũ, ſi obſtreperet cum fragore; infelix, ſi iuxta Propertiũ, taceret *exſtincto laurus aduſta foco.* de hac multa, & ita, vt neſcias quis à quo acceperit, Parrhaſius ac Rhodiginus [e]. vaticinabantur autem præmanſis lauri foliis, teſtibus Lycophro. & Heſiodo, vnde laurus dicta Symbolum diuinationis, Conſtantino *in Geopon.* & Aphtonio, *in Progymn.*

Duodecima poteſt eſſe βοτανομάντεια cùm ex verbenę, lunariæ, ſaluię, myricæ, ficus & aliorũ ſimplicium foliis ramuliſue, conſignatis nomine quærentiũ & quæſtione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllæ folia apud Maronem, in his enim non quęſtio, ſed oraculi carmen erat inſcriptum.

e *Ian. Parrha. in Claudiani l. 2. de rap. Proſerp. Cælius Rhodig. l. 5. antiquit. c. 7.*

συκομάν-

συκομάντια ficus folia poſtulabat. De diuinatione per tamaricen ſeu myricam, ex Nicandri Scholiaſte, ſic Cælius Rhodiginus a; *Apollo myrica vates ſanxit pra-* a *lib. 7. antiq.* *nunciare mortalibus futura, propterea inſignem fruticem hunc Nicander μάντιν vocat, id* *lect. cap. 29.* *eſt vatem. Quin & magi item Scythæ myricino vaticinantur ligno. Sed & in Lesbo Apollo myrica ramum tenet: qua ratione Myricæus quoq; eſt cognominatus. Et Archæus prodit quandoq; in ſomnis viſum Deum illum myrica ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquiſſimam eſſe plantam myricam: nam Ægyptij in Iouis pompa coronantur myrica, id eſt tamarice, vt interpretatur Dioſcorides: ſicut apud Medos Magi.*]

K *Decimatertia* ὀμφαλομάντια obſtetricum propria; quæ per nodulos vmbilico & ſecũdis adhęrẽtes coniiciunt, quoties puerpera ſit poſtmodũ paritura.

Decima quarta nouitia quoque eſt, ex eadem obſtetriciâ ſcholâ, ſuperſtitio, ἀμνιομάντια. Fætus marernus in vtero materno tribus membranis inuoluitur; quarum prima dicitur χορίον ſeu ſecundinæ; alia verò à farciminis formâ ἀλλαντίδες, tertia à mollicie ἄμνιος. hæ duæ poſteriores aliquando cum fætu ſic erumpunt, vt facies ac caput infantis quaſi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocanr galeam (**den helm**): hæc membrana cognomen tribuit Imp. Diadumeno, & cauſidici Romani multâ pecuniâ inuolucrum iſtud emebant, ſe illo ad cauſæ victoriam iuuari multum arbitrantes [b]. Ex huius tegminis co- b *Lamprid.* lore rubicundo, vel liuido, fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hæc ἀμνιο- *in vita Dia-* μάντια de cuius vanitate legendus Leuinus Lemnius Ziricæus [c]. Sed & Ioui- *dumeni.* us, ne quid ſuperſtitionis omitteret, nimis huiuſmodi vanitatibus, pro Epiſco- c *libr. 2. de oc-* po, deditus, in Ferdinandi Dauali natiuitate (*lib. 1. Piſcarij*) huiuſmodi pelle in- *cult. nat. mi-* uolutum ex vrero prodiiſſe conſiderauit. *rac. c. 8.*

Decima quinta eſt æquè ridicula diuinatio Iudæorum per *Ieduim*, cuius d *Moſes Sam* Rabbini [d] mentionem à Moſe [e] factam comminiſcuntur. nempe volunt fuiſ- *ſonis F. in præ-* ſe animal quoddã, nomine *Ieduá* ידוע humanâ formâ, cui⁹ ex vmbilico medio *ceptum Ne-* funiculus propendebat, quo inſtar cucurbitæ humo adhæreſcebat, &, quan- *gatiuum 38.* tum funiculi longitudo patiebatur, circumcircà omnem terræ fructum de- e *Deute. 18. &* paſcebatur: capi à venatoribus non poſſe, niſi ſagitta funis præſcindatur: tunc *Leuit. 19.* ſtarim expirare. per eius oſſa, certo ritu in ore geſtata, vaticinandi donum nactos homines, indeque ariolos dictos *Iddegonim*. tales iſti recutiti fabulas nobis obrrudunt, digni qui & terræ cum ſuo ידוע affigantur, & cum eo conuiuentur. Niſi humanam illi formam attribuerent, poſſemus ſuſpicari, eos alluſiſſe ad Planti animal quoddam agni ſpecie, quod naſci ferunt, ſic terræ cohærens, & vicina ſibi, quoad funiculi longitudo permittit gramina, & pabuli poſt defectu marceſcere, in vicina Moſcouiæ Tartaria, de quo Sigiſmundus *in Moſcouia*, & Iul. Schal. *contra Cardan.* & pleni⁹ ex profeſſo And. Libauius *p. 2. ſingular. diſp. de agno Scythico.*

L *Decima ſexta* eſt λιθομάντια: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agens de Siderite lapide: ſed ritus eius mihi non ſatis perſpectus. Non deſunt, qui purẽt Iudæis in vſu fuiſſe lapides quoſdam Diuinatores, & eos prohiberi à Moſe *Leuit. 26. v. 1.* nam vbi noſter vertit, *Lapidẽ inſignem*, illi malũt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alii *Lapidẽ ſpeculationis*. Sed illi nugantur cũ ſuis, quos nimis libenrer ſequunrur Rabbinis. nã *eben Maskith* vocat lapidẽ pictura vel artificio aliquo ſic ornarũ, vt aſpectu ſuo homines capiat, & alliciat ad honorãdũ: ideò .n. additur, non quidẽ, vt diuines per illũ, ſed, *vt incurues te ei*, hoc eſt, vt adores illũ. Non vos cælabo, quid aliquãdo mihi de hoc loco in menrẽ venerit, anreq̃ editionẽ Romanam viderẽ. Suſpicabar noſtrũ inrerpretem primò ſcripſiſſe, *Lapidẽ in ſignũ*, inde cũ alii verba rranspoſuiſſent: *in ſignũ lapidem*, factũ deniq;: *inſignem Lapidẽ*. confirmat coniecturã verſio LXX. in qua diſertè ſcriptũ: *λίθον σκοπὸν. lapidẽ ſignum.* Et fuit illa veterũ ſuperſtitio: qui Mercurios ponebant in

Digitized by Google

viis,vel alios Deos *vios* ſiue *viales*,itinerum indices & ſigna. prohibeat ergo legiſlator,non lapides indices viarum poni, ſed poni huiuſmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandum. Scio quæ de radice שכה Sacha prolixè hic Oleaſter adferat: ſed probare nequeo, quòd vulgatum interpretem tam facilè deſerat, imò & de verſione loci Iob apertè ignorantiæ accuſet. Etiamſi vera ſignificatio foret,*operire*;dicere poſſem:quæ picta ſunt, colorib. eſſe cõtecta & operta. Poſſet quis ad hanc ſpeciem referre quorumdam ſuperſtitionem; qui vt ſomnia ipſis contingant futuri prænuncia, geſtant amethiſtum gemmam.

Decima ſeptima occurrit *ῥαβδομάντια*, quæ multiplex fuit de qua ſic Cælius Rhodiginus *d.ca.29.*ſcribit; *Virgas in rebus diuinis eximij cuiuſdam vſus fuiſſe veteribus, ex pleriſque coniectare licet. Nam, qui Perſicos ritus diligentiùs animaduerſos litteris mandarunt;illorum magos,qui ſacrificijs præficiuntur, carnes ſuper myrto & lauro poſitas tradunt ſubtilibus virgis adurere, mox oleum lacte melleque commixtum conſpergere,ac comprecari, faſciculos ex myrica pertenues manu tenentes. In Pyrethiorum meditullio ſurrecta ſtabat ara, vbi inexſtinctus ſeruaretur ignis, fierentq; itidem comprecationes non ſine myricinis virgis. Sicut in Scythia quoque,vbi vaticini traduntur plures, ſalignis virgis diuinatio concipitur; quas diſſoluũt ac ſeparatim ſingulis humi conſtratis vaticinantur,interim virgas comprehendentes componenteſque. Narees vero,quos eſſe Androgynos putat Herodotus, tiliam ſcindentes trifariam, digitoſque implicando ac reſoluendo præcinunt futura.*] & poſtea; *Etenim in pleriſque locis, virga (vt diximus) præſagiunt, quod in primo compoſitionis tertia Dion quoque confirmat.*]Quæ ille de Perſis Magis, ab Herodoto *lib.1.* & Strabone *lib.15.* mutuatus: quæ de Scythis, & Enariiş, ex Herodoti *lib 4.*Scytharum progeniem Turcas,hunc morem retinuiſſe, colligitur ex Hiſtoriis a Collenucii. Sed illud mihi nota(Lector) *ῥαβδομάντειαν* non pertinere ad vnum dumtaxat caput. quædam enim explicitam continebat inuocationem,nempe quæ conceptis verbis efficiebat,vt virgula recta, ſponte ſuâ,in circulum coiret iunctis extremitatibus. Alia vero ad ſortes pertinet; quando regnum,vel quid aliud,virgis datis,cui obtingeret,experiebantur:ſic Aaroni prærogatiua Sacerdotii, virgula contigit florente; ſic & B. Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Ioſepho ſponſam datam: quo adhuc tempore Diuinatoria ſors permiſſa. Aliquando ad ariolationem noſtram (quam *auſpicium* vocauit Tacitus) referenda: vt illa Perſarum, & Scytharum, Germanorum quoque, quam Tacitus deſcribit *lib. de moribus Germanor*. qua de re nos poſtea plura Sect. 3. Aliquando ad omina vt illa, de qua ſic Crantzius *lib. 4. Metropol. cap. 19. & 29. Memorant annales Henrici. 3. Imp. fabulam de Hildebrando puero,quod cùm filius eſſet fabri lignarii, ex ſarmentis ordine compoſitis, inſcius ipſe has litteras conſeruerit: quibus aſtans homo litteratus legerit ex ea compoſitione ſcindularum*: Dominabor à mari ad mare. *Vnde coniectans diuinum aliquid in puero,ſuaſerit parenti,vt eum litteris traderet. Traditus profecit, & in cancellariam Regis peruenit,& Scriniarius euaſit. * Somnio admonitus Imp. de eodem, quod cornua videretur habere, quibus filium ſuum contereret, hominem in vincula coniecit: ſed ab Imperatrice vinculis exutus, Cluniacenſe monaſterium petiit. Indeque profecit primùm in Subdiaconum,deinde in Cardinalem,nouiſſimè in Gregorium VII.*]Hæc ex annalibus illis Crantzius,quæ neſcio cur fabulam vocet.

a lib. 1. rerum Neapolitan.

Decima octaua eſt *λαμπαδομάντεια*: quando nonnulli candelam in D. Antonii honorem accendunt,ſicque ſe res perditas confidunt inuenturos. Alià eſt,vetus ſuperſtitio *Lucernaria*,de qua Propertius lib.4.

Sed neque ſuppletis conſtabat flamma lucernis.

& alio loco:

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

Petro-

Google

Petronius *in Satyra; Lucerna humore defecta; tenue & extremū lumen ſpargebant:*] hæc magis videtur ad ominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lançem & licium quem Sex. Pompeius deſcribit, dubium mihi: puto potiùs non pertinere, quicquid Acron prodiderit.

Decima nona vocetur παρθενομάντεια; nempe duplex diuinatio, qua virginitatem puellæ explorabant. 1. per funiculum, quæ res etiam hodie in vſu prauo: & videtur olim eo reſpexiſſe Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis;

Non illam nutrix, orienti luce reuiſens,
Heſterno poterit filum circumdare collo.

2. quod, auctore Guil. Pariſienſe,[a] ſolitum in Britanniâ redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quem qui quæue ſumpſit, niſi virgo ſit, ſtatim cogatur euomere. Referuntur & alia, quæ idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur vt arcana naturæ; vereor ne prorsùs ſint magica. certè ſunt illicita, & famæ reſtitutioni obnoxia.

a p. vlt. de vniuer. cap. 22.

Sunt & aliæ mille nocendi artes & nomina mille, quæ vtinam vt mihi, ſic ceteris ignotæ & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi & Canoniſtę: *vide Euſeb. libr. 4. Præpar. Euan. c. ſi quis 26. q. 5. Ioannem Salisberienſem libr. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medinam lib. 2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium lib. 9. de Fato c. 15. & 16.*

SECTIO II.

De augurio & auſpicio.

M AVgurium vel dependet à naturâ, vt nautarum, agricolarum &c. de quo poſtea (eſt enim commendatione dignum, vtpote naturalis coniectatio) vel hominum induſtria atq; artificio inſtitutum, rebus futuris, non neceſſariis ſed voluntariis coniiciendis inſeruiens: de quo nunc agimus, quod ipſemet Cicero[b] vanitatis & ineptiæ condemnauit, longè hac in re prudentior, quàm Plato *in Phædro*, vel Xenophon, in *Cyripæd.* Quod verò & Ariſtoteles[c] meminit augurii, ille vel populari ex ſententia loquitur, vel augurium vocauit, naturalem præſenſionem auium, qua pluuias tempeſtateſque inſtantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Chriſtianis dubitare non licet, totam Augurum diſciplinam, incertam & illicitam eſſe: qua, quòd abſtineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur[d]; quam ſciunt omnes damnatā à Moſe ac Prophetis[e], & à iuris Canonici[f] auctoribus, à quibus etiam variæ pœnæ infliguntur: quam ſciunt pacti cum dæmone damnari à B. Auguſtino[g], ſciunt à recta philoſophia valdè alienam[h].

Auſpicij verò ſiue *Augurij* vocem nunc eò extendimus, vt etiam omnia comprehendat: ſicut & Græci ſumpſerunt ὀρνίθειαν οἰωνιστικὴν, οἰωνομάντειαν, ὀρνιθοσκοπίαν; *pro obſeruatione cunctarum rerum ſubitò, & ex inopinato, & inſolito, accidentiū, inſtituta ad cognitionem futurorum, vel occultorum.* Sic acceptum, reduci poteſt ad ſpecies quinque, *primum* ex cælo, *ſecundum* ex auium volatu vel garritu, *tertium* ex tripudio pullorum, *quartum* ex quadrupedibus, *quinctum* ex diris & portentis: & horum omnium communis diuiſio eſt, quod eorum quædam ſunt *Oblatiua*, quæ non poſcuntur; quædam *Impetratiua*, quæ veniunt optata & quæſita[i].

1. ergo genus è *cælo* captato ab auguribus proſpectu, & cæli regione deſignata (*templum*[k] vocabant,) exſpectabar auſpicium, nempe tonitru, vel fulmen ſiue fulgetrum: quorum alia *bruta*, quæ nulla ratione naturæ nitebantur, ſed erant vana prorsùs, alia *Fatidica*: & hæc rursùs vel peſtifera, vel conſiliaria, vel auxiliaria, & huiuſmodi nugaciſſima, de quibus multa Plinius & Seneca[l]; quæ ſanè eruditè refellit Wimpina *lib. de diuinat. c. 3. 4. & 11.*

b l. 2. de diuin.
c li. 9. de Hiſt. anim. c. 31. & alibi.
d Num. 23. v. 23.
e Leuit. 19. v. 26. Deute. 18. v. 10. Eccleſ. 34. v. 5. Ier. 27. v. 9.
f ca. illud c. ſed & illud 26. q. 2. c. ſi quis Epiſc. c. aliquanti c. ſi quis clericus. c. auguriis 26 q. 5.
g li. 2. de doctr. Chriſt. ca. 24.
h docet hoc Cicero d. li. 2. & Franc. Picus l. 6. de prænot. cap. 4.
i Pet. Sanctifſtorius Monteſpeſſulan. l. hiſtor. rer. memorabil. fol. 240.
k Varro l. 6. de lingua latina.
l Plin. l. 2. cap. 52. & 54. & l. 28. c. 2. Seneca in Natural. quæſtionibus.

2. *ab auibus* petebatur, vnde dictum *augurium*, quaſi auigerium. Auium aliæ *oſcines*, quæ cantu ſeu garritu; aliæ *Præpetes*, quæ volatu putabantur prædicere, & harũ curſùs variæ differentiæ. *funebres, clíuiæ, arculæ, volſcræ, remores, inebræ*, & aliæ multæ [a] Stultitia hæc refellitur benè ab eodem Wimpina *li. eodem ca. 12.*

3. de *pullorum tripudio* ſumebatur. Duo à pullariis pulli in caueâ ſeruabantur. primò diluculò, imperato de more ſilentio, puls aut offa, caueâ recluſâ, pullis obiiciebatur: ſi negligerent cibum, ſiniſtrum auſpicium erat; ſi auidè depaſcerentur ita vt aliqua ex roſtro deciderent & terram ferirent, dicebatur *Soliſtimum tripudium*, & habebatur ſecundum. *pauire* veteribus idem quod ferire. inde dictum primò terripauium, deinde terripudium, denique *tripudium* [b]. Idem & *Soniuium* vocatum à ſono, quem puls edebat cadendo. Nugaciſſimum ſanè commentum, cuius tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudii & Lucii Iunii bello Punico 1. [c], & Flaminii bello Punico 2. [d].

4. ex *quadrupedibus*, ſumpta, teſte Sext. Pompeio vocabant *auſpicia pedeſtria*; vt apud Germanos ex equorum fremitu; *proprium gentis* (ait Tacitus [e]) *equorum quoque præſagia ac monitus experiri. publicè aluntur iiſdem nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti; quos preſſos ſacro curru ſacerdos, ac rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnituſque ac fremitus obſeruant. nec vlli auſpicio maior fides.*] Duraſſe eam ſuperſtitionem diu poſtea, etſi paullum diuerſa forma apud Luizicos, ex Ditmaro noſter Lipſius *in comment.* admonuit. De Lupino auſpicio Plinius & alii valdè multa, & prorsùs contraria tradiderunt, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello [f], de caprâ, aſino, leone, vulpe, cane, muſtelâ, ariete, & aliis; quæ Alexander nullis auctoribus firmarat; vir idem, ſupra modũ diligens, accuratè comprobauit.

N

5. ſunt *Omina:* quæ pertinere ad auguria vel vnus oſtendit Claudianus ſequentibus verſibus;

Nullaſque dies non triſte minatur
Augurium. quoties flauentia ſerta comarum
Spontè cadunt? quoties exſudat ab vbere ſanguis,
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniuſſæque manus mirantia pectora tundunt?
Si buxos inflare velim, ferale gemiſcunt.
Tympana ſi quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres & exempla præbet ominum ſeu Dirarum, & quod vocauit *augurium*, poſtea vocat *omina*. Hęc ſolent etiam *prodigia* dici. Valer, Maximus [g]; *admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infuſum namq; pateræ eius vinum nec ſemel, ſed iterum, ac tertiò, in ſanguinem verſum eſt. Qua de re conſulti Magi monuerunt, vt ab incepto deſiſteret.*] Sed de ominibus plura diximus libr. 3. vbi de vana obſeruantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia & oſtenta, & monſtra, quatenus quis vanam quandam ex his inſtituit diuinationem, quam vereres τερατοσκοπίαν vocarunt, à qua aliena eſt Chriſtiana obſeruatio monitorum quorumdam mitabilium, quæ quibuſdam Deus latgirur. Duo exempla referam in 1. c. 3. q. 2. & alibi alium familiæ Eſtenſis B. Beatricis apud Scardeonũ; tale quod de fonre Glomuzẽzi narrat Diermarus, qui quando lætus pace & annona annus ſubſecuturus tritico, auena & glande refertũ ſe oſtentat; quãdo peſtis imminet cineribus; quando bellũ ſanguine plenus fluit. quod idem Eraſmus Srella & Pet. Albinus *in chronico Miſnenſi* aſſerunt. Alibi in Germania fons eſt dictus *Hungerbrunn*, qui quando decreſcit grauem annonã, quando exareſcit diram famem portẽdit. In monaſteriis non raro accidit vt religioſi morituri, in templis

[a] *Seruius l. 2. Æneid. Feſtus in voce Oſcines, Gellius libr. 6. c. 6. Plin. libr. 10. cap. 13. & 18.*
[b] *de his Cic. 1. de diuina. Feſtus, in Puls, & in Oſcinum*
[c] *Polybius li. 1. & Valer. Maxim. lib. 1. c. 4.*
[d] *Liu. lib. 22.*
[e] *li. de morib. German.*
[f] *ad Alexand. ab Alex. libr. 5. cap. 3.*
[g] *libr. 1. cap. 7. de Xerxe.*

plis

plis vbi ſedilia ſua habent trunco capite adſpiciuntur. Quibuſdã ẽt nobilium familiis quædã notata. eſt quæ certiſſima ſuorum mortis indicia habet, ſi fons quidam natura ſua valde limpidus ab incognito quodam verme turbetur. alteri ſignum eſt, ſi terra quædam arci ipſorum vicina, in voraginem ſubſidit. In Bohemia ſpectrum fœmineum veſtitu lugubri apparere ſolet in arce quadam illuſtris familiæ, antequam vna ex coniugibus Dominorum illorum è vita decedat. ita ex aliis vt certa refert Phil. Camerar. *operæ ſuceiſiuæ cap. 73.* vide ſupra in prin. lib. & d. q. 2. *Monſtra* ſunt naturæ valdè aberrantis à conſueta norma in animantium productione ludibria. *Oſtenta* verò & *prodigia* vocamus, varias & terribiles atque inſolitas in aëre aut aliis elementis apparitiones, ac ſonos, vel effectus, vt pluuias ſanguinis, acies in cælo viſas, & ſimilia quibus pleni Iulii Obſequentis & Lycoſthenis libri, & Ioſephus *libr. 7. de bello cap. 44.* & egregiè Wimpina *libr. de ſignis* a. certa horum interpretatio à diuina reuelatione dependet, vt fuit conceſſa Danieli b: non licet ea curioſè obſeruare ad fortuitos euentus certò prædicendos: rectè tamen concionatores ex iis imminentem Dei vindictam denunciant, vel ab inſtanti facinore ac vitæ prauitate homines iis deterrent, & ad pœnitentiam hortantur. reuerã enim idcirco illa ſolent à Deo oſtendi. Plura de his pete à D. Auguſtino *libr. 21. de ciuit Dei cap. 28.* & qui hos portentorum obſeruatores egregiè confutant Picus c, Wimpina, Medina, & Sirenius.

a à c. 22. vſque ad 27.
b cap. 5.
c Picus li. 6. de prænot. cap. 6. VVimpina ſupra c. 17. Medina libr. 2. de rect. fid. cap. 2. Siren d. lib. 9. cap. 19. & 20.

O Vlt. Auſpicium ex acuminibus militare, cuius & Cicero & Arnobius meminere, quidam ad oſtenta referunt, cum Cælio Calcagnino; alii ad Geomantiam; alii cum Turnebo non diſſimile faciunt ab Axinomantia. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege ſi placet Antonium Valtrinum. Comm. de re militari.*

SECTIO III.

De ſortibus illicitis.

MAnganiæ tertiam partem dixi eſſe *Sortes*. Sors olim dicta *Phur*, vt patet ex lib. Eſther *cap. 9. v. 26.* quam plerique Perſicam vel Suſianam vocem eſſe volunt. aſſentior potiùs D. Hieronymo Hebræam eſſe, & deduci ab Hebræo פור phur, cadere ſeu labi (etiam iuxta Furſter) quia ſortes in vrnam coniectæ labuntur, vnde & feſtum Hebræis *Phurim*, non, *Phrurim*. Ioſephus in hac voce mendoſus eſt, vel more Græco detorſit. Sors autem, teſte D. Thoma d, triplex eſt, diuinatoria, conſultoria, & diuiſoria.

d 22. q. 95. a. 8.

P *Diuinatoria* vocari poteſt κληρομάντια: quæ ex genere ſuo prohibita, *D. Greg. libr. 7. ep. 66. libr. 9. ep. 47. in Decretal. cap. 1. de ſortileg. D. Thom. d. a. 8.* & talis fuit ſortitio Ionæ. 1. vt ibi poſt Lyran. & Ferum optimè Franc. Ribera. quæ & ipſa multiplex eſt. vna, eadem cum oraculo; vt fuêre ſortes Deliæ, Lyciæ, Antiates, Præneſtinæ & ſimiles, ſic accepit Seneca,

in Troadib. *Poſt fata demum ſortis incaſta fides.*
& in Oedipo. *Sorte Phebeiâ excitus.*

Ceteræ ſortes pleræque nomen à materiâ ſortiuntur: vt ſunt παλομάντια, πεττιμάντια, ἀστραγαλομάντια, quę bacillis, talis, oſcillis, pilulis, aut tabellis inſcriptis, in altum, vel in vrnam coniiciebantur.

3. his ſimilis fuit κυβομάντια, ſiue aleatoria, vt apud Propertium,

Me quoq; per talos Venerem quærente ſecundos,
Damnoſi ſemper ſubſiliere canes.

Huic dediti valdè Auguſtus & Tiberius Impp. teſte Suetonio, & Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiuſmodi ſorte teſte Pauſaniâ Græci, apud Buram Achaïæ: & in Apono fonte in Italiâ, teſte Suetonio, in *Tiberio.*

4. *παλομάντεια*, quam dixi, ſeu *ῥαβδομάντεια*, quam Tacitus ttibuit Germanis a; *ſortium conſuetudo ſimplex*, ait, *virgam fructiferæ arbori deciſam in ſurculos amputant: eoſque notis quibuſdam diſcretos, ſuper candidam veſtem temerè ac fortuitò ſpargunt. mox, ſi publicè conſulatur, ſacerdos ciuitatis; ſin priuatim, ipſe paterfamiliæ precatus Deos, cælumq́; ſuſpiciens ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundum impreſſam ante notam interpretatur.* &c.] frequentiſſima quoq; Sinis hodie eſt ferè ſimilis quædam diuinatio duorum lignorũ æqualium, quam deſcribit fusè Gunzalinus Mendozius *lib. 2. hiſtor. Chinenſ. cap. 4.* nec non Philippinenſium ſeu Luſanorum in India, teſte Martino Ignario *Itinerarij cap. 8.* In ſacris litteris inuenio nonnullas huc pertinentes, vt eſt illa ſagittarum de qua Ezechiel, & alia virgarum de qua Oſeas, & ſecundum nonnullos Moſes. Ezechielis verba ſunt b; *Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiſcens ſagittas. interrogauit idola, exta conſuluit. Ad dexteram eius facta eſt diuinatio ſuper Ieruſalẽ.*] Diuinationem hanc variè explicant, ortâ diuerſitate, quia non conueniũt de ſignificatione verbi קלקל quod D. Hieron. vertit *commiſcuit*, LXX. vero *fecit ebullire, & virgam* pro *ſagittis*, *ἀναβράσαι ῥάβδον.* quod tamen Polychronius docet dictum phraſi Hebræâ pro miſit ſeu iecit ſagittas. *ἀντὶ τοῦ ῥῖψαι βέλη. ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο καὶ ὁ ἑβραῖος.* D. Hieronym. in Comment. explicat modum diuinationis; *ſtabit in ipſo compito, & ritu gentis ſuæ oraculum conſulet, vt mittat ſagittas ſuas in pharetram, & commiſceat eas inſcriptas, ſiue ſignatas nominibus ſingulorum, vt videat, cuius ſagitta exeat, & quam priùs ciuitatem debeat oppugnare. hanc autem Græci βελομαντείαν ſiue ῥαβδομαντείαν nominant.*] & addit poſtea, LXX. hic non tam ſenſu, quàm verbis à vulgata diſſentire. Nam illud *ἀναβράσαι* ſeu ebullire, nihil aliud eſt, quàm velociter exire ſeu aſcendere. Sed alii putant eo ſignificari genus alterum diuinationis: nempe commixtas ſagittas in aëtem fortiter iecisſe, & in quam partem caderent, dextram an ſiniſtram, versùs Rabbath, an versùs Hieruſalem, obſeruaſſe: ſic R. Ioſeph, & (vt videtur) Chaldæus Paraphraſtes, eamque interpretationem optimè tam noſtra, quam Græca verſio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam ſignificat læuigare, & polire, ideò exponunt; terſit ſeu poliuit ſagittas, volunt enim ſignificari genus diuinationis Catoptromanticum; quo augures in ſplendenri cuſpide, velut in cryſtallo vel vngue, futura inſpiciebant: ſed cum hoc ſit recentiorum commentum, præſtat D. Hieron. & LXX. illos ſequi.

Alrer locus eſt *Deuter. 8. v. 11. Vechober chaber.* חבר וחבר, quod noſter vertit *incantator*; recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant ſpeciẽ *ξυλομαντείαν*, qua per fruſta lignorũ iterũ coëuntia diuinabatur. Sed noſtram verſionẽ confirmant LXV. *φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδήν, veneficus incantans incantationem*: & rectè. incantatores enim, à חבר, quod ſignificat, ſe ſociare, vocantur *Chabarim*, quaſi dicas ſocii, nempe dæmonum; quibus ſe pacto ſeu fœdere inito coniungutit. Longè ergò clariùs vertit noſter vulgatus, quàm recentiores iſti: & benè Paginus retinuetat verſionem LXX. interpp.

Tertius locus eſt *Oſeæ 4. v. 12. Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annũtiauit ei.*] non conſtat, de quo genere hoc dictum. apud Hebræos, R. Moſes Samſonis F. *in explicatione præcepti Negatiui. 52.* cõmemorat huiuſmodi ritum: decorticabant bacillũ ligneum vno tantũ ex latere, tum in aëtem proiiciebãt. ſi fortuitò caſu, ptimo iactu apparuiſſet, ſuperior pars decotticata; at ſecundo iactu, ſuperior pars adhuc veſtita, ptoſperum ſucceſſum augurabantur: ſin è contra primùm pars veſtita, infelicem; ſi vtroque iactu veſtitum vel nudatum latus ſuperius fuiſſet, mixtum euentum ſibi pollicebantur: & hoc ab Oſeâ putant ſignificari. D. Hieronymus autẽ vult, de eodem agi genere de quo egit Ezechiel, & vocat hic *ῥαβδομαντείαν*, quod illic *βελομαντείαν*, pro iiſdem, enim

a *li. de morib. German.*

b *cap. 21. v. 21.*

Chabar.

enim iſta accepit. Sentit hoc etiã Theophilact. *in Oſeë*, ſed aliter explicat ipsũ ritum: *virgas* (inquit) *duas ſtatuentes, carmina & incantationes quaſdam ſubmurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatione aut effectu, cadentibus; conſiderabant, quonam vtraq; earum caderet, antrorſúmne an retrorsùm, ad dexteram, vel ſiniſtram. Sicq; tandem reſponſa dabant inſipientibus, virgarum caſu pro ſignis vſi. Eundem ad modum Nabuchodonoſor vaticinabatur, vt Iezekiel habet.*] His adde quæ dicta *ſup. ſect. 1. ſuperſtit. 17.*

5. *Species* eſt *Geomantia*, cuius laborioſa induſtria mentitur artem, nam ſexdecim figurarũ in ſolo, vel abaco nomina πχινά diſpungit, ex ſedecim additis diuerſis punctorum coordinationibus, quæ nomina ſingulis ſuis aſtris putant reſpondere. hoc olim Hali. Et famoſus Magus Oliuerius Malmesburius, libro edito; & poſtea Gerardus Cremonẽſis, Bartholomæus Parmenſis, & Gaſpar Peucerus Lutheri ſectator; quorum libri prohibiti, ſunt complexi ſcriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter proſecutum, cùm veriſſimè fateatur, toti illi diſquiſitioni nullam prorsùs rationem, nullam veri ſpeciem ſubeſſe. Archimagus quoq; Cornelius ſuam, diuerſam ab illâ aliorum, Geomantiã, æquè fallacem & mendacem, poſteriore ſcripto fuit teſtatus. Picus de hac cecinit,

Atq; frequens bibulam mucro cùm pungit arenam:

Hanc deſcripſit Pictorius *in Epitome de Magiâ c. 8.* Quanta ergò dementia eſt his vacare, quæ à ſuis damnantur auctoribus? Ex piis ſcriptoribus & catholicis eruditè refutarunt ſæpè iam citati, Franc. Picus *lib. 6. de Prænotion. c. 3.* & qui, toto clàm opere ex Pico plurima, Conrad. Wimpina *lib. de diuinat. c. 5. &* Iul. Sirenius *lib. 9. de Fato c. 38.*

6. Vocant ϛοιχειομάντειαν. fiebat primum aperto libro Homeri vel Virgilii, & attento primo, qui obuius inſpicienti, verſu. Sic Socrates mortis ſuæ diẽ coniecit; Sic Claudius, Macrinus, Gordianus Iunior & alii Impp. tempus regni vel vitę. Huic vanitati Gentilium deinde ſucceſſit apud Chriſtianos, apertio Veteris aut Noui teſtamenti; quam inſigni blaſphemiâ vocant SORTES APOSTOLORVM: hac vſi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum; & Romanus Diogenes, apud Cuſpinianum; & Andronicus ſenior apud Gregoram *lib. 8.* & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonenſem *lib. 4. Hiſt. c. 16. & 20.* & B. Theodora Alexandrina, nondum benè catechiſata, apud Simeonem Metaphraſt. *XI. Septemb.* & Meroueus apud Gregor. Turonen. *Hiſt. Fran. lib. 5. cap. 14.* vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices Scripturę ſacrę ſuper S. Martini ſepulcro, & ſigillatim ſinguli aperiuntur. vſus hac deniq; Gundulfus, apud Ranulphum *lib. 7. Polychronici c. 6.* & ſui laudator facinoris Hieron. Cardanus, *de varietat. lib. 14.* Damnata fuit hæc ſuperſtitio non vno concilio [a] Eccleſiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Epheſiorum notas magicis verbis iunctas; quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœſum è rogo liberatum [b]. ſed hæ pertinent ad q. 6 Et ne quis obiiciat vel D. Aug. in Confeſſ. vel Greg. Turonenſ. factum, *lib. 5. Hiſtor. Fran. c. 47. & ſeq.* Nam Sancti tunc librum aperiebant, non vt de futuris certiores redderentur, ſed vt conſolatoriũ aliquid vel exhortatoriũ in ſacrâ paginâ reperirent, vt teſtatur ipſemet Greg. & ſic ſolent hodie multi pii viri cum tentantur, aperire libellũ illũ aureũ Thomæ de Kempis *de contẽptu mundi*, eo q̃ ſemp aliquid in eo occurrat, quo roborari ſe & cõfirmari ſentiũt. quod ſanè expers eſt ſuperſtitionis: Auguſtinus etiam diuinâ monitione ad hoc inductus fuit, *vide libro nono. Confeſſ. capite vltimo.* Sunt qui velint duas exceptiones eſſe ab hac regulâ, videlicet. Primò, ſi quis id faciat graui neceſſitate compulſus, ad terminandam grauem litem, vel anceps conſilium, &

[a] *c. aliquanti & c. ſi quis clericos. 26. q. 5.*

[b] *vide Euſtath. in Homer.*

citant D. Auguſtinum. *Epiſt. 180. ad Honorat. & libro primo. de doctri. Chriſtianâ capite 28.* Secundò, ſi debita eum reuerentia, precibus ad Deum fuſis, adhibeantur, vt vult *Beda in capite primo Actorum.* Inprimis admiſerim has conditiones, non ſeparatim ſumptas, ſed coniunctim; & ideò pro vnâ tantum. Nam puto ſimul requiri & materiæ neceſſitatem, & recurſum ad Deum: nec Patres alterum excludere, ſed ſupponere; cùm alterum tantum expreſſerunt. Vt Auguſtinus, qui grauitatem materiæ ſolius conſiderauit. nam de grege propter periculum mortis deſerendo agebat, & ideò ſortitionem fieri inter paſtores, qui fugere, & qui manere deberent, volebat, *d. Epiſt. 180. ſub fin.* Beda verò vtrumque diſertè exquirit. Nec leuis cauſa fuit D. Franciſco, ſua & proximorum ſalus, nec nullæ, nec frigidæ tepidæuè preces præceſſerant, cùm ſorte conſultoriâ vſus, nec deerat ad hoc excitans diuina reuelatio.

Narrat Diuus Bonauentura *vita illius cap. 13.* c. quo D. Antonin. *3. p. ſum. hiſtor. tit. 24. §. 7.* ſed carptim & mutilatè deſumpſit; ſed ille his verbis; *Immiſſum eſt eius menti per diuinum oraculum, quod in apertione libri Euangelici aperiretur ei à* C H R I S T O, *quod* D E O *in ipſo, & de ipſo maximè foret acceptum. Oratione itaque cum multâ deuotione præmiſſa, ſacrum Euangeliorum librum de altari ſumptum, in* S A N C T Æ T R I N I T A T I S *nomine aperiri fecit per ſocium, virum vtique* D E O *deuotum & ſanctum. Sanè cùm in trinâ libri apertione ſemper paſſio* D O M I N I *occurreret, intellexit vir* D E O *plenus, quod ſicut* C H R I S T V M *fuerat imitatus in actionibus vitæ, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus & doloribus Paſſionis, antequam ex hoc mundo tranſiret, &c.* Duo ergo illa concurrant neceſſe eſt, vt licitè quis vtatur hac ſorte: reuelatio vera ſi acceſſerit, vel ſola illa præceſſerit, nihil neque timendum, neque accuſandum. In B. Matthiæ ſortitione omnia adfuiſſe, & præterea morem deligendi ſuis vicibus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, ſatis clarè docet Beda *in capite primo Actorum.* Si ergo vel reuelatio, vel aliæ duæ cauſæ ſimul ſine reuelatione mouerunt Archidiaconum Baronienſem, vt experiretur, quod ait *Epiſt. 30.* poſt triplicem eiuſdem ſomnii de amico recurſum; quam ego facilè crediderim diuinam viſionem; *& curioſitatis humanæ* (ſine affectu curioſitatis) *ſortibus, & reuolutione Pſalterij, viſionis euentum diligentiùs exploraret; & oculis eius primùm ſe verſus ille obtulit; Moyſes & Aaron in Sacerdotibus eius, &c.* ſanè cenſuerim, cum Ioan. Buzeo noſtro, Bleſenſem exeuſari poſſe, alioquin negari nequit, non optimi rem exempli cenſendam.

Longè alia quædam eſt ſors Apoſtolorum licita planè non vetita, de qua ſic Cæſarius *libro octauo Miraculor. capite quinquageſimo ſexto. conſuetudo eſt maximè prouinciæ noſtræ matronis, vt tali cum ſorte ſpecialem ſibi Apoſtolum eligant; in XII. candelis, XII. Apoſtolorum nomina ſingula in ſingulis ſcribuntur, quæ à Sacerdote benedicta altari ſimul imponuntur: accedens verò fœmina, cuius nomen per candelam extrahit, illi plus ceteris honoris & obſequij impendit.*] Quin & in Hiſpania ſic Ferdinando Cortezio ſortienti, Beatum P E T R V M Apoſtolorum P R I N C I P E M, Romanæ, ſeu verè Apoſtolicæ E C C L E S I Æ petram ſecundam (nam prima I E S V S) obueniſſe inuenio in Hiſtoria Mexicanâ Franc. Lopez de Gomara. *cap. XXI.* decebat Euangelium illic plantaturo, rigatorem fauere, quo rigante nunquam non incrementũ dat C H R I S T V S I E S V S.

Septimò loco venit *Ludus*; qui deſcribitur in Δωδεκαέδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Paſtorum*: qui duo noxiè per Franciam & Germaniam multis ſolemnes, ad cognitionem matrimonii futuri, opûm, dignitatum, liberorum, &c.

Neque

Neque prætetmittere hoc loco poſſum vel debeo indiſcuſſum periculoſum quoddam dictum And. Cæſalpini *lib. de inueſtigat. dæmon. c. 12.* vbi ſic ait; *Sunt qui conſcriptos de bona & mala fortuna libros conſulunt, fortuitò in libelli particulam incidentes, in quâ explicatur quod quæritur,* (loquitur de libris quales dixi) *ſed hæc vt plurimùm apud ceteros vana reperiuntur, vera apud eos quibus dæmon cooperatur.*] An ergo dæmō futurorum huiuſmodi præſcius, vt ſciat talia, quæ, ſaltem quo ad media, à libero ordinariè arbitrio dependent, ad certum & verum euentū dirigere? Nullus hoc veræ Theologiæ peritus conceſſerit. Debebat itaq; dicere, quando dæmon cooperatur, tunc ſæpiùs vera videri, propter dæmonis in coniiciendo ſollertiam; non verò ſcribere, vt plurimùm vera, ſi dęmon cooperetur; niſi cum explicatione, quare tum potiùs, quàm aliàs.

Octauo, venit ἀλεκτρυομάντεια: quando definitus locus in partes æquales deſcribitur, & vnicuique ſingulæ alphabeti litteræ inſcribuntur: deinde ſingulis litteris granum frumenti imponitur: poſtea ad hoc enutritus oſcen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primùm grana depaſcitur. v. g. litterarum, P. E. T. tunc creditur notari, Petrus, Petronius, Petrucius, & quorum ſimili modo nomen inchoatur. Sic deceptus Valens Imp. de ſucceſſore quærentibus philoſophis; & quia Gallinaceus abſumpſerat, grana notata Θ. Ε. Ο. Δ. omnes occidi iuſſit Theodoros, Theodoſios, Theodatos, Theodulos; & tamen illi Magnus Theodoſ. in imperio ſucceſſit [a]. Hoc cum Zonarâ quidam volunt factum per ἀλεκτρυομαντείαν; ſed apertè Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν: Sozomenus, per oraculum ex tripodis machinâ laureâ; quem Nicephorus ſequitur. Caſſiodorus autem cum Socrate ſentit; ſed, per errorem, vult ipſummet Valentem operâ dæmonis vſum inquiſiuiſſe de ſucceſſore. Zonaras verò vult hoc factum ab Iamblicho & Libanio: ſed hos omnes falli ex eorum temporum ſcriptore Ammiano patet, qui reos quidem quæſiti vaticinii nominat Fiduſtium, Irenæum, Pergamium, Hilarium, & hos quidem conueniſſe alios vaticinandi peritos, (quos non nominat, & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat mox verba Hilarii iam latera fodicati; *Conſtruximus (magnifici Iudices) ad cortinæ ſimilitudinem Delphicæ, diris auſpiciys, de laureis virgulis, infauſtam hanc menſulam, quam videtis; & imprecationibus carminum ſecretorum, choragiyſque multis ac diuturnis ritualiter conſecratam, mouimus tandem. Mouendi autem, quoties ſuper rebus arcanis conſulebatur, erat inſtitutio talis. Conlocabatur in medio domus, emaculata odoribus Arabicis, vndique lance rotundâ purè ſuperpoſitâ, ex diuerſis metallicis materiys fabrefacta: cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor ſcriptiles formæ peritè inciſæ diiungebatur ſpatiys examinatè dimenſis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatuſque itidem linteis ſoccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans, litato conceptis carminibus numine præſcitionum authore, cærimoniali ſcientia ſuperſiſtit cortinulas, penſulum annulum librans ex carpathio filo perquam tenui myſticis, diſciplinis initiatum: qui per interualla diſtincta retinentibus ſingulis litteris incidens ſaltuatim, heroos efficit verſus interrogationibus conſonos, ad numeros & modos plenè concluſos; quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quærentibus nobis, qui præſenti ſuccedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur; aſſiliens annulus duas perſtrinxerat ſyllabas, & cum adiectione litteræ poſtrema, exclamauit quidam præſentium*, Theodorum, &c.] Subdit etiam interrogatos num quæſiſſent, quid ipſiſmet impenderet, dixiſſe verſus, qui reſponſi; quibus & ipſis capitalis ſententia, & Principi exuſtio denunciabatur; quæ cuncta ſic euenere. Nam & Theodoſius ſucceſſit, & hi capite mulctati, & Valens viuus à Gotthis igne conſumptus fuit. Adeò vt ſuſpicer, hæc omnia per Diabolum, D E O reuelante, ad tot ſcelerum vindictam

[a] *Zonaras to. 3. in Valen. Socrates lib. 4. c. 15. Sozomen. lib. 6. c. 35. Nicephor. lib. 11. c. 45. Caſſiodorus lib. 7. Tripart c. 35. Ammia. lib. 26.*

vindictã fuiſſe reuelata. Ex quibus verbis Ammiani patet Socratem, & Caſſiodorum, & Zonaram incomperta ſibi, & parùm vera narraſſe.

Nonum genus eſt *ὀνομάντεια*, quæ petitur ex nomine conſulentis per elementa nominis diuerſimodè collocata, & quaſi per anagrammatiſmum fauſtum quid vel contrarium indicantia. hoc fuit Pythagoticum commentum. v. g. ſi, *Ioannes Magnus*, reſoluas in, *agnus animosè*. hac putant ab Apollonio Romæ puellam, quæ nuptiarum die mortuã, ſuſcitatam. [*Philoſt. lib. 4.*]

Decimum dicebatur *ἀριθμάντεια*, quæ fuit duplex, vna Græcorum, valorem litterarum conſiderantium, & futurum victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret: ideoq; Hectorem ab Achille ſuperatum [a]. Altera fuit Chaldæorum, qui alphabetum diſtribuunt in tres decades, quibuſdã litteris repetitis, & nomina petentium reſoluta commutant in numeros, & ſingulos numeros ſuis planetis attribuunt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbalâ, quam diuidunt in duas partes; in quandam *θεομαντείαν* blaſphemiis refertam; & *ἀριθμάντειαν* hanc vaniſſimam: quam lege refutantem Tegnium *lib. de vero ſtudio Chriſtiano*, & à quâ non abit longè Platonis Arithmeticum vaticinium [b], reprehenſum ab Ariſtotele *lib. 5. Polit.* Sanè Apoſtolus & Euangeliſta D. Ioan. in Apoc. nomen Antichriſti per numerum. *666.* ſignificauit, *c. 13.* vt illi à Deo fuerat reuelatum: ſed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo fruſtrà fortaſſis deſudarunt. *qui multa volet legat Riberam* in Apocalyp. *Sanderum* de Antichriſto, *Feuardentium* in Irenæum, *& fuſiſſimè diſſerentem Raimundum* de Antichriſto. a. c. 20, *vſque ad 25.* qui Arithmantiæ tamen nonnihil ampliùs, quàm par erat, detulit, ex Platonicorum commentis. Locus ille Apoſtoli non confirmat Arithmantiam; ſed duntaxat numerorum inuolucris arithmeticis prophetiam contexit: quod & nobis liceret S. Spiritu id inſpirante. Ipſis verò numeris vim aliquam diuinam, vel naturalẽ proprietatem tribuere; erroneum eſt.

[a] *Terentian. Maurus, citatus a nobis (vbi de hac re dixi plura) Opination. b. in Accii. Aſtyanactem.*

[b] *lib. 8. de repub.*

XI. Poteſt eſſe quod Phythagoræ tribuit Plinius; conſiderandum in nominibus propriis vocalium numerum; parem, eſſe proſperum; imparem verò, orbitatis claudicationiſue indicium. Circumfertur de his & ſimilib. nugis liber *Alchindrina*, ſuperſtitioſus planè, & flammis digniſſimus; quem fingunt fuiſſe diſcipulum Ariſtotelis. Huc & ad præcedentem ſpeciem communiter referenda eſt. illa circularis figura, in cuius mediâ inter ſemilunas areâ, varii numeri arithmetici; in proximo circulo, inſcripta verba, *vita, bona fortuna, mala fortuna, mors, morbus, ſanitas*; in ſequẽti, nomina planetarum cum certis numeris: in 3. alphabetum Latinis litteris capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri. qua in Germania quidam vtuntur, & cuius formam ſi Georg. Pictorius non exhibuiſſet, vſumq; explicaſſet, feciſſet longè conſultiùs.

Fortaſſis etiam gentilibus in vſu fuit aliud quoddam Onomantiæ genus, quando ex ipſa nominis ſignificatione, omen capiebant, vel aliquid futurum diuinabant, vt alibi (*Opinationibus in fragmenta Tragicorum*) docui Græcos feciſſe in nomine Aſtyanactis, & Auguſtum in nomine Niconis, *de quo lege ſup. li. 3. p. 2. q. 4. ſect. 4.* Huc retulerim, quod refert Prudentius ſic à tyranno irriſum B. Hippolytum martyrem:

Ille ſupinatâ reſidens ceruice: quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo ſit Hippolytus; quatiat, turbetq; iugales,
Intereatq; feris dilaniatus equis.

Vt enim alicubi ab Auſonio proditum, veteribus diuinationis ſpecies erat, *nomen componere, quod ſit*
Fortunæ, morum, vel necis indicium.

Ab hac

Ab hac ſuperſtitione non ſunt immunes, qui ex nominibus ſic parentum arbitratu impoſitis, fortunas hominum & euentus futuros autument dependere, indeque quid futurum ſit ratiocinanrur. Expertes ſunt culpæ, qui ſedulâ diligentiâ, quædam per angelos vel homines ſanctos prophetico ſpiritu impoſita nomina, cum eorum quibus impoſita fuere munere, virtutibus, aut exitu vitæ componunt, & oſtendunt illa cum rebus conſentire: quod olim fecere Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noë, ceteris: de quibus lege D. Iſidorį *lib.7. Origin.ca.6.* ad hoc præit nobis Angelus in Euangelicâ Hiſtoriâ *Matth.1.v.21, Luca.1.v.13.& 14.* & ipſemet IESVS Simoni nomen *Cephas* imponens, *Ioan.1.v.42. callato cum Matth.16.v.18.* Aliquid ſimile P. Nicol. Serarius *in Machabæ. præloq.1. vbi de hac re*, notauit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod ſanè potuit Propheticè à patre inditum fuiſſe, præuidente ingens animi robur & cor, quod Iudæ futurum. Sanctorum verò nomina liberis imponere, vt illorum potiſſimum patrocinio ſe ſuaq; commendent, & mores imitentur; pium & religioſum eſt. & eadem ex cauſa conſuetudo Pontificum Romanorum, ab aliquot iam ſæculis nomen priſtinum cum dignitate Summi Sacerdotii commutantium, laude digna, vt quod maximè.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens ſcriptor [a], quandam ὀρνιθομάντειαν ſortiariam recenſet: in capſulâ abaculi formâ conſtructâ quaſdam ali auiculas, ad has venire qui conſilium quærunt, & obolum offerre: auiculam ſtipem accipere, inq; capſulam inferre roſtro: deinde regredi, & reſponſum in chartulâ referre conſultori. Hæc ſufficiant de his ſuperſtitioſis ſortibus partim diuinatoriis, partim conſultoriis. [a] *lib.8. deſcrip. Afri.*

SECTIO IV.

Quale in his peccatum?

NOtandæ ſequentes concluſiones. Quo ad ſortem diuinatoriam, & auguria cetera;

Q *Primò graue peccatum eſt inquirere occultas culpas per haruſpicia, vel auguria, vel ſortes diuinatorias.* nam hæc non poſſunt ita ſciri, ſine dæmonis auxilio. quare quidam qui per aſtrolabium conatus fuerat furem occultum noſſe, etiam ſine intentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccans, ab altaris miniſterio fuit per annum ſuſpenſus [b]; idq; ex gratiâ & diſpenſatione: quia ſecundum ius commune debuiſſet in perpetuum ſuſpendi [c].

2. *Æquè mortale peccatum eſt augurijs vel ſortibus conari prædicere futura contingentia* [d]: ideoq; in clericos lata excommunicationis ſententia [e].

3. *Quamuis non ſit peccatum mortale huiuſmodi obſeruare, niſi quando quis illis fidem adhibet; ſemper tamen maximè periculoſum eſt, ſecundùm illa dirigere actiones ſuas, etiamſi quis illis minimè credat*, ratio. quia iuſtiſſimè De⁹ ſolet permittere, vt tales malè pereant: Diabolus etiam per huiuſmodi ſæpè in maiora pertrahit, & in magis ſeriis decipit: &, vt minimùm, per hæc homo peſſimum habitum acquirit, proximè diſponentem ad infidelitatem.

[b] *c.2. de ſortileg.*
[c] *c. ſi quis Epiſcopus. 26 q 5.*
[d] *D. Thom. d. q.95. a.6. & 7.*
[e] *d. c. ſi quis Epiſcop. cũ ſeqq*

Aliquot exemplis hîc illîc ſparſim oſtenſum, quam pernicioſum eſſe ſolitum ſit conſulere dæmonicolas. Addam nunc *ex Chronic. Scotorum* aliud; de Nathaloco Rege XXX. narrant illum ipſum à quo Rex cæſus, *ad diuinos miſſum; vt de victoria, de vitâ Regis ac regno eius percontaretur: reſponſum à quadam anu accepiſſe; Regem non diu victurum: nec periculum ei ab hoſte, ſed à familiaribus inſtare. Cùm ille vrgeret*, à quo? *anum*, A te, *ſubieciſſe. Ille mulierem exſecratus, cùm domum rediret, ſubijt animum illa cogitatio: nec reſponſum celari poſſe, nec edere tutum eſſe: ne ſe apud Regem hominem prauum, & ſuo timori indulgentem, ſuſpectum redderet. Itaq; tutius eſt tyrannum, cum multorũ gratia interficere; quàm cum grauiſſimo capitis proprij diſcrimine, incolumem ſeruare. Statim vbi domum redijt, impetrato ad reſponſa diuinorum expromẽda, ſe-*

da, ſecreto: caſo Rege, duodecimum imperij annum ingreſſo, patriam ſeruitio, & ſe periculo exemit.] Narrat Buccananus *lib. 4. fol. 35.* Sed cur fabulam magis concinnè fictã, quàm veriſimilem vocet, non intelligo. Etſi enim anus illa, immò dæmon ipſe, hoc citra reuelationem ſcire non potuerunt; tamen malitiã dæmonis ſic Deus vſus fuit. Nam illa erant ingenioſiſſimè inſtituta ad hoc, vti miles iſte; cuius ingenium præceps, & manus prompta dæmonem non latebant; ad cogitationem tollendi tyranni impelleretur; quod ſiue illi proſperè, ſiue malè ceſſiſſet, vel tyranni, vel aggreſſoris ſeu conſultoris nece animum homicida paſceret. Nonne ſimiles æſtus animi, ſimile tyrannicidium in Azaële Syro *lib. 4. Reg. c. 8.* nobis S.S. ſuppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ ſortes regnum ſpõdentes exitium peperere. nam occiſus à Macbeto ſeu Macabæo; cui etiam ipſi diuinationes ariolorum, mercedem crudelitatis, necem attulerunt. perſuaſerant inuictum fore, donec ſilua quædam procul inde remota, ad arcem, quam Macbetus incolebat, accederet: nec fœmina geniti manu occubiturum. Vt fidem dæmon ſimilibus vaticiniis faceret; cùm iam vincendum necandumq; ab hoſte fortiore, infeſtiſſimoq; perſpiceret, perſuaſit, vt milites ramis prægrãdibus prælatis ſiluæ ſpeciem præberet; & percuſſorem ei immiſit Mackduffum, qui non natus, ſed cæſus ex matris vtero. Multis hæc deſcribit Boëtus: pro fabula Mileſia vel mimo ex Atellanis rider ille alter: ſed hæc dæmonis mores mirè exprimunt: nec continent quidquam, quod fieri non poſſit, aut quod fieri non ſoleat, de ſiluarum ſtratagemate Olaus, & alii ſimilia: de pſeudoraculis dæmonum plenæ ſunt hiſtoriæ.

Bucanan. lib. 7. in prin. & Hector Boet. lib 12. ante med.

4. *Idem hodie dicendum de ſorte conſultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum vel iudicandum.* nam & hæc, ſub anathemate prohibita *. probatur. quia non licet huiuſmodi, niſi à Deo, inquirere: Deus autem non vult nos ſuam voluntatem per ſortes indagare: ſed petere illam à doctrina Eccleſiæ, S. Scriptura, ſuperioribus noſtris, ac aliis doctis ac piis viris. *Mortale autem eſt, quando aliquid ſuperſtitioſi adhibetur, vel ſorti certò creditur: ſi verò vtrumque deeſſet, & ſine ſuperſtitione vlla, ſimpliciter quis ſorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantum ſorti credens; foret peccatum Veniabile.*

* *c. ſortes. 26. q. 5.*

CAPVT III.

De Coniectatione.

HVc vſq; ſermo fuit, de prænotione protſus licita, *de qua eſt c. 1.* vel de prorſus illicita. *de qua fuit c. 2.* Nunc ſequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita eſt: quam vocamus *Coniectationem*. hęc vel eſt Phyſica ſeu Naturalis, vel Politica ſeu ciuilis, quæ *ſortis* nomen retinet.

QVÆSTIO I.

De coniectatione ex aſtris.

IN naturalis coniectationis claſſem refero, quæcunq; cauſis naturalibus verè innituntur, vel ſaltem eas non improbabiliter omninò prætexunt: cuiuſmodi ſunt agricolarum, paſtorum, nautarum, architectorum, medicorum, phyſiognomorum, chiromantarum, aſtrologorum, & oniropolarum: de quib. nunc ſigillatim nobis eſt diſſerendum.

Quoad coniectationem, ſiue iudiciariam ex aſtris matheſim, duæ poſſunt eius ſpecies conſtitui, prior licita, poſterior illicita. Prima ſpecies eſt *aſtronomia*; quæ nititur vniuerſalibus, veris & incommutabilibus principiis, & ſcientiam conſequitur futurorum artis ſuæ: veluti reuolutionis annorũ, curſus ſiderum, diſtinctionis eorum, item naturæ ſolis & planetarum, eclypſium, ſtationum, retrogradationum, aſpectuum, coniunctionum, oppoſitionum, & ſimilium: A

ſimilium:quo in genere quædam iam prodierunt vtilia, & maiora exſpectantur, Tychonis Brahei, Nobilis Dani. Altera eſt *Aſtrologia*, tam diſſimilis priori, quàm pellex coniugi iuſtæ: quæ nititur principiis communibus, variabilibuſque, & prædicit effecta euentuum futurorum, non neceſſariorum, ſed contingentium: quaſi ab aſtris neceſſitudine aliquâ dependentium. Et ex illâ priore, in hanc tandem *Chaldæi* deflexêre. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teſte Diodoro Siculo *lib. 2. Biblioth.* eò quòd Chaldæa natio in hoc genere antiſtabat. Sanè ideò receptum poſtea vt ſimpliciter *Chaldæus* Aſtrologum ſignificarit, ſicut *Arabs* latronem, & *Chananæus* mercatorem. ſic vſurpant Daniel *prophetia ſua 2. verſ. 2.* Iuuenalis *Satyr. 6.* & Gellius *lib. 1. noct. Atticar. capite 9.*

Aſtrologiæ huius partes ſunt quatuor. prima verſatur circa *Reuolutiones*, & prædicit totius anni bello, paceq; viciſſitudines, aëris ſalubritatem, annonæ pretium, morbos animantium, &c. Secunda continet *Magiſterium Natiuitatũ*, docens quid ſigillatim homini totâ vita obtinget. Tertia vocatur *Electionum*; quæ docet quid in ſingulis rebus conſultò & vtiliter faciendum, quid omittendum, quando ædificandum, quando mihi nauigandum, equitandumuè quando egrediendum manendumuè domi, denique quando & quibus locis ſingula facienda, vt feliciter cedant. hac ſe mirabiliter iactabar, meus olim in Matheſi Doctor. Ioan. Stadius; ipſi tamen, ſi demas, quæ per impoſturam aliquando conſequebatur, omnia peſſimè & infeliciſſimè cedebant. 4. eſt *imaginum ſculpendarum*, planè præſtigioſa, & à nobis *lib. 1.* ſatis confutata. Trium ceterarum, nulla quidquam habet certitudinis, ſed quo longius abit quæque à communibus illis aſtronomiæ canonibus, & ad particulares ſingulareſq; euẽtus propiùs accedit; eò à ſcientiâ & certitudine longiùs recedit, & mendacio vanitatiq; ſeſe artiùs adiungit. Vnde

Sit 1. concl. *Aſtronomus non recedens à ſuis vniuerſalibus, commenſuratis, immediatiſq; principijs, poteſt iuxta canones artis ſuæ certò prædicere, etiam multis antequam eueniant annis, vniuerſales illos artis ſuæ euentus: niſi tamen vel ſupputatio, vel inſtrumenta eum fallant.*] Hinc ortæ Ephimerides, quę vulgò circumferuntur. Hanc concluſionem neminem puto negaturum. quia ſicut ſe habet res ad eſſe, ſic ad cognoſci: euentus iſti neceſſarii ſunt, & certi: poterunt igitur certò cognoſci. Iuxta eandem rationem, poterit, ex Lunæ & Solis vario colore & aliis phænomenis, aſtronomus; ventorum, pluuiarum, ſerenitatis & huiuſmodi viciſſitudinis tempeſtatum euentus probabiliter prædicere. ratio, quia vt plurimùm hæc accidunt; aliquando tamen ob peculiares aliquas cauſas impediuntur. Huc ſpectant Arati, Ciceronis, Heſiodi, Virgilii, & Germanici de Phænomenis carmina.

B 2. Concluſio, *Aſtrologiæ ſpecies illa prima non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur opinionem cum formidine oppoſiti*; v. g. minantur aſtra annonæ caritatem; fortè futura durior annona; metuo ne ſit, &c. *Secunda verò non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantùm profitetur ſuſpicionem*, v. g. ſuſpicio eſt hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc: horoſcopus illi talia portendit, &c. *Tertia pars deniq; nõ eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum dicat ſe æſtimare, quòd res benè ſit ceſſura: & reuerà animo ſuo non plus tribuat, quam verbis præ ſe fert*, (quod in omnibus his tribus notandum) *fusè hæc docet Conrad. VVimpina lib. de Fato: & alio opere de ſuperſtitione lib. 2. cap. 7.* ratio. quia propter conſideratos euentus ſimiles, ad ſimilem aſtrorum poſituram ſæpè ſubſecutos, licet nobis æſtimare, ſuſpicari, & metuere ſimilia: neque vllum peccatum in hac obſeruationis cautione verſatur: quæ eſt portio quædam prudentiæ, & ideò ſecundum ſe eſt bona.

Tertia concl. *aſtrologia vllo iſtorum trium modorum vlterius tendens, & prædicens*

cem aliquid vt certò euenturum, merè illicita eſt, & ſuperſtitioſa: totaq; huiuſmodi diuinatio incerta eſt ac vana, nec artis aut ſcientiæ digna nomine.]

[a] *in ſumm. verb. aſtrorũ obſeruatio.* Notandum ex Caietano [a] ſolere hîc incurri tria peccata Mortalia, ſecundum tres modos excedendi. Primò quando Chriſtianæ fidei myſteria ſtellis ſubiiciuntur, & deducuntur ex aſtrorum influxu vel ſitu. qua in re peccauit etiam Pet. Haliacenſis, qui diluuium Noë, natiuitatem IESV, religionis fideique mutationes & alia huiuſmodi ſupernaturalia arcana aſtrorum diſciplinæ ſubiecit; Firmicus quoque, Albumazar, Aponenſis, Machiauellus, & Paul. Iouius [b], Italique complures in eundem ſcopulum impegerunt; quos perfidiæ reos meritò peregit Ioann. Picus Mirandulæ [c] Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia myſteria à libero Dei decreto dependebant ſolo; Deus autem, vt conſtituit, ſic etiam poteſt cœlorum curſus immutare. ideoque Chriſtiana religio cœlis ſuperior eſt cenſenda. *Confeſſio* enim *eius ſuper cælum & terram* [d].

[b] *lib. 13. hiſtor.*
[c] *lib. 2. cont. Aſtrolog. c. 5. & lib. 5. ac. 11.*
[d] *Pſal. 148. v. 14.*

Secundum peccatum eſt, quando futura contingentia, ex aſtris cenſent certò præſciri poſſe. hoc enim tollit libertatem humani arbitrii. Nam ſi certò præſciri poſſent, hoc foret quia actiones illæ ab aſtris, & non ab arbitrii libertate penderent. ſicque deſinerent eſſe futura contingentia. Contradictoria itaque ſunt certo aliquid huiuſmodi prædici, & tamen huiuſmodi libera ſiue contingentia eſſe.

Tertiò peccatur, quando interrogationes & electiones cœleſtibus hiſce corporibus ſubiiciuntur, vt certæ cuidam cauſæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ actionibuſque ſuis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam; repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat ſic obſeruari; repugnat noſtræ mentis & conſilii dignitati, qua cunctis rebus corporeis ſumus præſtantiores, & ſublimiores.

In duo hæc poſteriora peccata incidunt, quotquot pluſquam oportet huic aſtrologiæ tribuunt; vt veteres Chaldæi, &, qui in libris iuris vocantur Mathematici ac Planetarii: & ex recentioribus, ideò cauendi, Iul. Gauricus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus & Noſtradamus; contra quos omnes eſt præcedens tertia concluſio:

Quæ probari poteſt ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus C
iſti non exiſtant neceſſariò, & certò, non poſſunt certò & neceſſario præſciri. Deinde quia hi effectus non continentur in aſtrorum poteſtate, quibus etiam nec Deus, nec humanum arbitrium ſubſunt. Et aliæ plures rationes peti poſſunt ex bullâ Sixti V. contra aſtrologos; & ex doctiſſimo, prolixoq; opere Ioan. Pici contra Aſtrologos.

Auctoritatis probatio, ſuas habet claſſes. 1. probatur Scripturæ ſacræ teſtimoniis, quæ docet rerum futurarum præſcientiam ſolius eſſe Dei [e]; & eam prorsùs adimit homini [f], monet ne quis diſcat aſtrologiam, vel ab aſtris ſibi timeat, & has eſſe vanas leges infidelium [g]: ne ſequamur vanitates philoſophorum κτ̃ ςοιχεία τ̃ κόσμȣ *ſecundum elementa vniuerſi* [h], quod de aſtrologiâ D. Athanaſius accepit: ridet augures, & oſtendit à ſcientiâ ſuâ Babylonios & Chaldæos fuiſſe deceptos, illudq; ipſis ſtudium inutile & noxium fuiſſe [i]. Quis Deo non credat? Ecce, clamat ipſe Deus: *Ego ſum Dominus irrita faciens ſigna diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens ſapientes retrorſum, & ſcientiam eorum ſtultam faciens.* [k] Ex his locis patet erraſſe Salisberienſem cùm *lib. 1. c. 11.* ſcribit; *viguit autem iſta ſcientia, & fortè eam aliquatenùs licuit exercere donec Deum natum nunciauit ſtella de cælo, magoſq; non reprobos, primicias fidei ad eum adorandum nouo & inaudito ducatu perduxit, exinde verò penitùs interdicta eſt.*] immò vt ſemper mala fuit, ſic ſemper interdicta iure diuino fuit.

[e] *Eſai. 41. v. 23.*
[f] *Eccl. 8. v. 7. & c. 20. v. 14.*
[g] *Ierem. 10. v. 2.*
[h] *D. Paul. ad Coloſ. 2. v. 8.*
[i] *Eſai. 47. v. 10. & 13.*
[k] *Eſai. 44. v. 25.*

2. Quia

2. Quia concilia & canones PP. grauiſſimis pœnis præſtitutis, eam damnant: longum foret verba adſcribere. loca indicabo *c. illud, c. illos, c. ſed & illud, 26. q. 2. c. igitur, 26. q. 3. c. non liceat, 26. q. 5. c. 2. de ſortileg. Concilij Tridentini Index libror. damnator. Reg. 6. & pleniſſimè Sixtus V. P. M. bullâ ſuâ contra aſtrologos.* Equidem lego apud Epiphanium [a], olim Aquilam Ponticum ex Eccleſiâ pulſum, eò quod his ſtudiis nollet abſtinere. [a] *lib. de Ponder. & menſu.*

3. Damnat eandem Ius ciuile Romanorum, *l. 2. C. de Malef. & mathem. l. Mathematicos, C. de Epiſc. aud.* quib. & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes damnãtur exilio: ſed alibi etiã morte plectuntur, *l. 5. C. de malef. & mathemat.*

4. Vt omittam Originem, & Euſebium *lib. 6. de Præp. Euang. c. 9.* damnant communiter Patres orthodoxi, *Baſilius hom. in Geneſ. 6. & ſerm. in Princip. Prouer. D. Chryſ. in c. 2. Matth. D. Ambroſ. lib. 4. Hexam. c. 4. D. Auguſtin. lib. 2. de Geneſ. ad litt. c. 17. & lib. 2. de doctrin. Chriſt. à c. 21. & lib. 5. de ciuit. Dei, aliquot primis capitibus, & hom. in Pſ. 61. D. Gregor. hom. de Epiphania. Ioan. Saliſberienſis lib. 2. Polycratici, cap. 19. & 24. & 26.*

5. Damnant communiter Theologi, tum veteres, *vt D. Thom. 2. 2. q. 95. a. 5. S. Bonau. in Centiloquio. D. Antonin. 2. p. tit. 12. c. 1. §. 6. Pet. de Tarentaſiâ, Richar. Paludan. Gabr. Mai. in 4. ſent. Guilh. Pariſ. tract. de legibus ad longum.* tum recentiores, vt opere doctiſſimo & vberrimo, Phænyx æui ſui, Ioan. Picus Mir. &, eius nepos, contra Bellancinum patrui libros defendens, Io. Fr. Picus *lib. 5. de Prænot. Iulius Siren. lib. 9. de Fato à cap. 29. qui tamen poſtea c. 36. & 37. videtur aliquantulum plus æquo tribuere aſtrologis; item Ciruelus Darocenſis Theologus, philoſophus & mathematicus bonus lib. de ſuperſtit. p. 2. c. 3. Mich. Medina lib. 2. de recta in Deum Fide cap. 2. & noſter Bened. Pererius lib. integro de diuinat aſtrolog.*

6. Damnant communiter Iuriſconſulti tam canoniſtæ quam Legiſtæ, *Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Ananias in cap. ex tuarum, de ſortileg. Turrecremata in d. cap. illos, & in ſumma de Eccleſ. Alberic. Roſatus in voce, Sortilegus, Troilus Maluetius tract. de ſortib. p. 1. Bald. Salycet. & alij ſcribentes in ll. 2. & 5. C. de malefic. Grilland. de ſortileg. q. 3. num. 8. & 9. nu. 13. cum ſeqq. & q. 11. num. 16. Pet. Leloyherius lib. 3. de ſpectr. capite 9.*

7. Damnat huius artis peritus, ex ipſa experientia, & praxi horoſcoporum, viginti ſchematibus & exemplis allatis Sixtus ab Hemmingâ Friſius recenti opere; *aſtrologiæ refutatæ.*

8. Damnant philoſophi & medici, ex veteribus optimè Bardeſanes Syrus & Diogenianus, *apud Euſebium, d. lib. 6. cap. 6. & 7. & plures alij apud Ioan. Stobæum Sermo. 78.* ex Neotericis, Georgius Trapezuntius, *lib. cur aſtrologorum iudicia vt plurimum ſint falſa?* & Franciſc. Valeſ. *lib. Sacræ philoſophiæ cap. 31.* Nec omittendum dictum prudens medici cuiuſdam Iudæi; qui cum Petro Caſtellæ Regi (cui ſæuitia morum, & innoxius ſanguis, vxoris, fratrum, Epiſcoporum, Principum, Nobilium plebeiorumque innumerorum, *Crudelis* nomen peperit) eò quod Iudæus illi ex Horoſcopo noua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixiſſet, rebus poſtea deſperatis quærenti, & qui vaticinii fides conſtaret? reſpondiſſe fertur; *cælo rigente, ſi quis in balneo lauet, ſudaturum nihilominùs.* aſtris ſtudia vitæ moreſque plus poſſe ſignificans. auctor Ioan. Mariana *libro 17. de reb. Hiſpan. c. 14.*

9. Damnat ipſemet vanitatum cunctarum ſtudioſiſſimus ſectator & coryphæus, Henricus Cornelius, ſcribens *hanc artem nihil eſſe aliud, quam ſuperſtitioſorum hominum fallacem coniecturam: qui ob multi temporis vſum de rebus incertis ſcientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gratia, decipiant imperitos, & ipſi ſimul decipiantur.*] Hæc ille malus libro malo bonum perhibens teſtimonium arti non bonæ.

10. Damnant Hiſtorici, vt Tacitus, cuius illud præclariſſimum exſtat *l.17.* de mathematicis, *genus hominũ infidum petentibus, ſperantibus fallax; quod in ciuitate noſtra vetabitur ſemper, & retinebitur.*]

11. Damnant poëtæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. vt Iuuenalis Sat. 6. vt Ennius, cuius illa ſunt egregia;

Non habeo deniq; nauci Marſum augurem,
Non vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos,
Non Iſiacos coniectores, non interpretes ſomnium,
Non enim ſunt ij, aut arte diuini, aut ſcientiâ:
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſq; arioli,
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat:
Qui ſui quaſtus cauſa fictas ſuſcitant ſententias,
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam.
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmam petunt:
De his diuitijs ſibi deducant drachmam, reddant cetera.

Apud Laërtium, ab anu domeſticâ meritò ridetur Thales; in quem Gabriæ feſtiuum exſtat epigramma; luſere & alij *in Anthologia lib. 2.* ſed præ ceteris illud Leonidæ placet quo aſtrologiæ matrem, dixit audaciam, obſtetricem ſtultitiam: & ridet moechæ maritum, iactantem ſe gnarum probri alieni & infortunii, domeſticum dedecus cùm ignoret. Luſit in eundem martyr Morus;

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe omnia vati,
Omnibus & quæ ſint fata futura monent:
Omnibus aſt vxor quòd ſe tua publicat; id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla docent:

& quæ ſequuntur pari ſale ac lepore condita.

Sed non deſunt aſtrologis quædam argumenta. *Obijciunt primò* illud Geneſ. *1. v. 14.* de luminaribus cœli: *Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.*] vnde quidam, etiam ex numero Theologorum, colligunt aſtra, etſi non ſint cauſæ, certa tamen eſſe ſigna futurorum omnium; quod nõ Plotino tantùm, & Porphyrio, ſed & Origeni, & Euſebio, & ipſi Auguſtino tribuitur à Iulio Sirenio [a]; qui hoc tenet, & confirmat ex Iſaiæ verbis [b]: *complicabuntur ſicut liber cœli:* vbi per cœlum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eò quòd tanquam in libro, ſic in cœlo, cuius ſtellæ ſint characteres, futura legantur ſignata. D

[a] *d. c. 36. & 37.*
[b] *c. 34. v. 4.*

Reſpondeo, aſtra nõ eſſe certa ſigna futurorum omnium. Nam illa Origenis ſententia, refertur quidem ab Euſebio, ſed non approbatur ab eo; à D. Auguſtino autem expreſsè & clarè refellitur *ſub initium libri 5. de ciuita. Dei*, nec verò ſibi contrarius eſt Auguſtinus: vel Origeni fauet *in libro ſecundo contra Manichæos cap. 21.* Nam hoc *cap. 21.* per *corpora cæleſtia* non intelligit orbes cœleſtes, ſed beatorum corpora glorioſa, vt contextus manifeſtat. Locus autem Eſaiæ nihil ad rem facit, quia ſimilitudo deſumpta ex more Hebræorum: qui libros ſacros in vnico folio, ſiue oblongâ membranâ ſcribebant: & eam, inſtar telæ textorio radio circumuolutæ, circa cylindrum vel bacillum ligneum circumuoluebant, ac complicabant. Hinc ergo petitâ comparatione: ſicut quando cœlum creatum primò apparuit, dicitur extenſum fuiſſe ſicut membranaceus huiuſmodi liber, quando ſpectandus euoluitur & exponitur, Pſalm 103. v. 2. *Extendens cælum ſicut pellem*: ſic propheta, agens de mundi fine ac cœlorum diſſolutione, comparat eam libro illi complicato, ſiue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit Auctor Quæſtion. Ortodoxor. *reſponſ. 90.* quod clarè explicuit B. Ioannes in Apocal. [c]. *cælum receſſit,*

[c] *c. 6. v. 14.*

ſicut

ſicut liber inuolutus. Quo loco Andræas Cæſarienſis conſuetudinem quoque illam Hebræorum obſeruauit: ex quo cùm deſumpta ſint ad verbum ferè, quæ loco illo ſcribit Arethas Cæſarienſ. & locus eius in verſione Latinâ ſit mutilus, rectè ſibi conſulet, qui ex Andreâ locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moyſis in Geneſi reuertar, dico illic agi de ſignis in vniuerſum, ſiue qualibuſcunque (vt vox Hebræa *Oth* denotat) nempe aſtronomicis, vniuerſalibus, denotantibus diuerſitates anni tempeſtatum, diei, noctiſque [a]: vel etiam polyticis & forenſibus: vel quandoq; miraculoſis: non verò agitur de aſtrologicis; quæ vaniſſima ſunt, nec ſigni nomen merentur. Pluribus hanc Sirenii opinionem refellit, Ben. Pererius *d. operis c.4.*

Obijcitur 2. ex libro Iudicum illud, c.5.v.20. *De cælo dimicatum eſt contra eos. ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt.*] quo, inquiunt, pacto pugnauerunt; niſi quoniam Iudæis fauſtus, Siſaræ verò infauſtus ille curſus aſtrorum, & ſiderum ſtatio: ſi ergo Siſara periit propter hunc ordinem ſiderum ipſi aduerſum: potuit etiam hoc ipſum per aſtrologiam præuideri, ac metui, ac vitari. *Reſpondeo* ex antiquit. Ioſephi verè huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuiſſe, aquæ etiam & grandinis multum oculis Cananæorum offuſum, & ſic arma bellica ipſis vſui eſſe non potuiſſe. Quod auxilium cùm cælitùs fuerit miſſum, ait SS. *de cælo dimicatum* [b]. miſſum verò fuit per angelos defenſores populi Iſraëlitici, quorum Princeps eſt Michaël. Hi dicuntur in ordine & curſu ſuo fuiſſe auxilio Iſraëlitis, propter ordinem militiæ, ſeu hierarchiæ, in qua quiſque ſuum ordinem & ſtationem ſeruabat; item propter continuam operationem & inſtantiam cuſtodiæ cuique commiſſę, in qua fideliter vnuſquiſque angelus perſeuerabat: quam vocat curſum; & ſic eo loco ſtellarum nomen angelis tribui voluere Vatablus, Vales. & alii, idque confirmant ex illo B. Ioannis [c], vbi *cauda draconis traxit tertiam ſtellarum partem.* Sed nec Hebræum nomen poſitum in Cantico Deboræ [d], *Haccochabim* aliud quam ſtellas ſeu ſidera ſignificat. nec apud D. Ioan. per ſtellas Angeli, ſed viri Sancti, ex veriore expoſitione [e], ſunt intelligendi, ſicut & apud Danielem, cùm ait [f], *Et magnificatum eſt vſque ad fortitudinem cæli, & deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcauit eas.* Melior ergo Cantici Deboræ interpretatio eſt, quam video placuiſſe Caietano; ſic aërem, ceteraque elementa, & tempus ipſum fauiſſe populo Dei, vt ipſæ quoque ſtellæ ſolitæ imbres ciere, cenſeantur contra Siſaram pro Iſraële pugnaſſe. Deniq; nec conſequentia argumenti valet.

Tertiò obiiciunt illud Dauidis [g]; *firmamentum annunciat opera manuum eius.* hoc eſt, aiunt, prænunciat ea quæ Deus facturus eſt. *Reſp.* nō illum eſſe ſenſum, ſed hunc; pulchritudinem cœleſtis huius, & viſibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inuiſibilium: & cogere nos vt fateamur, non alium potuiſſe firmamenti eſſe architectum; vt Patres plerique exponunt [h], nec diſſentiunt Rabbini & Vatablus. Nam de Apoſtolis, haud dubiè eſt allegorica interpretatio.

E *Quartò* obiiciunt ex Hiſtoriis, ſæpè has prædictiones eſſe veras; vt præter ceteras fuere quatuor. vna Theagenis, qui ex ſtammate ſeu geniturâ addixit Auguſto, imperium [i]: 2. Thraſylli, qui mortem ſibi inſtare, miranti Tiberio dixit, quam ſecretò Tiberius ei, re cum nullo communicatâ, moliebatur [k]. 3. Aſcletarionis de quo iſta Suetonius in Domitiano; *Hunc* (Aſcletarionem mathematicum) *delatum nec inficiantem iactaſſe ſe quæ prouidiſſet ex arte, ſciſcitatus eſt* (Domitianus) *quis ipſum maneret exitus, & affirmantem fore, vt breui laceraretur à canibus; interfici quidem ſine morâ: ſed ad coarguendam temeritatem artis, ſepeliri quoque*

a de quibus Pſalm. 135. à v.7.
b Procop. in Iudic.
c Apocalip. 12.v.3.
d d.v.20.
e Orig. tract. 30. in Matth. Gregor. lib. 32 moral c. 14.
f Dan. 8. v.10. ſic explicat Andreas Cæſar. in Apocal. c.12.
g Pſ. 18.v.2.
h D. Hieron. & Euthym. hic D. Ambroſ. 12. Hexam. c.4.
i Sueton. in Octauio c.94
k Dion. lib. 55.

accuratiſſime imperauit. Quod cùm fieret, euenit, vt, repentina tempeſtate deiecto funere, ſemiuſtum cadauer diſcerperent canes.] 4. Eſt eorum, quibus ſummæ dignitates vel imperia vel Pontificatus ab aſtrologis ante prædicti: dignitas Allabio cuidã, mirè à fortunâ iactato [a], & Athenaidi; quæ poſtea vxor Theodoſii Iunioris [b]: Imperium, Rodolpho Habſpurgio [c]: Pontificatus, Leoni 10. Hadr. v1. & Marcello 11. [d] His omnib.

Reſpondeo, Quando aſtrologi verum dicunt, tum multo diligentiùs eſſe cauendos. quia ſatis clarum hoc ſignum foret, eos pactum cum dæmone iniuiſſe, vt ait D. Auguſt. [e] & de Thraſyllo Dion indicat, cum ſcribit ſolitum affirmare, quæ nuncia longinquis è regionibus adferrẽtur. Ideoq; Iuriſconſulti in tituli rubricâ [f], *Maleficos* cum *mathematicis* iungunt quia vt plurimum mathematici etiam ſunt malefici, vt explicat optime Dion *lib. 49.* cum dicit pulſos vrbe ab Agrippà τὰς ἀςρολόγυς καὶ τὰς γοητάς, vnde patet mathematicos dictos ipſos aſtrologos & ſic mathematici in illà rubricà & paſſim in iure alibi, pro ſolis aſtrologis ſeu genethliacis ponuntur: quo ſenſu etiã Hiſtorici vocabulum accipiunt [g]: & ſic accipiuntur in S. C. illo apud Vlpianum *libro ſeptimo. de offic Proconſ.* quod Pythœus conſeruatum edidit bono reip. [h] Aliquando hoc nomen Chaldæos etiã, & reliquos Ariolos complectitur, vt apud Iuuenalem, Sat. 6. *Nemo mathematicus genium indemnatus habebit.* & Sat. 14. *Nota mathematicis Geneſis tua.* Nunquam tamen quando prohibebatur ea ſuperſtitio, legitimam coniectarionem Aſtronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorum comprehendit, quorum ſcientiam philoſophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, aſtrologos etiam ignaros, & neſcientes verum prædicere, in pœnã audientiũ [i]: ſicut & permiſit aliquando ſortes oraculorum eſſe veras, & ariolum Balam prophetizare [k]; & huc lubens refero illud Aſcletarionis, quod in pœnam & terrorem Domitiani permiſſum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentium curioſitatem, teſte D. Auguſt. [l]; qui rectiſſimè addit, *non quia vera ſit prædictio, idcirco minùs eſſe ſuperſtitioſam vel ſacrilegam, vel ideò magis licere prædictionibus talibus fidem dare: ſed ſemper retinendum illud Dei præceptum; Etiamſi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis* [m].] Denique quod de ſomniis dixit Ariſtoteles, hîc quoque veriſſimum; huiuſmodi diuinationem, non niſi ex accidente fore veram. ſicut enim qui aſſiduè iacit aleam, vel talos figit; is aliquando feniones, aliquando Venerem iacit, inuenitque: ſic cùm iſti centies mentiantur, quid mirandum. ſi ter verum dicant? ſanè ſi mendacia notarentur, mille forent pro vno verodicto: Pauca notantur, non adeò tamen: quin veris longè plura. Quis neſcit Hebræos illos, qui Leoni Iſauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones. Arabià pulſos fuiſſe [n], cum Zitam Principem in infelicem iconoclaſtiam perpuliſſent? Quis de Pancratio non legit; eum & Conſtantino Irenes filio Imp. cladis maximæ, & ſibi ipſi necis cauſam fuiſſe [o]? Quis Conſtantini Stethati neſcit amentiam: qui & ſibi, & Alexio Branæ, ſtulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps ſui temporis Aſtrologorum [p]. Quis neſcit, quàm hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduentus Antichriſti, vel excidii mundi, prædixerunt [q]: Mitto Petri Leonii Spoletani inſignis medici inanem huius Matheſis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occaſionem, & ſibi ipſi præbuit præcipitationis in puteum [r]. Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo, Genethliacos coram Ægypti Rege vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Comnenum Imp. cui magno ſtetit, nimis addictum eſſe huic inſaniæ: quæ illum & claſſe maximà nudauit, & poſteritati ſemper ridendum propinauit [s]. Mitto Ioan. Galeacii ducis Mediolanenſis factum, qui cùm ei aſtrologus quidam

[a] *Eunapius in vitâ Ædeſii.*
[b] *Zonaras & alii.*
[c] *Cuſpinian. in Cæſarib.*
[d] *Iouius in Leone lib. 3. idem in Hadriano 6. Garimbertus li. 4. & Onufr. Panuin.*
[e] *lib. 2. de Gen. ad lit. in fin. & lib. 5. de ciuit. Dei, c. 7.*
[f] *C. de mathe. & malefic.*
[g] *Sueton. Tacitus, Ammian. ceteri,*
[h] *Collatione Moſaicar. & Roman. leg. tit. 15.*
[i] *docet D. Auguſt. l. 4. & 7. Confeſſ.*
[k] *Num. 23. & 24.*
[l] *l. 2. de doct. Chriſt. c. 22 & 23.*
[m] *Deuter. 13.*
[n] *Zonar. to. 3.*
[o] *Paul. Diaconus lib. 23. rerum Romanarum.*
[p] *Nicetas l. 1.*
[q] *vide comment. noſtrũ in Seneca Octau. v. 386.*
[r] *Iouius in Elog.*
[s] *vide Nicetam Chon. lib. 2. 5. & 7.*

quidam mortem immaturam planè prædiceret, ſibi ipſi verò longam vitam polliceretur: hominis ridens ſtoliditatem, ſtatim ſtrangulari cum iuſſit [a]. Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilieino in Concilio Conſtantienſi, quod Æneas Siluius narrauit [b]. Addam dumtaxat duorum Principum diuerſa iudicia & mores. Alphonſus Aragonum rex ſapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, ſolos aſtrologos à curiâ ſuâ arcebat; prudenter cenſens, ſibi nihil opus eorum induſtria, eò quod ſidera ſtultos regere, ſapientes aſtris cenſeret imperare [c]. Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouicum Sfortiam, verſutum potiùs, quàm prudentem, & perfidum quàm æquibonique amantem Principem, Alfonſo diſſimillimum, impendioſum quendam aſtrologum, artis imperitiſſimum aluiſſe, in quem plus centum auri magna talenta profuderit [d]. *Aſtrologus pro tanta mercede tempus vnicuique negotio inchoando præſcribebat, adeò ridiculè: vt princeps cogeretur tempeſtatibus maximis equum conſcendere, & cum aulico comitatu ac ſtipatoribus aliò migrare per medios imbres, per cænum & lutum, non ſecus ac ſi hoſtium manus fugeret. Tam felici euentu; vt, regno tandem à Gallorum Rege ſpoliatus; captus, in carcerem compactus, colapho cæſus, in clathrata ferreà mortuus fuerit, verum fortuna vtriuſque ludibrium.*] Ioannes XXI. Pont. Max. (qui ante Pet. Hiſpanus, auctor Summularum) medicus, philoſophus, aſtrologus; ex ſtellarum ſitu & poſitura longam ſibi vitam in Pontificatu pollicitus coram familiaribus ſuis; quarto poſt menſe, Pontificatus octauo, ſubitò corruente teſtudine recentis ædificii, viterbii oppreſſus interiit, auctoribus Valerio & Stella *in vitis Pontificum*. Sed quis Aſtrologorum ſe Alphonſo Sapienti, (hoc illi nomen vanitas iſta tribuit) præferat? Quæ laudi, maiori & veriori fraudi fuit. vtar Marianæ noſtri verbis; *Emanuel ſanè patruus, ſuo & aliorum procerum nomine, Alfonſum publica ſententia in conuentu pronunciata, regno priuauit: ea calamitate dignum, quod diuinæ prouidentiæ opera, & humani corporis fabricam inſigni linguæ procacitate, ingeniique confidentia, accuſare auſus fuerit. vti vulgò hominum opinio eſt, ab antiquo ducta per manus. Vocis ſtoliditatem numen iuſtiſſimè vindicauit.* [vanæ ſapientiæ perſuaſio, huc inſipientiæ perduxerat. *Id forte aſtra memorant portendiſſe eius artis non ignaro. ſi ars eſt, & non potius inane mortalium ludibrium, quod à prudentibus ſemper accuſabitur* [verum dictum & Tacito vſurpatum] *& ſemper tamen patronos habebit. Ex eo ferunt ſuſpicacem eſſe redditum, & ex metu crudelem &c.*] cernis quo illum hæc vanitas præcipitarit, & fecit vt alia ſapiens, ſibi ipſi toto vitæ decurſu (notatum id) deſiperet, poſſimeque ſemper conſuleret. Ægyptios deditos aiunt huic vanitati, maximè Alexandrinos: quod tamen prudentiorum fuerit iudicium, poſſumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandriæ ſolitos aſtrologos vectigal pendere, βλακεννομίον nuncupatum: quoniam eos non niſi fatui homines conſulerent, quos Græci βλακὰς vocant; ducta Metaphora ab inutili piſce quem ne canes quidem velint attingere.

F Concl. 4. *ſi non ſuperſtitioſi, certè noxii infirmis illi medici ſunt; qui ſecundum lunæ & aliorum planetarum in ſignis Zodiaci ſtationes, de morbis iudicant. v. g. quæ cuiq. euenerit ægritudo, & quo illi pacto medendũ: necnon chyrurgi, qui in vulneribus idem obſeruãt, & dies conſiderant vulneris, & ſtellas eis præſidentes* (quas vocant, Centel, Neus, Dibelgibel, Lachadiel, Sapiſſa, Elebra & ſimil. *& inde prænunciant vulnus eſſe lethale. vel ſanabile.*] hæc omnia fusè deſcribit Conrad. VVimpina [e]. tales etiam videntur illi aſtrologi, qui generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarum ſectione, aut cucurbitulis corpus ſit euacuandum. Meritò ſuſpecta ſunt hæc omnia. quia ſtellarum non eſt tanta vis in hæc inferiora; & ſi qua talis vis foret, ea poſſet & ſoleret aliarum particularium cauſarum concurſu planè impediri. Imò & ſola materiæ indiſpoſitio, lunæ &

[a] *Correzetus l. factor. dictorumque Memorab.*
[b] *lib. 4. de Alfonſo.*
[c] *Sylu. v. li. 4.*
[d] *Cardan. in Ptolomæum de aſtror. iud. libr. 1. tex. 14.*
[e] *d. l. 3. c. 8. & 9.*

aſtrorum omnium actiones euariare facit, teſte Galeno [a]; cui Auicenna [b] conſenrit. quare obſeruationes & effectus huiuſmodi dierum indicum, prouocantium, vel criticorum, longè magis dependenr ex materiæ diſpoſitione, concoctione, & ſtatis morbi temporibus ac ſymptomatibus, quam ex ſideribus; quæ eſt vera ſententia Hippocratis & Celſi [c]. Longiùs etiam aberrant iſti Aſtroiatri, quia præcipuè attendunt ad quoſdam lunæ imaginarios angulos, aſpectus, & conformationes; paruifacientes vel contemnentes potiùs, quomodo ad cæli vel ſiderum influxus recipiendos materia diſpoſita fuerit, & quæ periodi temporum, quæue concoctiones & criſes ſint morborum. Hos ergo meritò maximè Galenus [d] contemſit, Auguſtinus Niphus [e] riſit, & multis eorum patefactis erroribus [f] Ioannes Langius impugnauit: & Marſilius Ficinus, qui iunior iſta defenderat [g], eadem poſtea faretur ſe ſcripſiſſe [h] non vt probaret, ſed vt cum Plotino aſtrologorum ineptias rideret.

Concluſ. 5. *Pars illa interrogationum, quæ res occultas inueſtigat, vt furta, theſauros, virginitatem &c. planè vetita & pernicioſa eſt omni iure.*] prohibenr ſacræ litteræ; Leuit. 19. v. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini vt polluamini per eos.* Deutero. 18. v. 10. & 11. *Nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria. nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat, aut diuinos, & quærat à mortuis veritatem. omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.*] Iure Eccleſiaſtico prohiberur hoc *capite primo & cap. ex tuarum. de ſortileg.* Iure ciuili plurimis reſcriptis, *l. item apud Labeonem §. ſi quis aſtrologus. D. de iniur. libr. 2. & l. nemo aruſpex. C. de malef. & mathem. lib. 1. C. de theſau. lib. 10.* Tolerantur hi ſæpè in rebuspub. ſed exemplo peſſimo & publico malo.

QVÆSTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

ASTRIS & cælis proximum, de quo certo conſter elementum eſt aër: ſatis valdè enim probabile eſt ignis Spheram propriam eſſe nullam; quæ ſententia valdè antiqua eſt, & à recentioribus quibuſdam ſtrenuè defenditur [i], videtur hæc mens Auſonii in Gripho Ternarii. A

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

In media regione aëris variç valdè fiũt impreſſiones meteorologicę. Exhalationum copia gignit magnos & paruos ignes, diuerſiſſimè configuratos, pro exhalationum ipſarum forma diuerſa: vt modò videantur flammæ, modò columnæ, modò lanceæ, modò ſtellæ ſaltanres vel diſcurrentes, deſcendentes, vel aſcendentes, aliquando verò & cometæ multiplices, de quibus non eſt nunc tempus agendi [k]. quibus omnibus commune eſt magnam temporis ſiccitatem denotare; ſigna quoque eſſe ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maximè cometis conuenit; qui ſi frequentes fuerint, etiam præſignificanr ſterilitatem, famem ac peſtem: eò quòd vis cometæ omnem vaporum & exhalationum humiditatem abſumit: vnde conſequenter mortem minantur bilioſis, & qui ardentioris ſunt naturæ, quales plerique Principum & Magnatum: eadem ſiccitatis cauſâ, ad bella quoque & ſeditiones inclinanr. Cetera quæ his aſtrologi & Squarcialupus addunt, vana ſunt & fallacia; quæ dixi, naturæ conſentanea videntur. Fit ramen non rarò vt cometarum cauſa ſit, ſupernaturalis dumtaxat Dei diſpoſitio, vt quando fælicem aliquem euentum portendunt, quod ſæpenumero accidiſſe allatis Hiſtoriarum exemplis olim, teſte Origine *lib. 1. contra Celſum*, docuit Cheremon, *lib.*

a li. 2. de dieb. Criticis.
b lib. 4. Fen. 2. tract. 2. cap. 1.
c Hippocrat. paſſim & Celſ. libr. 4. cap. 4.
d li. 12. Therapeut.
e l. 5. de diebus Critic.
f epiſt. 35.
g l. de vita cælitus conſeruãda.
h li. 12. epiſtol. ad Politianũ & Picum.
i Hier. Card. l. 1 de varietat. ca. 2. Scipione Capicio l. 2. de Principiis. Fr. Patricio. li. 7. diſcuſſ. Peripatet. to. 4. Fra. Valeſio de ſacra philoſ. c. 50 Villaſpanaco & alii.
k vide Ariſt. 1. Meteor. à c. 4. Plinium li. 2. Nat. hiſto. & ibi Commẽtat. Milichiũ, Senecam libr. 1. Natu. quæſt. Contaren. l. 2. de elem. Cardanum l. 4. de ſubtilit. & lib. 1. & 14. de variet. Scaligerum cõtra Carda. exerc. 79. Fracaſto. in li. de Homocentri. & And Dudithũ tracta. de Cometis. & epiſt. ad Ioan. Cratonem.

lib. de Cometis; qui ſi exſtaret, fortaſſis deprehẽderetur nata hæc inde opinio, quæ vni regioni ſeu regno fœlicia fuere cum aliorum clade coniuncta erant: Vel ſanè cauſa eſt Dei diſpoſitio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte regum aut principum, vt ad pœnitentiã & morum emendationẽ recurramus [a]. Tunc autem cometæ pertinẽt ad oſtenta (de quib. actũ) & Dei caritatem nobis egregiè cõmendant, non ferientis niſi nos priùs admonuerit. idcircò videmus crinitas ſtellas in eã partẽ comã diffundere, cui minantur. Mirificum huiuſmodi cõmonitionis ſignũ,
B narrat Gobelinus Perſona [b]: nempe in monaſterio Bodkenſi, quod B. Meinulphus confeſſor exædificauit, quoddã miraculum ordinarium contigiſſe talibus oſtentis annumerandum: *Tintinnabulum* (inquit) *quoddam magnum æneum benè ſonorum in eodem monaſterio reuerenter aſſeruatur. Nam quoties aliqua ex eius monaſterij ſororibus breui erat abitura è vita, abſque vllo humano miniſterio, per ſe fortem reddebat ſonum.*] Rideat hæreticus, vt lubet; ſed alia duo ſimilia accipiat, etiamſi non lubet. Scribit Leonard. Vairus [c], *In Celtiberiæ oppido Vililla campanam eſſe, quam vocant incolæ* campanam Miraculorum; *hanc per aliquot menſes priuſquam reſp. Chriſtiana aliquid aduerſi patiatur, ex ſeipſa nemine pulſante, ſonare ſolitam: cuius rei* (ſic ait) *teſtimonium per publicos tabelliones hiſce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges faciebant ſuis litteris.*] Accedat & aliud è Galliis, quoniam Hiſpaniam à teſtimonio arcent aduerſarii. Eodem Vaito teſte, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, ſitum eſt nobile monaſterium S. Mauricii. Viuarium illic viſitur, in quo iuxta numerum monachorum piſces ponuntur. Illorum ſi quis ægrotet, piſciculus quoq; ſemiuiuus cernitur ſupernatare. quod ſi monachus è vita migraturus ſit, paucis ante diebus piſcis moritur. Hoc ita ſe Vairus accepiſſe ſcribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, ſingulari bonarum artium patrono, teſte oculato; tũ ab aliis fide dignis, vt rem locis illis notam atq; omni fide conteſtatam.

a Damaſc. 2. de fid. ortod. c. 7. Bonau. in 2. d. 14. q. vlt.
b in vita S. Meinulphi menſ. octob.
c libr. 2. de faſcino. c. 14.

C Porro cùm exhalatio quoque ſit venti materia, & ventorum ideò præcipuæ qualitates ſint, caliditas & ſiccitas: facilè intelligitur, cur ex iis & ſanitatis corporum, & fertilitatis anni probabilia ſigna queant deſumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat [d].

Secundò non pauciora ſiunt ex vapotibus, quæ & ipſa ſuas adferunt probabiles prænotiones. Ex nubibus quam multa queant prædici, poſt quendam Gerardum, docet Conr. Wimpina [e]; nec ſua ruſtica prognoſtica deſunt pluuiis communibus; nec prodigioſis pluuiis [f], ſiue naturalia tempeſtatis anni, ſiue ſupernaturalia iræ diuinæ cõminatoria. Anno ſuperiore. 1600. die 18. Februar. propè Arequipam, ex illis qui multi in Peruanã ſunt montes igniuomi (*vulcanos* vocant) vnus, eorum *Guaynaputina* principiò candidam nubem viſus pecorariis è lõginquo eructare, quam conſecuta eſt procella fragminũ ingentiũ quaſi auulſorũ à rupibus, ſed ignitorũ: hęc paullũ ſpacii progreſſa comminuebãtur in minores lapides, & paullatim centeſimo ferme paſſu à cratere, in cinerẽ. Vbi ſaxa decidebãt cuncta reuulſa, diruta, cõminuta, interẽpta: vbi lapides, pauci mortales euaſere vel iumenta. fors Hiſpan⁹ iter faciebat eques: cùm vim grandinis lapillaceę non ferret, deſcendit, & ſe ſub equo locat; ſed equus non valebat ſubſiſtere pręvi ictuum. herus videns nec tutũ, nec quietum ſibi ſub iumento refugium; ephippium aufert, equũ deſerit, capiti ſellam imponit; ſic ægrè euaſit cranifragium. torrentes & fluuii ac fontes nonnulli penit⁹ exaruere, aliis lapſus facultas intercluſa cineris multitudine, idq; p leucas plus trecentas. Arequipæ primũ ortæ clarã luce tenebræ integrũ ferè menſẽ durarũt. Interea initiò cælũ fulminib. viſũ dehiſcere, & audiri tonitrua, flãmeique globi inſtar artilleriæ bellicæ acieb. hinc inde diſpoſitis mutuò exploſæ viciſſim

d vide Senecã l. 5. Nat. quæſtin. Plin. l. 2. c. 40. & ibi Milichium, Card. l. 1. de varie. c. 1. & 8. Valeſ. de ſac. philoſ. cap. 50.
e li. 1. de ſignis cap. 5.
f de quib. Plinius ſupra ca. 56. & 58. & ibi Milichius.
g Valeſ. ca. 50. de ſac. philoſ.

ciſſim huc illuc diſcurrere.ingens globus ſemel decidit,& à téplo in proximũ ambitum,inde in viam publicam patente portâ erupit,& ſubitò diſparuit relicto ſulphureo nidore.terræ motus iugis fuit;adeò vt multæ domus conciderent,reliquæ quaſi tripudiarent nutantes. Nec ceſſauit interea pluere terram albam,inſtar cinerũ ſeu calcis tritæ, vt nemo per plateas incederet,quin mox digiti ſpiſſitudine cooperiretur. domus, quæ minimùm,rectæ eſſent craſſitudine ſemipedali: ſic pleræq; ſub onere gemebundæ ſubſiderunt. malum durabat, luce per interualla potiùs oſtentante ſe,quam diem præbente. Menſe ferè exacto ceſſatio fuit,& nonnulla intermiſſio,vt noſtri qui illic degunt perſcripſere: ſed adhuc metus manebat grauiorum. Magnam morum in meliùs tum timor expreſſit commutationem: omnes ad pedes Sacerdotum deuolui, adeò vt quies nulla daretur, & vi in cubicula pœnitentes irrumperent. Sic Deo lucrum animarum multarum acceſſit. Sed nec Satanas neglexit occaſionem. Nam cùm Indi pagani viciniores flammis ſolita ſuperſtitione Magos acceſſiſſent; & ſimul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac ſacrificiis procurarent:magos & viciniores quoſq; flammæ conſumpſerunt,ceteri omnes male multati, deſperabundi pars ſuſpendio, pars aliter ſibi mortẽ conſciuerunt. Hæc narrata litteris P. Ioan. Ruizii de Alarcon ſcriptis Arequipæ Martii XV. anno ſuperiore, quarum hoc anno Martio menſe exẽplar Hiſpanicè perſcriptum legi; vnde hanc epitomen excerpſi. Vix quidquam ſimile lectum vel auditum. Idem de grandine & glacie dicendum,(quæ ſpecie nõ differũt a, & Piſidas in *κοσμουργίᾳ* poëticè non philoſophicè contra Ariſtotelẽ agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni; roris & pruinæ multitudo ſterilitatem potiùs, prænotant. Nebula deſcendens ſerenitatem, aſcendens imbres indicat. Tonitru & ecnephias ſunt indicia pluuiæ ſubſecuturæ: alii verò ſonitus in aëre audiri conſueti b, magis pertinent ad prodigia. Fulmen & preſtet, quid pronuncient, Wimpina te docebit[c].

a *Valeſ. ca. 50. de ſac. philoſ.*

b *vt 2. Machab.*

c *d. cap. 6.*

Tertiò maris tumor, venti; fluuiorum inſolitæ eluuiones, peſtis annuncia ſunt: terræ motus quoque idem deſignant, teſtibus Ammiano, Procopio, & aliis.

Quartò, quoad impreſſiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo, coronæ, parelus, virgæ) naturalium præſenſionum prognoſtica cenſeri poſſunt[d], vt & hiatus, & quæ foueæ & feneſtræ vocantur; necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui eſt nomen, ſunt enim effectus varii, exhalationis vel vaporis ſuperabundantis, & vincentis obſtantia; vel interdum luminis victi ac profligati[e].

d *vid. VVimpinam d. c. 5.*

5. (vt ad terreſtria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognoſtica colliguntur vt *teſte Tullio.*

Lentiſcus, triplici ſolita grandeſcere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi,

Amygdalorum copia indicat meſſis abundantiam[f]. Trifolium inhorreſcit, & folia contra tempeſtatem ſurrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines & pappi populnei volitantes per aërem, aut aquis innatantes, tempeſtatem prænunciant. Si roſæ violæue ſub auctumnum iterum floreant, peſtilitas imminet. Burdigalæ, quæ peſtim illam magnam præceſſit hyems, aliquas in horto noſtro roſas protulit; quas & vidi. Vnum hoc non videtur vacuum à ſuperſtitione, quod quidam tradidere: ſub actumnum duas vel tres glãdes legendas, tum cultro ſcindendas, trium aliquod in his ſolere reperiri, muſcam, vermem, vel araneum: muſcam denotare diſcidia eo anno futura, vermẽ fertilitatem, araneâ mortalitatem denotari.

e *vide Senec. lib. 1. Nat. qu. Plinium li. 2. à c. 28. Contaren. l. 2. de element. Pernumeam l. 3. Phyſic. & Carda. l. 4. de ſubtili.*

f *vide Panegyrim noſtram de Natiuitate Deipara virginis.*

Sextò animantes etiam quædam nobis prænunciant, vt; D

Cana

Cana fulex fugiens è vaſti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans inſtare procellas.

Vt & acredula matutinis inſtans vocibus:

Fuſcaq; nonnunquam curſans per litora cornix,

Si tamen,

Demerſit caput & fluctum ceruice recepit.

Ipſi quoque alumni dulcis aquaï ranunculi

Mollipedeſque boues ſpectantes lumina cæli,

Et quæ talia ex Arato Tullius [a], & ex Heſiodo Virgil. Quid cōtemptius muſculo, vel paſſerculo? tamen domos illi ruituras; hi, aëris contagionem fugâ præueniunt, quorum omnium etiam cauſas Franciſc. Picus inueſtigat [c].

a li. 1. de diuin. b lib. 1. Georg. c d. lib. 3. ca. 5. cum ſeqq.

Ex obſeruatione huiuſmodi Phænomenorum, emerſere canones prænotionum, quibus vtuntur nautæ, paſtores, & agricolæ de quibus non contemnendum opus exſtat Antonii Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum ruſticarum*. illa quidem ipſa animalia præſagii ſui ſunt ignara; ſed impetum quendam naturalem ſolummodò ſentiunt, mouente phantaſia per humores concitata ad petendum quæ commodò, & fugiendum quæ noxæ ſunt futura. Quod ſigillatim idem Picus oſtendit, de ciconiis, cypſelis, mergis, delphine, ceteris longum nimis & lentum foret mihi, ſingulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præſagia.

QVÆSTIO III.

De coniectatione medicorum.

EGimus [d] de quadā falſa & illegitima, imò ludibrioſâ; nunc de verâ, ſeriâ, & gneſia dicendum. hanc medicorum σημειωτικὴν, veteres, recentioreſque Doctores integris tractationibus ſunt proſecuti [e]; quos legere poterunt, qui plenos ſitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuerſim poſſe ſtatui.

Signa proba ſunt, quæ naturalibus principiis, & veris experientiis comprobantur: cetera ſunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam ſanam integramq; valetudinem teſtantur; quædam degenerantem vel iam affectam; quædam ſuccumbentem, & iam victam: quædam ſe recolligentem & victricem: quædam deniq; ſunt ambigua, etiam ipſis magiſtris. Nec vlla tam certa, quin fallant aliquando, ideò vetus ſermo verus, præſtare à ſexaginta medicis, quam à ſcabinis ſex damnari, & morti addici.

d q. 1. concl. 4. e Hippocr. lib. de Prognoſt. & in eum cōmentar. Galeni. Ariſtot. ſæpe in Problem. Celſum l. 2. de Medici. & horum ſequētes veſtigia Fr. Picum d. l. 3. c. 7. VVimpin. lib. de ſignis c. 8. & à c. 13. vſq; ad 21. Io. Guinsherum Andernacum veter. & noua medicina cōment. 1. Dial. 7.

QVÆSTO IV.

De prænotione Phyſiognomicà.

A PHyſignomus ex pilorum, & membrorum corporis colore, habitudine; & proportione; de temperie, valetudine, quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat ſe ſcire: præcipuè frontem conſiderat faciemque, quia hæc ſolet eſſe ſpeculum virtutum intellectualium; & tum vocatur hæc μετωποσκοπία. Huius mentio apud Iuuenalem *Sat. 6.* cùm ſcribit frontē vati à muliere præbendam. Ariſtoteles & Polemon confundunt cum *Chiromantia*; quæ propriè manuum cōnſiderat lineamenta, quaſi quoddam virtutū actiuarum ſpeculum: at ſi conſiderat etiam reliqua membra totiuſque corporis habitum, *Phyſiognomica* vocatur.

Hanc Phyſiogn. veteres medici Hippocrates & Galenus diligenter excoluerunt, vt & Ariſtot. integro libro, & qui exſtat Polemon Athenienſ. *lib. de Natura ſignis*: quorū ſcripta laudantur, eò quòd naturæ veſtigia calcarūt. Sed recētiores Barth. Cocles *in Anaſt. Phyſiogn.* Luc. Gauric[a] & alii ferè plura miſcēt ſuperſtitioſa, præter vnū fortè Petr. Motiū; cuius librū *de multiplici tēperamē*

to &

[a] *l.2. paraneſ. Chriſt. cap. 2.* *to & cognoſcendis hominibus* laudat Michaël Medina [a]: quia primò eomplexionis modum, deinde medieo & philoſophieo ratiocinio propenſiones & ingenia gentium, prouineiarum, & ſingulorum hominum deſeribit: methodus hæc vera & recta. ſed ſcriprotem illum nondum porui nanciſci. Viſus mihi

[b] *libr. de ſignis cap. 8. 9. & 10.* non infæliciter Contad. Wimpina [b] Galeni & Ariſtotelis ferè omnia in Compendium redegiſſe.

Artis fundamenta varia ſunt. ptimum petitur à quadam eum animantibus ſimilitudine. v.g. qui paruis ſunt oculis inuidi cenſentur, quia ſimiæ tales; qui magnis, ſtupidi, ſicut boues & aſini. tatio eſt: quia cum Deus auctot naturæ gnarus eſſet, qua quodque animal indole dotaſſet, ſingulis etiam ea addidit inſtrumenta, quæ huie indoli forent quā aptiſſima. feroeibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; timidis ae fugacib. vt lepori & eeruo, art' celeri fugæ neeeſſarios; fortibus araturis, vel onera baiulatutis, toros, gibbum, dorſi, humerotumque tobur, vt camelo, boui, equo & reliquis veterinatiis. Idcirco quaſi ex ſigno & à poſteriori (vt loquuntur ſcholę) animantium indolem ex ipſis inſtrumentis corpoteis, quibus à natura ſunt prædita, colligunt.

Seeundum fundamentum à moribus gentium atque prouinciarum deſumitur; quæ cùm certo ſint corporis habitu, vt plurimum quoque ingeniis moribuſque diſcrepant. v.g. phyſiognomi definiunt nimium tuſeos, ſtupidos ac perrinaces eſſe, quoniam Æthiopes ſunt huiuſmodi.

Tertium à ſexu, v.g. quia mulieres eandida vt plurimum & molli ſunt cute, eædéq; ſūt pauidæ ae leues; ideò candidos & molli eute, moribus obnoxios iiſdem eenſent. Huius ſecundi & tertii fundamenti ratio ducitur à complexione. cùm enim eadem temperies ſimul cauſa ſit cutis huiuſmodi & morum huiuſmodi: ratiocinantur, in quocumque cutis ſit ralis, talem eſſe temperiem. quare ab eodem, eiuſdem temperiei ratione, ſimiles mores exſpectandos.

Quartò rimantut affectus animi, à motu membrorum & corporis affectionibus. tale illud Hippoeratis, *Oculi non nictantes ſunt iracundi: quoniam irati*

[c] *prou. 6. v. 12.* *fixis & immotis oculis intuentur.*] Sic ratiocinabatut Salomon [c] dicens; *Homo Apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo*

[d] *Eſa. 3. v. 9.* *corde machinatur malum.* Et Eſaias [d]; *agnitio vultus eorum reſpondit eis.* hoc eſt vultus

[e] *L. 12. Epig. 54* exterior eotum, ſeeteta cordis patefecir. ſie argumentatut Martialis [e] (quem vetuſta exemplaria neſeio cur voeenr Martialem Cocum.]

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine laſus,
Rem magnam praſtas, Zoile. ſi bonus es.

Mathiam Coruinum Hungatiæ Regem, haud illaudatum Principem, nimis deditum diuinationi, adeò vt nihil niſi eonſultis aſttologis ſoleret ſuſ-

[f] *Bonfinius l. 8. Hungar. hiſt. deca. 4.* cipere [f]; tam ſtudioſè accepimus [g] huic vaeaſſe phyſiognomicæ diuinationi, vt ex primo adſpectu lineamentorum faciei, de temperamento & moribus hominum ſolertiſſimè iudicaret; ita vt, magiæ ſpeciem æmulis præbuerit.

[g] *Ioachimus Cureus in Anal. Sileſ.* Quinctum fundamentum petunt ex collatione ſignorum cum ſignis, & ex quibuſdam alia eolligunt, verbi gratia, inuidiam ex iraeundia, cui triſtitia & animi ptauitas ſit adiuncta.

Sit eonclusio, *Phyſiognomica conſiſtens intra cancellos naturalis philoſophiæ, licita eſt, & habet aliquid probabilitatis.*] B

[h] *1. Paral. 12. v 8.* Probatur ptimò, quia poſitotum fundamentorum aliqua ſunt probabilia, quædam minùs, quædam ampliùs.

[i] *Prou. 17. v. 24*
[k] *Eccleſ. 8. v. 1.*
[l] *cap. 13. v. 31.*
[m] *Prou. 6, v. 12. Eſa. 3. v. 9.*

2. probatur ex ſaeris litreris, in quibus, *virorum robuſtorum facies dicuntur ſimiles faciei leonum* [h]. Irem quod, *in facie prudentis lucet ſapientia, oculi ſtultorum in finibus terræ* [i]. & alibi; *ſapientia hominis lucet in vultu eius* [k]. item; *cor hominis immutat faciem illius* [l], & quæ iam citata [m].

3. ex

3.ex iuris interpretibus, quorum communiore calculo receptũ, quando plures de aliquo crimine ſunt accuſati & capti, primùm quæſtioni ſubiici debere illum, qui facie deformior; quoniam credendus ſit animo quoque prauior [a].

4.probatur ſententia philoſophorum. Pythagoras enim ad huius diſciplinæ regulas, diſcipulos vel admittebat, vel repudiabat. Socrates hac indiciná deprehendit Platonem fore, qualis poſtea laudatus b. Maximi hanc fecere Plato [c], Ariſtoteles, & Sextus philoſophus: quorum primus ea vtitur in Dialogis, Secundus accuratè tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduerſarium mirè laceſſiuit [d]. Velleius Paterculus, veteres ea multùm vſos teſtatur [e].

Dixi, non *certitudinis* ſed *probabilitatis*: quia ſolent quidem corporis diſpoſitiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demonſtrauit: ſed præire, non trahendo vel cogendo, verùm leniter & aſſiduè inclinando: ita vt bona conſuetudine & freno rationis, haut difficulter illa propenſio ſuperetur. Quod de ſe teſtari Socratem non puduit, cùm Zopyrus phyſiognomus ex lineamentis corporis eius, bardum, ſtupidum, & mulieroſum illum iudicaſſet [f]. Sic intelligendus Caſſius medicus [g], cum quæſiiſſet, cur prodigioſæ formæ homines, plerumque etiam emota ſint mente? reſpondet, *quia corpori conſentit anima, vt anima corpus.*]

a *Bald. in l. 2. n. 5. C. quorũ appella. non recip. Paris de Syndicatu, Hippolytus, Marſil. & alii.*
b *Sirenius l. 9. de Fato, c. 39.*
c *in Timæo.*
d *Orat. pro Roſcio. Comæd.*
e *libr. 2. hiſto.*
f *Cicero lib. de fato, Alexan. Aphrodiſ. l. 4. de fato.*
g *Problem. 51.*

Vnde ſequitur 1. longè certiùs iudicium ferri de brutis, quàm de hominibus. quia bruta, propenſione ſola trahuntur; homo propenſionem arbitrii habenis moderatur. Sequitur 2. quod Phyſiognomo non licet iudicare, de facto, ſiue de actuali hominis vita, ſcilicet hunc eſſe talem: ſed de pronitate tantùm ac inclinatione, vt optimè cenſuit Proclus [h], v.g. talem propendere & inclinari in auaritiam, mulieres, vinum &c. 3. ſequitur, non poſſe hanc facultatem iudicare, de donis diuinis & gratuitis, quia Deus hæc diſtribuit cuique, prout vult. nec de extrinſecis planè homini, vt morte violenta, opibus, honoribus, & ceteris fortunæ bonis maliſue: nec de nuptiis, ſtatu vitæ, & aliis negotiis, quorum electio eſt merè voluntaria, talibus nugis plenus eſt liber *de neuis* Melampi. Ratio eſt, quia nihil iſtorum dependet à corporis habitu, vel conſtitutione. Permittit quidem Deus, vt quædam diuinationes iſtorum euentu comprobentur; ſed ſimul eos ſinit falli, in iis quę magis ipſis neceſſaria. Scribit Paulus Iouius in Elogiis, de Antonio Tiberto Ceſænate, qui Phyſiognomus excellens ſuo tempore habebatur, eũ *Guidoni Balneo prædixiſſe, quod ab intimo amico necaretur; Pandulfo item Malateſtæ Ariminenſium tyranno, quòd ex patria pelleretur, & exul in extrema egeſtate periturus eſſet. Paullò poſt Pandulfus Guidonem ob ſpectatam virtutem & ſuſpectam obtruncat: Antiochum ipſum cuſtodiæ mancipat, euentum præſagij exſpectaturus. Antiochus cuſtodis arcis filiam, ita flexit; vt reſti ab ea impetrata in foſſam demitteretur: ſed compedum ſonitu proditus, & à fuga retractus, cum puella percutitur. Pandulfus tandem exſul, & egens ab omnibus deſertus, in hoſpitali diuerſorio ſenex periјt.*] ſic dum aliis cauit, ſibi non cauit Antiochus. Potuêre etiam illa per humanam prudentiam coniici. quid enim inexſpectatum aut mirandum, ſi familiaris tyranno vir fortis, ob ſuſpicionem, ab eo necetur? quid veriſimiliùs, quàm tyrannum inuiſum, vel necari, ſi ſit audax; vel compelli in fugam, ſi timidus; & ſemel pulſum, ad egeſtatem redigi?

h *in Alcibiad. Platon.*

QVÆSTIO V.
De Chiromantiâ.

CHiromantiam diuidunt in Phyſicam, & Aſtrologicam.

Concl. 1. *Phyſica Chiromantia licita eſt, & phyſiognomiæ pars, & ideò de illa idem quod de hac iudicium*]

Ratio eſt, quia per lineas & partes manus, conſiderat ipſam corporis tē-periem, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propenſiones. hanc probat artem Ariſtoteles *li.1. Hiſtor. animal. cap.5. & 30. ac 34. problem. ſect. 10.* & prolixè eam exſequitur Conrad. Wimpina *lib. de ſignis ca. 10. 11. & 12.* incautè verò Pet. Primodaius; dum inter duas has ſpecies non diſtinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, *Academiæ Francicæ p.2. die primo cap.4.*

Concl. 2. *Chiromantia aſtrologica prorſus vana & illicita, ſcientiæ nomen non meretur.*] Scientiam eſſe nititur probare Anton. Verderius [a]. nam loqui illum de hac etiam, non de phyſicâ tantum patet, tùm quia coniungit cum aſtrologiâ; & vtramq; ſcientiam cōtendit eſſe; tum quia, in reſponſione penultimæ obiectionis, dicit harum manus linearum ſignificationem ab aſtris infallibiliter dirigi &c. quæ ſanè Eccleſiaſticam merentur cenſuram. quia Papa Sixtus V. edita contra aſtrologos & Chiromanticos bullâ, definiuit neutram eſſe ſcientiam, &, vtroſque pariter damnans, grauibus ſubiecit pœnis: cuius doctiſſimi & maximi Pontificis ſententia præponderat omni contra ſentiētium temeritati: tum etiam quia in Catalogo Romano librorum, quorum vetita lectio omnes qui Chiromantiam docent, apertè ſunt annumerati. prohibita eſt ergo.

[a] *lib.7. var. lection. cap.9.*

Vanam eſſe, docet optimè Franc. Valeſius [b], doctiſſ. medicus, meritiſſimò illam deteſtans. primùm namque laborant væſania mathematicorum, de aſtrorum influentiis, quam improbauimus *ſupra q.1.* Addunt de ſuo, quod ſtultius eſt, hanc areolam eſſe Iouis, illam Mercurii, tertiam Veneris, atque ita porrò. Superaddunt tertiò tales areolæ lineas hoc prænotare, alias illud: quorū nihil ratione vel auctoritate confirmāt, ſed nudo ſuo delirio, & prætextæ experientiæ poſtulant nos manus dare. Cùmque tam inania ſint artis huius principia, fuere tamen ſemper, qui hoc quoque mendacium paruuli diligerent. Olim proſâ oratione Chiromantiam tradidit Helenus Syracuſius libro, quem nominat χειροσκοπικὸν οἰώνισμα, *manus inſpectorium augurium*; carmine verò comprehendit, Eumolpus quidam. vtriuſque meminere Pollux & Suidas. Recentiores ſcripſere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius à Carthuſiano nominis eiuſdem) Ioan. Taiſnerus Athenſis, Antonius Cermiſonus, Bartolomæus Cocles, Michaël Sauonarola, Petrus de Arca, Marcellus Saya, Andreas Tricaſſius, Michael Scotus, Ioan. Teukeſberg, & alii; quorum libri ſcatent ſuperſtitioſis. Ars iſta palmam manus primò in certos colliculos. areolas, & lineas diuidit: areolis planetas ſingulos, lineis aſtra quædam præficit: horum denique aſtrorum atque planetarum vulgò creditos effectus ipſis areolis ac lineis manus aſcribit, vt breuiter Wimpina [c] oſtendit, addens ſe horum non approbatorem, ſed narratorem eſſe nudum: ſuo iudicio cuncta nænias eſſe: deteſtatur hos & impugnat vehementiùs antiquus ſcriptor Ioannes Saliſberienſis *lib.2. Polycratici c.27.*

[b] *fac. philoſo. cap.32.*

[c] *ſupra ca.12.*

Contra hos libratum illud Iuuenalis Sat. 6.

. . . . frontemque manumque
Præbebit vati crebrum poppiſma roganti.

quorum prius ad metoſcopum, poſterius ad chiromantem referendum benè Britannicus obſeruauit. Solent hanc vanitatem profiteri vxores (ſi vxores) ex illa colluuie quæ totam peruagatur Europam. Vulgò *Zingaros* ſeu *Ægyptios* nuncupant, de quib. multa collegit Creſpetus *li.1. de odio Satanæ diſcur.12. fol.176. & ſeq.* Sed hi ſcriptorib. Germanis, quàm Gallis vel Italis notiores; ideò hos audiamus. conditionem eorū & originē ſedulo perquiſiuit, extra res fidei, non deſpicabilis Seb. Munſterus l.3. coſmograph. *fol.267.* Cū ageretur (inquit) *annus poſt Chriſtum natum, 1417. primum per Germaniam apparere cœperūt homines nigre-*

*dine deformes, excocti ſole, immundi veſte, & vſu rerum omnium fœdi, furtis imprimis intenti; præſertim fœminæ illius gentis. nam viris ex furto fœminarum victus eſt. Tartaros aut Gentiles vulgùs vocat, in Italia * Cianos appellant. Ducem, comites, milites, inter ſe honorant veſte præſtantes: canes venaticos pro more nobilitatis alunt: ſed vbi venentur, niſi furtim non habent. Equos ſæpè mutant, maior tamen pars pedibus graditur. Fœminæ cum ſtrato & paruulis iumento inuehuntur. Litteras circumferunt Sigiſmundi Regis & aliquorum Principum, vt tranſitus illis per vrbes & prouincias incolumis permittatur innoxiusq́;. Ferunt ipſi ex iniuncta ſibi pœnitentia mundum peregrinante circuire, atque ex minore Ægypto primùm emigraſſe. Sed fabellæ ſunt. Hominum genus, quod vſu compertum eſt in peregrinatione natum ocio deditum, nullam agnoſcens patriam ita circuit prouincias, furto (vt diximus) fœminarum victitans, canino ritu degit; nulla religionis cura, etiamſi inter Chriſtianos paruulos ſuos baptiſari curet; in diem viuit, ex prouincia demigrat in prouinciam: per aliquot annorum interualla redit; ſed multas in partes ſcinditur, vt non ydem in eundem facile redeat, niſi per longa interualla locum. Recipiunt paſſim & viros & fœminas volentes in cunctis prouincijs, qui ſe illorum miſcent contubernio. Colluuies hominum mirabilis omnium perita linguarum, ruſtica plebi grauis imminens: vbi foris illa laborat in agris, hiſpolijs inuigilat caſellarum. Anus eorum chiromantiæ & diuinationi intendunt; atque interim quo quærentibus dant reſponſa; quot pueros, maritos, aut vxores ſint habituri, miro aſtu & agilitate crumenas quærentium rimantur & euacuant.]* hæc de illorum moribus veriſſima. Vnde ſæpè animum ſubit admiratio, quo iure, vel iniuria in quibuſdam prouinciis hoc genus flagitii à Principibus toleretur: non ſine maximo ſchandalo, & damno ruſticorum. Nam ſcelerum impunitatem permittit, qui ſceleratos tolerat. Si hos fures licet tolerare, certè & alios. Si horum chiromantia & maleficia reliqua tolerantur: non id eſt niti contra diuinæ legis, & Eccleſiaſticorum canonum auctoritatem? Notoria ſunt flagitia quæ Munſterus memorat, & iiſdem planè verbis Albertus Krantzius *lib. 11. Saxoniæ c. 2.* vt alter ab altero, vel ambo à tertio acceperint. Quod attinet ad maleficium docet experientia, nam ſi quis illis ex ſacco vel capſa vnicum nummum largiatur, omnes nummi qui in eodem capsâ vel ſacco inerant, migraſſe quo vnicus ille, non raró deprehenduntur: quod apertum maleficium eſt. Quoad diuinationes illas, nequeũt excuſari à ſuperſtitione, aut hæreſi (ſi ſic ſentiunt) aut impoſtura ſchandaloſa. Quod alios paſſim recipiant, ex nationibus per quas tranſeunt; id nullo pacto illis concedere deberent reſpub. ſed tales qui ſe iis aggregant, & ipſos receptatores, condignis pœnis coërcere. Nam contrarium eſt otioſos & vagabundos fouere in reip. perniciem; quod vel ſtolidum, vel improbum planè. Notę ſunt contra otioſos leges Ægyptiæ, & Atticæ apud Athenæum lib. 4. & Pierium li. 34. Notum hodie, vbi iuſtitia viget, magiſtratus ſolere in tales inquirere, vnde victitent, nam nemo de vento præſumitur viuere *l. fin.* (*de alim. pupil. præſtan*) & meritò ſemper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comędia retulit Athenæus lib. 6.

Eſt optimè hic ſtatutum apud Corinthios:
Si quempiam obſonare ſemper ſplendidè
Videmus, hunc rogamus; vnde viuat, &
Quid faciat operis? ſi facultates habet,
Vt reditus harum ſoluere expenſas queat;
Perpetimur illum perfrui bonis ſuis.
Sin fortè ſumptus ſuperat ea quæ poſſidet;
Prohibemus huic ea ne faciat in poſterùm:
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui,
Sin ſumptuoſè viuit, is qui nihil habet,

* corr. cinganos.

Tradunt eum tortoribus. Proh hercules!
Nec enim licet vitam abſq; malo degere
Talem, ſcias: ſed eſt neceſſe aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium
Aut in foro agere Sycophantam, aut perfidum
Præbere teſtem. Nos genus hoc mortalium
Eijcimus ex hac vrbe, velut purgamina.

Cingaros credo toleraſſent, quos non præſumptio eſt, ſed res docet, clependo, harpagando, ſurelis, maleficiis viuere.

Verùm excuſant illos Pátroni, calamitoſum eſſe genus hominum, miſeratione dignum. cur? Ex Ægypto oriundi, luunt maiorum à fide Chriſtianâ apoſtaſiam, & pœnitentiam obeunt, ſeptennalem locis incertis vagationem. Summa defenſionis hæc eſt. Quam diluunt alii: quem dixi Sebaſtianus; *Sunt anni* (inquit) *plùs, minusùe viginti ſex ab hoc tempore quãdo ego Munſterus iſta ſcribo, quod Heidelbergæ agens iſtius gentis primoribus me adiungens vix extorſi litteras quaſdam, quas gloriabantur ſe habere ab Imperatoribus. at illæ mihi oſtenſæ erant. Vidimus quoddam quod aiunt Lindoiæ à Sigiſmundo Imperatore impetratum; in quo mentio fiebat quomodo maiores eorum in minori Aegypto, olim ad aliquos annos, abiecto Chriſtianiſmo ad Gentilitatis errorem relapſi fuiſſent, & reſipiſcentibus eis pænitentia iniuncta, quod tot annis ex ſingulis eorum familijs aliquot per orbem peregrè proficiſcerentur, diluerentque in exilio perfidiæ ſuæ crimen. Sed iam dudum euanuit tempus huiuſce ſuæ peregrinationis, & tamen colluuies illa non ceſſat circumuagari, furari, mentiri, augurare, & diuinare.*] Cur ſi pœnitentiæ terminus effluxit, pœnitentiam adhuc prætexunt? verum falſum etiam, quod de Ægypto iactant. Nam interrogati nec ſciunt quidem quid Ægyptus, aut vbi minor vel maior. Vnde ergo emerſerunt? Mira varietas eſt ſententiarum. Quidam *Cincalos* dictos putant, quaſi ἀνεζίυς, penarium expertes & mendicos. Sanè γ. & κ. commutantur facillimè, & Menander in Thaide quendam ait πτωχοτέρον λεβερίδος κ̀ κιγκάλυ, mendiciorem leberide & ſincalo. Leberis ſignificat ſpolium ſerpentinũ; *Cinclus* autem cui ẽt nomen σεισοπύγις; ſi caudæ demas ornatum valdè implumis: inde ruſtici egenos & errones, *cinclos* dixere, vt ex Æliano & Suida docet Adagiographus *chiliad. 2. cent. 2.* hæc ſententia placuit Pierio Valeriano *lib. 25. Hieroglyphicor.* Sed ad rem non facit. Polydorus Aſſyrios & Cilices putat: Volaterranus Vxios è Perſiâ: hoc eſt ariolari. Nomen indicat, Belgæ *Egipteners*, Galli *Ægiptiens*, Hiſpani *Gitanos*, Itali *Cingaros*, vel *Cianos* vocant: Germani ſuperiores, *Zigeuners*; quæ omnes voces ab *Ægyptio* deductę; & hęc vltima, quaſi *Chuſener*, à Chus Chami filio patre Ægyptiorũ & Æthiopũ. Hi quia vidẽt tẽpus pœnitentiæ præfixũ effluxiſſe; nunc duo quædã comminiſcuntur: vnũ eſt ſe non poſſe ad patriam redire intercæptis itineribus: cogantur ergo diuidi, & certæ alicui nationi aſcribi, & legibus ibi receptis viuere; vel pellantur. Alterum eſt, etiam poſt illud ſeptennium, ſibi ex patriis ſedibus ſubinde neceſſariam eſſe migrationem; ſi ſecùs fecerint, & non quotannis mandras vel hordas ſuas (id eſt hominum multitudinem vtriuſq; ſexus) exulatum miſerint, calamitatem & ſterilitatem omnibus certò præſtam eſſe. Digna hæc cauſa, in quam ſedulò inquiratur: quod ſi fiat ſtatim apparebit impoſtura. Quæ, vel vbi hæc gens, quæ quotannis tantoperè multiplicatur? hæc quidem in peregrinatione ſua, niſi adultos vndecumque colligeret; citò interiret. Deinde ſatis iſti oſtendunt falſum fuiſſe primum illud de iniuncta pœnitentia. Quod de fonte horum veriſimilius comperi, eſt quod *in Annalibus Boiorum* his verbis ab Auentino perſcriptum fol. 826. libro ſeptimo; *Eadem tempeſtate furaciſſimum illud genus hominũ colluuies atque ſentina variarũ gentium; quæ in confinio Imperij*

Turcarum

Turcarum atque Hungariæ habitant Zigenos *appellamus) rege Zinkelone, noſtras peragrare cæpere regiones, furtò, rapinà, diuinationibus, impune prorsùs victum quæritant. Ex Ægypto ſe eſſe mentiuntur, extorreſque domo à ſuperis cogi ſe, maiorum delicta; qui Deiparam virginem cum puero* I E S V *hoſpitio excipere recuſarint, ſeptem annorum exilio expiare impudentiſſimè confingunt. Experimentis cognoui eos vti venedica lingua & proditores, atque exploratores eſſe. Cùm alij, tum imprimis Maximilianus Imp. Caſ. Aug. & Albertus parens Principum noſtrorum publicis edictis teſtantur: adeò tamen vana ſuperſtitio hominum mentes, velut lethargus inuaſit, vt eos violari nefas putet, atque graſſari, furari, & imponere impunè paſſim ſinant.*] Tria hinc collige, primùm, origine Sclauos eſſe ex ditione Winden: ſanè, quod peculiare ipſis idioma, in Sclauonicum vergere ſignificat Auentinus; loquens de natino. Scio namque præterea fictitium quoddam habere ipſis ſolis notum, quod Hiſpani vocant *Ziriguenca*; Germani, teſte Munſtero, Rotwelſch, hoc eſt Rubrum Barbariſmum. Norunt interea cuncta ferè Europæ idiomata: & apud Germanos Germanicè, apud Gallos Gallicè, apud Italos Italicè &c. loquuntur: quod neceſſarium ad finem explorandi. Secundò vides hos ſeptennem illam priorum pœnitentiã, iam ad ſingulos poſterorum porrigere, vt prætextus ſit vagandi. Tertiò compertos Principib. prudentiſſimis de proditione, meritò dãnatos, ſed quadã imprudentiũ ſuperſtitione foueri. Dicam q̃ rẽ valdè confirmat; cũ adhuc in Hiſpaniâ anno 1584. verſarer Legione, magna tũ multitudo iſtorũ per pagos illos inundarat. feſtũ corporis Dñi tum celebrabatur. petierunt aditũ in Ciuitatẽ, vt (honoris cauſſa) præſultarent, q̃ illic conſuetũ. fecere, ſed à meridie propter furacitatem fœminarum ortus tumultus. fugêre in ſuburbia, & ad S. Marci (D. Iacobi equitum magnifica eſt habitatio & hoſpitale) ſe conglobarunt, & iuſtitiæ adminiſtros militari vi repulerũt. mox tamen, neſcio quo pacto, diſſimulata omnia. Huic hordæ Comes erat; ſic appellant; in turba multi recepti Hiſpani, etiam ex Graiales, Villabraxima & pagis nonnullis Caſtellæ. Comes tam peritè Caſtellanum idioma loquebatur, quàm ſi Toleti natus. Sciebat omnes Hiſpaniæ aditus terreſtres, (*Puertos* vocant) omnes regionũ amfractus & difficultates: quid roboris eſſet cuique ciuitati, qui præcipui in quaq;, & quæ cuique opes. Nihil ferè ad rempub. pertinens, tam arcanum, quòd eum lateret. nec clam hoc, ſed gloriabatur. Quô aut cui rei hæc curioſa exploratio? Nonne compeſcenda vagabundorum hæc curioſitas, etiam ſi ſolum peregrini, & inculpatæ vitæ? Benè tibi, benè ſit Maxime Carole, qui in conſtitutionibus Comitiorum habitorum Auguſtæ Vindelicorum anno 1549. cap. 26. hanc fecem mortalium, hos errones periculoſiſſimos, *Zyngemeros* ſeu pręſtigiatores Teutonica terrâ excedere veluti exploratores & proditores Chriſtianæ Eccleſiæ miſſos à Turcis ſanciuiſti. Commemorat hanc conſtitut. Petr. *Gregor. lib. 34. Syntagm. iur. vniuerſ. c. 16. nu. vlt.* inuehitur in eoſdem Creſpetus *d. loco*, & (cui meliorem opto religionem) Philip. Camerarius I. C. *opere horar. ſucciſiuarum cap. 17.*

B Sed obiiciuntur nobis duo, vnum SS. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates ſunt duæ; prima eſt *Exod. 13. v. 9. Et erit quaſi ſignum in manu tua.* Reſpond. hoc explicari ſequentibus verbis; *& quaſi monumentum ante oculos tuos.* loquitur enim de ſolemnitate azymorum; cuius celebrationem vult Hebræis eſſe ſignum memoriale liberationis ex Ægypto; Sumit autem metaphoram à more hominum, qui quando volunt alicuius rei recordari, ſolent digito annulum indere, vel filum alligare: quia cum manum ſæpè ante oculos eleuemus, fit vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuiſceremur.

2. Iob. 37. v. 7. *Qui in manu omnium hominum ſignat, vt norint omnes opera ſua.* Depinxit ergo Deus in manu ſingulorum vnde queant prænoſcere, quid dicturi, facturi, paſſuriue ſint.

Reſpond. cum Olympiodoro & Philippo presbytero ibi, verbis iſtis ſignificari, hanc temporis viciſſitudinem, de qua loquitur, ſerenitate & procellis niuium imbriumque à Deo contemperatam, vt & Dei fortitudo fiat manifeſta; & homo videns ſe tam facili negotio à Deo quauis tempeſtate impediri à propoſito, manumque ſuam ſic quaſi quibuſdam vinculis aſtringi, & ab opere arceri; cognoſcat ſe, ſine Dei adiutorio poſſe nihil, ſuamque confiteatur imbecillitatem. fauet huic expoſitioni verſio LXX. quæ habet; *vt cognoſcat omnis homo imbecillitatem ſuam*: necnon Hebræus contextus, in quo ad verbum, ſic; *in manu* (ſiue in vehementiâ) *omnes obſignabit, ad ſciendum omnes homines opus eius.* vbi ex more Hebræorum, *Veiad* ביד noſter vertit, *in manu*, pro in vehementi atque admirabili ſigno. ſicut Iſaias & Ezechiel [a] *Iad* poſuere pro viſione propheticâ non vulgari; ſicut Moſes [b] *manum Dei* vſurpauit, pro porentia & magnitudine Dei. Lege longè aliam explicationem loci Iob, apud Franciſc. Valeſium: quæ, quamuis ingenioſa ſit, cum præcedentibus verbis non cohæret.

[a] 2. Reg. 3. v. 15. Eſai. 8. v. 11. Ezech. 1. v. 3. & cap. 33. v. 22. & c. 37. v. 1.
[b] Exod. 14. v. 31.

3. certant exemplis prædictionum, quas euentus roborauit. Bartholomæus Cocles ille, qui tot chiromantiæ libros edidit, Antiochi Ceſænatis, de quo, *q. præcedenti* ſcripſi, diſcipulus, Lucæ Gaurico aſtrologo fuit auctor fugæ, vt, qui inſtabat, cruciatum violentum euaderet. Gauricus contemnẽs monita: eo quod Ioannem Bentiuolum Bononienſi tyrannide deiiciendum in Ephemeridibus prædixiſſet: iuſſu violenti Principis, ex alta trochleâ ſuſpenſo fune quinquies quaſſatus, & aſtrologiæ ſuæ iactatæ, & chiromantis contempti pœnas dedit. Alexandro Medici Græcus quidam ex manus inſpectione prædixit mortem, & ſigna edidit percuſſoris; fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, ſuſpenſa taciturnitate, ceteris inſociabilem: quæ in vnum Laurentiũ, qui & percuſſor, omnia conueniebant. Sed idem ille Cocles, prædixerat Copono cuidam, eum breui ſceleſto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurum, vt exul in acie cęderetur. Hermes igitur fatali metu percuſſus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouum ſibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles diſcrimen neſciebat. Ideò ſecreta galea caput munierat, ingenti gladio, quem peritiſſimè ambabus manibus regebat, ſemper armatus. Verùm à Copono baiuli habitu perſonato, dum ſeræ oſtii, calculo iniecto, præpeditæ, clauem inſereret, adacta in occipitium ſecuri, interfectus eſt: nullam aliam patrati facinoris cauſam adferente Copono, quàm quod ipſe Cocles breui homicidam futurum aſſeruiſſet. Vnus iſta omnia narrat Iouius [c], nec vſquequaq; indubitatæ fidei Hiſtoricus, nec ſatis, à ſuperſtitioſis & gentilium, ne dicam opinionibus, ſaltem locutionibus, alien⁹; cui vt ea contigiſſe concedamus, idem tamen, quod aſtrologis talia iactantibus, cum D. Auguſtino reſpondendum. vide ſupra quæſt. 1. reſponſ. ad 4. obiectionem.

[c] in Elogiis.

QVÆSTIO VI.

De coniectatione ex ſomnijs.

GRæci vocant ὀνειρομαντίας, de qua Senariorum libellus à Iunio Hornano editus habetur [d]. Ceterorum onirocriticorum veterum, non magna reip. iactura omnes libri interierũt, præter vnũ Artemidorum Daldianum, delirum ſenẽ; qui libris quinq; cuncta ab aliis tradita cõplexus fuit. Hodie inpretio habẽt Apomaſaris Arabica Apoteleſmata, ex recentiorib. Conr. Wimpina vellẽ, ne tam multa ſine antidoto cõgeſſiſſet [e]. Auotũ quoq; memoria, hanc in Italiâ vaniſſi-

[d] inter animaduerſ. libr. 1. cap. 18.
[e] l. de diuinat. c. 14. & libro de inſomniis per decem capita.

vaniſſimè profitebatur artem Iunianus Majus [a]: cuius exſtant epiſtolæ & libelli quidam Grammatici. Ex inſomniis prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptiſtarum parens vnus. Braſileenſes Indi in expeditione ſomnia obſeruant: ſi ſe hoſtium carnes torrere ſomniarint, proſperum ſomnium cenſent, & victoriam ſpondent; ſin contrà ſuas, ab hoſtibus vinci metuunt. [*Ioan. Stadius lib.2. Hiſtor. Braſileenſ. c.27.*] Legi cum vtilitate tantum illi de hac materià videntur; qui cum D. Thoma & Antonino [b], quibus liceat attendere, quæ & quibus interpretari permiſſum ſit, expenderunt [c]. hos imitabor.

Macrobius, *lib.1. de ſomn. Scipion.* quem ſequitur *Saliſber. lib.2.* ſomnia diuidit, in ἐνύπνιον, φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα, χρηματισμὸν; *inſomnium, ſpectrum, ſomnium, viſum, & oraculum*: ſed Artemidorus [d] ea quinque ad duo reuocauit, *inſomnium*, nempe & *ſomnium*; ſub inſomnio, ſpectrum; ſub ſomnio, comprehendit viſum & oraculum, quoniam hæc illud conſequuntur. Gentiles conſentiunt ſpecies primas, inſomnium & ſpectrum, ἀσήμαντους eſſe, nihilque ſignificare vel præmonere. *Somnium* igitur ſtrictè ſumptum, vt opponitur inſomnio, definiunt, motum aut figmentum animæ multiforme, futurorum bonorum vel malorum ſignificatiuum. Huius verò prædictionis fundamentum ſtatuunt experientiam, & quandam proportionis ſimilitudinem rei ſomniatæ ad euentum. Experientiam vocant, ſi vnus vel plures, cùm hoc vel illud ſomniaſſent, talem vel talem poſtea fortunam ſunt experti: ſimilitudinem verò illam proportionis longè quoque putidiùs inueſtigant. Primò ex quodam more ac conſuetudine; v.g. radi caput honeſtum & religioſum eſt monachis, quia moribus ipſorum & regulis id conſentaneum: ergo ſi monachus id ſomniet ſibi accidere, proſperum erit ſomnium. Sin verò id ſomniet aliquis coniugatus, præſagium dicent eſſe infauſtum: quia coniugatis dedecoroſum, ſic raſo vertice incedere. 2. ex vocabuli ſignificatione; veluti audit quis vel legit Serapidis nomen, morietur; quia Serapis idem qui Pluton & Orcus. 3. ex rei ſignificatu Hieroglyphico; vt ſi quis ſibi viſus ſit cathenà ad templum alligari; fiet Sacerdos, & illi templo ſeruiet æternum. 4. à fabuloſis narrationibus: veluti viſus eſt ſibi aliquis vagus in Iſthmo filiolum ſuum quærere? peribit filius merſione, iuxta fabulam Melicertæ. 5. de aliqua ratione aſtronomicà vel phyſicà, longè petita, veluti ſomniauit ſe lumen à lunà petere? cæcus fiet, quia luna proprio caret lumine. item videtur quis in ſomnis manus vrſæ habere? damnatus ad beſtias, & ad palum deligatus, ab vrſo deuorabitur. cur? quia vrſus intra ſpeluncam latitans ori manum inſerit, & veluti adedens exſugit, indeq; ſumit nutrimentum. Hæc artis ſunt fundamenta, quam ingenioſa, tam puerilia: mireq; ridiculus in his eſt Artemidorus, quia quod vni aliquando caſu accidit, in conſequentiam trahit, & canones conflat ſtuppeos, quibus merè fortuiti caſus ad ſimiles euentus prædicendos pertrahantur.

Vnde apparet primò, nihil huiuſmodi Oniropolicis libris deferendum; meritoque damnari eos, qui ad huiuſmodi ſcripta animũ adiiciunt; nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellũ ſomnialem, qui Danielis Prophetæ nomine falsò circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani [e]. Apparet 2. ſuperſtitioſum eſſe conſilium Syneſii [f]; quo ſuadet, vt quiſq; ſibi ſuis ex ſomniis, cum eorum quæ poſtea perpeſſus collatione, artem quandam coniectandi conficiat; quod inutile ſtudium, vanumque commentum accuratè iampridem Franc. Picus confutauit [g].

B Sit tamen 1. concluſio; *Quædam ſomnia verum euentum prænunciant, quædam nullum, vel illuſorium. quare etiam quædam licet obſeruare, quædam non licet.*]

[a] de quo Alex. ab Alex. lib. 1. c. 11.
[b] D Tho. 2. 2. q. 95. a. 6. Antonin. 2. p. tit. 12. c. 1. 6. 7.
[c] Turrecremata in c. non obſeruetis 26. q. 7. Mich. Med. d. ca. 2. Valeſ. ſup. c. 32. Sirenius d. lib. 9. c. 25. Ioan. Nider. ad 1. præcep. c. 10. q. 2. Saliſberienſis lib. 2. c. 17.
[d] lib. 1. c. 2.
[e] d. c. non obſeruetis.
[f] lib. de inſomniis.
[g] lib. 6. de prænot. c. 8.

Concl. hæc egregiè confirmatur à Prudentio *in Hymno ante ſomnum*, his verſibus:

Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectuſq́ feriatum
Rigat placente ſomno;
Liber vagat per curas
Rapido vigore ſenſus,
Variaſq́ per figuras
Quæ ſunt operta cernit.
Quia mens ſoluta curis,
Cui eſt origo cœlum,
Puruſq́ fons ab æthra;
Iners iacere neſcit
Imitata multiformes
Facies ſibi ipſa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed ſenſa ſomniantum
Diſpar fatigat horror.
Nunc ſplendor intererrat
Qui dat futura noſſe:
Plerumq́ diſſipatis
Mendax imago veris,
Animos pauore maſtos
Ambage fallit atra.

Canonica hæc & certa: nôn æquè quod ſubdit, etſi plerumque contingat:

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux ſerena vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitijs cor impiauit,
Luſus pauore multo
Species videt tremendas.

Verum concluſio multis repugnat. nam eſt contra Xenophanem Colophonium, & Epicuræos, qui cuncta ſomnia volebant contemni: eſt cõtra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & ſimiles; qui ſi ſomnium ſit, neceſſariò quoq; aliquid volunt ſignificare (vt ex eorum ſuprà poſitâ definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino ſomnia negligi, vel præteriri. Vtrumq; extremum condemnat S. S. Stoicorum, dum ait [a]; *vbi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò Deum time.* Item [b] *ſomnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum: ſic & qui attendit ad viſa mendacia.* Epicuræos autẽ damnat, dum tot exempla diuinorum ſomniorum & interpretationem, paſſim ſuppeditat [c]. Rectiùs ergo Homerus [d] & Virgilius [e] commenti ſunt fabulam, de duplici portâ ſomniorum; per eburneam falſa, per corneam emitti vera; vt indicarent quædã vera & ſignificatiua, quædam falſa & inania ducenda.

[a] *Eccl. 5. v. 6.*
[b] *Eccleſ. 34. v. 1.*
[c] *ſup. c. 1.*
[d] *Iliad. τ.*
[e] *Æneid. 6.*

2. Concl. *Tam certa ſunt ſomnia, quam eorum certa cauſa. ſi hæc effectum certum certò producit, etiam ſomniorum prædictio certa; ſi probabiliter, probabilis, ſi fortuitò, fortuita & fallax.*]

Explicatione hæc tantum indigent. Synæſius prædicto commentario comminiſcitur ſpiritum quendam phantaſticum; quem vult eſſe animæ vehiculum, auctorem & fabrum omnium ſomniorum: quod Platonicũ figmentum eſt, fabulis æquale poëtarum. Porphyrius duas cauſas agnoſcit: vnam, dæmones bonos maloſque; quam nos admittimus eſſe cauſam quorundam ſomniorum: aliam notiones quaſdam, quas animus ex aliâ vitâ ſecum allatas in corpus intulerit; quod eſt à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduênit aliunde, nec quando infundebatur à Deo, vllas ſecum creatas ſpecies, ſecum attulit. Ariſtoteles [f] negat vlla à Deo immitti ſomnia; quod S. S. prorſus repugnat. Contra Plato [g], cuncta ſomnia dæmonibus aſcribit, quod rectæ Philoſophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Meliùs Hippocrates [h], vera ſomnia, partim Deo, partim naturalibus cauſis adſcribit. Rem acu tetigiſſet, ſi tertium membrum addidiſſet, non prætermiſſum à D. Gregorio [i]: qui rectiſſimè ſomnia tribus auctoribus adſcripſit, Deo, Naturæ, Dæmoni; vnde poſteriores Theologi ea diuiſerunt, *in Diuina, Naturalia, & Dæmoniaca.* præcipua difficultas eſt de Naturalibus.

[f] *lib. de diuinat. per inſomn.*
[g] *in Sympoſ.*
[h] *l. de inſomn.*
[i] *lib. 8. Moral. c. 13. & lib. 4. Dialog. c. 48.*

Naturalia

C *Naturalia* proficiſcuntur vel à cauſâ intrinſecâ ſomnianti, vel à cauſà illi extrinſecâ. *Intrinſeca* naſcuntur, quædam potiſſimùm ab animâ, & tunc dicitur *cauſa animalis*, aut (vt quidam loquuntur) *moralis*: quædam potiſſimùm à corpore, & vocatur *cauſa corporalis*, & ab aliis, ſtrictè loquendo, *naturalis*. *Intrinſeca cauſa animalis* eſt, quando ſomnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valdè fuit intenta, iuxta illud Salomonis [a]; [a] *Eccleſ. 5. v. 2.*

Multas curas ſequuntur ſomnia. de hac cauſa, Attius;
Rex, quæ in vità vſurpans homines, cogitant, curant, vident,
Quæq; agunt vigilantes, agitantq;, ea ſi cui in ſomnis accidant.

Minùs mirum eſt.] idem cenſuere Lucretius, & plurimi, quos [b] alibi citaui: nunc non repetam. D. Greg. Nyſſenus acutiſſimè ſcripſit [c], huiuſmodi ſomnia ſimilia cenſenda citharæ, cuius, fides ceſſante manus impulſu, adhuc modicum extremâ motione trepidant ac tinniunt. [b] *in Comm. & Aduerſ. in Seneca Octauiam.* [c] *lib. de hominis opificio.*

Corporalis intrinſeca cauſa naſcitur à præſenti diſpoſitione ac temperamẽto corporis, quod vel inediâ exhauſtum, vel crapulâ repletum; vel humore aliquo nimis prædominãte ægreſcit; vel alio interiore vitio laborat. Ex his cauſis, vel pacata, vel turbida, vel multiformiter varia ſomnia naſcuntur. Quibus ſanguis eſt copioſior, roſas ſomniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choræas, complexus, aërem, volatum, & læta omnia. Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, ſubmerſiones, onera grauantia, tardam, & impeditam à noxiis fugam. Colerici, colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos, càliginem, tenebras, vagationes per loca ſola, nocturnas oberrationes, tetra ſpectra, mortes, triſtiaque cuncta. Quibus veſica humore plena, ſomniant de lacubus, fluuiis, imbribus, & ſomniando nonnunquã inpluunt ipſi in ſauanas. Quibus dominantur ſinceri puriq; ſucci; putant in ſomnis volutari ſe inter odoratos ſuaueſq; floſculos: contra in ſordidis, cœno, cloacis, cadaueribus verſari ſeſe, quorum in corpore humeros ſœtidi putridique coaceruantur. Quibus viſcido humore affectæ obſtructæque ſunt partes cerebri poſteriores, illi comprimi ac ſuffocari ſibi videntur in ſomnis. ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbum, Hiſpani *la peſadilla*, Galli *la coquemare*, vocant.

Naturalis extrinſeca ſomniorum cauſa eſt, quando dormientis imaginario ab agente extrinſeco mouetur. huiuſcemodi agens eſt duplex, alterum eſt aër ambiens, alterum impreſſio ſiue influxus corporum cœleſtium. Sicut enim corpora cœleſtia ſuo in materiem corpoream influxu varias formas lapidũ metallorum, plantarumque gignunt: ſic influendo in phantaſiam, quæ organis corporeis eſt immerſa, poſſe à cœleſtibus corporib. produci ſpecies imaginabiles, effectui à corporibus illis cœlicis promananti conformes, non eſt negandum. De his,

D Sit 3. concl. *Somniorum ex naturalibus cauſis deriuatorum, eatenùs licita eſt obſeruatio & interpretatio, quatenùs cauſſæ naturales effectibus cauſa ſuæ coniunctis ſunt adæquatæ.*]

In hac concluſione medici, Hippocrates & Galenus, & Theologi conſentiunt, eaque deducitur ex iam dictis. Indiget verò tantum explicatione. Quando cauſa eſt *intrinſeca & animalis*, poſſumus ſomnium obſeruare, vt in poſterum ſtudia vitamq; noſtram meliùs & ſecuriùs inſtituamus. Eſt, quem lectio vel cogitatio diurna, fœdis illuſionibus tempore nocturno inquinet? excludat quantà poteſt curà ſimiles cogitationes. Territant alium crebra ſomnia, & in puſillanimitatem, deſperationem, vel quod aliud adigunt vitium? cauſas debet ſomniorum inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contrà ſomniis alius vrgetur in bonum, vt religionẽ, cælibatum, pœnitentiã? probet

probet iſte, num hæc, vt videntur, à Deo ſint. Somniorum huiuſmodi naturalium interpretatio pendet ab experientiâ, & ingenii ſollertiâ, cognitione ſtudiorum, morum, & propenſionum, quæ ſunt in ſingulis.

Quando cauſa *intrinſeca eſt corporalis*, poteſt quis inſtantes morbos metuere, ſeq; præmunire. Scribit Galenus [a], quendam cùm ſomniaſſet alterum crus ſibi factum lapideum, mox eâ corporis parte paralyticum exſtitiſſe. Eadem cauſſa tam vehemens quandoque eſt & accelerata; vt quãdo quis ſomniat aliquid ſibi accidere, id reuerâ tunc illi accidat. exemplum Cornelii Ruffini petere licet à Plinio ſecundo [b].

[a] *lib. de præſag. quæ ex ſomn. ducunt.*

[b] *lib. 7. Nat. hiſt. c. 50.*

Quando *naturalis* cauſa eſt *extrinſeca*, tunc videndũ; an effectus ſui principium aliquod in nobis habeat, vt ſi ſomnianti ipſi agendum vel patiendum aliquid ſit ab illâ cauſà (exempli gratià, ſi ſomniem me iturum Romam, vel conflicturum.) an verò euentus principium ſomnianti ſit prorſus extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurũ, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinſeca rurſus in duplici genere ſunt; quædam non adeò ſunt à ſomniante remota, quin poſſit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. poſſum hodie pati à cauſſis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici & hernioſi: quædam tam procul remota ſunt à ſomniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v. g. non poſſum hîc pati à cauſſis futuri hîc imbris poſt biennium, propter temporis diſtantiam; nec futuri ſtatim imbris in Iaponià, propter loci intercapedinem: nec à cauſis, propter quas modernæ reginæ Anglorum ſucceſſor ad ſolium euehendus: quia cauſæ huiuſmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico; Extrinſecas cauſas, quæ in nos poſsũt operari, probabilitatis aliquid præbere ad huiuſmodi ſomniorum interpretationem, iuxta probatorum medicorũ & philoſophorum morem, ſimilitudines in ſomnis viſas inter ſe comparantium; & quæ quarum rerum ſint ſimilitudines, & ex quibus cauſis proficiſcantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis eſt, & minuta. Extrinſecorum verò, quæ in nos agere nequeunt, penitùs incerta & fallax eſt obſeruatio: ſi quando reſpondeant euentui, id à caſu fit, vel ab intelligentiâ quapiã reuelatur.

Vnde infertur corollarium, *eum peccare, qui ex naturalibus ſomniis, etiam intrinſecis, futura contingentia diuinat, vel quæcunq; ab arbitrij manant libertate ſiue ſomniantis, ſiue alterius, multoq; magis, qui de iis quæ ſunt gratiæ dari à Deo gratis ſolita*. ratio eſt, quia hæc non dependent à cauſis naturalibus, aut temperie corporis. Hæc de naturalibus.

Diabolica ſomnia ſunt, quæ mali ſpiritus inſidioſè dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas; vt libidinem, iram, odium, deſperationem; vel ad occultorum aut futurorum ſignificationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minimè curanda ſomnia: & illud ſapientis [c]: *multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in eis*. De hoc genere fuerunt lectiſternia gentilium in fano Serapidis, Æſculapii, Podalyrii & aliorum, quibus incubantes ſomnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Æneid. de quibus iam egi [d]. Minùs notum illud, quod de Venere Gazæâ ſcribit Marcus Hiſtoricus teſtis oculatus [e]; *In loco* (ait) *qui vocatur tetramphôdos (hoc eſt quadriuiũ) ſtabat ſtatua marmorea, & dicebant eam eſſe Veneris. erat autem ſupra aram marmoream: ſtatuæ verò effigies erat nudæ mulieris, quæ palam oſtentabat verenda ſua. ſtatuam autem in honore habebant omnes ciues, maximè verò mulieres lucernas accendentes, & thure ſuffientes. Dicebant enim eam in ſomnis reſpondere iis, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem ſe inuicem mentientes. Sæpè verò iuſſi à dæmone contrahere matrimonium, tantum abfuit, vt id rectè eis procederet; vt inter eos fierent* E

[c] *Eccleſ. 34. v. 7.*

[d] *ſup. c. 1. q. 2. ſect. 2.*

[e] *in vitâ S. Porphyrii Epiſcopi, menſ. Febr.*

ſierent diuortia, aut malè cohabitarent, &c. addit enim de mendacibus reſponſis plura, & de ſtatuæ *ad ſignum crucis* deiectione, dæmoniſq; fugâ. Huiuſmodi ſunt ſomnia Anabaptiſtica, & fuere olim Enthuſiaſtarum; & admiranda quædam Gentilium; quæ ad naturales cauſas vel nullo modo, vel ægrè poſſunt referri, notabo loca, vnde petet qui volet. tale fuit ſomnium Epithelis Meſſenii de anu liberandâ per humi effoſſionem inter myrtum & ſmilacem a, tale Ædeſii philoſophi apud Eunapium [a]; tale matris Attilæ b, de filio; tale Ptolomæi apud Tacitum [c], tale Neſtorii Athenienſis apud Zozimum [d], & Iuliani Apoſtatæ apud eundem, & Ammianum [e], & multa alia apud Valerium Maximū [f]; ſed omnibus admirabilius quod de Odati & Zariadre refert ex Charete Mitylenæo, Athenæus [g].

Tale meo iudicio fuit noſtri temporibus ſomnium Lud. Borbonii Principis Condæi: qui Hucnototum hæreticorum & perduellium, contra Regem Chriſtianiſſ. Carolum IX. copias ductabat; ſi vera ſunt quæ de ipſo Richardus Dinotus ſcripſit: nam vt de alienis dubitem facit, quòd cùm bis mei meminerit, *in Hiſtoria tumultus Belgici*, bis (deceptus puto, non ſpontè) veritatis cū iniuriâ id factum: video deceptum in meis, & alienis quibuſdam, quotum teſtis occulatus fui: decipi potuiſſe credo etiam in reliquis: hæc dubitandi cauſa. Sed is *lib. 2. de bello Gallicano* acturus de prælio propè Druidarum vrbem. cōmiſſo; *Cùm Condæani* (inquit) *ſub ſignis ſtarent aduentum hoſtium & prælium exſpectantes, inter duas acies duo lepores exciti ſunt, qui innumeris ſclopetorum glandibus petiti intacti in diuerſa abierunt. Prognoſticon craſtinæ pugnæ, in qua hoſtiles acies inter ſe congreſſæ, campum prælij vacuum reliquerunt in diuerſa abeuntes.* (primū hoc ad omina pertinet, & hi lepores duo dæmones videntur fuiſſe.) *Pridie eius diei quiddam nō minus prodigioſum ipſi Condæo accidit, quod futuram etiam pugnam prænunciare viſum eſt. Cùm ad riuum quendam per quem ille cum equitatu tranſibat multus populus congregatus eſſet, vt tranſeuntes equites ſpectaret: ecce anus, in mediam aquam ſe conijcit, Condæumque arreptâ illius ocreâ ſiſtit, atque eum attentè reſpiciens hæc verba protulit; Princeps vade, tu patieris: ſed Deus eſt tecum.* (Quis adeò obeſæ naris, cui non ſuboleat Satanæ commentum; vt in hæreſi Cinglianâ, pro qua tuendâ hoc bellum gerebatur, miſer, & comites confirmarentur? Erat hæc vel de eodem grege, vel fluminearum Nympharum vna, hoc eſt cacodæmon. Certè bonus ſpiritus non diceret, cum hæretico ad hæreſim propagandam eſſe Deum. Sed pergit Caluiniſta.) *Narrabat etiam ipſe præterita nocte ſomnium habuiſſe, quo ſibi videbatur ter diuerſis temporibus in prælium deſcendiſſe, penes ipſum victoriam ſtetiſſe tribus præcipuis hoſtibus cæſis: ſed poſt lethale vulnus accepiſſe.* (En ſomniū, fors an à pincerna narratū? audi accommodantem rebus iam præteritis, & ideò non tam Prophetam, quàm narratorem.) *Hoc Condæi ſomnium fatidicum fuiſſe poſtea tempus oſtendit. Nam in Druidico prælio Sanctandreanus Mareſcallus occubuit, Guiſanus Dux in obſidione Aureliarum, Comeſtabilis in pugnâ Sandionyſianâ lethaliter vulneratus eſt, Condæus poſt in Baſſacenſi prælio trucidatus.*] Pulchrè. nam inter Poltrotum & Guiſium quem occidit tum prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat, cum ſceleſtiſſimus latro Guiſiū ſchlopo inopinus traiecit; quod ſe factum auctore Cōdæus nunquam fateri voluit. Quid etiam vetet tale ſomnium à Condæo militari ſtratagemate confictum ad ſuos animandos, & de tribus victoriis certos ſecuroſq; reddendos? dices euentus reſpondit. adi Ariſtotelem, docebit à caſu hæc fieri poſſe, & quia facile eſt accommodare viſis euenta, cùm prætetiêre. Huc pertinet quod Bleſenſis ſcribit; *Non ignoramus*, inquit Apoſtolus, *aſtutias Satanæ. Mentibus hominum phantaſticas illuſiones immittens, nunc auium volatu, nunc incurſu hominum, nunc ferarum, ſomnijsq; aut alijs modis promittit ſcientiam futurorum: & ſic rerum euentus latos, infauſtoſue denunciat, vt quietem cordium vana curioſitate*

ſollicitet,

a *Pauſan. in Meſſenia.*
b *in eius vitâ,*
c *Anton. Bonfin. rer. Hungaric. l. 3. decad 1.*
d *lib. 4. hiſt.*
e *l. 4 Anna. lib. 21.*
f *lib. 1. c. 7.*
g *lib. 13. Dypnoſ. c. 13.*

ſollicitet, atq; vt aliquid paullatim de fidei ſinceritate incruſtet, & paullo poſt, *Veruntamen vt fidem habeam ſomnÿs, nulla me ſomnia inducent. Non inficior quin anima frequēter ex reliquiis cogitationis, vel ex innata ſibi perſpicacia* (ſignificat præſagium illud & ſollers quod ex præſtantia ſpititualis naturæ naſcitur, ſed valdè imperfectum, cùm homo poſt euentum vt plurimùm, collarione ſomnii & contingentium factà, deptehendit) *quaſdam futurorum præfiguret imagines: ſed crebro decipitur. Nam ſicut per experientiam didici, ex ea viſione, quà mihi gaudium quandoq; nunciauerat, poſtea contrarium reportaui. Somnia itaq; ne cures amice cariſſime.*] Sic ille epiſt. 65. editionis optimæ Buſelanæ.

De his ſit 4. Concl. *Dæmoniaca ſomnia obſeruare, vt fraudem dæmonis caueas, licet: ad occultorum ſcientiam, vel euentus futuros, nec licet nec expedit.*] Prior pars patet, quia hoc animæ ſalutare eſt, & aliquando neceſſarium. poſterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitū [a]. *Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia.* Itē quia non poteſt horum inrerpretatio, citra miraculum, haberi, niſi ex pacto cum dæmone; quod prorſus illicitum. Nec etiam hoc expedire poreſt. quia ſic accepta occultorum cognitio, curioſa & ſuperſtitioſa eſt; fururorum vero cōtingentiū; non niſi fallax, vtpote ipſi Diabolo incerta. *vide Salsberienſ. in d. c. 17.*

Diuina inſomnia nobis à Deo, mediantibus bonis angelis, ſuggeruntur, F quorum iam cauſæ & modi ſunt explicati [b]; exempla, qui volet, ea paſſim reperiet, vt Theodoſii Imperatoris [c], Arnobii Rheroris [d], Mauricii Imperaroris, [e] & Bardæ [f], & Eulogii [g], & fortaſſis tale fuir Alexandri Magni de ſanitare reſtituendà Ptolomæo [h], & de Caſtrioto matris apud Barletium lib. 1. & multa apud Fulgoſium lib. 1. Exemplor. c. 5. Sit

Concl. 5. *Diuinorum ſomniorum obſeruatio licita eſt: ſed interpretatio ſolis conuenit illis, quibus à Deo facta interpretationis reuelatio.*] Prior pars patet, quia immittuntur à Deo vt ea obſeruemus, eaq; nos doceant, moneant, corrigant. poſterior pars probatur verbis Danielis [i]; *Myſterium quod Rex interrogat, ſapientes, Magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare regi: ſed eſt Deus in cœlo, reuelans myſteria, qui indicauit tibi, &c:* & poſtea [k], *Mihi quoq;, non in ſapientià, quæ eſt in me, plus quam in cunctis viuentibus, ſacramentum hoc reuelatum eſt; ſed vt interpretatio Regi manifeſta fieret.* Paulus quoq; [l]; *quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.*

Diſcernere dæmoniaca à diuinis ſomniis pertinet maximè ad confeſſarios, & qui medicinam, faciunt animarum; qui diſcretionis ſpirituum dono prædìti ſunt. pendet hoc iudicium à cauſſis & circumſtantiis reliquis, ad cū modum, quo viſa & reuelationes expendendas docui [m]. In ſumma hoc obſeruandum, ſi conſtet neq; ex animali, neque ex corporali causà ſomnium fuiſſe natum; dubitetur verò vtrum ſit à Deo, vel à diabolo, tutiſſimum fore; ſi, vt à diabolo immiſſum, caueas & contemnas. probatur hæc regula, tum ex Sapiēte Syracide, qui docet extrinſeca ſomnia eſſe contemnenda, quæ non conſtat à Deo immiſſa. Nam iſte eſt ſenſus horum verborum [n]; *Niſi ab altiſſimo fuerit emiſſa viſitatio, ne des inſomnÿs cor tuum.* 2. probatur ratione, quia curioſa ſomniorum obſeruatio, ad hoc diſcrimen agnoſcendum eſt ſuperuacua, quia Deus ſolet, quando ſomnium mittit; ſimul hominem certum reddere, hoc ſomniū à ſe profectum, & cælitùs immiſſum fuiſſe. 3. docetur experientià. nam eos qui curioſè ad ſomnia attenderunt, ſomniorum interpretatio ſubſecuta, in grauiſſimas calamitates & interitum præcipites egit, vt Agamemnonem Homericum in Iliade, Cyrum Perſarum Regem [o], Xerxem [p], Onomarchum [q], Antigonum & Pompeium [r]. G

Atq; hîc de ſomniis finem facerem; niſi veniret in memoriam frequens illa, & mihi gratiſſima cum V. Cl. Iuſto Lipſio familiaritas, cùm Louanii degerem: quæ, quam tunc grata & iucunda mihi frequens de rebus, quæ & illum & me

[a] *Leuit. 19. v. 26. Deut. 18. v. 10.*
[b] *ſup. c. 1. q. 2. in fine.*
[c] *Theodore. lib. 5 hiſto. c. 6 & 7.*
[d] *apud Hieron. in Chro. Euſe.*
[e] *apud Glycam p. 4. annal.*
[f] *apud eundē Glycam.*
[g] *D. Aug. lib. de cura pro mort.*
[h] *Dioder. Sicul. lib. 17.*
[i] *c. 2. v. 27.*
[k] *v. 30.*
[l] *1. Cor. 2. v. 11.*
[m] *lib. 2. q 6. & hoc. lib. 4. c. 1. q. 3.*
[n] *Eccleſ. 34. v. 6.*
[o] *Sabelli. lib. 6. Ennea. 2.*
[p] *Herodot. lib. 7.*
[q] *Diodorus. Sic. lib. 16.*
[r] *Plutarch. in Demetrio, & in Pompeio.*

me decebant; hoc eſt litterariis, moribuſq; formandis, collocutio; tam nunc moleſta eſt acerbaque priuatio. Incidit quadam die de ſomniorum vaticiniis ſermo. Tum ille retulit fuiſſe Bruxellæ furoris cuiuſdam vxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat variis, ab euentu ad vnguem comprobata; Spellium (præfectus ille viarum erat, vocamus Brabanti, **de Roy toe**) agendum in crucem, Requeſenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum; cõcilium ſupremum Regis vim paſſurum, & pleroſq; carceri mancipandos conſiliarios: & ſimilia non pauca. Hanc ſe non ſemel vidiſſe & audiuiſſe. Solitam dicere in ſomnis ſibi ſpiritum quendam ſe ingerere, ſpecie diffuſi corporis cãdidi, cuius nequiret lineamenta diſcernere: ab eo ſe doceri omnia: cumq; appareret, ſemper ſe tanto ramq; continuo horrore percelli, vt animo linqui ſibi videretur. hunc cogere poſtea, vt, vel cum vitæ periculo, denunciet aliis quæ in ſomnis edocta; nec ſinere quietam, dum iuſſa peragat. Fuiſſe mulierculam ſatis alioqui contemptibilem & ſimplicem, non quidem diffamatam: ſed nec compertę ſanctitatis. Varia ſubit animum de hac re cogitatio. Quam certum, hæc ſomnia ſupernaturalia fuiſſe; tam mihi dubium: Vtrum diuina, vtrum dęmoniaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minùs, quam viris contingere; nec obſtare vel vilitas, vel paupertas perſonarum. Solitus horror quidam diuinas etiam appariciones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potiùs ſuſpicer ab atro, quã ab candido ſpiritu iſta profecta. Primũ illa ſpecies diffuſi candoris, informis ſemper; & continuum adferens horrorem, non cumulatum ſequenti mẽtis lætitia, & tranquillitate; indicium facit non obſcurum, auctoris ſui candorẽ mentientis. Sexus ſuſpectus, & conditio nihil commendans, quam nec ſanctitas, nec prudentia, aut deuotio, vel alia ſigna huiuſmodi comitabantur. At lucrum illi nullum hinc, vel quæſtus; ſed ſæpe verbera, conuitia ferè ſemper. Sic ſolet ſagis accidere; & ſuis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant; ſed eorum cognitio in publicum parùm erat neceſſaria. quia tum prædicebantur, quando vix præcaueri poterãt: nempe exiguo paucorum dictum antequam contingerent tempore. fruſtrà etiam prædicebantur, à ſolâ mulierculâ; cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuiſſet. Non conſueuit autem Deus, quæ præſciri, & pręcaueri vult; ſic, nuda à perſuaſionum momentis omnibus, indicare. Deniq; quæ prædicebat, huiuſmodi erant, vt non dico dæmonis, ſed etiam humanæ prudentiæ & coniecturæ ſubiacerent. Spellii ſupplicium. quia ſciebat dæmon, eum iam reum eſſe, & propter crebras accuſationes occultarum delationum ſeriò & ſedulò in eius actiones, vitamq; inquiri. Ludouicii Requeſenii morbus, anthrax erat in corpore ſimul obeſo & admodum bilioſo: quis eum lethalem fore non præuideret? iudicant medici, ex indiciis externis; non queat Æſculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium ſtatus, iam diu coquebantur: Heſii audaciam & conatus non ignorabat, qui ſtimulabat: ex conſiliariis qui inuiſi, qui magis, qui minùs, tenebat Satan omnia, videbat coniuratos vigilare; alios vel non credere, vel contemnere, vel ſtupere: quid futurum, & quæ ex ſimilibus (vt dicunt Dialectici) præmiſſis cõſequentia, non erat magnæ, neq; ſupernaturalis ſagacitatis odorari. Sed ſaluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione Politica, ſiue de ſortibus.

POliticam ſortem voco, quæ iure ac legibus probis aliquando recepta: vt eſt *ſors diuiſoria*, *ſortium contractus*, *canonica purgatio*, & fuere olim permiſſæ,

nunc vero damnatæ variæ quædam *vulgares purgationes*. de quibus ſingulis agendum.

QVÆSTIO I.

De diuiſoria ſorte.

D*iuiſoria ſorte* Romani olim in iudicibus legendis, prouinciiſque ſortiendis vtebantur, nec non in familiâ hercíſcundâ, militaribus, aliiſque negotiis. A
Iudicum illam ſortitionem [a] Romani ab Athenienſibus accepere; vbi iam olim in Areopago iudices, coniectis in vrnam variis litteris, ſortiebantur [b]; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cùm de augurio, quod ex litterâ M. ipſi obtingente cœperat Dionyſius, ageret, *in Apophtegm.* apertè docuit. Sed de gentilium ſortitione, ceteris plura & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit [c]. Addam quæ I. C. & Theologi cenſuerunt. Si dubium ſit, qui primi cauſam in iure dicere debeant [d]; ſi de hereditate & bonis diuidendis [e]; ſi de optione pluribus relictâ [f], de ſeruis manumittendis, liberis diuidendis, & ſimilibus [g], eam permittunt iura: prohibitum duntaxat ſortiri Epiſcopum [h], vel aliam quamuis dignitatem, aut beneficium Eccleſiaſticum [i]. In ceteris ergo dignitatibus, & officiis, actionibus, pœnis, rebuſque aliis, diuiſoria ſors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non eſt, vt patet ex *capite primo 26.q.2.* qui canon de hac diuiſoria tantum, debet intelligi, vt patet ex ipſomet D. Auguſtino [k]: vt tamen in his nullum peccatum intercedat, ſeruandæ ſunt quatuor conditiones [l]. Primò debet euentus à Deo exſpectari, & non à caſu vel fortunâ, vel aſtris. quare & Deus inuocandus iuxta illud [m]; *In manu tua ſortes meæ.* Si quis certò euentum exſpectaret ab aſtris vel fato (ſumpto vt ſumunt Stoici & Aſtologi) mortaliter peccaret; ſi à caſu vel fortunâ (fortunam non vt gentiles, nam tunc eſſet mortale & idololatricum; ſed vt Chriſtiani ſumunt philoſophi, accipiendo [n]) in re graui foret, veniale; in re leui, vix eſſet peccatum. 2. debet adhiberi ſimplex ſors, ſine vllâ ſuperſtitione, vel abuſu rerũ ſacrarũ aut Script. ſanctę [o]; non tamen eſt Mortale peccatũ, niſi magna adſit irreuerentia. 3. neceſſe eſt, vt illi qui ſortiuntur, æquali iure nitantur. alias enim eſſet iniuſta ſortitio: & quidem grauior, ſi de bono publico ageretur. v. g. ſi de officiis publicis digni & indigni ſortes mitterent. Sors enim poſſet indigno fauere, cum damno reip. & iniuria dignorum. 4. vt principalis intentio mittentium ſortes, non ſit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario [p] (quia talis modus omnino eſt incertus) ſed præcipua intentio debet eſſe, vt auferantur lites, diſcordiæ, querelæ, inuidiæ: quod nos docuit Salomon [q]. *Contradictiones (inquit) comprimit ſors, & inter potentes quoq; dijudicat.* quare ſi aliter concordia poſſet iniri, res ſorti non eſſet committenda: ſin aliter nequit diſcordia ſopiri, bonum pacis ſortem permittit, ſeruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militiâ, vt quando plures ſunt rei, ſorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum vero ſeruandum, vt ſit par ſortientium reatus, alioqui iniqua eſt ſortitio, quoad minùs nocentes. Sic tempore tempeſtatis licet ſortiri ex omniũ conſenſu quis naui eiiciatur: & tempore peſtilitatis ſortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat [r]; eadem ratione, quando dubium cui cedere debeat eleemoſyna, poteſt ſortitione res decidi [s].

Porro ne quem fallant, quæ in S.S. leget de ſortib. rectiſſimè poſt D. Hie- B
ron. & Bedam [t] monuit Gratianus, ea nihil ad noſtra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cærimonias, hanc quoque inſtituerat, quâ in ſortitione vterentur, eamque ſorti præmitterent; quæ qualis fuerit, non ſatis conſtat, videtur fuiſſe quædã ad Deum mentis eleuatio cum oratione ad hoc

inſtitutâ,

a) *de qua ex Aſconio Sigon. libr. 2. de iudic. c. 12.*
b *ex Luciano, Demoſthene, & Schol. Ariſtophan. bene Sigon. lib. 3. de repub. Athenienſ.*
c *lib. 2. Animadu. c. 5.*
d *l. 14. D. de iudic.*
e *l. 2. C. quãdo & quib. quarta lib. 10.*
f *l. 3. C. de legit.*
g *Mynſinger. 4. obſer. 37.*
h *l. 47. C. de Epiſc.*
i *c. fin. de ſortileg.*
k *in Pſalm. 30. cone. 2. propè fin.*
l *D. Thom. d. q 95. ar. 8. & Caiet. in Sum. v. Sors.*
m *d. Pſal. 30.*
n *vide Veracruzium 2. Phyſic. ſpecul. 5. Sot. & Tolet. in eund. Phyſic. lib.*
o *D. Auguſt. epiſt. 119. ad Ianuar. c. 3. 26. q. 2.*
p *c. 2. & 4. 26. q. 2.*
q *Prouer. 18. v. 18.*
r *D. Aug. epiſt. 180. ad Honorat. & lib. 1. de doctr. Chriſt. c. 28.*
s *arg. l. 3. C. commu. de. lega.*
t *d. c. 2. & d. c. 4*

inſtitutâ, vt colligitur ex Leuitico[a]; vbi de capri emiſſarii ſortirione, ſic legitur; *duos hircos ſtare faciet corā Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij: mittenſq; ſuper vtrumq; ſortem, vnam domino, & alteram capro emiſſario; cuius exierit ſors domino, offeret illum pro peccato: cuius autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eum, & emittat eum in ſolitudinem.*]& D.Lucas de ſortitione Apoſtolatus ita ſcribir; poſtquam narrauir duos ab Apoſtolis coram Deo ſtatutos, Barſabam & Matrhiam; *Et orantes, dixerunt; Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus, de quo prauaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum. Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam*[b].]Primùm igitur ſtatuebantur ſortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertiò ſortes ſingulis dabantur, eæ miſcebanrur, in ſinu, vrnâ, vel alio vaſe: cuius ſors exibat, ſuper eum cadere dicebarur. Certè miſſas aliquando in ſinum, teſtatur Salomon [c]; *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur*, interdum in calicem, quem ſinu continebant: vnde & calix in S. Scriptura ſæpe ſignificat ſortem; vt ſecundum nonnullos, his verbis; *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei* [d]. Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc ſortitionis cærimonia ceſſauit. Vnde Venerab. Beda [e] obſeruat Apoſtolos ante S.S. acceptum, in electione D.Matthiæ adhuc legali cærimoniâ vſos fuiſſe; poſt Spiritum verò Sanctum acceptum, non ampliùs ſorrem adhibuiſſe; ſed ſolâ vſos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: ſic enim leguntur elegiſſe Septem Diaconos, & Presbyteros [f]. Sanè cùm Saluaror, qui fallere non poteſt nec falli, cuncta promittat orantibus [g]; ſtultum & abſurdum eſt, relictâ oratione, quæ promiſſionem habet; confugere ad ſortem; cui ſe adfuturum Deus, in Nouo teſtamento non repromiſit.

a c.16.v.10.
b Actor.2.v.24.
c Prou.16.v.vlt.
d Pſal.15.v.16
e in c.1. Actor.
f Act.6.& c.14.v.22.
g Matth.7.v.7. Ioan.14.v.13.

QVÆSTIO II.

De contractu ſortis, ſiue Loteriæ.

A EST in vſu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgò vocant *Loteriam*. iſte vel priuatim fir, vel publicè. priuarim, pro arbitrio cuiuſq;, quando aliquis equum vel quid ſimile ſtaturo prætio (v. g. pro L. aureis) exponit ſortiendum cui obtingat, & deinde in hanc ſummam plures ſymbolam quiſque conferunt, & aleam iaciunt, quis equum ſit habiturus: vel etiam priuatim plures annuli, libri, ſpecula, vel alia ſuppellex proponitur, inter familiares eodem modo collatis ſymbolis (quæ vocantur, *Lota*) ſortienda. vulgo vocanr *la raffe*, aut, *riffe*. Quidam vocant *ludum ollæ*: opinor propter vrnam ſeu ollam, in quam ſorres iaciuntur.

Publicè verò cum inſtituitur, opus eſt Principis vel Reip. conſenſu. ſuntque hoc in contractu, ſiue publicè ſiue priuatim fiat, multa conſideranda, vt iuſtitia contractus & perfectio illibata maneat:

Concluſ. 1. *hunc contractum eſſe licitum*. hanc probat benè Briard. [h] quod ſit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus. Non naturali, quia celebrari ſic poreſt, vt nulla in eo interueniat iniquitas, ſi ſeruentur conditiones mox dicendæ. Secundò quia cedere poreſt in publicam vtilitatem. 3. quia ſecundum ſe, nihil eſt aliud, quam ſors quædam diuiſoria, inſtirura ex benè placito concertantium ſiue conſortientium. Quod diuino iure non ſir prohibitus, probarur, quia nec per ſacram Scripturam, nec per vllam traditionem Eccleſiæ: quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla proferrur, quæ de hoc contractu expreſsè egerit. Et fallitur Conrad. [i] putans prohiberi legibus, quæ verant ludum alearum. Nam imprimis hoc diei non poteſt de Lotheriâ publicâ, in

h Quodlib.5.
i de contract. tract.3.q.71. concl.2.

qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea (licet iure Caſtellæ prohibita ſit iure nouo) ea quoque non eſt prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus eſt, nõ quia fortuna in eo dominatur; ſed quia perdentes in ludo aleæ ſolent blaſphemare, & etiam ſolent homines ſuas opes omnes breui tempore ſic conſumere, & depauperari, vt patet ex ipſis reſcriptis iuris [a]. Nam ſi in fortunâ fundaretur dicta prohibitio: certè nunquam, nec pro paruâ ſummâ liceret ludere aleâ. tunc enim id prohibitum foret, quia per ſe malum. Nunc verò videmus iura permittere luſum aleæ pro re modicâ ſeu cauſâ conuiuii [b]: & ſententia eſt magis conſona rationi & legibus, hoc interdictum ſolummodò pertinere ad ſolitos ludere, ſiue ad frequentantes aleam, ſiue ad deſeruientes aleæ [c]. ideoque cenſenda alea non eſſe prohibita, quia per ſe mala; ſed malam factam, quia prohibita, & quatenus prohibita. prohibitâ verò, propter geminum, blaſphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cùm ſubſit nullum in hoc raffæ contractu; crediderim; ſicut Briard. defendit poſterius genus ſortis in vrnam coniectæ, à ratione ſimilitudinis; eodem modo defendendum priùs illud per aleam. Præterea quæ ad iuſtitiam vnius, eadem ad alterius; iuſtitiam ſufficient: & ſicut lucrum in vno factum licet retinere, ſic etiã licebit in altero.

[a] *l.fin.C.de rel. & ſump.fun. Paluda. in 4. d.15.q.3.a 5. Silu.verbo ludus § 4.*

[b] *l. quod in cõuiuio.D.de aleat.*

[c] *hoc volunt Angel.ſup. & Briard.ſup. & videtur eſſe gloſſ.in ca. Epiſcopus. verb.deſeruiens.35.d.*

Notandum verò in hoc contractu duos contractus virtute miſceri: primùm, reſpectu eius qui iocale, vel ſuppellectilem exponit, & eſt vera quædam, ſed implicita venditio; quâ pro tali ſumma pecuniæ ipſe, omnib. illis qui ſummam ſimul conficiunt, vendit rem illam; puta equum, quinque ſortientibus, quorum ſinguli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. Secundum verò reſpectu emptorum inter ſe, ſic enim eſt contractus quidam ſortis diuiſoriæ, cenſentur enim ſic inter ſe conuenire, vt cui ſors fauet, ille pro ſuis decem aureis totum equum habeat, & tota ipſi merx cedat, ceteri verò diſpendium ferant ſinguli ſuæ ſymbolæ. Nec aliud requiritur ad iuſtitiam contractus vtriuſq;, quam vt tota ſumma ſimul adęquet, non excedat valorem mercis: & ipſi ementes omnes æqualiter ſubiiciantur vtrique fortunæ, lucri & amiſſionis. Licitum verò hoc eſſe probat Fran. Garcias [d]. quia reuerâ contractus iſte in idem recidit, quod omnes iſti ſortientes inirâ ſocietate ſimul rem vel res illas, quæ ſorti exponendæ, emiſſent: tunc enim poſſent ſi vellent inter ſe conuenire de ſorte diuiſoriâ iaciendâ, quid cuiq; rerum illarum obtingeret. quod licitum eſſe nemo vnquam negauerit.

[d] *lib.3.de contract.c.20.*

2. Concl. *conditiones ad iuſtitiam lucri in hoc contractu conſiderandæ ſunt pro ratione perſonarum quæ hîc adſunt variæ.*] Hanc aſſerit & optimè explicat Franc. Garcias, & illum nullo addito ſequitur Lud. Lopeſius [e]. B

[e] *de contract. 2.c.23.*

Notant quinque perſonarum genera in hoc contractu lucrari poſſe. Primò dominos mercis ſeu venditores, his licitum eſt tantum accipere pro mercibus quantùm poſſent lucrari alio quouis contractu licitè illas diſtrahentes. Quod tantum poſſint accipere, probatur. quia quoad ipſos intercedit cum ſortientibus contractus venditionis. venditor autem poſſet conſequi quantum merces illi iuſti lucri adferre valent, hoc eſt quanti ſunt ipſæ merces. Si ergo ampliùs acciperet venditor iſte, iniuſtum foret lucrum, & teneretur reſtituere. Si tamen quod ampliùs permittitur conferri vltra mercis pretium, id non cederet domino ſeu venditori mercis; ſed pauperibus, vel officialibus ſeu miniſtris; licitus foret exceſſus, vt patebit ex modò dicendis. Hæc exceptio ſolet contingere, in publicis ſortitionibus, quæ conceduntur Ciuitatibus vel Communitatibus, vt hoc pacto ſe liberent ære alieno: tunc enim ſolet Princeps dans licentiam, conſideratâ publicâ neceſſitate,

pretium

pretium ſortis aliquando paulò liberaliùs ſtatuere: neque fit iniuria ſortientibus, qui hoc ſciunt. Cauenda verò fraus venditorum, ne ſortitionem facere morentur, poſtquam ſufficientes ſymbolæ ſunt collatæ: item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando ſimul facienda ſortitio, aliquas merces priùs patiantur ſortem ſubire. Pro quo ſciendum, ordinariò certam diem pręfigi, qua ſimul ſortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermiſſo: interdum tamen inſtituitur ſortitio, hoc pacto: primùm proponuntur omnes partes ſiue ſuppellex ſortienda tota; & ſtatuitur ſingularum ſortiũ pretium, v. g. quinq; ſtuferi: tum ſtatim ſingularis volentium ſortiri ſortitio inſtituitur, quo quiſq; confert ordine. v. g. venio & offero decem ſtuferos, duæ ſortes pro me extrahuntur ſtatim. ſi venit ſtatim alius, qui adfert quindecim ſtuferos, tres ſortes pro illo extrahuntur, quodq; mihi vel illi obringit hoc auferimus. Hic modus periculoſus eſt, nec deberet à principibus permitti: quia multis fraudibus eſt obnoxius. Nam primo cùm non intercedant in ſorte ducendâ ſollemnitates, quę ſolent in altero genere; faciliùs eſt, vt fiat aliqua colluſio. 2. non poteſt conſtare facilè de æqualitate prætii: tum quòd ſi certum tempus præfigatur, fieri poteſt vt tunc non ſatis multæ ſymbolæ ſint collatæ: ſi tempus liberum permittitur, fieri poteſt vt venditor nimis diu hanc exercens ſortitionem, longè accipiat vltra pretium mercium. Nec ſufficit dicere, fieri etiam poſſe vt infra hoc accipiat; & ſic communem aleam ſubire. *Reſpon.* enim non debere vllum fortunæ periculum hîc interuenire inter emptorem & venditorem, quia ipſorum ad inuicem reſpectu, eſt contractus venditionis; ſed inter ipſos tantùm emptores, reſpectu enim ipſorum mutuò, eſt contractus ſortis. Denique cùm ſic merces ſubtrahantur, quæ ſortitò contigerunt, ſemper vilior fit tota merx, & ideò iniuſtum eſt durare idem ſingularum ſortium pretium. Si dicas ſemper alias æquè bonas merces ſuffici ablatis: neq; hoc eſt ſatis credibile, neque ſufficit. nam nimis diuturna permittitur ſic licentia venditori hunc exercendi contractum. Longè itaque tutius eſt & ſecurius, tum Reip. tum priuatis, hoc ſecundo genere relicto, prius tantum exercere.

C Secundò poterunt lucrari ipſi emptores ſiue ſortientes, quia poterit, qui vnam fortè drachmam contulit, mille accipere. nam quicquid illi citrà fraudem ſors obtulit, id poteſt auferre & retinere. ratio eſt, quia omnes ſortientes in hanc conditionem conſenſerunt, vt quiſque auferat, quod illi ſors detulerit: atque ita omnes æquali ſubſunt periculo. Nam qui multas ſymbolas colligit, vt multis poteſt fruſtrari, ſic multis poteſt lucrari: qui paucas, paucis & lucrari, & paucis iacturam poteſt facere. Cauenda hic colluſio ſortientium & eorum, qui ſortes extrahunt, leguntque. Quod ſi quis per huiuſmodi colluſionem aliquid fuerit conſecutus; tam ipſe, quam colluſores, tenentur ipſam rem illam reſtituere, non domino priori ſiue venditori ſortis (quia iam illam ipſe vendidit) ſed conſortientibus, qui emerunt dubium euentum: & ideò res illa debet vendi, & prætium inde redactum, inter ſocios ſortitionis iterum ſorti ſubiiciendum: vel ſi res exſtet, ipſamet. In hac vero ſortitione an ſit admittendus fraudator? certè ſi fraudem non adhibuiſſet, ſors illa ipſi non aduenißet: & pœnam peccati ſui æquum eſt eum ſuſtinere: tamen quia fieri potuit, vt alia ſors æquè bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iteratâ ſortitione; ideò mihi res dubia eſt, nec auderem eum arcere.

D Tertiò miniſtri & officiati, qui adſiſtunt ſortitioni, tum in ſcedulis ſcribendis, tum in ſortibus extrahendis, tum ne quid fraudis vel doli committatur: illi licitè ſtipendiũ aliquod pro labore ſuo recipiunt. ita tamen ſi nec plures quàm neceſſè ſit miniſtri huiuſmodi adhibeantur; nec æquo ampliùs ſtipendium ferant; nec diutiùs quàm neceſſe foret, rem extrahant. Quæ vera,

tam reſpectu venditoris, quam emptorum: ſcilicet ſi nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem ſic extrahi, vel nollent tot miniſtros adeſſe. Nam ſi conſentiant, non video cur minùs hic operetur conſenſus emptorum, quando ipſorum expenſis miniſtri adſunt: quàm venditoris, quando ipſi expenſæ ſoluendæ. Neque mihi hoc ſatis perpendiſſe videtur Garcias, dum putat has exceptiones tantum locum non habere, quando miniſtri à venditore ſunt alendi. Si quæras à quo ordinariè alendi? cùm lucrum ipſius ſortitionis, hoc eſt, quod ſortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impenſæ miniſtrorum fiant ratione ipſius ſortitionis, hoc eſt, ratione ſecundi contractus virtualis, non ratione primi: ſequitur impenſas eorum eſſe debere, inter quos lucrum ipſum partiendum eſt, & inter quos celebratur ſecundus contractus. quæ eſt communis ſententia [a]. Sed Alcocerius vnum excipit caſum, quando ſcilicet venditor aliter ſine impenſis in proxenetas, aut inſtitotes, non potuiſſet illas merces diſtrahere: cùm enim ipſe tunc per ſortitionis compendium euitet illas impenſas, æquum videatur, earum loco, ſubire partem impenſarum ſortitionis. Nihilominùs Garcias & Lopezius contendunt etiam hoc caſu, rationi illi communi locum eſſe: quia ad venditorem iam ſortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (vt puto) eſt ſententia Alcoceri. quia commodum illud, quod percepit venditor, reuerà dependet, & prouenit virtute ipſius ſortitionis; nec ſine ſortitione illud cõſecutus fuiſſet: & ſic quoad hoc negotium non debet conſiderari venditor expers commodi ex ſortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor ſoleat hæc omnia ſubire, & omnes expenſas facere, non tantum factas in taxatione & valore mercium conſtituendo, ſed etiam factas in ipſa ſortitione: verùm in ipſa taxatione ſortium (v. g. ſummæ totalis, ad quam numerus & valor ſortium pertingere poſſit) habetur ratio probabilis omnium iſtarum impenſarum: & ſic Domini in ſe totum ſolent recipere. Alioqui ſi emptoribus aliquid propterea decederet, tum locum habet quod dicit Molina *p. 2. de iuſt. diſp. 509.* nempe id à principio publicandum eſſe.

a Alcocer. de ludo c. 49. Garcia d. c. 20 Lopez d. c. 23.

Quintò licitè deducitur & accipitur ex totâ ſummâ pretii emptionis, illa quantitas pecuniæ, quæ aſſignata fuit à Principe ad opera pia vel eleemoſinas: ſiue illa deducatur à portione venditoris ſeu pretio; ſiue à lucro, quod cedit ſortientibus; ſiue ab vtroque: præſertim ſi ab initio hoc promulgetur.

Pia enim & religioſa eſt conſuetudo, quà Princeps vel Reſp. talem licentiam contractus ſortiarii concedens, aliquam partem ſic reſeruat: nec iniutiã facit contrahentibus. non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias ſuas ſorti ſubiiciunt. Quod de cauſſa piâ dictum, idem tenẽdum, de publicâ neceſſitate, quare poſſet aliquid reſeruari ad ſoluendum debita Principis vel Reip. ſi tamen verè talis neceſſitas ſubeſſet. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitati vel communitati, vt poſſet Princeps aliquid ſegregare, ad neceſſitates illius Ciuitatis; ſic etiam poſſet taxare liberaliùs ſummam pretii. Sic benè Garcias.

Vltimò *poteſt, is cui merx aliqua ceſſit, quia ſymbolas contulit plures omnibus alijs, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere & retinere.*]

Intellige quandocunque acceperit; dummodo non ſit res ex numero illarum quæ iam expoſitæ ſortitioni: quod ſi ex earum numero ſit, non poteſt eã accipere, poſtquam aliqui iam ſymbolas contulerunt. ſtatim enim vt contulerunt, in hanc mercẽ ipſis ius fuit acquiſitũ. ſic fit vt venditor alteri addicere nequeat, quod iam alteri venditum. Hæc ratio ſatis indicat, hoc intelligendum, quando inſtituta iam ſortitione, vel acceptis ſymbolis, ſit promiſſio. Si enim promiſſio facta foret, vt ſolet, ante ſymbolarum collationem, hoc eſt, initio

initio quando ſortis diuiſoriæ ſiue Lotheriæ fit publicatio; tum enim ſæpè additur, qui primam ſymbolam contulerit, is habebit hoc vel illud; qui intra tot dies tot ſymbolas contulerit, habebit illud; qui numero vicerir reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet; tunc iſti omnia etiam poſt inchoatas ſortes acquirerent, quæ ipſis promiſſa fuerunt ante ſortitionem, & antequam res ipſa venderetur: & tunc ſortientes in hanc conditionem conſenſiſſe ſunr cenſendi. Sic intelligendi Garcias & Lopezius. & ſufficianr iſta de hoc contractu *Lotheriæ*. de quo vide Molin. d. loco & P. Zaa in Aphoriſm. verbo venditio. n. 15.

QVÆSTIO III.

De purgatione Canonica.

A CAnonica purgatio dicitur, quæ regulis Eccleſiaſtici iuris conſentanea eſt: quæ duplex eſt, vna *per iuſiurandum*, in qua nihil eſt ſortis: hanc ſoli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi poteſt Alf. à Caſtro [a], Cochlæus contra Anabaptiſtas & Gregor. Valencia [b]. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Triburienſi [c], ſicque teſtatur Cromerus *lib. 19. hiſtor. Polon.* ſe Sophiam Reginam de ſtupro accuſatam, ſuo & ſeptem honeſtarum ac nobilium feminarum iureiurando purgaſſe. Probatur verò quoad presbyteros & Epiſcopos, conſtitutione Gregorii Magni, qui varios Epiſcopos ſic ſe iuſſit purgare [d]. idem ſtatuêre Alexander [e], Innocentius [f], & Leo [g] Pontifices; idem ſancitum in Concil. Agathenſi [h], & Ilerdenſi [i]: id ipſi fecere Sixtus Tertius [k], & Leo. III. [l], & Pelagius PP. [m]

B Altera purgatio eſt *per venerabilis Sacramenti Euchariſtici ſumptionem*. hanc Catholici contendimus eſſe licitam, quando iniungitur ab Eccleſiaſtico iudice competente. In veteribus Germaniæ conciliis hæc purgatio fuit probata. ſtatutum enim illis, ſi furtum in monaſterio committatur, tunc fratres ſe ita expurgent. miſſa celebretur, in eorum præſentia, & ea expleta *omnes in hæc verba communicentur; Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem* [n]. Item, *ſi Epiſcopo aut presbytero aliquod maleficium imputatum ſit, pro ſingulis miſſam celebrare debet, & communicare: & de ſingulis imputatis ſe innocentem oſtendere. Quod ſi non fecerit, quinquennio à liminibus Eccleſiæ extraneus habeatur* [o].] Nec deſunt exempla Pontificum optimorum, qui hanc purgationem exegerunt. Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non ſteterat, ſed adulteram iterum in thalami partem reduxerat. profectus Romam abſolui petit à Pontifice Hadriano, dicens ſe promiſſis Nicolao factis ſtetiſſe. *Pontifex pro comprobatione innocentiæ* (ait Sigiſbertus [p]) *ad examinationem corporis & ſanguinis Domini tam regem, quàm optimates regni inuitauit. illi nihil Deum veriti corpus Domini noſtri, temerè & perperam acceperunt*: ſed Rege in itinere Placentiæ ſtatim moriente, omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imp. Henricus, ſed tamen ſimile ſacrilegiũ cõmittere exhorruit, inuitante illum ad ſimilẽ ſacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifice tam Sancto, quàm malis cunctis inuiſo, tã religioſo quàm hæreticis ſemper odioſo. Narrat hiſtoriã Lambertus Schaffnaburgenſis his verbis [q]; *Ita abſoluto eo* (nempe Henrico Imp.) *excommunicatione, Papa miſſarũ ſollemnia celebrauit, confectaque ſacra oblatione, Regem cum cetera, qua frequens aderat, multitudine ad altare euocauit, præferenſque manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuiſque fautoribus litteras accepi, quibus me inſimulabas ſedẽ Apoſtolicam per ſimoniacam hæreſim occupaſſe, & alijs quibuſdam tam ante epiſcopatum, quàm poſt acceptum epiſcopatum criminibus vitam maculaſſe, quæ mihi ſecundum ſcita canonum omnem ad ſacros ordines acceſſum obſtruxerunt. Et licet multorum idoneorum certè teſtium adſtipulatione crimen refellere queam; eorum ſcilicet, qui omnem vitæ*

[a] *lib. 10. verbo iuramentum hære. 1.*
[b] *2. 2. diſp. 6. q. 7. punc. 3.*
[c] *c. ſi quis preſby. 2. q. 4.*
[d] *ca. presbyter cum 4. ſeqq. d. q. 4.*
[e] *c. ſuper cauſa d. q. 4.*
[f] *c. quoties ibi.*
[g] *c. omnib. ibi.*
[h] *c. ſi legitimi ibidem.*
[i] *ca. presbyter ſi à plebe ibid.*
[k] *c. mandaſtis ibid.*
[l] *c. auditum. ibid.*
[m] *Sigeber. in Chron.*
[n] *ca. ſæpe contingit. ibid.*
[o] *cap. ſi Epiſcopo. ibid.*
[p] *anno 870. in Chron.*
[q] *anno 1077.*

meæ ab incunte ætate inſtitutionem integerrimè nouerunt, & eorum qui meæ ad epiſcopatum promotionis auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potiùs quàm diuino niti videar teſtimonio, vt ſatisfactionis compendio omnem omnibus ſchandali ſcrupulum de medio auferam; ecce corpus Dominicum quod ſumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, vt omnipotens Deus, ſuo me hodie iudicio vel abſoluat obiecti criminis ſuſpicione, ſi innocens ſum; vel ſubitanea interimat morte, ſi reus. Hæc & alia, vt ſolenne eſt, præfatus verba terribilia, quibus Deum cauſæ ſuæ æquiſſimum iudicem, & innocentiæ aſſertorem adeſſe precabatur, partem Dominici corporis accepit & comedit. Qua liberrimè abſumpta, cum populus in laudes Dei, innocentiæ eius congratulatus, aliquamdiu acclamaſſet, tandē impetrato ſilentio, conuerſus ad regem. Fac ergo fili, inquit, ſi placet, quod me facere vidiſti. Principes Theutonici regni, ſuis indies accuſationibus aures noſtras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminum impingentes; pro quibus non modò ab omni rerum publicarum adminiſtratione, ſed ab eccleſiaſtica etiam communione, & ab omnimoda vitæ ſæcularis conuerſatione vſque ad extremum ſpiritum te ſuſpendi oportere exiſtimant. Petunt etiam magnoperè diem & locum ſtatui, audientiamque præſtari canonicè diſcutiendis, quas aduerſum te adferant accuſationibus. Et noſti optimè humana plerumque vacillare iudicia, & in publicis diſceptationibus nonnunquam falſa pro veris perſuaderi, dum pro diſertorum hominum ingenijs & dicendi copia & ſuauitate falſitas verborum phaleris adornata libenter auditur, & veritas nullis eloquentiæ nixa adminiculis contemnitur. Cùm ergò tibi benè conſultum cupiam, pro eo quod in calamitatibus tuis ſupplex Apoſtolicæ ſedis patrocinium expetiſti, fac quod moneo. Si te innocentem noſti, & exiſtimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falſis criminationibus impeti, libera compendioſè & eccleſiam Dei ſcandalo, & teipſum longæ concertationis ambiguo, & ſume hanc reſiduam partem Dominici corporis: vt comprobata DEO teſte innocentia tua, obſtruatur omne os aduerſum te iniqua garrientium: & me deinceps cauſæ tuæ aduocato, & innocentiæ tuæ vehementiſſimo aſſertore, Principes, tibi reconcilietur, Regnum tibi reſtituatur, omnes quibus iam diu reſpublica diuexatur bellorum ciuilium tempeſtates in perpetuum ſopiantur. Ad hæc ille inopinata re attonitus, æſtuare, tergiuerſari: &c.] Sequitur quopacto experimentū hoc innocentiæ ſuæ facere detrectarit. Vidiſti (lector) C
indicii huius formulam, vidiſti cauſas. Hæ nonne veræ; quòd Deus fideliſſimus veritatis ſit teſtis: quòd in humanis diſceptationibus fallaciæ ſit locus, diuinam verò diſquiſitionem nec falli poſſe, nec fallere? In formula, quid niſi pium, quid niſi conſentaneum ſacris litteris, præceptiſque diuinis? Verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Eccleſiæ, concordiam iuſtitiamq; ſanciendum, ſchandala ſchiſmataque tollenda inſtituta & peraccommodata.
[a] *Hotoman. Caluiniſta Comment. de Fend.* Quid igitur leguleius vilis [a] ſummis Eccleſiæ antiſtitibus obſtrepit? quid rana conatur in elephantum intumeſcere? cur hanc vocat, *furioſæ explorationis ſpeciem?* cur Epiſcopos *Sacramentales*, per ludibrium homo *Sacramentarius*, appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exſecrationem ſic & perniciem conuertatur, quod ad ſalutem inſtitutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Chriſtus mendax, qui hoc apertè pro-
[b] *Ioan. 6. v. 56.* feſſus? Nonne eius ſunt iſta [b]? *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem: in me manet, & ego in illo.* Si Salus in me & ego in Saluatore, putabor tan-
[c] *v. 57.* tùm ſaluus & non ero? Quid illa [c]? *Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Falſa promiſſio, ſi viuere putatur dumtaxat. Quid denique illud clariſſimum; *Non ſicut patres veſtri man-*
[d] *v. 58.* *ducauerunt manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum* [d]. Viuet planè, viuet, ad ſalutemq; veram & perfectam hoc inſtitutum non pu-
[e] *v. 59.* tatur fuiſſe tantùm, ſed ſcitur; ſed fide creditur. Nonne dixerat veritas [e]? *Hic eſt panis de cælo deſcendens; vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum: & panis*

quem

quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.] Credat non eſſe ſalutem, qui non credit ſub panis ſpecie eſſe carnem. Nos carnem credimus, ſalutem credimus; non tamen omni ſumenti.

Sumunt boni, ſumunt mali;
Sorte tamen inaquali
Vita, vel interitûs.
Mors eſt malis, vita bonis.
Vide par̃e ſumptionis,
Quàm ſit diſpar exitus.

Sed D. Thomæ non credit rabula: an nec Apoſtolo a? *Quicunq; manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo, edat; & de calice, bibat. Qui enim manducat, & bibit, indignè; iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi. Quod ſi nos metipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.*] Igitur indignè ſumentibus, pernicies ſemper, & exſecratio fuit; non inſtitutione, vel inſtituentis voluntate, ſed ſumentium peruerſitate; qui quod ad ſalutem eorum datum, in mortem malũt aburi. Inſtitutum initiò ad vitam æternam dignè ſumentiũ. ſic ſume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exſecrationem conuertet, nullus voluit, nullus potuit. An qui ſumit in teſtem innocentiæ, cum ſit nocens, dignè ſumit? ô iuris Sacerdote dignum iudicium! ſed eô, qui iuſtitiam nobis Deam, pro habitu ſeu virtute iuſtitiæ, definiens, nouum Iuſtitiæ ſacellum erexit. Quid aliud in totâ forma purgationis proponitur, quam quod à B. Paullo ſancitum? Nonne hoc purgatio indicit? Dei teſtimonium optimum & certiſſimum eſt, illud adducatur, & dubium tollat. Si reus es, noli eum teſtem aduocare: ſi innocens es, aduoca. Proba teipſum priùs, diiudica. reus es? caue accedas, damnationem manducabis, & exitium adferet tibi ſacrilega audacia: abſtine, moneo, & edico. At, nil conſcire tibi, nulla re mortali culpa palleſcere, poſtquam conſcientię arcana ſcrutatus es, deprehendis; adeſdum ſecurus, innocentię non dëerit, qui pro nocentibus obiit; vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali: quid falſi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocentes verò necauit. Abſoluit Gregorium. VII. damnauit Lotharium. Abſoluit, in Morinis virum nobilem Erkimbaldum de Borban quem Comitem vocat Cantipratenſis. hic lecto affixus intellexit à Nepote (filium alii contendunt) vi virgini vitium oblatum. Domini hęredem nemo accuſare, multò minùs punire audebat. Quid faceret æger? iuſtitiam negligat? gladium illi in vindictã malorum Deus tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipſe? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) ſed ab hominib. carnifex futurus ſanguinis mei; ſed iuſtus vltor, ſed iuſtitiæ defenſor, in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? ſucceſſore carebo. prouidebit Dominus, cui ſeruio; cuius gloriæ affectus meos poſtpono. ſic animatus, pugionẽ abſcondit ſub ceruicali. vocat Nepotem, tanquã vltima ei monita & mandata datur°. Venit adoleſcens, quinto poſt die; placatũ ſperans auunculum. Accedit, poſtulantis capiti aurẽ admouet. Ille pro oſculo, pugionẽ condit in gutture, nec deſinit premere, donec videt exhalaſſe. Hanc accipe victimã iuſtitiæ Deus (addit) tibi immolarã. ſcis quæ in animo & viſcerib. meis doloris magnitudo obuerſans lancinet paternũ amorẽ: ſed vicit amor tui. Paullò poſt vires cernens deficere: obit exomologeſim: tacet de cæde nepotis, quæ in ore omniũ recens. Quærit Epiſcopus ſilentii cauſam. ſi oblitus: nũ ſaltem nunc ſe accuſet, & animo pœniteat? reſpondit Burbathus, ſe iuſtam credere; &, quod meritorium putet, id nolle infectum. Epiſcopus eius pertinacia deteſtata (ſic putabat)

a 1. Corinth. 11. v. 27.

Comment. in Inſtit. Inſtit.

putabat)redit ad templum. De via reuocat æger. tum ait redeunti; Vt,pater, quàm diuerſa Dei ſint & hominum iudicia intelligant, qui tecum præſentes; aperi (quæſo) hierothecam, in qua pignus ſalutis aſſeruatum adfers. recludit ille, nec hoſtiam reperit. hanc admiranti æger ſe in ore, mediatore angelo datam, oſtendit habere. Hiſtoria notiſſima eſt toti Belgio, non elegantis modò & accurati artificii picturis vetuſtiſſimis in Bruxellenſi ciuica domo exornata, ſed etiam hiſtoriarum monumentis conteſtata[a]. Sic Deus etiam abſoluit Sibichonem Epiſcopum Spirenſem coram Henrico III. adulterii accuſatum b. Sic ſæpè nocentes & culpæ reos indignè ſumentes, vel Deus pænis corripuit, vel non permiſit ſumere, & tranſmittere[c]. Interdum tamen permiſiſſe Deum hoc ſcelus impunitum in præſens, dilata in poſterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam[d]. Sed occulta iudiciorum abyſſus à nobis non ſcrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod ſuſpectis non eſt danda Euchariſtia. *c. dilecti de purgat. canon. c. tribus de conſecrat. d. 2.*

a *Cantiprat. li. 2. c. 36. par. 6. Fulgoſ. li. 1. c. 6. ſed melius Cæſarius li. 9. cap. 38.*
b *Crantzius l. 4. Saxon. cap. 43. & Chron. Hirſangienſe.*
c *Ciprianus ſerm. de lapſis Grego. Turonenſ. libr. 1. de glor. mart. ca. 88. Betrus Cluniac. l. 1. de mirac. c. 2. 25. 35 Cæſar. l. 9. exempl. c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godifridi, l. 3. c. 12.*
d *li. 1. Annal. in fine vita Manuel. Comneni.*

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN ſortium Politicarum numero cenſeri poſſunt mixtæ quædam iudiciariæ diſquiſitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectiſſimè: vt nomen nobis indicet nullo ipſas legitimo vſu, ſed vulgi quadam vſurpatione & obſeruatione ſuperſtitioſa fuiſſe introductas; pleraſque etiam iure canonico expreſsè vetitas. Solet iis DEVS tentari potius, quàm voluntas eius explorari. Vnde *& exploratoria probationes* Latinè dicuntur; Barbaro verò vocabulo in Conſtitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eò quod rem non ſciri, ſed apparere tantum faciant. In his plerumque peccati; tentando Deum; probabitur poſtea. A

Talis purgatio eſt, quotieſcumque poſcitur, vt Deus miraculum faciat: veluti ſi quis confiſus innocentiæ ſuæ, peteret ſe ſepties percuti gladio, ad innocentiam ſuam probandam, vt factum in fæmina ſepties icta[e], aut in ignem intraret, de quo poſtea.

e *de qua eſt epiſt. D. Hiero.*

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui ſe iniuriâ affici ab aliis putant, nec hominum præſidium vel auxilium ſupereſſe cernunt, ad Deum confugiant; non quidem malis vt illos eripiat, ſed vt ſumpta de perſecutoribus vltione, tali indignos ſupplices iniuria fuiſſe, cunctis faciat manifeſtum: interdum illos ad tribunal Dei ſiſti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac meritò dubitant pleriq; quid tenendum: metuendáne citato ſit, necne? item licita citanti, an illicita? B

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primò, ſi citrà odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam, iram, deſperationem, vanitatem, aut aliam vitioſam affectionem, per iniuſtitiam oppreſſus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia; aut vt liberetur mundus tali tyranno; aut vt reſipiſcat, & terrore perculſus, pæniteat, deſinatque ab oppreſſione & concuſſione miſerorum) licita eſt talis citatio.*] fatetur Feuardent.[f] ſe talem non audere damnare. equidem cùm res ſit indifferens, & finis bonus, puto actum eſſe meritoriũ. nec deſunt exempla Sanctorũ hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ[g]; *Iudicet Dominus inter te & me.* Sic Dauid ad Saulem[h]; *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciſcatur*

f *extremo ca. 13. Eſther.*
g *Gen. 16. v. 5.*
h *1. Reg. 24. v. 13.*

tur me Dominus ex te. & Zacharias filius Ioiadæ, cum iuſſu Ioas regis interficeretur, ſimilia protulit [a]; *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens ſeptem Machabæorum Martyrum [b], quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio perſecutorum paullò poſt fuere comprobatæ. Nonne Apoſtolus Alexandro ærario impunitam eſſe non debere cenſuit iniuſtitiam eius, cum diceret [c]? *Reddat illi Dominus ſecundum opera ſua.* h. malum magnum pro multis malis, quæ illi oſtenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui teſtamenti, clamant ad Deum [d]? *Vſquequo Domine non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Euſtachio Abbate, cum hæreticus quidam Agreſtius, B. Columbanum iam mortuum conuiciis & calumniis laceraret, ſic vltum eſſe calumniatorē, idque in concilio Matiſconenſi. Iranamq; ſcribit Ionas Abbas, eius contemporaneus [e]; *cùm ſic ille* (Agreſtius) *friuola garriret, ſagax Euſtachius, vt erat virtute patientiæ, & ſcientia inſignis, reſpondit. In horum præſentia Sacerdotum te ego, eius diſcipulus & ſucceſſor, cuius tu diſciplinam & inſtituta damnas, ad diuinum iudicium cum illo intra præſentis anni circulum diſceptaturum inuito, vt iuſti iudicis examen ſentias; cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*] Scire vultis euentum citationis? poſt aliqua media, ſequenti capite ſubiicit Ionas; *Sed cùm ille* (Agreſtius) *ſæpius ſibi datum pænitentiæ locum non agnoſceret, vt B. Euſtachij ſententia, ad diuinum iudiciū ipſum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priuſquam vertentis anni meta compleretur, à ſeruo ſuo, quem ipſe redemerat, ſecuri percuſſus interijt.*] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgenſis, vir doctrina & ſanctitate clarus, per iniuriam pulſus Epiſcopatu Pictauenſi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iuſſit, credo ad exemplum aliorum ſepulcro inſcribi; *Ad iuſtum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quam intulerat, memoria, expauiſſe ferunt: addunt [f] alii, non diu poſt obiiſſe: ſed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabuloſum puto.

[a] 1. paral. 24. v. 23.
[b] li. 2. Mach. 7. v. 17. & 19.
[c] 2. Tim. 4. v. 15.
[d] Apocal. 6. v. 10.
[e] vita S. Euſtachii ſeu Euſtaſii c. 6. menſe Martio.
[f] Raphael Volaterran. anthropol. li. 21.

Memoratu digniſſimum eſt, quod legitur apud ætatis illius ſcriptorem doctum, eruditum, & veracem, his verbis; *Monaſterium D. Iacobi apud Leodium notum multis eſt & acceptum. Iſtud quidam adoleſcens, conſobrinus maioris Præpoſiti, cauſa deuotionis & religionis intrauit: quod, vt audiuit Præpoſitus indignè tulit: mox forti manu collecta ſatellitum, intrat violenter cænobium, rapit iuuenem, & nudatum ſancto habitu, ſæculari induit. Abbas ergo monaſterij, collectis primoribus ciuitatis, Epiſcopo conqueritur, & totum clerum pro tantis iniurijs interpellat. Hoc autem cùm indignanter audire vix vellet Epiſcopus, & Abbatem potiùs duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit; Iudicem contra te (ô Præpoſite) in terra habere non poſſum: & ideò contra te D E V M ſummum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque noſtrum compareat coram illo, ſententiam pro meritis accepturus. Ad hoc Præſul cachinnans cum ſuis irriſit hominem, atq; ſpreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadrageſimo die circa nonam mortuus eſt dictus Abbas: & cùm pro eo ſolemniter pulſaretur, ſedens in balneo Præpoſitꝰ, quæſiuit à circumſtantibus, quid hoc eſſet? moxq; quidam ingrediens reſpondit; Abbatem D. Iacobi modo eſſe defunctum, & pro eo pulſationem fieri tam ſolemnem. Ideò ergo recordatus Præpoſitus quadrageſimum diem eſſe, qua ſe citatum audierat ab Abbate, conſternatus animo, dixit ſuis. citò videte quid faciam? mortuus ego ſum. comparere me hodie ſummi iudicis aſpectibus oportebit. Nec mora. poſt verba hæc, cùm balneum egredi feſtinaret, in adſtantium manibus, cum diro eiulatu & vocibus exſpirauit: ibi proculdubiò reſpondere compulſus, vbi cauſarum ſtrepitus ceſſant, iuriſperitorum aduocatio conticeſcet, vbi nec preces, nec precium liberabunt.*] Hactenus Thom. Cantipratenſ. alias Brabantinus *in libr. Apum.* Ceſtrenſis ēt *lib. 7.* tradit Innocentiū quartum à Rob. Groſſeteſt dicto Lincolnienſi, famigerato illa ætate philoſopho, quē excommunicarat; & ille

ad

ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans mortuum, quo die mortuus eſt Robertus, auditamq; hanc in Pontificia aula vocem; VENI MISER AD IVDICIVM. repertumq; ſequenti die Papam in lectulo exanimatum, ac liuidam in eius latere cruentamq; plagam, ac ſi fuſte percuſſus fuiſſet, & id accidiſſe anno. 1253. cui conſentiunt Matthæus Pariſius, Ioan. Burienſis, & alii Britannici ſcriptores; quorum hoc commentum puto, ab hæreticis vel ſchiſmaticis eorum operibus fortaſſis inſertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum ſcribit Nauclerus, parum Pontificibus addictus *chronic. vol. 2. generat. 42.* & non meminit talis citationis, vt nec Platina, (non reticiturus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius Cygnolus Monachus Bozanienſis, ſed perfidus hæreticis; nec alter hæreticus Mutius in chronic. Germanorum. Nec ex Catholicis quod ſciam gentium aliarum quiſquam, non Onuphrius, nec Maſſonus, nec Ricordanus, nec Epiſc. Nebienſis, nec Volaterranus, nec Flauius Blondus, qui accuratè de morte & anno mortis eius conſentiunt; & omnes fatentur eruditione, iuſtitia, ſanctitate Innocentium. 4. excelluiſſe. Relinquat igitur prudens lector fabellam de Innocentio 4. Britannis, vt ad Arturi rotundam menſam ſuauiter eam fruatur Balæus, non tam ingenioſus, quam impius ſimilium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculoſum eſt hominibus non comperta ſanctitatis has citationes imitari.*] Nam facilè fallit amor proprius & perſuadet nos iniuriam perpeſſos, cùm non ſimus: facilè etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula ſe immiſcet, vt veritatem non videamus.

Dico 3. *lethaliter peccant, qui ſcienter iniuſtè alios citant.* probatur quia nocent iniuſtè & grauiter. ſic enim ſugillant eos quos citant, vt oppreſſores innocentiæ; minùs etiã conſtantes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis poſſunt in morbum incidere & mori. Quod fortaſſis aliquando contigit.

Quoad eos verò qui citantur, exiſtimo duas regulas poſſe ſtatui. *Prima eſt, ſi conſtet eos iuſtè iudicaſſe, nec vllum eſſe dubium de ſententia aut facti, propter quod citantur, æquitate; tunc poſſe huiuſmodi citationem ab illis contemni.*] ratio eſt, quia iuſto iudici præmium à Deo, cuius vicem fungitur, non ſupplicium eſt exſpectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de Corduba: *Qui cùm Tarentum obſidens maleficum quendam ſeditioſumque* (inquit Iouius a) *militem ad ſupplicium duci iuſſiſſet: illeque multum reluctatus ſe iniquiſſimè damnari vociferaretur, & proinde Gonſaluum ad dicendam cauſam ad Dei maximi tribunal magna voce citaret; vade, inquit, Gonſaluus, feſtinaque confiſus optimo iudici, & cauſam inſtrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportunè reſpondeat Alfonſus frater; qui nuper, ex Serra vermegia, in cælum contendit. Tum enim Gonſaluo nunciatum fuerat, fratrem à Mauris circumuentum, dignam forti pioque duce mortem oppetiſſe.*] Sic ille meritò nebulonem iniuſtè prouocantem contempſit.

[a] *in vita Gonſalui.*

Altera regula ſit, *Quando iudex aliquam animi perturbationem ſenſit; quæ ad damnandum, vel mouit omninò, vel ad citiùs damnandum mouit; vel etiam non vſque adeò certa eſt ſententia iuſtitia, vt non ſuperſit probabilis contrarij metus: tunc malè facit iudex, ſi contemnat huiuſmodi citationem. rectè facit, ſi diligentiùs iterum omnia momenta, & quæcunque ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in cuſtodia ſeruet, vt vel retractetur prior ſententia, vel maturiore conſilio confirmetur.*] probatur hæc concluſio. (quæ Feuardentii quoque fuit) tum quia iudices non poſſunt nimis circumſpectè procedere in re tanti momenti, cùm non hominis, ſed Dei iudicium iudicent[b]: tum quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos tempus poſtmodùm ſæpè docet fuiſſe prorsùs innoxios. non opus eſt exempla proferre; ſunt ad manum non pauca, nec obſcura, tum

[b] *2. paral. 19. v. 6. & 7.*

tum denique quia ſæpiſſimè accidit tales citationes non eſſe irritas. Scribunt Hiſtorici Hiſpanorum Ferdinandum III. Regem, iuſſiſſe duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altiſſima præcipitari; illos conſtanter crimen negaſſe, quod quia videbant ſe fruſtrà facere, tandem ad diuinum tribunal prouocaſſe, regique denuntiaſſe, ibi, vt ſe ante diem triceſimum, ſiſteret: Ferdinandum poſtea ipſo die triceſimo ſatis ſubita morte abreptum a. Germania ſola multa præbet exempla. Menuercum Paderbronnenſ. Epiſc. graui contumelia Conbeienſis quidam monachus affecerat: cui Epiſcopus; REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus flocci-pendens riſit epiſcopum. Ecce, moritur antiſtes; & nihil mali ſentiens antè monachus, in ipſa hora mortis Epiſcopi expirauit [b]. Paucis annis poſtea Henricus Moguntinus (vel ſecundum alios Wormacienſis) Epiſcopus, falsò, & per calumniam Arnoldi; accuſatus, & per præuaricationem Cardinalium duorū à Pontifice Eugenio. 3. ad cauſæ cognitionem delegatorum, depoſitus, ipſo Arnoldo ſuffecto, fuit: ſed ad iuſtum iudicem Deum interpoſita appellatione, ſequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte, ambo illi Cardinales obierè ſubitò; alter digitos proprios arrodens; alter in latrinis, Arii morte c. Tempore Henrici quarti, Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus, & Meginherus Abbas Herfeldenſis, de iuribus Eccleſiarum litigantes, inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dicta repentè ex hoc ſæculo migrarunt [d]. In vicina Germaniæ Gothia, memorabile accidit illud Ioannis Turſonis, de quo ſic ſcribit Olaus [e], *quendam capite plecti iuſſerat. Is genibus innixus; en morior iniuſtè*, inquit, *teque voco hac hora ante tribunal Dei, vt reſpondeas, cur me innocentem morti condemnes. Vix autem miſer carnificis manu obtruncatus fuerat, cùm etiam iudex de equo corruit exanimis.*] Liguriæ pars nota Italiæ. ibi Genuenſium triremes aduerſus piratas emiſſæ, biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contemptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miſer ille diu fruſtrà queſtus, nihil vnquam ſe Genuenſibus nocuiſſe: vt vidit plus gentis odium illos, quàm æquitatem mouere; præcipuamq; mortis ſuæ cauſam eſſe trierarchū Genuenſē, iuſſit vt ſe ille intra ſextū menſem ante Deum iudicē ſiſteret. nec irrita vocatio fuit, condicto Ligus tempore mortuus fuit [f]. Armoricis Franciſcus Dux præfuit: is ſumma crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio ſuſtulir; ſed viciſſim fratris citatione intra annū de medio ſublat⁹, principatū cum vita amiſit [g]. vix eſt quiſquam cui non ſit audita damnatio Templariorum; ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudiciū appellaſſe, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni ſpacio conceſſo, coram tribunal illud ſupremum citaſſe: addit Fulgoſus [h] intra id tempus Clementem repentè mortuum, nec multò poſt Philippum quoq; interiiſſe. Hoc alii ex calculo temporis conantur refellere. Sed idem, confirmant Chriſtianus Maſſæus, & Meierus [i] qui Papam & Regē eodem anno 1314. tradunt obiiſſe, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarii Anno 1312. in concilio Viennenſi, tertia Aprilis condemnati: ſed non omnes eodem anno comprehenſi ac occiſi: ſed quidam ſequenti, vt Neapolitanus ille; ſcilicet anno 1313. cumq; 1314. currente mortui ſint Iudices illi duo, dicuntur non immeritò eodem anno obiiſſe, quo citati fuere: imò Gaguinus & Æmilius mortuum volunt regem anno 1313. quem conſtat Pontifici ſuperuixiſſe.

a *Ritius l. 3. de Regibus Hiſp. Mariana in Hiſp. Annal. lib. 15. cap. 11.*
b *Crantzius libr. 4. Metropol. cap. 4.*
c *Conradus in Chron. Moguntino.*
d *N. in Annal. Boiorum li. 4.*
e *li. 14. hiſt. Aquilon. cap. 20*
f *Fulgoſ. lib. 1. cap. 6.*
g *Æneas Sylvius Europea hiſtor. cap. 43.*
h *d. cap. 6.*
i *Meierus l. 2 Annal. & l. 17 Chron. Maſſe. conſentit Onuphr. in PP. Roman. hiſtor.*

SECTIO II.

De purgatione Monomachiæ.

NVlla fuit quondam frequentior purgatio iſta; quotieſcumque criminis notitia ſeu probatio obſcura; vel actor reum ptouocabat, vel reus ipſe

offerebat ſe, aut ſuo loco alium: inuentionem quidam Mantinæis tribuunt, alii volunt antiquiorem eſſe [a]. conſtat etiam Palæſtinis in vſu fuiſſe, ex Goliæ prouocatione, quem Dauid ſuperauit. Fuit maximè in vſu poſt Barbarorum in Italiam irruptionem, apud Longobardos [b], & apud Germanos [c], & Francos [d] & etiam Hiſpanos [e], non ex homicidii tantùm cauſa (*iux. c. vni. §. ſi quis hominem. §. ſi quis alium. de pace Conſtant.*) ſed & ob aliud quoduis graue crimen, vel magni momenti cauſam, vt poſt Bald. communiter DD. cenſuere. *Bald. in d. cap. vni. Alciat. & Orozc. ad l. ex hoc iure. D. de iuſt. & iur. Iulius Ferret. conſ. 6. de duello in prin. & conſ. 9. n. 6. conſ. 11. n. 3. & 4. & Menchaca lib. 1. illuſt. qq. c. 49.*] Et ſanè in iuriſiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne X III. per Orhonem 4. in Romandiolâ; ſed priùs apud Francos iam Carolus Magnus hoc ſtatuerat, quoad cauſas criminales [g], poſtea ad ciuiles quoque extenſum [h], vt & apud Moſchos [i] & Danos [k] olim in vſu. Ritus duelli poſſunt colligi tum ex Annal. Boiorum *libr. 4.* tum ex Ticinenſis Hiſt. Bern. Sacci *l. 9.* Sed in moribus, & armorum genere pręſertim, non idem obſeruatum apud ſingulas nationes. plerumque receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fuſtibus: poſtea receptum, vt rei ſit optio, & ius armorum præſcribendorum. In celebri illo duello Cambtonenſi, inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum, Lex Catolina ſeruata.

Anno einm 1326. Guilh. Tertio Comite Hañoniæ, Verpa quidā ſe finxerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari. ſuſcepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolum nominauit, & appatitorem Curiæ Montenſis eſſe iuſſit. Non diu poſt, homo impius ingreſſus ædem monaſterii Cambronenſis, actus furiis, blaſphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quaruor plagas inflixit, vnde ſanguinis ſtatim riui manarunt. vidêre faber aſciarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius. fabet aſcia caput findete Iudæo parabat; ſed à monacho prohibitus; rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus; is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormēta eluſit. Sic dimiſſus: quadriennio poſtea ab angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioannes Flander, Eſtinnenſis, & ſeptennio iam ex paralyſi clinicus iubetut Iudæum accuſare, & duello prouocare. Bis monitus, Patochi iuſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertium illi ipſa Virgo quinque illis plagis conſauciata ſe videndam præbuit; & impetat monomachiam. Plenus ſpe ac fide ſenex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viſo, accedit Comitem, accuſat recutitum, dies pugnæ dicitur. arma rudes fuſtes & ſcuta lignea, ſuperſunr hodie. Iudæus veſco corpore, ferox virib. tibiales faſcias tintinnabulis cinxerat, & ſic ſenem tidebat. Sed iuuit athletam ſuū Deus tam impar commiſſus, æger ſanum, debilis fortem, ſenex iuuenem proſtrauit; & horrendè blaſphemantem, conuictum, ſed non pœnitentem; comes iuſſit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, & capite deorſum, duobus ad latera moloſſis eum rabidè laniantibus, appenſum ſubdito ignis fumo interire. [*narrat fuſe Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine conſcriptis.*] Hiſpani ſemper militaria arma retinuere, vt ex cunctis eorum Annalib. patet. Duellorum tum inter Principes pro regno, vt inter Corben & Orſuan Hiſpanos apud Liuium; & Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges apud Polydorum, Hundingum & Roheum Daniæ reges apud Crantzium, Petrum Aragonium & Carolum Andegauenſem apud Antoninum; & pro principibus intet ptiuatos; vt Charellum & accuſatorem reginæ Gondibergæ [l]; pueri quoque pro vxore Henrici tertii contra gigantem [m]; & Burchardi contra Conradum iactantem ſe cum regis nepte concubuiſſe, anno 950. apud con-

[a] *Alcia. de ſingula. certa c. 2*
[b] *Lege Lōgob. tit. qualiter ſe quiſque defed. deb. tit. de pur ga. rei tit. de homicidio liberi hominis.*
[c] *Lāb. Shaffnabur. ſepe.*
[d] *docet Guido Pape deciſ. 191 Hotoman. l. 3. obſeruat. c. 15. Charondas deciſ. 607.*
[e] *ti. 4. parti. 7. & paſſim Mariana in Hiſt. Hiſpan.*
[f] *l. antiquis. & l. vlt. l b. 2. leg. Lomb. tit. 54.*
[g] *l. mentio. d. tit. 54.*
[h] *d. l. vlt. & li. 5. leg. Francic. tit. 4.*
[i] *Olaus libr. 1. cap 20.*
[k] *Saxo. libr. 5.*
[l] *Liuius libr. 28. & Plutar. in vita Scipionis. Polydorus Virgil. lib. 7. hiſt. Anglor. Crantzius li. 1. c. 21. & 22. Daniæ. D. Antonin. p. 3. tit. 20. c. 4. §. 8. hiſt. ſum. & Ricius l. 3. hiſt. Neapol. Froiſſar. Chron. libr. 1. Paull. Diacō. Longob. lib. 4. cap. 16. Nauclerus gener. 35.*

continuatorem Reginonis; item inter priuatos, vt coram Othone I. quando diſceptatum vtrum in ſucceſſionibus auorum eſſent nepotes cum patruis, vt patrem ſuum repręſentantes, admittendi, & vicêre qui pro nepotibus pugnabant[a]. Mira ſæpè in his accidêre. duo tantum narrabo. Vnum ex fide Dubrauii[b]; Radiſlaus, Gurimenſis Princeps Miſtibogii filius, per iniuriam inuaſerat Boëmiæ fines, coactus à ſuis tandem optimus rex Wenceſlaus militem collegit. cùm iam dimicaturæ eſſent acies. *Si aliter, exclamat VVenceſlaus, niſi prælio res componi nequit, cur non potiùs ſine inſontium ſanguine; ipſi inter nos ſingulari certamine decernimus? Nulla fit mora. loriculam ſuper cilicinam veſtem indutus, paruoque enſiculo ſuccinctus VVenceſlaus in arenam prodit: at Radiſlaus cataphractus haſtatuſque cum ingenti macherâ ſe infert. VVenceſlaus ſigno crucis frontem pingens ſubitò angelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine promptam, audit: Ne feri. & repentè Radiſlaus humi procumbens, veniam audaciæ popoſcit, ſeque poteſtati victoris permiſit. Alleuans proſtratum VVenceſlaus monuit, data venia & dignitate ei reſtituta, vt contumaciam in obſequium debitum verteret, ne poſt grauiùs ab irato numine plecteretur.*] Hic Deus miraculo iuſtitiam cauſæ declarauit: quando miraculo Deus non fauet, fieri ſolet, vt vel maneat dubia res; vel iuſtam fouens cauſam ſuccumbat. Prius in pugna duorum Hiſpanorum Nobilium accidit tempore Alfonſi Regis; qui Petri Regis Caſtellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accuſauit; hic illum ſceleris grauioris viciſſim recriminatione pulſauit. cùm ventum eſſet ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu ſolis ad occaſum pugnarunt, multiſque ſe vulneribus affecerunt, & dubia prorsùs, nec in vnum alterumue inclinante victoriâ; vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos eſſe voluit, Narrat fusè Pet. Mexia[c]. Sic etiam dubia manſit Zamorenſium cauſa, quos proditionis accuſabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonſali filii; quorum cum duos iam Ordonius occidiſſet, tertioque vulnus lethale inflixiſſet; ſaucius cadens equo habenas aberrante gladio præſcidit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ ſepta, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpa; non victus, propria virtute. Iudices ſibi N. L. pronunciarunt. *Mariana lib. 8. Hiſtor. Hiſpan.* Multos quorum cauſa iuſta erat in monomachia ſæpe ſuccubuiſſe docent poſt Pont. Innocentii III. reſcriptum, *cap. 2. de purgatione vulgari* & Regis Rotharii l. 1. lege Longobard. tit. de monomachia, etiam Ioan. Baptiſta Suſius[d], & Vrrea Hiſpanus[e].

[a] *VVitichindus li. 2. Vincentius li. 24. ſpeculi cap. 70.*
[b] *libr. 5. Hiſtor. Bohem.*
[c] *Silu. var. lect. p. 2. c. 10.*
[d] *li. de iniuſtitia duelli.*
[e] *lib. de duello.*

F Vt vt eſt, repugnat omni iuri, quæ eſt communis DD. ſententia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores ſcriptores non pauci, *nempe Lancellotus Conrad. lib. 1. templ. iudic. c. 1. §. 3. verſ. duellum prohibere, & tract. de duello in præfat. Menchaca lib. 1. illuſtr. qq. c. 12. & c. 49. Viuius lib. 1. comm. Opinion. litt. D. verſ. duellum. Petrinus Bellus p. 10. de re militari tit. 2. à num. 128. Iulius Ferrettus conſ. 1. num. 3. & 6. conſ. 2. nu. 4. cum ſeqq. conſ. 8. n. 4. conſ. 20. nu. 10. & idem ſæpiſſ. in tract. de duello. Alciat. l. 5. reſponſ. conſ. de duello.* Quod repugnet iuri naturæ, docent optimè Suſius, *d. opere*, & Anton. Bernar. Mirandulanus *libro ſuo contra Poſſeuinum de expugnatione ſingular. certã.* & Petrus Meſſia *p. 4. var. lect. c. 9.* Quod iuri ciuili; probant cõmuniter DD. *ex l. 1. C. de gladiator. lib. XI.* quamuis ea lex hoc non conuincat, ſufficit tamen, quod nullâ Romanorum lege ſit hæc monomachiæ purgatio approbata: cumque iuri naturæ repugnet, conſtat omnem conſuetudinem in contrarium inualidam eſſe, vt rectè Canones dicunt[f]. Quod iure diuino & ſacris litteris prohibitum ſit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deum tentare, & quibus prohibemur occidere[g]. Apertior eſt probatio iuris Eccleſiaſtici ſeu diuini poſitiui. Nam & olim hoc canones prohibuêre

[f] *c. 2. de cleric. pugn. in duello. Alciat. d. reſponſo de duello. & DD. citati.*
[g] *Pet. Matheus in Notis ad Bullã Greg. XIII. mox laudandam. Tamen reuera loca illa ſcripturæ parum vrgẽt proteruos.*

c toto tit. ferme de purgat. vulgari. tit. de cler. purgante in duello. cap. monomachiam 2. q. 4.

buêre [a], & apertiſſimè Concilium Tridentin. cuius hæc ſunt verba; *Deteſtabilis duellorum vſus, fabricante Diabolo, introductus, vt cruenta corporum morte, animarũ etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitùs exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione & dominio ciuitatis, caſtri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, priuati intelligantur: & , ſi feudalia ſint, directis Dominis ſtatim acquirantur. Qui verò pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetua infamia pœnam incurrant, & vt homicida, iuxta ſacros canones puniri debeant: &, ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſtica ſepultura. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli, tam in iure quàm facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam ſuaſerint, necnon ſpectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur: non obſtante, quocunque priuilegio, ſeu praua conſuetudine, etiam immemoriabili.*] Damnarat eundem abuſum ſub excommunicationis pœnâ, quoad ſubditos tantum Romanæ ſedis, Iulius II. anno 1508. menſe Aprili, & rationes addiderat damnationis benè multas & graues, primò quia hoc fiat humani generis inimico inſtigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinæ, & animarum perditiones, & noua inrer adſtantes amicos pugnantium odia & altercationes, & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum & corporum periculum, generiſque humani iacturam, pernicioſum exemplum, & ſchandalum plurimorum. 3. quia Chriſtus docuit Deum non eſſe tentandum. 4. quia hominem homini inſidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiuſmodi purgationes vulgares à religionis noſtræ pietate damnantut. 6. quia cruenta huiuſmodi ſpectacula à canonibus Pontificum, & imperialibus legibus ſunt prohibita. Denique Gregor. XIII. laudatiſſimus Pontifex ad omnes Chriſtianos voluit perrinere hanc prohibitionem, vt & Concilii Tridentini patres eam extenderant; & quod illi de ſolemni ſiue publico duello ſanciuerant, hoc ipſe prudentiſſimè ad priuatas, & non ſolemnes duellationes, propter eaſdem cauſas, quæ in iis quoque cernebantur, porrò

b Bulla quæ incip. ad tollendum deteſtabilem.

producendum ſibi cenſuit [b] anno 1582. nona Decemb. his verbis; *creſcente hominum malitia facinoroſi non deſunt, qui quod publicè prohibitum eſt, priuatim exſequi non dubitent, dum ſic pœnas prædictas eludere ſe poſſe arbitrantur. Nos ad hæc euertenda plenius euidentiuſque prouidendum eſſe rati, conſiderantesque duellum priuatum, non minùs cruentum, & animæ & corpori noxium eſſe, quam quod publicè perpetratur: auctoritate Apoſtolica ſtatuimus.* (1.) *illos, qui ex condicto, ſtatuto tempore & in loco conuento monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini ſociyue ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullaue prouocatoria littera, aut denunciationis chartula præceſſerint, cenſuris & pœnis omnibus à dicto concilio propoſitis teneri; perinde ac ſi publico & conſueto abuſu ſingulare certamen iniuiſſent.* (2.) *volentes etiam locorum dominos, ſi certamen ex condicto huiuſmodi permiſerint, aut quantum in ſe fuerit non prohibuerint,* (3.) *omneſque illud fieri mandantes, inſtigantes, conſilium vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, aut* (4.) *ex compoſito ſpectatores vel ſolios quouis modo ſe præbentes eiſdem cenſuris & pœnis ſubiacere; etiamſi illi qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerint impediti pugnam non commiſerint, ſi per ipſos non ſteterit quominùs illa committatur. Non obſtantibus &c.*] ex quibus ſanè apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc excommunicationem, nulli reſeruatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis vtriuſque prohibitionis quædam colligere non inutilia obſeruatu. Primò illos quoque incidere, qui dicunt, G
Veni ad talem locum: ego te illic exſpectabo: nam iſti certum tempus conſtituunt, illud ipſum præſens; ſicut craſtinum, qui dicunt cras tali horâ &c. Secundò

Princi-

Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia ſũt extra curam Eccleſiæ, tum quia Concilium expreſſe dicit; *inter Chriſtianos* 3. non prohiberi iuſtum bellum gerentes Principes, quam poſſunt cauſam prælio decidere, eam paucis committere per duellum definiendam. hoc enim tunc in belli locum ſuccedit: Non tamen liceret illis animi cauſa, vel gloriæ ſolius ad oſtendendum robur militum facere; ſicut olim fecerunt Ioab & Abnera: nam vox *ludere* illic ſignificat proluſionem pugnæ. Inſtituebatur e- nim hoc, vt arbitror, quaſi diuinatorium quoddam victoriæ præiudicium, quo Germanos olim vti ſolitos Cornel. Tacitus teſtatur [b]. Quæ ipſa diuinatio eſt prohibita: Et ſicut pro ſola gloria humana bellum non licet ſuſcipere, ſic nec duellum licet permittere. 4. Quoad conſulentes, ex Gregorii verbis intelligitur, eos dumtaxat incidere, qui ſuadent affirmatiuam, non verò qui duellum diſſuadent; & ad hoc conſilium conſcriberent, vel darent. hi enim non peccant. 5. quoad ſpectatores; non incidere, qui illac tranſeuntes obiter aſpicerent certamen: vel ſubſiſterent. ad dirimendum; imo nec illos, qui ex inſtituto eos fuiſſent comitati, vt certamen impedirent: ideo enim additur, *ſi per ipſos non ſteterit* &c. ipſos ſcilicet ſpectatores & ſocios &c. vnde 6. infertur, eos qui comitarẽtur vel ſociarent, incurſuros etiamſi non ſit pugnatum; quando conati ſunt efficere, vt pugnetur, vel ſaltem ſi poterant, non impediuerunt ipſi, ſed maluiſſent pugnam conſeri. Hæc ſaluo rectiùs ſentientiũ iudicio, de re quotidiana. Quidam aſſerunt etiam à Sanctiſſimo Domino noſtro Clemente. 8. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam; quam nondum potui nanciſci.

[a] 2. Reg. 2. v. 15.
[b] lib. de morib. German.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HÆC triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrum hoc eſt vomeres ſeu lateres ſeu conticulas vel chirotheeas candẽtes. Innocentia probabatur, ſi illæſus quis abiret: ſin, nocens habebatur. hanc inuenio aliquando ſpontè ſuſceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie apud Iaponios vt docent epiſtolæ noſtrorum. vna P. Luiſii Froes ſcripta anno 1595. narrat illuſtre miraculum quod accidit Omurę. in hanc ſententiã. *Fuerat Chriſtianus quidam degens inter ethnicos accuſatus furti: & quia hoc crimen ſeueriſſimè caſtigatur in Iaponia. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nulla veniæ ſpe mulctetur, nec tamen poſſent hunc Chriſtianum verè conuincere, ecce mox gentiles eum obſident, & dum aliud non poſſunt importunè compellunt: vt ritu ipſis conſueto iuramentum edat; qui erat, vt in folio chartæ ſubſcripto ſcriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus depoſito, imponeret ferrum candens, manumque conſtringendo, in ſuum caput vindictam & iram Chamis imprecaretur, ſi obiecti criminis reus foret. Quod ſi manus fortè amburatur, aiunt experientia probatum, eum noxæ eſſe reum; ſi verò à læſione cum folio maneat immunis, eſſe innoxium. Cùm igitur hic Chriſtianus in has anguſtias adductus eſſet, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo ſe reum faciebat, vitæ diſcrimen adeundum, innocentia ſuæ confiſus dixit: fas ſibi non eſſe, vtpote Chriſtiano, per falſum DEVM Chamis iurare, ſed tantum per verum. Conſentiunt gentiles, vt per ſuum DEVM iuret. Ille ergo ſigno crucis in folio expreſſo, ferroque candenti impoſito, quia id facere cogebatur, magna animi præſidentia ferrum manu conſtrinxit. Res mirabilis, nec manus nec folium amburitur. Itaque non ſolum ſolutus eſt pœna, quam gentiles illi minabantur; verùm etiam culpa, quam falſò illi impingebant.*] Hactenus epiſtola Latine edita Moguntiæ anno 1598. planè vetus hæc purgatio & celeberrima fuit. Sed in francia tantum licita in cauſis ſæcularibus, vt colligitur ex epiſt. Iuonis. 91. & 251. Inuenio ferrum iſtud ignitum

vocatum, *Iudicium*; quod nomen arbitror commune fuiſſe inſtrumentis omnibus harum vulgarium probationum. Petrus le Loyheyr.[a] formulam nobis proponit ex S. Mauritii Andegauenſis archiuis iſtam: *Nos tamen ſufficienter muniti denarrationem & diſcutionem iſtius cauſæ noſtræ ſæpius in audientia omnium illic adſtantium offerebamus, & paratos nos ſemper eſſe ad omnem iuſtitiam præferebamus: cùm ecce quidam de hominibus, quos Berlayus reclamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte ſua ſurrexit, nobis neſcientibus & iuſtitia nullatenus dictante, & non per conſilium noſtrum, qui ſponte ſua ſe IVDICIVM portaturum manu ſua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auunculus ſuus dixerat ſibi, & quæ verè partitio illa facta fuerat de anteceſſoribus ſuis, inter canonicos S. Maurity & anteceſſores illius Berlaij, ſicut in chartis noſtris continebatur. Et ſicut Tetbaldus obtulit, ſic paratus fuit, & per manum ſuam in Eccleſia S. Dionyſii apud Doadum, videntibus multis, tam de parte noſtra, quàm de parte domini Berlaij (quorũ nomina ſubternotata ſunt) IVDICIVM portauit. Poſt IVDICIVM portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæſus & ſanus omnino apparuit. Viderunt autem vel IVDICIVM portari, vel manum tertia die de more regardari, ferè vniuerſi homines & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaij teſtes IVDICII portati, & hominis omnino, Deo miſerante, ſaluati & liberati.*] vbi eetnis ſolitos cauſam addere, quæ illos moueret, ſiue id exprimete, quod probare per IVDICII lationem volebant: vides etiam clericos proteſtantes, vt irregularitatem & cenſuras euaderent incurrendas; ſi hominem ipſi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors ſubſecuta fuiſſet. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupata à Barbaris Italiâ & Galliis latæ: apud Radeuicum[b] fit mentio legis militaris, qua ſeruus non deprehenſus in furto, ſed accuſatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio ſe expurgare. Leges Franciæ & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homicidii accuſatum ſe expurgare[c]. Slaui poſtquam veram amplexi ſunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurare deſierunt; recepto vſu, examinandi per Sacerdotes ſuſpecti, adhibito ferro vel vomere candenti[d]. In Flandriam quoque hanc legem, Philippus Comes tulit. anno 1164.[e] *Si quis vulnus in nocte acceptum alij imputauerit: ſi Scabinis dignum videtur, ferro candenti ſe excuſabit accuſatus: ſi aufugerit, manum perdet.* Item; *ſi fur vocatus accuſatus fuerit, ferro candenti ſe excuſabit; ſi culpabilis permanſerit, ſuſpendetur.*] In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa ſpecies vel pondus præſcriptum, vt ex I varietate IVDICIORVM patet. vt plurimũ Francica conſuetudine vſos puto in ferri conſecratione ſiue imprecatione, quæ fuit talis, *Deus iudex iuſtus, qui auctor es pacis, & iudicas æquitatem; te ſuppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iuſtam examinationem cuiuſlibet dubietatis faciendam, benedicere & ſanctificare digneris; ita vt ſi innocens (de prænominata cauſa vnde purgatio quærenda eſt) hoc ignitum in manus acceperit illæſus appareat: & ſi culpabilis atque reus, iuſtiſſima ſit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum, quatenus iuſtitiæ non dominetur iniquitas, ſubdatur falſitas æquitati. Per Dominum noſtrum*[f].] In *Antigonâ* Sophoclis, cuſtodes corporis Polynicis, accuſati negligentis cuſtodiæ paratos ſe dicunt innocentiam ſuam comprobare, & ferri candentis contrectatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

ϗ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
ϗ πῦρ διέρπειν, ϗ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

In Concilio Triburienſi docemur[g] hanc probationem in Germaniâ non fuiſſe nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum conteſtatio ſufficiebat: ſed ignobilium. Verùm Hiſtoriæ teſtantur etiam nobiles eam ſæpò ſubiuiſſe, aliquando per laminã, aliquando per chirothecam, aliquãdo aliter. Anno 1215. vel circiter[h], Conrad. Marpurgius inquiſitor Apoſtolicus, ſi accu-

ſati

[a] *lib. 2. de ſpectr. c. 7.*

[b] *lib. 1. rerum Frideri. c. 26.*

[c] *Lombard. li. 1. tit. 11. de par ric. Francica lex li. 4. c. 56.*

[d] *Helmold. Hiſto. Slauorum cap. 84.*

[e] *Meier. in Chron. Flãdr.*

[f] *Annal. Boior. libr. 4.*

[g] *c. Nobilis. 2. q. 4.*

[h] *Trithem. in Chron. ca. 22.*

ſati de hæreſi,negabant,iudicio ferri candentis experiebatur, & ſi ambutebâtur,eos porrò committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum;ſi factum,fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, vt poſtea dicemus. Caroli tertii Imp. vxor Richarda fuit inſimulata adulterii, ſed candenti ferro crimen diluit [a]. ſic Kunigundem Henrici II. vxorem ſe expurgaſſe conſtat: in eo tamen diſſentiunt hiſtorici,quod quidam velint eam calcaſſe pedibus nudis [b],alii vomeres ſex manibus tuliſſe [c]. Quare niſi dicas eam ſucceſſiuè manibus tuliſſe, & pedibus calcaſſe; Crantzium à ſeipſo diſſentire neceſſe eſt. Nonnullos alios ſe iuuene Georg. Pachymeres maſſam candentem manibus innocuis geſtaſſe commemorat. Emmam quoque Angliæ reginam nudis pedibus ſuper ignitos vomeres ad conteſtandam pudicitiam ambulaſſe ſcribit Polydor. *Angl. hiſtor. lib. 8.* Plus eſt,quod ſcribit Saxo Danus [d]. in Rugiâ ad fidem conuerſâ,matronam quandam,per iniuriam à coniuge adulterii inſimulatam; *cùm purgandæ infamiæ gratia manum admoniſſet candenti lamina: ſubitò ferrum, quod erat exceptura, perinde atque innoxia manus contactum fugiens, neglecto pondere, ſublime ſe extulit, penduloque motu gradientis feminæ inceſſum comitans, cùm ante aram iactandum eſſet, inter religioſam aſtantium admirationem proprio impulſu humi decidit.*] Exempli verò memorabilis & fidei coniugalis ſpecimen, nobis duo coniuges,Mutinenſes Comites, æternâ dignum hiſtoriâ, Othone tertio imperante exhibuerunt. Mariam erat hic nactus vxorem lubricâ fide, conſcientiâ nullâ:hæc,vt noua Phædra, Comitem Mutinenſem in amplexus trahere conata, repulſam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata,crimen ſuum in innocentem regeſſit. Nec latuit dolus Comitem. hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius. ceſſit honor amori:quia Cæſaris honorem vitæ ſuæ præponebat. Coniugi tamen ſuæ, mulieri prudentiſſimæ, &, quod rarum, forti, conatus Auguſtæ, reſponſum ſuum;calumnias illius,periculum ſuum aperuit,decretumque ſibi dixit, mille mortes oppetere potiùs acerbiſſimas, quàm tantum Imperatoris ſui,de incõtinentiâ & perfidiâ Auguſtę natum,dedecus in lucem proferat. Proinde illam ſe, ſi quid de ipſa benè vnquam meruerit, obteſtari; virili conſtantiâ ſexus & coniugii oblita,ſententiam, quæ impendebat, mortis ignominioſæ vt perferret:ſe necato coniugis animum & memoriam reſumeret,& animo imperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Non diu poſt Comes culpam Auguſtæ,ſuo capite,luit,creduli Proeti iudicio condemnatus. Conuentu deinde Imperiali apud Roncalias inſtituto,quo die viduis ius dicebatur; Mulier prodit, & coram conſeſſu ex lege Imperatorem ad talionis pœnam vocauit,eo quòd maritum ſuum iniuſtè de medio ſuſtuliſſet. Otho admirabundus; *At tu quonam pacto*,inquit,*viri tui,quam iactas innocentiã comprobabis? Candenti*, inquam illa,*laminâ*. adfertur Othonis iuſſu ferrum benè ignitum: adlatum vidua ſine noxâ cunctis intuentibus prehendit manu, & tenuit. Exterruit miraculum Imperatorem,adeò vt ſe quidem ſuppliciis dignum profiteretur, ſed moram poſceret aliquam ſubeundi. *Triplex vadimonium differo*, (illa reſpondit) *reginæ ſupplicium ſolum poſco*, cuius nefaria calumnia me marito, te fidiſſimo milite, remp. ciue ſtrenuo ſpoliauit. Cunctis æquiſſimum viſa petere. Auguſtus eam collaudat, & pro dilatis ſibi vadimoniis, quatuor in Hetrutiâ caſtris donat; Auguſtam verò,quæ Veneris igne malè arſerat, carnificis manu in rogum cõiectam,iuſtis flammis abſumi iuſſit [e]. Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum regis terras,nepotibus ſuis per nefas eripere conanti: Germani primò deprecari vim, & Francis adferri igniti iudicium vocatis, cùm illæſi Germani rediſſent, nec ab ambitioſo Rege, quidquam æqui bonive impetrare valerent,ſumptis armis illum re infectâ, multis amiſſis vltra Rhenum

a *Annal. Boior. d. lib 4.*

b *Fulgoſ. lib. 8 c. 1. & Crantzius lib. 4. Saxo. c. 32.*

c *Crantzius lib. 4. Metropol. c. 5. ſunct. d. c. 32.*

d *lib. 14. Hiſt. Danor.*

e *Gothifred. Viterb. in Chron. Crantzius li. 4. Saxon. c. 26.*

irerum compulerunt[a]. His fauit; contra, idem IVDICIVM duodecim vomerum, inrerfectores Chriſtiani Comitis de Oldenborg in Saxonia, prodidit, & in rotam miſit[b]. In Saxoniæ quoque oppido Wirtenburgo, excitari publici incendii crimen, impactum fuit cuidam: ille & iureiurando, & IVDICIO ſe innocentem probauit. cùm enim longo itinere ferrum candens manu tetuliſſet, illudque illæſus in terram deiecuſſet; ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit: ſed ęo fermè anno exacto, quum quidam alius qui incendii conſcius erat, ſilicibus viam publicam in oppido pauiret, ferrum in arenâ abditum prodit, manumque validè amburit. mirantur omnes, & vomerem illum recognoſcunt, & reum ad iudicem abripiunt; qui quæſtione admotâ verum eceſculpſit, & cruribus fractis noxium rotæ impoſuit[c].

a Paulus Æmyl. Annal. Francor. lib. 3
b Alb. Cranzius lib. 7. Metropol. c. 14.
c Cranzius lib. 8. Vandal. ca. 30.

Aliud æquè mirandum apud Cæſarium *lib. 10. miraculor. c. 35.* his verbis deſcriptum reperitur: *Referre ſolet Dominus Bernardus de Lippià quandoq; Abbas, noniſſe ſe piſcatorem in Epiſcopatu Traiectenſi, qui cum quadam femina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in Synodo imminenti accuſari timens, ſtatim ad Sacerdotem veniens magis, vt poſt patuit, timore pœnæ, quàm amore iuſtitiæ peccatum confeſſus eſt, conſilium quæſiuit & inuenit: ſi habes (inquit Sacerdos) firmum propoſitum, nunquam peccandi cum illa, candens ferrum securè poteris portare, ipſumque peccatum negare. Spero autem, quod virtus confeſſionis liberabit te. Quod ita factum eſt cunctis ſtupentibus, quibus factum innotuerat.*] Læſus rum ab igne non fuit: ſed cùm poſtea peccati iterandi in recidiuam volunrarem incidiſſet, & gloriaretur ſe non magis aduſtum fuiſſe à ferro illo candenti, quàm ab aqua fluminis in quo tum nauigabat, aquamque manu hauriret; candenris ferri vicem egit aqua algida, & manum aduſſit pelle totâ detractâ. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam peſſimo hypocritâ, qui peregrinationis pallio ſcelera contegebar. is ab alio quodam nefario homine nummis conductus hoſpiris à quo benigne habitus ædes incendio abſumpſerat. bis exceprus, bis pro gratià incendium immiſir. Territus dominus mulros derulir, de quibus ſuſpicabatur; qui omnes experres culpæ candenti ferro illæſi ſe expurgarunt. domo tertiùm ædificatâ, ferrum in quendam domus angulum abiectum iacebat. Venit poſt aliquod tempus pſeudouiator ille, tertio humanè excipitur. videt ferrum, rogat, Cui vſui? Audit ab hoſpite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vſus vteris ne iaceat otioſum? Simul manu comprehendit: ſed illud repenrè incanduit, & manum validè aduſſit, ille cum eiulatu abiicit. Hoſpes admiratione perculſus, meritò ſuſpicatur hunc bis exuſtarum ædium reum. ergo comprehenſum ſiſtit iudici, iudex eculeo. faſſus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda ſunt Dei iudicia.

Verùm quærat aliquis an nunquam hæc purgatio fefellerit? Immò memini S. Iuonem pro incerta habere. Nam *Epiſt. 74.* agens de hac ferri igniti proba, negat conuictum adulrerii militem, cuius manus inuſta fuerat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum præbet argumentum. cùm per examinationem ferri candentis occulto Dei iudicio multos videamus nocentes liberatos, multos innocentes ſæpè damnatos. Præterea cùm talis examinatio ſit in Deum tentatio, non eſt mirum ſi diuino iudicio deſeritur, cùm incautè & ſine iudiciali ſententia ab aliquo ſuſcipitur.*] Sed habuit Iuo pro incertà, tum demum quando priuatà auctoritate ſuſciperetur; tunc etiam illicitam credidit, vt docet apertè *Epiſt. 254.* quando fit *ſine conſilio*, vt ait, *& non præcedente iudiciaria accuſatione:* licitam verò eſſe volebat, quando præcedenre ordinaria accuſatione omninò humana deſunt teſtimonia, nec aliud ad veri indagationem quis habet quod faciat: & hoc caſu ſe iudicē illa vſurum apertè profitetur *Epi. 251.* Sed apertè Canonibus Iuo repugnat,

illis

illis ipſis quos citat, qui abſolutè aſſerunt tali inueſtigatione abſtinendum, & delicta tantum ex confeſſione rei & aſſertione teſtium punienda: nec de multis præſumendum iudicium, ſed ea Deo iudici relinquenda. Sed obiicies argumentum Iuonis à ſimili: *Iurare omnino prohibitum lege: tamen à D. Paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadem ex cauſa, & exigente incredulitate humana poſſe fieri.* Reſpondeo diſſimilem eſſe cauſam. Nam iuſiurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit, immò vetus diſertè præſcripſit. Sed omnes ſuperſtitioſas adinuentiones, vt per ſe malas, diuina lex ſemper prohibuit: tales autem eſſe has purgationes Stephanus Pont. clariſſimè definiuit, vt ſeq. q. oſtendemus. Illud etiam miror Iuonem *epiſt. 91.* in cauſis Eccleſiaſticis eam non recipere, quaſi in laicis cauſis ſeu ſæcularibus non eadem ſubſit tentationis Dei, vnà ex parte periculum, & prætenſa illa veri indagandi neceſſitas, non æquè in Eccleſiaſticis occurrat: planè hæſitanti ſimilior & dubitanti hac in re, quàm docenti aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergo adſcribam ex eadem è qua pleraq; reliqua, admirandorum fœcundâ Cranzii vrnâ; de Rollone Normannorum duce, qui Robertus poſtea vocatus. Nouerat ſuos in latrocinia, furta, rapinaſque propendere: idcircò ſeueras de his leges tulit; quarum metu pollicens ſibi ſecuritatem omnium, iuſſit ruſticos intrepidè ruſticani operis inſtrumenta in agris relinquere. *Quidam ex agricolis domum reuerſus, ab importuna vxore rogatus, cur inſtrumenta non apportaret? ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro inſtrumenta ſubduxit, & abſcondit, vt maritum redderet cautiorem. reuerſus vir in agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectum defert. ille ad Ducem. vocatus à Duce ruſticus, pretium accepit amiſſorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes ruſtici ſubiiſſent ſcrutinium. Tum Dux, verſus ad Epiſcopum; Deus, inquit, Chriſtianorum, ſi eſt conſcius ſecretorum, cur furem non prodit? Epiſcopus necdum benè firmatum in religione non corripuit: ſed cauſam prætendit, quia ignis nondum furem attigiſſet. Iubetur diligentiùs inquirere præfectus etiam apud vicinas villas. Nec ſic quiſquam repertus eſt. Vocatus à Duce ruſticus, an cui indicarit, rem in agro eſſe, rogatur: ille nemini, præterquam vxori dixiſſe reſpondit. Vxor quæſtionibus admota furtum fatetur. Tum dux marito clàm vocato, Sciebas, inquit, vxorē furacē eſſe, an non? Ille, ſciebam inquit, Cui Dux, cur ergo aut non puniuiſti, aut non indicaſti? Ergo iuſſit ambos ſuſpendio necari. Et hac ſeueritate legem ſanxit* a.] Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hiſpani Arianum Gothum tempore Leouigildi ad probationem ignis prouocantis. cùm enim verbis & rationibus nihil proficeret. *Eſt*, inquit, *digito meo annulus aureus: ego eum in ignem iacio, tu candentem collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri permiſit, vt eis ſimilis cerneretur. Conuerſuſque ad hæreticum ait, ſi vera eſt proſecutio tua, ſume eum ab igne. Illo autem reſiſtente, ait, Immenſa Trinitas Deus, ſi quid indignum te credo, oſtende: certè ſi recta eſt fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia ſæua. Et ablatū ab igne annulum diutiſſimè palmâ ſuſtinuit, & nihil eſt nocitus.*] Hæc Gregorius *lib. de gloria confeſſor. c. 14.* verbotenùs. Sed hîc conteſtatio fidei ſinceræ fuit, non iudiciaria inquiſitio. Verum enimuerò non immeritò hæc expurgatio ſemper bonorum & Deū timentium conſcientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuarienſi Epiſcopo, cùm Regi Edouardo perſuaſiſſet, vt Emmam matrem adigeret; ob ſuſpicionem ſtupri cum Aduino Vintonienſi Epiſcopo commiſſi, ad hunc ſe modum expurgaret, & ea igne maneret illæſa; timore correptum in continentem ex Anglia fugiſſe, ibiq; animi mærore breui contabuiſſe [b].

a *lib. 2. Norueg. c. 27.*

b *Polyd. Virgil. lib. 8. Hiſtor. Angli.*

Non diſſimile fuit iudicium per prunas; quas vel in ſinum coniiciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodā, qui vt meretricē Porphyriam

phyriam ſeruaret,& monaſterio alicui cõmendaret, nihil veritus fuit eam ſecum abducere,& propterea in omnium irriſionem, & execrationem incidit, quaſ;cum meretrice conſueſceret;narrat Leontius [a],eum cum ægrotaſſet, & mortem præſentiret propinquantem, coram plurimis iuſſiſſe adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus,& eos accepiſſe carbones,& infudiſſe in ſinum,& omnibus audientibus dixiſſe; *Benedictus Dominus, qui olim rubum ſeruauit incombuſtum;is mihi fuerit teſtis fidelis;quod quomodo meas veſtes nõ attigit hæc, quæ eſt in igne vrendi vis,ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ,&c.*] Iudicium idem in Galliã ſubiuit B. Briccius D. Martini in Turonenſi ſede ſucceſſor.Hunc enim populus reum peragebat ſtupri cum muliere religioſæ profeſſionis commiſſi,quæ linteamina Epiſcopi lauare ſolita,ex aliquo improbo pepererat. Briccius iuſſit ipſum infantem nondum menſtruum in medium adferri: & coram populo interrogauit, num ipſe pater eius foret?reſpondit infans,eum non eſſe,ſed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuinã, ſed plebs dæmonis operæ adſcribebat.Prunis itaque candentibus birrum implet Briccius, & totã defert vrbe illæſus: ſic ſe à libidinis carnalis flagitio alienum profeſſus,quemadmodum flammis veſtimentum intactum. Nec tamen furentibus perſuaſit: ſed ab Epiſcopatu fuit deturbatus [b].Haraldus etiam Hybernus, ſed Magni Regis Noruegiæ, qui Hyberniam bello vexauerat, filium probauit incedens nudis pedibus ſuper ardentes prunas [c]. Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit;ſed aliis quoq; in rebus. Nam Eulalium monachum fiſcella palmea in ignem iniecta, & illæſa permanens, ſuſpicione criminis abſoluit [d].Roſſis verò fidei Catholicæ veritatem miſſus ad eos à Baſilio Imp. Epiſcopus perſuaſit; cùm ipſis poſtulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem miſſus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne exſtincto integer, nec vllo afflatus ardore fuiſſet repertus [e]. De Miſsã D. Iſidori, ſiue, vt vocant Mozarabum, memorant non diſſimilia Toletani Annales [f]. Qua de re ita Ioan. Mariana; *Communi conſenſu de Gotthica precum ratione antiquanda actum. Tentatum id quidem aliquoties erat, neque tamen ſucceſſerat,* & poſt nonnulla. *Viſum eſt controuerſiam ignis iudicio permittere: ſic eius ſæculi mores erant,rudes & agreſtes,neq; ſatis expenſi ad Chriſtianæ pietatis regulam. rogo in platea accenſo,liber vterq; Romanus & Gotthicus in ignem proiecti. Et Romanus quidem continuò ex igne proſiliit,id populus victoriam interpretabatur·nam liber alter ſub flammis & igne diu permanens,illæſus inuentus eſt. Rege arbitro, nihilominùs populo perſuaſum, vtramq; precandi rationem ſuperis placere: quando vterq; liber ex incendio euaſiſſet incolumis,&c.*] *lib.9.c.18.de reb.Hiſpan.*

a in vita B. Ioan. Eleemoſynarii menſe Iun.

b Greg. Turo. lib.2.hiſt.ca.1. Sabellic. exempl.lib.10.c.2.Fulgo.& Marulus & alii.

c Saxo. lib. Dani.hiſt.13. Cranzius lib. 5.Norueg.c.6

d Marulus lib 1 exempl.c.4.

e Zonaras tomo 3.& Cedrenus.

f vide Villegam in diſp. hac de re poſt Hiſpanicas eius Sanctorum vitas.

Qui pyram ingreſſi probandæ innocentiæ cauſa,multos inuenio. Nam & Sophocles,vt dixi,agnoſcit morem. *Petrus Maſſilienſis presbyter,ſuſpectus de hæreſi,Antiochiæ ipſo die Paraſceues,Sacroſanctam Chriſti Domini lanceam manu geſtans, nudus corpore, per coaceruatorum latè lignorum ſtruem ardentem, medioſque ignes illæſus euaſit.* [g]] Poppo Danus presbyter, in fidei Chriſtianæ probationem, veſtem priùs cera copioſa illeuit; eamque indutus,in medio populi circo, ſic ſe in flammam intulit, & perſtitit ſine vllo doloris ſenſu (quod ſanctè affirmabat) donec veſtis tota corpori circumfuſa, intacta flammis cute, in fauillas redigeretur [h]. eo permoti miraculo Dani [i] duelli purgatione ſublata, ignis purgationem introduxerunt. fortaſſis etiam eos mouit iteratum aliud eiuſdem Popponis factum. nam alio tempore, cùm verba Danis perſuadendis vt Chriſtiani ſeriò fierent, non ſatis haberent efficacitatis, percunctatus eſt; *Quid ſi ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas,eſſentne conſenſuri credituri que? cunctis ſucclamantibus, Velle: in chirotheca formam iuſſit ferrum cudi, idque ignitum adferri. Rubebat igne ferrum: ille tamen intrepidus manum immiſit ad cubitum,*

g Paul.Æmyl. Hiſtor. Franc.lib.4.

h Crantzius li. 3.metrop. cap. 43.

i Saxo Hiſt. Danor.lib. 10.

M

cubitum, deportauitque ad locum conſtitutum. Ibi cùm ad pedes Regis Suenonis proieciſſet, victa manus dedit concio, ſpontè ſubiens lauacrum regenerationis a.] A Theodoro Lectore [b] hiſtoria refertur huiuſmodi: tempore Martiani duos Epiſcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principiò verbis diſputaſſe de fidei dógmate controuerſo: deinde Catholicum, conditionem concertatori propoſuiſſe, vt vanis diſceptationibus prætermiſſis, rogum ignis ſecum ingrederetur, & fidei ſuæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teſte: denique Arianum detrectaſſe ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingreſſumque ex ipſo rogo multis diſſeruiſſe, & nec minimùm vſtulatum egreſſum fuiſſe. Vera narratio: ſed res non ſub Martiano, verùm ſub Anaſtaſio accidit, vt melius à Cedreno & Nicephoro *libro 15. cap. 23.* proditum. Iactabat Sauanarola ſe hoc iudicium ſubiturum; cùm ad rem ventum, ſubſtituit alium pro ſe: neque hoc detrectabat Minorita accuſator; ſed hoc tantùm, ne ille Sacroſanctam ſecum Euchariſtiam deferret: quod reuerâ diffidentiæ non obſcurum erat ſignum c. Fulgoſus auctor eſt à Ioanne Gualberto Petrum Archiepiſcopum Florentinum, prouocatione ad iudicium pyræ accenſæ, Simoniæ condemnatum [d]. Sed veriùs eſt id à Petro Albanenſi Epiſcopo factum, qui propterea *Igneus* fuit vocatus, teſte Vrſpergenſi *in Chronic.* prius tamen quàm ille Epiſcopus adhuc crearetur. rem totam adſcribam, ex vitâ ipſius Gualberti, vt creditur à Blaſio Melaneſio fide integerrimâ conſcriptâ. is poſtquam narrauit, ſæpè à D. Ioannis Gualberti monachis Petrum illum Flor. accuſatum ſimoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, ſubdit tandem; *Præfigitur itaque locus & dies quo iſtud fieri debeat, vt ſi qui velint, poſſint coram intueri. Locus præfixus eſt in Monaſterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Ciſtercienſium eſt. Dies fuit quarta feriæ primæ hebdomadæ Quadrageſimæ. Modus probationis fuit eiuſmodi, vt in loco publico duæ lignorum ſtrues iuxta ſe fierent quæ obtinerent in longum decem pedet, in latum quinque, in ſublime quatuor & dimidium. inter vtraſque verò ſtrues ſemita intereſſet longitudine brachij prunis ardentibus conſtrata, per quam vnus ex monachis tranſiret. Vbi aduenit ſtatutus dies & hora, inuitatur Epiſcopus Petrus à ſuis, vt accedat viſurus tantæ rei experimentum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur altercatione. At ille prorſus renuit: immò ſi qui charum eum haberent, eos eò accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriuſque ſexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Epiſcopi, ſi ea probatio ſuo potiatur effectu, vt quiſquam è fratribus per ignem illæſus tranſeat, ſe ipſis ſuffragaturos, & ab Epiſcopo defecturos. Itaque fiunt Litaniæ & aliæ preces à monachis, ſacrificium ſollemniter celebratur ab Abbate illius inſtituti, clericis & monachis adiuuantibus. Vbi ventum eſt ad Agnus Dei, vnus ex monachis fert aquam ſacratam ad aſpergendum, alius thuribulum, thuris incendendi cauſa. tertius faculas ad ligna inflammanda, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur à cunctis Dominus* IESVS *Chriſtus & Sanctiſſima Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto, deponit caſulam, crucemq; manu geſtat Abbas, qui ſacrificauerat. Petrus is quoq; dicebatur. Litaniis abſolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clarà voce populo exponat petitionis & ſponſionis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce quam manu geſtabat, S. Ioanne interim coram adſtante & orante, ingreditur per medios ignium globos. flamma in ſublime aſcendente, calcatq; ardentes prunas, quæ erant in via inter lignorum incenſas ſtrues. Sed priùs quàm ingrederetur cunctis audientibus, ita precatus eſt: Domine* IESV *lux vera omnium in te credentium, peto miſericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt, ſi Petrus Ticinenſis, qui dicitur Florentinus Epiſcopus, pecunia Florentinam ſedem occupauit: tu æterni Patris Filius, tu mea ſalus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum feſtines, & me illæſum ſine vllis aduſtionis veſtigijs conſerues: ſicut olim tres pueros in fornace Babylonica ſeruaſti. His dictis, per medios penetrat ignes, neque corpori, neque veſtimentis vllo aduſtionis veſtigio inhærente. Cùmque*

a *Saxo d. lib. 10. VVitichindus lib 3. Cranzius l. 4. Daniæ c. 24.*

b *lib. 2. Collectan.*

c *confer ea quæ ſcripſit Guicciardin. lib. 3. & Volaterran. in Anthrop. cum iis quæ Phil. Cominæus lib. 8. Hiſt. c. 19. qui tempore illo vixit.*

d *lib. 8. c. 1.*

que

que vellet vertere ſeſe, & eadem via per flamms reuerti, à populo retinetur, quippe iam
perſpicuè rei veritatem edocto.] Vide mihi ſis Lector, quam admirandus Deus in
ſanctis ſuis, & quomodo diuina ſapientia varios ac mulriplices quaſi ludos e-
dar, vt admirationem ac venerationem in cordibus noſtris exciter. Volat fer-
rum & in aëre pendet, ſequiturq; manus innocentis vnius; fugit alium, & can-
dentiâ ſeruatâ multis poſt menſibus inuenit reum ac punit. Popponi chiro-
theca eſt fettea ignita, quod foret ex leni corio ſuauibus imbura pigmentis:
circa corpus poſiras eidem adurit veſtes, corpore illæſo, edax vis flammæ; ſed
in Abbatem Petrum (qui poſtea Epiſcopus Albanenſis) vt ſimonia detegatur,
ne hoc quidem valet; ſed Babylonium renouat ſpectaculum. Confer nunc N
hęc, cum iis quæ hæreticis accidêre. Tam procul ab eis hæc Dei virtus, quàm
a lib. 3. mirac. c.16. & 17. temota ab eorum mente vera fides. Duas hiſtorias narrat Cæſarius Ciſter-
cienſ.[a] *In Cameraco* (inquit) *ciuitate Epiſcopali infra hoc quinquennium plures hæretici*
comprehenſi ſunt, qui omnes timore mortis ſuam perfidiam negauerunt. Miſſus eſt ab Epi-
ſcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, aduſtos hæreticos eſſe ſententia-
ret. Examinati ſunt omnes, & combuſti ſunt omnes: qui cùm traherentur ad pœnam, vnus
ex eis vir nobilis ſanguine, reſeruatur à clerico ad vitam, ſi fortè illum quoquo modo redu-
cere poſſet ad pœnitentiam, cui ſic dixit: Homo nobilis es, miſereor tui, & compatior a-
nimæ tuæ: rogo & moneo, vt adhuc de tantà perfidià reſipiſcas, & de errore ad veritatem
redeas; ne, per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille reſpondit: Ex-
perimento didici me erraſſe. Si ſera pœnitentia mihi prodeſſe poſſet, non renuerem confite-
ri. Cui cùm ille diceret, pœnitentiam veram nunquam eſſe ſeram; vocauit Sacerdotem, con-
feſſus eſt homo errorem ſuum, ex toto corde Deo promittens, ſi vita concederetur, ſatisfa-
ctionem. Vt autem pius Dominus vim oſtenderet confeſſionis; mox, vt pœnitens cœpit pecca-
ta ſua confiteri, cœpit & ipſa combuſtura in manu pœnitentis paullatim minui; quæ in tan-
tum, eo aſpiciente, decreuit, in quantum confeſſio profecit. Medietate confeſſionis peractà
media pars plagæ eſt ſanata: vt autem confeſſionem totam compleuit, & virtus ipſa confeſ-
ſionis, combuſturam tam in colore, quàm in dolore deleuit, & manus priſtinam ſanitatem
recepit. Vocatus eſt vir à iudice ad ignem: ad quem clericus. Quare eum vocatis? Vt ardeat,
inquit, eò quod in examinatione combuſtus ſit. Tunc clericus, oſtendens manum eius ſaniſſi-
mam, liberauit eum à pœnis, ceteris igne conſumptis. Hæc cum audiſſet magiſter Conradus,
reſpondit Abbati. Et ego dicam vobis ſimile, quod ante paucos annos apud Argentinam
recordor accidiſſe. Decem hæretici in eadem ciuitate, ſcilicet Argentina, quæ & **Strass-**
burg */ comprehenſi ſunt; qui cùm negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, ſententià*
incendij ſunt damnati. Die ſtatuto, cùm ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus; v-
ni illorum dicebat; Miſer damnatus es, age vel nunc pœnitentiam, peccata tua confitendo,
ne poſt incendia corporis, quæ momentanea ſunt, animam tuam ignis gehennalis æternali-
ter comburat. Cui cùm ille diceret: conſidero quidem me erraſſe. ſed timeo pœnitentiam tã-
tæ neceſſitatis, minùs acceptam eſſe Deo: Reſpondit, ex corde tantum cõfitere. Deus eſt miſe-
ricors & pœnitentiam ſuſcipiet. Mira res. mox enim, vt homo confeſſus eſt perfidiam, ma-
nus eius plenam recepit ſanitatem. Tardante eo in confeſſione, cùm à iudice vocaretur ad
pœnam, confeſſor eius iudici reſpondit. Non iuſtum eſt vt homo innocens damnetur iniuſtè.
In cuius manu dum nullum veſtigium combuſtionis reperiretur, dimiſſus eſt. Habebat idẽ
homo vxorem non longè à ciuitate manentem, horum quæ dicta ſunt, prorſus ignaram, ad
quam cùm veniſſet gaudens, dixiſſetq́; Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu
corporis & animæ, cauſam ei exponens: reſpondit illa; Quid feciſti ô miſerrime? quid egiſti?
vt quid propter momentaneum dolorem receſſiſti à fide tua ſana & ſancta? magis debueras,
ſi fieri poſſet, centies corpus tuum incendijs ſubijcere, quàm à tam probata fide ſemel recede-
re. Sed, quem non ſeducat vox ſerpentina? Immemor ille beneficij ſibi diuinitùs collati, im-
memor tam euidentis miraculi, conſilio vxoris acquieuit & errorem priſtinum reſumpſit.
Deus verò non immemor vindictæ, pro tanta ingratitudine, manum plagauit vtriuſque.

Renouatum

Renouatum eſt incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exſtitit reſumpti erroris, conſors facta eſt rediuiui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt oſſa manuum penetraret, & cùm vti non auderent clamoribus in villà, quos vis extorſit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi ſunt, in ciuitatem reducti ſunt, ſimulq; in ignem nondum plenè exſtinctum miſſi, & in cinerẽ redacti.] Quid hoc quæſo rei? an hæreſi flamma, quod vmbra corpori? adeoné hæreſi debita flammarum exuſtio, vt cum fugâ erroris vis recedat ardoris; & errorem redeuntem ardor inſeparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque ſtupendo planè euentu Deus comprobauit, & arreptitio vſus carnifice in hæretico puniendo? ſtet in ore duorum teſtium veritas. hi ſunt Bern. Luxemburgius *in Catalo. hæret. litt. E.* & illo vetuſtior Thomas Brabantinus; cuius adſcribam verba: *Erat circa Cameracum quidam hæreticus aſtutus valdè; qui metuens inquiri & comburi à fratribus Prædicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos comburebant; finxit ſe arreptum à dæmone, & ob hoc ad Sanctum Aicardum in Aſperà, obſeſſos curare potentem ligatus ab amicis deductus eſt; vt in eo non hæreſim propalatam, ſed furiam putarent. Et vt audiuit quidam clericus obſeſſus à dæmone & ligatus quod Eligius Boogris (ſic enim vocabatur ligatus)* (nempe hæreticus ille, vt paret ex Bernardo) *poneretur in loco: ſubſequente nocte idem clericus obſeſſus diuino nutu ſolutus eſt, & aggregans mattas & ſtramina atque Eccleſiæ ſcamna ſuper ligatum hæreticum* (Eligium) *cumulauit. Ludum autem & furias credens ille diſſimulat, quoadusque clericus ignem de lampade ſumens, comburere hæreticum cœpit, & tunc hæreticus exclamauit. Ad cuius vocem expergefacti cuſtodes, cùm ignem exſtinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem caſu iuxta lectum inuenit, omnes violenter abegit, & hæreticum in igne combuſſit. Nec mora, diuino exacto iudicio, clericus à dæmone liberatus & plenè ſoſpes apparuit.*] Sic ille Boni vniuerſalis lib. 2. c. vlt.

Planè miraculi plena hæc olim purgatio fuit; & ideo non iniuriâ ſublata fuit, quia miracula poſcere non neceſſaria, Deum eſt tentare. Sed quis vetuit?
conſtat vetuiſſe Fridericum. II. *lib. 2. Neapolit. conſtit. cap. 31.* Ex Decreto etiam
Gratiani [a], videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris. facinus hoc Gratiani [a] *c. Mennam*
eſt, vel inſcitia ſcriptorum. Nihil tale Gregorius reſcripſit. lege totam illam *2. q. 5.*
epiſtolam ad Brunichildam Reginam Franciæ, quæ ſupereſt [b], videbis pur- [b] *lib. 11. regi-*
pureæ chlamydi aſſutum ſtramineum limbum; quem nec Iuo Carnotenſis *ſtri, epiſt. 8.*
agnouit [c], nec antiquior Gratiano, quod ſciam. Sed prohibuit Stephanus V. [c] *p. 5. decreti*
ad Moguntinum Archiepiſcopum ſcribens; *Ferri candentis, vel aquæ feruentis ex-* *poſt medium.*
aminatione confeſſionem extorqueri à quolibet ſacri non cenſent canones. Et quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſà adinuentione non eſt præſumendũ. Spontaneà enim confeſſione vel teſtium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare. Occulta verò & incognita, ſunt illi relin-
quenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominũ [d].] Quib. verbis ſubdit Gratianus, non [d] *c. conſuluiſti*
hæc duo tantum purgationis genera quæ hîc nominantur, ſed & quælibet ſi- *2. q. 5.*
milia inhibita [e] videri, eò quod in quibuslibet talibus ratio quam Pontifex [e] *c. in lib. nam-*
addidit æquè procedere intelligatur. Quod aperte dictum *v. vlt. d. c. Mennam,* *que in fine 2.*
vbi legimus, *Vulgarem denique ac nulla canonica ſanctione fulcitam legem, feruentis ſci-* *q. 4.*
licet aquæ, ſiue frigidæ, ignitiq; ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc ſunt omnino facta inuidia) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te volumus poſtulare; imò Apoſtolica auctoritate prohibemus firmiſſimè. Quæ ſanè vltima verba indicant duorum alterum; vel ſi Gregorius iſta ſcripſit, quod non puto, ipſius hodie regiſtrum mutilum exſtare, & Iuonem quoq; in mutilum exemplar incidiſſe, in quo nempe tã magna pars epiſtolæ illius deſideretur: vel (quod placet amplius) eum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius reſcripti portio eſſet, id Gratianum confudiſſe cum Gregorii verbis; vel temporum iniuria

ex Gratiani libro titulum, quem huic præfixerat reſcripto ſecundo, totum interiiſſe, ſicque librarios de duobus vnum feciſſe, deſumpta enim hæc vltima verba ſunt ex epiſt. Alex. II. ad Rainaldum Cumanum Epiſc. & ſubiungenda videntur in fine *c. ſuper cauſa, ead. 2. q. 5.* prohibitum ergo hoc ab Alex. II. ſed & prohibitum quoq; iterum Apoſtolicâ auctoritate ab Honorio III. qui diſertè reſtatur ferri candentis iudicium, penitùs eſſe interdictum; vtpote in quo Deus tentari videtur: & mandat Templarios, qui Liuones hoc iudicium ſubire compellebant, per cenſuras Eccleſiaſticas cogi eo abſtinere [a]. Fuſiùs hæc paululum proſequi viſum, quia poſtmodum ſequenti ſectione iis vtendum erit contra Nouicios quoſdam *aquæ frigidæ* defenſores.

a *c. dilecti filii. de vulg. purgat.*

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam.

Flebat adhibitâ vel calidâ, vel frigidâ. de calidâ ſeu feruente conſtat receptâ legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum, & Friſiorum [b], & irrepſiſſe per malam imitationem poculi Zelotypiæ, quod Moyſes introduxerat apud Iudæos [c]: ſed hæc feruens ſuaſu diaboli introducta, illud verò poculum herbarum amaricantium à Deo fuit inſtitutum; qui ſolus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum indicat ea mentiri, & veritatem ſic ſe indicaturũ promiſit Moyſi: qualis ſponſio, cùm in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more; & præpoſterà imitatione, per abuſum, fuit introducta.

Nam quod B. Hieronymus *in 1. Reg. c. 6.* memorat his verbis; hauſeruntq; aquam & effuderunt in conſpectu Domini. *Hebræi tradunt, quòd coram Domino in eandem aquam maledicta congeſta ſint: & ſicut in lege mulier zelotypa hauſta aqua probatur; ita & idololatræ hac aqua probati ſunt. Hi videlicet qui ſe idola coluiſſe penitùs denegabant. Tradunt etiam quod quicunque idololatra hanc aquam guſtaſſet, labia eius ita ſibi adhærerent, vt nequaquam ea ab inuicem idololatra ſeparare poſſet. Hoc indicio idololatra deprehendebatur, & interficiebatur. Quod & ſequentia demonſtrant in eo quod ait:* Iudicauitque Samuel filios Iſraël in Maphat. *Iudicare in hoc loco idololatras, ſecundum legem morti tradere intelligendum eſt. Dicunt etiam quod Moyſes hoc modo idololatras, qui ſibi vitulum fecerant, probauerit; quando arripuit vitulum & combuſſit, & contritum vſque ad puluerem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Iſrael.*] Totum hoc, quia nititur ſola Iudæorum affirmatione, nec D. Hieronymus affirmat; libertatem nobis relinquit credulitatis. Poſſem vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factum à Moyſe. de aquæ frigidæ probâ, qua iſti vtuntur, nullæ nec reuelationes, nec teſtimonia aut indicia ſunt diuinæ iuſſionis. Quare iure optimo canones eam ſuſtulere [d] nominatim. Superiore ſectione de Carolo Caluo breuiter perſtrinxi, vt hîc fuſiùs & clariùs narrarem verbis Caroli Sigonii & Aimoini [e]; *Ludouico Germaniæ Rege Francofurti mortuo, Carolus Caluus Imperator & Franciæ Rex, properè Aquas, Coloniamque contendit, vt Lotharingiam, quæ fratris & filij eius Lotharij fuerat, occuparet. Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Ludouicum, & Carolum cognomine Craſſum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat, vbi patruum paterni regni fines ingreſſum caſtra ad Rhenum poſuiſſe audiuit; irà incenſus quod paternum regnum inuadere eſſet auſus, Francofordia copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione conſedit. Ibi iure primum, deinde gratiâ per legatos petita, cùm neutrum impetraſſet: decem homines cum aquâ calida, totidemque cum frigida, decemque alios cum ferro candente miſit, iuſſos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipſo pater ſuus Ludouicus ſacramento interpoſito diuiſiſſet. Qui re tentata, cùm detrimentum nullum cepiſſent, nihiltamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c.* Sed quomodo *tentarunt*? ſanè iniecta manu in feruentem, & non aduſtâ. docet

b *Lombard. lib. 1 tit. 10. Speculi Saxo: lib. 1. a. 39. Leges Friſonum, tit. 3. & tit. 14. c. nobilis 2. q. 4*

c *Num. 5. v. 14. cuius ritũ ex Hebræo contextu facilius colligas, quam ex Latino. videndi quoque Cyril. lib. 4. de adorat. & Theodore. in Num q. 10. & Ioſeph. lib. 3. antiq. c. 19. Philon. lib. de ſpecial legib. Xiſt. Senenſ. lib. 2. ver. zelotypia.*

d *d c. Mennã in fin. & d. ca. conſuluiſti.*

e *Aimoinus lib. 5. Hiſto. Franc. c. 34. & Sigonius lib. 5. Regni Italiæ.*

ritualis

ritualis adhiberi ſolita oratio huiuſmodi [a], *Deus Iudex iuſtus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator iuſtitiæ, qui iudicas æquitatem; iudica Domine, quod iuſtum eſt. quia recta tua iudicia ſunt, qui reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini noſtri IESV Chriſti mundum ſaluaſti, & per eius Paſſionem genus humanum redemiſti: tu hanc aquam per ignem feruentem ſanctifica; qui tres pueros, id eſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago, iuſſione Regis Babylonis miſſos in caminum ignis, ſeruaſti: tu clementiſſime præſta, vt ſi quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat; ſicut tres pueros ſupradictos de camino ignis eripuiſti, & Suſannam de falſo crimine liberaſti: ita Domine manum illius ſaluam, & illæſam perducas. At ſi quis culpabilis, vel incraſſante Diabolo cor induratum, præſumpſerit manum mittere: tua iuſtiſſima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifeſtetur, & anima illius per pœnitentiam ſaluetur.*] Non igitur ore bibebant, ſed manum immittebant. Docet hoc etiam hiſtoria quam narrat Gregorius Turonenſ. de Diacono Catholico cum presbytero Ariano diſputante, & ad fidei veritatem comprobandam ſic prouocante; *Factis rei veritas approbetur. ſuccendatur igni aëneus, & in feruenti aqua annulus alicuius proijciatur, qui verò eum ſuſtulerit ex vnda feruenti, ille iuſtitiam conſequi comprobetur.*] conditionem hæreticus accipit. Interea Diaconus, diffidentiâ quadam tentatus, vnguentis quibuſdam brachium manumq; illinit. hæreticus negat periculum ſubire: cum Catholicus brachium exſereret, hæreticus vidit vnguentis delibutum. exclamat aduerſarium magicis præſidiis confidere, non fidei. oritur altercatio. *His itaq; litigantibus ſuperuenit Diaconus alius ab vrbe Rauenna, Hyacinthus nomine, ſciſcitansq; quæ eſſet hæc altercatio; vt veritatem cognouit, nec moratus extracto è veſtimentis brachio, in æneum dexteram mergit: annulus autem qui iniectus fuerat, erat valde leuis ac paruulus, nec minùs ferebatur ab vnda, quàm vento ferri poſſet vel palea. Quem diu multumq; quæſitum infra vnius horæ ſpacium reperit. accendebatur interea vehementer focus ille ſub dolio, quo validiùs feruens, non facilè poſſet aſſequi annulus à manu quærentis: extractuſq; tandem. Nihil Diaconus ſenſit in carne ſua: ſed potiùs proteſtatur in imo eſſe frigidum æneum, in ſummitate verò calorem teporis modici continentem. Quod cernens hæreticus valdè confuſus iniicit manum audax in æneo, dicens: Præſtabit mihi hæc fides mea. Iniecta manu protinùs vſque ad oſſium internodia omnis caro liquefacta defluxit. & ſic altercatio finem accepit.*] Hæc ille. *lib. 1 de glor. mar. c. 81.*

a Annales Boior. lib. 4.

Exactiores duas formulas, quam ſit illa Auentini, poſt primam huius operis editionem nactus ſum, ſi duæ, & non vna potius. Eam quæ plenior eſt mihi ſuppeditauit, vir eruditione & religione clarus, & de litteris benè meritus Petrus Pantinus Decanus Bruxellenſis, quam in Hiſpania ex codice quodam Bibliothecæ regiæ, litteris Gothicis ante ſexcentos vt minimum annos exarato, diligenter exſcripſerat. De altera me monuit vir Generoſus Marcus Velſerus, omnis antiquæ & nouæ hiſtoriæ callentiſſimus; quam Iuretus ex Cod. M.S. cum Notis in epiſt. Iuonis vulgauit, quæ in fine adſcribitur cuidã D. Eugenio, his verbis; *Hoc IVDICIVM autem petente Domino Ludouico Imp. conſtituit B. Eugenius, præcipiens vt omnes Epiſcopi, Comites, Abbates, omniſq; populus Chriſtianus, qui infra eius imperium eſt * hoc iudicium defendat innocentes, & examinentur nocentes, neq; periuri perdant ſuas animas malum conſentientes.* Quæ verba non mendoſa modò ſed & mutila valdè. Suſpectum etiam hoc totum. nec enim credo Ludouicum ſanciuiſſe quidquam tale, cum in capitularibus Caroli Magni parentis eius aquæ frigidæ probatio disertè prohibeatur. Deinde quis iſte S. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non eſt quod ſuſpicere: licet formula videatur eadem cum ea qua Viſigothi ſunt vſi: Iureti etiam formulæ deſunt aliquot primæ orationes, & alia nonnulla, quæ exſtabant in illa Gothica, ideò eam hîc tibi exhibebo, aſcriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS VEL BENEDICTIONES AQVÆ CALIDÆ, IN QVA MANVS AD Iudicium Dei mittitur.

CVm homines vis mittere ad comprobationem iudicij aquæ calidæ, Primùm fac eos intrare cum omni humilitate in Eccleſia & proſtratis in oratione dicat Sacerdos has orationes.

PRIMA ORATIO.

AVxiliare Domine quærentibus miſericordiam tuam, & da veniam confitentibus: Parce ſupplicibus; vt qui noſtris meritis flagellamur, tua miſeratione ſaluemur. Per.

SECVNDA ORATIO.

QVæſumus omnipotens Deus afflicti populi lacrymas reſpice & iram tuæ indignationis auerte: vt qui reatum noſtræ infirmitatis agnoſcimus, tua conſolatione liberemur. Per

TERTIA ORATIO.

DEus qui conſpicis omni nos virtute deſtitui, interius exteriuſq; cuſtodi: vt & ab omnibus aduerſitatibus muniamur in còrpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis ſurgatur pariter, & coram hominibus illis cantet presbyter Miſſam, & faciat eos ad ipſam Miſſam offerre. Cùm autem ad cõmunionem venerint: antequam communicent interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrem & Filium & Spiritum S. & per veſtrã Chriſtianitatẽ, quam ſuſcepiſtis, & per Vnigenitum Dei Filium quem Redemptorem creditis, & Per S. Trinitatem, & Per S. Euangelium, & Per reliquias quæ in iſta ſancta Eccleſia ſunt recõdita: vt non præſumatis vllo modo ad iſtam S. Communionem accedere, nec ſumendo communicare, ſi hoc vel illud feciſtis, aut conſenſiſtis, aut aliquam veritatem inde ſcitis, ſeu qui hoc egit noſtis.

Si autem tacuerint, & nullam inde profeſſionem dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more ſolito: poſtea verò communicet illos. Cùm autem communicant ante altare, dicat Sacerdos:

Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti *ſit vobis ad cõprobationem hodie.*

Expleta Miſſa deſcendat Sacerdos ad locum deſtinatum vbi ipſum examen peragatur. Deferat ſecum librum Euangeliorum & Crucem, & canat modicam Litaniam. & cùm compleuerit ipſam Litaniam, exorcizet & benedicat aquam ipſam antequam ferueſcat, ita dicendo:

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filij eius, Domini noſtri: vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & contrarietatem eius, & ipſum inimicum: ne valeat [a] *contendere iuſtitiam Dei vllo modo, nec manifeſtationem eius, ipſo præſtante, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſæculum per ignem. Amen.*

Item alium.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filij eius, Domini noſtri: vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & [b] *omnem phantaſmam diaboli: vt ſi hic homo manum ſuam in te* [c] *miſerit, & innocens exſtiterit de huius culpa, vel vnde accuſatus eſt, pietas Dei omnipotentis liberet eũ. Et ſi, quod abſit, culpabilis eſt, &* [d] *præſumptuoſus in te manum mittere auſus fuerit; eiuſdem* [e] *omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo dignetur: vt omnis homo timeat & cõtremiſcat nomen ſanctum gloriæ Domini noſtri: qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula.*

[a] Pantin. *contemnere*, vel *contaminare*, *quod etiam infra eſt.*
[b] al. *omne phãtaſma.*
[c] al. *miſſurus, eſt innocens vnde reputatur, pietas Dei liberet innoc.*
[d] *Præſumptuoſè.* al.
[e] al. *omnipo. virtus ſuper eum hoc.*

ORATIO.

DOmine IESV CHRISTE, qui es Iudex iuſtus, fortis, & patiens, & multùm miſericors, per quem facta ſunt omnia: Deus Deorum & Dominus dominantium, qui propter

propter nos homines & noſtram ſalutem de ſinu Patris deſcendiſti, & ex Virgine MARIA Carnem aſſumere dignatus es, & per Paſſionem tuam mundum in cruce redemiſti, & ad inferos deſcendiſti, & diabolum in tenebris exterioribus conligaſti, & omnes iuſtos qui pro originali peccato ibidem [a] detenti erant, magna potentia tua exinde liberaſti: tu Domine quæſumus mittere digneris Spiritum tuum ſanctum ex ſumma cœli arce ſuper hanc creaturam aquæ [b], quam nos igne ferueſcere atque caleſcere præſumimus, vt rectum iudicium per eam ſuper hunc hominem (nomine illo) [c] comprobes ac manifeſtes. Te Domine [d] Suppliciter deprecamur: qui in Cana Galileæ ſigno admirabili tua virtute ex aqua vinum feciſti, & tres pueros Sidrah, Miſach & Abdenago, de camino ignis ardentis inlæſos eduxiſti, Suſannam de falſo crimine liberaſti, cæco nato oculos aperuiſti, Lazarum quatriduanum à monumento ſuſcitaſti, & Petrum [e] mari mergenti manum porrexiſti, ne reſpicias peccata noſtra in hanc orationem: ſed tuum verum & ſanctum iudicium coram [f] omnibus manifeſtare digneris. vt ſi iſte homo [g] pro hac reputationis cauſa (videlicet illud vel illud) ad præſens modo manum ſuam in hanc aquam igne feruentem miſerit, & culpabilis [h] ex hac reputationis cauſa non eſt, hoc ei præſtare digneris, vt nulla læſio, [i] nulla malitia in eadem manu appareat, per quam ſine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus omnipotens nos indigni & peccatores [k] famuli tui ſuppliciter exoramus, vt [l] ſecundum verum & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifeſtare digneris, quatenus hic homo ex hac [m] reputationis cauſa [n] (IL) ſi per aliquod maleficium diabolo inſtigante, aut cupiditate vel ſuperbia incitante culpabilis eſt in [o] facto vel in conſenſu, & [p] huius probationis iudicium, ſubuertere aut violare [q] voluerit, malo confiſus [r] ingenio, manum in hanc aquam præſumptuoſus auſus fuerit mittere, tua pietas [s] hoc declaret: vt in manu eius dignoſci queat, quod iniuſtè egit, [t] & ipſe deinceps per veram confeſſionem pœnitentiam agat, & ad emendationem perueniat: vt iudicium tuum ſanctum & verum in omnibus gentibus declaretur: per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare viuos & mortuos & ſæculum per ignem. Amen.

Item alius exorciſmus.

TE autem creaturam aquæ, adiuro te per Deum viuum, per Deum ſanctum, qui te in principio ſeparauit ab arida. Adiuro te per Deum viuũ, qui te de fonte Paradiſi [u] manauit, & in quatuor fluminibus exire iuſſit, & totam terram [x] rigari præcepit. Adiuro te per eum, qui te in Cana Galileæ ſua potentia conuertit in vinum: qui ſuper te ſuis ſanctis pedibus ambulauit, qui tibi nomen impoſuit Siloha. Adiuro te per Deum, qui in te Nahamã Syrum ſua lepra mundauit: dicens, Aqua ſancta, aqua benedicta, aqua quæ lauas ſordes & mundas peccata. Adoro te per Deum viuum, vt [y] munda exhibeas, nec in te aliqua phantaſia retineas, ſed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & euacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inueſtigandam & comprobandam omnem veritatem: vt iſte qui in te manum miſerit, ſi veritatem habuerit, nullam læſionem in te accipiat: & ſi mendaciũ habet, & iniuſtitiam, appareat manus eius igne combuſta; vt cognoſcant omnes homines virtutem Domini noſtri IESV CHRISTI, qui venturus eſt cum Spiritu ſancto iudicare viuos & mortuos & ſæculum per ignem. Amen.

Poſt hæc exuat eum veſtimentis ſuis, & induat eum, vel eos veſtimentis mundis de Eccleſia, i. indumento de exorciſtâ, aut de Diacono, & faciat eos vel eum oſculari Euangelium & Crucem Chriſti, & aſpergat ſuper eos de aqua ipſa, & ipſi qui intraturi ſunt ad Dei examen det illis omnib. bibere de ipſa aqua benedicta, cum autem dederit vnicuiq; dicat:

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationẽ hodie. Deinde imponantur [z] igne ſubter caldariâ, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipſa aqua caleſcere cœperit.

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iuſtus, fortis & patiens, qui es auctor & creator clemens & miſericors & iudicas æquitatem, tu iudica qui iuſſiſti rectum iudicium facere, & reſpicis ſuper terram & facis eam tremere. Tu Deus omnipotens, qui per Aduentum vni-

[a] al. detinebantur.
[b] qua ab igne f.a.c. videtur, qui. al.
[c] al. comprobet ac manifeſtet.
[d] ſupplices al.
[e] al. mari. deeſt.
[f] al. in hac oratione.
[g] al. hominib. in hoc man. hic dig.
[h] al. ex hac cauſa, furto, videlicet, vel homicidio, aut adulterio, vel luxuriâ aut pro qualibet cauſa culpa modo ad præſens manũ.
[i] vel maculâ. al.
[k] famuli tui. al.
[l] al. ſanctum.
[m] al. reputatus
[n] eſt nota criminis valens. illud.
[o] al facti.
[p] hoc comprob ind al.
[q] volens al.
[r] puto diſpeſcẽdum ingenio.
[s] al. taliter hoc declarare dignetur.
[t] vt & ipſe al. Reliqua hæc rurſus deſunt in Iureti m.ſ.
[u] Pant. manare.
[x] Pant. rigare.
[y] Pant. vt te mundam exhibeas, nec in te aliquam phantaſmam; vt ſupra.
[z] Pant. ligna, ego: ignes.

Digitized by Google

geniti filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti mundum redemiſti, qui per eius paſſionem genus humanum ſubueniſti & ſaluaſti: tu hanc aquam feruentem ſanctifica, qui tres pueros, id eſt Sidrach, Miſach, & Abdenago ſub Rege Babylonis Nabugodonoſor in camino ignis accenſa fornace ſaluaſti, & inlæſos per angelum tuum eduxiſti. tu clementiſſime Dominator præſta, vt ſi quis innocens ab huius [a] culpa vel cauſa ſui reputationis, homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam manum miſerit, ſaluam & inlæſam inde educas; qui tres pueros ſupradictos & Suſannam de falſo crimine liberaſti. Ita Domine omnipotens, ſi culpabilis fuerit, & incraſſante Diabolo cor obturatum: manum in huius tui elementi feruentis [b] miſerit, tua veritas hoc declaret, vt in corpore manifeſtetur, & anima per pœnitentiam ſaluetur, &, ſi ex hoc ſcelere culpabilis fuerit, & per alienius [c] maleficij, aut per herbas, aut per diabolicas incantationes hanc peccati ſui culpam occultare voluerit, vel tuam iuſtitiam contaminare, vel violare ſe facere poſſe crediderit, magnifica tua dextera hoc malum euacuet, & [d] omnium rei veritatem demonſtret. Per te clementiſſime Pater, qui viuis & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.

ALIA.

OREmus. *Deus qui beatam Suſannam de falſo crimine liberaſti. Deus qui beatam Teclam de eſpectaculis liberaſti. Deus, qui ſanctum Danielem de lacu leonum liberaſti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuiſti, tu libera innocentes & conſigna factores. Per Dominum noſtrum.*

Et qui manum mittit in aquam, ad ipſum examen dicat orationem Dominicam, & ſignet ſe ſignaculo crucis, & feſtine deponatur ipſa aqua feruens deſuper iuxta ignẽ, & iudex [e] perpendat ipſam lapidẽ inligatã ad menſurã: N. infra ipſam aquam more ſolito. Et ſic inde extrahat eam in nomine Domini ipſe qui intrat ad examen iudicii. Poſtea cum magna diligentia ſic fiat. inuoluta manus ſub ſigillo iudicis ſignata vſque in die tertio, quo viſa ſit viris idoneis & æſtimara.

En formulam totam & ritualia, in quibus multa, propter quæ meritò Sedes Apoſtolica prohibuit. Quod hic in fine de obuoluta in tertium diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia ſi præſtigio aliquo manus læſa vel illæſa, interea, euaneſcente præſtigio, rei veritatem apparituram credebant.

Quoad frigidam puto illam eodem modo in vſu probationis verſatam: videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum ſeruabat ab aduſtione innoxiam, ignis actione prohibita; ſic in frigida aliquando nocentis manum ambu- Q
rebat, contrariam aquæ actionem tribuens, frigiditate naturali in ſupranaturalem ardorem commutata. Ad hanc me coniecturam ducit ſcriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba; *Interim ad quendam veniunt fontem* (Gangulphus videlicet, vxorq;) *vbi his vxorem vocibus compellat. Multa quidem de te coniux paſſim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non conſtat, verène an falsò illa dicantur. Tum illa, etiam intrepide iurando, falſos de ſe rumores ſparſos, ait, nec ſe vnquam alieno concubitu pollutam. At Gangulphus; diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt ſe res habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propoſitus eſt, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immitte manum & è fundo lapillum extrahe; & ſi quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris; ſin autem polluta es, non ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa beati viri ſicut alios omnes, ita hos quoque ſermones vecordia aſcriberis, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem ſimulatq; lapillum ſecum retrahere conata eſt, membris ferè omnibus obrigeſcit, & in digitis & brachio, quouſque aqua pertigit, abſtracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud miſera illa niſi repentinum interitum exſpectat* [f].] confirmat idem Sigebertus, & ſignificat hunc illum fuiſſe fontem, quem miraculosè ex Campania Warenas Gangulphus tranſtulerat. conuictam adulterii vxorem deſeruit: nec diu poſt vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione ſpectabatur, an aquis merge-

[a] *for. culpa vel cauſa ſua reputatione: vel, quod valde ſuſpicor, hîc aliquoties reputatio ſcripta pro barbara voce reptationis, à voce reptar accuſare ſeu prouocare, quod adhuc hodie Hiſpani retinent.*

[b] *Pant. cenſet deeſſe vocula, creaturam: fors etiã paulo ante deeſt a l a: obturatũ habuerit.*

[c] *Pant. putat deeſſe voculã ingenium, vt ſup.*

[d] *Pant. omnẽ.*

[e] *fort. propellat eam lapidi alligatam ad menſ. vt ſic expreſſa ſit ac certa mẽſura lapidis deprimentis ſeu detrahentis manum & funiculi à quo lapis depẽdebat. mihi hæc ſententia pellucet Niſi dicas ipſo lapide innoluto exploraſſe quam feruens eſſet aqua ima.*

[f] *apud Suriũ 11. Maii.*

mergerentur: confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis; quo enim pacto decem viri ſecum aquam tuliſſent, in quam toti mergerentur? miſſos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alſaticæ habebāt, vt plebeii & minoris teſtimonii ruſtici, aquæ frigidæ ſe iudicio expurgarenr a. a *Rhen. German. libr. 2.*

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur: ſi emergeret tertiò, vt innocentem abſoluebant, vt docet Abbas *in cap. licet in fin. x. ne cler. vel monachi* &c. & Afflictus *ad Conſtitut. Regni Neapolitan. libr. 2. tit. 31.* vbi eam conſuetudinem meritò Frideric. 2. Imp. ridet, quam etiam Lotharius Imp. iam antè prohibuerat in Legibus Longobard. b. ſtatuens, vt examen aquæ frigidæ per legatos & commiſſarios imperii vbique interdicatur omnibus, & vltra non fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib. lib. vlt. Prohibuit etiam Pontifex, quiſquis ille, apud Gratianum c & inualidam iudicauit Lucius his verbis; *Ex tuarum intelleximus continentia litterarũ, quod cùm H. presbyterũ; quia infamabatur de homicidio; à ſacerdotali officio ſuſpendiſſes, prædeceſſoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, ſuam innocentiam purgauiſſe, & epiſcopum ſuis eum litteris abſoluiſſe. Quia verò peregrina iudicia ſunt inhibita, purgationẽ quam præſtitit, ſufficere non putantes; mandamus* d &c.] admittit accuſationẽ de nouo, & præſcribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem *iudicium peregrinum*, quia alienum à canonibus & more iudiciorum ab Eccleſia recepto. Et quia ſolebat aqua huiuſmodi, per clericos benedici, ideò ad ipſam probationem hoc pacto tollendam; dum non inuenirentur clerici ad hoc munꝰ; ſanxit in conc. Generali Innocent. 3. ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis aut frigidæ, ſeu ferri candentis ritũ cuiuſlibet benedictionis, aut conſecrationis impendat. c. ſententiam ſanguinis ne cleri. vel monachi ſæcul. &c.

b *lib. 2. tit. 54.*
c *d. cap. Mennam in fin.*
d *cap. ex tuarum. de purgat. canon.*

En tibi formulam benedictionis ex dicto libro Gotthico, vna cum collationibus formulæ editæ à Iureto:

INCIPIT EXORCISMVM AQVÆ Frigidæ.

CVM hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam. Adduc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet presbyter miſſam, & fac eos ad ipſam miſſam offerre, Cùm autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione iſta, & dicat.

*Adiuro vos * homines per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, & per * Chriſtianitatem quam ſuſcepiſtis, & per Sanctam Trinitatem quam * docuiſtis, & per iſtas ſanctas reliquias vel ſanctam venerationem quæ in iſta Eccleſia ſunt, vt non præſumatis accedere ad hoc ſanctum altare, nec iſtam ſacram communionem accipere vllo modo, ſi hanc cauſam veſtræ reputationis (hoc eſt illa vel illa) feciſtis aut conſenſiſtis, aut ſcitis quis hoc egit.*

*al. *omnes*
*al. *vnigenitum Dei filiũ & p. ſ. T. q. ſ.*
*al. deeſt *docuiſtis*, ſed additur, *& per ſanctum Euangelium & per ſanctas reliquias quæ in iſta Eccleſia ſunt, vt non præſum. vllo modo communicare, neq; accedere ad altare, ſi hoc feciſtis, aut conſenſiſtis qui hoc egerint.*

*Si autem tacuerint, * aut nullam profeſſionem inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & more ſolito communicet. poſtea verò communicet illos, qui in aquam mittendi ſunt. Cùm autem communicat, dicat Sacerdos* ad altare,*

Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri IESV CHRISTI *ſit vobis ad probationem hodie*.*

*al. *nullus hoc dixerit.*
*al. *ante*
* add. al. *ad laudem & gloriã nominis ſui & ad Eccleſiæ ſuæ vtilitatem.*

al. *expl. miſ. faciat aquam benedictam ipſe Sacerdos, & pergat ad locum vbi omnes probantur. Cùm autem venerit ad ipſum locum det illis hominibus bibere de aqua benedicta.*

*Expleta miſſa * accipiat Sacerdos crucem & Euangelium & incenſum & pergant ad locum deſtinatum cum aſperſione aquæ benedictæ vbi probentur. Et cùm venerint ad ipſum locum * det illis hominibus bibere de aqua benedicta. cùm autem dederit vnicuiq; dicat,**

* al. *letaniam faciens omnibus pro eadem cauſa Dominũ deprecantibus, det examinandis bibere* de aqua benedicta, & cùm dederit.

* al. *Hæc aqua fiat tibi ad probationẽ hodie. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt verus iudex & iuſtus.*

*In libro Iureti magna hic in ſeqq. eſt confuſio, & vt ſup. quædam inaniter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam poſſe explicari.

*Hanc * aquam dedi vobis ad probationem hodie:*

Poſtea coniuret aquam, vbi illos mittere debet dicens ita.

Nota in ſeqq. mutilum eſſe noſtrum exemplar Gotthicum, ſupplendum ex m. ſ. Iureti: quare ex vtroq; concinnabo, quaſi vnam formulam; Iuretiana tamen lectione in marginem relata, ne confundam.

* *quia te ſegregauit ab aquis ſuperioribus & iuſſ. deſer. hu. nec* al.

* *te etiam per inuiſibile & ineffabile nomẽ Chriſti IESV filii Dei omnipotentis ſub cuius p. calcabilem præbuiſti: qui etiam in te baptiz. dignatus eſt.* al.

* al. *qui te inuiſibili ſanctificatione ſacratum, ad animarum purgationem inenarrabile inſtituit ſacramentum. Per quem olim & pop. Iſraeliticus ſ. pedibus tranſiuit, & ex aqua ferrum quod caſu ceciderat Heliſeus diuina virtute contra naturam natantem in ſuo manubrio redire fecit: vt n. m. ſ. hunc homi. ſi in al. culp. eſt ex hoc q. s. obiicitur ſcili. aut opere, aut conſenſu, ſeu conſcientia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutem Domini noſtri IESV Chriſti reiice ex te & fac illum natare ſuper te: quatinus cognoſcant fideles Chriſti nullum maleficium, nullum præſtigium diuina virtuti poſſe reſiſtere, quod nõ detectum fiat & omnibus manifeſtum. Adiuro etiam, te per virtutem eiuſdem D. N. IESV Chriſti, vt ad laudem illius cui omnis creatura ſeruit, & cui cæleſtis exercitus famulatur clamans S. S. S. D. D. & vt nobis adiurantibus & eius miſericordiam obſecrantibus obedias, Qui regnat & dominatur per s. ſ. ſ.*

*Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creauit, * & te iuſſit miniſtram humanis neceſſitatibus, qui etiam iuſſit te ſegregari ab aquis ſuperioribus. Adiuro * te per ineffabile nomen Domini, videlicet IESVM Chriſtum filium Dei viui, ſub cuius pedibus elementum ſe calcabile præbuit: qui etiam baptizari ſe in te elemento aquarum voluit. Adiuro etiam te per Spiritum ſanctum, qui ſuper Dominum in te baptizatum deſcendit * Adiuro te per ſanctam & indiuiduam Trinitatem, cuius voluntate aquarum elementum diuiſum eſt, & populos Iſraël ſiccis veſtigiis tranſire fecit: ad cuius etiam inuocationem Helias, ferrum, quod de manubrio exierat, ſuper te natare fecit. Vt nullo modo ſuſcipias hos homines, nomine IL. illo ſi in aliquo ſunt culpabiles, de hoc quod illis obiiciunt, ſcilicet aut per opera, aut per conſenſum, aut per vllum ingenium: ſed facias eum ſupernatare ſuper te: & nulla poſſit contra te facere aliqua cauſa maleficiorum, nullaque præſtigia dæmonum concinnari, vt inueſtigatio Dei vel manifeſtatio poſſit occultari. Adiurata autẽ Per nomen Dei Chriſti præcipimus tibi, vt nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura ſeruit: quem Cherubin collaudant dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum; qui etiam regnas & dominaris per infinita ſæculorum ſæcula, Amen.*

In Gotthico exemplari immediatè ſequitur alia oratio: ſed rectiùs exemplar Gallicum titulum interſerit.

Hominis coniuratio.

* al. *Adiuro te & conteſtor per Patrem & filium & ſpiritum ſanctum, & per ſanctã & indiuidu-*

*Adiuro * te homo N per inuocationem Domini noſtri IESV Chriſti, per omnes Angelos & Archangelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diem iudicii, & per viginti quatuor ſeniores qui quotidie Dominum laudant, & per quatuor Euangeliſtas Marcum & Matthæum, Lucam & Ioannem, & per duodecim Apoſtolos, & per duodecim Prophetas, & per omnes ſanctos Dei Martyres, per ſanctos Confeſſores, & ſanctas virgines, per Principatus & Poteſtates, per Dominationes & virtutes cælorum, per Cherubin & Seraphin*

phin, per omnia cæleſtia Angelorum agmina, Adiuro te per tres pueros. Sidrach, Miſach, & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor milia Martyres, qui pro Chriſti nomine paſſi ſunt, & per S. MARIAM matrem Domini noſtri IESV Chriſti, & per populum ſanctum Dei, & per illum baptiſmum qui te regenerauit per manus ſacerdotis. Adiuro te vt ſi de hoc furtum aut homicidium aut adulterium aliquem feciſti, aut conſentaneum exinde fuiſti, & ſic habes cor incraſſatum & induratum, vt hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficium euacuari vel euertere te poſſe facere credideris: ſi culpabilis es euaneſcat cor tuum, & non ſuſcipiat te aqua iſta, neq; vllum malum poſſit* inimicus contra hoc elementum prаualere, ſed manifeſtetur vel declaretur Dei virtus in iſto loco per inuocationem Domini noſtri IESV Chriſti. Propter hoc obnixè te deprecamur Domine fac ſignum tale in homine iſto, vt ſi culpabilis eſt reputationis cauſa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas, & nullatenus eum recipiat aqua iſta. Hoc autem fac Domine ad laudem & gloriam tuam, per inuocationem nominis tui, vt omnes cognoſcant, quia tu es Deus noſter benedictus et laudabilis. Per immortalia ſæcula ſæculorum Amen.*

am Trinitatē & per omnes Ang. & Arch. & per omnes Principatus & Poteſtates, Dominationes quoque & virtutes, & per Dei ſedilia, Cherub. & Seraphin, & per diem tremendum iudicii Dei: necnō & viginti quatuor ſeniores qui cotidie laudant Deum, & per quatuor Euangeliſtas, & per ſanctos Apoſtolos quoque, Martyres & Confeſſores, necnon per ſanctam Dei Genitricem MARIAM, omneſq; virgines, & per cunctum populum ſanctum Dei, vel per ſanctum baptiſmum in quo renatus es. Si tu hoc malum feciſti, ex quo culparis, vel aſſenſum aut baiulaſti, aut in domum tuam recepiſti, aut inde conſcius, aut conſentaneus exſtitiſti, coram omnibus dicito. Quod ſi diabolo ſuadente celare diſpoſueris, & culpabilis exinde es: euaneſcat cor tuum incraſſatum & induratum, & non ſuſcipiat te aqua incredulum & ſeductum: vt dicat populus, quia Deus noſter iudex eſt, cuius poteſtas in ſæcula ſæculorum Amen. Hæc forma verbis breuior & ſuccinctior eſt, ſenſu tamen conuenit cum Gotthica.

* ſeqq mutila & mendoſa..

**inimici*. Panti.

Poſt coniurationem autem aqua exuat eos veſtimentis ſuis [& induat eos veſtimentis de exorciſta & alliget in eis ſingulariter ſinus rectæ conſuetudinis] faciatq; eos oſculari Euangelium & crucem, & poſt hæc aſpergat ſuper vnumquemque ex ipſis de iſta aqua benedicta, & dicat adiurationem ſequentem, & proijciat eos ſtatim ſingulariter in ipſam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiunus: & neq; illi antea comedant, neq; ipſi qui eos mittant.*

[ ] d. in al.

* al. *ſanctum Eu. & ſanctā cr. & ſanctificatis omnibus aqua benedicta, cum timore & reuerentia Dei fiſus de eius clementia, proiciat in aquam.* Et nihil amplius habet cod. Iureti.

Sequitur exorciſmus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine IESV Chriſti filij eius Domini noſtri, qui regnat cum Patre & Spiritu ſancto: vt fias aqua exorcizata ad effugandam & euacuandam omnem potoſtatem, & omne phantaſma diaboli vt ſi iſte homo deſcenderit in iſtam aquam, & innocens eſt de huius reputationis cauſa, pietas Dei omnipotentis liberet eum, & recipiat eum tuum elementum. Et ſi culpabilis eſt & præſumptuoſus in iſtam aquam deſcenderit non eum recipiat, ſed declarari dignetur virtus tua in eum: vt omnis homo timeat & contremiſcat nomen gloriæ tuæ ſanctum. Per cuncta ſæcula ſæculorum. A. Domine libera innocentes & conſigna factores. Amen.

Habes (Lector) ritum vniuerſum huius probationis per aquam frigidam qui olim in vſu, & quem canones Pontificii vetant: non propter verba vel ſolemnia ritualia, quæ pleraq; pia, etſi non deſint aliqui in his næui; ſed propter ipſam rem, & quia hæc à vulgò paullatim recepta fuerant Pontificibus tamen Romanis reclamantibus; Nam Pontifices meritò damnabant hanc Dei temerariam tentationem, & miraculi quaſi Iudaicam poſtulationem. Et obſeruatione dignum eſt obtinuiſſe paullatim vbique Pontificiam prohibitionem, primùm quo ad reliqua crimina; deinde poſt D. Bernardi tempora etiam quo ad hæreſim: abuſum deniq; hæſiſſe in ſolo crimine Maleficii ſeu Magiæ: ita tamen hæſiſſe in hoc crimine, vt ſine vlla Dei inuocatione ſine vllo ritu pietatis aliquid præferente, quaſi per ludum Iudices hac proba abutantur quibuſdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maximè

ximè Weſtphaliæ circulo, vtuntur hac proba, in maleficis indagandis; quas enim fama, vel aliarum depoſitione ſuſpectas habent; eas ſtatim abſque vlteriore inquiſitione capiunt, captaſque extra vrbem deducunt; & in aquam frigidam ita coniiciunt, vt dextra manus ſiniſtro pedi, ſiniſtra verò dextro pedi ſit alligata; & ſi ſupernatant, veneficas vehementiùs ſuſpicantur, & idcirco duriori ſubiiciunt quæſtioni: ſin ſubmergantur, innocentes eſſe credunt. De hoc genere purgationis ſeu potiùs probæ, hactenùs inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probè conſtitit, illicitam eſſe: ſed Nouatores, qui à Romana Eccleſia deſciuerunt, mirè digladiati. Licitam eſſe mordicùs defendit, Arnold. Scribonius Philoſophus Marpurgenſis: illicitam contrà oſtenderunt prolixè, non Wierus ſolùm & Bodinus; ſed inſuper libellis ex profeſſo, Ioannes Euuichius, Hermannus Neualdus, & Auguſtin. Lerchemerus; & ex I. C. Oldendorpius, Hotomann. Ioann. Borcholt, Venatorius & alii, quos citat & ſequitur Godelman. *libr. 3. de Lamÿs cap. 4.* quos ego, vt eiuſdem ſectæ homines non magni facio, ſed hæreticos hæretico Scribonio obiicio, vt ſaltem intelligant Nouatores; hanc eſſe ſuorum communem opinionem, à quâ in iudiciis non tam temerè deberent recedere. Pòſtea prodiit libellus cuiuſdâm Iureconſulti; qui, ex Catholicis vnus & ſolus, hucuſque (quod ſciam) ſcriptis hunc iudicum abuſum defendere conaretur. Res magni eſt momenti; & proindè diligenter, non obiter tractanda & diſquirenda veritas, non verborum copia, ſed rationum momentis. ſit ergo,

Excuſus liber Coloniæ apud Gymnicũ anno 1568 Defẽſio probæ aquæ frigidæ &c.

QVÆSTIO V.

De proba (vt vocant) aquæ frigida, qua ſtrigibus explorandis in Germania quidam vtuntur.

SECTIO I.

Diſcutitur opinio & rationes Adolphi Scribonÿ.

WIlh. Adolphus Scribonius, huius ſententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defenſor, conatur eam ſtabilire rationibus partim phyſicis, partim hyperphyſicis. ad phyſicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, ſagarum pondus ſuper aquas ſuſtinente: ad theologiam verò, quod de odio & antipathia aquæ ac ſagarum. Sed vt hoc commodiùs intelligatur, accipite dicta illius, vt ſunt à Richio [a] repræſentata; cui & alii ea referentes, hac in re, conſentiunt [b]; non ea contraho etſi poſſim facilè, ne quis me calumniari ſuſpicetur. Dicit ergo ille, hanc ſupernatationem ſagarum prouenire ex Satanica leuitate, vt cauſa efficiente. Satanam enim eſſe natura leuiſſimum, vtpote plus de aëre, quam de aqua participantem. & ideò poſſe illas ſuſtentare ſuper aquis; duobus modis, vel ſe ſupponendo ſagis, & eas quaſi dorſo eleuando; vel etiam ſe iis vniendo, & toti illarum corpori, occupatione & poſſeſſione quadam, infundendo; non quidem hypoſtatica vnione, aut mixtione phyſica intrinſecè coadunando; ſed leuitate ſibi conata illis quodammodo, per præſentiam ſuam, data & quaſi communicata. *cacodæmon ergo* (inquit) *ſubſtantialiter in ſagis diffuſus, eas retinet, quantum ſcilicet ad ipſum ſpiritum qui ſine ſua eſſentia eas inhabitat, non quantum ad ſubſtantiam partium corporis ſagarum. Leuitas ergo ea non eſt, quæ à forma corporis immediatè prouenit; ſed aduentitia, externa, & aliunde accepta.*] Hæc ille, vt obſcurè, ſic ſanè mendosè. Obſcuriſſimè: quia vel hoc tantum voluit, ſagas à dæmone ſuſtentari, prærogatiua leuitatis, quæ ex aërea naturâ in eo vim habet aquis emergendi; idque ſubingreſſo corpus dæmone, vt ſolet ſubingredi energumenas: tuncque illas emergere more vtrium inflatorum: vel, ſi hoc non voluit, certè falſitatem ſenten-

a c. 4. ãnn. 229
b Godelm. d. c. 4. & Binsfeld. de cofeſſ. malefic. p. 2. conc. 7. dub. 1.

A

ſententiæ non intellectę his inuolucris verborum perperam coaggeratorum contexit & obruit. Mendo ſè verò, quia vterque modus ille ſupponit dæmonem aëreum habere corpus: quòd alibi refutatum. igneum potiùs haberet, & ſic ab aqua exſtingueretur, vel aquam excalefaceret, & ebullire cogeret; quæ ambo experientiæ & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam ſecum pugnant: cacodæmonem ſubſtantialiter in ſagis diffundi; &, ſpiritum ſine ſua eſſentia eas inhabitare. Quis etiam credat ſagas omnes eſſe à dæmone poſſeſſas, vt ſunt arreptitii ſeu energumeni; & vt fuere Gergezenorum ſues? hoc ipſæ ſagæ negant, & experientia refellit. Si obſidet, quomodo apparet foris illas accedens? an duobus tum eſt in locis? an verò exit & redit, cùm lubet? poſſet credo: ſed ſic facere non credo. Deinde ſi hoc facit eius leuitas; cur ceteri energumeni non æquè leues, cur ſubſidunt in aquis? cur merſi porcorum illi greges? quia noluit eos ſuſtinere? iam ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, ſed voluntas hoc operatur. Hoc verum eſt. & eo redit res, cum addit Scribonius; Satanam, vt Dei lictorem eas ſuſtinere: & quia lictori non licet præſcriptum iudicis excedere, ideò fieri, vt nec ſontes mergere, nec inſontes ſuſtentare dæmon queat; ne inſontes periclitentur, euadant ſontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphyſicâ refugium eſt, de quo ſtatim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quòd grauitas & leuitas proprietates ſunt rerum corporatarum: quare non magis conueniunt dęmoni, quàm animæ rationali. Sed audio, neſcio quam ſpiritualem leuitatem. Si quia dæmon ſpirituali leuitate præditus eſt, hoc poteſt; certè & anima poterit, quæ ipſa quoque ſpiritualis tota, & proinde leuis tota; & tota in toto corpore, & in ſingulis corporis partibus ſubſtantialiterque diffuſa, non inhabitat modò, ſed informat etiam. Hoc verò non poſſe animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingreſſi. Si animæ leuitas hoc non poteſt; ratio clamat, nec dæmonem corpus ingreſſum poſſe, ratione ſuæ leuitatis. ſi ſuſtinet, ſuſtinere; quia corporea illa mole potentior, eam loco poteſt mouere, vt doctum libro ſecundo.

Confugit tandem Scribonius ad Dei voluntatem & prædeſtinationem: *Quid, ſi,* inquit, *dicerem Deum ipſum ſagarum, quas ſcilicet verè reas nouit, corpora ſingulari quadam & ſpecifica leuitate induere, qua in ſuperficie aquarum ferantur? inde certè non ſequeretur, Deum ab operibus creationis non ceſſaſſe. Ita enim prædiſponere potuit, vt ſi quæ ſagæ futuræ ſint, ſpeciali quodam modo in aquis nequaquā ſubmergi debeant. Vtrum verò hoc omnipotentiæ diuinæ contrarium eſſe dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expreſsè ſignificatum eſt in ſacris litteris? minimè.*] Nos vero illud fatemur Deum poſſe cum lubet. dubitamus an vnquam libuerit. indicia nulla inuenimus, cur credamus voluiſſe? multa habemus argumenta, quæ noluiſſe, & nolle doceāt. ideo petimus probari, quam affirmant, Dei voluntatem: & experientiam, quam adducunt teſtèm, vt fallacem non ſemel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorum modo ſunt ſaltantis, ſed etiam delirantis. quid enim ad rem illa?

B Addit, Aquam ipſam ſagas in ſe ferre non poſſe. cur putas? *quia* (inquit) *Deus opt. max. ſuo prudentiſſimo iuſtiſſimoq; iudicio ab omnibus inde ſæculis elementum aquæ prædeſtinauit ſalutari hominis lauacro, vt qui à peccatis abluēdi eſſent, & Chriſti Eccleſiæ initiandi, huius baptiſmate vterentur, & per hoc mediū noui homines facti, quaſi per ianuā in Chriſti regnum ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quandoquidē, inquam Vattiniano quodam odio eas accuſat, & reiicit; vt ſi maximè pro virib. tentent, non tamen ſubmergi poſſint.*] Ecce iam (lector) non à dæmone petitam cauſam efficientem, ſed ab aquę natura. Quia inſitū illi odiū in maleficas. inſitum autē ab auctore naturę; qui cū aquas creabat, iam mente cunctorū pręſcia ſtatuerat aquas fore

ſalutis

ſalutis noſtræ inſtrumentum. itaq; inſeuit odium aquis, illarum quæ ſalutis & ſuæ & aliorum oſores, & vexatrices. Sic enim mox explicat. *Et quænam* (ait) *eſt illud odium? aquæ Deo placuerunt, quib. vſurpatis peccata hominum ablueret, atq; purgaret: in baptiſmate Chriſto Dei filio nomina noſtra primùm damus, & eius albo incorporamur, adeoque in ciuitatem Dei vt germani ciues recipimur: ideoq; omnes, qui ſalui modò fieri volunt, ſacra huic aquæ baptiſmali immergi, ac purgari oportet: at ſagæ, ſpreto iſto diuino lauacro, toti Trinitati, Deo Patri, Filio & Spiritui ſancto, ſcientes volentes renunciant, & nihili Dei creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas facientes, peccatores, & apoſtatæ omnium aliorum fiunt peſſimæ. Cùm autem hoc ſcelere in toto mundo nullum ſceleſtius vnquam definiri aut reperiri poſſit, quid dubitem dicere? ſi ſagæ non ſubmerguntur aquis, id fieri ob peculiarem iſtam antipathiam, videlicet quod elementum aquæ nolit illas intra alueum ſuum recipere, ſed omnino reſpuat & omnibus modis fugiat: hunc ſcilicet in finem, vt peccatrices eiuſmodi manifeſtentur. Nam & creaturæ inanimatæ ſeruiunt prædicationi & gloriæ nominis diuini; vt ſcilicet cæli, ita quoque elementa enarrant gloriam Dei, tum alias, tum in hoc; ſi peccatum & iniuſtitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptiſmate eſt ſacramentum, eſt ſignum, eſt ſigillum initi inter Deum & hominem baptizatũ noui fœderis. Quid ni igitur eodem modo, ſignum aut indicium eſſe poſſit, diſſoluti illius, & fracti iterũ fœderis? Et hanc rationem ſiue cauſam facillimè dixerim eſſe veriſſimam: vt ſi alia nulla admittenda eſſe videantur, vna tamen hæc recipienda ſit.*] Hactenꝰ ille; in cuius verbis quædam ſunt veriſſima, ſed non aptè allata ad id probandum, de quo ambigebatur. in quibus facilè agnoſcas ſpiritum illum, qui ſcripturæ teſtimoniis gaudet abuti, & ſemper ſumâ vi adniſus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi competentes, agnoſcimus Catholici. Sed quid ſi dicerem, cum Principibus Nouatorum, quorum ſummam puto Marpurgi eſſe auctoritatem; prærogatiuam hanc aquæ ſingularem non eſſe: nonne corrueret huius antipathiæ fundamentum? At ecce, Lutherus, cùm ab eo quæſitum fuiſſet: num, deficiente aqua, liceat baptizare in lacte, aut cereuiſia? principiò quidem, inopinata fortè perculſus interrogatione, hæſitans, dixit; id diuino iudicio committendũ: recollecto poſt ſpiritu, & illo ſuo afflatu entheo, ſubiunxit; quicquid balnei nomine nuncupari poſſet, id cenſendum minimè ineptam baptiſmi materiam [a]. Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiſeri oraculum, ſatis certò credidit, num elementum hoc aquæ neceſſariam baptiſmo materiam præberet: hoc enim ſi Chriſto Domino affirmanti [b], & Apoſtolis magiſtrum ſequentibus [c], crediďiſſet; nunquam quæſtiones illas; an hic vel ille liquor, ſit naturalis & vera aqua, otioſas vocaſſet [d]; cùm iis, de neceſſitate aquæ ad baptiſmum ſiue de neceſſaria ſacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit; qui apertiſſimam Chriſti Domini locutionem *Ioann. 3.* allegorico ſenſu accepit; &, per *aquam*, intelligi voluit, non elementum illud aquæ; ſed ipſum ſpiritum Sanctum, qui dicatur aqua, eo quòd animos noſtros abluat: quia ſine baptiſmo ſaluari hominem poſſe putauit; atque ita præiuit, clarumque ſignum Anabaptiſtis ſuſtulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitii, Caluini deliria deteſtamur. viderit Scribonius tamen, quid illis ſit reſponſurus, ſi hæc ſua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiæ chimæram. Habemus Catholici, Deo laus; habemus arietes fortiores [e]. Miramur interea, & Caluini ſtrophas, atque tropos: & Lutheri vecordiam iuxta ridemus. vt enim de hoc nunc loquar; cùm & lacte, & iuſculo carnium ſiue herbarum, & vino, & ſimilibus liquidis ablui poſſimus, negari non poſſet illa balnei vſum præbere poſſe; & quo quidque ad abſtergendum aptius; hoc etiam efficaciorem baptiſmo materiam præbiturum. an ergo id quod Hebræi vocant, *aquam pedum*? pax auribus quæſo & naribus ſit, ſordet fœtetque.

[a] *In colloqu. conuiuial. ca. 17.*
[b] *Ioan. 3. v. 5.*
[c] *Acto. 8. v. 36. & Act. 10. ver. 47. Epheſ. 5. v. 26.*
[d] *Exam. conc. Trid. can. 2. ſeſſ. 7.*
[e] *vide infr. ſect. 3.*

Luthe-

Luthero ſoli,eiuſque delirium hoc proteruè tuenti,tale lauacrum,tale balneum contingat;ſed ea lege,vt,pro honeſta ſtrigilecula,illi ſcopæ taxeæ,quibus ſtigmenta deradantur,& amurca nitro condita,pro ceromate,adhibeantur: ſicque ſtrigatur toto enixè corpore, pumicetur, leuigetur. nihil illo mundius,nihil bellius,nihil Augiæ ſtabulis dignius inuenietur.

Quid ais Scriboni? Vatinianum aquæ in ſagas odium eſt? an ergo aqua prædita ratione? ideò enim iraſci belluas & odiſſe negant philoſophi,quia ratione carent.Metaphoricum,inquies,odium intelligo,&quale in plantis cernimus. Sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aqua, & aliis elementis nullus cernitur;niſi quædam ad locum ſuum,quoniam is ad eorum conſeruationem putatur facere, propenſio. Si ſagas odit aqua, ceteros amet. vnde hoc probabis? fateris video, naturalem hunc amorem non eſſe vllum; nec odium ſanè: ſed vis ſupernaturalem hunc affectum eſſe. quæro, an eius ſibi conſcium elementum aquæ,an ignarum?non dices conſcium. quid enim abſurdius? quia nec ſenſu quidem præditum, quanto minùs cognitione? & hoc neceſſarium foret,vt ſagas à ceteris diſcerneret.Sed non diſcernit etiam,cùm & hæreticos alios & hypocritas,ſic,Diui Bernardi tempore,expuerit. Eius verba poſtea recitabo *ex ſerm. 66. in Cant.* Ignarum eſt ergo, & ſic mouetur à Deo. Nouoné motu, quoties ſaga aquis iniicitur? non hoc ſatis explicat: & videtur velle ſemper hoc operari decretum Dei, ab eo tempore quo Deus aquæ elementum creauit; & ex hoc Dei decreto ſemel ſancito, vim hanc aquas accepiſſe. ſicut herbæ nimirum vim illam ſibi ſimilis per ſemen, producendi,lege illa primitiua, qua iuſſæ Geneſ. 1. *Germinet herbam terra virentem & facientem ſemen &c.* Nihil dubito, ſi hanc legem Deus ab initiò poſuiſſet aquis, hanc illis in perpetuum vim competituram. Sed vt hoc credam à Deo factum, neceſſe ſit alias adferri probationes, vel ex ſcripturis, vel eccleſiaſtica traditione.in re tanti momenti ſolis niti coniecturis;hoc verò nec ſobriæ,nec ſanæ mentis eſt,vel ſapientiæ.Omnes nos ſalutari lauacro ablui neceſſe eſt, vt ſalui ſimus: quid tum?nemo hoc Catholicorum negat: negant nonnulli Nouatores. Huic ſacro baptiſmati, totique ſacratiſſimæ Trinitati ſagæ renunciant: hoc quoque fatemur, & ideò cunctis ſuppliciis digniſſimas, & ſcelus earum atrociſſimum profitemur.quid inde conſequitur? Odêre idcircò illas aquæ & exſpuunt onus moleſtum. credo, vt aquæ viuæ cadauera: ſed fors hoc propter aquæ & aëris copiam,quæ in cadauera ſe inſinuauit. Viua corpora mergerentur,non ſupernatarent. Verum audio hoc fieri,quia ſagas aqua prodere mauult, quàm celare crimen: & ſic quaſi præconem agit. ſcio creaturas omnes laudare Deum,& gloriam Dei enarrare: ſed hoc non faciunt, eo modo,quo Ioſue iuſſit Achanum dare Deo gloriam; non quo Pharizæi id à cæco nato exigebant;ſed ſua pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate, quam ipſis Deus tribuit, opificis & creatoris ſui bonitatem, ſapientiam, diuitias & potentiam hominibus annunciant. Illa verò confeſſio & indicatio, & vt ita dicam præconium,ſiue mauis accuſatio;quam confingit Scribonius;ſacris litteris,conciliis, Patribus, & Eccleſiaſticis monumentis noua eſt, & inaudita: quare nec veroſimilis, nec credibilis,nec tuta. ſcilicet alia nobis media DEVS non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum eſt initi cum Deo fœderis? hoc ſcimus & credimus dicenti Deo. ſignum vt credamus eandem eſſe fœderis violati, poſtulas? da ſimile teſtimonium, & credemus. Das nullum? non credimus iſtud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus eſt aqua, vt inſtrumento, neque vt ſigillo, ſalutem tribuimus noſtram;ſed quatenus ad aquam acceſſit forma baptiſmalis. ſalubriter illa abluit,quando verbum acceſſit ad elementum:tunc enim factum eſt Sacramentū,

quod nudum priùs erat elementum. Tolle verbum: nec ſacramentum, nec ſigillum agnoſco. tunc dicam æque laudem Dei & gloriam nobis annunciari per terram, per aërem, per ignem: & quærã cur non hæc æque ſagas prodant? cur illis aër ſpiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non ſubſidit terra, & medias haurit, vt ſic prodantur? cur non aër illas ſolo allidit; & viciſſim reſultu, vt pilas, terra in aërem repercutit? cur ignis illis cõmunem ſe cum ceteris præbet creaturis? Equidem ſi odio ſunt vlli elemento, igni erunt odio. nam ignem illæ præ ceteris elementis odere: & mutua ſolet eſſe antipathiæ ratio. Sunt & alia plura, de quibus ſequenti Sectione.

SECTIO II.

Excuſſa ſententia & rationes I. C. cuiuſdam Catholici.

I. C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primum dictum Scribonii de Diabolo ſagas ſuſtentante reiicit; cenſet enim nullum hic eſſe factum, nullum miniſterium, neq; operam vllam dæmonis; ſed Dei omnipotentis ſolius, per ſuos miniſteriales angelos bonos, id exſequentis a. Qua in re, quam minùs ſecuram ſit ingreſſus viam mox oſtendetur: illud autem ab eo conſultè fuit additum his verbis b; *licet ſæpe holitor ſit opportuna locutus, tamen multùm intererit* Dauuſne loquatur an hæros: *ideò ne ſcientiæ vel ſenſuum altitudine potius, quàm exercitij Chriſtianæque charitatis pondere hæc ſcripſiſſe videar; totum dependere me à ſanctæ matris Eccleſiæ auctoritate profiteor, nihilque quo deidem in vllo aduerſetur, determinare, multò minùs obſtinatè, defendere velle.*] Salutarem profectò clauſulam exoſculor, & hanc illi mentem gratulor; ſperoque futurum vt, cùm Eccleſiæ ſententiam Canonibus priſcis luculenter expreſſam viderit; cùm rationum ſuarum & imbecillitatem, & communis ſententiæ vim, atque momenta diligentiùs perpenderit, libraritque; ſeſe illi ſit adiuncturus. prudentis ſanè eſt, communem potiùs Theologorum & Iuriſconſultorum Catholicorum ſequi orbitam; quam recentium & Nouatorum ratiunculas, prima ſpecie fucum aliquẽ acuminis præferentes, amplecti. Maiorque apud ſinceri iudicii homines auctoritas eſt, traditæ à ſummis Pontificibus praxis & doctiſſimorum totius Europæ virorum ſcriptis conſignatæ; quàm aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem ſequentium, periculoſæ experientiæ, & vſurpationis. Ego nihil in hac tractatione ſcientiæ exquiſitioris vel ſenſuum altitudinis profiteor; ſed tamen ſtudium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenii mei tarditate, & imperitia ſcribendi, ſpondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipſum ab omnibus fermè diſſentientem benignè ferre; non ægrè laturum, ſi ſoli ipſi non conſentiam, vt cum tot viris clariſſimis & doctiſſimis conſpirem & ſentiam.

a *ca. vlt. num. 238.*

b *ſupra num. 239.*

In primis quod ſupponit pleroſque Iudices hac hodie vti proba; id ſcio verum non eſſe; niſi fortaſſis de ſola loquatur Germania. Nam in Italiâ, Hiſpaniâque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitùs nulli eã nunc vtuntur. In Franciâ & Belgio, vel nulli omnino; vel adeò pauci, vt eorum ratio habenda non ſit; iique non niſi indoctiores, & rurales iudices. In ipſa Germania, doctiores quique hunc vſum improbare cœperunt; & illi ipſi, qui nondum deſeruerunt, cum ſcrupulo & anxietate, metuque erroris id faciunt: vt patet ex epiſtola Weſtphalorum ad Godelmannum miſſa, & eius operibus inſerta. Plerique etiam, vt I. C. illi Germani quos citaui *quæſt. 4 ſect. vlt.* teſtantur, iam paullatim in deſuetudinem multis in locis eam abire. Hoc ergo ſenſu vera eſt inſcriptio operis illius; *hac proba pleroſque hodie iudices vti.* Hoc præmiſſo,

Sententia ſcriptoris illius (vt eam non minùs fidè, quàm compendioſè totam antè oculos proponam) in ſumma hæc eſt; *Quando indicia ſufficientia ad comprehenſionem adſunt, tunc comprehendi debere*: (quod certum eſt) *quando verò contra incarceratum vehementiores præſumptiones (etiam ſpecies facti) accederent, tales vt communiter ad torturam ſufficientes eſſe poſſent; tunc non eſſe confeſtim quæſtioni ſubijciendos, ſed ad firmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitùs adhibendam; non ad reum per hanc conuincendum, ſed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendum tantò confidentius* a.] Conſidera (*lector*) iuxta hãc ſententiam duo, primùm concedere auctorem, ad pœnam ſiue ſupplicium inferendum non eſſe adhibendam hanc probam; ſed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam; ea non vtendum iudicibus ad ſupplementum quando deſunt ſufficientia ordinario iure indicia; ſed rantum ad confortationem præcedenrium indiciorum, alioqui ſaris validorum ad torturam; idque dumtaxat, vt iudex ſic confidentiùs poſſit ad rorturam procedere. Ex quibus pater primò, quàm exigua ſir & quàm non neceſſaria ad iudiciariam inquiſirionem hæc proba. ſolum enim prodeſſer ad torturam, idque non niſi quando iam ad rorturam ſunt indicia ſufficientia. ſi ſunt ſufficientia: iam non neceſſiratis res eſt, ſed abundantioris tantùm cautelæ, & quaſi curioſitatis. Rursùs, ſi certum à Deo miſſum ſignum eſt; cur non vt ad torruram, ſic eriam ad condemnarionem quoque adhibearur, eodem modo? v.g. vt confidentùis iudex condemnet. Imò maior videretur eſſe neceſſitas huius probæ; quando teſtimoniis conuicta ſufficienter ſaga, torturam toleranria eluſir: quam in caſu, quo probam aduerſarius requirit: adeo, vt niſi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potiùs ea vtendum videretur.

a ſic ille n. 24.

D

Illud etiam non capio, quod ſubdit, *pleraſq; è leuioribus indicijs comprehenſas vbi generali inquiſitione facta, nulla quæ adminicularentur indicia ſuperuenirent, aut ante aut poſt aquæ probam; purgatione canonica indicta, ac eiuratione ſolemni præmiſſa, per ipſos dimiſſas eſſe & reſtitutas.* (*ſic aiunt nu. 28.*) benè quod dimiſerint: non benè, quod probam tunc inſtituerint. Nam ſi rantùm erant indicia ad capturam ſufficienria; ius illis non erat, (ex ipſorummet ſenrentia) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat aſſerunt probæ huic eſſe locum, quando, ad priores illas pro captura, vehemenriores aliæ præſumptiones accederent & inſurgerent, quæ communiter ad rorturam ſufficerent (vt dictum ab ipſis *nu. 24.*) Deinde, ſi hæc legitima probæ ſpecies eſt; ad canonicam purgationem veniendum minimè fuit. cedo enim, vel mergebantur, vel non. ſi mergebantur? cur vt innoxias non ſoluis? cur adigis ad vlreriora? nonne ſat expurgara, quæ Deo iudice expurgata? certè conditio hæc vulgarium huiuſmodi purgarionum ſemper fuit; vt quibus euenrus fauiſſet, ei ſe iudex fauitorem exhiberet; abſolueretque, quem vel aqua vel ignis abſoluiſſet. Si ſupernatabant: quid adhuc reſtimoniis egebaris? cerrè non niſi, quia probæ veſtræ in omnem partem certitudinem noueraris. non ergo hęc Dei miraculum eſt; ſi incerta, ſi dubia. Vos ipſi præiudicio veſtro cauſam præuaricamini.

Sed addunr b experimenta innocentium quorumdam; qui, cùm vellent probare ſpontè ſua, mergebantur: ſicque faſſi ſunr cognaros affineſque ſuos, quos videbant immerſabiles, verè culpæ reos eſſe; immò & ipſi ſe accuſarores ac vindices præbuerunt. Vnumque narranr exemplum his verbis; *E diuerſo contigit vetulam quandam ſtipite arundineo nixam (quæ antè complures annos maleficij, vna cum marito & ſorore, inſimulata & comprehenſa, his ſupplicio abſumptis: illã quod & leuiorei tum contra ſe quàm contra ceteras præſumptiones militarent, pariterque grauida & partui proxima eſſet; in exilium fuerat relegata, vbi contra identidem geminatum ac ſub pœna Magiſtrat° interdictũ, prouinciæ ac habitationi ſuæ ſe intuliſſet (cõprehenſam*

b nu. 29. & 30.

ac aqua ad ſubmergendam hoc anno 1594. adiudicatam, carnificique traditam, tanta potentia aquis ſeſe ſæpius, interdum & vſque ad humeros videndam extuliſſe, & quaſi ebulliſſe, & proſiluiſſe, vt demergente, & obtrudente eam ſæpius conto carnifice, ſub aquis vix contineri potuerit: exſtititque tum multorum ſermo, ipſam niſi tanta vehementia cōto per carnificem fuiſſet depreſſa, ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quàm homini eſſet poſſibile, enataturam ac euaſuram fuiſſe.] Hanc ſcriptor, hoc indicio fretus a, nihil dubitat maleficam & comburendam fuiſſe potiùs, quàm ſubmergendam. Ego hic rursùs hæreo. ſi comburenda: ergo vult indicium ſufficere ad mortem, & contradicit ſuæ poſitioni; qua ad torturam dumtaxat eo vtendum cenſuit b. Item, ſi conto eam ſub aquis carnifex potuit detinere & mergere: non igitur Deus hoc per ſuos miniſteriales angelos bonos exſequitur, & ſagas arcet ac repellit ab aquis, vt poſtea dicet ipſe *n.238.* Nam quis hominum robur vincat angelorum? ſi angeli expellebant: qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit ſubmergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa ſcriptor ille meditaretur circa hanc facti ſpeciem c; ſed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat; nec à Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & miniſtrorum eius efficacitas, in hac vna malefica irrita foret, reſtat, vt vis enatandi extrinſeca ſit, & ab illo; qui hominum gaudet interitu ac deceptione; cuius tamen conatus omnes à miniſtris iuſtitiæ Deus, vt plurimum, patitur ſuperari. Video hic dæmonem conantem pactis conuentis ſtare, & ſagam vndis expellentem: video vinci à conto carnificis: qui id fieri poteſt? certè digitus Dei hic eſt, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exſequitur. Si hæc & conſimilia veriſſima meditatus fuiſſet: non confugiſſet ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi & exhauriri d. *Iudices, indicys quæ ad torturam de iure ſufficiunt præcedentibus, poſſe in ſupplementum plenioris & legitimæ probationis, aqua probationem, ſine conſcientia læſione, ita facere, vt dilucidò, & ſtrictè lictori mandato, ſufficienti interuallo interiecto, apparere ipſis ac omnibus circumſtantibus, de natatione vel ſubmerſione delata, ſufficienter poſſit.*] addit & alias cautelas circa modum. primò hoc interuallum vnum eſſe debere, & aliquanto laxius, ſaltem ad ſolius iudicis non carnificis arbitrium diſtinctum & temperatum: debereque iudicem aduigilare, vt omnis fraus, colluſio, fucus, indiligentia, vel implicatio abſit. Cautela hæc bona eſt, ſi res ipſa licita foret. Solent enim omnes mergendi & natandi imperiti, ſed & periti, dum merguntur; antè quàm aquis præfocentur, aliquoties ſupra aquas capite, & interdum humeris efferri, conante quantum poteſt natura hominis conſeruationem. diligenter itaque videndum ne quid tale hic eueniat, quod Magiæ aſcribatur, vel miraculo. Ideò ſuſpicor addi ab auctore; iudicem omni cura perſpicere debere, quid naturæ; quid miraculoſo indicio ſit tribuendum. Sed fruſtrà ſunt cautelæ omnes; nec vlla humana prudentia vnquam poterit ſanctum efficere, quod; quia illicitum eſt; vitandum erat. Neque nunc diſputamus, quid iudici faciendum vt hoc iudicium exerceat cautè & circumſpectè? ſed an vllo id ei modo liceat exercere? E

Quod poſtea *num. 38.* requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, niſi vehementiſſima, & pluſquam ad torturam ſufficientia præceſſerint indicia: id pugnat cum iis quæ *num. 24. & num. 35.* dixit, ſufficere præſumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter ſufficerent. ſi ſufficiunt, quæ ad torturam ſufficiunt; cur nunc requirit, pluſquam ſufficientia? ſi præceſſerunt pluſquam ſufficientia; quid hac opus proba? ſicut enim ad condemnationem, vbi reus legitimè conuictus, vel, ipſa facti notorietate, res luce meridiana clarior eſt; hæc proba foret ſuperflua e: Sic etiam, ad torturam ſuperflua

a *num. 31.*
b *num. 24.*
c *nu. 32. 33. 34.*
d *num. 35. cum ſeqq.*
e *c. 2. de proba.*

ſuperflua erit, quando ſufficientia ad eam habentũt indicia. Nec enim ſuperfluæ inquiſitiones iudicibus permiſſæ ſunt, *vt docebitur lib. ſequ.*

Quod addit *num. 39.* diſcrimen eſſe inter maleficos & alios criminoſos: & in maleficis, propter difficultatem probandi, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt ſcilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus ceteris non admittatur, ſed in iis canonicæ & ordinariæ purgationes ſufficiant. item, peculiare eſſe hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quem D D. alii veteres sũt ſecuti) cenſuerit in aquæ frigidæ purgatione ſupernatationem eſſe documentum innocentiæ; tamen in ſolo crimine maleficii contrarium notandum. id vt gratis dicitur, gratis póſſet negari, & ex dictis D. Bernard. *ſermon. 66. in Cant. in fin.* vbi idem hæreſi & hypocriſi tribuitur, falſum apparet. Nobis nunc tamen id eſt minimè negligendum. ex eo enim pellucere poteſt vanitas vel probæ, vel defenſionis eius. Etenim ſi hæc proba ad condemnationem inſtitueretur poſt torturam, aliquid fortè ad rem pertineret; quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit; inde naſcitur, quod ſagæ plerumque tormenta eludant, per ſomnum vel indolentiam: ante tormenta verò, ad indicia quæ pro tormentis ſufficiant, longè plura inuenias momenta contra ſagas, quàm contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi ſunt ſagarum, & hoc crimen non occultiùs admittitur, quàm iſta quæ dixi; in quibus vnicus dumtaxat eſt conſcius, & ſecreta thalami quæruntur, quodque dici ſolet, etiam ſoli & aſtris reliquis ea occuluntur. Cùm itaque velit auctor hanc probam ad torturam dumtaxat præmitti: non eſt, quod in hoc ſagarum crimine peculiare ius introducat. Ceterum quod à ceteris criminib. non modò hoc excipit, ſed etiam contrariam illi quandam ab extrinſeco conditionem appingit: ſcilicet etſi criminoſi alii iuſtè accuſati mergantur, tamen in hoc crimine ſagas mergi non poſſe. hoc certè, ſi ratione criminis fieret; conſequeretur eas mergendas; quando de alio crimine (puta furti) accuſaræ, iuxta ritum illum veterem, de quo Panorm. egit, aquis iniicerentur, ſi noxiæ forent: quæro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat; contrà, ſed illam quam narrauit *num. 30.* patet, merſam non fuiſſe vi ponderis ſui, ſed violentia conti deprimentis: & tamen ſagam fuiſſe dixit, & damnatam dixit, quia exſilii mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficii ad aquas damnaſſent, vbi moris eſt ad rogum mitti iuxta leges imperii. Si dicat non mergendas: certè iam ſequitur, hanc ſupernatationem non eſſe introductam dumtaxat à Deo, ad dirigendum iudicem, in eius criminis iudicio, de quo diſceptatur. tunc enim non ageretur, nec iudex inquireret, an eſſet rea maleficii, ſed an eſſet rea furti, puta, vel adulterii. In quibus criminibus deciperetur tunc hac proba iudex. Nam dum de furto quærit, ſi non mergitur (quia ſaga) certè abſoluet eam quę verè furti rea ſit, quia non demerſa: & ideò à furto immunis cenſenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficii. Quid ſi enim nulla concurreret alia, eò quod etſi ſaga ſit, nulla tamen de ipsâ ſuſpicio habebatur? certè iudicis officium erit dimittere; quam miraculo Deus ſagam eſſe docuit. Si non dimittit: iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot ſe ſtimulos conſcientiæ iniiciant; qui has Nouitatum ſuperſtitiones, vulgariaquè ſequuntur opinamenta. Nunc videamus quibus rationibus ſuam probam defendat, & ſingulis ordine reſpondere conabor. habentur *eius cap. 2.* & toto poſteà *cap. 4.* vbi excurſionem vnam prolixiſſimam addit, qua narrat & deſcribit Dei prouidentiam ſuauiſſimè omnia regentem, & mortalibus optimè, ne dæmõ illos decipiat, prouidentem: & per

 angelos

angelos cuſtodes etiam ſingulorum elementorum omnium ſatagentem. hâc quidem probam peragere per eum qui aquæ præeſt elemento. Multa in iis deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa & probata, nihil tamen nos ea premerent. Eſto enim Deus impedit ne dæmon nos opprimat, vt vult & poſſet: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac iudices & magiſtratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergone ſemper & omnes? vbi Achab ore deceptus pſeudoprophetarum? vbi Suſanna falſo crimine damnata? Quod denique dicit *num. 223.* pauciorum miraculorum hodie cauſam eſſe, fidei inconſtantiam & teporem, ea quidem vna eſt; ſed melior alia, quia ſtabilita iam ſemel fide, minor eſt vel nulla neceſſitas eorum. Et quod *num. 226.* addit opera omnia rerum creatarum ſiue bona ſiue mala Deo eſſe attribuenda, id niſi ſanè explicetur, catholicum non eſt. nam culpæ mala ſeu opera quibus peccant homines, Deo, qua mala ſunt, tribui fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum; & non morali ſenſiſſe.

Primum argum. eius, pro hac proba, eſt, inter alia multa, id quoque à iudicis arbitrio pendere, vt probationibus iis pro arbitrio vti poſſit, quas adhibendas iudicat, & iis credat, quantum iis probatum exiſtimet, vt Hadrian. Imp. cenſuit a. *Reſp.* Probationes iudici eatenùs eſſe arbitrarias, vt iis ex legum præſcripto ſic vtatur; vt nullas aſſumat, quæ iure prohibitæ ſunt, qualis eſt iſta de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere vel putet, vel putare debeat, qualem iſtam eſſe poſtea oſtendam. hoc ſanè quod de arbitraria iudicis licentia in criminalibus ſæpè iactatur, ſuis cancellis, ex Iuriſperitorum ſanctionibus, poſtea lib. ſequ. includam, & licentioſam proteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal conſtringendam moderandamque docebo.

a *l. 3. §. eiuſdem D. de teſtib.*

2. argumentum præſupponit, iure canonico non prohibitam eſſe hanc purgationem in crimine maleficii. quia ius canonicum non dicit expreſsè, non licere in hoc crimine hac ꝓba vti; & quę expreſsè prohibita non ſunt, illa ſtare non prohibentur b. tum quia creſcente delicto modus pœnæ & tormentorum debet creſcere c. Ex hoc fundamento ſic argumentatur. Hoc crimen quotidie augeſcere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua, non prohibita. quod probat multis DD. dictis generalibus. *Reſp.* Fundamentum præſuppoſitum eſſe vanum, falſumque. Quia ſic poſſet probare in maleficii crimine ad eruendam veritatem, etiam duellum iudici à Principe poſſe. Nam nec duellum in maleficii crimine indici, eſt iure prohibitum, expreſsè facta mentione maleficii. ſic poſſet de ferri candentis proba hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationem huiuſmodi non eſſe faciendam; ſatis apparet, nec de aquæ frigidæ proba, hoc dici poſſe. Sicut ergo duellũ fieri non poteſt ad probationẽ maleficii, idcirco dumtaxat; quia duellum fieri generaliter prohibitum fuit; non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim ſolent leges purgationem aliquam prohibentes addere, vt non liceat ea vti in tali, & tali crimine: ſed ſimpliciter vetant ea vti. quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet: qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni caſu, quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canon vti iudicem probatione aquæ frigidæ, prohibet ea vti in omni crimine. quia nullum eſt crimen, in quo prohibitionis ratio æquè non militet. ea enim hic eſt, quia ſuperſtitioſum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum eſt hoc genus probationis; vt ipſimet Canones indicant, citati ſuperiore quæſtione *4. ſect. 3. in fin.* d *& ſect. 4.* e quibus diſertè & annullantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibētur

b *arg. l. nec nõ 28. §. quod eis. in verb. ſed ſi leges non prohibeant. D. ex quib. cau. maio. in integ.*
c *l. relegati. D. de pæn.*
d *c. Mennam in fin. 2. qu. 5. iunc. c. in libro namq; in fi. 2. q. 5. & in cap. conſuluiſti. 2. q. 5.*
e *c. ex tuarum de purgation. Canon. c. ſententiam ſanguinis. Ne cleri. vel monach ſæcul.*

F

tur

tur litigantes eas præſtare, & iudices prohibentur poſtulare: Et Doctores omnes tam Theologi, quam Iuriſconſulti ad vnum, hanc accepere, vt generalem prohibitionem, neque putarunt ſibi vllum crimen excipiendum, neque vnquam de maleficio excipiendo, in hunc vſque diem vel ſomniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in ceteris criminibus. Generaliter & ſine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti ſunt Theologi, iuriſperitique. *D. Thom. in 2. 2. q. 95. a. 8. in ad. 3. & ibi Caietan. D. Antonin. 4. p. tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld. 2. par. de confeſſ. maleficor. q. 1. poſt vlt. concluſ. Pet. Tyraeus lib. de dæmoniac. edit. 2. Pet. Gregor. lib. 48. Syntagm. cap. 19. Abbas in cap. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matth. de Afflict. ad lib. 2. Conſtitut. Regni. tit. 31. Turrecremat. in d. cap. conſuluiſti. Abb. & Ancaran. in cap. fin. de purgat. vulg.* (*vbi benè loquitur*) *Andr. Alciat. in Compend. Iudiciarij proceſſus. Iudoc. Damhauderius in pract. crim. cap. 43. Nauarr. cap. 11. Manual. num. 39. Nicola. Remig. lib. 3. Dæmonolat. cap. 9. Andr. Gail. lib. 2. de pace publica cap. 7. num. 24.* (*vbi ſicut & Ancaran. expreſſe addit, eſſe Mortale peccatum*) *Ioann. Althuz. admonit. ad Iudic. idem tenuere Ioachim. à Beuſt, Borcholt, Venatorius & alij citati à Godelmanno d. cap. 4. num. 23. & num. 27. qui addit, hanc communem Dd. ſententiam, approbari quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarum Germaniæ.* Sanè cùm canones ſic expreſſe loquantur, & generatim ab omnibus Dd. intelligantur (nec enim vel vnum Theologum Catholicum, vel vnum Iuriſconſultum pro ſe adducunt aduerſarii: Cuiacius enim in Feud. tantum meminit moris priſci, non verò eum laudat vel probat) nonne ab Academiarum & Doctorum recedere communi conſenſu, canonum innixo & menti & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium & inconſultum eſt admodum? Fruſtrà igitur ſibi hoc effugio blandiuntur. ſatis enim expreſſa eſt prohibitio canonum. Quia negatio malignantis eſt naturę, & vniuerſim deſtruit, quicquid eam ſubſequitur. Modus pœnæ augeſcit cum delicto; quando legibus ille modus non aduerſatur: hunc aduerſari iam palàm eſt. Hac vice tractâ, cedo alteram.

3. *Argumentum* ſimile eſt ſequentibus, quæ omnia multum habent verborum ſed parùm ſtringunt: reducam analyticè ad ſua enthymemata vel ſyllogiſmos. ſic enim vis ratiocinationum optimè intelligitur, & fucus omnis remouetur. tertii ergo argumenti ſumma hęc eſt. Iudices poſſunt & debent eam adhibere pœnam, quam rei maximè meruunt, & propter quam ipſi aliiq; exemplo territi efficaciùs à delicto deterrebuntur: huiuſmodi, quo ad maleficas, ſunt ignis & aqua. ergo his elementis, iudicibus in hoc crimine potiſſimùm vtendum. *Reſp.* primò ſi quid hoc argumentum valeret, probaret etiam de ferro candenti: de quo tamen id nec ipſe aduerſarius aſſerit: quod ſi aſſerit, nonne Dd. omnibus Canonibus, & aliis quoque [a] manifeſtè ſe opponit. quod cuius modeſtiæ ſit, ipſe viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tantum, ſed & in homicidis, & in aliis criminibus: quod tamen aduerſarius in aliis negat. Ignis enim tormentum maximè metuendum eſt, tam latroni, quàm Lamiæ. Præterea quæro, cur aquam magis metuant Lamię, quàm fidiculas & eculeum: quia (inquiet) illi queunt reſiſtere, huic non queunt. Sed cur huic nequeunt? Deus (inquit) non permittit. Vnde noſti? experientiâ. ſic ſemper principium petitur. *Secundo reſpondeo.* Maiorem abſolutè falſam eſſe; ſi ſit propoſitio vniuerſalis, adhiberi enim non poſſunt à iudicibus pœnæ, quibus iura vel legitimæ conſuetudines non ſuffragantur: hæc vero aquæ frigidæ vſurpatio, Dei tentatrix eſt, & iuri aduerſatur, ac proinde vſus eius corruptela eſt, non conſuetudo. Si negat vniuerſalem eſſe propoſitionem: corruit ſyllogiſmus, quia peccat in modo.

[a] *d. c. Mennã in fin. d. c. conſuluiſti. d. c. ex tuarum. d. ca. ſententiam & ca. fin. de purgat. vulg.*

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandam vti debent iudices modo

qui magis fauet vtilitati publicæ. talis eſt hæc proba. igitur eâ vtendum. Min. probatur: quia tendit ad conſeruationem publicæ vtilitatis, ad ſalutem ac reconciliationem humani generis, omniumq́; terræ fructuum prouentum. *Reſp.* Minorem falſam eſſe: probationem verò eius ſupponere, quod erat probandum. Non enim quæritur; an maleficas quæ veræ maleficæ ſunt, & quas eſſe iudici conſtat, puniendæ? item an iudex modis legitimis quibuslibet vti poſſit? conſtat enim affirmatiua horum pars, ſed quæritur, an iſte modus ſit legitimus. & in hoc fallitur ſcriptor ille. quia putat, vt actus aliquis ſit legitimus, & bonus; ſufficere, ſi per eum quis ad bonum finem tendit. Nonne bonum, ægro ſanitatem conferre, ſanè ſi finem ſpectes? ſed ſi per maleficium conferas, vel vt per fornicationem aut aliud peccatum eo tendat, actus erit malus, & lethalis. cur? nonne ad finem bonum tendebat? ita, ſed per medium non bonum. Idem hîc aſſero bonum ad finem tendere iudices hos; ſed peccare, quia per mala media, nempe ſuperſtitionem & tentationem Dei. Præterea hoc quoq; argumentum laborat vitio, quo præcedens. dum plus probat, quàm intendit; nihil probat. ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

Quintò. conſtat experientia ſagas probam aquæ maximè vereri & deteſtari, eo quòd ſciant ſe ſic detegendas: veriſimile ergo eſt illas tali indicio conuictas, non auſuras ſubire eculeum, vel ſaltem in eo non negaturas, quod antè in aquis coram omnibus palàm fecerunt. *Reſp.* conſequentiam hanc nihil valere. Deinde, ſi hanc maxime deteſtantur; quomodo ſolent ſe illæ huic probæ offerre tam frequenter? Item, vnde ſciunt certò, ſe ſic detegendas? niſi quia pacti ſibi talis conſciæ ſunt. Si pacti conſciæ; fit hoc igitur dæmonis operâ, quod aduerſarius negat. Denique potiùs crediderim, illas tunc libentiùs eculeum ſubituras, & tormenta pertinaciùs laturas, vt tolerantia diluant præcedens aquę indiciũ. ſic enim caſſum redditurę conatum illum improbi iudicis.

Sextò, Indicia depoſitionis & denunciationis ſociorum & complicum, G
incerta ſunt & fallacia: ergo poteſt iudex ad eorum robur hanc probam adiicere. Anteced. probatur tum quia malefici potentiores ſolent ſe laruis obtegere: tum quia Diabolus poteſt innocentium vultus in conuentibus exhibere: tum quia conuentus tales incerti, & imaginarii ſunt. *Reſp.* Primò nec conuentus eſſe imaginarios & incertos omnes contrarium docui *ſup. lib. 2.* nec omnes ſemper laruati interſunt, vt etiam illic docui. nec diabolus à Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, *eodem lib. 2.* ſic falſum antecedens. Sed ſi illud concederem, & nunc pro confeſſo haberem; inde tamen non ſequeretur illatio illa. Poſſunt enim illa indicia, aliis legitimis indiciis roborari (de quibus agetur *lib ſequenti:*) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præſtaret reum nocentem abſolui, quàm ex prohibitis indiciis & illegitima probatione condemnari, teſte Stephano Pontifice [a]. Deniq; hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari purgatione.

[a] *in d. c. conſuluiſti.*

Septimum argumentum ex verbis D. Binsfeldii, contra eius mentem, non dicam calumnioſè, certè non omnino candidè detortum & contextum eſt; quibus, vir ille & doctus & pius, iudices ad puniendum maleficium iſtud hortatur; & probat in hoc crimine plus deferendum teſtimonio complicum, quã in ceteris criminibus: ex his concludit aduerſarius; hanc ergo probam recipiendam: quia hæc proba eſt certior illis teſtimoniis. *Reſp.* nec eſſe certiorem, ſed incertiorem; quia nullus homo tam mendax, quàm Diabolus, cuius hæc proba pacto nititur: nec ad rem pertinere certior ſit, nec ne. Ratio enim diſſimilis valdè eſt harum probationum. teſtimoniorum probatio diuino, naturali, & poſitiuo iure nititur: proba hæc, vt iam ſæpè dictum; ſed ſeq. ſectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum

Octauum argumentum teſte Binsfeldio, indicium homicidii ex cadauere ſanguinante coram occiſore petitum, videtur ſoli diuino miraculo adſcribēdum: ergo ſentiendum ſimiliter de ſagis ſupernatantibus. *Reſp.* quid de antécedente ſentiam, hoc opere non ſemel me indicaſſe; ſed eſto, ſit adſcribendū miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis. non probas. Ego qui nego, diſcrimen dabo. Nulla in ſanguinis illâ miſſione cauſa ſubeſt ſuſpicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miſcetur ſuperſtitioſi: non quæritur illic à DEO ſignum, & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in probâ frigidæ docebit ſequens ſectio.

Nonum argumentum ait inconuincibile eſſe, ſi diligenter aduertatur: aduerte igitur quæſo (*lector*) mecum, & herbam para, quam victi victori porrigamus. Sed quid hoc? an montes parturiuêre? certè nihil hic reperio *à num. 65.* vſque ad *num. 70.* quod vim habeat argumenti, niſi iſtud: Iudices à maleficis, in iis, quæ ad iudicium eiuſque ordinem pertinent, nec lædi nec impediri poſſunt. Dæmon ab initio mundi ſemper omnia conatus fuit & conatur, ne malefici puniantur, & vt amaſios ſuos eripiat iudicibus: ideoque perſuaſerat olim omnia, quæ fatentur, illuſarum mentium eſſe ſomnia: ſicque conſecutus diu fuit, vt impunitate & contemptu iudicum, mirè numerus creſceret reorum. Eadem ex cauſa tam maleficæ, quàm dæmon ſummoperè vellent lædere, & exterminare omnes iudices: quòd nequeant, fit quia Deus non ſinit; cuius poteſtas eſt infinita, dæmonis finita. ſi ergo tantopere Deus poteſtatem ſuam oſtendit in defenſione & tutelâ iudicum in hoc crimine; quare non idem planè volet, & operabitur Deus *circa executionem huius aquatilis probæ; quæ quaſi index eſt, & miniſter ad huius maleficialis hæreſeos veritatem retegendam ac agnoſcendam?*] Sic enim ille concludit, ex præmiſſis quas narraui. breuiter, hoc ait: Deus potentiam ſuam oſtendit in tuendis iudicibus cōtra dæmonum & maleficorum inſidias. vult igitur eam oſtendere quoque in crimine eorum detegendo. *Reſp.* Quid, ſi negem conſequentiam, & dicam argumentum à purè particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo & iſtud vult. Si dicas probari conſequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri ne lædantur; ſic decet eos dirigere, ne fallantur. *Reſp.* nunquam illos falli, quando vſi ſunt modis & mediis à iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem abſoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, ſolius Dei eſt. neque hoc iudiciis humanis competit. Præterea multa crimina ſæpe Deus vult in ſequenti ſæculo in ſolidū puniri: ideò ea permittit hic latere. At reip. meliùs conſultum ſi deprehendantur: ſanè. ſed an Deus ſemper quod ſingulis rebuſpub. vtilius; id facere tenetur? Quid ſi illas punire velit? Poſſim etiam dicere, vtilitatem illam reip. honori diuino cedere; hunc ſæpè expoſcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio ſeruentur expianda. Nonne eodem argumento idem de furibus probem & ſicariis? Deus potentiam ſuam oſtendit in Iudicibus & miniſtris aliis iuſtitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando & plures & ferociores comprehendant, eorumque vitent gladios: ergo etiam volet hanc prouidentiam ſuam extendere ad criminis eorum detectionem. Deniq; non ſemper iudicia hæc ſine omni impedimento procedunt, vel læſione iudicum, aut miniſtrorum iuſtitiæ, *vt docui lib. 3.* Ecce, quam leui manu & breui falciculâ, ſtuppeus arietis tam inuicti funis diſciſſus, machinam exarmauit.

Decimum; ſors conſultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba eſt quædam ſors conſultoria, & in eâ inueniuntur conditiones quatuor illæ. nam non fit in electionibus Eccleſiaſticis: ſed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ ſalutem pertinentibus; & fit cum reuerentiâ, & ex neceſſitate,

neceſſitate, defectu aliarum probationum. poterit igitur hac iudex vti. *Reſp.* Hanc ſortem non eſſe conſultoriam, ſed diuinatoriam. nam conſultoria ſors quærit, quid agendum vel iudicandum ſit; hocque de futuro: diuinatoria, quid euenturum ſit, vel quid factum, latens. In hac proba verò non quæritur de futuro, neq; de eo quid faciendum; ſed tantum de præterito ſiue de culpa & cõmiſſo non aperto. Diuinatoria, igitur hæc ſors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt ceteræ ſortes diuinatoriæ. Imò & conſultoriæ ſortes hodie prohibitæ ſunt, nec permittit nos Deus voluntatem ſuam per extraordinaria, & iure Eccleſiaſtico vel S.S. non approbata media inueſtigare [a]. Vide quæ dixi ſup. c. 2. q. 7. ſect. 4. Neq; hîc adſunt quatuor illæ conditiones. nam deeſt neceſſitas [b].

[a] *tex. in c. ſortes. 26. q. 5.*
[b] *vt docui ſup. ſect. 1.*
[c] *p. 2. q. 2.*

Vndecimum [c], mallei maleſ. auctor ex Scoto dicit licere vti abſque Mortali ad tollendum maleficium remediis vanis & ſuperſtitioſis, dummodo ſine alio maleficio fiant: & deſit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc eſt deſtruere opera diaboli, quod eſt laudabile Hubertinus & Goffredus putant maleficia poſſe per eandem artem deſtrui, per quam facta ſunt. Imp. etiam *in l. eorum, C. de maleſ. & mathemat.* permittit maleficia quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad ſalutem hominum, &c. Cùm igitur in hac proba deſit pactum omne, deſit etiam maleficium: licebit iudici eâ vti, etiamſi aliquid ſuperſtitioſi admiſceretur. *Reſp.* inprimis hîc non agi de maleficij deſtructione, ſed tantum de probatione maleficii commiſſi: & proinde hîc opus Diaboli non deſtrui, ſed tantum indicari. Deinde pactum hîc non abeſſe. Imp. quoque illam conſtitutionem (niſi dicas eam tantum toleranter loqui, non verò approbatiue) iniquam eſſe, & diuino iuri contrariam; quia ius diuinum omne maleficium prohibuit. nec enim facienda ſunt mala, vt eueniant bona. Hubertini verò Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos, libro 6. copioſè refutaturos, quæ ſanè, quoad deſtructionem maleficii per maleficium, eſt erronea [d]: quoad deſtructionem per ſuperſtitioſa tantum media, temeraria eſt, vt minimum: quia ſuperſtitio ſemper eſt in vitio & peccato, nec vnquam licita [e] dicenda. Nec Scotus aliud dixit, *in 4. d. 34. q. vni.* vbi hæc tractat, quàm licere maleficia, ſignum tollendo, deſtruere: quod verò ſuperſtitioſis & vanis vti remediis liceat, Scot. non dicit. ſed de hac re dicentur aliàs plura lib. 6.

[d] *art. Pariſ. 5. & 6.*
[e] *vide D. Tho. 2. 2. q. 95. & quæ diximus lib. 1. c. 1. & d. art. Pariſ. 5.*

Duodecimum eſt, omnia quæ ab hominibus fiunt, ab intentione eorum ita iudicanda, vt ſi intentio bona ſit & doli expers, peccato vacua ſit actio. quia peccata non ſunt, ſi voluntaria non ſunt: ideò ſi iudex pûtans hoc ſibi licere, bonâ intentione & citra dolum, ad veritatem inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parùm peccare. Confirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinent falli, vel nullum vel paruum eſt peccatum. Confirmatur. 2. hoc argumentum, quia iudices, teſte Menochio [f], duplex arbitrium habent, vnum aſtrictum, & ligatum: alterum liberum & plenum; quod dici poteſt, *conceſſio ab homine vel lege facta qua poſſit iudex ſemoto iure, æquitate & ratione, ſed proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit ſtatuere.* Conf. 3. tùm quia alioqui facilè ſagæ, ſine hoc probæ genere, iudicia eludent: & experientia docet illas nulla Canonicâ purgatione meliores fieri: tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid ſtatuendi, & ſic moleſtiis & ſcrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus *à nu. 82. vſq. ad 91.* concludit *vix vllum vel neglectæ legis, canoniſue, vel temeratæ religionis piaculum pertimeſcendum eſſe illi iudici; qui proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, ac pleno illo arbitrio vtitur, cognoſcendæ per hanc probam veritatis.*

tex. Leui. 19. & 20. & c. admoneant. 26. q. 2. & c. nec mirum 26. q. 5.
[f] *de arb. iud. q. 6.*

Reſp. plurima hic occurrunt diſcutienda, quorum iam pars explicata, pars fuſiùs explicabitur lib. ſeq. Inprimis illa regula, vt ſit Theologicæ doctrinæ con-

næ conſentanea ſanè,eſt intelligenda; quæ à ſolâ intentione,peccati petit rationem.Nam cùm peccatum ſit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ [a]; illud quod ex ignorantiâ committitur, bonâ cum intentione committi poteſt; & peccatum tamen eſſe [b].vt accidere certum eſt,quando vincibilis ignorantia eſt: tunc enim bonam intentionem, non prorſus excuſare eum, qui facit, quod ſcire debuit, ſibi non licere; certiùs eſt quàm vt probari nunc à me debeat [c]. Solum quod ab ignorantia omnino inuincibili fit, caret omni peccato; quia cenſetur omnino inuoluntarium: vincibilis ſolummodò minuit peccatum,affectata verò auget. efficit enim,vt ſit peccatum ex malitiâ. conſiderandum itaq; qualiter ignoret iudex, ſibi hac probâ vti non licere. Si hoc ſcire, & diſcere expreſsè noluit,tunc ignorantiam directè affectauit: ſi verò aduertens,vel facilè potens aduertere,ſe diſcere poſſe ac teneri,occaſionem tamen diſcendi oblatam neglexit;indirectè tunc laborat ignorantiâ affectatâ: & ſicut prior eſt expreſsè reus ob peccatum malitiæ: ſic poſterior implicitè,& interpretatiuè eodem recidit. totieſq; ſic peccabit quoties vel directè, vel indirectè,quando ſe diſcendi iterum occaſio obtulit,diſcere vel expreſsè noluit, vel neglexit [d].Quæ in Iudicibus locum habent,quia hoc addiſcere tenentur: eo ipſo enim quòd iudices ſunt, tenentur ſcire, quæ officium iudicandi exigit:tenenturq;,qui rudiores ſunt,conſilium petere à doctis & piis viris. quare cùm hoc negligunt,à ſupinâ ignorantiâ excuſari non poſſunt, cùm tam facili negotio, conſulendo Academicas Facultates, hoc queant diſcere. Quod ſi tamen aliquis contenderet rem hanc eſſe difficilem cognitu,(quæ mea quidem ſententiâ facilis eſt cognitu, quia ſufficienter à ſummis Pontificibus deciſa)& iudex adhibuiſſet aliquam diligentiam ad ſciendum,non tamen omnẽ quam adhibere poterat & ratione difficultatis rei,& ſtatus ſui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cum peccato. quia talis ignorantia non tollit voluntarium.Quando autem quis diligentiam ſufficientem dicendus adhibuiſſe,hoc alterius & prolixæ diſputationis eſt [e]. Nobis ſufficit illud fundamentum ſubuertiſſe,quo ſupponebatur ab aduerſario, ſolam intentionem bonam ſufficere,ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. *Ad Conf.1. Reſp.*eam eſſe falſam. Quia etiam falli in iis quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi,poteſt eſſe Mortale,ſi quis fallatur propter ignorantiã rerum,quas ſub M.tenebatur ſcire;vt tenentur iudices ea,quæ ad officium eorum ſpectant, & graue continent præiudicium, vt in noſtro caſu: cumque omnis error voluntarius quarumcunque rerum, ſemper ſit peccatum ex communiore & veriore ſententiâ,contra Durandum; ſequitur, quo error periculoſior fuerit & maioris detrimenti, hoc futurum peccatũ erroris grauiùs. hîc autem detrimenti eſt maximi, quia fouet ſuperſtitionem, tentat Deum, & proximo grauiſſimam infert iniuriam. *Ad 2. Reſp.* Iudices qui tali arbitrio libero & pleno vtuntur,non iudices eſſe ſed tyrannos, vtpote quibus in corde illud

Sic volo,ſic iubeo,ſit pro ratione voluntas:

Et qui iubent potiùs, quàm cognoſcunt; ideoque regnant potiùs, quàm iudicant. Vlline vnquam ab vllo homine vel à lege facta hæc tam laxa conceſſio,vt ipſi liceat ſolo vacare dolo; ceterùm,ſeponere ius, æquitatem, & rationem,proprium verò ſequi appetitum, & ſic quodcunque placuerit in iudicio ſtatuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hancné licentiam tribui ab hominibus Chriſtianis? qui ius & æquitatem remouet, nonne iuſtitiam tollit; quæ omnis vel benignâ æquitate, vel rigido iure fulcitur? æquum bonumque naturalis eſt iuris; hoc tollis, ſi ab æquo bonoque & iure ſimul iudicem permittis abire. Non hominis,ſed Dei iudicia iudices iudicare Rex

ille

[a] *D.Gregor. lib. 26. moral. c.16. D.Tho. 1.2.q.76.*

[b] *Act.3.v.17.*

[c] *vide D.Tho. & ibi Medin. 1.2.q.74.a.5. & d.q.76.art. 2. Schol.in 2. d. 22. Valenc. diſp.2.q.3. punct.6.& q.5.*

[d] *Bart.Medin 1.2.q.94.a.2.*

[e] *Videantur Victo.in Rel. de Indiis nu.9 Vega lib. 6.in Conc. Trid.c. 18. Sot.in 4. d.5.a.2.q.vni. Bannes 2.2.q. 10.a. 2.dubio. 10. Valen ſup. pun.1.Angl. in 2.d.22.q.2. a.2.*

ille Iſraëlis, verè dicebat; hominis eſt arbitrium ſequi rationis, quæ nos à belluis diſcriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus, qui quod contra legis præſcriptum ſępè nituntur; ideo iudices nolebat humanum ſequi iudicium, ſed diuinum: quia iudicandi leges acceperant à Deo Iudæi. ideò qui ſecundum illas iudicabat, memor erat ſe Dei iudicare iudicium. Aduerſarii ne hominis quidem iudicium amplectuntur, ſed belluarum: hominis eſt rationem nunquam ſemouere, belluarum eſt appetitum ſequi. qui ergo iudici, ſemota ratione, proprio duci appetitu, permittunt; nonne beſtiã, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non. qui legibus contemptis iudicat, à Deo iudicabitur. Princeps es, & legis condendæ habes auctoritatem? iuſtis quas tuliſti legibus, pare; non metu pœnæ, quam præfixiſti (hanc nemo à te expoſcet) ſed metu legis diuinæ, metu legis naturæ, amore honeſtatis, & decoris, & laudis. Nullus eſt Princeps, qui Dei lege aut iure naturæ abſoluatur; aut hoc ius, hanc æquitatem poſſit, ſine peccato, tranſgredi iudicando. Principe iudices inferiores, ſupremi quidem illi &, qui Principis immediatè gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; poſſunt verborum proprietatem extenſione, vel reſtrictione labefactare: alii his inferiores, & à quibus ordinaria ſolet appellatio, ſaltem in ciuilibus, eſſe; illi verbis etiam legis aſtringuntur: ſi contra ea iudicant, peccare cenſendi, ex communi Theolog. ſententia [a]. Notari digna ſunt illa D. Auguſtini; *In iſtis temporalibus legibus, quanquam de iis homines iudicent, cùm eas inſtituerunt: cùm tamen fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licebit iudicibus de iis iudicare, ſed ſecundum eaſdem* [b].] D. Gregor. etiam ſcribit, à iudicibus iura diuina humanaq; reuoluenda, & cùm reuoluerint, ſecundum id quod illis conſtitutum eſt, iudicandũ [c]; & addit exemplum Moyſis, qui querelas populi ſemper ad Domini tabernaculum ingreſſus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. *Nimirum* (ait) *nos inſtituens, vt non ex corde noſtro, ſed ex præcepto diuino ſententiam proferamus.*] Hoc tenebantur ſequi præcepto Dei iudices Iſraëlis, qui iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo per Moyſem datam [d], imò & Regi ipſi eadem neceſſitas incumbebat [e]. Sanè apud Romanos teſtatur Aſconius ſolitos iudices iuſiurandum in leges præſtare, quod illis ſolemni formulâ præiretur. Nihil autem perniciosius, nihil periculoſius ſemper iudicatum, quàm ſi affectui indulgere iudex permittatur: appetitus verò ſemotus à ratione, nihilo paſſione & affectu melior eſt. Abſit ergo à Deum timentium mentibus, abſit à Chriſtianis ſubſelliis, talis arbitrii plenitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur. *Ad 3. conf. Reſp.* Præſtare ſagas centum nocentes abſolui, quàm vt per talem probationẽ innocens vna mulier condemnetur, vel periclitetur. præſtare eas abſolui ſine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quàm cum peccato & ſuperſtitione veritatem deprehendere, & crimen punire. Quid tibi (ô iudex) proderit ſi prouinciam criminoſis liberatis, animæ tuæ diſpendium facias? quid tibi prodeſt benè conſulere aliis, ſi tibi per peccatum malè conſulueris? At illa deterior fiet dimiſſa. tibi non nocebit, ſed ſibi, conſequetur illam Nemeſis ſua. De ſcrupulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerunt vbi non erat timor.* Eximatur ſemel hic error ex eorum mentibus: erronea conſcientia ceſſabit. doceantur timere ſuperſtitionem. doceantur quàm graue peccatum ſit Deum tentare. Doceantur mortale peccatum eſſe, non obedire Eccleſiæ [f], quæ vniuerſim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli. vnam ex cauſis cur canonicis & ciuilibus mediis veritatem non aſſequantur, præcipuam eſſe credo, quòd huic ſuperſtitioſæ probationi confidant; ceteris, hoc eſt iuſtitiæ & Deo, diffidant, & ideò eas obeunt negligentiùs. Nonne hoc meretur decipi & illudi?

[a] *D. Tho. 1. 2. q. 96. Medi. 2. 2. q. 6. a. 5. & ibi Bann. & Aragon. & Sot. Item Caiet. in ſumm. verb. Iudex. Nauar. Manual. c. 25. n. 5. & 13.*

[b] *lib. de vera religione c. 31.*

[c] *c. ſummopere 11. q. 3.*

[d] *Deuter. 17. v. 10.*

[e] *d. c. 17. v. 19.*

[f] *Nauarr. ſup. n. 15. in fin. v. 6. peccat. mortaliter.*

Vlt.

Vlt. argumentum petitur ex verbis D. Bernardi *in Cant. Cant. ſerm. 66. in fin.* ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculoſum, & apud veterem Eccleſiam in more poſitum. *Sed reſp.* verba D. Bernardi hoc non probare, & D. Bernard. poſt Longobardorum & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixiſſe, nempe poſt annum. 1100, vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quam antè Bernardum Stephanus Papa, & tempore Bernardi Lucius 3. & mox poſt Bernardum Honorius. 3. damnarũt. Sed nec B. Bern. hanc conſuetudinem probat, nec laudat, nec Eccleſiaſticum morem, ſed quorumdam tantum priuatorum fuiſſe docet: notandum quoq; illos hæreticos de quibus loquitur, fuiſſe Apoſtolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos. verba Bernardi hæc ſunt; *Probatum eſt, mori magis eligunt, quàm conuerti. Plerunq; fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerũt. Quæſiti fidem, cùm de quibus ſuſpecti videbantur, omnia prorſus ſuo more negarent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti ſunt. Cumq; iam negare non poſſent, quippe deprehenſi aqua eos non recipiente; arrepto, vt dicitur freno dentibus, tam miſerè quam liberè impietatem non confeſſi, ſed profeſſi ſunt, palam pietatem aſtruentes, & pro ea mortem ſubire parati. Nec minùs parati inferre, qui adſtabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hæreticis ſua ipſius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelũ, ſed factum non ſuademus.*] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuiſſe, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbatet Canonum & peritus & obſeruantiſſimus? Si dicas Bernardum loqui dumtaxat, de præcipiti nece illis illata, & hanc damnare; non indicium aquæ. *Reſp.* D. Bernardum neceſſariò de vtroq; intelligendum. Nam ſi examen illud licitum erat, etiam licita mors ex illo ſubſecuta. Nam poſt culpam ita deprehenſam, ſolebant ſtatim ſupplicio tradi. Deinde D. Bernardus non approbat illud examen, ſed ſolummodò narrat quid vulgò factum; quando adhuc in cauſa hæreſis vigebat hæc probatio de facto, Principibus diſſimulantibus, nec ſatis promptis ad parendum Canonicis decretis; quæ pro æui barbarie pleriq; ignorabant. Reſpondi argumentis ſcriptoris illius Catholici, & excepi haſtas eius amentatas: nunc viciſſim, communis & veræ ſententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera ſententia Negatiua.

EGi de iis qui ignari ſunt prohibitionis Canonum: de aliis ſit Concl. Peccant iudices. qui gnari prohibitionis Pontificiæ, probâ hac aquæ frigidæ in maleficii crimine vtuntur.] In concluſione hac ſuppono prohibitam eſſe probam; quod probatum à nobis ſupra a. Nec valet Solutio aduerſarii, non eſſe mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis, eſt vniuerſalis. ideoque præcepta negatiua ſemper, vbique, & omnes ligant: vt docent quotquot Decalogum explicant. ideò qui dicit; *Non licere vti proba aquæ frigidæ*; intelligendus eſt, de purgatione cuiuſlibet criminis per talem probam. Neque hactenùs, quod ſciam vllus, hanc limitationem canonum illorum ſomniauit; vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur. nec modernus iſte ſcriptor tantæ adhuc eſt auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenùs ſententiam ſit admittenda cùm nec vera ſit. Nam canones illi de furto, imò & homicidio loquuntur, quod graue crimen eſt. *Concl.* communis eſt, vt ſuperius probauimus.

a *ſect. præced. in reſp. ad 2. arg.*

Probatur primò. Quia peccatum eſt dictum, factum vel concupitum contra legem æternam, vt ait D. Auguſtin. b ſiue vt ait D. Ambroſius c, Peccatum
K eſt legis diuinæ præuaricatio, & cæleſtium inobedientia mandatorum. Inter cetera autem legis diuinæ ſiue æternæ mandata eſt, vt oues paſtorem ſuum

b *libr. 2. cont. Fauſt. D. Tho. 1. 2. q. 71. a. 6. Schol. in 2. d. 35.*

c *De Paradiſo cap. 8.*

 audiant,

audiant,& Eccleſiæ capiti obediant; conſtatque Catholicis omnibus; ad hoc
viſibile caput Eccleſiæ, pertinere deciſionem rerum fidei; & eorum, quæ à fi-
de dependent. Horum ex numero eſt iudicare, quid religionis virtuti re-
pugnet,quid non; ſiue quid ſuperſtitioſum ſit, quid non ſit. Cùm itaque Pon-
tifex Romanus,viſibile caput Eccleſiæ (fremant hæretici,vt lubet) declararit
a c. conſuluiſti 2.q.4. probam ſeu purgationem aquæ frigidæ ſuperſtitioſam eſſe a; illi non credere,
& contrarium contendere;eſt non audire Eccleſiam,& proinde peccare,dig-
numque ſe præbere, vt habeatur, ſicut Ethnicus & publicanus: & proinde
eſt incidere in cæleſtium præuaricationem mandatorum. Si dicas; Stepha-
num Papam meminiſſe tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, can-
dem frigidæ & feruentis eſſe rationem; quia generaliter ibi ſubdit pro ratio-
ne; *Quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione
non eſt præſumendum.* Igitur Stephano Papæ idcirco hæ probationes ſuperſti-
tioſæ, quia non repertæ in canonibus, non ſancitæ ſanctorum patrum docu-
mento: ſed ab hominibus vulgò præſumptæ. Promant aduerſarii vnum vnius
patris documentum hanc probationem approbans; & videbuntur non peni-
tùs auctoritate veterum deſtituti. Solus Iuo videtur quodam caſu ferrum
candens probaſſe: ſed aduerſarii ferri candentis probationem ęquè atq; ego
improbant: & Iuonis rationem ſup. Sectione confutaui. Præterea Pontifex
b c. Mennam in fine.2.q.5. alius b aquæ frigidæ & feruentis ſimul mentionem faciens, vtramque vocat
popularem inuentionem, vtramque dicit factam *fabricante inuidia*, (h. diabolo ho-
minum ſaluti inuidente) vtramque æqualiter deteſtatur. Aquæ etiam huius
c c. ex tuarum de purg. cano. frigidæ purgationem Lucius III. vocat c *peregrinum iudicium* (nempe alienum
ab Eccleſiæ moribus.) & declarat inualidum. Sed & Innocen. 3. iudicauit e-
d c. ſententiã ſanguinis.ne cleric.vel monach. andem eſſe aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & ferri candentis prohibitionem d.
Eſt ergo ſummorum PP. iudicio hæc proba *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum
iudicium, fabricatio inuidiæ, ſuperſtitioſa adinuentio, deſtituta patrum documento.* Ca-
nonibus improbata. Quædam adfert aduerſarius *à n. 156.* vt probet diuerſam
eſſe rationem aliarũ probationum, quæ prohibitæ. 1. (ait) illę ſubibantur ſpon-
tè & vltronea oblatione: hæc à iudice iniungitur. Hoc ipſe vidit non eſſe verũ
nam ex *d.c. Mennam & c. vlt. de purg. vulg.* patet etiam ſolitas iniungi à iudice a-
lias; & exempla ſuperiùs allata docent etiam aquę probam ſponte ſuſceptam.
Ideò dicit 2. aduſtionem naturalibus remediis poſſe per dęmonem impediri:
& ideò hanc probam eſſe incertam. Quaſi vero non poſſit ẽt, vel ipſe ſuſten-
tare in aquis maleficam, vel aliquid ei ſupponere quod ſuſtenter. 3. adfert ex
malleo maleficar. quod ſi duellum alicubi potuit permitti, multo magis poſ-
ſe probam ferri candentis: item etiamſi peccent duellatores, iudices tamen
excuſari poſſe. *Reſpond.* hæc omnia iam oſtenſum euidenter eſſe falſa. vlti-
mò dicit experientiam huic fauere probationi (quod nec ſemper verum, &
etiam olim illis aliis fauebat) & propter Sacram. Baptiſmi hanc aquæ eſſe prę-
rogatiuam; quod eſt gratis conicere, & ſomniare vigilantem, & declinare
poſt Scribonium. Conf. hæc probatio. quia Diuinatoria ſors eſt ſuperſtitioſa;
ſed huiuſmodi probatio eſt quædam ſpecies ſortis diuinatoriæ, vt docui ſect.
præced. ergo eſt ſuperſtitioſa. Maior eſt omnium Doctorum, & certa: quia di-
e 2.2.q.95.a.8.ad 3. uinatio eſt vna ſpecies ſuperſtitionis. Min. probatur. ratione D. Thomæ e.
quia ordinatur ad iudicanda occulta Dei ſcientiæ & iudicio reſeruata. pręſup-
ponit enim contraria ſententia, niſi per aquam frigidam non poſſe crimina
f d.c. conſuluiſti. deprehendi: At ſi aliter, quàm per vulgares purgationes, inueſtigari neque-
ant, Stephanus V. Papa f definit relinquenda illi, qui ſolus nouit corda filiorũ
hominum. Et ſanè temerariũ eſt, laicos iudices occulta peccata ſcrutari vel-
le, de quibus nec Eccleſiæ licet iudicare; ſed ei tantùm, qui corda & renes ſcru-
tatur.

tatur. Hanc confirmationem cùm. 5. loco inſinuaſſet aduerſarius *cap. 1.* certè *cap. 3.* ſuo loco non diſſoluit. non enim de ſecretis illis prouidentiæ diuinæ, & maieſtatis gloriæúe Dei agitur in argumento; ſed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle ſoluere *num. 173.* dicendo, diuerſam eſſe rationem priuatorum ſic occulta inquirentium, & iudicum. nam iudices faciunt, vt vicarii Dei, & ex officio, priuati ex mera curioſitate. Hæc reſponſio euertitur, eo quòd canones diſertè etiam de iudicibus loquantur, idque tam quo ad magiſtratus, quam quoad priuatos prohibent *d. c. conſuluiſti. d. c. ex tuarum Mennam. d. c. vlt.* & ſanè æqualis vbique eſt ſuperſtitio, & Dei tentatio, & in magiſtratu hæc ſunt minùs ferenda, minùs excuſatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes ſunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus, & communiter Canoniſtæ ſentiunt: ſed aquæ frigidæ proba eſt vulgaris probatio; vt patet, quia non eſt canonica, neque legalis. ergo eſt prohibita. Dicêt fortè, eam eſſe miraculoſam. Sed tunc contra eos procederet arg. ſequẽs.

2. probatur concl. Tentatio Dei eſt peccatum repugnans religioni & pri-
L mo præcepto Decalogi; ſed qui vtitur huiuſmodi probatione tentat Deum. ergo hæc probatio eſt peccatum repugnans religioni. Mai. probatur, ex communi ſententia DD. a Minor verò, probatur auctoritate Honorii Pont. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari b, & quod ille de vna ſpecie aſſeruit, de ceteris quoq; vulgarib. probationibus cõmunis D D. ſchola intellexit c, eadem enim in omnibus eſt ratio. quia vel poteſt illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adeſt neceſſitas: & ideo miraculum petitur à Deo citra neceſſitatem, quæ eſt aperta Dei tentatio: vel ſi non poteſt ſciri aliis mediis illud peccatum, tunc iudex eſt iniuſtus, qui de quibus iudicare non poteſt, eo quòd diuino throno ſunt reſeruata, iudicium vſurpat. Sed, ſi benè conſideres ſententiam cõtra ſentientis ſcriptoris; ſemper hic adeſt Dei tentatio. Etenim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, niſi habeat ſufficientia indicia ad torturam; nec ad alium finem, quam torturę, hanc probam tuetur. *vide quæ de hac re dixi præced. ſectio. in prin.* Conatur hoc crimen tentationis Dei euadere, quia ſigna & miracula ſæpè legimus in SS. petita, ab Abrahamo, eius ſeruo, Gedeone, ceteris. *Reſp.* cum Alexand. de Hales, hæc non facta ad imitationem poſterorum, ſed in ſignificationem & figuram futuri, iuxta illud Apoſtoli, *1. Cor. 10. v. 11. omnia hæc in figura contingebãt illis.* Quod ſi figurã non recognoſcas; dico, ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu vel iuſſione ſeu reuelatione ea feciſſe; nec aliter licere à Deo ſignũ petere d, iuxta D. Tho. aut magna & euidẽti vtilitate, vel neceſſitate id exigente, v.g. ad gentis alicuius conuerſionẽ certò inde ſubſecuturam; vt Apoſtoli & alii Sancti fecerunt. In noſtro verò caſu, quia Deus ſatis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, neceſſitas iſta ceſſat: vt ſupponit Stephanus Pontifex. Quod attinet ad Achaz: ille per Eſaiam reprehenſus fuit, eo quòd Dei ſignum oblatum reſpuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rem quæſo?

3. probatur concluſio, quia hìc non eſt miraculoſa Dei operatio cenſenda, ſed pactum Magicum cum dæmone. ergo illicitum iuſſione ſua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiſcuè contingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt conſtat; quia maximè hæc proba viget inter hæreticos: ſed hæretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationẽ fidei ipſorum non fieri. *Reſp.* nulla illos vnquã facere ad confirmationem fidei: tam ordinaria verò & continua eos facere, ad aliam rem probandam; id nũquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula ſine neceſſitate: hic non eſſe neceſſitatem idoneam,

Zz 2 oſtenſum

a *D. Tho. 2. 2. q. 97. Sũmiſtarum in verbo Tentatio Dei, vel Tentare Deum. Nauarr. c. 11. nu. 39. & ſeqq. Galẽ. VVeſt. capell. Catecheſi 61.*
b *cap. vlt. de purgat. vulg.*
c *D. Tho. d. a. 8. ad 3. & ſummiſta & Nauarr. Petrus Anchara. in d. cap. vlt. & Binsfeld. d. q. 1. Alexand. de Hal. p. 3. q. 45. mem. 3. Valen. 2. 2. diſp. 6. q. 14. punc. 1. Turrecrem. ad 2. qu. 4. in princ. nu. 3. & c. conſuluiſti. ead. q. n. 2. & 3*
d *2. 2. q. 178. a. 1.*

oſtenſum eſt. 3. vera miracula Deus aliis miraculis nunquam eneruat. quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergo ſi ſagas non demergi foret verum miraculum, nunquam hoc aliis miraculis euerteretur. Sed legimus aliquando Deum per miraculum hanc immerſibilem Magorum vim ſuſtuliſſe, adeò vt de facto ſagæ aquis demerſæ & abſorptæ fuerint. Ergo illa vis immerſabilis non eſt miraculoſa. Quod ſubſumpſi id probatur ex Hiſt. miraculorum quam Cæſarius collegit; vbi *lib. 9.* narrat, maleficos quoſdam, qui, freti maleficiis, ſupra flumen ambulabant, proiecta in flumen ſacra Euchariſtia, ſtatim demerſos fuiſſe. Si dicas illud, nec in iudicio, nec à iudicib. actum: Inferre poſſum, igitur hæc virtus immerſabilitatis non eſt à Deo tributa maleficis, pro ſigno certo criminis comprobandi. Nam hi verè malefici fuere, & tamen demerſi ſunt, vi ſacri panis Euchariſtici. Ergo miraculosè demerſi. ergo miraculo poſteriore deſtructum prius miraculum foret, etiamſi coram iudicib. eorum iuſſu id actum fuiſſet. Nam vi miraculi non reſtringitur ad iudicum præſentiam. Vrgeo quartò miracula Dei nunquam fallũt, ſed ſunt certiſſima & infallibilia: hęc

a num. 122. proba fallit aliquando. *Reſp.* a, hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel quia non benè aduertũt iudices, & fidẽ non habẽt, nec ſatis confidunt Deo; q. tamen erat neceſſariũ ad miraculi patrationẽ. *Sed contra,* ſi ſit ſaga (ſecundũ vos) mergi non poteſt vi humanâ adhibita: quia nullæ vires humanę Angelis bonis miniſterialib. poſsũt reſiſtere: Et tamẽ *n. 31.* faſſi eſtis eã quæ malefica erat, vi à carnifice demersã: tibi ergo ipſi reſpondeas. Itẽ Godelm. ex literis cuiuſdã Nobilis Boruſſi, ſex ſagas diuerſis vicibus, cũ verè conſtaret eſſe reas, in aquam geli-

b li. 3. de lamiis c. 4. num. 35. dã colligaris artib. proiectas, ſubmerſas fuiſſe ſcribit b: & de plurib. hoc idẽ af-

c Admonit ad Iudicem. firmat Ioan. Althuſius c. Confirmat ſagas aquis ſubmergi poſſe & ſolere Dubrauius Epiſc. Olomucenſis *libr. 8. hiſt. Bohem.* agens de Vratiſlao Rege; *Idem Vratiſlaus Gerardo Præſuli ac fratri ſuo auxilio fuit in abolendis tollendiſq; magorum portentis, artibuſq; maleficis; quas tũc multi viri mulieresq; nimis licenter exercebant, mentes hominum faſcino turbantes, boumq; & pecudum lac, ſegetemq; alienã pellicientes atq; ipſa interdũ elementa dæmonum violentia concutientes, per quæ imprudens vulgus à ſincera in Deũ fide euertebatur. Nec tamen aliter Gerardo malis obuiã ire, quã per cenſuram Eccleſiaſticã licebat: eam illi non pluris quã plumbeũ gladiũ æſtimabant. Ergo non ferrum tantum, ſed ignem quoq; & aquam Vratiſlaus maleficis admouit; alioſq; ſecuri feriri, alios flammis exuri, ſagas nonnullas aquis ſubmergi iuſſit. Atq; hac animaduerſione in auctores amplius centum diſtricta, reliquos deſinere artem vetitam, damnatamq; metu ſimilis pœna coëgit.*] audis ſubmerſas aquis ſagas Boëmiæ, vbi tum miraculi vis, quam prætendũt? Effugium vnum video, ad inquiſitionẽ à Deo ſubueniri, non ad ſupplicium. quaſi non illa ad hoc dirigatur. quaſi diploma de illa his noſtris aquariis vllũ ſit peculiare. Quod etiam additur; de iudicũ parua ſeu modica fide; planè impertinens eſt, illa enim dictis ſcripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmarionem edenda erant, non quæ ad Iudicum inquiſitiones, & notitiam pertinebant. *Matth. 17. v. 20. Mar. 9. v. 23. & 24.* Quod autem de Scæuæ filiis *Act. 19.* adfertur, id vel eodem referendum, vel ad rẽ nihil omnino facit. 4. probatur hic pactum interuenire, quia cùm nec naturali hoc vi contingar, nec miraculoſa Dei operatione; reſtat fieri ex vi pacti cum dæmone; nõ quidem expliciti vel expreſſi, tale enim iudicibus nullum nunc puto interce- M dere (neque aliud probanr, quæ multis dicit auctor ille *libri ſui c. 3. à n. 91.* & quod dicit eſſe pactum implicitũ cum Deo, id iam probatum eſt eſſe explicitam Dei tentationem.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitum interceſſiſſe dæmoni, vt dęmon ad tale ſignum proderet occultum & latens crimen; nẽpe vt, quæ ſagæ eſſenr, eas ſuſtineret, ne mergerentur: poſtea (vt contingit in omnibus huiuſcemodi rebus) alii iudices hoc edocti, vi illius primi

pacti,idem obtinuerunt,atq; ita iam,etiam ignari, ex pacto implicito operantur. Pactum verò hoc implicirũ intercedere patet, quia ſuperſtitiones omnes nitunrur pacto implicito, vt docet B. Auguſt.[a] (& cum eo omnes Theologi.) Lege D. Auguſt. loco illo & ſeqq. cc. & deprehendes hîc, & ſuperſtitionem, & pactum implicitum verſari: quia effectus nec eſt cauſæ naturali adæquatus; nec talis, vt à Deo debeat meritò per miraculum exſpectari. Cum ipſis ſagis non intercedere quoad hoc vllum dæmonis pactum non malè ſentit, nec inualidè probat ille ſcriptor *à n. 97.* Nam in illo exemplo quod ibi narrat clariſſimè id cernitur, referam eius verbis; *Quemadmodum hac adhuc æſtate in præfectura Linnenſi, Diœceſeos inferioris Colonienſis, accidiſſe dicitur, quod vetula quadam videns duas mulierculas aquâ tentatas non ſubſediſſe, ſed ſupernataſſe; ipſa ad præfectum loci accurrens, & interpellans, conſq; tam ipſum quàm ceteros miniſtros iuſtitia præſentes permouet, volens ac acerrimè inſtans, vt & ipſa aquis tentaretur: ſe licet apud populũ ſuſpecta admodum ſit de hac maleficiali hæreſi, iam tamen innocentiam ſuam per hoc coram populo teſtatam facere, indignamq; hac ſuſpicione publicè ſe eximere, velle. Annuit importunè efflagitanti præfectus, & ceteri: ſed hanc in aquam proiectam euidentiùs ſupernataſſe, neque vt demergeretur, vel fundũ peteret (quamuis id ſtudioſè ſuo motu ſuper aquas tentans) efficere vlla ratione potuiſſe dicitur. Extracta, ecquid carnifex ſuorum membrorum ipſa eſſet, interrogatur: potuiſſe inſimulatam hoc effugiſſe periculum, donec producto accuſatore, neceſſitas adeſſet huic tentamini. Tandem confluentibus indicijs contra eandem compluribus, ipſa ante torturam quærentibus reſpondit, amaſium ſuum ſibi ſuaſiſſe, vt hoc aquæ periculum ſubiret: ſe illam liberaturum, & in ipſis aquis, famam vitamq; eius adſeruaturum eſſe. Hac confeſſione ſpontè prolata incineranda eadem fuiſſet, niſi ſe ipſam in carcere pridie ſuſpendio ſuffocaſſet.*] Cernitis in hoc exemplo, tacitum pactum quod operatum in trib. mulierculis, & quoad tertiam præualuit pacto expreſſo cum tertiâ inito. quia volebat dæmon hanc rogo tradi, vel ſaltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem iſti non ſunt ſecuti ſcriptoris illius ſententiam, quia non ſufficientia habentes indicia, ad ſolas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem proceſſerunt; atq; ideò ex duplici capite grauiter peccarunt. Primò quod vſi illicitâ probatione. Secundò quod præcipitanter eà vſi. Sed hinc colligo ſcriptorem ab aliis iudicibus; qui ſimiliter praxi illâ vtuntur diſſentire; dum ipſe vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam ſufficientia: illi verò putant, à probâ cum aliqua diffamatione poſſe incipi. Qua in re fortaſſis loquuntur magis conſentaneè praxi ordinariæ illi, ſed reprobæ. 5. probatur hoc pactum, ex morib. Diaboli. conatur ille Dei miracula effingere. habere conatur ſuos martyres; qui ſunt hæretici, & inter hos ſagæ. ideo ſicut Deus pleriſque ſuis Martyribus miraculoſe conceſſit; vt aquis mergi nõ poſſent, in veræ fidei confirmationem: ſic Diabolus præſtigioſo miraculo conatur perſuadere hominibus etiam ſuos Martyres eſſe immerſabiles: & hoc pacto duo conſequi conatur. 1. vt illa Chriſti miracula falſa reputẽtur. 2. vt ſaltem ipſe æqualem cum Deo poteſtatem habere videatur: & prætereà confirmentur in pertinaciâ pſeudomartyres ſui, quibus ſic perſuader ſe eos ſeruaturum in igne, ſicut ſeruauit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia ſi aliqua ſaga ſic iniecta in aquis verè pœniteret & animo eiuraret, ſtatim mergeretur: quia pactum ceſſaret.

[a] *lib. 2. de doct. Chriſt. c. 20. 22. & 23. & docui c. 2. q. 5.*

4. *Probatur* noſtra concl. Non obedire in ſpiritualibus (cuiuſmodi eſt id de quo agimus) Pontifici maximo, eſt non obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit me audit, qui vos ſpernit me ſpernit.* Sed non obedire voci & iuſſioni Dei, eſt graue peccatum: ergo vti hac proba eſt grauiter peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, vt probatum initiò huius ſectionis. Min. probarur verbis Samuelis, *nunquid vult Dominus holocauſta & victimas?* (q. d. nunquid magis gaudet

Deus cæde & ſupplicio nocentium? nam & hi vocantut à prophetis hoſtiæ & N victimæ, vt docui alio loco) *& non potiùs, vt obediatur voci Domini?* [a] (vt non tendatis, ô iudices, contra Dei prohibitionem.) *Melior eſt enim obedientia quam victima: & auſcultare magis, quam offerre adipem arietum.* (Suauior eſt Deo odor obedientiæ, & humilis ſenſus veſtri ſubmiſſio, quam nidor aduſtarum ex vetitis probationibus lamiarum. puras manus veſtras & mentes amat Deus ſubmiſſas præceptis vicarii ſui; non rogos, non pyras, non cniſſas miſerarum contra canonum præcepta examinatarum, damnatarumq́;.) *quoniam quaſi peccatum eſt ariolandi, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.*] quid accommodatiùs ad probandum, hanc probam canonico iure vetitam, ad ariolationem, ſortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelem de ſagis, aut hac probatione locutum, non ita deſipimus: ſed dicimus hoc ab eo probatum; inobedientiā, quæ fit prætextu alterius boni, Deo ingratam & ariolationi ſimilem eſſe. hinc inferimus, cùm hæc ſit inobedientia valdè ſimilis illi Saulis inobedientiæ, vt oſtendi: idem quod illa meruit, meteri nomen, & in eandem claſſem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduerſario viſum, ſed non depulſum. lege quę ſcripſit *à n.123. vſq; ad 127.* & videbis me verum dicere. Quæ verò mox ſequuntur de dæmonum poteſtate in corporibus defetendis & ſimilibus, ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, vim dæmonum in corporibus mouendis, vel in eleuandis, & ſuſtinendis in aqua, id ſanè foret in philoſophiā, quod ſolœciſmus in Priſcianū. egimus de his *lib.2.* vbi etiā docuimus, vera per Satanam edi miracula non poſſe; & hæc eadē omnia D. Binsf. breuiter, ſed ſolidè docuerat, ideò contra illum, qui hic miraculum nullum agnoſcit (vt nec ego) tota illa diſputatio & λογομάχια, *à n.128. vſque 149.* & quæ porrò ſubduntur; à Deo talem poteſtatem eludendi iudices dæmoni non permitti, ea planè non probantur ſatis. Cogit me aduerſarius hic extra chorū nonnihil, vt eum ſubſequar. Multis enim conatur hic ſuadere dęmonem hoc in aquæ elemento non poſſe: quia dæmon eſt ex elemento aëris compactus, non aquæ: ſed faciliùs in inuicem operantur & poſſunt, quæ ſunt ex eodem elemento compacta: ergo faciliùs dæmon operatur in aëre, quam in aquâ. ergo non quia poteſt corpora ſuſtinere in aëre, ideò poteſt in aquâ. *Reſp.* hoc tantum probare poſſet, quod difficiliùs faciat in aquâ. Sed neq; hoc probat. nam maior argumenti, dæmonem eſſe compactum ex corpore aëreo, eſt erronea: vel ſaltem prorſus temeraria. & ideo moneo ſcriptorem, vt retractet, & legat quæ Scholaſtici eâ de re, vel quæ ex illis & ex PP. optimè Molina, & Valencia [b]. Nec ad rem pertinent, quibus fusè agit, vt oſtendat dæmones in aquâ nihil miraculi hactenus oſtendiſſe. Nō enim ſequitur aliàs nō fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc poſſunt. Et quod dicit. Priſcos martyres idcirco diuinâ virtute ſupernataſſe; id iam nos docuimus ſententiam noſtram roborare. Sed neq; eſt verùm nullos martyres Chriſti ſubmerſione necari potuiſſe. Legat Surium, legat Baronii Martyrolog. & Annales, inueniet complures aquis ſuffocatos. nolo immorari; quia hoc eſt τὸ πάρεργον.

5. *Probatur concl.* quia Iudex ſine çausâ ſufficiente, & prægnante recedens à communi ſententiâ Iuris interpretum; perperam iudicat [c], & proinde peccat, vt & Doctor conſulens ſine idoneo fundamento contra illam [d]. His addimus Corollaria quæ ſequuntur ex prædictis. primùm iudicem; qui hac probâ fuerit vſus, poſſe conueniri actione vt poſſunt, qui iniuſtè aliquē carceri manciparunt [e]. 2. Si, cùm non adſint alia ſufficientia indicia ad torturam, ptopter adminiculum huius probationis vulgaris reum ſubdat torturæ Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt ſupra, etiamſi reus in torturâ nō fateatur. quia iniuriā fecit indebitè torquendo, vi indicii à iure improbati [f]. Quod ſi reus

[a] *1 Reg.15.v.22.*

[b] *in 1.p.q.55.*

[c] *l.1. de offic. queſto. c.1. c. ne innitaris. 5. & ibi Abb. & Dd. de Conſtit. fusè Iaſ. in auth. Nouiſſima n. 22. C. de inof. teſt.*

[d] *Anto. Maria Corat. in tract. de Commun. Dd. opin lib.3. Inſpect. 1. & 2.*

[e] *l. nec magiſtratibus. 32. de iniur. Kirchou. cōmun. opin. Cent.5. concl.30. Godelm. ſup. n.30*

[f] *d.c. ſententiā ſanguinis & d.c. ex tuarū.*

ſi reus tormentorũ vi confiteatur; confeſſio erit nulla, quia vi extorta: & iudicium ex eà ſubſecutum nullum, & ſententia irrita [a]. Et per conſequens Iudex [a] l. pen. D. de quaeſt. eſt comm. Dd. teſtibus Viuio, & Claro, quos ſequitur Binsfeld. ſup & dicam de hac re lib. ſeq.
talem ſupplicio mortis afficiens; homicidii reus eſt, coram Deo. quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confeſſario, vt diligenter perſonam iudicis conſideret. Nam ſi caſu aliquo fieret, vt laboraret ignorantià inuincibili (quod vix puto poſſe hodiè cõtingere) immunis eſſet à peccato in foro poli: ſi laborat vincibili, pro magnitudine & probabilitate ignorantiæ decreſcet peccatum. Hanc puto & veram & ſecuram de hac aquæ frigidæ purgatione ſententiam.

QVÆSTIO VI.

De quibuſdam alijs vulgaribus probis.

QVædam eſt probatio per pondera & lancem. nam in eadem Germaniâ appendunt ſagas, & aiunt eas vltra certum pondus (nempe librarum 14. vel 15.) deprimere non poſſe quantumuis ſint proceræ vel obeſæ. hoc etiam Reckius damnat *lib de probâ aquæ frigidâ à n. 41.* Ego idem de illo dicendum puto, quod de aliis vulgaribus purgationibus. nempe niti pacto dæmoniaco, ſuperſtitioſum eſſe, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expreſsè non prohibetur, quia eſt inuentum planè recens.

2. Eſt quoddam ſortis ſeu purgationis genus per crucem, de quo fit mentio in Conſtitut. Caroli Magni [b], vbi iubentur litigantes *cruce*, aut *ſcuto*, & *fuſte* [b] l. 3. fol. 62.
decertare. & in Capitulari, vbi habes, *campo vel cruce contendant.* Ex his locis crucem fuiſſe genus armorum quidam volunt. Ego non aſſentior. ſed puto fuiſſe genus purgationis per ſortes, quibus ſe ad crucem aliquam ei manus imponens, vel eam amplectens, quis expurgabat. Sanè illis locis cruci, campus hoc eſt duellum opponitur. & in teſtamento Caroli Magni apud Nauclerum: *ſi accuſator contendere voluerit de ipſo periurio ſtent ad crucem.*] *Cruce* ergo *contendere*, non aliud, quam *ad crucem ſtare. Stare* verò *ad crucem* quid ſit neſcio, niſi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Friſones ſuperſtitioſè exercebant, vt docet lex eorum 14. *ſortes tales eſſe debent. duo tali de virgà præciſi, quos tenos vocant: quorum vnus ſigno crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lanà mundà inuoluti, ſuper altare ſeu reliquias mittuntur; & presbyter ſi adfuerit, vel ſi presbyter deeſt puer quilibet, vnum de ipſis ſortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, ſi illi ſeptem qui de homicidio commiſſo iurauerunt, verum iuraſſent, euidenti ſigno oſtendant. Si illum qui cruce ſignatus eſt ſuſtulit, tunc vnuſquiſq; illorum ſeptem faciat ſuam ſortem, id eſt,* tenum *de virgà, & ſignet ſigno ſuo; vt eum tam ille, quam ceteri qui circumſtant, cognoſcere poſſint, & obuoluantur lanà mundà, & altari ſeu reliquiis imponantur; & presbyter ſi adfuerit, ſi verò non, vt ſuperius puer innocens, vnumquemq; illorum ſigillatim de altari tollat, & ei qui ſortem ſuam eſſe cognouerit rogat; cuius ſortem extremam eſſe contigerit, ille homicidij cõpoſitionem perſoluere tenetur; ceteris, quorum ſortes prius leuatæ ſunt, abſolutis.*] Si ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce* non foret aliud, quam ſic indicio crucis contendere; & *ſtare ad crucem* foret, conuenire cum aduerſario; vt ſtent ambo crucis iúdicio. quod fortè veriùs.

3. Huc pertinet ſortitio illa quatuor Conſtantinpolitani imperii candidatorum, Alexio Murziphlo ſuperato; quam, Bonifacius Comes Montisferrati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorum, pacti: vt in æde Apoſtolorum, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocarentur; quorum vnus ſolus hoſtiam ſacram contineret, ceteris vacuis; eoſq; totidem Sacerdotibus traderent, vt ad cuiuſq; Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium verò illi deferretur, cui calix obtigiſſet Chriſti Domini corpus & ſanguinẽ continens. Sed meritò poſt, illis

pacto

pactio iſta diſplicuit, & ius deſignandi quem vellet, communibus ſuffragiis in Dandulum contulerunt. narrat Nicetas *in fine Annal.*

4. Huc pertinent quidam olim qui res aliquas abiecêre, vt ex earum recuperatione cognoſcerent, ſibi delicta ſua dimiſſa à Deo. hoc enim eſt Deum tentare; nec licet, niſi habitâ reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorenſi, de quo Marineus Siculus *lib. 5. rer. Hiſpan.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremitâ, & Metenſi Epiſcopo, de quo Fulgoſus *lib. 6. c. 9.*

HÆC DE CVNCTIS MAGIÆ generibus dicta, & terminus ſunto Tomi Secundi.

INDEX RERVM ET VERBORVM TOMI II.

A

AAronis virga. 179.L
Abbates tres philtro necati. 22.F
Aborſus per maleficia. 46.47.A
Abortius excisi à magis. 43.D
Abraham an propheta. 119.C
Abraham Genethliacos conuicit. 194.E
Abrahamii humilitas. 145.146.M
Abraha ſeruus ſignum petiit. 158
Abſtracta pro concretis. 124.B
Achaz quo liberos modo per ignem luſtrarit. 174.H
Achatis potus. 179.L
Achami furtum. 158
Acredula prænotio. 199
Acu punctura. 40
Acus per cutem prodeuntes, &c. 58.A
S. Adalbertus. 150.P
S. Adalberti Anathema falſum, quod eſt Adelberti heretici. 103.O
Adolphi Scribonii probationes reiecta. à fol. 246.A
Aduocatorum veterum ſuperſtitio. 177.K
Aedeſii ſomnium. 211.E
Ægyptiaci dies qui, fusè doctum. 92.B
Aeromantia. 171.G
Aeſculapii templo cubabant. 129.D
Æternitatis participes prophetæ quomodo. 121.F
Agamemnon. 212.F
Agnus caſtus. 24.G
Agnus Scythicus. 177
Agreſtii heretici calumniatoris mors. 223.B
Alatoides membrana. 177.K
Albigeriana viſio. 157.B
Alcmanæ partus. 48.A
Alchindrinæ liber nefarius. 186.P
S. Aldegundis. 151.Q
Alea cur prohibita. 216.A
Alectriomantia. 158.P
Alexander & Hymenæus. 74.F
Alexandri Magni ſomn. 212.F
Alexandri Magni viſio. 126.B
Alexandri Medicis percuſſor præſignificatus. 206.C
Alexandrinorum βλαχηνομίον. 195.E
Alexius Brana. 194.E
Allabius. 194.E
B. Aloyſius Bertrandus. 153.R
Alphonſus rex Arogonum. 80.I.195.E
Alphonſus ſapiens Rex Caſtellæ per aſtrologiam deceptus. ibid.E
Alphonſus I. rex Neapolitanor. 116.B
Alphitomantia. 176.H
Alſatica ſuperſtitio. ibid.I
Althææ ſtipes fatalis Meleagro. 48.B
Aleuromantia. 176.H
Amaſis maleficiatus. 63
Amatorium maleficium quam noxium menti & corpori, & quare. 22.E
Amatorii veneficii materia, & exempla. 16.A
Amatorione ſolo maleficio abutantur rebus ſacris? imo & aliis maleficiis Sacramenta prophanant. 20.C
Amatoriorum veneficiorum huius æui deſcriptio, & ſacrilegia varia. 17.B.18.D
Amatoriarum maleficiorum ingredientia, ſeu materia. 22.F
Amatoriis veneficiis voluntas cogi non poteſt, bene turbari concupiſcentia, & ſanguis efferueſcere &c. 18.& 19.D
Amethyſti geſtatio ſuperſtitioſa. 178.L
Amniomantia. 177. Keius origo & cauſa. 27.A
Amoris præſes quidam Dæmon. 60.B
Amoris remedia naturalia, ſuperſtitioſa, & diuina. 24. cum ſeqq. G
Amphiarai templum vaticinum. 129.D
Ana, quid Cabaliſtis per Aleph finale, & quid per Ain. 99.L
Ananiſapta quid, & vnde ductum, fusè diſcutitur. ibid.L
Anabaptiſtarum ſomnia. 211.E
Andronicus Imp. 132.E. Sacrilegus. 221.C
Angela Boeema. 140.A
B. Angela de Fulgino. 54.B.147.M
Angeli populorum cuſtodes. 193.D
Angelica ars. 87.A
Angelis data prophetia cur. 119.C
Anguilla perfecta eiecta per poſticum, & poſtea inuolucra fœtus ſolita omnia. 54.C
Animalia an ipſa prænoſcant, quod ſignificant. 199.
Animalium noxiorum exorciſmi & coniurationes quæ licitæ. 96
Animantium præſagia. 198.D
Annos & tempora qui colant. 93.B
Annolo quodam empto Princeps deceptus in ludo. 170.G
Antechriſti nomen cur per 666. ſignificatum, 186.P
Antechriſti tempus vanè prædixere omnes. 194.
Anthropomantia. 176.I
Antigonus. 212.F
Antipathia hominis cum dæmone. 152.R
Antonius Cardinalis Granuellanus. 197.B
S. Antonii regula ad diſcernendas reuelationes, explicata. 152.R
D. Antonio conſecrandi porci origo & ritus. 97.L
Antonii verderii error. 202.A
Antonii Tiberti Ceſenatis diuinatio. 201.B
Apollo Myricæus. 177.I
Apollo Iſmenius. 176.H

* Apolli-

Apollinis varia oracula. 160.A
Apollonius Tianeus. 158.C
Apollonij Tianei iactantia. 167.C
Apoſtaſia à fide. 74.E
Appa & Gila vt tutata caſtitatem. 25.G
Apparitiones Angeli, & Deipara. 226.E
Aqua an oderit maleficas? quod non. 247.248.B
Aqua aſcenſus maleficus. 51.A
Aquæ rarefactio & condenſatio facillima. 60.B
Aquarum præſagia. 198.C
Aquila Ponticus cur pulſus ab Eccleſia. 191
Aquila Britannus. 127.A
Arabs ſignificat latronem. 189.A
Araneæ ſpecie dæmon. 74.F
Arbitrium liberum abſolutum Iudicibus non competere. 260.H
Arborum, herbarum & florum prognoſtica. 198
Arcarius dæmon in Miſnia. 161.B
Arequipanum prodigium. 198
Aretinorum fons. 168.E
Argentinenſes quidam hæretici. 236.N
Ariobaldus Dux Longobardorum. 73.E
Ariopharnis Thracum regis iudicium. 116.B
Ariolatio quid & vnde dicta. 172.H
Arithmantia duplex. 186.P
Arluna Scythice. 176.I
Arma maleficio imbuta, gladi⁹, annulus. &c. 46.E
Armorici Baronis infanticidia. 70.A
Arnulphus Lotharingiæ dux. 268
Arnobij ſomnium. 212.F
Aronenſes energumenæ quomodo à dæmone vexata & quædam liberatæ. 144.K
Arreptitij ſeu obſeſſi. 161.B
Arreptitiorum reuelationes falſæ. 135
B. Arſenius. 151.Q
S. Arſenij doctrina de dæmonum lucta & varijs inſidijs. 149.P
Aſcletarionis prædictio & mors. 193.E
Aſini veneratio. 171.G
Aſpidomantia. 172.G
Aſſaſſini qui. 49.B
Aſſumere quid. 128.B
Aſſyriorum ſortitio in bellis. 182.P
Aſtirites lapis. 18.A
Aſtra non ſunt certa omnium euentuum ſigna. 192.D
Aſtragalomantia. 181.P
Aſtrolatri. 196.F
Aſtrologi qui excuſandi. 158
Aſtrologi quæ nequeant prædicere. 190. & ſeq.
Aſtrologi ſæpè habent pactum cum dæmone. 194.E
Aſtrologorum peccata quæ & quanta. 190. B. C. cum ſeqq.
Aſtrologorum diuinationes cur aliquando vera. 194.E
Aſtrologis vera dicentibus minus credendum. 206.C
Aſtrologiæ quatuor partes diſcuſſæ. 189. cum ſeqq.
Aſtronomia & Aſtrologia diſcrepant. 188. 189.A
Athenais euecta ad imperium. 194.E
Atheiſmus ex Caluiniſmo pullulat. 70.B
Attilaus. 268
Attilæ mater. 211.E
Aſidis in Piceno mulieris maleficium. 20.C
Augurium quid & quotuplex. 179.M
Auguria oblatiua & impetratiua quæ. ibid.M
Auium reſpectu augurij nomina diuerſa. 180. M
Aurelianenſis Dux veneficus. 46.E
Aurium tintinatio. 89.C
Aurigino ſi morbi curatio. 30.B
Auſpicium militare ex acuminibus. 181.Q
Auſpicia pedeſtria. 180.M
Auſpicia quid & qualia. 179.M
Axinomantia. 171.G

B

BAbyloniarum fæminarum conſuetudo ſe aduenis proſtituendi, & funium quæ tendebantur & rumpebantur, mos explicatus. 21.E
Bancus rex. 187.Q
Baptiſmi aqua quo pacto cauſa ſalutis. 249.B
Baptiſmi ritus defenſi. 99.L
Baptiſmali oleo & aqua abutuntur malefic. 18.A
Bardæ omn. 212.F
Bartholomæi Coclitis prædictiones. 206. C. mors. ibid.
Baſina Franc. regina ſaga. 134
Baſilacius fanaticus qualis. 156.A
Baſilius Imp. 167.C
Baſilius Pſeudomonachus. 21.D
Batauus miſſam irridens. 78.H
Beelzebub Numen Acaron. 179
Begardi. 136.D
Begini & Begardi. ibid.E
Belomantia. 182.P
Benedicere animalibus ſuperſtitioſe non licet. 96.I
Benedictionis menſæ omiſſio noxia. 75.G
Berlinenſes maleficæ quo pacto glaciem procurent. 40.E
D. Bernardinus Senenſis fontem diuinatorium obſtruxit. 168.E
Bernatium maleficorum ſumma impietas. 40.E
Brigitta Sueca & eius reuelationes defenſa. 140.H
Birgellenſis dæmon. 71.B
D. Blaſij patrocinium animalium. 97.I
Blaſphemorum pœna & exempla. 74.F
Bohemici Magi præſtigiæ. 54.L
Bohemiæ ſpectrum mortis præſagum. 181.N
Bohema faſcinare viros occidere. 41.C
Bohema ſaga demerſa. 264.L
Boleſlaus à canibus deuoratus. 73.E
Bonnenſis vetula combuſta per indicium probaque. 252.D
Bonum hominis rei quod. 101 N

Bonum indicantis quod. ibid.N

Boni cur à dæmone vexentur. 70.A

Boni minorũ ſuaſu Diabolus ſolet impedire magnus. 147.N

Bonis nocere poſſunt, ſed rarò, malefici. 68.A

Botanomantia. 176.I

Bouum præſagium. 199

Brabantica ſuperſtitiones duæ. 102.N

Branchidarum oraculum. 161.B

Braſileenſium onitropolia. 206.A

Brauo miles Hiſpanus aleator à dæmone in altum ſublatus. 76.G

B.Briccij miracula duo. 234.K

Brigida Scota. 140.A

Bruta fulmina. 149.M

Bruxellenſis mulierculæ diuinatio per ſomnium diſcuſſa. 213.F

Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus. 225.B

C

CAdauera quomodo lancinent ſiue in patibulis, ſiue inhumata. 42.D

Calorum influentiæ poſſunt ſpecies in phantaſia producere. 209.C

Caietani quædam ſententia explicata. 85.A

Caietani excuſatio reiecta. 90.D

Calix pro ſorte. 215.B

Caligulam Cæſonia ſuſtulit. 22.F

Callia templum in Gargano. 129.D

Calumniatores Sanctorum puniti. 74.E

Caluini error de baptiſmo. 248.B

Caluiniani amici dæmonum. eorum parcunt imaginibus, varia exempla. 71.B

Caluiniani oſores virginitatis. 73.E

Caluiniſta præcurſores Antichriſti. 50.A

Caluiniſtarum reuelationes. 154.R

Caluiniſtarum vexillum effigie dæmonis inſigne. 71.B

Cambronenſis Deiparæ imago, Duellum. & miraculoſa Clinici victoria. 226.E

Cameracenſes quidam heretici. 236.N

Campanarum oſtenta mira. 197.B

Cananæus ſignificat mercatorem. 189.A

Canoniſtarum quorumdam error. 256.I

Capnomantiæ ſpecies. 174.H

S.Carileſus. 81.I

Carnium eſus. 24.G

Carolus Magnus Imp. 117.B

Caroli Regis Franc. morbus ex maleficio. 44

Caroli Calui auiditas. 231.I.238.P

Caroli Mansfeldij Comitis mirus morbus ex maleficio. 57.B

Carnifex à malefica læſus in ipſa iuſtitia executione. 41.C

Carnifex à malefica iam rogo mandanda læſus afflatu. 68.B

Carthaginenſis mulier ex falſa reuelat. cauſa ſchiſmatis. 132.B

Catarina Raconſia reuelationes. 146.R

Chatarina VValtheri mirus morbus ex maleficio. 52.C

Catharina Senenſis reuelatio de concept. B. Mariæ virginis diſcuſſa. 141.I

Catharina Bononienſis decepta. 132.C

Catholici & Ariani Epiſcopi certamen. 236.M

Catonis dictum acutum. 89.C

Catoptromantia. 169.F

Catoptromantia in cuſpide ſplendenti. 182.F

κάτοχος, & κατοχὴ. 129.C

Cautela pro aqua frigida reiecta. 252.E

Celta dicti Germani. 168.E

Cephaleonomantia. 171.G

Cereris oraculum. 169.F

Cerriti & Cerericli. 54.C

Ceromantia. 176.I

Certamen duorum veneficorum mirabile. 40.C

CHABAR quid, vnde CHABARIM. 282.P

Chaldæi qui dicti. 189.A

Charibertus. 158.C

Charichriſt Hibernia. 92.A

Childericus rex Franciæ. 134

Chinarum damnatio per duo ligna. 186.P

Chiromantia quotuplex, & quæ licita, quæ contra. 201.A

Chiromantiæ ſcriptores, prohibita lectionis. 202

Chorion. 177.K

Choſen ſeu Eſſen. 122.A

Chriſtus quo ſenſu propheta. 120.F

Chriſti Domini factum cæcum ſanantis. 98.L

Chriſtianis cur obiecta infanticidia. 44.E

Chriſtianus Comes de Oldenborg. 232.I

Chriſmatis vis. 79.A

Cineraria diuinatio. 175.H

Circi Byzaceni ſtatuæ fatales. 49.C

Ciſterna in Aphaceno templo. 168.E

Citatio ad comparendum coram Deo, & varia eius exempla. 222

Cleidomantia. 171.G

Clemens V. citatus coram Deo. 223.225.B

Clementis octaui bulla. 229.G

κληδονιςική. 89.C

κληδονίζεσθαι quid, & κληδὼν. 167.C

Cluniacenſes monachi Alphonſum Regem Aragoniæ ex purgatorio educunt. 81.I

Cogitationes an nota dæmoni. 157.B

Cogitationes quo pacto Magi diuinent. ibidem B

Cohoba ſemen. 135.D

S.Coleta prudens humilitas. 133.C

Colonienſis virgo. 74.G

Colophonij vates. 161.B

Cometarum ſignificationes. 196.A

Comitiſſa ſecta Caluiniana venefica & adultera iuſſu mariti occiſa. 57.B

Conceptio B. Virg. Deiparæ immaculata defenſa contra quandam prætenſam reuelationem. 141.I

Condæi principis præſagia. 211.E

Confeſſionis vis. 56.A.235.236.N.

Congelatio. 129.C

Coniectatio quid.120.B.quotuplex. 188.A
Coniectatio iudiciaria ex aſtris quatenus licita. à fol. 188.A
Coniugibus vitanda philtra. 23.F
Coniugum intemperantia. 72.E
Conrad. VVimpina multa ſublegit clam ex Pico. 183.Q
Conradi Marpurgij inquiſitio. 230.I
Conſtantini Stethati aſtrologi diuinationes. 149.E
Conſtantinopolitani Circi malefica imagines. 49.C
Conſtantinopolitanum imperium quo pacto ſorte obuenerit Flandriæ comiti. 267
Contagio quomodo hauriatur. 27.A.& ſeqq.
Coponus ſicarius. 206.C
Contradictiones defenſoris probæ aqua frigida. 251. D.253.E
Contumaciæ inobedientiæque pœna. 21.C
Corinthi lex. 203.A
Cornicis præſagium. 199.C
Corpus imago animi. 201.B
Corporis diſpoſitio quam expoſita illuſionibus. 137.E
Corpori naturaliter ferrum & alia metallica certo conformata artificio innaſci non poſſe. 57.B
Corpori humano ex malis humoribus interdum dura, vt tophos, ſpinas, conchylia &c. innaſci. ibidē B
Coſcinomantia. 171.G
Craſſus. 91.D
Cratetis impium conſilium. 24.G
Creatura quomodo laudem Dei nobis proponant. 249.B
Cribro diuinare. 171.G
Cryſtallomantia.169.F.pœna. ibid.
Critomantia & Crithriæ mulieres. 176.H
Crucifixi imago ſanguinem fundens. 47.A
Crucis ſignum quam vim habeat. 98.K
Crucis ſignum contra illuſiones. 143.K
Crucis ſignaculo diſcernuntur illuſiones. 147.M
Crucis ſignum opponere viſioni ſeu reuelationi. 151.Q
Crucis ſignum prætermiſſum noxium. 75.G
Cruce certare quid. 267
Cubabant olim in templis ad ſomnia captanda. 129.D
Cubomantia. 181.P
Cultrum excernens deglutitum. 58.B
Curioſitas. 82.I
Cyanea ad Lycum. 168.E
Cyrus. 212.F

D

DABAR. 127.A
Dactylomantia. 170.F
Dæmon pro anima apparet euocata.166. 167.C. *idem ſolet mentiri ſe animam.* 168.E
Dæmon cur vtatur ætate pueriliad diuinationes. 137.F
Dæmon quædam per ſe non æquè poteſt ac per alios. 83.A
Dæmon cur potius per alios quam ſe, maleficio noceat. 82.A
Dæmon non habet corpus aëreū nec aliud. 247.A
Dæmon alligatus loco per Magum. 60
Dæmon maleficas ſuſtinet, ne mergantur. 247
Dæmon ſomnijs deludens. 60
Dæmonis fraudes in oraculis reddendis. 157
Dæmoni permittit Deus aliquando lædere, & iudices decipere. 254.A
Dæmoni ſe deuouere vel eum inuocare quam periculoſum. 74.75
Dæmoni homines tradendi poteſtas. 58
Dæmonem aereum corpus habere, error. 266
Dæmones quidam lenones. 19.E
Dæmones quæ occulta queant reuelare. 155
Dæmones Lutheri & Svvingly anteambulones. 50.A
Dæmonum conuiuia ſunt calamitates hominum. 8.A. *nomina ab effectu.* 92.A
Dæmonum miniſterio non licere vti, nec ad bonum. 98.K
Dæmoniaci obſeſſi & poſſeſſi quo modo differ at. 59. *quomodo intret dæmon.* 94.95.G
δαιμονώντες. 54.D
Danielis liber ſomnialis. 207.A
Daphnomantia. 176.I
Deus cur maleficia permittat. 70.*cum ſeqq.*
Deus cur permittat homines à dæmone poſſideri. 60
Dei gloria reſultans ex maleficijs. 70.A
Dei prouidentia in tuendis & dirigendis iudicibus maleficij quanta & qualis. 257
Dei prouidentia quæ in tolerandis ſceleribus maleſ. 69
Dei ſuauitas, clementia, ſapientia, potentia, iuſtitia. 70
Defuncti poſcunt eleemoſynas, & ſpiritualia remedia. 81.I
Dementia breuis ac ridicula per maleficium. 54.C
Depoſiti negatio. 25.G
Deſidia ſeu ſegnities. 24.G
Deſperatio. 82.I
Deſpuitio in ſinum ſuperſtitioſa. 20. E
Detractionis pœna. 21.C
Deuotionis ſeu execrationis maleficium. 58
Diabolus quomodo inducat in gulam & libidinem. 149.P
Diabolus in iudicio militis patronus & liberator. 76.G
Diabolus vnumquemq; decipit per ea, quæ quiſque amat. 136.E
Diabolus quomodo mundi rex ſecundum Lutherum, & quomodo ſecundum Catholicam veritatem. 38.E
Diabolus quomodo DEVS ſæculi dicatur. ibid.E
Diadumenus vnde dictus. 177.K

Didacū

Didaci Ordonij duellum cum Zamoranis. 227.E
Didius Iulianus. 169.F
Dies SS.Pauli,Vincencij, Vrbani,Ioannis, Annunciationis. 93.B
Dierum fauſtorum vel infauſtorum obſeruatio. 92.B.92A.& 93.B
Dina foſſa. 176.H
Diophanes magus. 171.G
Dira. 180.N
Diſcretio experimentalis, quid & quæ nomina eius. 131.A
Diſcretio ſpirituum doctrinales quæ. ibid.B
Diſcretionis ſpirituum donum quid. & de duplici eius modo.ibid.& ſeqq.
Diuinatio quando & quale peccatum. 187.A
Diuinatio quotuplex. 159
Diuinatio quale peccatum,ſiue qua hæretica, quæ non. ibid.
Diuinatio in S.S.an ſemper in malum ſumitur. 118.A
Diuinatio qualis permiſſa. 158
Diuinatio malefica per plumbum liquefactum & aquam. 51.A
Diuinationis definitio explicata,& quomodo differat à vana obſeruantia, prophetia, coniectatione. quarum ſit rerum. vnde dicta.ſollemnia, inſtrumenta. 155
Diuinationis à prophetia & coniectatione diſcernende canones. 158
Diuinationi recipienda quæ diſpoſitio apta. 119.C
Diuinationem explicitam illicitã eſſe,nemo Chriſtianus poteſt licitè ignorare. 159
Diuinationes cum pacto expreſſo ſeu explicito. 159.
Diuinatores aſtrologi ex repub. eijciendi. 196.F
Diuinatores conſulere non licet. 159
Diuinatoria ſors illicita. 262.K
Diuinatoria ſortis ſpecies. 181.P
Doctrina, & eruditus quid vulgato interpreti. 122.B
Dodonides columbæ quales. 160.B
Donatiſtæ Sacrilegi. 29.H
Dracus Londinenſis. 154.R
Dubium quid, & quando in dubijs mitior ſententia ſequenda. 101.N
Duella omni iure prohibita docetur. 227.E
Duella quando Principes poſſint permittere. 229.G
Duellorum cauſa.226.ritus. ibid.E
Duellorum incertitudo & iniuſtitia. 227.E
Duellorum variorum exempla. 227.E
Duffus rex. 48.G
Dulciniſtæ. 136.E
Dunſtanus ignita forcipe naſum laruæ comprehendit. 145.K
Dura & craſſa quo pacto dæmon queat verè aut falsò corpori inſerere. 52.B

E

Eccleſiæ precationes quam vim habeant mala repellendi. 98.K
Eccleſiæ non obedire eſt.M. pecca. 220.I
Eccleſiaſticas cærimonias ſuperſtitioſis ritibus cõferre blaſphemum & impium eſt. 99.L
Electiones aſtrologicæ. 189.A.190.B
Eleemoſyna poteſt ſortito haberi. 214.A
Eleemoſyna data ſagis an periculoſa. 78.H
Eleemoſynæ vis. ibid.H
Eleemoſynam denegantes faſcinari. ibid.H
Eleemoſyna defunctis proſunt. 80.I
Eleemoſynis impetrata res an efficaciores. 94.G
Eliæ humilitas. 151.Q
Eliſæus cur pſalten requiſiuit. 119.B
Elizabetha Croſtha. 154.R
Elizabethæ Barthonæ vaticinia. ibid.R
Elementa tantum ſunt tria: nullum ignis. 196.A
B.Eleutherius. 31.C
S.Eliſabetha Sconaugienſis defenſa. 140.H
S.Elphegus. 149.O
Elymas magus. 83.A
Elzana maleficus. 39.E
Emma Regina. 231.H
Energumeni tot cur tempore Chriſti. 70.A
Energumenorum corpora an poſſit dæmon ſubingredi & quo id pacto. 59
Energumenos veros reperiri, & qui tales ſint. ibid.
Enguerrani Marignani vxor malefica. 48.O
Enthuſiaſtæ hæretici. 211.E
Epachy pœna. 79.H
Ephemerides paſtorum,& ruſticorum, & nautarum vnde nata. 199
Epheſiorum nota quæ. 183.Q
S.Ephrem. 132.C
Ephialtes,ſeu incubus morbus. 209.C
Ephod quid & quotuplex. 122.A
Epileptici apti maleficio. 50.A
Epileptici patent falſis reuelationibus. 135.F
Epitheles Meſſenius. 211.E
Erichtus magia. 164.C
Erkimbaldi de Burban factum & miraculoſa Euchariſtiæ perceptio. 221.C
Error iuris quis peccatum. 227.H
Euangelium. 128.A
Euangeliorum liber incombuſtus. 235.K
Euchariſtia quo modo exitium ſit ſumentis. 221
Euchariſtia verè ad ſalutem inſtituta. 220
Euchariſtia contempta,& formidata. 219.B
Euchariſtia ſacramenti forma à Deo inſtituta. 100.M
Euchariſtiæ miraculum. 18.C
Euchariſtiæ ſumptæ purgatio, defenſa exemplis & ratione contra Hotomannum Caluiniſtam. 219.B
Euchariſtiæ vis. 56.A.78.79.H
Euchariſtiæ contemptæ vltio. 74.F
Euchariſtiam indignè ſumentium pœna. 222.C

Euchariſtia abutuntur malefici. 62.A
Euchariſtica ſortitio. 267
Euchariſtica purgationis formula & cauſſæ. 220.B
Euchete infanticida. 1.B
Eulalij fiſcella incombuſta. 234.K
Eulogij ſomn. 212.E
Euſtachius Abbas. 223.B
Eutelidas. 27.A
Excommunicatio lata in duellis explicatur. 229
Excommunicationis contemptus. 79.H
Execrationum ſeu Dirarum in-ſeipſos exempla. 24
Exorciſmi vis cum miſſæ ſacrificio. 75.G
Exorciſmorum formula quæ licita. 97.I
Expuere in faciem viſi. 148.N
Ecſtaſis ſeu raptus prophet. 128.C
Exſtatici. 261.B
Extiſpicina. 173.H

F

FAcies index animi. 200.B
Famagoſtani Turcæ vaticinia. 156.B
Fanatici ſeu ἔνθεοι. 261.B. exempla & nomina. 160.A
Faſcinationis ſpecies tres. 26.A
Faſcinatio quid latè, & ſtrictè. 26.B
Faſcinatio quid ſecundum vulgus & hereticos. ibid.B
Faſcinatio illa vulgaris quam erroris originem habeat. 38.D
Faſcinatio vulgi fabula & ſuperſtitio eſt. 27.C
Faſcinationis vera cauſa, refutatis falſis. ibid.B
Faſcinationis remedia quædam ſuperſtitioſa. 38
Fatui & furioſi cur ſæpius diuinent. 119.C
Fauſtina quomodo amore liberata. 24.G
Felicis Malleoli liber pro ſuperſtitioſis orationum formulis diſcuſſus & confutatus. 96. cum ſeqq.
Feminæ faciliores decipi. 137.F
Feminarum reuelationes quomodo examinandæ. 137.G
Ferdinandus. III. Caſtellæ Rex. 225.B
Ferd. Cortcoſus. 184.P
Ferdinandus Dânaſius natus galeatus. 177.K
Feris erepta in magicis. 42.D
Ferrantis comitis flandriæ matrem dæmon decepit. 157.C
Ferri candentis miracula. 231.I.233.K.235.K
Feſſanæ tribades. 171.G
Feſſanorum Hydromantia. 168.E
Feſtorum violatio. 82.I
Fides quæ operetur in ſanatione. 101.N
Fides remedium contra maleficium. 56.A
Fidei vis contra illuſion. 144.K
Fiducia & cuſtodia ſui. 148.P
Filum collo commenſuratum. 179.L
Fila maleficij amatorij qualia. 20.E
Finis bonus ſolus non facit actum eſſe bonum aut legitimum. 256.F
Finis malefici baliſtarij. 47.A
Fontium miracula. 181.N
Florentina mulier. 55.A
Floridenſis diuinatio. 172.G
Forma nocet pudicitia. 25.G
Forma probæ aquæ frigidæ in maleficijs. 246.
Forma ferri conſecrandi ad iudicium. 230.I
Formæ verborum quæ permiſſæ quæ non in medicinis. 100
Formula probæ aquæ feruentis. 238.B
Formulæ curationum ſuperſtitioſa multa. 102. cum ſeqq.
Franciæ aula ſuperſtitioſa in dierum obſeruatione. 94.B
Franci vſi ferri candentis indicio. 230.H
Franciſcus Dux Armoricorum. 225.B
D. Franciſci exemplo ſe virgo volutat in niue. 144.K
S. Franciſci ſortitio. 184.P
Franciſci Borgiæ reuelat. 153.R
Franciſcæ de la cruz deluſio, hæreſis, falſæ prophetiæ, ſupplicium, & hiſtoria. 138. & 134.G
Freſata ſeu ſtrix anicula. 9.B
S. Friardi prudentia. 146.M
Fridericus III. Imp. 117.B
Fridericus Dux Auſtriæ. 22.E
Friſonum ſuperſtitioſa ſort. 267
Frumenti auerſio per maleficium. 46.A
Fulicum præſag. 199 D
Fulminis vis in penetrandis ſolidis. 60.B
Furi oculus quo pacto excutiendus, vt cognoſcatur. 103.O
Furtum concipere per lancem & licium. 179.L
Futurorum ſcientia quo pacto reſeruata DEO. 190.F

G

GAgates in diuinatione. 171.G
Gaianus mimus. 74.F
Galea naſcentium. 177.K
Galeacius vicecomes maleficiatus. 63
Gallicenæ feminæ. 160.B
Gandenſis virginis propter ſuperbiã illuſio. 146.M
S. Gangulphi vxor adultera detecta & punita. 242.Q
Gaſtromantia. 169.F
Gazareni qui. 172.H
Geila mors. 73.E
Gelo, quæ Mauritio inſidiata. 10 B
Genebaldus Laodunenſis lapſus & pœnitens, & quam obediens D. Remigio. 145.L
Geneuenſes venefici. 40.E
Geomantia. 183.Q
Germani proba aquæ vſi. 238.239 P
Germanorum mos quidam diſcuſſus. 174.H
Germanorum ſuperſtitio. 168.E. 171. G. 180. M. 182.P
Germanarum feminarum diuinatio. 169.E
Gertrudis. 140.H
Gladij mucronem tres digitos longum excernens. 58.B

Glan-

Glandium trium praſagium ſuperſtitioſum. 198.C
Gnoſtici Magi & infanticidæ. 9.B
Gnoſticorum Magia & viſcerationes & infanticidia. 44.E
Goeſiorum iconoclaſtia. 71.B
Goninus magus Pariſieſis, illuſit iudici in ipſo ſupplicio, vicaria ſibi mula in patibulo relicta. 68.69.B
Goſuinus Comitis mors. 77.G
Gotfridus Schluſſel. 75.G
Gotholanus Nauarchus. 225.B
Græcorum nomine qui ſignificentur in S. S. 126.B
Grando & glacies eadem ſpecie. 198.B
Gratiani error. 237.N
Gratienſis pſeudopropheta. 129.D
S.Gregorius Agrigentinus. 74.E
Gregorius VII. Papa. 219.B
Gregorij XIII. laus & bulla. 228.F
Gualtherus Burgenſis. 223.B
Guilhelm. Aquitaniæ Dux deluſus. 146.L
B.Guilh.Roſcildenſis. 150.P
Gula etiam leuis religioſa punita. 82.H
Gunda mulier viri veſte aſſumpta monaſterium ingrediens punita. 81.I
Gundiſalnus Fernandez de corduba. 224.B
Guſtronienſis faber magus. 172.G
S.Gutlacus. 149.O
Gygis annulus. 170.F

H

HAbitus optimus periculoſus, & nitor ſolito maior ſuſpectus. 38.D
Hadrianus VI. Papa. 194.E
Heretici fictores reuelationum, ut fuere
- Cherinthus.
- Marcus Magus.
- Montaniſtæ.
- Donatiſtæ.
- Archontici.
- Manichæi.

134
Heretici dæmones expellere nequeunt. 70.B
Hereticorum propheta mente capiebantur, exempl.prob. 128.C
Hereticos mirè ignis ſemper vlciſcitur, exemplis duobus id confirmatum.236.N.239.P. & alio. 159.C
Hæreticos reiecit aqua. 261.I
Hæreſi flamma quod vmbra corpori. 237.N
Halitu & afflatu maleficæ faſcinant. 9.B
Hannoniæ energumena quæ fingens ſe ſacerdotiſſam & conſecrans: exemplum. 139
Haraldus Hybernus. 234.K
Haruga. 172.H
Haruſpicina vnde dicta, & quid. ibid.H
Hebræi aſtrologi cauſa idololatriæ & iconoclaſtiæ. 194.E
Hecatæ vel Heroibus infeſtati. 54.C
S.Helenæ falſo aſcripta oratio. 103.O
Heliogabalus. 176.I
Helilæi geſtus puerum ſuſcitantis. 99.L
Heluetia Saga. 68.A
Heluetia obſtetrix puericida. 9.B
Heluetica duæ malefica afflatu lepra infecere. 41.C
Henricus Imperator. 222.D
Henricus Moguntinus Epiſcopus. 225.B
Herba & feſtuca maleficia, quas ſupergrediendo quis faſcinatur. 9.B
S.Herebertus. 132.C
Hermetis Malateſtæ mors. 206.C
S.Hermannus Steinfeldenſis. 150.P
Hiberniæ ſuperſtitio. 92.A
D.Hieronymus crucis ſignum adhibuit ſanationi. 99.L
Hieronymi Cancellarij Mediolanenſ. annulus. 170.G
Hieroſcopia deſcriptio accurata. 172.cum ſeqq.
D.Hilarion dæmonem quem Magus immiſerat è virgine expulit. 60.
Hildebrando puero omen oblatum mirum. 178.L
Hildegardis. 141.H.151.Q
Hippe. 16.A
Hippomanes. 16.A.22.B
Hiſpani Catholici contra Arianum certamen. 233.K.239.P
Hiſpanorum militum oratio ſuperſtitioſa vulnerum curandorum. 95.H
Hiſtoris filia Tireſia. 45.A
Homicidij pœna. 73.E
Homicidia magica. 42.43.D
Hominum generi ex maleficorum ſcelere vtilitates nata. 70.A
Horror & lætitia ex reuelatione. 152.R
Hotomanni temeritas caſtigatur. 220.C
Humilitas neceſſaria contra illuſiones. 132.B
Humilitatis vis contra illuſiones. 146.L
Humilitatis vis contra dæmonis. 134.D
Hydromantiæ ſpecies variæ. 168.E.175.H
Hypatiæ prudens facinus. 25.G

I

IAcobi Richij libellus confutatus, à fol. 246.A cum ſeqq.
Iacobi Brochardi Calviniſtæ reuelationes. 154.R
Iad, 128. C. eius colloquium cum Alexandro. 126.B
Iamnes & Mambres. 83.A
Iamnes ſeu Iannes Theophili præceptor, Patriarcha, Magus. 168.E
Iaponij furtum valde deteſtantur. 229.H
Ichthyomantia. 176.H
Iddogonim. 177.K
IEDVIM diuinatio, & quid IEDVA, 177.
Ieiunium neceſſarium ante Miſſæ celebrationem. 79.H
Ieiunij violatio punita. 79.H
Ieroboami vxor. 159

IESV nominis virtus liberat puerum à dæmonum poteſtate. 77.G
IESV nominis efficacia. 100.L
Ignorantia quæ in Diuinatione excuſet. 159
Ignorantia quæ à peccato excuſet. 259.H
Illuminati hæretici. 134.D.136.E
Illuſorum per reuelationes excuſationes diſcutiuntur. 133.D
Imago malefica. 52.A
Imagines maleficæ amatoriæ. 21.E
Imagines vel ſtatuæ maleficæ, & varia exempla. 48.C
Imagines maleficæ ex cera, terra &c. 17.A. *earum baptiſmus & alij ritus.* ibid.A
Imagines aſtrologicæ. 189.A.B
Imaginarij magi. 172.G
Immiſericordia. 78.H
Impedimentum perpetuum quod. 63.D
Imprecationum mala & vltiones. 71.C
Inceſtuoſus Satanæ traditus. 72.E
Incendi ſolita maleficis. 20.21.E
Indi adiuratores tempeſtatum. 196
Indicium complicum. 256.G
Indolentiam ſeu patientiam tormentorum quomodo procurent maleficæ. 68.A
Infant tutus inter dæmones. 77.G
Infantes proprij occiſi & comeſti à maleficis. 41.E
Infantium cædes. 10.B
Infantibus cur ſæpius noceant malefici maximè non baptizatis quæſitum & cur Deus hoc permittat. 66.67.A
Infanticidium. 42.D
Inferni oſtia varia. 162.C
Inferrationis maleficium. 56.A
Iniuriæ quomodo remittendæ ex Dei præcepto. 98.K
Innocentij 4. mors fabuloſa. 224.B
Intentio quæ excuſet à peccato. 101.N
Inuidia & odium proximi. 72.D
Inuidi an viſu noceant. 26.A
Ioann Morochazarius maleficus. 49.C
Ioann. de Varenis. 151.Q
Ioannes Flander Eſtinnenſis Deiparæ defenſor. 226.E
Ioannes Galeacius aſtrologum ſtrangulari iuſſit. 194.E
S. Ioannes Gualbertus. 235.M
Ioannis XXI. mors. 195.E
Ioannes de rupeſciſſa. 137.E
Ioannes Sagus, & Iohan. de repeſciſſa. 153.R
Ioann. Stadij vanitas. 189.A
Ioannis Turſonis mors. 225.B
Ioan. Bentiuoli ſæuitia. 206.C
B. Ioannis die ſuccenſæ pyræ, & vnde mos. 174.H
Ioanna Albrethæ intoxicatio. 41.C
Ioanna Potere ſaga cauſa vexationis totius monaſterij vbi degebat. 135.D
Ioanna virginis Lotharingæ reuelat. defenſa. 146.R. *contra illam acta.* 150.P
Ioannes Ballus. 135.D
Ioannes Ballæus notatus. 140.H
Iob à dæmone plagatus. 50.A
Ionatha ſors, & petitio ſigni. 158
Ionæ tempeſtas. 158
S. Iordanes illuſus non ſemel. 147.N
Ioſephi ſortitio & virga. 178.L
D. Ioſephi nomen cur datum cuidam. 150.P
Iouis Dodonæi, Ammonis, Trophonij oracula. 160.A
Iouius notatus. 206.C. *ſcriptor ſuperſtitioſus.* 177.K
Iprenſis Epiſcopi ſententia defenſa. 95.H
Ira etiam leuis. 82.H
Iridis & ſimilium præſagia. 198.C
Irriſio virorum Sanctorum. 81.I
Iſaacius Imp. de imperio deiectus. 156.A
Iſaacius Angelus. 167.E
Iſiacorum ſuperſtitio. 176.I
Italus veneficus Cathar. Medicea. 41.C
Italorum hodierna hydromantia. 168.E
Iudæi perfidia, duellum & ſupplicium. 226.E
Iudæi crudele pactum fœnoris. 117.B
Iudæi dictum acutum de aſtrologia. 191.C
Iudæi vnde dicti adorare caput aſini. 171.G
Iudæorum idololatria in captandis ſomnijs. 130.D
Iudex ſine cauſa idonea nõ poteſt recedere à communi opin. 166
Iudex improbus damnatus. 81.I
Iudici non licet quam vult pœnam infligere. 255.F
Iudices peccant bona intentione proba aqua frigidæ vtentes fuſe doctum. 259.H.261.K
Iudices quæ ſub mortali facere & ſcire teneantur. 259.H
Iudices ac ne Principes quidem lege planè ſoluti. 260.H. *quo pacto legibus aſtricti.* ibid.H
Iudices cur veritatem non aſſequantur in ſagarum iudicijs. 261.I
Iudices non poſſunt inquirere in planè occulta. 263.K
Iudices an poſſint vti plenitudine arbitrij. 259.H
Iudices iſti aquarioli quæ docendi. 260.I
Iudicis hac proba aquæ frigidæ vtentis pœnæ. 267. *poteſt conueniri actione iniuriarum eius ſententia eſt nulla. eſt homicida.* ibid.
Iudicum iuſiurandum in leges. 260.H
Iudicibus & iuſtitiæ adminiſtris an malefici poſſint nocere. 68.B
Iudicibus quibus noceant malefici. 69.B
Iudicium quid in S. S. 122.A
Iudicium, qualis purgatio. 230.H
Iudicia humana cur ſint incerta. 220.C
Iudiciarius proceſſus contra vermes noxios. 97.I
Iuger, & Lauffkauffer *vermes.* ibid.I

Iulij

Iulij II. bulla. 228.F
Iul. Sirenius nimium tribuit aſtrologis. 191.C
B. Iulianus ex parricida Sanctus. 70.A
Iulianus Apoſtata. 134.
Iuliani Apoſtata Magia. 176.I
Iuliani calumnia in vigilias Chriſtianorum. 129.D
Iunius Maius. 206.A
Iunonis palus Epidamni. 168.E
Iuſiurandi purgatio defenſa. 219.A
Iuſti Lipſij narratio & amicitia cum auctore. 212.F
D. Iuſtina & Cyprianus magus. 19.E
Iuſtitia Dea Hotomanno. 221.C
Iyngis varia nomina. 16.A

K

KAbbala duplex Iudaeorum. 186.P
KALA quid. 182.P
Kalendarum Ian. ſuperſtitiones. 92.A
Karentiuenſium maleficiariorum diſcuſſa Hiſtoria. 63.E
KIBEL, vnde Kabala. 161.B
S. Kiliani & ſociorum cades. 73.74.E
Kunigundis Imp. 237.I

L

LAcertas in vrina quidam eiecit. 57.B
Lactis exſiccandi aut furandi maleficium, & ritus, necnon remedium lepidum. exempla ſingulorum. 46.A
Laſtrigones cur ſtriga. 9.B
Lamia vnde dicta. 10.A
Lampadomantia. 178.L
Lapis inſignis & diuinatorius Iudais. 177.L
Lapis quomodo radat & ſubintret aqua ſuperficiem. 58.B
Lapidum rationalis fulgor, quando deſierit. 126
Lappones malefici ſagittarij. 47.A
Laurentij Medici mors. 194.E
Lauri vri à maleficis ſolebant. 21.E. & *à diuinationibus ſymbolum diuinat.* 176.I
Lecanomantia. 168.F
Lectiſternia Gentilium in fanis ad ſomnia captanda. 209.E
Lemnia femina cur maritis inuiſa. 61.C
Leo Imp. philoſophus contemptor Magorum. 167.C
Leo Iſaurus. 194.A
Leonardo Haſſelio reſtituti libri ſui. 36.B
Leuuerſtetenſis puella. 55.56.A
Libanomantia. 175.H
Liber dictus reuelationes prophetarum. 134
Librorum ſcribendorum & complicandorum apud Hebraos conſuetudo. 192.D
Liberos dæmoni offerunt malefici. 67.68.A
Libidinis irritamenta vndecim ex Helinando explicata. 24.G
Libidini qua ſpiritualia arma depellenda optima 25.G
B. Libuina. 151.Q
Licitum non eſt quicquid prodeſt. 100.M
Licitum non eſt vſurpare S. S. ad ſenſum ad quē non prolata. ibid.M
Ligamina & nodi amatorij. 20.E
Ligaminis maleficium quam frequens, quotuplex &c. 60.A
Ligaminis cauſa pracipua. ibid.C
Ligaminis modi. 60.B
Ligatura Pecuariorum. 95.G
Ligentur cur ſæpius viri. 60.B
Lilith. 10.A
Lithomantia. 177.L
Lituanorum ſuperſtitio. 174.H
λῆμμα. 128.B
Loca vbi maleficia ſolent reponi vel recondi. 17.A
Locutio linguarum ignotarum non procedit ab atra bile. 160.A
λόγιον & λόγια *quid.* 122.A
Lollardi. 134
Longobardi capra caput adorarunt. 171
Lotharij Francia Regis ſacrilegium & pœna. 219.B
Lotheria contractus, quid, quotuplex, & quas cōditiones requirat vt ſit licitus. 215. *cum ſeqq.*
Lotheria contractu qua perſona lucrari poſſunt. 216.
Lucas Gauricus infelix diuinator. 206.C
Lucernaria diuinatio. 179.L
Lucretij inſania & mors. 22.F
Luculli mors ex amatorio. ibid.F
Ludouicus Rex Germanorum. 238.P
Ludouicus Sfortia. 195.E
Lugdunobatani iconoclaſta. 71.B
Luizici populi. 180.M
Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem pertineat. 122.G
Luminis prophetici certitudo, nomina varia, & an idem ſit cum lumine fidei. 121.G
Lumini prophetico non credentes peccant, & puniti. ibid.G
Lunaticorum plures ſpecies. 50.A
S. Lupi librum. 95.G
Luſitani veteres. 176.I
Luſitana Monialis. 153.R
Lutherus nimis liberalis in dæmonem. 38.E
Lutheri funeri dæmones interfuerunt. 71.B
Lutheri pſeudoprophetia. 154.R
Lutheri & ſequacium de baptiſmi materia errores plane veſani. 248.B
Lutherum in anguſtias olidas redegit dæmon. 71.B
Luxuria punita. 72.E
Luxus veſtium punitus per dæmonem. ibid.E

Lycij

Licij piſces arioli. 176.H

M

MOeſtitia & iocus. 25.G
Magdalena de la crux. 139.G
Magia hæreſis, luxuriæ cognatio. 73
Mulchut & Malki. 127.A
Maledicis in Martyrem pœna. 77.G
Maledicis in ſanctos. 74.E
Maleficus cui malefico poſſit nocere. 66.A
Maleficis intentionem cur dæmon exigat. 8.A
Malefici quibus perſonis nocere queant. 66
Malefici excommunicati. 47.A
Malefica curatio. 56.A
Malefica non ſunt poſſeſſa ab inhabitante dæmone. 246.247.A
Maleficarum ſupernatatio, vnde proueniat, à fol. 246.A
Maleficium eſſe. 8.A
Maleficium, quid, & quotuplex. 8.A
Maleficium ſoporiferum. 43.D
Maleficium hoſtile, & qualia ingredientia. 26
Maleficium per inhalationem omnium peſſimum 40.C
Maleficium per cibum & potum. 40.C
Maleficium per inunctionem, & vis eius. ibid.C
Maleficium maleficio repellere non licet. 97.K
Maleficii efficientes cauſa. 8.A
Maleficij vox quid ſignificet. ibid.A
Maleficij inhalatorij cauſa contra Bodinum & alios. 41.C
Maleficij intrinſeci materia. 41.C
Maleficij extrinſeci modi varij. ibid.D
Maleficij crimen quoad probam aquæ, nihil habet peculiare. 253.E
Maleficij ſpecies, per introſumptionem, vel per applicationem exteriorem. 40.E
Maleficio maximè cur dæmon delectetur. 8.A
Maleficia quæ ab extrinſeco. 16.17.A
Maleficia quæ interiùs operantur. 16.A
Maleficia tantum nocent, quibus volunt malefici. 8.A
Maleficiorum inſtrumenta, ſeu materia. 8.A. cum ſeqq.
Maleficijs multos lædi & occidi probatur. 39
Maleficiandi præſegmina vel quid aliud eius expetuntur à ſagis. 17.A
Maleficiatus, quid. 8.A
Maleficiati & frigidi qui, & hoc per maleficos poſſe fieri. 60.A
Mandragoreus virunculus, & de hac impoſtura. 170.F
Maganiæ ſpecies. 161.C. in quibus pactum latens. 172.
Manuel Connenus deceptus ab aſtrologis. 194.
Manus Domini facta ſuper me, quid. 129.C
S. Marcellus. 147.M
M. Antonius Triumuir. 19.E
Marcus hæreticus & Magus. ibid.E
D. Marcus ſutorem ſanauit. 98.L. eiuſdem præſagium. 98.D
Mare baptizantium ſuperſtitio. 168.E
Margarita Rauennatis reuelac. 153.R
B. Maria virgo viſa cuidam in ſomnis deſponſari. 150.P
B. Maria virgo ſculta. 74.F
Mariæ Deiparæ fauor in tuenda caſtitate. 25.G
Mariæ virginis Deiparæ deuotio quam vtilis. 55.A
B. Mariæ Dei matris inuocatio quam ſalutaris. 82.I
Maria Magdalena. 72.E
S. Maria de Oignies amicus illuſus, ſed à Sancta ſeruatus. 148.O
Mariæ Imperatricis ſcelus & ſupplicium. 231.I
Marioni aduocati prophetiæ. 135
Maſſa quod genus prophetia. 127.B
Mathematici qui in iure & Hiſtorijs. 194.E
Matthias Coruinus Hungar. Rex. 200.A
Matiſconenſis comes ſacrilegus. 79.I
Matrimonium ſolemni ritu contrahere ante lucem vitandi ligaminis cauſa an ſuperſtitioſum. 60.A
S. Matrona. 147.M
S. Maurus. 132.C
P. Mauritij Abbatia. 197.B
Mauricij ſomn. 212.F
Medici aſtrologi ſuperſtitioſi qui. 195.F. eorundem Medicorum coniectatio, quouſque probabilis. 199
S. Meinulphus. 150.P
B. Meinulphi monaſterium Bodkenſe. 197.B
S. Meinulphi doctrina dignoſcendarum verar. reuelat. 148.N
Melindenſium ſuperſtitio. 162.C
Menſes qui colant. 93.B
Menſtruata quomodo inficiat ſpeculum. 31.B
Menuercus Paderbronnenſis Epiſcopus. 225.B
Mercurij lapidei indices. 177.L
Meroueus rex. 161.B
Merouei Regis ſors. 183.Q
Metamorphoſis ſagarum in feles, mures &c. 43.D
Meteorologicorum prænotiones. 196.A
Metonymia. 124.B
Metopoſcopia. 199.A
Miles iniuſtè damnari, quam ſe dæmoni tradere malens. 17.G
Mina Dei magnum munus. 128.B
Miraculo ſe excuſari nemo poteſt petere. 222.A
Miracula cur hodie rariora. 254.E
Miracula fiebant à deluſo. 146.M
Miſericordiæ mater, quando cœpit vocari B. Virgo. 130.E
Miſnius adoleſcens. 23.F
Miſſa vis 79.H. contra maleficia. 56.A
Miſſa S. Iſidori miraculum. 234.K

Miſſæ

Miſſas malefici curant celebrari ſuper varijs. 16.A
Mitior ſententia qua. 101.N
Mola adurebatur, & cineres poſt tergum ſpargebantur. 21.E
Moguntinus Epiſcopi mors. 78.H
Moloch Idolum. 68.A.176.I
Monachus à diabolo aſſatus. 73.E
Monachorum expurgatio de furto. 219.B
Monomachia purgatio & eius origo. 225.& 226.E. *cauſa & amorum genera.* ibid.E
Monſtra. 181.N
Montaniſtarum reuelationes. 153.R
Morborum ſapè cauſa efficientes ſunt dæmones, & quo id pacto faciant, contra medicos quoſdam. 50.A
Morbos quomodo inferat dæmon. 54.D
Morbos curare cum ſuperſtitione non licet. 96.I
Mortuos qui vidiſſent citò mori, opinio vulgi. 152.R
Moſes quo pacto prophetarit. 120.K
Moſes Abbas. 82.K
Mulier & malleus à molliendo. 24.G
Muliercula ablata quaſe dæmoni deuouerat. 74.F
Mundis corde Dei, immundis viſio dæmonis debita. 73.E
Munzeri pſeudopropheta. 154.R
Mures praſagi. 199
Murmur ante verba magica. 165.C
Muſca in ſpecie dæmon. 75.G
Muſica. 25.G
Mutinenſis comitis factum inſigne. 231.I
Mylitta Aſſyrijs Venus. 20.E
Myra fons. 176.H
Myricaria diuinat. varia. 177.I
Myricina virga. 178.L

N

NAbi, & Nebua, à qua radice. 104.B
Napello nutrita puella. 41.C
Nares Androgyni. 178.L
Nathalocus. 188.Q
Natiuitatum magiſterium. 189.A.B
Necromantia qua & qualis, varijque ritus eius. 161. *cum ſeqq.*
Necromantia propriè dicta. 167.C
Necromantiæ modi duo Thebanus, & Theſſalicus. 164.C
Nectanabus Magus Alexandri Magni pater. 169.E
Negatiui præcepti vis. 255.F.261.K
Nicolaus Papa. 219.B
Nicopolis vnde dicta. 89.C
Niuium, pluuiarum, gelu praſagia. 197.198.B
Noe an maleficiatus à filio. 60.61.A
Numinum impoſitio & mutatio. 181.O. & *ſeqq.*
Norinbergenſia exempla duo diuinationis infauſta. 169.F
Notoria ars. 86.A
Nonatus. 79.H
Nouemdiales puluere. 42.D
Nouicij faciliores decipi. 136.137.F
Nuditas membrorum & inſpectio punita. 73.E
Numerorum quæ vis. 186.P
Nymphæ oraculum apud Apolloniam. 175.H

O

OBedientia vis contra illuſiones. 144.K. 145.L. 146.M. 147.N
Obliuionis maleficium. 103.& 104
Obſeruantia vanæ alexicaca, & medica. 94.G
Obſtetrices maleficæ. 40.E
Occulta facta non licet explorare per aſtrologiam. 196.F
Ocium. 24.G
Oculo excuſſo diuinare quid, & quo fiat modo. 171.G. *exempla infelicis conaminis.* ibid.
Odatis & Zariadres ſomnium. 21.E
Odij maleficium. 55.D.64.E. *exempla.* ibid.
Oinomantia. 175.H
Oliuarum oſſa incendendi maleficium. 19.E
Olla ludus. 215.A
Ominandi genera varia. 89.C
Ominis nomen in SS. 90 C
Omina. 180.N
Omina ex nominibus. 89.C
Omina ex verbis fortuitis. 90.C
Omina vialia ſeu τὸ ἐνόδιον. ibid.C
Omina domeſtica. ibid.C
Ominum ab animatis & inanimis petitorum tabula. 91
Ominum obſeruantiſſimæ gentes. 90.C
Ominum vanitas. 89.C.90.D
Omphalomantia. 177.K
Omura miraculum de chriſtiano falſo accuſato. 229.H
Oniropolia auctores. 206.A
Oniropolitarum fundamenta. 207.A
Onomantia. 186.P
Onomarchus. 212.F
Onus. 128.B
Onychomantia. 170.G
Oomantia. 176.H
Opera culpæ non tribuenda Deo. 254.E
Oraculum ex arca. 161.B
Oracula & vaticinia, & eorum genera varia. 160.A
Oraculorum ceſſatio vnde, ibid.A
Oraculorum cauſa inueſtigata. ibid.
Orationis vis contra illuſiones. 143.K.146.O.149.
Orationis tepiditas & diſtractio punita. 82
Orationis mentalis periculoſus quidam in praxi lapſus & illuſio. 136.E
Ornithomantia. 187.P
Orpheus fanaticus. 161.B
Oſſa oliuarum quid apud Baruch, & oſſis nomine quid ſignificent Hebræi. 21.E
S. Oſualdus. 151.Q
Otgerius œconomus ſacrileg. 80.I
Otto 3. Imp. 231.I
Otho filius Imp. captus à Venetis. 168.E

Onadaci paraſcenes aſſeruantium ſuperſtitio diſcuſſa. 94.B

P

PAgomantia. 168.E
Paiuoti imago malefica. 48.C
Paliceorum crateres in Sicilia. 168.F
Palomantia. 182.E
Palumbi maleficium & pœnitentia. 62.C
Pancratius aſtrologus & aliis infelix. 194
Pandulphi Malateſta crudelitas & pœna. 201
Parentum percuſſores puniti. 71.72
Parentum execrationes quam formidandæ probatum; ibid. quàm periculoſe. 136
Pariendi difficultas per maleficium. 45.A
Parricidia ſtrigum. 43.D
Parthenomantiæ ſpecies duæ. 179.L
Paſiphaes templum. 129.D
Paſſeres præſagi. 199
Patrenſium Achaia diuinatio in fonte. 169.F
Pauire pro ferire. 180.M
Pauperes de Lugduno ſeu de Barulo. 261.I
Peccatum quid. ibid.K
Peccatum triplex, infirmitatis, malitiæ, ignorantiæ. 259.H
Peccata ſunt cauſa maleficiorum. 71.C
Peccare quis poteſt faciendo rem licitam, & non peccare faciendo illicitam. 101.N
Peccare quis poteſt, faciens bona intentione, quod ei facere non licebat. 259. & ſeqq.
Pedis offenſi omen frequentiſſimum. 91.D
Peditus omen. ibid.D
Penetratio corporum ſolidoram Diabolo impoſſibilis. 58.B
Peregrini hipocritæ pœna. 232.I
Pergamenus virginea maleficorum qualis. 17.B
Periaptorum ſuperſtitio. 86.B.88
Periurii pœna. 75.G.77.G
Peſtis tempore parochi ſortiri debent, quis in vrbe remaneat. 214.A
Petrus de Fraxineto. 56
Petrus Bernenſis index ſagarum. 75.G
Petrus Deioca propter eleemoſynas ſaluus. 81.I
Petrus Maſſilienſis. 234.M
Petrus de monte Ilicino. 196.E
Petri Sartoris fraudulenta hypocriſis. 136.E
Petri Primodaii error. 202.A.
Petri Leonsi aſtrologi exitus. 194.E
Petri Ignei Alban. Epiſcopi miraculum. 235.M
Petri Tarentaſii miraculum. 56.A
πίθυρα quid. 20.E
Pharmacia. 171.G
Pharmacidæ Thebanæ. 78.A
S. Philaſtrii feſtum. 82.I
Philippinenſium diuinatio. 182.P
Philippus Pulcher Francorum Rex. 225.B
Philtrum ex infante. 42.D
Philtra propinantium pœna humana diuina. 23.E
Philtra omnia noxia, adigunt in furorem, exempla. 22.P
Philtrorum remedia, quæ apud Gentiles, & quæ proba. 23.G
Phocenſis tyranni annuli. 170.F
PHVR. 181.P
Phyſiognomica diuinatio vnde nata & quæ habeat fundamenta, & quæ poſſit prædicere. 199. & ſeq.
Pictauienſes Magi. 78.H
Piſcatoris Traiectlenſis exempl. 232.I
πίτυρον, & an hinc Epytirum, & quale hoc. 21.E
Platonis diuinatio. 186.P
Pœnæ modus quando augeſcit cum delictis. 255.
Politica conlectatio. 213
Pollentianus Magus. 176.I
Pontifex Romanus viſibile caput Eccleſiæ. 262.K
Pontificis eſt declarare, quid ſit ſuperſtitioſum. ibid.K
Pontifices declararunt probam aquæ frigidæ illicitam. ibid.K
Popponis Dani miracula. 234.M
Pori an multum dilatari queant. 58.B
Porphyria meretrix. 233 & 234.K
Poſterum pro aduerſo. 93.B
Præfiſcini. 26.A
Prædictio & prænotio quomodo differant. 116.
Præmonſtratenſium initio energum. quidam fatidicus. 143.K
Principis ſuperſtitioſi quæſtio. 104.O
Proba aquæ frigidæ olim diuerſa ab hodierna. 243. Q eius formulæ duæ collata ibid. & quam ſæpe à Pontificibus & Imperatoribus ſit prohibita ibid. Q. & an hodie. licita ſit, fusè diſputatum, à fol. ibid. vſq. ad libri finem.
Proba aquæ frigidæ parum habet vtilitatis, & quaſi ſuperflua, prout illam recipi vult Richius. 243.D
Proba aquæ frigidæ eſt tentatio Dei. 263.L. & inobedientia ſimilis ariolationi vetitæ. 266. M.N
Proba aquæ frigidæ apud paucos in ſola Germania in vſu, alibi exploſa. 250.C
Proba aquæ frigidæ non eſt miraculoſa; ſed ex pacto dæmonico, probatur. 264.M
Proba aquæ frigidæ qualis olim fuerit. 239.P
Proba aquæ frigidæ neceſſariò fallax, ſi capta ſit malefica ob aliud crimen aliquod. 253. E & ſeqq.
Proba aquæ frigidæ in maleficii crimine prohibita canonibus & communi ſententia oſtenditur. 254.P
Proba aquæ non eſt ſors conſultoria. 258.H
Proba aquæ frigidæ & aliarum vulgarium oſtenditur nullum eſſe diſcrimen, confutatis quæ adferebantur. 262.K
Proba aquæ non præficitur à Deo Angelus. 252.
Proba aquæ frigidæ per bonos Angelos Deum non adeſſe. 252.D

Proba.

Proba vulgata per lancem & pondera. 267
προβασκανία 30.B
Probationes vulgata omnes iure Canonico prohibita. 263.K
Probationibus quibus vti liceat iudici. 254.E
Proculus Arrianus. 79.H
Prodigia. 181.N
Prodigia quatenus liceat obſeruare & proponere. ibid.N
Prohibitio generalis quàm longè porrigatur. 254.F
Promiſſi matrimonij violati pœna. 77.G
Propheta vnde dictus. 118.B
Propheta verus intelligit, & denunciat alijs. 121.G
Prophetæ definitio. 118.A
Prophetæ quam certi de euentu, & de Dei reuelatione. 122.F
Propheta nomen quam multa ſignificet. 118.A.
quibus competat. 118.B
Propheta non mente capti, vt fanatici. 128.C
Prophetia per ſomnium & genera eius. 129.D
Prophetia quibus dari à Deo ſolita. 119.C
Prophetia quædam ſententiæ ſeu præſcientiæ, & quædam comminationis ſiue conſilij, & diſcrimen. 121.F
Prophetia an ſemper in bonam partem. 118.A.
Prophetia quomodo voluntaria & inuoluntaria. 119.
Prophetia quorum præſentium vel præteritorum ſit. 120.F
Prophetia an ſemper hominibus mediante angelo detur. 120.E
Prophetiæ genera duo per Sacerdotes & per prophetas. 122.A
Prophetiæ infallibilis veritas quomodo. 121.F
Prophetiæ gradus, & dignitas. 130.E
Prophetiæ donum quod teſte D. Paulo. 118. A. 120.F
Prophetiæ definitio tradita & explicata. 118.B
Prophetiæ cauſa efficiens ſolus Deus, confutata variorum aliæ cauſæ. 119.B
Prophetiæ infuſio an requirat aliquam in homine diſpoſitionem, & cuiuſmodi. 119
Prophetiæ materia quæ res ſint. 120.F
Prophetiæ influxus mediante angelo quo pacto fiat. 120
Prophetiæ nomen, quotuplex ſignificatio; & definitio. ſingularumque particularum explicatio. 118. cum ſeqq.
Prophetarum oraculum. 127.A
Prophetica inſpirationis ſpecies, cum Dialogo, vel ſine. Item imaginaria & intellectualis, & quid ſingula. 119.D
Prophetare quo ſenſu dicantur mortuus, inſanus, vel Paganus. 118.A
Proſperitas. 25.G
Prouidentia Dei. 200.A
Prouocatio ad diuinum iudicium, quando licita, & quantum ei deferendum 222. cum ſeq.
B. Pruminius. 96.I
Prunarum ardentium proba qualis, & eius exempla varia. 233.234.K
Pſychomantia. 129.D.161.C
Ptolomei ſomnium. 211.E
Puerorum familiaritas periculoſa. 25.G
Pueros necant ſagæ varijs modis. 9.B
Pulchritudinis corporeæ examen & vanitas. 25.G
Pulueres malefici, eorum color & vis. 9.B
Puncler us maleficus. 47.A
Purgatio Canonica quid. & varia eius genera proponuntur à pag. 219.A
Purgatio vulgaris per crucem, quæ. 267
Purgatio vulgaris per aquam qualis. 238.P
Purgatio vulgaris per ignem, qualis & quotuplex & eius exempla. 229. cum ſeqq.
Purgationes vulgares damnatæ. 228.F
Purgationes vulgares vbi in vſu, & exempla. 230.H
Purgationes vulgares à quo prohibitæ. 237.N
Pyra accenſa probatio & exempla. 234.M
Pyrethia. 178.L
Pyromantia ſpecies. 173.H
Pythagoras deditus Phyſiognomiæ. 201.F
Pythagoræ ſpecularia magia. 169.F
Pythagoræorum diuinatio. 168.P
Pythia Delphica. 161.B
Pythones ſiue Pythonicorum varia nomina. ibid.E
Pythoniſſa Francica. ibid.B

Q

QVercetenſium monialium prophetia. 138
Queuedi Hiſpani diuinationes, & vulnerum curatio. 171.G

R

Rabdomantia. 182.P
Ranæ oſcillum. 16.A
Ranunculorum præſagium. 199
Raſis & aliorum medicorum praua remedia. 24.G
Ratio contra omnes orationum ſuperſtitioſarum formulas. 98.K
Rationes dignoſcendi ſuperſtitioſas formulas orationum. 95.H
Rationale iudicij. 122.A
Regibus & Iudicibus ſollertia quædam diuinandi à Deo data, & eius exempla varia. 116.B
Relapſi in hæreſim pena. 273.N
Remedijs vanis & ſuperſtitioſis vti non licere. 258.I
Remora. 16.A
Rerum magnarum & ſolidarum in corpus ingeſtio, probata exemplis, & examinatum quomodo ingerantur & egerantur. 55. cum ſeqq.
Retractio & abſconſio genitalium an naturalis & vera. 62.D
Reuelationis veritas ab euentu quo pacto dignoſcatur. 152.R

Reuelationi vigilantis an plus tribuendum, quam dormientis. 143.K
Reuelationem vt quis diiudicet quæ illi neceſſaria in genere. 131.A
Reuelationes ſedulo diſcutiendæ antequam approbentur. 132.B
Reuelationes Sanctarum quanti faciendæ. 140.H. quorundam ſanctorum. 127.A
Reuelationes à Deo petere an licitum quæritur. 132.
Reuelationes alienæ quomodo diſcutiendæ. 133.
Reuelationes miraculis confirmari. 146.M
Reuelationes propriæ non propalandæ, ſed tegendæ. 151.Q
Reuelationes alijs confirmari. 150.P
Reuelationes vnde appareant eſſe à Deo, vel à dæmone. 143.K
Reuelationes quorum non credendæ. 135.E
Reuelationum diſcernendarum præcepta qui tradiderint. 131.A
Reuelationum finis perpendendus. 151.Q
Reuelationum falſarum indicia reſpectu perſonæ. 136.E
Reuelationum qualitates quæ conſiderandæ 143.K
Reuelationum pugnantium conſiderandarum regula. 150.P
Reuelationum præced. & ſubſequentia perpendenda. 151.Q
Reuelationum prætextu olim hæretici & hodie ſe inſinuant. 134
Reuelationum de immaculata concept. B.M. quæ certiores. 150.F
Reuelationum circumſtantiæ quæ perpendendæ. ibid.
Reuelationes non eodem ſemper modo contingunt. 143. & ſeqq.K
Reuelationibus aſſueti, ſæpe opiniones ſuas putant reuelationes. 59
Reuelationes proprias tuto quis poteſt repudiare, probatum exemplis. 133.C
Reuolutiones. 189.B
Reuolutionum quæ certitudo. ibid.B
Rhabdomantiæ ſpecies. 178.L
Rhenani incendiarij. 104.O
Rhenus explorator liberorum. 168.E
Rhombus magicus. 20.E
Rhytmi aut verſus an ſuperſtitioſi. 98.K
Rutibergeri exitus. 78.H
Richarda Imperatrix. 229.I
Richardi Dinothi hiſtoria. 211.E
Richij ſententia proponitur & examinatur. à fol. 250.C.251.item 252.E
Riffe vel raffe. 213.A
Ritus & geſtus abſoni, damnandi. 99.L
Robertus Abbas. 145.K
Robertus Epiſc. Cantuarienſis. 233.R
Rudolphus Habſpurgius. 194.E
Rollonis Normani contra fures, rigor. 223.K
Romani iuuenis cum Venere deſponſatio. 62.C
Roſtochienſis faber magus. 171.G
Rugiæ matrona. 231.I
Ruy Paez de Viedma duellum. 227.E

S

Saccidarij. 45.E
Sacerdotes Diabolus calumniatur. 160.B
Sacerdotum impurorum pœna. 69
SACHA quid. 178.L
Sacrilegorum pœna. 79.H.I
Sacrorum & Sacramentorum irriſio, abuſuſque. ibid.H
Sacris rebus cur patiatur Deus maleficos abuti. 69.A
Sacris rebus abutuntur malefici ad necandum. 9.B
Sadducæi athei. 70.A
Sagis neceſſitas nocendi. 78.H
Sagittarij ſeu baliſtarij malefici. 47.A
Salaſſiorum malefici venenarij quid conati, & quo modo deprehenſi. 40.E
Salignæ virgæ. 178.L
Saliſſatio & ſaliſſator. 89.C
Salmacis fons qualis explicatum. 63.E
Salomoni ſapientia in ſomnis data. 130.E
Salutatorum quædam ſuperſtitio. 95.H
Sambethe filia Noë. 161.B
Sancij Hiſpani & aliorum militum ſacrilegorum pœna. 80.I
Sanctorum ſtatuas incigendi ſuperſtitio. 104.O
Sanguinis libatio magica. 166.C
Sanguiſuga venenata. 97
Sanguinatio cadaueris quale indicium: diſſimile vulgari probationi oſtenditur. 257.G
Santabarenus. 167.C
Saphat, quid. 99.L
Sara Sponſi. 72.E
Sartor quidam Anglus à dæmone occupatus. 74.E
Sauonarola. 121.F. detrectat probam ignis. 235.M
Sauonarola reuelation. & cauſſa damnatioque. 153.R
Saul inuitus propheta. 119. C. à ſpiritu malo cur obſeſſus. 72.D. conſulens Pythoniſſam. 159.
Scauæ Sacerdotis filij. 70.B
Scelerus Sethus. 19.E
Scinci. 22.F
Schiltachij incendium. 66.E
Sciomantia quid. 167.D
Scopeliſmus. 44.E
Scotus defenſus à calumnia. 258.I
Scotus Parmenſis. 157.B
Scytharum diuinatio. 178.L
Scythici magi. 177.I
Sebaſt. Sianus. 168.E
Secundelli illuſio. 146.M
Semen humanũ, & ſtercora præbẽt malefici. 17.A
Sena inſula. 160.B
Senes & pueri facilè illuduntur. 137.F
Sepulcra violant ſagæ. 42. & 43.D

Sepul-

Sepulcrales anus. 42.D
Serapis quis. 207.A
Serapidis templum. 129.D
Serpentes non ſublati ab Apoſtolis concepta verborum ad hoc forma. 100.L
Sethus Magus. 167.E
Sexus feminei reuelationes, quanti facienda. 137.G
Si ſignificat quia, vero 97.& 98.K
Sibyllæ quales, & vnde dictæ. 161.B
Sibyllæ folia. 176.I
Sibyllæ & Balaam prophetæ. 119.C
Signum petere a Deo quando licitum. 158
Signum à Deo poſcere differt, ab omen accipere, probatum ex S.S. 90.D
Signum maleficij amotum feliciter. 45.A
Signi amatio felix. 51.A
Signa à Deo petere exemplo veterum quomodo licitum. 263.L
Silesius nobilis dæmones conuiuas iratus vocat, & illi venere ſpecie equitum. &c. 76.& 77.
σημειωτική. 199.D
S. Simeon Treuirenſis. 143.K
Simon Auguſtæ dæmonem eiecit, quem nequiuerant Lutherani miniſtri. 71.B
Simon magus dæmones in alios immitteb. 60
Simonis Magi pulueres. 9.B
Simonis mira non fuiſſe omnia præſtigioſa contra Baronium. 60
Simonis Bulgarorum ducis mors mira. 49.C
Simoniacus Epiſcopus conuictus per ignem. 235.M
S. Simphoriani pagi inquilinæ mulieris maleficium. 56.A
Simplicitatis vis contra illuſiones. 1.4.K
Silicho Epiſcopus Spirenſis. 222.C
Slauorum lex de purgat. vulgari. 230.H
Sobrietas. 150.P
Societates IESV Burdigalæ factum. 170.E
Socrates Phyſiognomus. 201.B
Socratis diuinatio. 185.Q
Soham & milluim. 123.B
Solymannus Imp. Turcarum. 117.B
Somnus. 24. G. quo pacto maleficio quis ſopiatur fuſe. 11.A.& ſeqq.
Somnium quid. 207.A
Somnium, dæmonis nomen. 149.O
Somnia quædam licet obſeruare, quædam non; item quædam vera, quædam falſa; quædam à Deo, quædam non. 208.B
Somniorum ſpecies ac diuiſio. 207.A
Somniorum cauſa quæ. 208.& 209.B
Somniorum portæ duæ. 208.B
Somniorum diuinatio. 207.A.cum ſeq.
Somniorum diuinorum cauſa finales variæ, quæ. 130.E
Somniorum diuinorum examen. 212.F
Somniorum naturalium examen. 209.C
Somniorum Diabolicorum examen. ibid.E
Somniorum certitudo vnde. 207.B
Somniorum naturalium cauſæ intrinſecæ & extrinſecæ quæ. 209.D
Somniorum propheticorum multa exempla. 130.E
Somniorum curioſi obſeruatores calamitoſi fuere. 212.F
Somnificum maleficium quale. 10.A. exempla varia. 11.12.A.& ſeq.
Sorachini vates. 161.B
Soricinum auſpicium. 91.D
Sors quotuplex. 181.P
Sors pro oraculo, vt Delia, Lycia, Præneſtina. ibid.P
Sors conſultoria hodie quale peccatum. 188.A
Sors diuiſoria vt licita quæ concurrere debeant. 214.A
Sortis diuinatoria & conſultoria diſcrimen. 258.H
Sortis contractus. à pag. 215
Sortis contractus duo genera; & periculoſum id in quo ſtatim ſortiuntur ſinguli collata pecunia. 217.B
Sortes conſultoriæ in S.S. excuſatæ quæ. 158
Sortes Apoſtolorum. 183.& 184.O
Sortiens fraudator an iterum admittendus. 217.B
Sortitio gentilium qualis. & quæ iure ciuili ac canonico permiſſa 214.A. Sortitio veterũ Chriſtianorum hodie abolita, & quomodo illa peragi ſolita. ibid.B
Sortitionis miniſtri & impenſa cui ferenda. 218.C
Spannacenſis hoſpes à dæmone viſibiliter ablatus. 76.G
Spatulomantia. 89.C
Spectra militaris exercitus proficiſcentis ad locum debiti, pœnitentia cauſa. 81.I
Spicam excernens quidam. 58.B
Spiritus quo pacto ſe ingerant, doctrina. P. N. Ignatij 152.P
Sponſa à dæmone ablata, reſtitutaque eius veſtimenta. 77.G
Sprengeri & Nideri quanta in his auctoritas. 51.A
Stadelein maleficus. 45.A.68.B
Stampans Comitis maleficium. 48.C
Stapedi affricatum venenum an ad cor hominis queat penetrare. 44.E
Stare ad crucem quid. 267.N
Stephanus eques Neapolitanus. 22.F
Stephanus Hagiochriſtophorita magus. 167
D. Stephani reliquia. 72.D
Sternutationis omen. 91.D
Stiradij mors. 54.C
Stoichiomantia. 184.Q
Strenarum initio anni conſuetudo an licita, diſceptatum. 92.A
Strigatio puerorum. 40.C.ibid.
Striges infantes an necent, & quomodo. 10.B

Stygis aquæ venenum. 44.E
Sudes per cutem prodeuntes. 56.A
Superbia expoſita illuſioni. 146.M
Superciliorum ſpectio. 89.C
Superſtitio in verbis aut orationibus ſacris. 85.A
Superſtitionum inſtrumenta tuto perduntur. 170.F
Superſtitioſa medicina. 88.B
Suſpendioſi lanea vitta. 20.E
Suſpendioſorum lipſana in magicis. 41.D
Sycomantia. 177.I
Syngrapha pacti extorta dæmoni. 82.I
Syneſij conſilium cauendum. 207.A. *reprehenſus.* 208.B
Syrrhus vicus. 176.H

T

T*Anaquil veratrix.* 173.& 174.H
Tartarorum diuinatio. 176.H
Telchines qui. 37.A
Telephron denaſatus à maga dormiens. 43.D
Temixtitani Indi filios immolabant. 68.A
Temnia ſaga Athenis necata. 22.F
Templum augurum. 179.M
Templariorum de damnatione. 225.B
Temporariorum ſuperſtitiones. 92.B
Tephramantia vetus & noua. 175.H
Teratoſcopia. 181.N
Ternarius numerus in maleficiis. 20.E
Tertulliani lapſus vnde natus. 16.G
Tetbaldi Peletarij expurgatio per ignem. 230.H
Thallus. 50.A
Theogenis prædictio. 193.E
Thedas magus. 19.D
Theodoricus Rex Gothorum. 117.B
Theodoricus maleficiatus. 63.D
D. Theodori Epiſcop. Sedunenſis factum fictum. 98.K
Theodoſii ſomn. 212.F
Theophilus Oeconomus *pœnitens.* 82.I
Theſſali cadauera contra magicas inſidias cuſtodiebant. 43.D
Theurgia. 161.C
Thomas Munzerus. 207.A
Thomæ Anglici libri tributi D. Thomæ Doctori Angelico. 121.G
Thoma de Kempis apertio contra tentationes. 183.Q
Tophet ſacrificium. 176.I
Thraſillus aſtrologus. 104.E
Thummim *quid, & cur noſter doctrina & Sacerdotes.* 122.B
Thurifumia. 174.H
Thyrxeus Apollo. 168.A
Tiberius Gracchus. 91.D
Tireſia Magia. 162.C
Tiromantia. 176.H
Torquendus prior qui deformior. 201.B
Tridentini concilij Canon de duellis. 228.F.
Tripudium ſoliſtimum. 180.M. *ſoniuium* ibid.
Turcarum diuinationes. 169.F. 171.G. 178.L
Turcarum ſuperſtitio. 176.I

V

V*Alazca veneficium.* 61.C
Valentis diuinatio. 185.P
Vana obſeruantia quid. 84.A
Vana obſeruantia, quando lethale pecc. & veniale. ibid.
Vana obſeruantia quatuor ſpecies. ibid.
Vana obſeruantia dignoſcendæ canones. ibid.
Vanæ obſeruantiæ exempla. 84.A
Vaporum præſagia. 197.B
Vaticinium quid ſignificet. 116.A
Veneficia quædam naturalia, quædam etiam malefica eſſe ſeu dæmoniaca contra hæreticos. 38.& 39.E
Venetijs maleficus animas dæmoni emens. 39.E
Veneti cur mare deſpondeant. 168.E
Ventorum præſagia. 197.B
Ventriloqui. 161.B
Venus dæmon ſuccuba. 61.C
Venus Gazæa ſomniantium. 210.E
Veneris Gazææ oraculum. 160.A
Verbum quid. 127.A
Verbis maleficiari nonnullos. 9.B
Veritatis agnitæ impugnatio. 74.E
Veſtis virilis mulieribus non induenda. 82.I
Victimaria diuinatio. 173.H
Videndi vis quanta. 29.P
Videntes vnde dicti prophetæ. 116.B
Vigilantia & attentio ad bonum. 150.P
Vij ſiue Viales Dij. 178.L
Vililla in Aragonia. 179.B
Vinum. 25.G
S. Vincentius Ferrerius. 149.O
Virginum aut coniugatarum reuelationes pluris facienda. 139.G
Viſio, & verbum *quo pacto differant, & quid ſingula.* 127.A
Vlricus Neuſeſſer. 55.A
Vnguentum Paganum, quid vocent. 70.A
Vnguētis quib. & quomodo vtantur malefica 9.B
Voti violatio. 73.E
Votum caſtitatis ex pacto exor ita. 75.G
Vox lenis vetus nat vita grauitati. 25.G
Vrim & Thummim *quid rei, & qua forma diſputatum fuit.* 122.A
Vrim & Thummim *vnde dicta, & variæ opiniones de nomine.* 122.A
Vrim & Thummim *ſignificatio.* 124. *nominis ratio, & vſus prophetia.* ibid. & 125
Vrim & Thummim *reſponſio duplex.* 125.B
Vrim & Thummim *prophetia quando deſierit.* ibid. & 126.B
Vſuræ pœna. 71.& 72.H
Vſuras licitas eſſe vnquam, error. 98.K
Vtres lactis furaces. 46.A
Vulcani Indici. 197.B
Vulgares purgationes, quomodo vocatæ, & cur pa- ribiles leges. 222.A

Vultri-

Vultricolii qui. 17.A

VV

VV Arenis fons. 242.& 243.Q
VVenceſlai cum Radiſlao duellum. 227.E
VVilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus. 96.I
S.VVinvvalocus. 152.R
VVittenburgenſe exemplum Iudicij. 230.I

X

XErxes. 212.F

Z

ZAbernenſis mulier. 55.A
Zelotypia poculum. 238.P
Zingala ſeu Ægyptia. 171.G
Zita Princeps Arabum. 194.E
Zopyri iudicium de Socrate. 201.B
Zoroaſtris libri. 44.E

S. SCRIPTVRÆ ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS libris emendata vel explicata.

Ex veteri Teſtamento.

GEneſis 1.v.14.192.D.& 49.v.13.21.E
Exodi.13.v.1.118.A.& 13.v.9.205.B.& 28.v.15.& 30.122.A.& v.17.123.B
Leuitici.19.v.26.211.E.& 20.v.ult.161.B.& 26.v.1.177.L
Numerorum.5.238.P.& 12.v.6.130.E.& 27.v.21.123.F
Deuteronomij.18.v.10.211.E.v.11.161.B.v.15.120.F.28.v.5.35.E.& 33.v.8.125.B
Iudicum 5.v.20.193.D
Hiſt.Regum lib.1.c.6.238.P.c.10.v.12.118.A.& c.18.ibid.A.& c.28.v.7.& 8.161.B.167.D.lib.2.Regum c.2.v.15.229.G.lib.3.Reg.c.18.v.4.118.A.v.29.118.A.& c.20.v.33.90.C.lib.4.Reg.c.3.v.15.129.C
Paralipomen.lib.1.c.24.v.23.223.B.c.25.v.3.& 5.118.A
Iudith.8.v.33.91.D
Eſdra lib.2.c.7.v.65.125.B
Iob.4.v.13.& 7.v.14.& 33.v.15.130.E.& 37.v.7.206.B
Pſalmorum.15.v.16.215.B.& 53.v.9.21.E.& 103.v.2.260.D.& 105.v.28.167.D
Prouerbiorum.1.v.3.122.F.& 6.v.12.200.A.& 16.v.10.116.B.& 30.v.17.72.D
Eccleſiaſtis.5.v.2.209.E
Sapientiæ.4.v.12.35.E
Eccleſiaſtici.31.v.25.35.E.& 34.6.212.F.v.7.209.E.& 48.v.14.118.A
Eſaiæ.3.v.9.200.A.& 8.v.19.167.D.& 34.v.4.192.D.& 34.10.B.& 65.v.4.129.D
Ieremiæ.23.v.33.128.B
Baruch.6.v.42.19 & 20.& 21.E
Thren.4.10.B
Ezechielis.11.v.21.129.C.& 21.v.21.182.P.& 40.v.1.129.C
Danielis.2.v.2.189.A.v.27.& 30.212.F.& 8.v.10.193.D
Oſeæ.2.25.G.& 4.v.12.19.D
Ioel.2.v.28.130.E
Nahum.3.v.4.19.D
Machabæorum. lib. 2. c. 7. v. 17. & 19. 223.B

Ex Nouo Teſtamento.

Matthæi.17.v.14.50.A.20.35.E
Marci.9.v.17.50.A
Lucæ.1.v.29.132.B.& 8.v.27.50.A.& 9.v.39.50.A.& 13.v.11.50.A
Ioannis.12.v.11.39.E.& 14.v.30.39.E
Actorum.10.v.10.129.C
1.Corinth. 2.v.11.212.F.& c.14.v.1.3.4.120.F.& v.5.118.A
2.Corinth.4.v.4.39.E
Galat.4.v.10.92.B
Epheſ.6.v.12.39.E
Coloſſenſ.2.v.2.190 C
2.Timoth.4.15.223.B
Titi.1.v.12.118.A
Apocalypſis.1.v.10.129.C.& 2.v.24.128.B.& 6.v.14.192.& 12.v.13 193.D.& 13.186.P

Loca Iuris Canonici.

c.ſententiam ſanguinis. Ne clerici vel Monachi ſæcular.&c. 246.P.& 262.K
c.ex tuarum. de purgat.Canonica. 245.P.262.K
Rub.de frigidis & malaficiat. 61.B
c.vni.de ſagittarijs. 47.A
c.2.de ſortileg. 187.A
1.aſſaſſini.de homicid.in 6. 48.B
Concilium Antiſiodorenſe.c.1. 92.A
Gregorij XIII. bulla de duello. 228.F.G
c.Nobilis.2.q.4.230.l.c.conſuluiſti.2.q.5.237.& 262.K
c.Mennam.2.q.5.237.N.262.K
c.ſuper cauſa.2.q.5.238.N
c 1.26.q.2. 214.A
c illud.26.q.2. 88.B
c.1.26.q 3. 172.H
c.ſortes. 26.q.5. 88.B
c.ſi quis Epiſcopus. 26.q.5. 187.A
c.aliquanti.cap.ſi quis clericus.26.q 5. 183.Q
c.non obſeruetis.26.q.7.89.B.& 92.A.& 93.B.& 207.A
c.quis exiſtimaret.26.q.7. 93.B
c.non licet.26.q.6. 89.B.& 92.A

Ex Iure Ciuili.

l.eiuſdem §.3.D.de teſtibus. 254.E

Digitized by Google

l.1.D.de ædilit.edicto. 161.B
l.3.§.aduerſus.D.de ſepulc.viol. 166.C
l.cum quædam & l.ſaccülariorum de extracriminal. 47.F
l.final.C.de religioſ.& ſump.funerum. 216.A
l.qui ſepulchrum.C.de ſepulc.violat. 166.C
Rub.C.de maleſic.& mathemat. 194.E
l.eorum.C.de maleſic.& mathemat. 18.D.& 97.K.258.I
l.multi.C.de maleſic.& mathemat. 166.C
l.1.C.lib.XI.gladiator. 227.F

Loca Patrum & Eccleſ. Scriptorum.

Anaſtaſij Nyſſeni. 9.B.60.A
Antonij Magni. 152.R
Arethæ Cæſarienſis. 193.D
Auctoris libri de ſpiritu & anima. 128.C
Auguſtin.86.B.90.C.93.B.120.E.123.B.183.Q.192.D.94.B
Bedæ. 184.P
Bernardi. 261.I.181.P
Burckardi. 92.A
Caſſiodori. 88.B.185.P
Damaſceni. 120.E
Dionyſij Areopagitæ. 120.E
Epiphanij. 19.E
Euſebij. 192.D
Gregorij Magni. 120.E.& 261.I
Gregorij Turonenſis. 183.Q
Helinandi. 24.G
Hieronymi. 116.A.120.E.122.A.128.B
Hildegardis. 59.B
Iſidori. 172.H
Marci Hiſtorici Græci. 155.A
Nicephori. 185.P
Petri Bleſenſis. 90.G.184.P
Petri Cluniacenſis. 152.R
Simeonis Metaphraſtæ. 183.O
Socratis. 158.P
Sozomeni. 158.P
Syneſij. 207.A.208.B
Theodoreti. 129.C
Theodori Lectoris. 226.M
Theophylacti. 128.B.129.C

Loca Prophanæ Philoſophiæ, Hiſtoriæ, Poëſeos Scriptorum.

Acronis. 179.L
Ammiani Marcellini. 185.P
Apulei. 13.A.52.B
Ariſtotelis. 179.M.208.B
Artemidori. 207.A
Auſonij. 89.C.196.F
Caſſij medici. 201.B
Catulli. 89.C.179.L
Cedreni. 49.C
Claudiani. 180.N
Conſtantinus Geoponici. 103.O
Firmici. 60.A
Gellij. 189.A
Gloſſarij vet. 9.B
Glycæ. 49.C.60.A
Heliodori. 27.A
Hippocratis. 208.B
Homeri. 208.B
Horatij. 41.D.48.C.176.K
Ioannes Curopalata. 49.C
Ioan.Meieri. 48.C
Ioannis Saliſberienſis. 17.B.90.D.190.C
Ioan.Zonaræ. 48.C.185.P
Ioſephi. 122.A.124.B.125.B.181.P
Iuuenalis. 189.A.176.K
Lucani.41.D.cum ſeq.164.C.165.& 166.ibid.
Macrobij. 207.A
Martialis. 200.A
Moſchi. 175.H
Nemeſiani. 23 & 24.G
Nicetæ. 150.A
Ouidij. 9.B.17.B.48.C.64.E.174.H.
Petronij Arbitri. 179.B
Philonis Heb. 122.A.124.B
Piſidæ. 198.B
Platonis. 208.B
Plauti. 45.E
Plutarchi. 37.F
Prudentij. 187.P & 208.B
Porphyri. 208.B
Propertij. 20.E.61.C.178.L
Sapphus. 89.C
Saxonis Dani. 63.E
Senecæ. 162.C.173.H.175.& 176.ibid.
Sophoclis. 175.H.230.I
Statij Papinij. 162.C.175.H
Strabonis. 63.E.
Sethatus. 194.E
Taciti. 171.G
Theocriti. 21.E.176.H
Tibulli. 23.G.& 27.A
Valerij Flaui. 11.A
Virgilij.17.A.20.D.27.G.46.A.136.E.175.H.208.B.item.10.A.27.A.45.E

FINIS.

A01 1454901